ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

הוצאת ספרים
קהלי הוד תורה
ליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
סניף אה"ק כפר חב"ד
770 איסטערן פאַרקווי ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרֲכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל־תֶּחֱרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: ד תַּחַת־אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה: ה וַיָּשִׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: ו הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִי־יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: יא יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבְזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יב אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יד יִזָּכֵר | עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וְיַכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: יז וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמַזַּח תָּמִיד יַחְגְּרֶהָ: כ זֹאת | פְּעֻלַּת שָׂטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יֱהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כְּצֵל־כְּנָטוּתוֹ נָהָלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: כד בְּרֻכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וַאֲנִי | הָיֵיתִי חֶרְפָּה לָהֶם יִרְאוּנִי יָנִיעוּן רֹאשָׁם: כו עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְחַסְדֶּךָ: כז וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹּאת אַתָּה יְהוָה עָשִׂיתָהּ: כח יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ | וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: ל אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר לְךָ טַל יַלְדֻתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

מתוך פירוש רש"י

קט (כג) **כצל כנטותו.** לעת ערב: ננערתי. לשון תשנוק וטרוף ואוטם כארבה שהוא נודד ונע ומטורף, (מצאתי): (כט) **ויעטו כמעיל.** העוטה ועוטף כל הגוף לכל לבוש:

קי (ו) **מלא גויות.** אסיפת פגרים, מלא לשון אסיפה כמו (ירמיה י״ד) קראו אחריך מלא, אשר יקרא עליו מלא רועים (ישעיה ל״א), והיכן דן מלא גויות את מצרים על שפת הים (שמות ט״ו): **מחץ ראש על ארץ רבה.** זו היא דוגמת נבואת (חבקוק ג׳) מחצת ראש מבית רשע ראש פרעה שהיה ראש ושר על ארץ גדולה וחשובה על כל הארצות כמו שנאמר (לעיל ק״ה) מושל עמים ויתחהו שהיו כל האומות תחת ממשלת מצרים:

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״ט ק״י ..... ג

ג) מאמר ד״ה ויגש אליו יהודה (עם ביאור בדרך אפשר) ש״פ ויגש, ה׳תשכ״ה ..... ה

ד) שיחת אור ליום ב׳, פרשת ויגש
ליל נר ה׳ דחנוכה, ה׳תשי״ז ..... טז

ה) לקוטי שיחות - חנוכה (בלה״ק) כרך טו ..... יט

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כה

ז) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת ויגש ..... כו

ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויגש ..... כח

ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויגש ..... מח

י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויגש ..... מט

יא) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת ויגש ..... נז

יב) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... נט

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יג) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת ויגש ..... סב

יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויגש ..... פו

טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויגש ..... צב

טז) נביאים וכתובים
שמואל-א פרק כ-כא, תהלים פרק ז-ח ..... צג

יז) עין יעקב מסכת שבת ..... צה

יח) מסכת זבחים עם ביאורים
מדף כה עד דף לא ..... צו

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

יט) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קכד

כ) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון
אדמו״ר הזקן ..... קכד

כא) תורה אור – ד״ה מהרה ישמע
אדמו״ר הזקן ..... קכה

כב) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קכז

כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קכז

כד) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קכט

כה) קונטרס החלצו
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קכט

כו) ספר המאמרים ה׳תש״א
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קל

כז) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלא

כח) ספר הזכרונות
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלב

כט) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלד

ל) חומש לקריאת התורה פרשת ויגש
ע״פ חומש ״תורה תמימה״ ..... קלה

לא) סדר הדלקת נרות חנוכה ..... קמא

לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש ..... קמב

לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש ..... קמג

בס״ד. שבת פרשת ויגש, ה׳תשכ״ה*

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה גו׳[1], וּבַהַפְטוֹרָה דְּפָרָשַׁת וַיִּגַּשׁ נֶאֱמַר[2] קַח לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לִיהוּדָה גו׳ וּלְקַח עֵץ אֶחָד וְכְתוֹב עָלָיו לְיוֹסֵף גו׳ וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ. וְלִכְאוֹרָה הַשַּׁיָכוּת דְּהַהַפְטוֹרָה לְהַפָּרָשָׁה הִיא בָּזֶה שֶׁהַתּוֹכֶן דִּשְׁנֵיהֶם הוּא חִבּוּר יְהוּדָה וְיוֹסֵף. אֲבָל בְּפַרְטִיּוּת, בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף (בַּפָּרָשָׁה) מֵדְגָּשׁ שֶׁיּוֹסֵף הָיָה נַעֲלֶה יוֹתֵר מִיהוּדָה, וְעַד שֶׁיּוֹסֵף הָיָה מֶלֶךְ עַל כָּל אֶחָיו, כּוֹלֵל יְהוּדָה, וּבַהַפְטוֹרָה נֶאֱמַר[3] וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם. [וְכַמְבוֹאָר בְּ׳תּוֹרָה אוֹר׳[4], דְּיוֹסֵף הוּא [יְסוֹד] זְעֵיר אַנְפִּין וְיהוּדָה הוּא מַלְכוּת, וְלָכֵן עַכְשָׁיו יוֹסֵף הוּא לְמַעְלָה מִיהוּדָה, כִּי בְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, זְעֵיר אַנְפִּין הוּא לְמַעְלָה מֵהַמַּלְכוּת [וְיִתֵּירָה מִזּוֹ, זְעֵיר אַנְפִּין הוּא מַשְׁפִּיעַ לְמַלְכוּת. וְזֶהוּ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי, דְּפֵרוּשׁ בִּי אֲדֹנִי הוּא שֶׁבִּיהוּדָה (בִּי) יֶמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע מִיּוֹסֵף הַצַּדִּיק (אֲדֹנִי)]. וּלְעָתִיד לָבוֹא, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה שׁוֹרֶשׁ הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשּׁוֹרֶשׁ זְעֵיר אַנְפִּין, לָכֵן אָז יִהְיֶה עַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם]. אֲבָל מִזֶּה שֶׁגַּם הַפָּסוּק וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם הוּא בְּהַהַפְטוֹרָה דְּפָרָשַׁת וַיִּגַּשׁ, מַשְׁמַע, שֶׁבְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה יֶשְׁנָהּ גַּם הַמַּעֲלָה דִּיהוּדָה לְגַבֵּי יוֹסֵף. אֶלָּא שֶׁזֶּה שֶׁמֵּדְגָּשׁ בְּגִלּוּי בְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא הַמַּעֲלָה דִּיהוּדָה לְגַבֵּי יוֹסֵף לְגַבֵּי יְהוּדָה, וּבְהַהַפְטוֹרָה הַמַּעֲלָה דִּיהוּדָה לְגַבֵּי יוֹסֵף. בהמשך המאמר יתבאר כיצד בהגשת יהודה ליוסף ישנה בהעלם גם מעלת יהודה (ששניהם שוים, ויתירה מזו - שיהודה למעלה מיוסף). ויבאר זאת בהקדים המובא בחסידות שיהודה ויוסף מרמזים על ׳דעת עליון׳ (יוסף) ו׳דעת תחתון׳ (יהודה).

׳דעת עליון׳ ו׳דעת תחתון׳: דעת עליון - הידיעה כפי שהיא בעיני העליון (הקב״ה) - למעלה יש ולמטה אַיִן. כל העולמות הם אין ואפס, והמציאות האמיתית היא הקב״ה. דעת תחתון - הידיעה כפי שהיא בעיני התחתון (האדם, והנבראים בכלל) - למטה יש ולמעלה אין, האדם רואה רק את מציאות העולם והנבראים, והם אצלו ה״יש״, ולמעלה הוא ׳אין׳, שאינו מורגש ומושג. [ומבואר, שגם אצל הקב״ה ישנה כביכול ׳דעת תחתון׳, שהיא בדרגות היורדות להחיות את הנבראים (׳מלכות׳), שם הידיעה והסתכלות על הנבראים היא כפי שהנבראים רואים את עצמם, מציאות יש]. התכלית היא שגם ב׳דעת תחתון׳ תורגש ׳דעת עליון׳.

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה גו׳[1], וּבְהַהַפְטוֹרָה דְּפָרָשַׁת וַיִּגַּשׁ שהיא נבואה
2 שנאמרה ליחזקאל, נֶאֱמַר[2]: קַח לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לִיהוּדָה
3 גו׳ וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתוֹב עָלָיו לְיוֹסֵף גו׳ וְקָרַב אֹתָם אֶחָד
4 אֶל אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ. וְלִכְאוֹרָה
5 הַשַּׁיָכוּת דְּהַהַפְטוֹרָה
6 לְהַפָּרָשָׁה הִיא בָּזֶה
7 שֶׁהַתּוֹכֶן דִּשְׁנֵיהֶם הוּא
8 חִבּוּר יְהוּדָה וְיוֹסֵף. אֲבָל
9 בְּפַרְטִיּוּת, ישנו הבדל גדול
10 בין תוכן הפרשה להפטרה, שהרי
11 בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף
12 (בַּפָּרָשָׁה) מֵדְגָּשׁ שֶׁיּוֹסֵף
13 הָיָה נַעֲלֶה יוֹתֵר מִיהוּדָה,
14 וְעַד שֶׁיּוֹסֵף הָיָה מֶלֶךְ עַל
15 כָּל אֶחָיו, כּוֹלֵל יְהוּדָה,
16 וּבְהַהַפְטוֹרָה נֶאֱמַר[3]
17 שלעתיד לבוא וְעַבְדִּי דָוִד
18 (משבט יהודה) מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם.
19 [ויבאר, שהשינוי במעלה בין
20 יוסף ויהודה הוא לפי דרגתם
21 בספירות הרוחניות: וְכַמְבוֹאָר
22 בְּ׳תּוֹרָה אוֹר׳[4], דְּיוֹסֵף
23 הוּא [יְסוֹד] זְעֵיר אַנְפִּין
24 [=ששת המידות] וְיהוּדָה
25 הוּא מַלְכוּת המקבלת שפע
26 מהמידות, וְלָכֵן עַכְשָׁיו
27 יוֹסֵף הוּא לְמַעְלָה
28 מִיהוּדָה, כִּי בְּסֵדֶר
29 הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, זְעֵיר אַנְפִּין
30 הוּא לְמַעְלָה מֵהַמַּלְכוּת
31 [וְיִתֵּירָה מִזּוֹ, זְעֵיר אַנְפִּין
32 הוּא מַשְׁפִּיעַ לְמַלְכוּת.
33 וְזֶהוּ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה
34 וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי, דְּפֵרוּשׁ
35 הפנימי בִּי אֲדֹנִי הוּא שֶׁבִּיהוּדָה (בִּי) יֶמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע מִיּוֹסֵף
36 הַצַּדִּיק (אֲדֹנִי)]. אך מעלה זו במידות לגבי המלכות היא כפי שהם
37 בהתגלות הספירות. אך בשרשם, שורש המלכות גבוה משורש המידות
38 וּלְעָתִיד לָבוֹא, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה שׁוֹרֶשׁ הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא לְמַעְלָה
39 מִשּׁוֹרֶשׁ זְעֵיר אַנְפִּין, לָכֵן אָז יִהְיֶה עַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם].
40 אם־כן, ההבדל בין הפרשה וההפטרה הוא משום שהפרשה (מעלת יוסף)
41 מדברת על המצב כיום, לעומת זאת ההפטרה (מעלת יהודה) מדברת
42 לעתיד־לבוא. אֲבָל מִזֶּה שֶׁגַּם הַפָּסוּק וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם
43 הוּא בְּהַהַפְטוֹרָה דְּפָרָשַׁת
44 וַיִּגַּשׁ, מַשְׁמַע, שֶׁבְּוַיִּגַּשׁ
45 אֵלָיו יְהוּדָה יֶשְׁנָהּ גַּם
46 הַמַּעֲלָה דִּיהוּדָה לְגַבֵּי
47 יוֹסֵף. אֶלָּא שֶׁזֶּה שֶׁמֵּדְגָּשׁ
48 בְּגִלּוּי בְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה
49 הוּא הַמַּעֲלָה דִּיוֹסֵף לְגַבֵּי
50 יְהוּדָה, וּבְהַהַפְטוֹרָה
51 הַמַּעֲלָה דִּיהוּדָה לְגַבֵּי
52 יוֹסֵף. בהמשך המאמר יתבאר
53 כיצד בהגשת יהודה ליוסף ישנה
54 בהעלם גם מעלת יהודה
55 (ששניהם שוים, ויתירה מזו -
56 שיהודה למעלה מיוסף). ויבאר
57 זאת בהקדים המובא בחסידות
58 שיהודה ויוסף מרמזים על ׳דעת
59 עליון׳ (יוסף) ו׳דעת תחתון׳
60 (יהודה).

---

*) יצא לאור בקונטרס ה׳ טבת – תנש״א, ״לקראת ש״ק פ׳ ויגש, יום הבהיר ה׳ טבת (היום בו ״דידן נצח״ באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש). . עש״ק פ׳ ויגש, שנת ה׳תנש״א״.

1) ריש פרשתנו (ויגש). 2) יחזקאל לז, טז־יז. 3) שם, כד. 4) פרשתנו מד, א־ב. וראה גם ד״ה זה ה׳תשל״ו (תורת מנחם — ספר המאמרים מלוקט טבת ע׳ רטו ואילך). וש״נ.

ביאור בדרך אפשר

ב) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי ה׳אֶמַח צֶדֶק׳[5], דְּזֶה
שֶׁסּוֹפֵי תֵּיבוֹת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שָׁוֶה[6], כִּי עִנְיָן וַיִּגַּשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שֶׁמַּלְכוּת (יְהוּדָה) וּזְעֵיר אַנְפִּין (יוֹסֵף)
שְׁנֵיהֶם שָׁוִים. וּמְבָאֵר, דְּעִנְיָן שָׁוֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב
בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳[7] בְּפֵרוּשׁ
הַכָּתוּב[8] לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה׳, דְּעִנְיָן יָשָׁר הוּא הַחִבּוּר
וְהַיִּחוּד דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא
תַּתָּאָה (שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם בְּשָׁוֶה), לִהְיוֹת אֶחָד בְּאֶחָד[9]. דְּיוֹסֵף
וִיהוּדָה כְּמוֹ שֶׁהֵם מִצַּד עַצְמָם, הֵם (כְּמוֹ) שְׁנֵי
הַפָּכִים. דְּבְיוֹסֵף (זְעֵיר
אַנְפִּין), שֶׁהוּא ענין המשכת
האלוקות מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,
הוּא[10] דַּעַת עֶלְיוֹן
שֶׁלְּמַעְלָה יֵשׁ וּלְמַטָּה אַיִן,
וּבִיהוּדָה (מַלְכוּת), שֶׁהוּא
ענין העליה של הנבראים
מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, הוּא[10]
דַּעַת תַּחְתּוֹן שֶׁלְּמַטָּה יֵשׁ
וּלְמַעְלָה אַיִן, וְעִנְיָן וַיִּגַּשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה הוּא הַחִבּוּר
דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן.
וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ
רַז״ל[11] עַל הַפָּסוּק
וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, אֵין וַיִּגַּשׁ אֶלָּא לָשׁוֹן שָׁלוֹם, דְּעִנְיַן
הַשָּׁלוֹם הוּא הַחִבּוּר דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן[12]. וְעַל
דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב[13] וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו
וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד, דְּעַכְשָׁו[14], הָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי יְהוּדָה
הִיא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְהָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל [עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁשַּׁיָּכִים לְיוֹסֵף] הִיא מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה, דַּעַת עֶלְיוֹן, וּלְעָתִיד לָבֹא יִתְחַבְּרוּ יַחַד, לִהְיוֹת
אֶחָד בְּאֶחָד.

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁבְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁנֵי עִנְיָנִים.
שֶׁבְּגִלּוּי, הָעִנְיָן דְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא לְפִי
שֶׁיּוֹסֵף (יְסוֹד זְעֵיר אַנְפִּין) הוּא הַמַּשְׁפִּיעַ, וִיהוּדָה
(מַלְכוּת) הוּא הַמְקַבֵּל, וְלָכֵן נִגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף וּבִקֵּשׁ בִּי
אֲדֹנִי, שֶׁיְּמָשְׁךְ בּוֹ הַשֶּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְעוֹד עִנְיָן
בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שֶׁמֵּרֵמָז בְּהַסּוֹפֵי תֵּיבוֹת דְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, שֶׁהוּא הַחִבּוּר דְּוַהַיִּחוּד דְּיוֹסֵף (זְעֵיר אַנְפִּין, דַּעַת עֶלְיוֹן) וְיהוּדָה (מַלְכוּת, דַּעַת תַּחְתּוֹן) שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁהַמַּלְכוּת תתרומם וְתִהְיֶה כְּמוֹ הַזְּעֵיר אַנְפִּין. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה מְרֻמָּז גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁמַּלְכוּת תִּהְיֶה לא רק שהמלכות תהי׳ בשוה למידות, אלא גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת עליה נוספת ויתרה שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁמַּלְכוּת תִּהְיֶה

ביאור בדרך אפשר

ב) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי ה׳אֶמַח צֶדֶק׳[5],
דְּזֶה שֶׁסּוֹפֵי תֵּיבוֹת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא
שָׁוֶה[6], כִּי עִנְיָן וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שֶׁמַּלְכוּת (יְהוּדָה)
וּזְעֵיר אַנְפִּין (יוֹסֵף) שְׁנֵיהֶם שָׁוִים. וּמְבָאֵר, דְּעִנְיָן שָׁוֶה
הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳[7] בְּפֵרוּשׁ
הַכָּתוּב[8] לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה׳, דְּעִנְיָן יָשָׁר הוּא הַחִבּוּר
וְהַיִּחוּד דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא
תַּתָּאָה (שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם בְּשָׁוֶה), לִהְיוֹת אֶחָד בְּאֶחָד[9]. דְּיוֹסֵף
וִיהוּדָה כְּמוֹ שֶׁהֵם מִצַּד עַצְמָם, הֵם (כְּמוֹ) שְׁנֵי
הַפָּכִים. דְּבְיוֹסֵף (זְעֵיר
אַנְפִּין), שֶׁהוּא ענין המשכת
האלוקות מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,
הוּא[10] דַּעַת עֶלְיוֹן
שֶׁלְּמַעְלָה יֵשׁ וּלְמַטָּה אַיִן,
וּבִיהוּדָה (מַלְכוּת), שֶׁהוּא
ענין העליה של הנבראים
מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, הוּא[10]
דַּעַת תַּחְתּוֹן שֶׁלְּמַטָּה יֵשׁ
וּלְמַעְלָה אַיִן, וְעִנְיָן וַיִּגַּשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה הוּא הַחִבּוּר
דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן
שגם ב׳דעת תחתון׳ תורגש ׳דעת
עליון׳. [וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ
רַז״ל[11] עַל הַפָּסוּק וַיִּגַּשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה, אֵין וַיִּגַּשׁ
אֶלָּא לָשׁוֹן שָׁלוֹם, דְּעִנְיַן
הַשָּׁלוֹם הוּא הַחִבּוּר
דְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת
תַּחְתּוֹן[12]]. וְעַל דֶּרֶךְ מַה
שֶּׁכָּתוּב[13] וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו
וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד, דְּעַכְשָׁו[14], הָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי יְהוּדָה
הִיא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְהָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל [עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁשַּׁיָּכִים לְיוֹסֵף] הִיא מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה, דַּעַת עֶלְיוֹן, וּלְעָתִיד לָבֹא יִתְחַבְּרוּ יַחַד, לִהְיוֹת
אֶחָד בְּאֶחָד.

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁבְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁנֵי עִנְיָנִים.
שֶׁבְּגִלּוּי, הָעִנְיָן דְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא לְפִי
שֶׁיּוֹסֵף (יְסוֹד זְעֵיר אַנְפִּין) הוּא הַמַּשְׁפִּיעַ, וִיהוּדָה
(מַלְכוּת) הוּא הַמְקַבֵּל, וְלָכֵן נִגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף וּבִקֵּשׁ בִּי
אֲדֹנִי, שֶׁיְּמָשְׁךְ בּוֹ הַשֶּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְעוֹד עִנְיָן
בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שֶׁמֵּרֵמָז בְּהַסּוֹפֵי תֵּיבוֹת דְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, שֶׁהוּא הַחִבּוּר דְּוַהַיִּחוּד דְּיוֹסֵף (זְעֵיר אַנְפִּין, דַּעַת עֶלְיוֹן) וְיהוּדָה (מַלְכוּת, דַּעַת תַּחְתּוֹן) שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁהַמַּלְכוּת תִּהְיֶה כְּמוֹ הַזְּעֵיר אַנְפִּין. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה מְרֻמָּז גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁמַּלְכוּת תִּהְיֶה

[=עשרת השבטים] יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ
אֶחָד, דְּעַכְשָׁו[14], הָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי יְהוּדָה הִיא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה,
דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְהָעֲבוֹדָה דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל [עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים
שֶׁשַּׁיָּכִים לְיוֹסֵף] הִיא מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, דַּעַת עֶלְיוֹן, וּלְעָתִיד
לָבֹא יִתְחַבְּרוּ יַחַד, לִהְיוֹת
אֶחָד בְּאֶחָד.

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁבְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁנֵי עִנְיָנִים.
שֶׁבְּגִלּוּי, הָעִנְיָן דְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא לְפִי
שֶׁיּוֹסֵף (יְסוֹד זְעֵיר אַנְפִּין) הוּא הַמַּשְׁפִּיעַ, וִיהוּדָה
(מַלְכוּת) הוּא הַמְקַבֵּל, וְלָכֵן נִגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף וּבִקֵּשׁ בִּי
אֲדֹנִי, שֶׁיְּמָשְׁךְ בּוֹ הַשֶּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְעוֹד עִנְיָן
בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שֶׁמֵּרֵמָז בְּהַסּוֹפֵי תֵּיבוֹת דְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, שֶׁהוּא הַחִבּוּר דְּוַהַיִּחוּד דְּיוֹסֵף (זְעֵיר אַנְפִּין, דַּעַת עֶלְיוֹן) וְיהוּדָה (מַלְכוּת, דַּעַת תַּחְתּוֹן) שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁהַמַּלְכוּת תִּהְיֶה כְּמוֹ הַזְּעֵיר אַנְפִּין. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּוַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה מְרֻמָּז גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁמַּלְכוּת תִּהְיֶה

---

5) אוה״ת פרשתנו שמט, ב. 6) בעל הטורים עה״פ. 7) פ׳ ראה כג, ד ואילך. 8) ראה יג, יט. 9) לשון הזהר – ח״ב קלה, סע״א. 10) ראה לקו״ת במדבר שבהערה 14 (נעתק לקמן בפנים). 11) יל״ש ריש פרשתנו. 12) אוה״ת שם שמט, א. 13) הושע ב, ב. 14) לקו״ת במדבר ו, ג ואילך (וראה שם ז, ד) – הובא באוה״ת שם (שמט, ב).

ביאור בדרך אפשר

לְמַעְלָה מִזֶּעִיר אֲנָפִין, אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָה[15] [=אשת חיל - מלכות, תהיה עטרה וכתר (־שמעל הראש) ל'בעלה' - ששת המידות],
שֶׁמַּעלה זו היא לְמַעְלָה גַּם מֵהָעִנְיָן דִּשְׁנֵיהֶם שָׁוִים.
לסיכום, שני ענינים בהגשת יהודה ליוסף: בגילוי - בקשת יהודה (מלכות) מיוסף (ז"א) שבזה נראית מעלת יוסף, וברמז - יהודה ויוסף שוים, ועד שיהודה נעלה מיוסף כפי שיתגלה לעתיד־לבוא.
מכאן עד סוף המאמר יבאר, כיצד בהגשת יהודה ליוסף ישנה בהעלם גם מעלת יהודה (שיהודה למעלה מיוסף). ויבאר זאת בהקדים המובא בחסידות שיהודה ויוסף מרמזים על ברכת 'גאל ישראל' (יוסף) ותפילת שמונה־עשרה (יהודה).

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶהוּ מַה דְּאִיתָא בַּזֹּהַר[16] שֶׁהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא עִנְיָן סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה [דְּגְּאֻלָּה הִיא בְּחִינַת יְסוֹד, יוֹסֵף, וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, יְהוּדָה[17]]. דְּמִלְּשׁוֹן רַז"ל[18] סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה (וְלֹא סְמִיכַת תְּפִלָּה לִגְאֻלָּה), שֶׁתְּפִלָּה הִיא בִּמְקוֹמָהּ וּגְאֻלָּה נִסְמֶכֶת (נִגֶּשֶׁת) לִתְפִלָּה, מוּבָן[19], שֶׁהָעִקָּר הוּא[20] הַתְּפִלָּה. וּמִזֶּה שֶׁאוֹמֵר בַּזֹּהַר שֶׁהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא עִנְיָן סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, מַשְׁמָע, שֶׁגַּם בְּהַגָּשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף יֶשְׁנָהּ (בְּהֶעְלֵם) הַמַּעֲלָה דְּיהוּדָה לְגַבֵּי יוֹסֵף.

ג) וְיוּבָן זֶה בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁכָּתַב אַדְמוֹ"ר (מהורש"ב) נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל זֶה[21], דְּזֶה שֶׁיְּהוּדָה הִקְדִּים תְּחִלָּה בִּי אֲדֹנָי (דְּלְכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל יְדַבֵּר נָא עַבְדְּךָ גו') הוּא כְּעִנְיָן קְדִימַת פֶּסוּק[22] אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח קוֹדֶם הַתְּפִלָּה [שֶׁאֵין זֶה הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[23], כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן לְמֵימַר אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח, כִּתְפִלָּה אֲרִכְתָּא דָּמְיָא]. וְהִנֵּה בַּתַּרְגּוּם עַל הַפָּסוּק אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתַּח פֵּרֵשׁ, שְׂפָתַי פְּתַח בְּאוֹרַיְתָא. וּמְבָאָר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים[24] הַמְבָאָרִים הָעִנְיָן דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה (וְגַם בַּדְּרוּשׁ הַנַּ"ל[25]), דְּהַבַּקָּשָׁה שֶׁבְּפָסוּק זֶה שֶׁבְּהַתְחָלַת הַתְּפִלָּה הִיא, שֶׁהַתְּפִלָּה (וּפִי תְּהִלָּתֶךָ) תִּהְיֶה כְּמוֹ תוֹרָה (אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח בְּאוֹרַיְתָא). דִּכְמוֹ שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[23], כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן לְמֵימַר אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח, כִּתְפִלָּה אֲרִכְתָּא דָּמְיָא]. וְהִנֵּה בַּתַּרְגּוּם עַל הַפָּסוּק אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתַּח פֵּרֵשׁ, שְׂפָתַי פְּתַח בְּאוֹרַיְתָא. וּמְבָאָר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים[24] הַמְבָאָרִים הָעִנְיָן דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה (וְגַם בַּדְּרוּשׁ הַנַּ"ל[25]), דְּהַבַּקָּשָׁה שֶׁבְּפָסוּק זֶה שֶׁבְּהַתְחָלַת הַתְּפִלָּה הִיא, שֶׁהַתְּפִלָּה (וּפִי תְּהִלָּתֶךָ) תִּהְיֶה כְּמוֹ תוֹרָה (אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח בְּאוֹרַיְתָא). דִּכְמוֹ שֶׁבַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם לוֹמֵד הִיא דְּבַר ה', דְּבָרַי (של הקב"ה) אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ[26], וְהָאָדָם הוּא כְּעוֹנֶה אַחַר הַקּוֹרֵא[27], כְּמוֹ כֵן גַּם הַתְּפִלָּה תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן

ביאור בדרך אפשר

(דְּלְכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל יְדַבֵּר נָא עַבְדְּךָ גו') הוּא כְּעִנְיָן קְדִימַת פֶּסוּק[22] אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח קוֹדֶם הַתְּפִלָּה [שֶׁאֵין זֶה הֶפְסֵק בֵּין] בין ברכת 'גאל ישראל' לתפילת שמונה־עשרה, כְּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[23], כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן לְמֵימַר [=כיון שתיקנו (חכמים) לומר] אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח, כִּתְפִלָּה אֲרִכְתָּא דָּמְיָא [=דומה לתפילה ארוכה. נעשה זה חלק מהתפלה]. וְהִנֵּה בַּתַּרְגּוּם עַל הַפָּסוּק אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתַּח פֵּרֵשׁ, שְׂפָתַי פְּתַח בְּאוֹרַיְתָא [=פתח שפתי בתורה]. וּמְבָאָר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים [=מאמרי חסידות][24] הַמְבָאָרִים הָעִנְיָן דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה (וְגַם בַּדְּרוּשׁ הַנַּ"ל[25]), דְּהַבַּקָּשָׁה שֶׁבְּפָסוּק זֶה שֶׁבְּהַתְחָלַת הַתְּפִלָּה הִיא, שֶׁהַתְּפִלָּה (וּפִי תְּהִלָּתֶךָ) תִּהְיֶה כְּמוֹ תוֹרָה (אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתַּח בְּאוֹרַיְתָא). דִּכְמוֹ שֶׁבַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם לוֹמֵד הִיא דְּבַר ה', דְּבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ[26], וְהָאָדָם הוּא כְּעוֹנֶה אַחַר הַקּוֹרֵא[27], כְּמוֹ כֵן גַּם הַתְּפִלָּה תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן

---

15) משלי יב, ד. 16) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב). 17) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' יג ואילך). ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע' תפז ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך). ועוד. וראה ד"ה זה שבהערה 4. 18) ברכות ד, ב. שם ט, ב. 19) ראה בהנסמן בהערה 17. 20) וכמובן גם מזה דזה שצריך לסמוך גאולה לתפלה הוא בכדי שהתפלה תתקבל – ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א (הובא בפרש"י לברכות שם ד"ה זה הסומך). שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפלה סקי"א ס"ב. 21) תרנ"ח – סה"מ תרנ"ח ע' סז ואילך. 22) תהלים נא, יז. 23) ברכות שם. 24) סה"מ תרכ"ו ע' רפה. תרכ"ז ע' תלא. שם ע' תמג. וראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים שם (ע' קצז). 25) סה"מ תרנ"ח שם ע' סח. שם ע' עו. 26) ישעי' נט, כא. 27) ראה תו"א יתרו סו, סע"ג ואילך. ד"ה בחודש השלישי ה'תשכ"ט ס"ב (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט סיון ס"ע רצט ואילך), ובהנסמן שם הערה 11.

ביאור בדרך אפשר

דְּוִפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ, שֶׁתְּפִלַּת הָאָדָם תִּהְיֶה שֶׁעַל יָדָהּ תֵּמָשֵׁךְ (יַגִּיד מִלְּשׁוֹן הַמְשָׁכָה) תְּהִלָּתֶךָ, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה.

אור אין־סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. דברי הזוהר אלו מבארים שלימות אור האלוקי, למטה מטה - הוא כוח הירידה וההתפשטות למטה, שנמשך ומתפשט בלי גבול, להחיות הנבראים הגשמיים ועד שנמשך להחיות גם את הקליפות (כוחות הטומאה). למעלה מעלה - הוא כח העליה והרוממות בעצמותו, עד שגם העולמות העליונים - אצילות ולמעלה מעלה - אין להם ערך לגביו.

ד) וְהִנֵּה מְבֹאָר בַּדְּרוּשִׁים הַנַּ״ל[28], שֶׁתּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם דֶּגְמַת שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דִּלְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה מַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית. דְּתוֹרָה שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, הִיא דֶּגְמַת הָעִנְיָן דִּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, וּתְפִלָּה שֶׁהִיא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמִתְפַּלֵּל, וְגַם הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, זֶה שֶׁהַקָּבָ״ה מְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, הִיא מְצַד הַמַּעֲלָה דְּבְחִינַת הַמַּטָּה, לְמַעֲשֶׂה יֵדֶיךָ תִּכְסוֹף[30]. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמִהַטְּעָמִים עַל זֶה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמוֹד בַּתְּפִלָּה כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ בְּאֵימָה בִּירְאָה וּבְפַחַד[31], הוּא, כִּי זֶה שֶׁעַבּוֹדַת הַמַּטָּה (תְּפִלָּה) מְעוֹרֶרֶת לְמַעְלָה אֶת הָרָצוֹן לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ הוּא (בְּעִקָּר) לְפִי שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַמַּטָּה יֶשְׁנָהּ הַמַּעֲלָה דְּבִטּוּל הַיֵּשׁ[32], וְלָכֵן, כָּל שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבִטּוּל גָּדוֹל יוֹתֵר, הִיא מְעוֹרֶרֶת יוֹתֵר לְמַעְלָה לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ[33]. וְזֶהוּ שֶׁתְּפִלָּה הִיא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, כִּי הַבַּקָּשָׁה דִּתְפִלָּה הִיא

ביאור בדרך אפשר

סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ הוּא כְּמוֹ שֶׁמִּתְעַלֶּה וְנִכְלָל בְּעַצְמוּתוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, מוּבָן, שֶׁתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִתּוֹרָה. וְהַבַּקָּשָׁה אֲדָנָ־י שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ הִיא, שֶׁבִּהַתְּפִלָּה שֶׁהִיא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה תִּהְיֶה גַּם הַמַּעֲלָה דְּתוֹרָה, מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. להלן יבאר המעלה שבתורה על תפילה, שהתפילה תלוי׳ במעשה האדם התחתון, לעומת זאת התורה אינה תלויה כלל באדם, והאדם רק ממשיך את התורה למטה כמו שהיא.

וְהָעִנְיָן הוּא, דִּתְפִלָּה הִיא שֶׁהָאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמִתְפַּלֵּל, וְגַם הַהַמְשָׁכָה מלמעלה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, זֶה שֶׁהַקָּבָ״ה מְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, הִיא מִצַּד הַמַּעֲלָה דַּעֲבוֹדַת הַמַּטָּה, לְמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף[30]. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמִהַטְּעָמִים עַל זֶה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמוֹד בַּתְּפִלָּה כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ בְּאֵימָה בִּירְאָה וּבְפַחַד[31], הוּא, כִּי זֶה שֶׁעַבּוֹדַת הַמַּטָּה (תְּפִלָּה) מְעוֹרֶרֶת לְמַעְלָה אֶת הָרָצוֹן לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ הוּא (בְּעִקָּר) לְפִי שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַמַּטָּה יֶשְׁנָהּ הַמַּעֲלָה דְּבִטּוּל הַיֵּשׁ[32], וְלָכֵן, כָּל שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבִטּוּל גָּדוֹל יוֹתֵר, הִיא מְעוֹרֶרֶת יוֹתֵר לְמַעְלָה לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ[33]. וְזֶהוּ שֶׁתְּפִלָּה הִיא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, כִּי הַבַּקָּשָׁה דִּתְפִלָּה הִיא

---

28) ראה ד״ה על ג״ד העולם עומד ה׳תשי״ד (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט ניסן ס״ע קפ ואילך) ס״ג, ובהנסמן שם בהערה 15. 29) המשך תרס״ו ע׳ קפח. ובכ״מ. 30) לשון הכתוב – איוב יד, טו. 31) רמב״ם הל׳ תפלה פ״ד ה״ה. טושו״ע (ודאדה״ז) או״ח הל׳ תפלה סו״ס צה. 32) ראה בארוכה סה״מ תרכ״ז ע׳ תלב, דהעלאת מ״ן שעל ידי התפלה הוא מפני החידוש שבזה, כהמשל דצפור המדברת – וענין זה הוא בביטול היש (לקו״ת ס״פ במדבר – כ, ב). 33) ראה סה״מ תרכ״ז שם (ע׳ תמג) תרנ״ח שם (ע׳ עה) שהמעלה דתפלת האבות היא לפי שהם בטלים בביטול דמרכבה. וראה ברכות לד, סע״ב (הובא בסה״מ תרכ״ז ותרנ״ח שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב״ד הוא לפי שהוא ״כעבד לפני המלך״.

ביאור בדרך אפשר

דְּתְפִלָּה הִיא בְּבְטוּל (בְּאוֹפֶן דְּעֶבֶד הַמְבַקֵּשׁ), דְּעִנְיַן הַבִּטּוּל הוּא שֶׁיּוֹצֵא מִמְּצִיאוּתוֹ, הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וכל זה היא פעולת האדם בתפילתו שמעורר את הדרגות שלמעלה על־ידי שיוצא מעצמו.

וְתוֹרָה הִיא דְּבַר הַשֵּׁם [שֶׁיֵּשְׁנוֹ גַּם לִפְנֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה דְּתוֹרָה הִיא בְּבְטוּל (בְּאוֹפֶן דְּעֶבֶד הַמְבַקֵּשׁ), דְּעִנְיַן הַבִּטּוּל הוּא שֶׁיּוֹצֵא מִמְּצִיאוּתוֹ, הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְתוֹרָה הִיא דְּבַר הַשֵּׁם [שֶׁיֵּשְׁנוֹ גַּם לִפְנֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה דְּהָאָדָם], וְהַפְעָלָה שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה דְּהָאָדָם הִיא שֶׁהַתּוֹרָה וְאוֹר אֵין סוֹף הַמִּלְבָּשׁ בָּהּ יורדים ונמשכים לְהָאָדָם. וְיִתְרָה מִזּוֹ, שֶׁגַּם הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה וְאוֹר אֵין סוֹף הַמִּלְבָּשׁ בָּהּ בְּהָאָדָם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, הוּא (לֹא עַל יְדֵי שֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל אֶת שִׂכְלוֹ, אֶלָּא אַדְרַבָּה) שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּשִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּמְצִיאוּתוֹ, הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּכְמוֹ שֶׁבַּתּוֹרָה, הַשַּׂיְכוּת שֶׁלָּהּ לְהָעִנְיָן דִּלְמַטָּה עַד אֵין סוֹף הוּא לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה נִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה מַטָּה, כְּמוֹ כֵן הוּא בַּתְּפִלָּה, שֶׁהַשַּׂיְכוּת דִּתְפִלָּה לְהָעִנְיָן דִּלְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ הִיא (לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַעֲלָאָה דְּהָאָדָם, אֶלָּא גַּם) לְזֶה שֶׁאוֹר אֵין סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ. דְּזֶה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְעוֹרֵר רָצוֹן חָדָשׁ לְמַלֹּאת בְּקֶשֶׁת הַמִּתְפַּלֵּל [גַּם כְּשֶׁעַל פִּי חָכְמַת הַתּוֹרָה אֵינוֹ רָאוּי לָזֶה][34] הוּא לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה עֲלִיָּה בָּאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מִתְעַלֶּה לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וּלְמַעְלָה גַּם מֵהַתּוֹרָה[34], עַד לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרָצוֹן חָדָשׁ לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ. אֶלָּא שֶׁאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ יִתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה. דְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדַת הַמַּטָּה, לָכֵן גַּם הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה הִיא בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם (מִלּוּי בַּקָּשַׁת הַמִּתְפַּלֵּל), אֶלָּא שֶׁשּׁוֹרֶשׁ הַהַמְשָׁכָה הִיא מִלְּמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ. וְהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה מִצַּד עַצְמָהּ ללא מעשה האדם, הִיא הַמְשָׁכַת אֲלֻקוּת. שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה יָרְדָה לְמַטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׂכֶל הַנִּבְרָאִים. בסעיף הבא יבאר יותר המעלה שבתורה לגבי תפלה, שמעלתה העיקרית של התורה (שהיא אלוקות, שעשועיו של הקב"ה) נמצאת בתורה שבעולם שלנו ושבעולם האצילות בשווה, ואם־כן אנו משיגים בשכלנו אלקות ממש ללא כל שינוי.

ביאור בדרך אפשר

הַעֲלָאָה דְּהָאָדָם, אֶלָּא גַּם) לְזֶה שֶׁאוֹר אֵין סוֹף הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ. דְּזֶה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְעוֹרֵר רָצוֹן חָדָשׁ לְמַלֹּאת בַּקָּשַׁת הַמִּתְפַּלֵּל [גַּם כְּשֶׁעַל פִּי חָכְמַת הַתּוֹרָה אֵינוֹ רָאוּי לָזֶה][34] הוּא לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה עֲלִיָּה בָּאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מִתְעַלֶּה לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וּלְמַעְלָה גַּם מֵהַתּוֹרָה[34], עַד לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרָצוֹן חָדָשׁ לְמַלֹּאת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ. אֶלָּא שֶׁאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ יִתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה. דְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדַת הַמַּטָּה, לָכֵן גַּם הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה הִיא בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם (מִלּוּי בַּקָּשַׁת הַמִּתְפַּלֵּל), אֶלָּא שֶׁשּׁוֹרֶשׁ הַהַמְשָׁכָה הִיא מִלְּמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ. וְהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה מִצַּד עַצְמָהּ, הִיא הַמְשָׁכַת אֲלֻקוּת. שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה יָרְדָה לְמַטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׂכֶל הַנִּבְרָאִים.

34) ראה ד"ה שיר המעלות לדוד הנה מה טוב גו' ה'תשכ"ב ס"ה (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט אייר ס"ע ערב ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ה) **וּבְאוּר** הָעִנְיָן בִּפְרָטְיוּת יוֹתֵר, יוּבַן עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב
הַ״צְּמַח צֶדֶק״ בְּמַאֲמָר[35] דִּבּוּר הַמַּתְחִיל לְהָבִין הָעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ
רַז״ל[36] שֶׁאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא הוּא לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ
וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית [שֶׁהַבִּיכֹל [=כתר כתב־יד] הַזֶּה (שֶׁבּוֹ
נִמְצָא מַאֲמָר הַנַּ״ל) הָיָה
מֶשֶׁךְ בַּמָּה שָׁנִים בִּשְׁבִיָּה,
וּבִזְמַן הָאַחֲרוֹן[37] נִפְדָּה
מֵהַשִּׁבְיָה וְהִגִּיעַ לְכָאן.
וּלְהָעִיר, שֶׁבִּדְרוּשׁ זֶה
יֶשְׁנָם כַּמָּה עִנְיָנִים שֶׁאֵינָם
בַּדְּרוּשִׁים הַנַּ״ל] בִּפְרוּשׁ
הַכָּתוּב[38] חָנוֹךְ לַנַּעַר עַל
פִּי דַּרְכּוֹ גַּם כִּי יָזִקִין לֹא
יָסוּר מִמֶּנָּה, דְּלִכְאוֹרָה
כְּשֶׁהָאָדָם מַזְקִין צָרִיךְ
לְהִתְעַלּוֹת לְמַדְרֵגָה נַעֲלִית
יוֹתֵר, וּמַהִי[39] הַמַּעֲלָה
שֶׁגַּם כְּשֶׁיַּזְקִין לֹא יָסוּר
מֵהַדֶּרֶךְ שֶׁחִנְּכוּ אוֹתוֹ
כְּשֶׁהָיָה נַעַר? וּמְבָאֵר
הצמח צדק בַּהַמַּאֲמָר,
דְּבִשְׁכֶל אֱנוֹשִׁי יֵשׁ חִלּוּק
גָּדוֹל וְעָצוּם בֵּין הַשֵּׂכֶל
שֶׁהָאָדָם מַשִּׂיג בִּבְנֵעוּרָיו לַשֵּׂכֶל
לְהַשִּׂכֶל שֶׁהוּא מַשִּׂיג
בְּגַדְלוּתוֹ וּמִכָּל שֶׁכֵּן
בִּזְקֻנּוּתוֹ. אֲבָל בַּתּוֹרָה
שֶׁהִיא אֱלֹקוּת, הַחִלּוּק
שֶׁבֵּין נַעֲרוּתוֹ לִזְקֻנּוּתוֹ
הוּא רַק בְּהַשֵּׂגַת הַשֵּׂכֶל
שֶׁל הָאָדָם שֶׁבָּהּ מִלֶּבֶשֶׁת
הַתּוֹרָה, אֲבָל
בְּהַתּוֹרָה, אַבָּל בְּהַתּוֹרָה
עַצְמָהּ, שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ
שֶׁל הַקָּבָּ״ה שֶׁלְּמַעְלָה
מִשֵּׂכֶל הַנִּבְרָאִים, אֵין
חִלּוּק בֵּין שֵׂכֶל הַנַּעַר
לְשֵׂכֶל הַזָּקֵן, וְלָכֵן גַּם
כְּשֶׁיַּזְקִין לֹא יָסוּר מִן
נַעַר. וּמוֹסִיף בַּמַּאֲמָר, דִּכְתִיב[40] נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי, נַעַר
הוּא מט״ט שֶׁבִּיצִירָה וְגַם זָקַנְתִּי הוּא עֲלִיָּתוֹ בַּאֲצִילוּת,
דְּחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁבַּאֲצִילוּת הִיא נַעֲלִית הַרְבֵּה יוֹתֵר
מֵחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁבִּיצִירָה. וְאַף עַל פִּי כֵן, גַּם כְּשֶׁיַּזְקִין
וְיִתְעַלֶּה בַּאֲצִילוּת לֹא יָסוּר מֵהַדֶּרֶךְ שֶׁלִּמְּדוּהוּ בִּהְיוֹתוֹ נַעַר בִּיצִירָה, כִּי עֶצֶם הַתּוֹרָה
הִיא תַּעֲנוּג הָעַצְמִי דְּהָעַצְמוּת (וְאָהֱיֶה אֶצְלוֹ גו׳ שַׁעֲשׁוּעִים[41], אֶצְלוֹ דַּוְקָא),
שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מֵחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, חָכְמָה דַּאֲצִילוּת. וּבְנוֹגֵעַ לְעִנְיָן זֶה שֶׁבַּתּוֹרָה
(שֶׁהוּא עִקַּר הַתּוֹרָה) אֵין חִלּוּק בֵּין הַהַשָּׂגָה דִּיצִירָה (וְגַם הַהַשָּׂגָה דְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי)
לְהַהַשָּׂגָה דַּאֲצִילוּת.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן עוֹד יוֹתֵר הַיִּתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי
תְּפִלָּה. דְּהַהַמְשָׁכָה לְמַטָּה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הִיא (לֹא שֶׁהָאֱלקוּת עַצְמוֹ נִמְשַׁךְ

ביאור בדרך אפשר

דִּכְתִיב[40] נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי שאמרו חז״ל: שרו של עולם (מט״ט)
אמרו, נַעַר הוּא מט״ט שֶׁמְּקוֹמוֹ בָּעוֹלָם הִיצִירָה והמשך הפסוק: וְגַם
זָקַנְתִּי הוּא עֲלִיָּתוֹ בַּאֲצִילוּת, דְּחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁבַּאֲצִילוּת הִיא
נַעֲלִית הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁבִּיצִירָה. וְאַף עַל פִּי כֵן,
גַּם כְּשֶׁיַּזְקִין וְיִתְעַלֶּה
בַּאֲצִילוּת לֹא יָסוּר
מֵהַדֶּרֶךְ שֶׁלִּמְּדוּהוּ בִּהְיוֹתוֹ
נַעַר בִּיצִירָה, כִּי עֶצֶם
הַתּוֹרָה הִיא תַּעֲנוּג
הָעַצְמִי דְּהָעַצְמוּת (כמו
שכתוב בפסוק המבאר מעלת
התורה וְאָהֱיֶה אֶצְלוֹ גו׳
שַׁעֲשׁוּעִים[41], אֶצְלוֹ
(בעצמו) דַּוְקָא), שֶׁתענוג זה
הוא לְמַעְלָה גַּם מֵחָכְמָתוֹ
שֶׁל הַקָּבָּ״ה, חָכְמָה
דַּאֲצִילוּת. וּבְנוֹגֵעַ לְעִנְיָן
זֶה (הענוג) שֶׁבַּתּוֹרָה
(שֶׁהוּא עִקַּר הַתּוֹרָה) אֵין
חִלּוּק בֵּין הַהַשָּׂגָה
דִּיצִירָה (וְגַם הַהַשָּׂגָה
דְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי) לְהַהַשָּׂגָה
דַּאֲצִילוּת.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן עוֹד יוֹתֵר
הַיִּתְרוֹן בְּהַהַמְשָׁכָה
דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה
שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה.
דְּהַהַמְשָׁכָה לְמַטָּה שֶׁעַל
יְדֵי תְּפִלָּה הִיא (לֹא
שֶׁהָאֱלקוּת עַצְמוֹ נִמְשַׁךְ

ובהנסמן שם הערה 29. 35) נדפס באוה״ת ענינים ע׳ קי ואילך. — ראה שם ע׳ קכח. 36) ראה תקו״ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט — מ, ב). ז״ח יתרו לד, סע״ג. 37) בשנת תשכ״ה — שנת אמירת מאמר זה. 38) משלי כב, ו. 39) ראה תניא חינוך קטן (עה, ב). 40) לשון הכתוב — תהלים לז, כה. וארז״ל (יבמות טז, ב ובתוס׳ שם) שר העולם (מט״ט) אמרו. 41) משלי ח, ל.

ביאור בדרך אפשר

לְמַטָּה, אֶלָּא) שֶׁעַל יְדֵי הַהַמְשָׁכָה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם. וְהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, הִיא הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי יְרִידָתָהּ לְמַטָּה הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה. וְיִתְיָרָה מִזּוּ, שֶׁהָאֱלֹקוּת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת לְמַטָּה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בִּשְׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד, אֵינָהּ בְּגֶדֶר עָלְמִין [=עולמות], שֶׁלָּכֵן, הַהַשָּׂגָה דְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי וְהַהַשָּׂגָה דַּאֲצִילוּת הֵם בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ לְגַבָּהּ.

בסעיף הבא יבאר לאידך - המעלה שבתפלה לגבי תורה, שפועלת שינוי בעולם.

ו) וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּכְמוֹ שֶׁהַיִּתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה דִּתְפִלָּה הוּא בִּנּוּגַע לַמַּטָּה, שֶׁנִּמְשַׁךְ בּוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בֵּיתְרוֹן שֶׁבַּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הוּא מִלְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הַיִּתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הוּא גַּם בִּנּוּגַע לַמַּטָּה, שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בַּנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה, לְרַפֹּאת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים[42]. וּלְהוֹסִיף, דְּעִנְיָן זֶה [שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי לְמַטָּה] הוּא בְּכָל תְּפִלָּה. וְהָעִנְיָן הוּא, דִּמְבוֹאָר בַּדְּרוּשׁ הַנַּ"ל דְּהַ'אֲמַח צָדֵק'[43], דְּזֶה שֶׁאִיתָא בִּגְמָרָא[44] שֶׁבִּתְפִלַּת צִבּוּר (דַּוְקָא) כְּתִיב[45] הֵן אֵ-ל כַּבִּיר לֹא[46] יִמְאָס, שֶׁהִיא רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לְעוֹלָם[47], הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, דְּזֶה שֶׁהַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא הַבַּקָּשָׁה דִּתְפִלַּת צִבּוּר, הוּא גַּם בִּגְלוּי. וְהַיְינוּ, שֶׁגַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד, הַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ [וְכִדְמוּכָח מִזֶּה שֶׁאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְנוּ לְהִתְפַּלֵּל ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא תִּקְנוּ שֶׁתִּהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם בְּרָכָה לְבַטָּלָה]. אֶלָּא שֶׁבִּתְפִלַּת יָחִיד, אֶפְשָׁר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה (מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה) תִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם, וְהַמַּעֲלָה דִּתְפִלַּת צִבּוּר הִיא שֶׁהַהַשְׁפָּעָה הִיא בְּגִלּוּי. וּלְהָעִיר, שֶׁבְּכַמָּה דְּרוּשִׁים[48] מְבוֹאָר שֶׁבִּתְפִלַּת יָחִיד אֶפְשָׁר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה תִּשָּׁאֵר לְמַעְלָה וְלֹא תֵּמְשֵׁךְ לְמַטָּה, וּבַדְּרוּשׁ הַנַּ"ל דְּהַ'אֲמַח צֶדֶק' מְבוֹאָר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה (גַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד) נִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה לעולם הזה, אֶלָּא שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם. וְיֵשׁ לוֹמַר הטעם לכך שמבאר ה'צמח צדק' שבכל תפילה יורדת ההמשכה עד למטה, דְּכֵיוָן דְּהַבַּקָּשָׁה הִיא תְּפִלָּה שֶׁתִּשְׁפַּע הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה (לְרַפֹּאת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים), לָכֵן, גַּם כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִים לוֹ הַהַשְׁפָּעָה שֶׁבִּקֵּשׁ,

ביאור בדרך אפשר

לְמַטָּה, אֶלָּא) שֶׁעַל יְדֵי הַהַמְשָׁכָה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם. וְהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, הִיא הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי יְרִידָתָהּ לְמַטָּה הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה. וְיִתְיָרָה מִזּוּ, שֶׁהָאֱלֹקוּת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת לְמַטָּה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בִּשְׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד, אֵינָהּ בְּגֶדֶר עָלְמִין, שֶׁלָּכֵן, הַהַשָּׂגָה דְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי וְהַהַשָּׂגָה דַּאֲצִילוּת הֵם בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ לְגַבָּהּ.

ו) וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּכְמוֹ שֶׁהַיִּתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה דִּתְפִלָּה הוּא בִּנּוּגַע לַמַּטָּה, שֶׁנִּמְשַׁךְ בּוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בֵּיתְרוֹן שֶׁבַּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה, דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הוּא מִלְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הַיִּתְרוֹן בַּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הוּא גַּם בִּנּוּגַע לַמַּטָּה, שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בַּנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה, לְרַפֹּאת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים[42]. וּלְהוֹסִיף, דְּעִנְיָן זֶה [שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה נַעֲשָׂה שִׁנּוּי לְמַטָּה] הוּא בְּכָל תְּפִלָּה. וְהָעִנְיָן הוּא, דִּמְבוֹאָר בַּדְּרוּשׁ הַנַּ"ל דְּהַ'אֲמַח צֶדֶק'[43], דְּזֶה שֶׁאִיתָא בִּגְמָרָא[44] שֶׁבִּתְפִלַּת צִבּוּר (דַּוְקָא) כְּתִיב[45] הֵן אֵ-ל כַּבִּיר לֹא[46] יִמְאָס, שֶׁהִיא רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לְעוֹלָם[47], הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, דְּזֶה שֶׁהַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא הַבַּקָּשָׁה דִּתְפִלַּת צִבּוּר, הוּא גַּם בִּגְלוּי. וְהַיְינוּ, שֶׁגַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד, הַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ [וְכִדְמוּכָח מִזֶּה שֶׁאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְנוּ לְהִתְפַּלֵּל ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא תִּקְנוּ שֶׁתִּהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם בְּרָכָה לְבַטָּלָה]. אֶלָּא שֶׁבִּתְפִלַּת יָחִיד, אֶפְשָׁר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה (מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה) תִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם, וְהַמַּעֲלָה דִּתְפִלַּת צִבּוּר הִיא שֶׁהַהַשְׁפָּעָה הִיא בְּגִלּוּי. וּלְהָעִיר, שֶׁבְּכַמָּה דְּרוּשִׁים[48] מְבוֹאָר שֶׁבִּתְפִלַּת יָחִיד אֶפְשָׁר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה תִּשָּׁאֵר לְמַעְלָה וְלֹא תֵּמְשֵׁךְ לְמַטָּה, וּבַדְּרוּשׁ הַנַּ"ל דְּהַ'אֲמַח צֶדֶק' מְבוֹאָר שֶׁהַהַשְׁפָּעָה (גַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד) נִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה לעולם הזה, אֶלָּא שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם. וְיֵשׁ לוֹמַר הטעם לכך שמבאר ה'צמח צדק' שבכל תפילה יורדת ההמשכה עד למטה, דְּכֵיוָן דְּהַבַּקָּשָׁה הִיא תְּפִלָּה שֶׁתִּשְׁפַּע הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה (לְרַפֹּאת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים), לָכֵן, גַּם כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִים לוֹ הַהַשְׁפָּעָה שֶׁבִּקֵּשׁ,

42) תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א). 43) אוה"ת ענינים שם ע' קכב. 44) ברכות ח, רע"א. 45) איוב לו, ה. 46) כ"ה בגמרא שם. ובפסוק: ולא. ובאיוב ח, כ: הן אל לא ימאס. ועיין חדא"ג מהרש"א לברכות שם. 47) לשון אדה"ז בשו"ע או"ח הל' ברכות השחר רסנ"ב. 48) תרכ"ו שם ע' רפה. תרכ"ז שם ע' תלה. שם ע' תמג. תרנ"ח שם ע' עה.

אֲבָל הַהַשְׁפָּעָה אֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה, תְּפִלָּתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וּמִזֶּה מוּכָח, שֶׁבְּכָל תְּפִלָּה, גַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד נִמְשֶׁכֶת הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה אֶלָּא שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם.

וּמַמְשִׁיךְ בַּמַּאֲמָר, דְּזֶה שֶׁלִּפְעָמִים הַמְשָׁכַת הַשֶּׁפַע הִיא בְּהֶעְלֵם הוּא מִפְּנֵי רִבּוּי הַמָּסַכִים הַמַּבְדִּילִים. וְהַיְינוּ, דְּזֶה שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא בְּהֶעְלֵם הוּא לֹא מִצַּד אוֹפֶן הַהַמְשָׁכָה (שֶׁהַהַמְשָׁכָה הִיא בְּדַרְגָּא דְּהֶעְלֵם שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּלּוּי[49]), אֶלָּא, שֶׁהַהֶעְלֵם הוּא מִצַּד הַמָּסַכִים הַמַּעֲלִימִים. וּבְדֻגְמַת נְתִינַת מַתָּנָה בִּכְלִי סָגוּר, שֶׁהַמַּתָּנָה הִיא בִּשְׁלֵמוּת בַּכְּלִי, אֶלָּא שֶׁמִּצַּד הַמָּסָךְ דְּהַכְּלִי אִי אֶפְשָׁר לָקַחַת אוֹתָהּ בְּגִלּוּי. וּמוֹסִיף בַּמַּאֲמָר, שֶׁהַהַשְׁפָּעוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוּ עַל יְדֵי כָּל הַתְּפִלּוֹת, לֹא רַק שֶׁיֶּשְׁנָם בִּשְׁלֵימוּת בְּהֶעְלֵם אֶלָּא שֶׁסּוֹף סוֹף יִהְיוּ גַּם בְּגִלּוּי. דִּכְשֶׁיִּתְעוֹרְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וִיבַטְּלוּ כָּל הַמָּסַכִים, יִתְגַּלּוּ אָז כָּל הַהַמְשָׁכוֹת דְּכָל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת.

ז) **וְצָרִיךְ** לְהָבִין, דְּהַטַּעַם שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה נִמְשָׁךְ אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשֶׂה שִׁנּוּי בַּנִּבְרָאִים (לְרַפְּאוֹת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים) הוּא מִצַּד הַהַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁבַּתְּפִלָּה[42], דְּעִנְיַן הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁבַּתְּפִלָּה הוּא לִכְאוֹרָה כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּכַוָּנָה וּבְבִטּוּל, וּבַמַּאֲמָר מְבוֹאָר שֶׁעַל יְדֵי כָּל תְּפִלָּה נַעֲשֶׂה שִׁנּוּי בַּנִּבְרָאִים (אֶלָּא שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם). וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה, דְּבְעֶצֶם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלֵּל (גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ), בִּפְנִימִיּוּתוֹ הוּא כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא שֶׁזֶּהוּ בְּהֶעְלֵם. וְלָכֵן, כָּל תְּפִלָּה דְּיִשְׂרָאֵל הִיא הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁמְּעוֹרֶרֶת וּמַמְשֶׁכֶת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת לְשַׁנּוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים. אֶלָּא שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַשִּׁנּוּי לְמַטָּה (מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה) שֶׁעַל יְדֵי הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין זֶה הוּא בְּהֶעְלֵם. וְכָל שֶׁהַכַּוָּנָה וְהַבִּטּוּל שֶׁבַּתְּפִלָּה הֵם בְּגִלּוּי יוֹתֵר, מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה הוּא בְּגִלּוּי יוֹתֵר.

ח) **וּמַמְשִׁיךְ** בַּמַּאֲמָר[43], שֶׁעַל פִּי זֶה יוּבַן מָה דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא[50] שֶׁכְּשֶׁשָּׁמַע רַבִּי מֵאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא שֶׁרַבִּי חִיָּא וּבָנָיו הֵם דֻּגְמַת הָאָבוֹת, הֶעֱמִיד אוֹתָם

ביאור בדרך אפשר

הַהַשְׁפָּעָה אֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה, תְּפִלָּתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וּמִזֶּה מוּכָח, שֶׁבְּכָל תְּפִלָּה, גַּם בִּתְפִלַּת יָחִיד נִמְשֶׁכֶת הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה אֶלָּא שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם.

וּמַמְשִׁיךְ ה'צמח צדק' בַּמַּאֲמָר, דְּזֶה שֶׁלִּפְעָמִים הַמְשָׁכַת הַשֶּׁפַע הִיא בְּהֶעְלֵם הוּא מִפְּנֵי רִבּוּי הַמָּסַכִים הַמַּבְדִּילִים. וְהַיְינוּ, דְּזֶה שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא בְּהֶעְלֵם הוּא לֹא מִצַּד אוֹפֶן הַהַמְשָׁכָה (שֶׁהַהַמְשָׁכָה הִיא בְּדַרְגָּא דְּהֶעְלֵם שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּלּוּי[49]), אֶלָּא, שֶׁהַהֶעְלֵם הוּא מִצַּד הַמָּסַכִים הַמַּעֲלִימִים כי ההמשכה יורדת עד למטה ורק דבר חיצוני מונע גילוי ההמשכה. וּבְדֻגְמַת נְתִינַת מַתָּנָה בִּכְלִי סָגוּר, שֶׁהַמַּתָּנָה הִיא בִּשְׁלֵמוּת בַּהַכְּלִי, אֶלָּא שֶׁמִּצַּד הַמָּסָךְ דְּהַכְּלִי אִי אֶפְשָׁר לָקַחַת אוֹתָהּ בְּגִלּוּי. וּמוֹסִיף בַּמַּאֲמָר, שֶׁהַהַשְׁפָּעוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוּ עַל יְדֵי כָּל הַתְּפִלּוֹת, לֹא רַק שֶׁיֶּשְׁנָם בִּשְׁלֵימוּת בְּהֶעְלֵם אֶלָּא שֶׁסּוֹף סוֹף יִהְיוּ גַּם בְּגִלּוּי. דִּכְשֶׁיִּתְעוֹרְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וִיבַטְּלוּ כָּל הַמָּסַכִים, יִתְגַּלּוּ אָז כָּל הַהַמְשָׁכוֹת דְּכָל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת.

ז) וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּהַטַּעַם שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה נִמְשָׁךְ אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשֶׂה שִׁנּוּי בְּהַנִּבְרָאִים (לְרַפְּאוֹת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים) הוּא מִצַּד

ביאור בדרך אפשר

הַהַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁבַּתְּפִלָּה[42], דְּעִנְיַן הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין [=התעוררות המטה. האדם] שֶׁבַּתְּפִלָּה הוּא לִכְאוֹרָה כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּכַוָּנָה וּבְבִטּוּל, וּבְהַמַּאֲמָר מְבוֹאָר שֶׁעַל יְדֵי כָּל תְּפִלָּה נַעֲשֶׂה שִׁנּוּי בְּהַנִּבְרָאִים (אֶלָּא שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם) ולכאורה הרי לא נראה תמיד שהמתפלל בהרגשת ביטול?. וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה, דְּבְעֶצֶם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלֵּל (גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ), בִּפְנִימִיּוּתוֹ הוּא כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא שֶׁזֶּהוּ בְּהֶעְלֵם. וְלָכֵן, כָּל תְּפִלָּה דְּיִשְׂרָאֵל הִיא הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁמְּעוֹרֶרֶת וּמַמְשֶׁכֶת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת לְשַׁנּוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים. אֶלָּא שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַשִּׁנּוּי לְמַטָּה (מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה) שֶׁעַל יְדֵי הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין זֶה הוּא בְּהֶעְלֵם. וְכָל שֶׁהַכַּוָּנָה וְהַבִּטּוּל שֶׁבַּתְּפִלָּה הֵם בְּגִלּוּי יוֹתֵר, מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה הוּא בְּגִלּוּי יוֹתֵר.

ח) וּמַמְשִׁיךְ בַּמַּאֲמָר[43], שֶׁעַל פִּי זֶה יוּבַן מָה דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא[50] שֶׁכְּשֶׁשָּׁמַע רַבִּי (רבי יהודה הנשיא) מֵאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא שֶׁרַבִּי חִיָּא וּבָנָיו הֵם דֻּגְמַת הָאָבוֹת שתפילתן נשמעת במרום, הֶעֱמִיד

---

49) דבאם הי' באופן זה — היו הברכות דשמו"ע ברכה לבטלה. וראה אוה"ת שם, שלאחרי שמבאר שההעלם הוא מצד המסכים, אומר "לכן אין נק' תפילת שוא ח"ו". 50) ב"מ פה, ב.

ביאור בדרך אפשר

אוֹתָם רַבִּי לִפְנֵי הַתֵּיבָה, אָמַר (ר' חייא) מַשִּׁיב הָרוּחַ וְגָשֵׁיב זִיקָא
[=נשבה רוח], מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וְאָתָא מִטְרָא [=בא גשם], כִּי מַטֵּי
לְמֵימַר [=כאשר בא לומר] מְחַיֵּה הַמֵּתִים רָגַשׁ עָלְמָא [=נזדעזע
העולם]. וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּרַבִּי חִיָּא וּבָנָיו הָיוּ מִתְפַּלְּלִים בְּכָל יוֹם,
וְאַף עַל פִּי כֵן הַהַמְשָׁכָה
שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתָם (נָשִׁיב
זִיקָא, אָתָא מִיטְרָא, רָגַשׁ
עָלְמָא) הָיְתָה דַּוְקָא
כְּשֶׁהֵעֱמִיד אוֹתָם רַבִּי
לִפְנֵי הַתֵּיבָה? וְלִכְאוֹרָה
הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר, דְּעַל
יְדֵי שֶׁהִתְפַּלְּלוּ לִפְנֵי
הַתֵּיבָה וְהָיוּ שְׁלוּחֵי
צִבּוּר, הָיָה בִּתְפִלָּתָם כֹּחַ
הַצִּבּוּר, וּתְפִלַּת צִבּוּר הִיא
רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לְעוֹלָם,
דְּגַם כְּשֶׁיֵּשְׁנָם מָסְכִּים
אינו מַסְפִּיק, כִּי גַּם תְּפִלַּת
צִבּוּר, גַּם כְּשֶׁהַשָּׁלִיחַ
צִבּוּר הוּא אָדָם גָּדוֹל
בְּיוֹתֵר, אֵין בְּכוֹחָהּ לִפְעוֹל
בְּגִלּוּי שִׁנּוּי גָּדוֹל
בְּהַבְּרִיאָה, וּבְפָרָט הַשִּׁנּוּי
דִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, כְּשֶׁיֵּשְׁנָם
מָסְכִּים הַמַּעֲלִימִים וצריך
ביאור, מהו המיוחד דווקא
באותה תפילה שהעמידם רבי
להתפלל? וּמְבָאֵר בַּמַּאֲמָר,
דַּעַל יְדֵי שֶׁהֶעֱמִיד אוֹתָם
רַבִּי (שהיה נשיא של כלל
ישראל) לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְנַעֲשׂוּ
שְׁלוּחֵי צִבּוּר דְּכָל
יִשְׂרָאֵל, שָׁבְרוּ (עַל יְדֵי
תְּפִלָּתָם) אֶת הַמָּסְכִּים.
דְּנוֹסַף לָזֶה שֶׁהַצִּבּוּר
שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת תְּפִלַּת רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו עַצְמָם (הַשְּׁלוּחֵי צִבּוּר), וְלָכֵן, הַהִתְעוֹרְרוּת דְּהַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וּתְפִלָּתָם שֶׁל רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו, פָּעֲלוּ בִּפְנִימִיּוּת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה בָּטְלוּ הַמָּסְכִּים.

לסיכום, המשכת האור שבתפילה יתכן שתישאר בהעלם (בתפילת יחיד) ולא תפעל בעולם, ולכן כשהעמיד רבי את רבי חייא ובניו לפני התיבה מיד נשבה הרוח וירד גשם, כיון שהיו שלוחי ציבור שברו בתפלתם את כל המסכים. אחרי שביאר בסעיפים ו־ח בפרטיות מעלת התפילה (הפועלת המשכה בעולם למטה), חוזר לבאר שישנו יתרון בהמשכת האור שבתורה על ההמשכה שבתפילה, כי בתורה ממשיך אור אלוקי למטה, ואין האור משתנה בירידתו למטה, אך בתפלה כאשר מתפלל על עניני העולם, משתנה האור בירידתו. ויבאר, שישנו אופן שבתפילה תהיה גם מעלת התורה, וזוהי תוכן הבקשה 'אד' שפתי תפתח' קודם התפלה (וכן בקשת 'יהודה 'בי אדוני'), שאנו מבקשים שבעבודת התפילה תהי' גם מעלת התורה.

ביאור בדרך אפשר

וּבָנָיו עַל יְדֵי תְּפִלָּתָם, מְבִיאִין שֶׁתְּפִלָּתָם הָיְתָה בְּתוֹךְ שְׁלוּחֵי צִבּוּר דְּכָל יִשְׂרָאֵל, גַּם שֶׁל אֵלּוּ שֶׁלֹּא נִתְעוֹרְרוּ.
וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁרַבִּי הֶעֱמִיד אוֹתָם לִפְנֵי לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְעָשָׂה אוֹתָם לִשְׁלוּחֵי צִבּוּר דְּכָל יִשְׂרָאֵל, פָּעַל זֶה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל (גַּם עַל אֵלּוּ שֶׁלֹּא יָדְעוּ כְּלָל מִכָּל הָעִנְיָן)[52] שֶׁיִּהְיוּ נִגְרָרִים אַחֲרֵי הַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת תְּפִלַּת רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אַחֲרֵי רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו עַצְמָם (הַשְּׁלוּחֵי צִבּוּר), וְלָכֵן, הַהִתְעוֹרְרוּת דְּהַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וּתְפִלָּתָם שֶׁל רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו, פָּעֲלוּ בִּפְנִימִיּוּת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה בָּטְלוּ הַמָּסְכִּים.

רַבִּי לִפְנֵי הַתֵּיבָה, אָמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ וְגָשֵׁיב זִיקָא, מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וְאָתָא מִטְרָא, כִּי מַטֵּי לְמֵימַר מְחַיֵּה הַמֵּתִים רָגַשׁ עָלְמָא. וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּרַבִּי חִיָּא וּבָנָיו הָיוּ מִתְפַּלְּלִים בְּכָל יוֹם, וְאַף עַל פִּי כֵן הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתָם (נָשִׁיב זִיקָא, אָתָא מִיטְרָא, רָגַשׁ עָלְמָא) הָיְתָה דַּוְקָא כְּשֶׁהֶעֱמִיד אוֹתָם רַבִּי לִפְנֵי הַתֵּיבָה. וְלִכְאוֹרָה הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר, דְּעַל יְדֵי שֶׁהִתְפַּלְּלוּ לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְהָיוּ שְׁלוּחֵי צִבּוּר, הָיָה בִּתְפִלָּתָם כֹּחַ הַצִּבּוּר, וּתְפִלַּת צִבּוּר הִיא רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לְעוֹלָם, דְּגַם כְּשֶׁיֵּשְׁנָם מָסְכִּים, הַהַמְשָׁכָה הִיא בִּגְלוּי[51]. אֲבָל בְּאוּר זֶה אֵינוֹ מַסְפִּיק, כִּי גַּם תְּפִלַּת צִבּוּר, גַּם כְּשֶׁהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא אָדָם גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, אֵין בְּכוֹחָהּ לִפְעוֹל בְּגִלּוּי שִׁנּוּי גָּדוֹל בַּבְּרִיאָה, וּבִפְרָט הַשִּׁנּוּי דִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, כְּשֶׁיֵּשְׁנָם מָסְכִּים הַמַּעֲלִימִים. וּמְבָאֵר בַּמַּאֲמָר, דְּעַל יְדֵי שֶׁהֶעֱמִיד אוֹתָם רַבִּי לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְנַעֲשׂוּ שְׁלוּחֵי צִבּוּר דְּכָל יִשְׂרָאֵל, שָׁבְרוּ (עַל יְדֵי תְּפִלָּתָם) אֶת הַמָּסְכִּים. דְּנוֹסַף לָזֶה שֶׁהַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת תְּפִלַּת רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו עַצְמָם (הַשְּׁלוּחֵי צִבּוּר), וְלָכֵן, הַהִתְעוֹרְרוּת דְּהַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וּתְפִלָּתָם שֶׁל רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו, פָּעֲלוּ בִּפְנִימִיּוּת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה בָּטְלוּ הַמָּסְכִּים.

שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתָם כֻּלָּם הִתְעוֹרְרוּ מְאֹד, הִנֵּה גַּם הַמָּסְכִּים שֶׁהִסְתִּירוּ מִצַּד אֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם וְלֹא נִתְעוֹרְרוּ, שָׁבְרוּ רַבִּי חִיָּא

51) אלא שגם בתפלת ציבור יש כו"כ חילוקי דרגות, וכל שהבקשה היא גדולה יותר צריך לתפלה גדולה יותר, וגם שהשליח ציבור יהי' זקן וכו' שתפלתו נשמעת (ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' ברכות השחר סנ"ג ס"ט. וש"נ), ולכן הי' צריך שהש"ץ יהי' ר"ח ובניו שהם דוגמת האבות. 52) וע"ד לב ב"ד מתנה עליהן (כתובות קו, ב. וש"נ), הגם שאין יודעים כלל מזה.

ביאור בדרך אפשר

ט) וְהִנֵּה זֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף ד) דְּהַמְשָׁכַת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הִיא שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם (וְלֹא שֶׁהָאוֹר עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ לְמַטָּה), הוּא בְּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עַצְמָהּ. אֲבָל כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם עִנְיַן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹ, יֶשְׁנָם שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת. א. שֶׁשּׁוֹרֶשׁ הַהַמְשָׁכָה הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, וְבִ. שֶׁהָאוֹר עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ לְמַטָּה. הַיְנוּ, דֶּבְּהַשְׁנוּי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּהָעוֹלָם (שֶׁהַחוֹלֶה מִתְרַפֵּא וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה) נִרְגַּשׁ בְּגִלּוּי לֹא רַק הַשִּׁנּוּי בָּעוֹלָם (הַתּוֹצָאָה מֵהַהַמְשָׁכָה) אֶלָּא גַּם הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשָׂה הַשִּׁנּוּי.

וְכמו בלימוד תורה, שנרגש למטה האור האלוקי שבתורה.

וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְבוֹאָר לְעֵיל (סְעִיף ג) שֶׁהַבַּקָּשָׁה אֲדָנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ שֶׁבְּתְחִלַּת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הִיא שֶׁתְּפִלַּת הָאָדָם תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תֶּמְשָׁךְ תְּהִלָּתֶךָ, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה, דִּכְשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן זֶה יֶשְׁנָם בָּהּ שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת. הַמַּעֲלָה דִּתְפִלָּה — עֲבוֹדַת הַמַּטָּה [שֶׁמַּגַּעַת לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, לְמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף], וְהַמַּעֲלָה דְּתוֹרָה — הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה. וְעַל יְדֵי הַחִבּוּר דִּשְׁנֵי הָעִנְיָנִים בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁגַּם בַּקָּשַׁת הָאָדָם הִיא בְּאוֹפֶן דְּופִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ, עַל יְדֵי זֶה, גַּם בַּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה יֶשְׁנָם (דֶּגְמַת) שְׁנֵי הָעִנְיָנִים. שֶׁעַל יָדָהּ נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּהַמַּטָּה כבתפילה, וְשֶׁהַשִּׁנּוּי בְּהַמַּטָּה הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּרְגַּשׁ בּוֹ הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשָׂה הַשִּׁנּוּי כבתורה.

ביאור בדרך אפשר

ט) **וְהִנֵּה** זֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף ד) דְּהַמְשָׁכַת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה הִיא שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם (וְלֹא שֶׁהָאוֹר עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ לְמַטָּה), הוּא בְּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עַצְמָהּ. אֲבָל כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם עִנְיַן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּהַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹ, יֶשְׁנָם שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת. שֶׁשּׁוֹרֶשׁ הַהַמְשָׁכָה הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, וְשֶׁהָאוֹר עַצְמוֹ נִמְשָׁךְ לְמַטָּה. הַיְנוּ, דֶּבְּהַשְׁנוּי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּהָעוֹלָם (שֶׁהַחוֹלֶה מִתְרַפֵּא וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה) נִרְגַּשׁ בְּגִלּוּי לֹא רַק הַשִּׁנּוּי בָּעוֹלָם (הַתּוֹצָאָה מֵהַהַמְשָׁכָה) אֶלָּא גַּם הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשָׂה הַשִּׁנּוּי.

וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְבוֹאָר לְעֵיל (סְעִיף ג) שֶׁהַבַּקָּשָׁה אֲדָנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ שֶׁבְּתְחִלַּת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הִיא שֶׁתְּפִלַּת הָאָדָם תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תֶּמְשָׁךְ תְּהִלָּתֶךָ, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה, דִּכְשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן זֶה יֶשְׁנָם בָּהּ שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת. הַמַּעֲלָה דִּתְפִלָּה - עֲבוֹדַת הַמַּטָּה [שֶׁמַּגַּעַת לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, לְמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף], וְהַמַּעֲלָה דְּתוֹרָה - הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה.

יו״ד) **וְעַל** פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשַּׁיְכוּת דְּוִיגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה לַחִבּוּר דִּשְׁתֵּי הַדֵּעוֹת, דַּעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, כִּי שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם עַל דֶּרֶךְ דַּעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן. דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁתּוֹרָה הִיא מִלְּמַעְלָה וּתְפִלָּה הִיא מִלְּמַטָּה (דְּדַעַת עֶלְיוֹן הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְדַעַת תַּחְתּוֹן הוּא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה[53]), זֶה שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת בִּשְׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּמְצִיאוּתוֹ (דַּהֲגַם שֶׁשֵּׂכֶל הָאָדָם הוּא בְּאֵין־עֵרוֹךְ לְהַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם בִּכְדֵי שֶׁשֵּׂכֶל הָאָדָם יָבִין וְיַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ) וְגַם אָז הִיא דְּבַר הַשֵּׁם[54], הַיְנוּ

נַעֲשָׂה הַשִּׁנּוּי כבתורה.

יו״ד) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשַּׁיְכוּת דְּוִיגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה לַחִבּוּר דִּשְׁתֵּי הַדֵּעוֹת, דַּעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן. דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁתּוֹרָה הִיא מִלְּמַעְלָה וּתְפִלָּה הִיא מִלְּמַטָּה (דְּדַעַת עֶלְיוֹן הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְדַעַת תַּחְתּוֹן הוּא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה[53]), זֶה שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת בִּשְׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּמְצִיאוּתוֹ (דַּהֲגַם שֶׁשֵּׂכֶל הָאָדָם הוּא בְּאֵין־עֵרוֹךְ לַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם בִּכְדֵי שֶׁשֵּׂכֶל הָאָדָם יָבִין וְיַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ) וְגַם אָז הִיא דְּבַר הַשֵּׁם[54], הַיְנוּ

53) ראה לעיל ס״ב. 54) היינו שאינה משתנית על ידי המקום שבו נמשכת. וראה לעיל ס״ה, שעצם התורה, באצילות ובעשי׳ היא בשורה.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה לְמַטָּה הִיא לֹא כְּפִי גְּדְרֵי הַמַּטָּה אֶלָּא מִצַּד עִנְיַן הַתּוֹרָה (שֶׁלְּהְיוֹתָהּ בְּלִי גְּבוּל הִיא נִמְשֶׁכֶת בְּכָל מָקוֹם), מוֹרֶה שֶׁבְּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה אֵין הַנִּבְרָאִים תּוֹפְסִים מָקוֹם - כמו דַּעַת עֶלְיוֹן שֶׁ(לְמַעְלָה יֵ"ש ו)לְמַטָּה אַיִן. וְזֶה שֶׁהַהַמְשָׁכָה דְּתִפְלָה הִיא מִצַּד הַמַּעֲלָה דַּעֲבוֹדַת הַמַּטָּה (לְמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף), וְכֵן זֶה שֶׁעִנְיָנָהּ שֶׁל הַמְשָׁכָה זוֹ הוּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים, מוֹרֶה שֶׁבְּהַמְשָׁכָה זוֹ הַמַּטָּה תּוֹפֶסֶ מָקוֹם - דַּעַת תַּחְתּוֹן שֶׁלְּמַטָּה יֵ"ש. וְעַל יְדֵי בַּקָּשַׁת יְהוּדָה בִּי אֲדֹנָי, שֶׁהוּא כְּעִנְיָן קְדִימַת פְּסוּק אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ קוֹדֶם הַתְּפִלָּה (כַּנַּ"ל סְעִיף ג), שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ (תְּפִלַּת הָאָדָם) הָיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תֵּמְשֵׁךְ תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, גַּם הַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, שֶׁעִנְיָנָהּ הוּא לַעֲשׂוֹת שִׁנּוּי בַּמַּטָּה, הָיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁהָיָה נִרְגָּשׁ בָּהּ בְּגִלּוּי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה (שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת), חִבּוּר שְׁתֵּי הַדֵּעוֹת.

וְעַל פִּי הַמְבוֹאָר לְעֵיל (סְעִיף ד) שֶׁתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִתּוֹרָה [דְּתוֹרָה הִיא דֶּגֶמַת הָעִנְיָן דִּלְמַטָּה מַטָּה כוּ' וּתְפִלָּה דֶּגֶמַת הָעִנְיָן דִּלְמַעְלָה מַעְלָה כוּ'], וְהַיִּתְרוֹן דְּתוֹרָה לְגַבֵּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה הוּא הַמְשָׁכַת אֱלקוּת, יֵשׁ לוֹמַר, דִּכְשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם הַמַּעֲלָה דְּתוֹרָה, הַתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִתּוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, דִּכְשֶׁדַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁמֵּאִיר בּוֹ גַּם הַגִּלּוּי דְּדַעַת עֶלְיוֹן, אֲזַי הוּא לְמַעְלָה מִדַּעַת עֶלְיוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בִּזְעֵיר אַנְפִּין וּמַלְכוּת, שֶׁהֵם דַּעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן (כַּנַּ"ל סְעִיף ב), דְּעַל יְדֵי שֶׁהַמַּלְכוּת נַעֲשֵׂית כְּמוֹ הַזְעֵיר אַנְפִּין (שְׁנֵיהֶם שָׁוִים), הוּא הַקְדָּמָה לַגִּלּוּי דְּשֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִשּׁוֹרֶשׁ הַזְעֵיר אַנְפִּין. וְלָכֵן בְּהַחִבּוּר דִּשְׁתֵּי הַדֵּעוֹת - דעת עליון ודעת תחתון - שֶׁבְּרִיגּוּשׁ אֵלּוּ יְהוּדָה יֵשׁ בְּהֶעְלֵם גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לְעָתִיד לָבֹא, שֶׁהַמַּלְכוּת תִּהְיֶה לְמַעְלָה מִזְּעֵיר אַנְפִּין, אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ. לסיכום, בקשת יהודה: "בי אדוני" - לחבר ב' הדעות, דעת תחתון (תפלה, מלכות) עם דעת עליון, תורה, זעיר אנפין. ובזה תתגלה מעלת המלכות על זעיר אנפין, כמו שיתגלה לעתיד-לבוא.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה לְמַטָּה הִיא לֹא כְּפִי גְּדְרֵי הַמַּטָּה אֶלָּא מִצַּד עִנְיַן הַתּוֹרָה (שֶׁלְּהְיוֹתָהּ בְּלִי גְּבוּל הִיא נִמְשֶׁכֶת בְּכָל מָקוֹם), מוֹרֶה שֶׁבְּהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה אֵין הַנִּבְרָאִים תּוֹפְסִים מָקוֹם - דַּעַת עֶלְיוֹן שֶׁ(לְמַעְלָה יֵ"ש ו)לְמַטָּה אַיִן. וְזֶה שֶׁהַהַמְשָׁכָה דְּתִפְלָה הִיא מִצַּד הַמַּעֲלָה דַּעֲבוֹדַת הַמַּטָּה (לְמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף), וְכֵן זֶה שֶׁעִנְיָנָהּ שֶׁל הַמְשָׁכָה זוֹ הוּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים, מוֹרֶה שֶׁבְּהַמְשָׁכָה זוֹ הַמַּטָּה תּוֹפֶסֶ מָקוֹם - דַּעַת תַּחְתּוֹן שֶׁלְּמַטָּה יֵ"ש. וְעַל יְדֵי בַּקָּשַׁת יְהוּדָה בִּי אֲדֹנָי, שֶׁהוּא כְּעִנְיָן קְדִימַת פְּסוּק אֲדֹנָ-י שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ קוֹדֶם הַתְּפִלָּה (כַּנַּ"ל סְעִיף ג), שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ (תְּפִלַּת הָאָדָם) הָיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תֵּמְשֵׁךְ תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, גַּם הַמְשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, שֶׁעִנְיָנָהּ הוּא לַעֲשׂוֹת שִׁנּוּי בַּמַּטָּה, הָיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁהָיָה נִרְגָּשׁ בָּהּ בְּגִלּוּי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה (שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת), חִבּוּר שְׁתֵּי הַדֵּעוֹת.

וְעַל פִּי הַמְבוֹאָר לְעֵיל (סְעִיף ד) שֶׁתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִתּוֹרָה [דְּתוֹרָה הִיא דֶּגֶמַת הָעִנְיָן דִּלְמַטָּה מַטָּה כוּ' וּתְפִלָּה דֶּגֶמַת הָעִנְיָן דִּלְמַעְלָה מַעְלָה כוּ'], וְהַיִּתְרוֹן דְּתוֹרָה לְגַבֵּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁהַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה הוּא הַמְשָׁכַת אֱלקוּת, יֵשׁ לוֹמַר, דִּכְשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם הַמַּעֲלָה דְּתוֹרָה, הַתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִתּוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּדַעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, דִּכְשֶׁדַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁמֵּאִיר בּוֹ גַּם הַגִּלּוּי דְּדַעַת עֶלְיוֹן, אֲזַי הוּא לְמַעְלָה מִדַּעַת עֶלְיוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בִּזְעֵיר אַנְפִּין וּמַלְכוּת, שֶׁהֵם דַּעַת עֶלְיוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן (כַּנַּ"ל סְעִיף ב), דְּעַל יְדֵי שֶׁהַמַּלְכוּת נַעֲשֵׂית כְּמוֹ הַזְעֵיר אַנְפִּין (שְׁנֵיהֶם שָׁוִים), הוּא הַקְדָּמָה לַגִּלּוּי דְּשֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִשּׁוֹרֶשׁ הַזְעֵיר אַנְפִּין. וְלָכֵן בְּהַחִבּוּר דִּשְׁתֵּי הַדֵּעוֹת - דעת עליון ודעת תחתון - שֶׁבְּרִיגּוּשׁ אֵלּוּ יְהוּדָה יֵשׁ בְּהֶעְלֵם גַּם הָעֲלָיָה דְּמַלְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לְעָתִיד לָבֹא, שֶׁהַמַּלְכוּת תִּהְיֶה לְמַעְלָה מִזְּעֵיר אַנְפִּין, אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ. לסיכום, בקשת יהודה: "בי אדוני" - לחבר ב' הדעות, דעת תחתון (תפלה, מלכות) עם דעת עליון, תורה, זעיר אנפין. ובזה תתגלה מעלת המלכות על זעיר אנפין, כמו שיתגלה לעתיד-לבוא.

בס"ד. שיחת אור ליום ב' פרשת ויגש, ליל נר ה' דחנוכה ה'תשי"ז.

- לתלמידי ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הקדוש -

בלתי מוגה

א. ה'יום־טוב' דחנוכה קשור עם ענין השמן. וטעם הדבר - כי הן הגזירה היתה ש"טמאו כל השמנים"[1], והן הנס היה שמצאו "פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול"[2]. ולכן נקבע ה'יום־טוב' דחנוכה על השמן.

והענין בזה[3]:

"שמן" - הוא משל, דוגמא ורמז על ענין החכמה; ו"טמאו כל השמנים" פירושו - שנטלו את כח השכל שבנפש האלקית וטמאוהו בחכמות חיצוניות.

ועל כך היה הנס - שמצאו "פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול", דהיינו, כח החכמה שבנפש האלקית. ושמן זה האיר בדרך נס במשך כל הזמן - שמונה ימים - עד שהיה אפשר להשיג שמן טהור בדרך הטבע.

וזוהי הוראה על כל הזמנים ועל כל הדורות:

גם בהזמן ד"משתשקע החמה"[1], זמן של חושך וגלות - גם אז צריכים להיזהר מטומאת השמנים, וצריכים להאיר - הן אצל עצמו, והן ממנו ולחוץ ("בַּאי זיך און פון זיך"), "על פתח ביתו מבחוץ"[1] - בשמן טהור, חכמה דקדושה; ושענין זה (חכמה דקדושה) יחדור לגמרי בו ובחלקו בעולם, ועל־ידי־זה יאירו את העולם כולו.

ב. ויש להוסיף בביאור ענין השמן שבחנוכה - בהקדמת ביאור המעלה דחכמה ושכל בכלל על שאר ענינים: אדמו"ר הזקן מבאר[4] שהיחוד דתורה הוא למעלה מהיחוד דמצוות.

והיינו[5], שהיחוד דמצוות הוא על־דרך "איהו וגרמוהי חד"[6], מה־שאין־כן היחוד דתורה הוא על־דרך "איהו וחיוהי חד"[6].

ובכללות - זהו הענין שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא[7], שעל־ידי לימוד התורה נעשית ההתאחדות דהאדם המשכיל, כח השכל ודבר המושכל, שהוא "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה".

ומכיון שבנידון דידן הדבר המושכל (דהיינו דבר ההלכה שלומד) הוא חכמתו ורצונו של הקב"ה, נמצא שעל־ידי לימוד התורה נעשים האדם המשכיל, כח השכל והקב"ה - "כולא חד".

וזוהי מעלתם של עניני חכמה ושכל על שאר ענינים - שרק בעניני חכמה ושכל נעשה האדם העוסק בהם מאוחד עמהם "מכל צד ופנה".

ג. אך יש להקשות על זה[8]:

יחוד זה המבואר בתניא במעלת לימוד התורה - ישנו, לכאורה, גם בכל דבר שכל, שהרי בכל דבר שכל שאדם לומד נעשה יחוד "מכל צד ופנה".

ליתר ביאור: ג' הענינים הנזכרים בהלכות יסודי התורה להרמב"ם[9] (ובקיצור - בהלכות תשובה[10]) - האדם המשכיל, כח השכל (שהרמב"ם קוראו בשם "הדעה עצמה"), והדבר המושכל - הם ג' ענינים נפרדים רק קודם

---

1) שבת כא, ב.
2) שבת שם. – בגמרא שם: "מונח". אבל כ"ה ("חתום") גם בטור או"ח סתר"ע. וראה ב"ח שם ד"ה ה"ג.
3) ראה גם שיחת ש"פ חנוכה דאשתקד ס"ח ואילך (תו"מ חט"ו 298 ואילך). וש"נ.
4) תניא פכ"ג.
5) ראה קיצורים והערות לתניא ע' קה ואילך. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שמג ואילך. תרנ"ג ע' רכד ואילך.
6) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).
7) רפ"ח.
8) ראה גם תניא עם מ"מ, ליקוט פירושים כו' לשם (ע' קמב).
9) פ"ב ה"י.
10) פ"ה ה"ה.

שלמד את המושכל, אבל בשעה שלומד את המושכל - מתלבש האדם המשכיל בכח השכל, וכח השכל מתלבש בהמושכל, ועל־ידי־זה נעשים האדם המשכיל, כח השכל והמושכל - דבר אחד.

ואם־כן, מהו החידוש בחכמה דתורה דוקא?

אך הענין הוא - שנוסף על כך שבלימוד התורה, המושכל הוא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ובמילא גם היחוד שבזה ענינו שהוא מיוחד עם אלקות, מה־שאין־כן בשאר החכמות, הרי לבד זאת, גם היחוד עצמו בלימוד התורה הוא באופן אחר:

בשאר החכמות, כיון שבהחכמות עצמם אין אחדות אמיתית (שהרי אחדות אמיתית אינה אלא בתורה בלבד), חסר גם באופן התאחדותו של האדם עם המושכל שבהחכמה, כי, עם היותו מיוחד עם המושכל, הרי השכל שבהחכמה מלובש בענין מסויים (שמחוץ להשכל), והתאחדות נפש המשכיל וכח השכל היא רק עם השכל שבהענין, ולא עם הענין עצמו.

ולדוגמא - בחכמת התכונה: כשלומד את ענין מהלך השמש והירח והכוכבים והגלגלים, הרי הוא מאוחד רק עם השכל שבמהלך השמש והירח והכוכבים והגלגלים, אבל לא עם מהלך השמש כו' עצמו.

ונמצא, שבשאר מושכלות ישנו ענין של שניות ופירוד.

מה־שאין־כן בחכמה דתורה, כיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"[11], נמצא, שכח השכל מאוחד לא רק עם הבנת הענין, אלא גם עם הענין עצמו, שהרי הענין עצמו נתהווה מחכמתו ורצונו של הקב"ה. ונמצא, שבשעה שהאדם מתאחד עם חכמתו ורצונו יתברך, מתאחד הוא עם הענין עצמו.

וזוהי מעלת התורה על שאר חכמות - שנוסף על כך שהדבר שמתאחד עמו הוא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ישנו חילוק גם באופן היחוד, שהוא באופן אחר לגמרי.

ד. על־פי ביאור הנ"ל, מובן, שגם בתורה גופא ישנו חילוק בין אופן היחוד בלימוד גליא דתורה, לאופן היחוד בלימוד פנימיות התורה[12], שהלימוד הוא אודות הספירות, "דבר הוי'" המהווה מחיה ומקיים, וסדר ההשתלשלות:

בגליא דתורה, כיון שה'דבר־הלכה' מלובש בדבר גשמי, הרי הדבר הגשמי מעלים על אלקות,

- כמבואר ב'קונטרס אחרון'[13] שהדבר הגשמי מעלים על כח הפועל בנפעל, ואפילו במצוות, הרי הגשמי והרצון העליון דהמצוה הם שני ענינים נפרדים זה מזה, כי הגשמי מעלים על האלקות שבו (עד שיבוא הזמן ד"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'"[14], שאז לא זו בלבד שהגשמי לא יעלים, אלא אדרבה, על־ידי הגשמי גופא יראו אלקות) -

אלא שבנידון־דידן מלובש בהגשמי חכמתו ורצונו של הקב"ה, אבל הגשמי עצמו הוא מעלים ומסתיר. ולדוגמא: בהלכה ד"המחליף פרה בחמור"[15], הרי ההלכה עצמה היא חכמתו ורצונו יתברך, אבל ההלכה נתלבשה בענינים גשמיים המעלימים ומסתירים.

ונמצא, שאף שיש בזה היחוד ד"איהו וחיוהי חד", מכל־מקום, בלימוד גליא דתורה יחוד זה אינו בגלוי, שהרי נתלבש בדבר המעלים.

מה־שאין־כן כשלומדים אודות הספירות, גדלות הבורא, ונפש האדם (שהיא קשורה עם גדלות הבורא) - הרי כיון שאין כאן דבר המעלים ומסתיר, אזי היחוד הוא בגלוי.

ונמצא, שבתורה גופא - היחוד שבפנימיות התורה הוא בשלימות יותר מהיחוד שבגליא דתורה.

ה. וזהו ביאור נוסף בענין השמן שבחנוכה:

גזירת היוונים היתה אמנם על ענין התורה בכלל, כפי שאנו אומרים[16] "להשכיחם תורתך", אבל בתורה גופא - היה עיקר הגזירה על פנימיות התורה, שהוא ענין השמן, כידוע[17] שהתורה נקראת בשמות לחם, מים, יין

11) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
12) ראה גם שיחת יום שמח"ת ס"ו (לעיל ע' 98). וש"נ.
13) ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (תניא קנח, א).
14) ישעי' מ, ה.
15) ב"מ ק, רע"א (במשנה).
16) בנוסח "ועל הנסים".
17) ראה שיחת מוצאי נר ה' דחנוכה תשי"ד (לתלמידי יתות"ל) ס"ד (תו"מ ח"י ריש ע' 304). וש"נ. וראה שיחת כ"ף כסלו ס"ה (לעיל

ושמן, ובזה גופא - לחם ומים מורים על גליא דתורה, ויין ושמן מורים על פנימיות התורה, ובפרט שמן שהוא "רזין דרזין".

וזהו שמצאו "פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול": כשהיה צורך להלחם בחושך הגלות, הרי הכח לזה היה מפנימיות התורה דוקא, שבה אין מקום לענין של פירוד, כיון שהיחוד בה הוא בתכלית השלימות (וכנ"ל, שכיון שמדובר בה אודות ספירות, שמות ואלקות, אין בזה ענין של העלם, וכידוע[18] שאין עצם מעלים על עצם). ודוקא ענין זה היה נתינת כח להאיר את חושך הגלות.

וזהו הטעם שבדורות האחרונים נתגלתה פנימיות התורה בהתפשטות ביותר - כיון שהענין ד"משתשקע החמה" נעשה ביותר.

ולכן, מההכרח והזכות של כל אחד ואחד להקדיש בכל יום ויום משך זמן ללימוד פנימיות התורה[19] - הענין בתורה שיחודו הוא באופן היותר שלם, וזה יאיר את כל עניניו על כל היום כולו, שיורגש בהם אחדות הוי', שזהו ענין "גוי אחד בארץ"[20].

וענין זה יקרב וימהר את כללות הגאולה, כמו שכתב אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ז[21], שעל־ידי־זה שכל אחד ואחד יברר את חלקו בעולם, יצטרפו כל ישראל יחד לברר את כללות קליפת נוגה, ועל־ידי־זה - את כללות העולם, ואזי יקויים "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו גו'", בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ו. כל ענין צריך שתהיה לו אחיזה בגשמיות, כדי להמשיכו למטה מעשרה טפחים, ממחשבה ודיבור למעשה. ולכן אקשר עתה את הענין האמור עם מנהג ישראל (ש"תורה הוא"[22]) ליתן "מעות חנוכה"[23].

ועוד ענין בזה:

על הפסוק[24] "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים", מפרש רש"י "מצינו בגמרא[25] ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו". ובשל"ה[26] איתא "יין ישן עולה ת"ל כמ"ש[27] ומושב בני ישראל אשר ישבו וגו' ת"ל שנה".

וכותב ה'צמח צדק'[28]: "לעניות דעתי זהו דוחק שישלח לו ת"ל שנה דגלות. ועוד, שלא היו כי אם רד"ו שנה".

ולכן מבאר ה'צמח צדק', ש"ת"ל זהו גימטריא 'שקל' הקודש, דהיינו שעל־ידי מצרים יזכו למתן תורה שהוא קדש העליון חכמה עילאה . . ורמז לו יוסף שעל־ידי שירד למצרים יזכה ליינה של תורה במתן תורה". והיינו, שעל־ידי הירידה הכפולה ד"ירד ירדנו"[29], תהיה אחר כך העליה הכפולה ד"אנכי אעלך גם עלה"[30], דהיינו שיומשכו ת"ל ("שקל") ההמשכות דקדושה.

וכיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ומחלקים עתה סכום של "דולר", הנקרא גם בשם "שקל" - יעזור השם־יתברך לכל אחד ואחד מכם להמשיך את ת"ל ההמשכות דקדושה,

וכל אחד יעשה כפי יכלתו, וכפי שהוטל עליו, ללמוד בשקידה ובהתמדה נגלה דתורה ופנימיות התורה, וקיום המצוות בהידור, שיסודו, עיקרו ושרשו הוא - עבודת התפילה,

ועל־ידי־זה ימשיכו את "שקל הקודש" בנפש האלקית ובנפש הבהמית ובחלקו בעולם, עד שהעולם כולו יהיה "קודש להוי'", על־ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בידו הקדושה לכל תלמיד שקל אחד - דמי חנוכה].

ריש ע' 255). וש"נ.

18) סה"מ תרנ"ז ע' מח. ועוד.

19) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) סנ"ב (לעיל ע' 165). וש"נ.

20) שמואל־ב ז, כג. ועוד. וראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

21) מח, א־ב.

22) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל הובא ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתל"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.

23) ראה "היום יום" (דיום זה) כח כסלו. לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' שנח.

24) פרשתנו (ויגש) מה, כג.

25) מגילה טז, ב.

26) מסכת פסחים קנו, א.

27) בא יב, מ.

28) אוה"ת פרשתנו (כרך ה) תתקפט, רע"א.

29) מקץ מג, כ.

30) פרשתנו מו, ד. וראה תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

לקוטי שיחות חנוכה כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

א.
השאלה על הוספת הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה

בסוף הלכות חנוכה אומר הרמב"ם: "היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה[1] או נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו קודם, משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול[2] השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

המקור להלכה זו הוא במסכת שבת[3], אך שם נאמר רק ש"נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". יש להבין: מדוע מוסיף הרמב"ם את ההוכחה "שהרי השם נמחק לעשות שלום..."[4]?

במיוחד דרוש הסבר, לכך שלאחר ההוכחה "שהרי השם..." מוסיף הרמב"ם ענין חדש[5], "גדול השלום שכל התורה ניתנה..."[6]?!

[דחוק ביותר לומר שהסיבה לתוספת "גדול השלום..." היא כדי לסיים בדבר טוב[7], כי גם הענין של "לעשות שלום בין איש לאשתו" הוא דבר טוב; ואף אם נאמר שמפני הענין של "השם נמחק" אין זה דבר טוב, הרי יכול היה הרמב"ם לשנות את הסדר, ולאמר "שלום ביתו קודם שהרי השם נמחק לעשות שלום... ועל-כן נר ביתו קודם", וכדומה).

ב.
שאלות נוספות על ההלכה וההוכחה

בנוסף לכך יש להבין:

א) את ההוכחה עצמה: כפי הנראה בפשטות מתכוון הרמב"ם באומרו "שהרי השם נמחק לעשות שלום..." להוכיח את מעלתו של השלום, שהוא דוחה אפילו ענין חמור ביותר, כמחיקת השם, ואם כך ודאי שנר ביתו דוחה את נר חנוכה. אבל לכאורה, אין הנידון דומה לראיה: בענין עשיית שלום בין איש לאשתו, לגבי סוטה, מדובר על התרת אשה לבעלה – "שלום" שמשפיע על עצם קיום חיי המשפחה ו"שכינה שרויה ביניהם"[8], מניעת המזבח מלהוריד דמעות[9] – ועוד – ולפיכך הוא חשוב יותר מן החומרה של מחיקת השם. אך לא כך הוא השלום שעל-ידי נר ביתו, המונע רק "שלא יכשל בעץ או באבן"[10], או מפני ש"בני ביתו מצטערים לישב בחושך"[11], ומהי אפוא ההוכחה, ששלום זה ידחה מצוה אחרת, פרסומי ניסא של נר חנוכה?

ב) בהלכה עצמה מקצר הרמב"ם את לשון הגמרא, ומשנה אותה: (א) בגמרא ישנם שני חלקים "נר ביתו ונר חנוכה – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקידוש היום – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"[12], והרמב"ם כוללם יחד[13]. (ב) בגמרא נאמר "נר ביתו עדיף", והרמב"ם משנה ואומר "נר ביתו קודם"[14].

---

1) להעיר מהשייכות המיוחדת ד(נר) חנוכה ו(נר ביתו – ד)שבת בשנה זו (תש"מ) – דב' שבתות – בחנוכה (– שייך פעמיים דין הנ"ל); והימים הם: א) התחלת ימי החנוכה, שעיקר הנס הי' ביום ראשון (שמצאו אז פך השמן), שכל ימי חנוכה כלולים ביום ראשון (שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב. ד"ה כי אתה נרי פי"ז). ובמילא ב) סיום וחותם (ראה ברכות יב, א) ימי החנוכה, שלימות הנס, יום השמיני, שלימות כל הימים (ראה לקו"ש ח"י ע' 318 בהערות שם. חכ"ה זאת חנוכה (תשד"מ)).

2) מקור דברי הרמב"ם אלו – ראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.

3) כג, ב. וגם בזה מודגשת השייכות דחנוכה לשבת דכל הסוגיא דחנוכה היא במס' שבת (אף שבאה לכאורה רק אגב המדובר במשנה שם פתילות ושמנים שמדליקין בהן בשבת).

ולהעיר ממחז"ל (ס' יצירה פ"א מ"ז) דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן – והרי ס' זמנים דהרמב"ם: תחלתו – הל' שבת, וסופו – הל' חנוכה. וראה לקמן בפנים.

4) ובפרט שבגמ' "אמר רבא פשיטא לי", ולמה הוצרך הרמב"ם לראי' והוכחה.

5) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שנויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרענקל) "גדול השלום כו'" היא – הלכה בפ"ע.

6) אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי "יד החזקה" – בענין יסודי וכללי, התלוי בכוונת הלב וכו'.

7) נוסף על העיקר ש(כנראה) הרמב"ם אינו מקפיד לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שברמב"ם. ועוד). וראה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ.

8) סוטה יז, א.

9) סוף גיטין.

10) מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא יכשל כו'). ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סרס"ג סקי"ג-יד. שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג. אבל לא הובא זה בכהנ"ל כטעם דנר שבת קודם.

11) פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ס תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום).

12) וגם בטושו"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בבות, משא"כ ברמב"ם.

13) ועד"ז הוא בר"ח שבת שם.

14) ובפרט דבלשון זה ("קודם") אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח* סק"ג (סק"א)). משא"כ בטושו"ע שם שמקדים "ואם אין ידו משגת לקנות כו'" (אבל ברמב"ם כ' בהלכה לפנ"ז "הרי שאין לו כו'". וראה לקמן הערה 33).

---

*) אלא דשם כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם "או קידוש היום" (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפנ"ז) בכדי לשלול קס"ד זו.

ג.
התמיהה על מיקום הלכה זו

כדי להבין זאת יש להקדים: ידוע, שגם מיקום ההלכות על־ידי הרמב"ם הוא מדויק. ונשאלת השאלה, מדוע הוא קבע את ההלכה על קדימת נר ביתו לנר חנוכה, בהלכות חנוכה, ולא בהלכות שבת[15]?

אמנם, אין זאת הלכה הקשורה לכל שבת, אלא לשבת חנוכה בלבד, אבל בהלכה זו הוכרע, שנר שבת חשוב יותר, ודבר זה היה צריך להיכתב, לכאורה, בהלכות שבת[16].

תמיהה זו מתחזקת לאור ההלכה השניה "נר ביתו וקידוש היום", שאין לה כלל קשר להלכות חנוכה, אלא להלכות שבת בלבד, והיא מובאת כאן רק בדרך אגב, בסמוך להלכה הראשונה – וסביר יותר, ששתי הלכות אלה תיכתבנה בהלכות שבת, ולא בהלכות חנוכה.

ואכן, ב"טור" ובשולחן ערוך[17] כתובה ההלכה של קדימת נר שבת לנר חנוכה בשני המקומות, הן בהלכות שבת[18] והן בהלכות חנוכה[19].

אף אם נאמר, שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב אותה הלכה פעמיים, כשם שמוצאים בכללי הרמב"ם[20], שדרכו היא "לפרש דבריו במקום אחד, ובמקום אחר סותם דבריו", כי הוא "סומך... על מה שכתב כבר במקום אחר הקודם לזה"; ואילו ב"טור" ושולחן ערוך אין קיים כלל כזה,

(על סיבת הבדל זה ניתן לומר: "שולחן ערוך" הוא כשמו – דינים "ערוכים", כדי לדעת בשעת המעשה כיצד יש לנהוג, ולכן ייתכן שדינים מסויימים יכתבו פעמיים, כבענייננו, כי ההלכה למקרה שאין ידו משגת לקנות נר שבת ונר חנוכה קשורה למעשה בפועל הן לשבת והן לחנוכה;

לעומת זאת, בספר "היד החזקה" של הרמב"ם הוא, כנכתב בהקדמתו, "חיבור זה מקבץ לתורה שבעל־פה כולה... שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר־כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל־פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם...", שמטרתו היא לדעת את דיני התורה, וכאשר הלכה מסויימת כבר ידועה – אין טעם לשָׁנותה),

הרי בענייננו אי אפשר לומר, ש"מפרש דבריו במקום אחד" וסומך על כך, כי ה"מקום אחד" היה צריך להיות בהלכות שבת, המופיעות לפני הלכות חנוכה, במיוחד כאשר ההדגשה בהלכה זו היא על נר שבת, כדלעיל.

ד.
דין זה נובע מענין השלום בכלל

ההסבר לכך הוא: לגבי חובת הדלקת נר שבת אומר הרמב"ם בהלכות שבת שהיא "בכלל עונג שבת"[21] ו"לכבוד שבת"[22]. אך אין הוא מציין שם שזה בגלל שלום בית[23] ("שלא יכשל בעץ או באבן" או מפני ש"בני ביתו מצטערים לישב בחושך").

ולכאורה תמוה הדבר מאד: אם הרמב"ם סובר (בהלכות חנוכה), שענינו של נר שבת הוא "שלום ביתו", הוא היה צריך לציין זאת קודם כל בהלכות שבת?

מכך מובן, שלפי הרמב"ם, אין עצם החיוב של נר שבת נובע מפני שלום בית[24], אלא מפני כבוד ועונג[25]. ולמרות

15) ביאור דברי הרמב"ם (וזה שכתבו בהל' חנוכה) ע"פ פנימיות הענינים – ראה גם לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 65 ואילך. שיחת שבת חנוכה תשל"ה. ועוד.

16) עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהל' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהל' חנוכה (שאינן בשו"ע אדה"ז).

17) וכ"ה בלבוש.

18) סרס"ג ס"ג.

19) סתרע"ח.

20) יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו'.

21) רפ"ה שם.

22) פ"ל ה"ה שם.

23) ודוחק גדול לומר שכוונת הרמב"ם במ"ש "שלום ביתו" הוא מצד ענין "עונג שבת" שכ' בהל' שבת (ראה לבוש או"ח ר"ס רסג. ולהעיר מפרישה שם סק"ב) כי אז הו"ל לפרשו.

24) משא"כ לדעת אדה"ז שכותב ומדגיש בפירוש בריש הלכות נר שבת (ר"ס רסג) "תיקנו חכמים כו' משום שלום בית שלא יכשל כו'". וראה שם סעיף ט.

25) והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם – הוא רק גורם לשלימות העונג דאכו"ש, דהיינו פרט בהעונג דהסעודה* (כדעת התוס' ד"ה הדלקת – שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ס רמב בדיני עונג שבת (ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ו בהערה – נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 528).

וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרא זו גופא "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד ועונג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לבד אין בו כדי לדחות נר חנוכה, כי לשיטתו גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלבד זכרון נס הנרות (ראה שם פ"ד הי"ב "על הנסים שעשה לנו". וראה צפע"נ – לרמב"ם שם פ"ג ה"ג ולקמן בפנים).

משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשטות – פוסק כהשו"ע כו') שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס דנרות ורק זה הפרסומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל כדעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון ונס המלחמה שלכן "התקינו חכמים.. ימי שמחה כו'" כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) – ראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. ואכ"מ.

*) משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב "אפילו אין לו מה יאכל". ובה"י שם "וחובה עליו לישב לאור הנר" ולא כ' "לישב ולסעוד" (כבתוס' שם). וראה הגמי"י לה"ד שם. אבל להעיר שמקור אדה"ז שם ס"ב וג' ("בכלל עונג סעודת הלילה", "והפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה") הוא ממג"א שם סק"ד-ה, שמפרש כן דברי המחבר (שם ס"ב): "אפילו אין לו מה לאכול.. שזה בכלל עונג שבת הוא" (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) – אף שאי"ז פשטות לשון (הרמב"ם ו)השו"ע, ואכ"מ.

שבאמצעות נר שבת מתבצע גם ענין שלום בית, אין זה הטעם למצוה[26].

לפי זה מתעורר קושי על ההלכה "נר ביתו עדיף משום שלום ביתו" – הרי "שלום ביתו" אינו ענינה העיקרי של מצוה זו?

על קושי זה עונה הרמב"ם בקובעו הלכה זו בהלכות חנוכה, ולא בהלכות שבת, ובהוסיפו את ההוכחה "שהרי השם נמחק...": בכך הוא מחדש, שההלכה ש"נר ביתו קודם משום שלום ביתו" איננה פרט בחובת נר שבת, שבו ניכרת עדיפותו על פני נר חנוכה (שהרי, כאמור, הענין של שלום ביתו אינו עיקר במצות נר שבת[27]), אלא נובע מחשיבות השלום בכלל; ודחיית מצוה בגלל ענין השלום, אינה באה־קיום המצוה, אלא שעל־ידי הענין השלום מקיימים מעין מצוה זו[28].

ובענייננו: "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" נובע גם מענין החנוכה, שהוא חלק של "כל התורה (ש)ניתנה לעשות שלום". ולכן קבע הרמב"ם הלכה זו בהלכות חנוכה, כדי להבהיר שזה איננו ביטול הדלקת נר חנוכה, אלא שכך מחייב הענין של חנוכה.

לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה מכך ש"השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו": ענין השלום הוא חשוב כל כך, שלא זו בלבד שהאיסור החמור של מחיקת השם נדחה מפניו, אלא שכותבים מלכתחילה את השם כדי למחקו – למען עשיית שלום בין איש לאשתו. מצות כתיבת השם בכל קדושתה ועוצמתה מתגלה באמצעות "מחיקתו", מפני שעל־ידי כך מושג שלום בין איש לאשתו.

לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם, הכותב "נר ביתו קודם", בשונה מלשון הגמרא – "נר ביתו עדיף": מן הביטוי "עדיף" ניתן להסיק, שמצוה זו (נר שבת) עדיפה על פני האחרת (נר חנוכה) ולכן היא דוחה את האחרת[29];

אבל הרמב"ם מדייק שמשמעות הביטוי "עדיף" בענייננו היא – "קודם": בהלכה זו מתכוונת הגמרא לומר, שרק בהדלקה המעשית, במקרה זה, נר ביתו קודם[30].

ה.
מטרת כל מצוה - שלום

כדי להסביר, שכאשר מדובר על "שלום", אין הכוונה לכך שמצוה אחת נדחית מפני האחרת, אלא שהמשמעות והתוכן מתאימים גם למצוה האחרת, ממשיך הרמב"ם ואומר "גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם":

כיון שכל התורה – מטרתה להשכין שלום בעולם, הרי מובן, שכאשר מדובר במצוה הקשורה להשכנת שלום כפשוטו, אין לומר שהיא דוחה מצוה אחרת מן התורה, או מדרבנן, כי באמצעות קיום המצוה המשכינה שלום באופן מעשי – מתממשת הכוונה בנתינת המצוה האחרת.

לפיכך מובן, מדוע כלל הרמב"ם את שני הענינים – קדימות נר ביתו על פני נר חנוכה ועל פני קידוש היום – יחדיו, ולא בשני חלקים שונים, כפי שמובא בגמרא, כדי להדגיש, שאין אלה שני ציוויים נפרדים, אלא אותה הלכה בדיוק: כיון ששלום היא המטרה הכללית של נתינת התורה וכל מצוותיה, כולל נר חנוכה וקידוש היום, הרי הצד השווה שבהן מחייב את הקדמת נר ביתו לפניהם[31].

---

26) והסברת הרמב"ם בזה שס"ל דנר שבת הוא מצד עונג וכבוד – י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב – מנוחה, כדלקמן בפנים ס"ח. ולכן מפרש כפשטות מרז"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז ה"ז כפשטות הלשון בשבת כה, ב "הדלקת נר בשבת חובה".

27) ועפ"ז יומתק מש"כ הל' "נר ביתו" (כבגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבטושו"ע) "נר שבת" – כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונג ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל.

28) להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"נ הל' תרומות לג, רע"ג (הובא בכללי התוה"מ בערכו). וע"ד החסידות – המשך תרס"ו ע' סח, תקכב. ד"ה לסרבה המשרה ה'ש"ת פ"ג – סה"מ קונט' ח"ב תלה, ב). וצל"ע בירוש' שבת פ"א ה"ב (בסופה) זה שינון וזה שינון.

29) וכן משמע בלבוש שם סתרע"ח שמאריך איך שנר שבת עדיף.

30) ע"פ כל הנ"ל יומתק שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לגבי לשונו בהלכה י"ג שלפנ"ז: "לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס" –

דהכוונה שם היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום ודוחה אותה (וכמודגש באריכות לשונו – "מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום"), והעדיפות דנ"ח על קידוש היום היא בזה (שאע"פ ששווים במצותם, ד"שניהם מדברי סופרים", מ"מ נ"ח) "יש בו זכרון הנס";

משא"כ בהלכה שלפנינו מקצר "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" – כי זה ש"נר ביתו קודם" אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח [שהרי "שלום ביתו" אינו גדר המצוה דנר ביתו, כנ"ל בפנים], כי אם מצד המציאות ד"שלום ביתו" שב"נר ביתו" (מעלת השלום בכלל). ולכן: א) לא כתב ד"שניהם מד"ס" – כי כאן אין נוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו. ב) כותב "קודם" סתם, ולא "קודם לקידוש היום".

ועפ"ז יומתק ג"כ השינוי, דבהלכה יג נקט "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים נ"ח כו'" (היינו, שעל האדם להקדים נ"ח), ואילו כאן נקט "נר ביתו קודם" (לא – "מקדים נר ביתו") – כי הקדימה בהלכה יג היא מצד החיוב והמצוה (שעל האדם) דנ"ח; משא"כ כאן הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (החפצא דנר ביתו).

31) ומזה גם מובן במילא דגם הדין ד"נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם" אין מקומה בהל' שבת, כי אי"ז מצד הגדר (ומצות דנר) והל' שבת כ"א מצד הגדר דשלום בית. ושייכותו להל' חנוכה דוקא – ראה לקמן בפנים ס"ח.

ו.
חנוכה - ביסוס התורה בכלל

ניתן להבין יותר את הקשר שבין חשיבות השלום של "כל התורה" לבין הלכות חנוכה, כי ענין החנוכה איננו רק פרט בתוך "כל התורה" אשר "ניתנה לעשות שלום בעולם", אלא הוא קשור ממש ל"כל התורה", כפי שמסביר הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה אודות הסיבה לקביעת ימי חנוכה: בבית שני כשמלכות יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות... עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם... ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו... ימי שמחה והלל –

כלומר, ענין החנוכה איננו רק המצוות הפרטיות שבו, כבשאר המצוות והחגים, שבאים בעקבות מאורע מסויים, אלא בחנוכה היתה ישועה מפני גזירות כלליות שהוטלו על כל "דת" ישראל, ועל ההתעסקות בתורה ובמצוות בכלל.

ז.
התורה - פעולות של חיוב ושלילה

לפי כל האמור לעיל, נובע הקשר שבין ההלכה "נר ביתו קודם" להלכות חנוכה, רק מחשיבות השלום של "כל התורה", וחנוכה היא חלק מ"כל התורה",

אבל מכך שהרמב"ם מרחיב את הדיבור על ענין השלום דוקא בהלכות חנוכה[32] סביר לומר, שלענין השלום יש קשר מיוחד למשמעות החנוכה[33].

קשר זה יובן, אם נקדים ונאמר, שעבודת התורה והמצוות מתבטאת בשני תחומים כלליים: א) "אנכי ה' אלקיך..." – עשה, פעולה חיובית. ב) "לא יהיה לך אלקים אחרים" – לא תעשה, פעולה שלילית.

באופן כללי, זוהי החלוקה בין מצוות עשה לבין מצוות לא תעשה. אבל שבע מצוות דרבנן הן כולן "קום עשה"[34], ותכליתן היא דחיית הרע, כמוסבר בהרחבה במקום אחר[35]

ח.
שבת - חיוב, חנוכה - שלילה

וזהו ההבדל הכללי בין שבת לבין חנוכה[36]:

שבת היא בעיקרה ענין חיובי, כדברי הרמב"ם מיד בתחילת הלכות שבת: "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר וביום השביעי תשבות". למרות שרוב הלכות השבת הן מן הסוג של מצוות לא־תעשה – ל"ט אבות מלאכה האסורים בשבת וכדומה, בכל זאת, תוכנה העיקרי הוא הענין החיובי[37] של שביתה ומנוחה, כפי שרואים זאת במאמר חז"ל[38] לגבי תחילת הבריאה, שהעולם היה חסר, ו"באת שבת באת מנוחה".

לעומת זאת, ענין החנוכה הוא בעיקר שלילת הרע, כדברי הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה: "גזרו גזירות... ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות... ולחצום... וגברו בני חשמונאי... ואבדום" – ענין שלילי – ביטול הגזירות הנוגדות לתורה ומצוות.

רק מאוחר יותר התוצאה מכך היא "שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות..." – פעולה חיובית, אך הסיבה העיקרית היא – שלילת הרע[39].

ט.
"נר ביתו" - גורם יותר לשלום

לפי זה מובן גם לגבי נר ביתו ונר חנוכה: משמעות נר שבת היא כמשמעות השבת בכלל – חיוב, עונג וכדומה. כדברי הרמב"ם בהלכות שבת שנר שבת הוא תוספת עונג וכבוד, אבל, למעשה, כיוון שנר שבת הוא אור מאיר, הוא גורם גם לשלילת הרע[40], הוא מונע מהיות בני ביתו "מצטערין לישב בחושך", ומונע את "יכשל

---

32) דלכאורה מקומה בהל' דעות וכיו"ב.

33) לכאורה י"ל דנפק"מ להלכה (בזה שנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה): באם ידו משגת לב' נרות אם ישתמש בשניהם לנרות שבת, או ידלק אחד לנר חנוכה (ובפרט כאשר ליל שבת אינו בליל ראשון דחנוכה, דאז בלאה"כ לא יקיים ה"מנהג פשוט" דמוסיפין (רמב"ם שם פ"ד ה"ג)). ולכאורה מכיון דזה דנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה ואי"ז בגדר דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף (אורה) שלום ביתו (בכל חדר וחדר), ולפ"ז הוא דלא כפרש"י שבת שם כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ס תרע"ח. שו"ע אדה"ז (שם סרס"ג ס"ד) – לענין נר שבת קודם לקידוש היום).

אבל בפשטות, הלשון (בריש הלכה יג ברמב"ם שם) "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד, קאי גם עמ"ש בהי"ד לענין "נר ביתו ונר חנוכה כו'". וא"כ כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה, כבמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה הרקח לרמב"ם שם.

וי"ל אחת מהנפ"ק – שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ ובתוך שיעור הדלקת נ"ח.

34) ראה תו"א נב, ג. לקו"ת פקודי ו, ד. שה"ש יא, ב. וראה הערה בסה"מ ת"ש ע' 50. ובד"ה מאי מברך ש"ת (בסה"מ קונטר' ח"ג) ע' רה.

35) מקומות שנסמנו בהערה לפנ"ז. ד"ה מצה זו תר"ס, ד"ה מאי מברך פר"ת. ועוד.

36) להעיר דגם כפשוטו מצות (ועניגו) שבת הוא מדאורייתא וחנוכה מדרבנן והרי בפרטיות עיקר תוכן במצות דרבנן הוא הל"ת כנ"ל בפנים.

37) ראה צפע"נ הל' שבת רפכ"א (כא, ד). וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סכ"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך.

38) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט.

39) עפ"ז יש להוסיף בנעוץ תחלתן בסופן שברמב"ם ריש ספר זמנים וסיומו: מתחיל בב' הענינים "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה.. וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת". ומסיים בב' הענינים: נר ביתו ונר חנוכה, זכרון הנס – חיוב, ושלום בית – שלילה.

40) להעיר מלבוש ופרישה דלעיל הערה 23.

בעץ או באבן" (לעומת נר חנוכה, שאסור להשתמש לאורו[41]).

ואילו נר חנוכה, פעולתו היא "להראות ולגלות הנס"[42] – פרסומא ניסא, פעולה חיובית, ולכן "צריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא־ל והודיה לו על הניסים שעשה לנו"[43], אבל מאידך[44] הסיבה ותוכן המאורעות שהביאו לנס, היא מניעה ושלילת הרע – ביטול המנגדים אשר "גזרו גזירות... ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות" ו"הושיעם מידם והצליח וגברו בני חשמונאי" – הסרת ההתנגדות לתורה ולמצוות, ענין של שלום.

(גם ענין זה מתגלה באמצעות הנרות[45], כדברי הרמב"ם שהובאו לעיל, וכפי שאומרים בעת הדלקת הנרות – "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות"[46]).

לפיכך, כאשר מתעוררת השאלה בדבר "נר ביתו ונר חנוכה", או נר ביתו וקידוש היום", נקבע בהלכות חנוכה ש"נר ביתו קודם": כיון ש"נר ביתו" מביא ל"שלום ביתו" בגשמיות, הרי מובן, שבאמצעותו ייגרם שלום יותר מאשר באמצעות נר חנוכה, ולכן מצד הלכה זו עצמה של חנוכה, יוצא, ש"נר ביתו קודם – משום שלום ביתו".

י.

"השם נמחק" - מטרת התורה השכנת שלום

לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה, שהשלום (שלילת הרע) מכריע על־פני החיוב (תוספת אור וקדושה) לא רק בחנוכה, אלא בכל התורה: "שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו": הדרגה הנעלה ביותר בשם ה', שם "הוי"", שהוא "שם העצם"[47], "שם המפורש"[48] ו"שם המיוחד"[49], ואשר כתיבתו על קלף גשמי היא הדרך הנעלית ביותר ל"המשכת" השפע האלוקי בעולם, נכתבת מלכתחילה בכוונה למחקה, למרות קדושתה, כדי להשכין שלום בין איש לאשתו. מטרת הפעולה החיובית – הוספת קדושה בעולם – היא למען השלום – שלילת הרע, כדי למנוע מחלוקת בין איש לאשתו.

הרמב"ם אף ממשיך ומסביר, ש"גדול השלום" כי "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" – התורה לא ניתנה בעולם הזה רק כדי להוסיף אור וקדושה בו, אלא כדי "לעשות שלום בעולם" במקום שיש מחלוקת, וצריך לבטלה;

כלומר, "כל התורה" והמצוות, כולל אלה אשר ענינם הגלוי הוא חיובי – הוספת אור וקדושה – מטרתן העיקרית היא "לעשות שלום בעולם", לבטל את ההתנגדות לקדושה בעולם[50].

יא.

התורה - גילוי האלקות שבעולם

ההסבר לכך ביתר עמקות הוא:

השלום האמיתי איננו רק ביטול ההתנגדות, אלא יצירת מצב שבו לא תיתכן מלכתחילה מציאות של התנגדות. כלומר, הגילוי שמציאותו של האחר איננה נוגדת ואיננה שונה.

והפירוש בפנימיות הענינים לכך ש"התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[51], הוא, שמהותו האמיתית של העולם היא, בעצם, תורה – אלקות. לא זו בלבד שאלקות היא הגורם להתהוותו ולקיומו, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בהרחבה[52], שהקב"ה בורא את העולם בכל רגע, באופן תמידי, מאין ליש, אלא שכל מהותו של "יש הנברא" הוא ה"יש האמיתי"[53].

העולם (מלשון העלם[54]) כשלעצמו מסתיר את האור האלקי, ונראה כמציאות עצמאית[55], עד אשר אפשר לחשוב בטעות שאין הוא זקוק ח"ו לדבר ה' כדי להחיותו

41) רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ו. ראה לבוש סי' רסג שם, וסי' תרעח.

42) רמב"ם שם פ"ג ה"ג.

43) רמב"ם שם פ"ד הי"ב.

44) ראה במקומות שנסמנו בהערה 35 שמצות דרבנן יש בהן המעלות דמ"ע ומל"ת. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 224 ואילך.

45) להעיר מהענין דנר חנוכה בפנימיות הענין: (שהוא המשכת אור התורה) שעיקר מצות נ"ח להאיר בחוץ ברשות הרבים בחי' רבים היינו טורא דפרודי כו' שגם שם יאיר אור ה' וקדושתו שלא יהא העלם והסתר כו' (תו"א מקץ מב, סע"ג). וראה לקו"ש ח"ה שם.

46) ראה גם "דבר מלכות" פ' מקץ, לקו"ש לחנוכה.

47) פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד.

48) סוטה לח, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ב.

49) סוטה שם. סנהדרין ס, א. וראה בארוכה פרדס שם. שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה. תו"א ס"פ נח. ועוד.

50) דהרי מציאות העולם מצ"ע הוא "תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד" (תניא פל"ו). וא"כ מובן דעשיית הדירה בתחתונים היא לא ע"י המשכת האור, כ"א ע"י ביטול ושבירת הקליפה, והסרת ההעלם וחושך העולם. ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. חי"ב ע' 74.

51) ראה לקו"ש חי"ז ע' 144 ואילך.

52) שער היחוד והאמונה פ"א ואילך.

53) ביאוה"ז לאדמו"ר האמצעי מג, ג. ד"ה מצותה משתשקע החמה תרע"ח.

54) לקו"ת שלח לז, ד. ביאוה"ז להצ"צ ע' שנה.

55) ראה לעיל הערה 50. ד"ה מצותה שם.

ולקיימו – "בירה זו בלא מנהיג"[56]. ולפיכך ניתנה התורה – "לעשות שלום בעולם", להשכין שלום, כביכול, בין העולם לבין הקדוש־ברוך־הוא, כך שירגישו שמציאות העולם איננה ח"ו נוגדת וסותרת לאלקות, אלא שכל מציאות העולם היא, בעצם, הקב"ה – "יש האמיתי".

לפי זה מובן, שגם אם קיימים בתורה ובמצוות שני סוגי העבודות – פעולה חיובית (הוספת אור וקדושה) ופעולה שלילית (ביטול התנגדות), הרי מטרתה העיקרית של התורה היא השכנת שלום בעולם – גילוי המציאות האמיתית של העולם, גילוי אלקות. ומטרה זו מתגשמת על־ידי ביטול חוסר האמת שבעולם, שמעלים את האלקות.

יב.
השלום - משמעות החנוכה

ענין זה קשור למשמעות הכללית של חנוכה: נצחון היהודים וביטול המצב של "גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות" הושגו באמצעות מסירות הנפש של החשמונאים על קידוש ה'[57], שמסירות נפש נובעת מחלק ה"יחידה" שבנפש, שממנה נובע השלום האמיתי, שבו אין מלכתחילה מקום כל שהוא להתנגדות, כפי שמסביר אדמו"ר האמצעי בהרחבה[58].

וכתוצאה מכך התגלה ענין זה גם למעשה, כפשוטו, ש"גברו ישראל על אויביהם ואבדום"[59] ו"חזרה מלכות לישראל"[60] – השלום והשלוה אצל עם ישראל, כפשוטם של דברים.

יג.
הגברת מבצע נש"ק

מכל האמור לעיל מובן, שאם בכל השנה כולה יש להשתדל ככל האפשר בקיום מצוות הדלקת נרות שבת קודש, שכל בת ישראל (גם לפני הנישואין, מיד עם הגיעה לחינוך) תדליק נר שבת קודש, כפי שכבר הוסבר מספר פעמים בהרחבה[61], הרי בימי החנוכה יש להשתדל במיוחד לחזק את "מבצע נש"ק",

והשתדלות זו תביא לחיזוק ולהוספה בכל הענינים הרוחניים המושפעים מימי החנוכה בימים שלאחריהם,

וכאשר יצטברו כל נרות המצוה (נר שבת ונר חנוכה) תהיה אבוקה גדולה, שתאיר את חושך הגלות, ותבוא הגאולה על־ידי משיח צדקנו, כאשר ישרור "שלום בעולם" – "באותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות[62], כי משיח צדקנו יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"[63], ותקויים ההבטחה "מראה לכם נרות של ציון"[64] – הדלקת הנרות בבית־המקדש השלישי.

(משיחות י"ט כסלו,
ש"פ וישב ומקץ תשל"ו)

---

56) לשון המדרש – ב"ר רפל"ט.

57) תו"א ל, א. שערי אורה בהקדמה. ד"ה יביאו לבוש מלכות שם. ד"ה ת"ר נר חנוכה תרמ"ג בסופו (נדפס בסה"מ תרמ"ג־מ"ד ע' לה ואילך).

58) שערי תשובה ח"ב ד"ה פדה בשלום.

59) רמב"ם שם פ"ג ה"ב.

60) שם סה"א.

61) ראה לקו"ש חי"א ע' 281 ואילך. לעיל ע' 182 ואילך. ע' 185. לקו"ש חי"ז שבהערה 51.

62) רמב"ם סוף הל' מלכים.

63) רמב"ם שם ספי"א.

64) יל"ש ר"פ בהעלותך. וראה רמב"ן ר"פ בהעלותך. זית רענן ליל"ש שם.

חנוכה - מאמרי חז״ל

להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך[1]

כסלו, שהוא החדש השלישי מתשרי, גבוה יותר מסיון, שהוא החדש השלישי מניסן. כי בסיון היה מתן תורה, אבל בכסלו היתה מסירת נפש על קיום התורה, נגד גזירות היונים.

(ליקוטים ואגרות עמ׳ ריז)

רבת את ריבם[2]

יש כאן ט״ו דברים.

א. רבת. ב. דנת. ג. נקמת. ד. מסרת גבורים. ה. רבים. ו. טמאים. ז. רשעים. ח. זדים. ט. ולך עשית. י. ולעמך ישראל עשית. יא. באו לדביר ביתך. יב. פינו את היכלך. יג. טהרו את מקדשיך. יד. הדליקו נרות בחצרות קדשך. טו. קבעו שמונת ימי חנוכה.

והאבות עם השבטים — הם ט״ו.

והמשכן נעשה מט״ו דברים, יחד עם השמן והבשמים[3].

ובברכת כהנים — יש ט״ו תיבות[4].

ט״ו — הוא י״ה, יחוד או״א. ויחוד זו״ן, ו״ה, תלוי ביחוד או״א, וגם הקיום לזו״ן הוא על ידי או״א.

זהו שאיש - ז״א, ואשה - מלכות, כשזכו, שכינה שרויה ביניהם[5], היינו אותיות י״ה, י׳ באיש וה׳ באשה.

(ליקוטים ואגרות עמ׳ ריז)

על ידי כהניך הקדושים[6]

כסלו הוא החדש השלישי מתשרי, ונס חנוכה היה על ידי הכהנים, שהם מבנו השלישי של יעקב, לוי.

(ליקוטים ואגרות עמ׳ ריז)

מלאכת המשכן נגמרה בכ״ה בכסלו, בחנוכה, והקמתו היתה באחד בניסן[7]. לכן קורין בחנוכה בפרשת חנוכת המשכן על ידי הנשיאים.

ביום חנוכת המשכן, ביום השמיני למילואים, ירדה האש שלמעלה כדמות אריה, והוא אוריאל, מלאך של חסד, שאתחזי כאריה רברבא[8]. והוא בחינת אברה״ם, חסד, מספר אוריא״ל ומספר שמונה פעמים א״ל, שם של חסד.

כל זה נרמז בתיבת חנוכ״ה.

חנוכ״ה — הוא מספר חס״ד טו״ב, הוא שאז נחית אוריאל, בחינת חסד.

תיבת חנוכה מתחילה בח׳ — רמז ליום השמיני.

ונרמזה בזה גם הסתלקותם של נדב ואביהוא, שהיתה ביום השמיני, יום חנוכת המשכן.

ח׳ — הוא יום השמיני.

נ״ו — הוא מספר נד״ב.

כ״ה — מספר אביהו״א.

(הערות לזהר ב עמ׳ רסח)

בחנוכה נהוג לתת דמי חנוכה.

ואולי יש לומר מקור לזה (מלבד האמור במגן אברהם[9] לגבי נערים עניים).

א. רז״ל אמרו[10] אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. נקטו מעות דוקא, משמע שבחנוכה נותנים מעות.

ב. בחנוכה התחדשה התורה אחר גזירת היונים, שרצו להשכיחה. לכן חנוכה הוא מענין חינוך, והוא כמו שמחנכים את הנער כשמתחיל ללמוד. והרי כשמחנכים ילד, זורקים לו מעות.

ג. נר חנוכה בשמאל, וכתיב[11] בשמאלה עושר וכבוד, וכבוד רומז על כסף, כמו שכתוב[12] ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה (עושר — זהב, גבורה. כבוד — כסף, חסד).

ד. בפרשת מקץ, שקורין בחנוכה, מדובר הרבה על נתינת מעות - הכסף בעד השבר, הכסף משנה, הכסף שהוחזר לשבטים באמתחותיהם, והמשאת שקבלו מיוסף (בפרט משאת בנימין).

(ליקוטים ואגרות עמ׳ שנח)

---

1) תפלת ועל הניסים של חנוכה.
2) שם.
3) תרומה כה, ג-ו.
4) נשא ו, כד-כו.
5) סוטה יז, א.
6) סדר הדלקת נר חנוכה.
7) ילקוט שמעוני מלכים רמז קפד.
8) זח״ג לב, ב.
9) ריש הלכות חנוכה.
10) שבת כב, א.
11) משלי ג, טז.
12) ויצא לא, א. בראשית רבה פע״ג, ב.

מד, יח – ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה

א. ויגש אליו יהודה. עמ"ש בזה בהך דזבחים דף קי"ח ע"ב[1] עיקר הדבר דיוסף רצה שהוא יהי' עיקר לבנימין, דגם בזמן שילה הוה עיקר בחלקו של בנימין, ואז אם הוה תורה עם עבודה במקום אחד הוה קיים, וכך יהודה רצה זה, אך שניהם לא הועילו, כי בנימין לא הסכים, רצון הבורא כן שיהי' גלות אחר גלות עד משיח במהרה, ואז יתגבר מבני יהודה משיח בן דוד אי"ה, זה הכוונה דהפטרה[2].

צפנת פענח – להגאון הרגצ'ובי

ב. ויגש אליו יהודה וגו'. שמעתי בשם הרב רבי נתן מקראק' ז"ל [המגלה עמוקות] שיוסף הבין שמשיח בן יוסף יהי' עיקר ומשיח בן דוד טפל לו, וז"ש והאיש אשר נמצא הגביע בידו, ר"ל שעליו נאמר (תהלים קטז, יג) כוס ישועות אשא, הוא יהי' לי עבד, אבל יהודה כיון אל האמת שמשיח בן דוד יהי' עיקר, וז"ש ויגש אליו ויאמר בי אדוני ר"ל בי ישאר עיקר האדנות, וע"פ זה פי' מקובל כוונ' דלכך אלי'ו יהוד' ויאמר ב'י ס"ת רויה ע"ד בי יהי' משיח בן דוד שעליו נאמר (תהלים כג, ה) כוסי רוי', עכ"ל.

ולי נראה שאפשר לזה אמר הכתוב אחר כך ואת יהודה שלח לפניו גשנ"ה גי' משיח, וז"ש להורות לפניו ר"ל שיוסף יורה לפני יהודה כי משיח בן יוסף יבא לפני משיח בן דוד, וז"ש נמי וינהג את הצאן אחר המדבר ר"ל אחר אותיות מדבר הן נהג"ש בהיפוך אתוון גשנה גי' משיח וק"ל.

ברכת טוב

מד, לב – כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים

ג. ערבותו של יהודה, שנתקשר "בקשר חזק להיות כו' בשני עולמות", היא ערבות עמוקה ביותר, הבאה מצד זה שכל ישראל הם עצם אחד ממש, כנקודה אחת.

ולכן היתה ערבות זו אצל יהודה דוקא, כי עיקר ענינו של יהודה הוא – מלכות [שיהודה הי' מלך שבשבטים[3], וכן נתברך[4] "לא יסור שבט מיהודה גו' עד כי יבא שילה", שממנו באה מלכות בית דוד שהיא "עיקר המלכות"[5] שבישראל] – ומצד ענין המלכות מתגלה אמיתית האחדות של ישראל, שהם נקודה אחת שלמעלה מהתחלקות.

לקוטי שיחות חלק ל

מה, טו – וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו

ד. בתנחומא וינשק לכל אחיו ויבך עליהם כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא מתוך הבכי' כך ה' אינו גואל את ישראל אלא מתוך הבכי' וכולי, כלומר מדכתיב ויבך עליהם ואחר כך דברו אחיו אתו ופירש רש"י מאחר שראהו בוכה ולבו שלם עמם וכו' מבואר שלא נתפייסו עמו אלא מתוך הבכי' כך ה' אינו גואל לישראל אלא מתוך הבכי' דהיינו בכי' של תשובה כשיתנחמו על רוע מעלליהם כדכתיב (ירמי' לא, ח) בבכי יבואו גו' אחרי ישובו בני ישראל ובקשו ה' גו' וכ"מ ביפ"ת.

והוכרח לזה משום דדרשי' במדרש כאן שנרמז כאן ענין החורבן וקשיא לי' הרי די לצרה בשעתה ובשעת חדוה חדוה, ועוד שהרי כבר נאמר מקודם (מה, ב) ויתן את קולו בבכי,

---

1) בשלשה מקומות שרתה שכינה על ישראל: בשילה בנוב וגבעון ובית עולמים, ובכולן לא שרתה אלא בחלק בנימין, שנאמר: 'חפף עליו כל היום' כל חפיפות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין, כי אזיל אביי אמר קמי' דרב יוסף, אמר, חד ברא הוה לי' לכייליל (אביו של אביי כייליל שמו) ולא מיתקן, והכתיב, ויטש משכן שילה, וכתיב, וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר? אמר רב אדא מאי קשיא לי', דילמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרי גדולה בחלק יוסף, מדמצינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלק יהודה. א"ל, הכי השתא התם מיקרבן נחלות גבי הדדי, הכא מי מקרבן? הכא נמי מקרבן, כדאמר רבי חמא בר חנינא, רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה הי' מזבח בנוי, והי' בנימין הצדיק מצטער עלי' לבלעה, הכא נמי רצועה היתה יוצאת מחלקו של יוסף לחלקו של בנימין, והיינו דכתיב (יהושע טז, ו) תאנת שילה, כתנאי 'חופף עליו' זה מקדש ראשון, 'כל היום' זה מקדש שני, 'ובין כתיפיו שכן' אלו ימות המשיח, רבי אומר 'חופף עליו' זה העולם הזה, 'כל היום' אלו ימות המשיח, 'ובין כתיפיו שכן' זה העולם הבא, ע"ש.

וכוונת הגאון ז"ל, כי עיקר המחלוקת בין יוסף ליהודה הוה עבור הרצועה, דהיינו יוסף [רצה] שיהא בנימין טפל לו ויהודה רצה שיהא בנימין טפל לו, שאם הוה מזבח בנוי לגמרי בחלקו של יהודה, עיין זבחים דף נ"ד ע"א, לא הוה מקדש חרב, ואם הוה בזמן שילה בנוי בחלקו של יוסף לא הי' משכן שילה חרב, אך בנימין לא הסכים לשניהם, ונסע בחזרה לכנען, רק לא עם יהודה, רק בפ"ע (ראה בצפנת פענח על התורה ד"ה והנער איננו אתי), ומזבח הוה ברצועה ולא הוה תורה ועבודה במקום אחד, וע"י זה נחרב שילה ונחרב המקדש, רק ביהודה עכ"פ נקרא נחלה לעולם, משא"כ בשילה, וזה וימאס באוהל וכו'.

וזה דיוסף הוה רק בגדר מראה שוהם לו, ולכך אכל בכל הרואה [עיין זבחים שם] וגדר נקבה ולכך הוסיפו לו באו"ת [=באורים ותומים – ראה סוטה לו, ב] אות ה', מקבל, עה"ו, מנחות דף כ"ט, וסוטה דף י"ז, נזירות נקרא לשון נקבה, כמבואר בירושלמי נזיר פ"ב [ה"ב, ראה בצפנת פענח על התורה פרשת וישב אות סד] עיין שם, ועיין פסחים דף קט"ז ע"ב וערכין דף י"ג ע"ב דוקא שיר חדש לשון זכר.

ועיין בהפטרה לקמן את עץ יוסף נקט לכל בית ישראל, וגבי יהודה נקט בני ישראל, דזה זכר וזה נקבה, וזה ר"ל הפסוק ויטש משכן כו' אהל שכן באדם דוקא, ר"ל צורה וחומר, רק הצורה מרובה וכמו ריח דמשיח בן [דוד] דהוה ריח מרובה, מרח ודאין כמבואר בסנהדרין [צג, ב], וריח יש בו (מ"מ) [ממש]. עיין פסחים דף כ"ו ע"א, ות"י יומא דף נ"ט ע"ב וס', רש"י כריתות דף ו', אבל מראה לכו"ע אין בו ממש, ובלא חומר כלל, וזה נזירות אין קדושת עולם נזיר דף מ"ז, וזה משיח בן יוסף נהרג, ולכן המשכן של שילה הוה אהל, ובית, כמבואר כאן ובירושלמי מגילה פ"א, ועיין ב"ב דף ג' גמירי או כולה כו', ועיין זבחים דף נ"ג (ע"א) [ע"ב] וגבי ידיד ע"ש, ובמנחות דף נ"ג, ועיין ב"ק דף י"ז ע"א, וסוטה דף ל"ו ע"ב, בזה.

2) עיין צפנת פענח על התורה שם אות א. וראה להלן מ"ש בהפטרה. (עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשתנו סימן לז).

3) ראה רש"י ויחי (מט, ט) "שיהודה נמשל לארי – "מלך שבחיות" (חגיגה יג, ב). וראה רש"י וישב לח, א "הורידוהו . . מגדולתו".

4) ויחי מט, יו"ד ובפירוש רש"י שם (מרז"ל).

5) רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ה. וראה שם הלכה ט.

לכך דריש שכמו שנרמז פה הגלות נרמז גם כן ענין הגאולה שענין הבכי' על אחיו דרך פיוס הי' בדוגמת בכי פיוס הגאולה וכדי להפסיק בנחמה.

נזר הקודש (השלם) על מד"ר

מה, כב – לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת

ד. שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדם ויוסף בן זקונים שהי' זיו איקונין שלו דומה לאביו והאל"ף דאדם רבתי [ריש דברי הימים] היא אל"ף דכתנות אור שנתהפך בחטא אדם לכתנות עור בעי"ן כמ"ש ויעש אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור, שהוא עור ובשר תלבישני... ואילו לא חטא אדם הי' הכל בכתנות אור והטיפה שממנה היו נולדים יוצא חלציו לא היתה נקראת טיפה סרוחה רק זרע קודש וענין התשמיש לא הי' חרפה רק מעשה מצוה בגלוי כמו הנחת תפילין כי לא הי' ערוה מאחר שאינו מצד היצר הרע, ועכשיו שחטא נעשה הדבר ערוה וטפה סרוחה ויעקב אבינו שהוא משופרי' דאדם התחיל לתקן דהיינו שמטתו שלימה זרע קודש מצבתה, ומעולם לא ראה קרי כמ"ש ראובן כחי וראשית אוני אתה...

ויעקב מעין שופרי' דאדם ויוסף זיו איקונין שלו כמו אביו ונכנסו באלף לתקן כתנות אור ויוגמר התיקון לעתיד, וכשם שיתוקן האדם בכתנות אור כן יתוקנו צרכיו שהם לחם לאכול בגד ללבוש אשר בקשתו של יעקב הי' על זה, וכבר בארתי סודו בפרשת ויצא[6] שיתוקן לעתיד לחם לאכל כמ"ש רז"ל עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות ויתוקן בגד ללבוש כי תוציא כלי מלת ולבוש עצמו שהוא עור ובשר תלבישני יהי' אור.

ובדרך זה הלך יוסף הוא המשביר בר ויכלכל יוסף את כל בית אביו ובגד ללבוש כמו שנאמר לכולם נתן חליפות שמלות וגו', גם לבוש עור ובשר יתחלף לאור וזהו **חליפות שמלות**, ולבנימין נתן חמשה, כי בחלקו הבית המקדש ויוחזרו לעתיד חמשה דברים רוחניים שנחסרו בבית שני הוסיפו במעלה ביותר מסוד אור הגנוז.

של"ה

מה, כח – ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות

ה. רמז לתחיית המתים בדברי יעקב אבינו ע"ה שאמר רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות. לכאורה בטרם אמות מיותר, אלא כך אמר עד השתא סברתי שיוסף איננו בזה העולם ואם כן לא אראנו רק אחר מותי היינו בתחיית המתים בגוף ונפש, אמנם עתה כי הוא עוד חי אלכה ואראנו בזה האופן בטרם אמות דייקא, וגם אחרי מותי ומותו אראנו בזה המראה בגוף ונפש היינו בתחיית המתים ודוק.

אור פני משה

מו, ד – אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך

ו. הנה כתיב ירד ירדנו כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' (במדבר יג, ל) עלה נעלה כו' והיינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמ"ש אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלי' זו השנית רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן.

והענין דהנה כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות במיכה סי' ז' ט"ו. ופירוש כימי צאתך מארץ מצרים היינו שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה הי' בכדי לזכות לקבלת התורה פב"פ דבר הוי' וכמ"ש וזה לך האות כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימית התורה שיהי' לעתיד לבוא. כי במתן תורה הי' קבלת התורה הנגלית אבל פנימיות טעמי התורה יהי' הגילוי שלהם לעתיד לבוא.

אור התורה פרשת שמות

מו, כח – ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן

ז. ואת יהודה שלח לפניו, רמוז (בראשי תיבות) שיל"ה, (בראשית מט, י) עד כי יבוא שילה, זה המשיח שבא מיהודה ועתיד לשלחו לפני ישראל.

שפתי כהן

---

6) **וכבר בארתי סודו בפרשת ויצא**: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויצא סימן קנד.

◆ יום ראשון כ"ח כסלו ◆

מד (יח) **וַיְגַּ֣שׁ אֵלָ֔יו יְהוּדָ֖ה וַיֹּ֣אמֶר ׀ בִּ֣י אֲדֹנִ֗י יְדַבֶּר־נָ֤א עַבְדְּךָ֙ דָּבָ֣ר בְּאָזְנֵ֣י אֲדֹנִ֔י וְאַל־יִ֥חַר אַפְּךָ֖ בְּעַבְדֶּ֑ךָ כִּ֥י כָמ֖וֹךָ כְּפַרְעֹֽה׃**

יח וְקָרֵב לְוָתֵהּ יְהוּדָה וַאֲמַר בְּבָעוּ רִבּוֹנִי יְמַלֶּל כְּעַן עַבְדָּךְ פִּתְגָמָא קֳדָם רִבּוֹנִי וְלָא יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַבְדָּךְ אֲרֵי כְּפַרְעֹה בָּךְ אָתְּ׃

רס"פ◄ **וַיְגַּ֣שׁ אֵלָ֔יו. דָּבָ֣ר בְּאָזְנֵ֣י אֲדֹנִ֔י.** • יִכָּנְסוּ דְּבָרַי בְּאָזְנֶיךָ (ב"ר)◆ **וְאַל־יִ֥חַר אַפְּךָ֖** • מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁדִּבֵּר אֵלָיו קָשׁוֹת. **כִּ֥י כָמ֖וֹךָ כְּפַרְעֹֽה** • חָשׁוּב אַתָּה בָּעֵינַי כְּמֶלֶךְ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: סוֹפְךָ לִלְקוֹת עָלָיו בְּצָרַעַת כְּמוֹ שֶׁלָּקָה פַּרְעֹה עַל יְדֵי זְקֻנְתִּי שָׂרָה עַל לַיְלָה אַחַת שֶׁעִכְּבָה (ב"ר). דָּבָר אַחֵר: מַה פַּרְעֹה גּוֹזֵר וְאֵינוֹ מְקַיֵּם, מַבְטִיחַ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, אַף אַתָּה כֵּן, וְכִי זוֹ הִיא שִׂימַת עַיִן שֶׁאָמַרְתָּ לָשׂוּם עֵינְךָ עָלָיו?. דָּבָר אַחֵר: "כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה", אִם תַּקְנִיטֵנִי, אֶהֱרֹג אוֹתְךָ וְאֶת אֲדוֹנֶיךָ (ב"ר)◆ **אור החיים**

(יט) **אֲדֹנִ֞י שָׁאַ֣ל אֶת־עֲבָדָ֗יו לֵאמֹר֙ הֲיֵ֣שׁ־לָכֶ֤ם אָב֙ אוֹ־אָ֔ח׃**

יט רִבּוֹנִי שְׁאִיל יָת עַבְדּוֹהִי לְמֵימָר הַאִית לְכוֹן אַבָּא אוֹ אָחָא׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יח) **וַיְגַּ֣שׁ אֵלָ֔יו.** צל"ד לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר וַיִּגַּשׁ אַחַר שֶׁקָּרוֹב אֵלָיו הָיָה וּמְדַבֵּר עִמּוֹ עַד עַתָּה, וְרַז"ל דָּרְשׁוּ יְעַיֵּן שָׁם דִּבְרֵיהֶם (ב"ר פ' צ"ב) וְצל"ד פְּשַׁט הַכָּתוּב. עוֹד לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר תֵּבֶת אֵלָיו וּמוּבָן הַדָּבָר. עוֹד צל"ד אוֹמְרוֹ בִּי אֲדֹנִי לֹא נוֹדַע הָרְווּי לָמָּה, וְאִם לְבַל יִחַר אַפּוֹ הָיָה לוֹ לְאוֹמְרוֹ סָמוּךְ לְוַאל יִחַר וְגוֹ'. עוֹד צל"ד אוֹמְרוֹ בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי, וְרַז"ל (שָׁם) אָמְרוּ שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּאָזְנָיו וְזֶה דֶּרֶךְ דְּרָשׁ. עוֹד צל"ד כַּוָּנַת אוֹמְרוֹ כִּי כָמוֹךָ כִּי לֹא נוֹדַע נְתִינַת טַעַם זֶה לְהֵיכָן חוֹזֶרֶת וְאַדְרַבָּא לְצַד שֶׁהוּא גָּדוֹל כְּפַרְעֹה יַקְפִּיד עַל מְעוּט הַנֶּהֱנָת כָּבוֹד וּגְדֻלָּה:

אֲבָל פְּשַׁט הַכָּתוּב הוּא כִּי דָּבָר יָדוּעַ הוּא כִּי מִנְהַג הַמְּלָכִים יֵשְׁבוּ לִפְנֵיהֶם גְּדוֹלֵי הַמַּלְכוּת וְשָׂרֵיהֶם וְיוֹעֲצֵיהֶם וְהָיָה אִם בָּא אִישׁ עַל דָּבָר מִשְׁפָּט אוֹ דָּבָר מֵאֵת הַמֶּלֶךְ לֹא יַעֲמֹד בְּהֶפְסֵק בֵּין הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו הַיּוֹשְׁבִים רִאשׁוֹנָה בַּמַּלְכוּת וְחוּץ לָעִגּוּל יַעֲמֹד וְשָׁם יְדַבֵּר, וּכְמוֹ כֵן הָיָה מְדַבֵּר יְהוּדָה עַד עַתָּה וְאח"כ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו פִּי' שֶׁנִּכְנַס לִפְנִים מִמְּחִצָּתוֹ וְעָמַד בֵּין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הַשָּׂרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ דִּבָּרָיו לְזוּלַת הַמֶּלֶךְ. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב מַהֲרַ"מ אַלְשֵׁקַר (בְּתִשְׁובוֹתָיו סִימָן צ"ג) בְּשִׁנּוּי תֵּבַת לוֹ לְתֵבַת אֵלָיו. וְחִלָּה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁיִּתְרַצֶּה לוֹ לְדַבֵּר בְּיִחוּד אֵלָיו וְהוּא אוֹמְרוֹ בִּי אֲדֹנִי יְדַבֵּר נָא עַבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי בְּאֵין שׁוֹמֵעַ זוּלָתֶךָ וְזֶה לֹא יִתָּכֵן אִם לֹא בְּאָזְנָיו, וְחִלָּה פָּנָיו שֶׁלֹּא יְמַהֵר לְהִתְכַּעֵס עַל אֲשֶׁר שׁוֹאֵל כָּזֶה וְאֵינוֹ מֻהְמוֹסָר, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַל יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ פִּי' כִּי דָּבָר זֶה יַעֲשׂוּהוּ גְּדוֹלִים הַשָּׂרִים בְּגֶדֶר גְּדֻלָּה זֶה לָזֶה לֹא עֶבֶד לַאֲדוֹנוֹ וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּעַבְדֶּךָ וְטַעַם הַדָּבָר כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה פִּי' ע"ד מַעֲשֶׂה שֶׁהוּכָא בַּגְּמָרָא (ע"ז י':) שֶׁל קְטִיעָא בַּר שָׁלוֹם שֶׁאָמְרוּ לוֹ נִצַּחְתָּ לְמַלְכָּא וְכָל דְּנָצַח לְמַלְכָּא וכו' ע"כ, לָזֶה אִם הָיָה נוֹצַחַ יְהוּדָה לְיוֹסֵף בִּפְנֵי הַשּׁוֹמְעִים יִכְנֹס בְּסַכָּנַת מָוֶת מִדִּין נוֹצַחַ לַמֶּלֶךְ, וּלְבַל יִטְעֹן כִּי הַמֶּלֶךְ הוּא פַּרְעֹה לָזֶה אָמַר כִּי כְמוֹךָ כְּפַרְעֹה וְדִינָם שָׁוֶה, אֲשֶׁר עַל כֵּן מְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ לְדַבֵּר בְּאָזְנוֹ וּבָזֶה הֲגַם שֶׁיְּנַצְּחֶהוּ בִּטְעָנוֹת אֵין בְּזוּי לַמֶּלֶךְ וְלֹא יִכָּנֵס בְּדִין נוֹצַחַ לַמֶּלֶךְ שֶׁחַיָּב כְּיָרוֹן שֶׁהוּא בֵּינוֹ לְבֵין הַמֶּלֶךְ:

עוֹד יִרְצֶה כִּי כְמוֹךָ וְגוֹ' ע"ד אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי כ"א) לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה' וְאִם יְדַבֵּר בְּדָרְךָ שֶׁתִּשָּׁמַע מִלְּתוֹ לְכָל הַנִּמְצָאִים שָׁם יַעֲשׂוּ לַמֶּלֶךְ הֵפֶךְ דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וְנִמְצָא הַמֶּלֶךְ עוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁלֹּא כַּאֲשֶׁר שָׂם ה' בְּלִבּוֹ וְיַעֲוֶתְהוּ יוֹעֲצָיו אֶת לִבּוֹ, לָזֶה אַל יִחַר אַפּוֹ עַל כְּנִיסָתוֹ לִפְנִים מִמְּחִצָּתוֹ לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי הַמֶּלֶךְ. גַּם בָּזֶה הִגִּיד לוֹ כִּי הוּא אִישׁ חֵסֶד וְדָבֵק רוֹאֵי פָּנָיו נִכְנְסוּ בַּחֲשַׁד דִּבֵּר תַּקָּלָה ב"מ:

וּבָרָךְ דְּרָשׁ יִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו ע"ד אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי כ"ז) כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם וְלָזֶה נִתְחַכֵּם יְהוּדָה לְהַטּוֹת לֵב יוֹסֵף עָלָיו לְרַחֲמִים וְהִקְרִיב דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ אֵלָיו לְאַהֲבוֹ וּלְחַבְּבוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְקָרֵב דַּעְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵלָיו לְקַבֵּל דְּבָרָיו וּפִיּוּסוֹ, וְהֻכְרַח לַעֲשׂוֹת כֵּן לְצַד שִׂמְן הַטֶּבַע לֹא יַחְבְּבוּ בְּנֵי יַעֲקֹב עוֹבְדֵי ע"ז כִּי (תְּהִלִּים קכ"ה) לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרָל הַצַּדִּיקִים וּמִמֶּזֶג נַפְשָׁם לִשְׁנֹא אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִם בְּשָׂרָם, לָזֶה הֻצְרַךְ לְפִי שָׁעָה לְהַפֵּךְ הַמִּטְבָּע וּלְהַגִּישׁוֹ בְּלִבָּבוֹ וּלְהָשִׁיבוֹ בְּתַוַּאֲנִי דִּלְבִיה:

עוֹד יִרְצֶה כִּי לֹא נִגַּשׁ יְהוּדָה לְדַבֵּר אֶלָּא לְמַה שֶּׁאֵלָיו פִּי' לְמַה שֶּׁהֵבִינוּ כִּי הַגְּזֵרָה לֹא מֵאֵת ה' בָּאָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת בַּפְּסוּק (י"ז) חָלִילָה, וְכֵיוָן שֶׁאֵין הָעִנְיָן בָּא אֶלָּא מִיּוֹסֵף וְאֵלָיו הֵם הַדְּבָרִים מְסוּרִים לְאַשֶּׁר יַחְפֹּץ עֲשׂוֹת לָזֶה וַיִּגַּשׁ:

עוֹד יִרְצֶה לוֹמַר כִּי לְטוֹבָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הוּא נִגַּשׁ כִּי בְּכָל פְּרָטֵי הֲנָאוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעֶבֶד יְהוּדָה יַעֲשֶׂה יוֹתֵר מִבִּנְיָמִין וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו פְּרוּשׁ לְטָעַן טַעֲנָה שֶׁהִיא לְטוֹבַת הַמֶּלֶךְ וְהוּא (ל"ג) יֵשֶׁב נָא וְגוֹ':

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ אֵלָיו לְבַל יֹאמַר הָאוֹמֵר אֵיךְ סוֹתֵר יְהוּדָה דִּבְרֵי עַצְמוֹ הַנִּגַּשׁ עֲבָדִים וְגוֹ' גַּם אֲנַחְנוּ (ט"ז), לָזֶה אָמַר כִּי מַה שֶּׁנִּגַּשׁ לְדַבֵּר דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן יֵשֶׁב נָא עַבְדְּךָ וְגוֹ' וְהַנַּעַר יַעַל עִם אֶחָיו הוּא אֵלָיו פְּרוּשׁ לְדִבְרֵי יוֹסֵף הוּא שֶׁמָּצָא לְבָנִם לְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאָמַר חָלִילָה וְגוֹ' אֲבָל לְמָה שֶׁאָמַר יְהוּדָה אֵין מַעֲנֶה בִּלְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר מַה שֶּׁאָמַר בָּעִנְיָן:

וְאוֹמְרוֹ בִּי אֲדֹנִי נִתְכַּוֵּן לְג' דְּבָרִים, הָא' לְבַל יֹאמַר אֵלָיו יוֹסֵף לָמָּה יְדַבֵּר הוּא לְבַד מִכֻּלָּם, וּמַה גַּם בַּמֶּה שֶׁקָּדַם שֶׁהִכִּיר יוֹסֵף כִּי רְאוּבֵן הַבְּכוֹר דִּכְתִיב (מ"ג ל"ג) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבְּכֹר וְגוֹ' וְאִם כֵּן יֹאמַר לָמָּה יְדַבֵּר כָּל כָּךְ הוּא וְלֹא אֶחָיו לָזֶה אָמַר בִּי נוֹגֵעַ הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר לוֹ לְבַסּוֹף. וְלִהְיוֹת שֶׁחָשׁ לוֹ לְהִתְכַּעֵס קֹדֶם הַגַּעַת הַדָּבָר אֵלָיו לָזֶה קָדַם תֵּכֶף וְהוֹדִיעוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ בִּי נוֹגֵעַ הַדָּבָר אֲדֹנִי, הַב' שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְטָעַן טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת לְהַצִּיל בִּנְיָמִין וְהוּא בִּי אֲדֹנִי פִּי' אֲנִי גָּנַבְתִּי הַגָּבִיעַ וְהִנַּחְתִּיו בְּאַמְתַּחַת בִּנְיָמִין וּמַעֲתָּה שׁוּרַת הַדִּין תִּתֵּן כִּי הוּא יִלָּכֵד כִּי בִּנְיָמִין מַכְחִישׁ וְיהוּדָה מוֹדֶה הוּא יִהְיֶה עֶבֶד, הַג' רָמַז הַכָּתוּב כִּי הַשְׁוָרָה אֵלָיו הִיא נְתוּנָה, וְזֶה שְׁעוּר הַדְּבָרִים בִּי תְּלוּי כְּנוּי תֵּבַת אֲדֹנִי כִּי הוּא הַמֶּלֶךְ, וְאוֹמְרוֹ יְדַבֵּר נָא פְּרוּשׁ יְדַבֵּר עַתָּה בְּכִנּוּי עַבְדּוּת לְפִי שָׁעָה אֲבָל אֵין הַדָּבָר עוֹמֵד כֵּן כִּי יְהוּדָה הוּא הַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ יְכוֹן עוֹלָם:

עוֹד יְרֻמַּז הַכָּתוּב בְּאוֹמְרוֹ בִּי אֲדֹנִי פְּרוּשׁ בְּאֶמְצָעוּתִי הַשִּׂגְתָּ זֶה כִּי הוּא הַסּוֹבֵב לְיוֹסֵף אֲדֹנוּת שֶׁאָמַר (ל"ז כ"ז) לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים שֶׁמִּזֶּה נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְהִשִּׂיג יוֹסֵף הָאֲדֹנוּת:

רש"י ◂ **אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת־עֲבָדָיו •** (ב"ר) מִתְחִלָּה בַּעֲלִילָה בָּאתָ עָלֵינוּ, לָמָּה הָיָה לְךָ לִשְׁאֹל כָּל אֵלֶּה, בִּתְּךָ הָיִינוּ מְבַקְּשִׁים, אוֹ אֲחוֹתֵנוּ אַתָּה מְבַקֵּשׁ? וְאַף עַל פִּי כֵן: "וַנֹּאמֶר אֶל אֲדֹנִי", לֹא כִּחַדְנוּ מִמְּךָ דָּבָר. **אור החיים**

(כ) וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יֶשׁ־לָנוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד זְקֻנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהֵבוֹ:

כ וַאֲמַרְנָא לְרִבּוֹנִי אִית לָנָא אַבָּא סָבָא וּבַר סִיבְתִּין זְעִיר וַאֲחוּהִי מִית וְאִשְׁתָּאַר הוּא בִּלְחוֹדוֹהִי לְאִמֵּהּ וַאֲבוּהִי רְחִים לֵהּ:

רש"י ◂ **וְאָחִיו מֵת •** מִפְּנֵי הַיִּרְאָה הָיָה מוֹצִיא דְּבַר שֶׁקֶר מִפִּיו, אָמַר: 'אִם אֹמַר לוֹ שֶׁהוּא קָטָן, יֹאמַר הֲבִיאוּהוּ אֵצְלִי'. **לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ •** מֵאוֹתָהּ הָאֵם אֵין לוֹ עוֹד אָח.

(כא) וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֵהוּ אֵלָי וְאָשִׂימָה עֵינִי עָלָיו: **אור החיים**

כא וַאֲמַרְתְּ לְעַבְדָּךְ אַחֵיתוּהִי לְוָתִי וֶאֱשַׁוִּי עֵינִי עֲלוֹהִי:

(כב) וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יוּכַל הַנַּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעָזַב אֶת־אָבִיו וָמֵת:

כב וַאֲמַרְנָא לְרִבּוֹנִי לָא יְכִיל עוּלֵימָא לְמִשְׁבַּק יָת אֲבוּהִי וְאִם יִשְׁבּוֹק יָת אֲבוּהִי וּמִית:

רש"י ◂ **וְעָזַב אֶת־אָבִיו וָמֵת •** אִם יַעֲזֹב אֶת אָבִיו, דּוֹאֲגִים אָנוּ שֶׁמָּא יָמוּת בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהֲרֵי אִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ מֵתָה.

(כג) וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת פָּנָי:

כג וַאֲמַרְתְּ לְעַבְדָּךְ אִם לָא יֵחוֹת אֲחוּכוֹן זְעֵירָא עִמְּכוֹן לָא תוֹסְפוּן לְמֶחֱזֵי אַפָּי:

(כד) וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וַנַּגֶּד־לוֹ אֵת דִּבְרֵי אֲדֹנִי:

כד וַהֲוָה כַּד סְלֵיקְנָא לְעַבְדָּךְ אַבָּא וְחַוֵינָא לֵהּ יָת פִּתְגָמֵי רִבּוֹנִי:

(כה) וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מְעַט־אֹכֶל:

כה וַאֲמַר אֲבוּנָא תּוּבוּ זַבּוּנוּ לָנָא זְעֵיר עִיבּוֹרָא:

(כו) וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטֹן אִתָּנוּ וְיָרַדְנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לִרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטֹן אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ:

כו וַאֲמַרְנָא לָא נְכִיל לְמֵיחַת אִם אִית אָחוּנָא זְעֵירָא עִמָּנָא וְנֵחוֹת אֲרֵי לָא נְכִיל לְמֶחֱזֵי אַפֵּי גַבְרָא וְאָחוּנָא זְעֵירָא לֵיתוֹהִי עִמָּנָא:

(כז) וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה־לִּי אִשְׁתִּי:

כז וַאֲמַר עַבְדָּךְ אַבָּא לָנָא אַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרֵי תְּרֵין יְלִידַת לִי אִתְּתִי:

(כח) וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרַף וְלֹא רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה: **אור החיים**

כח וּנְפַק חַד מִלְוָתִי וַאֲמָרִית בְּרַם מִקְטַל קְטִיל וְלָא חֲזִתֵהּ עַד כְּעָן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

יט) **אֲדֹנִי שָׁאַל** וְגוֹ' לֵאמֹר. טַעַם הַצָּעַת הַדְּבָרִים. לוֹמַר כִּי לְצַד הַהֶכְרֵחַ לָקְחוּ בִּנְיָמִין מֵאֵת אָבִיו וְאִם לֹא יִרְאֶהוּ עִמָּהֶם יָמוּת אָבִיו מַדַּאֲגָתוֹ. וְהִתְחִיל לוֹמַר אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת עֲבָדָיו פְּרוּשׁ לֹא הָיְתָה שְׁאֵלַת אָדָם לְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁיּוּכַל לִמְנֹעַ הַתְּשׁוּבָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא כִּי הָיְתָה מֵאֵת אֲדֹנִי לַעֲבָדָיו וְכֵיוָן שֶׁכֵּן בְּהֶכְרֵחַ לֵאמֹר לְךָ אֲמִתָּתָן שֶׁל דְּבָרִים. עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ לֵאמֹר כִּי מִלְּבַד הַשְּׁאֵלָה עָשִׂיתָ לָנוּ דָּבָר הַמְחַיֵּב אוֹתָנוּ לֵאמֹר לְךָ בְּלֹא הַעֲלָמָה כִּי עָשָׂה אוֹתָם כְּמְרַגְּלִים וְהֶצֱרְכוּ לְאֲמֹת דִּבְרֵיהֶם כְּמִשְׁפַּט בְּדִיקַת הָאֲנָשִׁים הַנֶּחְשָׁדִים בְּרֹגֶל שֶׁנִּבְדָּקִים בְּכָל הַפָּרָטִים הֲגַם שֶׁאֵינָן נוֹגְעִים בְּעִנְיָן הָרִגּוּל וְאִם הַעֲלֵם יַעֲלִימוּ דָּבָר יִפְתְּנוּ בַּקּוֹלָר, לָזֶה הִכְרִיחָם לֵאמֹר:

כא) **וַתֹּאמֶר אֶל עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֵהוּ.** פֵּרוּשׁ לֹא הִסְפִּיק לְךָ לְאַמֵּת הַדָּבָר בִּדְבָרֵינוּ אוֹ עַל יְדֵי בְּרוּר אַחֵר זוּלַת לְהוֹרִידוֹ אֵלֶיךָ, וַתּוֹסֶף לְחַזֵּק עָלֵינוּ לְבַל נִרְאֶה פָּנֶיךָ זוּלָתוֹ וְהוֹדַעְנוּ הַדָּבָר לְאָבִינוּ וְלֹא הוֹעִיל לִשְׁלֹחַ אוֹתוֹ עַד אֲשֶׁר כָּלְתָה הַתְּבוּאָה וְגוֹ' וְהֶצֱרַכְנוּ לְהוֹרִידוֹ:

כח) **אַךְ טָרֹף** וְגוֹ'. רָמַז בְּאוֹמְרוֹ אַךְ כִּי אֵינוֹ לֹא בְּצַרַת עַבְדוּת וְלֹא טָרֹף טֹרַף כִּי אֵינוֹ לֹא בְּצַרַת עַבְדוּת וְלֹא בְּצָרַת מִשְׁמָר, וְלָזֶה גָּמַר אֹמֶר וְלֹא רְאִיתִיו עַד הֵנָּה הֲרֵי זֶה מַגִּיד כִּי יֶשְׁנוֹ בַּנִּמְצָא אֶלָּא שֶׁעַדַיִן לֹא רָאָהוּ עַד עַתָּה:

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ אַךְ טָרֹף וְגוֹ' פֵּרוּשׁ אַךְ מְעוּט דִּוְקָא בִּטְרֵפוּת אֲבָל בַּמֶּה שֶׁאָמַר (שָׁם ל"ג) חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (ב"ר פפ"ד) שֶׁנִּתְכַּוֵּן אֶל אִשָּׁת פּוֹטִיפַר בָּזֶה אֵין מְעוּט כִּי כְּבָר בַּעֲוֹנוֹת הָיָה מָה שֶּׁהָיָה שֶׁגָּרְמָה לוֹ לְאַבֵּד י' בָּנִים שֶׁעָתִיד הָיָה לְהַעֲמִיד י"ב שְׁבָטִים כְּאוֹמְרָם ז"ל (סוֹטָה לו:) וּבְאֶמְצָעוּת הָרְשָׁעָה נִשְׁרוּ מִמֶּנּוּ י' טִפּוֹת וְלֹא יָצְאוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא ב':

(כט) וְלַקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן וְהוֹרַדְתֶּם
אֶת־שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה:

כט וְתַדְבְּרוּן אַף יָת דֵּין מִן קֳדָמַי וְיִעַרְעִנֵּהּ
מִוְתָא וְתַחֲתוּן יָת שְׁבָתִי בִּבְישְׁתָא לִשְׁאוֹל׃

רס"ו◄ וְקָרָהוּ אָסוֹן • (ב"ר) שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה. וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שֵׂיבָתִי וְגוֹ' • עַכְשָׁו, כְּשֶׁהוּא אֶצְלִי, אֲנִי מִתְנַחֵם בּוֹ עַל אִמּוֹ וְעַל אָחִיו, וְאִם יָמוּת זֶה, דּוֹמֶה עָלַי שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן מֵתוּ בְּיוֹם אֶחָד.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 216)

שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה (רש"י מד, כט) כָּאן, בִּדְבָרָיו שֶׁל **יַעֲקֹב**, פֵּרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ שְׁעַת סַכָּנָה שֶׁל מַמָּשׁ, וְאִלּוּ לְעֵיל, בְּדִבְרֵי **יְהוּדָה**, כָּתַב "**דּוּאֲגִים** אָנוּ שֶׁמָּא יָמוּת בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהֲרֵי אִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ מֵתָה". וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ, דְּהִנֵּה לְדַעְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִתְרַחֲשׁוּ שְׁנֵי אֲסוֹנוֹת בְּמִשְׁפַּחַת בְּנֵימִין שֶׁהָיוּ קְשׁוּרִים בַּדֶּרֶךְ: אִמּוֹ מֵתָה בַּדֶּרֶךְ וְאָחִיו נִטְרַף בַּדֶּרֶךְ, וּמוּבָן אִם כֵּן, שֶׁעֲבוּרוֹ הַדֶּרֶךְ הִיא מָקוֹם סַכָּנָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן יְהוּדָה יָדַע שֶׁיּוֹסֵף לֹא נִטְרַף בַּדֶּרֶךְ, וְלָכֵן אָמַר שֶׁיֵּשׁ כָּאן חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא וְתוּ לֹא.

(ל) וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ
קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ:

ל וּכְעַן כְּמֵיתִי לְוָת עַבְדָּךְ אַבָּא וְעוּלֵימָא
לֵיתוֹהִי עִמָּנָא וְנַפְשֵׁהּ חֲבִיבָא לֵהּ כְּנַפְשֵׁהּ׃

◆ יום שני כ"ט כסלו ◆

(לא) וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי־אֵין הַנַּעַר וָמֵת וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ
אֶת־שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה:

לא וִיהֵי כַּד יֶחֱזֵי אֲרֵי לֵית עוּלֵימָא וּמִית
וְיַחֲתוּן עַבְדָּיךְ יָת שֵׂיבַת עַבְדָּךְ אָבוּנָא
בְּדָוּנָא לִשְׁאוֹל׃

רס"ו◄ וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי־אֵין הַנַּעַר וָמֵת • אָבִיו מִצַּרְתּוֹ.

(לב) כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנַּעַר מֵעִם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא
אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל־הַיָּמִים:

לב אֲרֵי עַבְדָּךְ מְעָרַב בְּעוּלֵימָא מִן אַבָּא
לְמֵימַר אִם לָא אֵיתְנִנֵּהּ לְוָתָךְ וַאֲהֵי חָטֵי
לְאַבָּא כָּל יוֹמַיָּא׃

רס"ו◄ כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנַּעַר • וְאִם תֹּאמַר: לָמָּה אֲנִי נִכְנָס לַתֻּגָּר יוֹתֵר מִשְּׁאָר אַחַי, הֵם כֻּלָּם מִבַּחוּץ וַאֲנִי נִתְקַשַּׁרְתִּי בְּקֶשֶׁר חָזָק לִהְיוֹת מְגֻדֶּה בְּבֹ' עוֹלָמוֹת.

(לג) וְעַתָּה יֵשֶׁב־נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנַּעַר עֶבֶד לַאדֹנִי וְהַנַּעַר
יַעַל עִם־אֶחָיו:

לג וּכְעַן יֵתֵב כְּעַן עַבְדָּךְ תְּחוֹת עוּלֵימָא
עַבְדָּא לְרִבּוֹנִי וְעוּלֵימָא יִסַּק עִם אֲחוֹהִי׃

רס"ו◄ יֵשֶׁב־נָא עַבְדְּךָ וְגוֹ' • (ב"ר) שֶׁלְּכָל דָּבָר אֲנִי מְעֻלֶּה מִמֶּנּוּ: לִגְבוּרָה, וּלְמִלְחָמָה וּלְשַׁמֵּשׁ. **אור החיים**

(לד) כִּי־אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל־אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתִּי פֶּן אֶרְאֶה
בָּרָע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת־אָבִי: **אור החיים**

לד אֲרֵי אֶכְדֵּין אֶפֵּק לְוָת אַבָּא וְעוּלֵימָא
לֵיתוֹהִי עִמִּי דִּלְמָא אֶחֱזֵי בִּבְישׁוּ דִּי יִשְׁתְּכַח
יָת אַבָּא׃

מה (א) וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא
הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע
יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו:

א וְלָא יְכִיל יוֹסֵף לְאִתְחַסָּנָא לְכָל דְּקָיְמִין
עֲלָוֹהִי וּקְרָא אַפִּיקוּ כָל אֱנָשׁ מֵעִלָּוַי וְלָא קָם
אֱנָשׁ עִמֵּהּ כַּד אִתְיְדַע יוֹסֵף לְוָת אֲחוֹהִי׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לג) יֵשֶׁב נָא עַבְדְּךָ. וְהַגַּם שֶׁאָמַר (מ"ג ט') וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ, שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ:

לד) כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ בְּלֹא טַעַם הָאָמוּר שֶׁאָמַר וְחָטָאתִי וְגוֹ' אֵיךְ אֶעֱלֶה וְגוֹ'. וְעוֹד אוּלַי שֶׁנּוֹתַן טַעַם לְמַה שֶּׁאָמַר בְּתְחִלָּה (ט"ז) הֵנָּנוּ עֲבָדִים גַּם אֲנַחְנוּ וְגוֹ', כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה וְגוֹ' פֶּן אֶרְאֶה בָרָע, וּכְשֶׁלֹּא יַעֲלוּ כֻּלָּן לֹא יִרְאֶה וְגוֹ':

עוֹד יְכַוֵּן לְהָשִׁיב לְטַעֲנַת אִשָּׁה חֲכָמָה שֶׁשָּׁלַח יוֹאָב לְדָוִד (ש"ב י"ד) כִּי קָמָה הַמִּשְׁפָּחָה לַהֲרֹג אֶת מַכַּה אָחִיו וַתַּמִיתֻהוּ בְּנֶפֶשׁ אָחִיו וְגוֹ', וְהִנֵּה הוּא הַנִּדּוֹן שֶׁלָּפָנֵינוּ כִּי כְּשֶׁגִּיד יְהוּדָה לְאָבִיו כִּי אָנוֹשׁ הוּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל בְּנְיָמִין מִיַּד הַמֶּלֶךְ פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא יִתְאַכְזַר יַעֲקֹב וְיִשְׁכֹּל גַּם שְׁנֵיהֶם יְהוּדָה וּבִנְיָמִין וְיִתְיַר לְנִדּוּיוֹ שֶׁל יְהוּדָה, לָזֶה אָמַר טַעֲנָה שֵׁנִית כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה וְגוֹ' כִּי חוֹשֵׁשׁ לְסַכָּנַת מוֹת אָבִיו:

רש"י ◂ **וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים** • לֹא הָיָה יָכֹל לִסְבֹּל שֶׁיִּהְיוּ מִצְרִים נִצָּבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעִין שֶׁאֶחָיו מִתְבַּיְּשִׁין בְּהִוָּדְעוֹ לָהֶם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 262)

שֶׁיִּהְיוּ מִצְרִים נִצָּבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעִין שֶׁאֶחָיו מִתְבַּיְּשִׁין (רש"י מה, א) בְּדֶרֶךְ כְּלָל נָקֵט הַכָּתוּב "עוֹמְדִים", וְאִלּוּ "נִצָּבִים" מוֹרֶה עַל עֲמִידָה מְיֻחֶדֶת. וְעַל דֶּרֶךְ פֵּרוּשׁ רַשַׁ"י (קרח טז, כז) "נִצָּבִים, בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְאַף כָּאן אֵין זוֹ עֲמִידָה סְתָם שֶׁל הַמִּצְרִים, אֶלָּא "נִצָּבִים" הֵם לְגַבֵּי אֲחֵי יוֹסֵף - הֵם שׁוֹמְעִים כֵּיצַד הָאַחִים מִתְבַּיְּשִׁים. וּבַפְּסוּק "שִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים **נִצָּבִים** עָלָיו" (ריש פרשת וירא) לֹא הָצְרַךְ רַשַׁ"י לְפָרֵשׁ, שֶׁהֲרֵי מִדָּבָר בְּמַלְאָכִים, וּמִזֶּה שֶׁאֵין כָּאן עֲמִידָה סְתָם. **אור החיים**

(ב) וַיִּתֵּן אֶת־קֹלוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה:

ב וַיִּתֵּן אֶת קֹלוֹ בִּבְכִיָּה וּשְׁמָעוּ מִצְרַיִם וּשְׁמַע אֱנָשׁ בֵּית פַּרְעֹה:

רש"י ◂ **וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה** • בֵּיתוֹ שֶׁל פַּרְעֹה, כְּלוֹמַר, עֲבָדָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְאֵין זֶה לְשׁוֹן בַּיִת מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּמוֹ "בֵּית יִשְׂרָאֵל", "בֵּית יְהוּדָה", מישנד"ה בְּלַעַ"ז.

(ג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חָי וְלֹא־יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו:

ג וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי אֲנָא יוֹסֵף הַעַד כְּעַן אֲבָא קָיֵם וְלָא יָכִילוּ אֲחוֹהִי לַאֲתָבָא יָתֵהּ פְּתְגָם אֲרֵי אִתְבְּהִילוּ מִן קֳדָמוֹהִי:

רש"י ◂ **נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו** • מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה.

(ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו גְּשׁוּ־נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרָיְמָה:

ד וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי קְרִיבוּ כְעַן לְוָתִי וּקְרִיבוּ וַאֲמַר אֲנָא יוֹסֵף אֲחוּכוֹן דִּי זַבַּנְתּוּן יָתִי לְמִצְרָיִם:

רש"י ◂ **גְּשׁוּ־נָא אֵלַי** • רָאָה אוֹתָם נִסּוֹגִים לְאָחוֹר, אָמַר: 'עַכְשָׁו אֶחָי נִכְלָמִים', קָרָא לָהֶם בִּלְשׁוֹן רַכָּה וְתַחֲנוּנִים וְהָרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מָהוּל (ב"ר). **אור החיים**

(ה) וְעַתָּה ׀ אַל־תֵּעָצְבוּ וְאַל־יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם:

ה וּכְעַן לָא תִתְנַסּוּן וְלָא יִתְקַף בְּעֵינֵיכוֹן אֲרֵי זַבַּנְתּוּן יָתִי הָכָא אֲרֵי לְקַיָּמָא שַׁלְחַנִי יְיָ קֳדָמֵיכוֹן:

רש"י ◂ **לְמִחְיָה** • לִהְיוֹת לָכֶם לְמִחְיָה. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק.** פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא עָצַר כֹּחַ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַנִּצָּבִים מֵעִמָּם וְקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ פֵּרוּשׁ בְּמְהֵרָה לֹא שֶׁיֹּאמְרוּ לָהֶם לָצֵאת כִּי כְשֶׁיֵּצְאוּ מֵעִמָּם יֵצְאוּ בְּמִתּוּן וְלֹא סָבַל אֹרֶךְ זְמַן הַהוֹצָאָה, וְאָמַר וְלֹא עָמַד פִּי׳ לֹא נִתְעַכֵּב אִישׁ אֶלָּא בְּמְהֵרָה תֵּכֶף יָצְאוּ יַחַד:

בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ בְּשֶׁבִּיל הִתְוַדְּעוּתוֹ אֶל אֶחָיו פֵּרוּשׁ הַכָּרַת דָּבָר כְּדֵי שֶׁיְּכִירוּ וְיַצְדִּיקוּ כִּי הוּא יוֹסֵף וְדָבָר זֶה צָרִיךְ לְהַזְכִּירָם בִּמְכִירָתוֹ וְלֹא רָצָה לְזַלְזֵל בְּאַחָיו שֶׁיֵּחָזְקוּ אוֹתָם בְּדָבָר נִבְלָה כָּזוֹ לְמִכֹּר אֲחִיהֶם, וְאָמַר בְּסָמוּךְ וַיִּתֵּן אֶת קֹלוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וְגוֹ' חֲרֵי זֶה מַגִּיד כִּי מַה שֶּׁמָּנַע הַזּוֹלֶת בְּהִתְוַדְּעוֹ לְאֶחָיו לֹא לְצַדּוֹ כִּי הוּא קָרָא בְּקוֹל וְשָׁמְעוּ כָּל הָעִיר אֶת הַדָּבָר אֶלָּא לְצַד בּוּשַׁת אֶחָיו הוּא שֶׁעָשָׂה מִטַּעַם הַנִּזְכָּר:

ד) **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף וְגוֹ' גְּשׁוּ נָא וְגוֹ'.** טַעַם הַהַגָּשָׁה, לְצַד שֶׁרָצָה לוֹמַר לָהֶם עִנְיַן הַמְכִירָה לָזֶה לֹא רָצָה לוֹמַר לָהֶם אֶלָּא בִּלְחִישָׁה, לָזֶה אָמַר גְּשׁוּ וְאַחַר שֶׁנִּגְּשׁוּ אָמַר לָהֶם וְגוֹ' אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי וְגוֹ', וַהֲגַם שֶׁאָמַר הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ וְגוֹ' וְלֹא עָמַד שָׁם אָדָם אַף עַל פִּי כֵן חָשׁ לְאָזְנַיִם לַקִּיר וְדִבֵּר בְּאָזְנֵיהֶם: **אֲנִי** יוֹסֵף אֲחִיכֶם וְגוֹ'. טַעַם שֶׁחָזַר פַּעַם ב' אֲנִי יוֹסֵף, לְצַד שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא עָנוּהוּ חָשַׁשׁ לֵב' דְּבָרִים. הָאֶחָד שֶׁפָּחֲדוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יָכְלוּ לְהָשִׁיב כְּבֹשֶׁת גַּנָּב כִּי יִמְצָא, וְהַב' שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּהוּ שֶׁהוּא יוֹסֵף, לָזֶה אָמַר כְּנֶגֶד צַד הַיִּרְאָה שֶׁאַתֶּם יְרֵאִים וְנִבְהָלִים לֹא תְחוּשׁוּ לַדָּבָר כִּי אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם פֵּרוּשׁ מִתְנַהֵג עִמָּכֶם בְּמִדַּת הָאֲחָוָה וּכְאִלּוּ לֹא הָיָה הַדָּבָר הַהוּא, גַּם סָמַךְ לוֹמַר אֲחִיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם לוֹמַר, שֶׁאֲפִלּוּ בִּזְמַן הַמֶּכֶר לֹא כָּהָתָה עֵין הָאֲחָוָה מִמֶּנִּי, וּכְנֶגֶד צַד הַצְּדָקַת הַדָּבָר שֶׁהוּא יוֹסֵף אָמַר לָהֶם דָּבָר שֶׁבּוֹ יַצְדִּיקוּ בְּסִימָן מֻבְהָק כִּי הוּא זֶה בְּאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיְמָה וְדָבָר זֶה לֹא יָדְעוּ אָדָם אֲפִלּוּ נָבִיא (יַלְקוּט קמ"ב) אִם לֹא שֶׁתֹּאמַר וַדַּאי גָּמוּר כִּי הוּא זֶה יוֹסֵף:

ה) **וְעַתָּה אַל תֵּעָצְבוּ וְגוֹ'.** צָרִיךְ לְדַעַת א' אוֹמְרוֹ וְעַתָּה מַה בָּא לִשְׁלֹל. ב' לָמָּה כָּפַל לוֹמַר אַל תֵּעָצְבוּ וְאַל יִחַר, וְעוֹד הֵם ב' דְּבָרִים הֲפוּכִיִּים הֵעָצְבוֹן יוֹרֶה עַל שִׁבְרוֹן הַלֵּב וַחֲרוֹן אַף יַגִּיד עַל הַגַּאֲוָה. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה דִּקְדֵּק לוֹמַר תֵּבֵת הֵנָּה.

אָכֵן פִּי׳ שֶׁל דְּבָרִים הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ יוֹדֵעַ אֲנִי כִּי אַתֶּם נֶעֱצָבִים עַל הַמֶּכֶר וּכְמוֹ שֶׁגִּלּוּ דַּעְתָּם בְּאוֹמְרָם (מ"ב) אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ, גַּם לְפִי הַמִּדְרָשׁ (ב"ר פ' צ"א) שֶׁאָמְרוּ שֶׁיָּרְדוּ לְפִדְּיוֹתוֹ בְּדָמִים יְקָרִים, לָזֶה אָמַר לָהֶם, וְעַתָּה פֵּרוּשׁ כֵּיוָן שֶׁמְּכַקֵּשׁ מָצוּי לָהֶם בְּהוֹדָעָה זוֹ תָּסִירוּ הֶעָצְבוֹן, וְנִתְפַּוֵּן גַּם כֵּן בָּזֶה לִרְמֹז לָהֶם וּלְהוֹדִיעָם כִּי יוֹדֵעַ בָּהֶם שֶׁדַּעְתָּם קְרוֹבָה אֲצִלּוֹ וְהֵם נֶעֱצָבִים עָלָיו עַד עַתָּה וּבָזֶה יַצְדִּיקוּ כִּי לִבּוֹ נָכוֹן עִמָּם. וְאוֹמְרוֹ אַל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם פֵּרוּשׁ לְטַעַם שֶׁמְּכַרְתֶּם אוֹתִי הֵנָּה שֶׁגְּרַמְתֶּם לְעַצְמְכֶם כָּל הִתְגַּלְגְּלוּת הָעִנְיָנִים הַהִשְׁתַּחֲוָיוֹת אֲשֶׁר בִּשְׁבִילָם נִתְחַכְּמָתָם לְמִכֹּר דִּכְתִיב (וַיֵּשֶׁב ל"ז) וְנִרְאֶה מַה יִּהְיוּ וְגוֹ' וְדָבָר זֶה יְסוֹבֵב

(ו) כִּי־זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־חָרִישׁ וְקָצִיר׃

ו אֲרֵי דְנַן תַּרְתֵּין שְׁנִין כַּפְנָא בְּגוֹ אַרְעָא וְעוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין דִּי לֵית זְרוֹעָא וַחֲצָדָא׃

רס״ע◄ כִּי־זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב • עִבְרוּ מִשְּׁנֵי הָרָעָב.

(ז) וַיִּשְׁלָחֵנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחֲיוֹת לָכֶם לִפְלֵיטָה גְּדֹלָה׃

ז וְשַׁלְחַנִי יְיָ קֳדָמֵיכוֹן לְשַׁוָּאָה לְכוֹן שְׁאָרָא בְּאַרְעָא וּלְקַיָּמָא לְכוֹן לְשֵׁיזְבָא רַבָּא׃

◆ יום שלישי ל׳ כסלו ◆

(ח) וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׂימֵנִי לְאָב לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃

ח וּכְעַן לָא אַתּוּן שַׁלַּחְתּוּן יָתִי הָכָא אֱלָהִין מִן קֳדָם יְיָ וְשַׁוַּינִי לְאַבָּא לְפַרְעֹה וּלְרִבּוֹן לְכָל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ וְשַׁלִּיט בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם׃

רס״ע◄ לְאָב • לְחָבֵר וּלְפַטְרוֹן. אור החיים

(ט) מַהֲרוּ וַעֲלוּ אֶל־אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בִּנְךָ יוֹסֵף שָׂמַנִי אֱלֹהִים לְאָדוֹן לְכָל־מִצְרָיִם רְדָה אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד׃

ט אוֹחוּ וּסְקוּ לְוָת אַבָּא וְתֵימְרוּן לֵהּ כִּדְנַן אֲמַר בְּרָךְ יוֹסֵף שַׁוַּינִי יְיָ לְרִבּוֹן לְכָל מִצְרָיִם חוּת לְוָתִי לָא תִתְעַכָּב׃

רס״ע◄ וַעֲלוּ אֶל־אָבִי • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת.

(י) וְיָשַׁבְתָּ בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קָרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֵי בָנֶיךָ וְצֹאנְךָ וּבְקָרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃

י וְתֵתֵיב בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְתֶהֱוֵי קָרִיב לִי אַתְּ וּבְנָיךְ וּבְנֵי בְנָיךְ וְעָנָךְ וְתוֹרָךְ וְכָל דִּי לָךְ׃

(יא) וְכִלְכַּלְתִּי אֹתְךָ שָׁם כִּי־עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעָב פֶּן־תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃

יא וְאָזוֹן יָתָךְ תַּמָּן אֲרֵי עוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין כַּפְנָא דִּלְמָא תִתְמַסְכַּן אַתְּ וְאֶנָשׁ בֵּיתָךְ וְכָל דִּי לָךְ׃

רס״ע◄ פֶּן־תִּוָּרֵשׁ • דִּלְמָא תִתְמַסְכַּן, לְשׁוֹן: ״מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר״.

(יב) וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם׃

יב וְהָא עֵינֵיכוֹן חָזָן וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין אֲרֵי כְלִישָׁנְכוֹן אֲנָא מְמַלֵּל עִמְּכוֹן׃

רס״ע◄ וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת • בִּכְבוֹדִי וְשֶׁאֲנִי אֲחִיכֶם, שֶׁאֲנִי מָהוּל כָּכֶם. וְעוֹד: ״כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם״ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַכַּעַס כְּאָדָם שֶׁבָּא לְתַקֵּן דָּבָר וְנִמְצָא מְקַלְקֵל וְיִחַר אַפּוֹ עַל אֲשֶׁר גָּרַם לְעַצְמוֹ, וְנָתַן טַעַם לָזֶה כִּי אַדְרַבָּא מַעֲשֵׂיהֶם גָּרְמוּ לָהֶם טוֹבָה גְּדוֹלָה כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם כִּי זֶה וְגוֹ׳ לָשׂוּם לָכֶם שְׁאֵרִית וְגוֹ׳ וּמַעֲשֵׂה לֹא יִחַר בְּעֵינֵיכֶם עַל הַדָּבָר׃

ח) **וְעַתָּה לֹא אַתֶּם וְגוֹ׳.** פִּי׳ לָתֵת טַעַם לְהָסִיר מִלִּבָּם חֲשַׁשׁ הַשִּׂנְאָה לְבַל יַחְשְׁבוּ כִּי יוֹסֵף יִשְׂטֹם אוֹתָם וְיִשְׂנָאֵם עַל אֲשֶׁר נִתְאַכְזְרוּ עָלָיו וְיִהְיֶה בְּעֵינֵיהֶם דָּבָר רָחוֹק שֶׁיִּהְיֶה לֵב יוֹסֵף נָכוֹן עִמָּם, לָזֶה אָמַר לָהֶם הֵן אֱמֶת כִּי בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר מְכָרוּהוּ הָיוּ הַדְּבָרִים זָרִים בְּעֵינָיו אֵיךְ יִהְיֶה כָּל הָאַכְזָרִיּוּת בְּלֵב אַחִים עַל אֲחֵיהֶם וּרְאוּיִים הֵם לִהְיוֹת שְׂנוּאִים אָצְלוֹ׃

אֲבָל עַתָּה אַחַר רְאוֹתוֹ כָּל הַנִּמְשָׁךְ מִירִידָתוֹ מִצְרַיִם יֵדַע כִּי הַמַּעֲשֶׂה הָיָה מֵאֵת ה׳ וְהֵם שְׁלִיחוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ עָשׂוּ וְלֹא שְׁלִיחוּת עַצְמָם וּבָזֶה אֵין מָקוֹם לִשְׂמֹר לָהֶם אֵיבָה וְלֹא לְהַרְחִיק מִדַּת הָאַחְוָה מֵהֶם׃

וְאוּלַי כִּי בָּזֶה הָיָה לָהֶם פָּנִים לַעֲמֹד לִפְנֵי אֲבִיהֶם כְּשֶׁנִּגְלָה הַדָּבָר כִּי הֵם הִגּוּרְמִים לוֹ אֲבָל וּבְכִי כ״ב שָׁנָה וְעָשׂוּ הַמַּעֲשֶׂה הַמַּפְלֶא בְּמֶכֶר אֲחֵיהֶם וְרוֹאֲנִי שֶׁגַּם בּוֹשׁ לֹא יְבוֹשׁוּ מֵאֲבִיהֶם, וְהָיָה נִרְאֶה לוֹמַר כִּי יַעֲקֹב לֹא יָדַע גּוּף הַמַּעֲשֶׂה, וְזֶה דֶּרֶךְ רָחוֹק, כִּי פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא יִמָּנַע מֵחֶקֶר זֹאת הֵיאַךְ נִתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים עַד שֶׁיָּרַד יוֹסֵף לְמִצְרַיִם וְגַם מַעֲשֶׂה כְּתֹנֶת הַפַּסִּים הַמּוּבָא אֵלָיו מֻטְבָּל בְּדָם, אֶלָּא וַדַּאי כִּי בְּטַעֲנַת לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם וְגוֹ׳ שֶׁאָמַר יוֹסֵף הֲכֵר הַדָּבָר כִּי מֵאֵת ה׳ הָיְתָה זֹאת וְאֵין לְהַרְהֵר אַחַר מִדּוֹתָיו, וְהוּא אוֹמְרָם ז״ל (ב״ר פ׳ פ״ד) רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב לֵירֵד בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת וְכוּ׳׃

(ב"ר)• וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין • (מגילה טז) הַשְׁוָה אֶת כֻּלָּם יַחַד לוֹמַר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאֵין לִי שִׂנְאָה עַל בִּנְיָמִין אָחִי שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בְּמִכִּירָתִי, כָּךְ אֵין בִּלְבִּי שִׂנְאָה עֲלֵיכֶם.

(יג) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמִהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי הֵנָּה:

יג וְתִתְחַוְּוֹן לְאַבָּא יָת כָּל יְקָרִי בְּמִצְרַיִם וְיָת כָּל דִּי חֲזַיְתּוּן וְתוֹחוּן וְתַחֲתוּן יָת אַבָּא הָכָא:

(יד) וַיִּפֹּל עַל־צַוְּארֵי בִנְיָמִן־אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו:

יד וּנְפַל עַל צַוְּארֵי בִנְיָמִן אֲחוּהִי וּבְכָא וּבִנְיָמִן בְּכָא עַל צַוְּארֵיהּ:

רס"ע◄ וַיִּפֹּל עַל־צַוְּארֵי בִנְיָמִן־אָחִיו וַיֵּבְךְּ • עַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְסוֹפָן לְהֵחָרֵב. וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו • עַל מִשְׁכַּן שִׁילֹה, שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְסוֹפוֹ לְהֵחָרֵב. (וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, דִּיּוּקוֹ שֶׁל רַשִׁ"י, דִּכְיוֹסֵף כְּתִיב: "וַיִּפֹּל וַיֵּבְךְּ", תַּרְתֵּי מַשְׁמַע אַשְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת, וּלְכָךְ עָשָׂה ב' פְּעֻלּוֹת עַל זֶה הֲרֵמָז, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּנְיָמִין דְּלָא כְּתִיב רַק "וּבִנְיָמִן בָּכָה", פְּעֻלָּה אַחַת, שֶׁלֹּא רָמַז רַק עַל חֻרְבַּן אֶחָד. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר תַּרְגּוּם יוֹנָתָן, שֶׁשָּׁם הוּא בְּדֶרֶךְ דְּרָשׁ)•

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות י' עמ' 149)

וַיִּפֹּל עַל צַוְּארֵי בִנְיָמִין אָחִיו וַיֵּבְךְּ, וּבִנְיָמִין בָּכָה עַל צַוָּארָיו (מה, יד) יוֹסֵף בָּכָה עַל חֻרבַּן בָּתֵּי הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וּבִנְיָמִין בָּכָה עַל חֻרבַּן מִשְׁכַּן שִׁילֹה שֶׁבְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י). וְלִכְאוֹרָה, מַדּוּעַ לֹא בָּכָה כָּל אֶחָד עַל הַחֻרְבָּן בַּחֵלֶק **שֶׁלּוֹ?**. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת 'חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ' שֶׁל **חֲבֵרוֹ**, וְאֵין בְּיָדוֹ לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר - צָרִיךְ לְהִצְטַעֵר עַל מַצָּבוֹ וְלִבְכּוֹת. אַךְ מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת 'חֻרבַּן הַמִּקְדָּשׁ' הַפְּרָטִי **שֶׁלּוֹ** - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בִּבְכִי וּבֵאֳנָחָה, אֶלָּא עָלָיו לַעֲשׂוֹת וּלְפָעֵל כְּדֵי לִבְנוֹתוֹ מֵחָדָשׁ.

(טו) וַיְנַשֵּׁק לְכָל־אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ:

טו וּנְשַׁק לְכָל אֲחוּהִי וּבְכָא עֲלֵיהוֹן וּבָתַר כֵּן מַלִּילוּ אֲחוּהִי עִמֵּהּ:

רס"ע◄ וְאַחֲרֵי כֵן • מֵאַחַר שֶׁרָאוּהוּ בּוֹכֶה וְלִבּוֹ שָׁלֵם עִמָּהֶם. דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ • שֶׁמִּתְחִלָּה הָיוּ בּוֹשִׁים מִמֶּנּוּ. **אור החיים**

(טז) וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר בָּאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּיטַב בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו:

טז וְקָלָא אִשְׁתְּמַע לְבֵית פַּרְעֹה לְמֵימַר עַלּוּ אֲחֵי יוֹסֵף וּשְׁפַר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי:

רס"ע◄ וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה • כְּמוֹ: 'בְּבֵית פַּרְעֹה', וְזֶהוּ לְשׁוֹן בַּיִת מַמָּשׁ. **אור החיים**

(יז) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֱמֹר אֶל־אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן:

יז וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף אֱמַר לְאַחָיךְ דָּא עִבִּידוּ טְעוּנוּ יָת בְּעִירְכוֹן וְאֱזִילוּ אוֹבִילוּ לְאַרְעָא דִּכְנָעַן:

רס"ע◄ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם • תְּבוּאָה. **אור החיים**

(יח) וּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בָּתֵּיכֶם וּבֹאוּ אֵלָי וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת־טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִכְלוּ אֶת־חֵלֶב הָאָרֶץ:

יח וּדְבָרוּ יָת אֲבוּכוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיכוֹן וְעוּלוּ לְוָתִי וְאֶתֵּן לְכוֹן יָת טוּב אַרְעָא דְמִצְרַיִם וְתֵיכְלוּן יָת טוּבָא דְאַרְעָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

טו) **וַיֵּבְךְּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ** וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ אַחַר שֶׁרָאוּ שֶׁבָּכָה עֲלֵיהֶם אָז סָמַךְ לִבָּם וְדִבְּרוּ אִתּוֹ כִּי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהָיָה אוֹמֵר אֲפָשָׁר שֶׁהָיָה אוֹמֵר לָהֶם כֵּן לְהָסִיר מֵהֶם הַבּוּשָׁה וּלְעוֹלָם לְבָבוֹ יֵמַר עֲלֵיהֶם מִצַּד הַמַּעֲשֶׂה. אָבֵן כְּשֶׁרָאוּ שֶׁחִבֵּק אוֹתָם וּבָכָה עַל פְּרָדָתָם הִכִּירוּ בְּמִדַּת טוּבוֹ כִּי אָח נֶאֱמָן הוּא וְדִבְּרוּ אִתּוֹ. וְהָגַם שֶׁבָּכָה מִקֹּדֶם אֵין הוֹכָחָה מִזֶּה כִּי אֲפָשָׁר זָכַר צָרָתוֹ וּבָכָה עָלֶיהָ מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכִי זֶה שֶׁבָּכָה עֲלֵיהֶם. גַּם בְּכִי הָרִאשׁוֹן יֵשׁ מָקוֹם לִתְלוֹת שֶׁבָּכָה עַל פְּרֻדַת בִּנְיָמִין מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁבָּכָה עֲלֵיהֶם בְּפָרְטוּת זֶה יַגִּיד אַחֲוָה בַּלֵּב:

טז) **וְהַקֹּל נִשְׁמַע** וְגוֹ' **לֵאמֹר** וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ לִהְיוֹת שֶׁכְּבָר הוֹדִיעַ הַכָּתוּב לְמַעְלָה כִּי שָׁמְעוּ מִצְרַיִם וּבֵית פַּרְעֹה בְּכִי יוֹסֵף דִּכְתִיב (פְּסוּק ב') וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וְגוֹ' עַתָּה מוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי הַקּוֹל שֶׁשָּׁמְעוּ בֵּית פַּרְעֹה הָאָמוּר לְמַעְלָה וְלֹא יָדְעוּ מַה הוּא וְעַל מַה הָיָה וְעַתָּה אָמְרוּ לָהֶם כִּי זֶה הָיָה לְצַד בִּיאַת אֲחֵיו שֶׁל יוֹסֵף:

וַיִּיטַב בְּעֵינֵי וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ כִּי קֹדֶם הָיְתָה לָהֶם חֶרְפָּה כִּי עֶבֶד מוֹלֵךְ וּבְבִיאַת אֲחֵיו וַיִּיטַב בְּעֵינָיו כִּי הַכֹּל שֶׁאֵינוֹ עֶבֶד:

יז) **זֹאת עֲשׂוּ**. פֵּרוּשׁ דָּבָר זֶה אֵינְכֶם צְרִיכִין לַעֲשׂוֹתוֹ בִּרְשׁוּת אֲבָל הָעֲגָלוֹת אֵינְכֶם יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת כִּי אִם בִּרְשׁוּת, וַאֲפִלּוּ רְשׁוּת מִיּוֹסֵף לֹא תוֹעִיל אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בִּרְשׁוּת פַּרְעֹה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַתָּה צִוִּיתָה וְגוֹ', וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּתֵּן לָהֶם וְגוֹ' עֲגָלוֹת עַל פִּי פַרְעֹה, וְזֶה הָיָה מְנֻמּוֹסֵי מִצְרַיִם:

רש״י◂ **אֶת־טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם•** אֶרֶץ גֹּשֶׁן, נִבְּא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה נִּבָּא, סוֹפָהּ לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִצּוּלָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים. **חֵלֶב הָאָרֶץ•** כָּל חֵלֶב, לְשׁוֹן ׳מֵיטַב׳ הוּא.

(יט) **וְאַתָּה צֻוִּיתָה זֹּאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וְלִנְשֵׁיכֶם וּנְשָׂאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם:**

יט וְאַתְּ מְפַקֶּדָא דָּא עִבִידוּ סִיבוּ לְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עֶגְלָן לְטַפְלֵיכוֹן וְלִנְשֵׁיכוֹן וְתִטְּלוּן יָת אֲבוּכוֹן וְתֵיתוּן:

רש״י◂ **וְאַתָּה צֻוִּיתָה•** מִפִּי, לוֹמַר לָהֶם. **זֹאת עֲשׂוּ•** כָּךְ אֱמֹר לָהֶם, שֶׁבִּרְשׁוּתִי הוּא.

(כ) **וְעֵינְכֶם אַל־תָּחֹס עַל־כְּלֵיכֶם כִּי־טוּב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הִוא:**

כ וְעֵינְכוֹן לָא תְחוּס עַל מָנֵיכוֹן אֲרֵי טַב כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּלְכוֹן הוּא:

(כא) **וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל־פִּי פַּרְעֹה וַיִּתֶּן לָהֶם צֵדָה לַדָּרֶךְ:**

כא וַעֲבָדוּ כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָהַב לְהוֹן יוֹסֵף עֶגְלָן עַל מֵימַר פַּרְעֹה וְיָהַב לְהוֹן זְוָדִין לְאָרְחָא:

(כב) **לְכֻלָּם נָתַן לָאִישׁ חֲלִפוֹת שְׂמָלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחָמֵשׁ חֲלִפֹת שְׂמָלֹת:**

כב לְכֻלְּהוֹן יְהַב לִגְבַר אַצְטְלָוָן דִּלְבוּשָׁא וּלְבִנְיָמִן יְהַב תְּלָת מְאָה סְלְעִין דִּכְסַף וַחֲמֵשׁ אַצְטְלָוָן דִּלְבוּשִׁין:

(כג) **וּלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נֹשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת נ�ֹשְׂאֹת בָּר וָלֶחֶם וּמָזוֹן לְאָבִיו לַדָּרֶךְ:**

כג וְלַאֲבוּהִי שְׁלַח כִּדְא עַסְרָא חֲמָרִין טָעְינִין מִטּוּבָא דְמִצְרַיִם וַעֲסַר אַתְנָן טָעְינָן עִיבּוּר וּלְחֵם וּזְוָדִין לַאֲבוּהִי לְאָרְחָא:

רש״י◂ **שָׁלַח כְּזֹאת•** כַּחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה, וּמַהוּ הַחֶשְׁבּוֹן? עֲשָׂרָה חֲמוֹרִים וְגוֹ׳. (רצונו שֶׁמִּלַּת ״כְּזֹאת״ הַמְיֻתֶּרֶת וּכְכ״ף הַדִּמְיוֹן, מוֹרֶה עַל כִּי מֵעוֹלָם לֹא שָׁלַח לוֹ עֲשָׂרָה חֲמוֹרִים וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת, רַק הָכִי קָאָמַר קְרָא: וּלְאָבִיו שָׁלַח בַּעֲגָלוֹת כָּזֹאת וְגוֹ׳, כְּלוֹמַר כַּחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא מַשָּׂא עֲשָׂרָה חֲמוֹרִים וְעֶשֶׂר אֲתוֹנוֹת, וְהַשְׁתָּא אֲתֵי שַׁפִּיר דְּלָא מָצִינוּ נִכְתָּב, אֶלָּא: ״וַיַּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת״, וְלֹא שׂוּם חֲמוֹרִים וַאֲתוֹנוֹת, וְקַל לְהָבִין. בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מהרש״ל). **מִטּוּב מִצְרַיִם• מָצִינוּ** בַּגְּמָרָא שֶׁשָּׁלַח לוֹ יַיִן יָשָׁן שֶׁדַּעַת זְקֵנִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: ׳גְּרִיסִין שֶׁל פּוּל׳. **בָּר וָלֶחֶם•** כְּתַרְגּוּמוֹ. **וּמָזוֹן•** לִפְתָּן (כְּפִי גִּרְסַת רַא״ם). **אור החיים**

(כד) **וַיְשַׁלַּח אֶת־אֶחָיו וַיֵּלֵכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־תִּרְגְּזוּ בַּדָּרֶךְ:**

כד וְשַׁלַּח יָת אֲחוֹהִי וַאֲזָלוּ וַאֲמַר לְהוֹן לָא תִתְנַצּוֹן בְּאָרְחָא:

רש״י◂ **אַל־תִּרְגְּזוּ בַּדָּרֶךְ•** אַל תִּתְעַסְּקוּ בִּדְבַר הֲלָכָה, שֶׁלֹּא תִּרְגְּזוּ עֲלֵיכֶם הַדֶּרֶךְ. דָּבָר אַחֵר: אַל תַּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה, וְתִכָּנְסוּ בְּחַמָּה לָעִיר. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, יֵשׁ לוֹמַר: לְפִי שֶׁהָיוּ נִכְלָמִים, הָיָה דּוֹאֵג שֶׁמָּא יְרִיבוּ בַּדֶּרֶךְ עַל דְּבַר מְכִירָתוֹ, לְהִתְוַכֵּחַ זֶה עִם זֶה וְלוֹמַר: עַל יָדְךָ נִמְכַּר, אַתָּה סִפַּרְתָּ לָשׁוֹן הָרָע עָלָיו וְגָרַמְתָּ לָנוּ לִשְׁנֹאתוֹ. **אור החיים**

(כה) **וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:**

כה וּסְלִיקוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲתוֹ לְאַרְעָא דִכְנַעַן לְוָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן:

(כו) **וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי־הוּא מֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיָּפָג לִבּוֹ כִּי לֹא־הֶאֱמִין לָהֶם:**

כו וְחַוְיָאוּ לֵהּ לְמֵימַר עוֹד כָּעַן יוֹסֵף קַיָּם וַאֲרֵי הוּא שַׁלִּיט בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם וַהֲווֹ מְלַיָּא פָּיְגָן עַל לִבֵּהּ אֲרֵי לָא הֵימִין לְהוֹן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ זֹאת עֲשׂוּ פְּרוּשׁ כִּי הוּא בְּצוֹ לָהֶם לֹא שֶׁמִּתְרַצֶּה לְבַד לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם חֶסֶד אֶלָּא שֶׁהוּא חָפֵץ בַּדָּבָר וְאוֹמֵר זֹאת עֲשׂוּ. וּמַה יָּצָא הַדָּבָר כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה:

כג) **וּלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת וְגוֹ׳.** טַעַם אוֹמְרוֹ כְּזֹאת וְלֹא הִסְפִּיק הַמְפֹרָשׁ. לִהְיוֹת שֶׁאָמַר נִשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם וְלֹא נוֹדַע מַה הוּא טוּב מִצְרַיִם לָזֶה הִקְדִּים לוֹמַר כְּזֹאת לוֹמַר כְּמִין הַמֻּזְכָּר בְּסָמוּךְ שְׁמָלוֹת וּכְלֵי כֶּסֶף מְהַמַּבְחָר הַנִּמְצָא בְּמִין זֶה בְּמִצְרַיִם. וּלְדִבְרֵי רַז״ל (מְגִלָּה ט״ז:) שֶׁאָמְרוּ טוּב מִצְרַיִם יַיִן יָשָׁן וּלְמָאן דְּאָמַר (ב״ר פ׳ צ״ד) גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל יִהְיֶה הַכָּתוּב חָסֵר וָא״ו וּכְאִלּוּ אָמַר כְּזֹאת וְעֲשָׂרָה וְגוֹ׳ וְהַכַּוָּנָה בְּאוֹמְרוֹ כְּזֹאת כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ וְעוֹד עֲשָׂרָה וְגוֹ׳:

וְעָשֶׂר וְגוֹ׳ לְאָבִיו וְגוֹ׳. טַעַם שֶׁחָזַר לוֹמַר פַּעַם ב׳ לְאָבִיו, נִתְכַּוֵּן לוֹמַר כִּי לֹא שְׁלָחָם אֵלָיו בְּגֶדֶר שְׁלִיחוּת הַסְּמוּכָה לָהּ אֶלָּא נְתָנָם לְאֶחָיו וְאָמַר לָהֶם שֶׁהֵם לְאָבִיו לַדֶּרֶךְ:

כד) **וַיְשַׁלַּח אֶת אֲחָיו.** פְּרוּשׁ כֻּלָּן וּבִנְיָמִין עִמָּהֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי יוֹסֵף (פְּסוּק ט׳) מְרַגְּלִים אַתֶּם וְגוֹ׳ וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִּנְיָמִין הָרֵי כִּי מַצְדִּיק הַדְּבָרִים בְּלֵב יַעֲקֹב מַעֲדוּת בִּנְיָמִין הָרוֹאֶה, וּמֵעַתָּה לֹא נִתְּלָה לוֹמַר טַעַם שֶׁהָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מִתְגַּלְגְּלִין הוּא לְצַד שֶׁלֹּא קִיֵּם דְּבָרוֹ אֶלָּא לְצַד

רש״י◂ **וְכִי־הוּא מֹשֵׁל•** וַאֲשֶׁר הוּא מוֹשֵׁל. **וַיָּפֹג לִבּוֹ•** נֶחֱלַף לִבּוֹ, וְהָלַךְ מִלְּהַאֲמִין, לֹא הָיָה לִבּוֹ פּוֹנֶה אֶל הַדְּבָרִים, לְשׁוֹן מְפִיגִין טַעֲמָן בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה, וּכְמוֹ: (איכה ג) ״מֵאֵין הֲפוּגוֹת״, (ירמיה מח) ״וְרֵיחוֹ לֹא נָמָר״, מְתַרְגְּמִינַן: ׳וְרֵיחֵיהּ לָא פָּג׳. **אור החיים**

(כז) **וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל־דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיַּרְא אֶת־הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לָשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:**

כז וּמַלִּילוּ עִמֵּהּ יָת כָּל פִּתְגָמֵי יוֹסֵף דִּי מַלִּיל עִמְּהוֹן וַחֲזָא יָת עֶגָלָתָא דִּשְׁלַח יוֹסֵף לְמִטַּל יָתֵהּ וּשְׁרַת רוּחַ נְבוּאָה לְוָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן:

רש״י◂ **אֵת כָּל־דִּבְרֵי יוֹסֵף•** סִימָן מָסַר לָהֶם, בַּמֶּה הָיָה עוֹסֵק כְּשֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ, בְּפָרָשַׁת ׳עֶגְלָה עֲרוּפָה׳, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף״, וְלֹא נֶאֱמַר: ׳אֲשֶׁר שָׁלַח פָּרְעֹה׳. **וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב•** שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה, שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ.

◆ יום רביעי א׳ טבת ◆

(כח) **וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד־יוֹסֵף בְּנִי חָי אֵלְכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטֶרֶם אָמוּת:**

כח וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סַגִּי לִי חֶדְוָא עַד כְּעַן יוֹסֵף בְּרִי קַיָּם אֱזֵיל וְאֶחֱזִנֵּהּ עַד לָא אֲמוּת:

רש״י◂ **רַב עוֹד•** רַב לִי עוֹד שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, הוֹאִיל וְעוֹד יוֹסֵף בְּנִי חַי.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁנִּדּוּי עַל תְּנַאי צָרִיךְ הַתָּרָה כְּאוֹמְרָם ז״ל (מכות יא:):

כו) **וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר.** טַעַם אוֹמְרוֹ וַיַּגִּידוּ

שֶׁהַלָּשׁוֹן נַגִּיד עַל הַקָּשִׁי. לְהְיוֹת שֶׁאָמְרוּ דְּבָרִים שֶׁהֵם קָשִׁים אֶצְלָם לְאוֹמָרָם כִּי סוֹף סוֹף תִּגָּלֶה רָעָתָם אֲצָלוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ וַאֲשֶׁר גָּרְמוּ לַאֲבִיהֶם כָּל הַצַּעַר וְהַבְּכִי, וּכְפִי זֶה אָמַר וַיַּגִּדוּ לְמַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לָהֶם. אוֹ לְצַד שֶׁבְּשׂוֹרָה זוֹ גּוֹרֶמֶת יְרִידַת מִצְרַיִם וְהַשְׁעְבּוּד הַקָּשֶׁה אֲשֶׁר מָרְרוּ אֶת חַיֵּי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְכֵן תְּמִצָּא שֶׁהָיָה יָרֵא מִירִידַת מִצְרַיִם עַד שֶׁאָמַר לוֹ ה׳ (מ״ו ג׳) אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה:

וְטַעַם אוֹמְרוֹ לֵאמֹר נִתְחַכְּמוּ לְבַשְּׂרוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּן יַעֲקֹב, כִּי דָּבָר יָדוּעַ הוּא כִּי בְּשׂוֹרָה טוֹבָה כְּשֶׁתִּהְיֶה עַל יָגוֹן וּמַה גַּם כְּשֶׁתִּהְיֶה מַפְלֶאת, לְרֹב הַשִּׂמְחָה יִסַּכֵּן הָאָדָם וְיֵחָלֵשׁ וְיִגְוַע פֶּתַע פִּתְאֹם, אֲשֶׁר עַל כֵּן חָשְׁשׁוּ עַל הַדָּבָר וְנִתְחַכְּמוּ לְדַבֵּר אֵלָיו בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא תָּאֳרַע תַּקָּלָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר פֵּרוּשׁ אָמְרוּ לוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּשׂוֹרָה לֵאמֹר לוֹ וּבָזֶה תִּתְרַחֵב נַפְשׁוֹ וְיִשְׂמַח לִבּוֹ וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ עוֹד יוֹסֵף חַי וְלֹא נִסְתַּכֵּן כִּי הוּכַן בְּלִבּוֹ הֲכָנַת קַבָּלַת בְּשׂוֹרָה טוֹבָה. אוֹ יִתְבָּאֵר שִׁעוּר הַכָּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד פֵּרוּשׁ מִלְּבַד שֶׁבָּאוּ שְׁלֵמִים שִׁמְעוֹן וּבִנְיָמִין עִמָּהֶם עוֹד יֵשׁ לָהֶם לֵאמֹר לוֹ, וְאַחַר שֶׁהֵכִין דַּעְתּוֹ לְדָבָר טוֹב הוֹדִיעוּהוּ יוֹסֵף חַי, וְהוֹסִיפוּ עוֹד לוֹמַר וְכִי הוּא מוֹשֵׁל בְּשׂוֹרָה אַחַר בְּשׂוֹרָה לְטַעַם הַנִּזְכָּר:

רָאִיתִי לְתֵת לֵב בְּעִנְיַן יוֹסֵף אֵיךְ לֹא חָשׁ עַל צַעַר אָבִיו כַּמָּה שָׁנִים, וְהֵן אֶמֶת בִּימֵי עַבְדּוּתוֹ נוֹכַל לוֹמַר כִּי עָשָׂה וְלֹא הִצְלִיחַ אֶלָּא אַחַר שֶׁעָלָה לְגַדְלָה לָמָּה לֹא כָּתַב אַגֶּרֶת לְאָבִיו לְהַפִּיג צַעֲרוֹ כִּי יוֹדֵעַ הָיָה יוֹסֵף גֹּדֶל הַפְלָגַת חִבַּת יַעֲקֹב בּוֹ וַיִּתְאַבֵּל עָלָיו יָמִים רַבִּים וְלָמָּה לֹא שָׁלַח לְבַשְּׂרוֹ וְתִגְדַּל עוֹד הַקְּשָׁיָא עַל יְמֵי הָרָעָב שֶׁהָיוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶרֶץ כְּנַעַן וְלֹא חָשׁ עַל צַעֲרוֹ וְעוֹד מִי הִתִּיר לוֹ אַחַר שֶׁבָּאוּ אֶחָיו לְהַאֲרִיךְ לוֹ יְמֵי צָרָה שֶׁלֹּא לְהוֹדִיעוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד:

וְהֵן אֱמֶת כִּי לְמַה שֶּׁנִּתְגַּלְגֵּל בָּעִנְיָנִים שֶׁגָּזַר הָא׳ לְשֵׁלֶם לְיַעֲקֹב כ״ב שָׁנִים שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ אָבִיו וּכְמוֹ כֵן הָיָה הוּא בְּצַעַר כ״ב שָׁנִים, וְגַם לְמִסְפַּר רד״ו שֶׁגָּזַר ה׳ שֶׁיִּהְיוּ בְּמִצְרַיִם, וְגַם לֵידַת יַעֲקֹב בְּבָכוּר גָּדוֹל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כֵּן אִם הָיָה יוֹרֵד קֹדֶם וְכַמָּה פְּרָטִים שֶׁנִּמְשְׁכוּ, אֶלָּא לְצַד יוֹסֵף צְרִיכִין לָתֵת טַעַם לַדָּבָר:

וְנִרְאֶה כִּי טַעֲמוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְשַׁבַּח וְהוּא כִּי מֵעֵת יְרִידָתוֹ לְמִצְרַיִם עַד עֵת בּוֹא דְּבָרוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים לִמְלֹךְ אֵין סֵפֶק בְּיָדוֹ לְהוֹדִיעַ לְאָבִיו וַאֲפִלּוּ שֶׁיַּיִן שֶׁהָיָה סֵפֶק בְּיָדוֹ חָשׁ עַל נַפְשׁוֹ שֶׁיִּדְעוּ אֶחָיו בְּדָבָר וּלְצַד בָּשְׁתָּם וּכְלִימָתָם מֵאֲבִיהֶם יִמְסְרוּ עַצְמָם עָלָיו לְאַבְּדוֹ מִן הָעוֹלָם לְבַל תִּגִּיעַ לָהֶם בּוּשַׁת מֵאֲבִיהֶם וְגַם בְּאֹמֶר ז״ל. (תַּנְחוּמָא וַיִּגַּשׁ) וְאוּלַי כִּי הוּא יוֹסֵף לֹא יָדַע בַּדָּבָר. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיָּדַע שֶׁהִצִּילוֹ מַלְאָךְ וְאֵין לְהַקְשׁוֹת עָלָיו שֶׁהָיָה לוֹ לְהוֹדִיעַ לְאָבִיו קֹדֶם וְלֹא יָחוּשׁ אֶל הָאַחִים כִּי הַמַּלְאָךְ הִגִּיד אוֹתוֹ עַתָּה יִגְאָלֵנוּ גַּם כֵּן קֹדֶם כִּי אֵין סוֹמְכִים עַל הַנֵּס, וּבָזֶה אֵין לְהַאֲשִׁימוֹ לְיוֹסֵף עַל הַדָּבָר וְנָכוֹן:

וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ וְחָשׁ עַל כְּבוֹד הָאַחִים מִלְּבַיְּשָׁם לִפְנֵי יַעֲקֹב וְיִצְחָק וְכָל זֶרַע יַעֲקֹב וְסָבַל שֶׁיִּשָּׁאֵר אָבִיו בְּצַעֲרוֹ מִלְּבַיְּשָׁם וְעוֹד אַף כִּי אַחַר שֶׁעָלָה לְגִדְלָה חָשַׁב יוֹסֵף בְּלִבָּם מֵחוּשׁ הַהַשְׁטָמָה מִמֶּנּוּ וְיִתְעַצְּבוּ עָלָיו לְעָקְרוֹ מֵהָעוֹלָם, וּכְמוֹ כֵן תִּמְצָא שֶׁאָמְרוּ ז״ל (תַּנְחוּמָא) שֶׁרָצוּ לְעָקְרוֹ אֲפִלּוּ בִּימֵי גְּדֻלָּתוֹ וּבָא גַּבְרִיאֵל וּפִזְּרָן, וַהֲגַם שֶׁאָמְרוּ ז״ל (ב״ר פ׳ צ״א) שֶׁיָּרְדוּ אַחֲרָיו לְמִצְרַיִם לְפִדּוֹתוֹ בְּדָמִים יְקָרִים יִשְׁתַּנֶּה הַדָּבָר אִם יִפְדּוּהוּ הֵם שֶׁאָז יַכִּיר בְּאַחְוָתָם וְזוּלַת זֶה עֶבְרָתוֹ שָׁמְרָה נֶצַח וְלֹא יִשְׁפַּח אֶת אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ וְיִקְדְּמוּ הֵם לְהָרְגוֹ, הִנֵּה רוֹאֶה כִּי אִם הָיָה מוֹדִיעַ מִקֹּדֶם לְיַעֲקֹב כִּי הוּא חַי הָיוּ מִתְאַזְּרִים וּבָאִים וּמְאַבְּדִים אוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם, וְגַם אַחַר שֶׁבָּאוּ לְפָנָיו בִּשְׁנַת רָעָב לֹא רָצָה לְגַלּוֹת עַצְמוֹ תֵּכֶף לָהֶם וְלֹא לְאָבִיו כִּי עוֹדֶנּוּ בְּסַכָּנַת מֵחוּשׁ כַּנִּזְכָּר עַד שֶׁנִּתְחַכֵּם וְהֶאֱכִילָם וְהִשְׁקָם וְנָתַן לָהֶם דָּמִים וְהֶרְאָה לָהֶם כִּי הוּא עִמָּהֶם בְּלֵב שָׁלֵם. גַּם נִגְלָה הַדָּבָר כִּי מֵה׳ יָצָא וְיָדְעוּ וַדַּאי כִּי לֹא שׁוֹמֵר הוּא לָהֶם אֵיבָה, וְגַם בְּאֶמְצָעוּת כֵּן הוּסְרָה בוּשָׁה מֵאֲבִיהֶם כִּי יֹאמְרוּ אֵלָיו כִּי כֵן גָּזַר הַגּוֹזֵר וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק (ח׳) לֹא אַתֶּם וְגוֹ׳ וְאָז גִּלָּה לָהֶם וְאַף עַל פִּי כֵן הַצָּרַךְ ה׳ לְשָׁלֵחַ מַלְאָךְ לְהַצִּילוֹ מִיָּדָם כְּמַאֲמָרָם ז״ל. (תַּנְחוּמָא וַיִּגַּשׁ) וְאוּלַי כִּי הוּא יוֹסֵף לֹא יָדַע בַּדָּבָר. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיָּדַע שֶׁהִצִּילוֹ מַלְאָךְ וְאֵין לְהַקְשׁוֹת עָלָיו שֶׁהָיָה לוֹ לְהוֹדִיעַ לְאָבִיו קֹדֶם וְלֹא יָחוּשׁ אֶל הָאַחִים כִּי הַמַּלְאָךְ הִגִּיד אוֹתוֹ עַתָּה יִגְאָלֵנוּ גַּם כֵּן קֹדֶם כִּי אֵין סוֹמְכִים עַל הַנֵּס, וּבָזֶה אֵין לְהַאֲשִׁימוֹ לְיוֹסֵף עַל הַדָּבָר וְנָכוֹן:

מו (א) וַיִּסַּ֣ע יִשְׂרָאֵ֗ל וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ֮ וַיָּבֹא֒ בְּאֵרָ֣ה שָׁבַ֔ע וַיִּזְבַּ֖ח זְבָחִ֑ים לֵאלֹהֵ֖י אָבִ֥יו יִצְחָֽק׃

א וּנְטַל יִשְׂרָאֵל וְכָל דִּי לֵהּ וַאֲתָא לִבְאֵר שָׁבַע וּדְבַח דִּבְחִין לֵאלָהֵהּ אֲבוּהִי יִצְחָק׃

רס״ו◂ **בְּאֵרָה שָׁבַע** • כְּמוֹ לִבְאֵר שֶׁבַע, הֵ״א בְּסוֹף תֵּבָה בְּמָקוֹם לָמֶ״ד בְּתִחְלָתָהּ. **לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק** • חַיָּב אָדָם בְּכִבּוּד אָבִיו יוֹתֵר מִבִּכְבוֹד זְקֵנוֹ, לְפִיכָךְ תָּלָה בְּיִצְחָק וְלֹא בְּאַבְרָהָם.

(ב) וַיֹּ֤אמֶר אֱלֹהִים֙ לְיִשְׂרָאֵ֔ל בְּמַרְאֹ֖ת הַלָּ֑יְלָה וַיֹּ֣אמֶר יַעֲקֹ֔ב יַעֲקֹ֖ב וַיֹּ֥אמֶר הִנֵּֽנִי׃

ב וַאֲמַר יְיָ לְיִשְׂרָאֵל בְּחֶזְוֵי דְּלֵילְיָא וַאֲמַר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַאֲמַר הָא אֲנָא׃

רס״ו◂ **יַעֲקֹב יַעֲקֹב** • לְשׁוֹן חִבָּה.

(ג) וַיֹּ֗אמֶר אָנֹכִ֤י הָאֵל֙ אֱלֹהֵ֣י אָבִ֔יךָ אַל־תִּירָ֖א מֵרְדָ֣ה מִצְרַ֑יְמָה כִּי־לְג֥וֹי גָּד֛וֹל אֲשִׂימְךָ֖ שָֽׁם׃

ג וַאֲמַר אֲנָא אֵל אֱלָהָא דְּאָבוּךְ לָא תִדְחַל מִלְּמֵיחַת לְמִצְרַיִם אֲרֵי לְעַם סַגִּי אֲשַׁוְּנָךְ תַּמָּן׃

רס״ו◂ **אַל־תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה** • לְפִי שֶׁהָיָה מֵצֵר עַל שֶׁנִּזְקַק לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ. **אור החיים**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ׳ 234)

שֶׁהָיָה מֵצֵר עַל שֶׁנִּזְקַק לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ (רש״י מו, ג) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הִצְטַעֵר עַל יְצִיאָה זוֹ, וַהֲרֵי בִּזְמַן הָאָבוֹת לֹא הָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְבֻדֶּלֶת עֲדַיִן בִּקְדֻשָּׁתָהּ מִשְּׁאָר הָאֲרָצוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה יַעֲקֹב יָצָא עִם שִׁבְעִים נְפָשׁ, שֶׁהֵם כְּבָר הַתְחָלַת הַגְּדֻלָּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּעֵם בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְלִכְאוֹרָה הַמָּקוֹם הָרָאוּי לָהֶם הוּא אֶרֶץ כְּנַעַן, אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, הָאָרֶץ שֶׁהִבְטִיחָה לִשְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת. וְעַל זֶה נַעֲנָה שֶׁאַדְרַבָּה: "כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ **שָּׁם**", דַּוְקָא בְּחוּץ לָאָרֶץ.

(ד) אָנֹכִ֤י אֵרֵד֙ עִמְּךָ֣ מִצְרַ֔יְמָה וְאָנֹכִ֖י אַעַלְךָ֣ גַם־עָלֹ֑ה וְיוֹסֵ֥ף יָשִׁ֖ית יָד֥וֹ עַל־עֵינֶֽיךָ׃

ד אֲנָא אֵחוֹת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וַאֲנָא אַסְּקִנָּךְ אַף אֲסָקָא וְיוֹסֵף יְשַׁוֵּי יְדוֹהִי עַל עֵינָיךְ׃

רס״ו◂ **וְאָנֹכִי אַעַלְךָ** • הִבְטִיחוֹ לִהְיוֹת נִקְבָּר בָּאָרֶץ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ג) **אַל תִּירָא וגו׳ כִּי לְגוֹי וגו׳.** צָרִיךְ לְדַעַת מַה הוּא הַמּוֹרָא שֶׁהָיָה לְיַעֲקֹב בִּירִידַת מִצְרַיִם, וְאִם מוֹרָא הַגָּלוּת אִם כֵּן מַה הוּא כַּוָּנַת ה׳ בְּאוֹמְרוֹ אַל תִּירָא בַּמֶּה מִסִּיר מִמֶּנּוּ הַמּוֹרָא. וְאִם כַּוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה גָּלוּת שָׁם, מָצִינוּ שֶׁלֹּא כֵּן הָיָה כִּי נִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּנָיו בְּעִנּוּי וַעֲבוֹדָה קָשָׁה. עוֹד קָשֶׁה אוֹמְרוֹ כִּי לְגוֹי גָּדוֹל מַה נְּתִינַת טַעַם זֶה לַהֲסָרַת הַמּוֹרָא, עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָּׁם וְלָמָּה לֹא יְשִׂימֶהוּ גּוֹי גָּדוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר. עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר לְגוֹי וְלֹא אָמַר כִּי גּוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ וְגוֹ׳:

אָכֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא לְצַד מַה שֶׁקָּדַם מֵהַהוֹדָעָה לְהָאָבוֹת כִּי נִגְזְרָה גְּזֵרַת הַגָּלוּת עֲלֵיהֶם דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ט״ו) כִּי גֵּר יִהְיֶה זַרְעֲךָ וגו׳ וּמִן הַסְּתָם יָגִיד אַבְרָהָם לְבָנָיו, וְכֵן הוּא מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵיהֶם ז״ל (ב״ר פ׳ פ״ב) אֲשֶׁר עַל כֵּן כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁבָּר בְּמִצְרַיִם כִּי שָׁם יִסְבְּלוּ בָּנָיו הַגָּלוּת לָזֶה כְּשֶׁיֵּרֵד יָרֵא לְנַפְשׁוֹ כִּי יַתְחִיל הַגָּלוּת מִמֶּנּוּ, גַּם יָרֵא הָיָה שֶׁמָּא יִקָּבֵר שָׁם בְּאֶרֶץ טְמֵאָה, אֲשֶׁר עַל כֵּן נִגְלָה אֵלָיו ה׳ וְאָמַר לוֹ אָנֹכִי אֱלֹהֵי אָבִיךָ נִתְכַּוֵּן בַּאֲמִירָה זוֹ כִּי כְּשֵׁם שֶׁאָבִיךָ לֹא טָעַם טַעַם שִׁעְבּוּד וְעִנּוּי כְּמוֹ כֵן אַתָּה אַל תִּירָא הֲגַם שֶׁאַתָּה יוֹרֵד מִצְרַיְמָה, וּלְצַד שֶׁיְּחֻשַּׁב יַעֲקֹב לַחְזֹר וְלַעֲלוֹת מִמִּצְרַיִם כְּשֶׁיִּמְצָא שָׁעַת הַכֹּשֶׁר וְהוּא אַחַר עֲבוֹר שְׁנַת רָעָב וְהַבְטָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁאוֹמֵר לוֹ אַל תִּירָא הוּא עַל זְמַן מַעַט שֶׁיִּהְיֶה שָׁם, לָזֶה גָּמַר אֹמֶר כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָּׁם פֵּרוּשׁ רוֹצֶה אֲנִי לְשׁוּם אוֹתְךָ שָּׁם לִצְרֹךְ גּוֹי גָּדוֹל. וּלְהַשְׁפִּיל עַל דָּבָר אַקְדִּים אִמְרֵי קְדוֹשׁ הוּא הָרַשְׁבַּ״ץ וְאַנְשֵׁי סוֹדוֹ (לְקוּטֵי תּוֹרָה מִקֵּץ) שֶׁאָמְרוּ כִּי טַעַם הַגָּלֻיּוֹת הוּא לְבָרֵר חֶלְקֵי הַקְּדֻשָּׁה הַמְפֻזָּרִים בְּעַנְפֵי הַקְּלִפָּה וְכִי בְּמִצְרַיִם לְהְיוֹתָהּ מְלֵאָה גִּלּוּלִים וְשָׁם תִּקַּף הַטֻּמְאָה, שָׁם הוּא שְׁבִיַת חֶלְקֵי הַקְּדֻשָּׁה הָרַבִּים וְהָעֲצוּמִים. כִּי לְעֻרַךְ גֹּדֶל הַטֻּמְאָה יִהְיֶה בְּקֻרְבָּהּ חֶלְקֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶה הָיָה מִיּוֹם שֶׁחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלָּטָה שִׁפְחָה רָעָה בְּנִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל זֶה בְּכָל הַגָּלֻיּוֹת וּבִפְרָט בְּגָלוּת מִצְרַיִם, וְהוֹסִיפוּ לוֹמַר ז״ל (שָׁם וַיֵּשֶׁב) כִּי עַם הַיּוֹצֵא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָעוֹמֵד עַל הַר סִינַי הוּא הָעָם שֶׁהָיָה שָׁבוּי בְּתוֹךְ קְלִפַּת מִצְרַיִם וְאֵלָיו אָמַר מֹשֶׁה נִבְיָא ה׳ (דְּבָרִים ד׳ ח׳) וּמִי גּוֹי גָּדוֹל וגו׳, וְלָזֶה עָצְמוּ יְכָוְנִין ה׳ בְּדִבְּרוֹ עִם יַעֲקֹב טַעַם שֶׁמַּסְכִּים עַל יְשִׁיבַת יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם הוּא לְסִבַּת גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר הוּא אָבוּד שָׁם בְּקִלְפַּת מִצְרַיִם וְצָרִיךְ הוּא לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, וְזוֹלַת יְרִידַת יַעֲקֹב אֵין תִּקְוָה לָזֶה כִּי בְּעֶצֶם קְדֻשָּׁתוֹ יִשְׁאַב כָּל עַנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה אֲשֶׁר שָׁם מַה שֶּׁאֵין זוּלָתוֹ יָכוֹל עֲשׂוֹתוֹ. וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁאָמְרוּ ז״ל (ב״ר פ׳ ע״ט) שֶׁלֹּא מֵת יַעֲקֹב אָבִינוּ עַד שֶׁרָאָה ס׳ רִבּוֹא יוֹצְאֵי חֲלָצָיו, וְאוֹתָם ס׳ רִבּוֹא נִתְעַנּוּ שָׁם אַחַר כָּךְ וְנִצְרְפוּ בְּכוּר הַבְּרָזֶל בָּעֲנִי מִצְרַיִם וְיָצְאוּ מְזֻקָּקִים, וּמִמּוֹצָא דָּבָר הִרְגִּישׁ יַעֲקֹב כִּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לְשֶׁבֶת שָׁם יַעֲקֹב וּבְהַבְטָחַת כִּי לֹא יֵרֵא מֵעֲבֹר עָלָיו שִׁעְבּוּד וְעִנּוּי, וְעוֹדֶנּוּ בְּצַעַר קְבוּרַת הָאָרֶץ לָזֶה אָמַר

אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ וגו׳ וְאָנֹכִי אַעַלְךָ וגו׳:

עוֹד יְכֻוַּן לוֹמַר לוֹ טַעַם אֲשֶׁר חָפֵץ הוּא שֶׁיִּתְקַיֵּם הַשִּׁעְבּוּד וְהָעִנּוּי בְּמִצְרַיִם שֶׁבָּזֶה יִהְיֶה הַדָּבָר כָּבֵד עַל בָּנָיו, כִּי לְגוֹי גָּדוֹל וגו׳ שֶׁהוּא שָׁם וּמֻכְרָח הַדָּבָר לִהְיוֹת כֵּן:

ד) **אָנֹכִי אֵרֵד וגו׳ מִצְרַיְמָה וגו׳.** מֵהַכָּתוּב מַשְׁמָע כִּי יְרֻדָּה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וְקָשֶׁה לְדִבְרֵיהֶם ז״ל (שמו״ר פ׳ י״ב) שֶׁאָמְרוּ כִּי מִצְרַיִם לְהְיוֹתָהּ מְלֵאָה גִּלּוּלִים לֹא הָיְתָה שְׁכִינָה שָׁם, וְלָזֶה הָיָה מֹשֶׁה צָרִיךְ לָצֵאת חוּץ לָעִיר לְהִתְפַּלֵּל דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ט׳ כ״ט) כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר׃

(ה) וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בָּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח פַּרְעֹה לָשֵׂאת אֹתוֹ׃

ה וְקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵרָא דְשָׁבַע וּנְטָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן וְיָת טַפְלְהוֹן וְיָת נְשֵׁיהוֹן בַּעֲגָלָתָא דִי שְׁלַח פַּרְעֹה לְמִטַל יָתֵהּ׃

(ו) וַיִּקְחוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וְכָל־זַרְעוֹ אִתּוֹ׃

ו וּדְבָרוּ יָת גֵּיתֵיהוֹן וְיָת קִנְיָנְהוֹן דִי קְנוֹ בְּאַרְעָא דִכְנַעַן וַאֲתוֹ לְמִצְרָיִם יַעֲקֹב וְכָל בְּנוֹהִי עִמֵּהּ׃

רש״י ◄ אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן • אֲבָל מַה שֶּׁרָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם נָתַן הַכֹּל לְעֵשָׂו בִּשְׁבִיל חֶלְקוֹ בְּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה. אָמַר: ׳נִכְסֵי חוּצָה לָאָרֶץ אֵינָן כְּדַאי לִי׳, וְזֶהוּ: ״אֲשֶׁר רָכָרִתִי לִי״. הֶעֱמִיד לוֹ צְבוּרִין שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף כְּמִין כֶּרִי, וְאָמַר לוֹ: ׳טֹל אֶת אֵלּוּ׳. **אור החיים**

(ז) בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ בְּנֹתָיו וּבְנוֹת בָּנָיו וְכָל־זַרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרָיְמָה׃

ז בְּנוֹהִי וּבְנֵי בְנוֹהִי עִמֵּהּ בְּנָתֵהּ וּבְנַת בְּנוֹהִי וְכָל זַרְעֵהּ אֲעִיל עִמֵּהּ לְמִצְרָיִם׃

רש״י ◄ וּבְנוֹת בָּנָיו • סָרַח בַּת אָשֵׁר וְיוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְאוּלַי שֶׁכַּוָּנַת דִּבְרֵי ה׳ הִיא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים צ״א) עִמּוֹ אָנֹכִי בְּצָרָה שֶׁרָמַז לוֹ כִּי כְּבָיכוֹל יִסְבֹּל עִמּוֹ הַצָּרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה פְּרוּשׁ לְשׁוֹן מָצַר, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁגָּלְתָה לְמֹשֶׁה בַּסְּנֶה לְהַרְאוֹתוֹ כִּי שׁוֹכֵן בַּסְּנֶה מָקוֹם קוֹצִים לְצַד צַעַר יִשְׂרָאֵל, וּלְעוֹלָם לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְמִצְרַיִם מָקוֹם הַמְטֻנָּף, אֶלָּא שֶׁרָאִיתִי שֶׁאָמְרוּ ז״ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כִּי שְׁכִינָה עִמָּהֶם בְּמִצְרַיִם כְּאוֹמְרָם (מְגִלָּה כ״ט:) גָּלוּ לְמִצְרַיִם שְׁכִינָה עִמָּהֶם. וְכֵן אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא וַיְחִי) וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה לַשְּׁכִינָה שֶׁהָיְתָה וְגוֹ׳. וְאָמְרוּ עוֹד (ב״ר פ׳ צ״ד) כִּי הַשְּׁכִינָה הִשְׁלִימָה מִנְיַן שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁיָּרְדוּ לְמִצְרַיִם כִּי בְּקָרְטָן אֵינָם אֶלָּא ס״ט, חֲרֵי כִּי שְׁכִינָה יָרְדָה לְמִצְרַיִם׃

אָכֵן אַשְׁכִּילְךָ כִּי הַדְּרָגוֹת אוֹר הַשְּׁכִינָה רַבִּים הֵמָּה הֲלֹא תִּמְצָא שֶׁעֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה (אָבוֹת פ״ג) שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ ב׳ וְאֶחָד אָמְרוּ ז״ל כִּי מְצוּיָה שְׁכִינָה, וּמְצִינוּ שֶׁלֹּא יָרְדָה שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אֶחָד שֶׁעָשׂוּ מִשְׁכָּן וְאַחַר כָּמָּה הֲכָנוֹת הָאֲמוּרִים וּבִירִידָתָהּ רָאוּ מַעֲשֵׂה ה׳ וּכְבוֹד ה׳ מָלֵא הַמִּשְׁכָּן (שְׁמוֹת מ׳ ל״ה) מַה שֶּׁאֵין הֶרְגֵּשׁ כֵּן וְלֹא כֵּיוֹצֵא בּוֹ בְּשִׁבְעָה שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ אֶלֶף, אֶלָּא וַדַּאי יֵשׁ הַדְּרָגוֹת אֵין מִסְפָּר לָהֶם לְהַשְׁרָאַת שְׁכִינָה בְּסוֹד כִּי גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ שׁוֹמֵר, (קֹהֶלֶת ה׳) וְיִתְרֻבֶּה הָאוֹר בְּהַשְׁרָאָתוֹ כְּפִי בְּחִינַת הַסּוֹבֵב הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, וְצֵא וּלְמַד הַשְׁרָאַת שְׁכִינָה בְּהַר סִינַי, וּלְמָשָׁה מִמְּנָה הַשְׁרָאָתוֹ בַּבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ, וּלְמָשָׁה מִמְּנָה הַשְׁרָאַת שְׁכִינָה עַל הַנְּבִיא וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבֵין עֲשָׂרָה שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּלְמָשָׁה בְּהַדְרָגוֹת הַמִּדְרָגוֹת הַנִּ״ל. וּבָזֶה נִתְיַשְּׁבוּ דִּבְרֵיהֶם ז״ל כִּי לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת הָאוֹר הַגָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא הַמְּנַבֵּא, וְלָזֶה אָמַר מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶצֶל לוֹמְדֵי תוֹרָה וְכִיוֹצֵא יָרַד עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְשָׁם הָיָה עַד יוֹם צֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְהַגַּם שֶׁבְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ לֹא יֻצַּדַּק לַעֲשׂוֹת הֶפְרֵשׁ, זֶה אֱמֶת כִּי בֶּאֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא אוֹר שֶׁוֶה אֲבָל בָּאוֹר הַמַּבְהִיק מְמֻנּוּ הוּא שֶׁיִּתְחַסֵּם אֵלָיו בְּחִינוֹת הַהַדְרָגוֹת, וְזֶה גַּם כֵּן יִמְצָא בְּבְחִינוֹת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵם אוֹר מֵאוֹר כִּפֵּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם הַפְרָשׁוֹת מַלְאָוֹת וְהֶבֶל. וּבָזֶה מָצָאנוּ גַּם כֵּן נַחַת רוּחַ בְּמֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָּ שֶׁכָּפַל לוֹמַר פַּעַם ב׳ וְאָנֹכִי וְלֹא הִסְפִּיק בְּמֶה שֶׁכָּתַב בִּתְחִלָּה אָנֹכִי אֵרֵד וְגוֹ׳ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר עַל הַבְּחִינָה הָעֶלְיוֹנָה אַעֲלֶךָּ וְגוֹ׳ וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (יִתְרוֹ) אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ וְהִיא בְּחִינַת שְׁכִינָה הָעֶלְיוֹנָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל שְׁנַת הַמּ״ט וְהוּא סוֹד מ״ט פְּעָמִים שֶׁנִּזְכְּרָה יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּתּוֹרָה׃

עוֹד יְכַוֵּן בְּאוֹמְרוֹ וְאָנֹכִי פַּעַם ב׳ רָמַז לוֹ שֶׁהַהַצָּלָה תִּהְיֶה עַל יָדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מְכִילְתָא בֹּא) וַיּוֹצִיאֵנוּ ה׳ וְגוֹ׳ לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא וְכוּ׳ אֶלָּא הקב״ה בְּכְבוֹדוֹ וְכוּ׳, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאָנֹכִי בְּכְבוֹדִי אַעֲלֶךָ וְגוֹ׳׃

וְטַעַם כָּפֶל אַעֲלֶךָ גַּם עָלֹה, רָמַז לוֹ ב׳ עֲלִיּוֹת הָאֶחָד יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְהַב׳ שֶׁיַּעֲלֵהוּ מִשָּׁם לְבַל יִקָּבֵר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁהוּא הַמּוֹרָא שֶׁהָיָה יָרֵא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה, וְאָמַר תֵּבֵת גַּם לְרָמֹז תּוֹסֶפֶת הָרְבּוּי שֶׁיַּעֲלוּ בּוֹ מִמִּצְרַיִם בֵּין בִּבְחִינַת הַמַּעֲלָה בֵּין בִּבְחִינַת הַבְּרִיחָה שֶׁיִּבָּרְרוּ שָׁמָּה נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה לְאֵין קֵץ׃

אוֹ יִרְצֶה גַּם עָלֹה לְרָמֹז אֶל חֶלֶק הָרוּחָנִי הַיּוֹרֵד עִמּוֹ מִצְרַיִם, וְעַיֵּן בְּזֹהַר (שְׁמוֹת ד׳) בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק יָצְאוּ כָּל צִבְאוֹת ה׳׃

וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ וְגוֹ׳. נִתְכַּוֵּן לְהַבְטִיחוֹ שֶׁלֹּא יָמוּת בְּחַיָּיו, גַּם לְצַד שֶׁכָּמָּה פְּעָמִים הִזְכִּיר יַעֲקֹב זִכְרוֹן הַמָּוֶת עַל יוֹסֵף וְאָמַר גַּם כֵּן (וַיֵּשֶׁב לח) כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי וְגוֹ׳, לָזֶה חָזַר לְהַבְטִיחוֹ שֶׁלֹּא יָחוּשׁ לַשְּׁגָגָה הַיּוֹצְאָה (קֹהֶלֶת י׳) וְגוֹ׳׃

עוֹד נִתְכַּוֵּן לוֹמַר אֵלָיו כִּי הָעֲלִיָּה שֶׁל יַעֲקֹב לֹא תִּהְיֶה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה וְהוּא אוֹמְרוֹ וְיוֹסֵף וְגוֹ׳, גַּם מִזֶּה יָדַע כִּי אֵין לוֹ רְשׁוּת לָצֵאת מִמִּצְרַיִם בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּקַּיֵּם דְּבַר ה׳ שֶׁשִּׁשִּׁית יוֹסֵף יָדוֹ עַל עֵינָיו וְאִם יֵצֵא אֵין הַדָּבָר יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם׃

ו) **וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְגוֹ׳**. טַעַם שֶׁלֹּא אָמַר כֵּן בְּתִחִלַּת הַנְּסִיעָה כְּשֶׁאָמַר (א׳) וַיִּסַּע וְגוֹ׳. אוּלַי כִּי מִקְדָּם לֹא נָסְעוּ אֶלָּא לְלַוּוֹת יַעֲקֹב גַּם לִרְאוֹת פְּנֵי יוֹסֵף אַף אַחַר מַרְאֵה הַנְּבוּאָה נִתְגַּלָּה לָהֶם כִּי מַסְכִּים אֶל עֲלִיּוֹן שֶׁיָּגוּרוּ שָׁם בְּמִצְרַיִם עַד יוֹם שֶׁיִּרְצֶה לְהַעֲלוֹתָם מִשָּׁם וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק (ד׳) אָנֹכִי אֵרֵד וְגוֹ׳ וְאָנֹכִי, בָּזֶה הִסְכִּימוּ לְהוֹלִיךְ עִמָּם כָּל מִקְנֵיהֶם וּרְכוּשָׁם וְגוֹ׳. גַּם הוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי חֲגַם שֶׁיִּדְעוּ כִּי שָׁם צִוָּה ה׳ הַגְּלוּת לֹא הִקְשׁוּ עָרְפָּם וְלֹא נִמְנְעוּ ח״ו מִלֵּקַיֵּם שָׁטַר חוֹב הַגָּלוּת אֶלָּא נָשְׂאוּ טַפָּם וְגוֹ׳ וַיָּבֹאוּ מִצְרַיְמָה׃

ז) **בָּנָיו וּבְנֵי וְגוֹ׳**. אַחַר שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ יַעֲקֹב וְכָל זַרְעוֹ לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר פַּעַם ב׳ בָּנָיו וּבְנֵי וְגוֹ׳׃

◆ יום חמישי ב׳ טבת ◆

(ח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:

ח וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעַלוּ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוֹהִי בּוּכְרָא דְיַעֲקֹב רְאוּבֵן:

רש״י ◄ **הַבָּאִים מִצְרַיְמָה** • עַל שֵׁם הַשָּׁעָה קוֹרֵא לָהֶם הַכָּתוּב: ״בָּאִים״, וְאֵין לְתִמַּהַּ עַל אֲשֶׁר לֹא כָּתַב אֲשֶׁר בָּאוּ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הִפְסִיק בֵּין בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו לִבְנֵי לְבֵין בְּנוֹתָיו וּבְנוֹת בָּנָיו וְכָל זַרְעוֹ בְּתִבַּת אִתּוֹ, וְלֹא הִפְסִיק בַּמֶּה שֶׁאָמַר לְבַסּוֹף הֲבִיא אֹתוֹ מִצְרַיְמָה:

אָכֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא שֶׁבָּא לְהוֹדִיעַ כִּי יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין בְּנֵי יַעֲקֹב בִּירִידָתָם לְמִצְרַיִם כִּי יֵשׁ מֵהֶם שֶׁבָּאוּ מֵרְצוֹנָם לְקַבֵּל גְּזֵרַת מֶלֶךְ בְּלֵב שָׁלֵם וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיוּ חוֹכְכִים לְהִתְעַכֵּב מֵרֶדֶת לְכוּר הַבְּרָזֶל, וְצִוָּם הַכָּתוּב מִי וָמִי הַהוֹלְכִים לִפְרֹעַ שְׂטַר חוֹב הַגָּלוּת מֵרְצוֹנָם, וְאָמַר בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ פְּרוּשׁ אֵלּוּ לֹא הָצְרְכוּ לַהֲבִיאָם הוּא אֶלָּא הֵם מֵעַצְמָם בָּאוּ אִתּוֹ בְּדוֹמֶה לוֹ, וְאַחַר כָּךְ סִדֵּר אוֹתָם שֶׁלֹּא בָּאוּ מֵרְצוֹנָם עַד שֶׁהֻצְרַךְ יַעֲקֹב לְהוֹרִידָם בְּעַל כָּרְחָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּנוֹתָיו וּבְנוֹת בָּנָיו וְכָל זַרְעוֹ פְּרוּשׁ בְּנֵי בְּנָיו אֵלּוּ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרַיְמָה פְּרוּשׁ הוּא הֲבִיאָם לֹא לִרְצוֹנָם בָּאוּ: **וָרְאִיתִי** לְתֵת לֵב לְדִבְרֵיהֶם ז״ל (שמו״ר פ״א) שֶׁאָמְרוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָחַד מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם קַיָּם לֹא הִתְחִיל הַשִּׁעְבּוּד דִּכְתִיב (שְׁמוֹת א׳) וַיָּמָת יוֹסֵף וְגוֹ׳ וְכָל הַדּוֹר הַהוּא פָּרוּשׁ שֶׁיָּרְדוּ מִצְרַיִם אֶז הִתְחִיל הַשִּׁעְבּוּד, כִּי אוּלַי שֶׁזֶּה הָיָה לָהֶם לְתַשְׁלוּם קַבָּלַת גְּזֵרַת מֶלֶךְ בְּרָצוֹן פָּקַע מֵהֶם הַשִּׁעְבּוּד כִּי סָמָא דְיסוּרֵי קְבוּלֵי, וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן לָזֶה גַּם כֵּן כִּי יוֹכֶבֶד וְסֶרַח בַּת אָשֵׁר הָיוּ מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם (ב״ר פ׳ צ״ד) וּבִימֵיהֶם הָיָה הַשִּׁעְבּוּד, וְהַטַּעַם הוּא לְצַד שֶׁהֻבִיאָם יַעֲקֹב וְלֹא מֵרְצוֹנָם, וְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַזֹּהַר (וַיִּקְהֵל קצ״ח.) בְּפָרוּשׁ פָּסוּק (תְּהִלִּים קמ״ו ה׳) אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל ה׳:

ח) **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת וְגוֹ׳.** יֵשׁ לְהָעִיר בְּפָרוּשׁ מִסְפָּר זֶה, א׳ לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר יַעֲקֹב וּבָנָיו, גַּם אֵין לָהּ מַשְׁמָעוּת בְּהַרְבָּפַת הָעִנְיָן. ב׳ אוֹמְרוֹ (ט״ו) כָּל נֶפֶשׁ בָּנָיו וְגוֹ׳ שִׁלְּשִׁים וְשָׁלֹשׁ, וּבְפָרָטָן אֵינָם כִּי אִם ל״ב. וְרַז״ל הִרְגִּישׁוּ מִזֶּה וְאָמְרוּ (ב״ר פ׳ צ״ד) שֶׁהֵיא יוֹכֶבֶד שֶׁנּוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת, וְדִבְרֵיהֶם ז״ל יְקֻבְּלוּ מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי זוּלָתָם כִּי אֵין רְאָיָה לָזֶה מֵהַכָּתוּב. גַּם מֵהֶם אָמְרוּ (שָׁם) כִּי שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ הִיא הַמַּשְׁלֶמֶת ע׳, וּלְדִבְרֵיהֶם ז״ל אֵין כָּאן יוֹכֶבֶד בַּמִּנְיָן שֶׁאִם לֹא כֵּן שְׁלֵמִים הֵם בְּמִסְפַּר הָע׳, וְדִבְרֵיהֶם ז״ל יְצַדְּקוּ בִּישׁוּב פָּסוּק (כ״ז) הַבָּא בְּאַחֲרוֹנָה כָּל הַנֶּפֶשׁ וְגוֹ׳ הַבָּאָה וְגוֹ׳ שִׁבְעִים, לֹא בְּפָסוּק זֶה כִּי לָמָּה יִצְטָרֵךְ לִבְנֵי לֵאָה לִבֵּד וְאִם כֵּן מַה יַּעֲנֶה בְּל״ג שֶׁאֵינָם אֶלָּא ל״ב. וְלַמִּדְרָשׁ שֶׁאָמַר זוֹ יוֹכֶבֶד וְכוּ׳ וַדַּאי שֶׁיַּחְלֹק עַל מִדְרָשׁ הַנִּזְכָּר, וְקָשֶׁה לִי גַּם עָלָיו כִּי לְפִי דְּבָרָיו שֶׁאָמַר שֶׁיּוֹכֶבֶד נוֹלְדָה וּבָהּ נִשְׁלְמוּ ל״ג בְּנֵי לֵאָה, אִם כֵּן לָמָּה כְּשֶׁחָזַר הַכָּתוּב לְכְלֹל פְּרָטֵי הַמִּנְיָנִים בְּסָמוּךְ אָמַר (כ״ו) כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב וְגוֹ׳ שִׁשִּׁים, וְאִם נוֹלְדָה יוֹכֶבֶד יִהְיֶה הַחֶשְׁבּוֹן שִׁשִּׁים וְשֵׁבַע, עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, ל״ג שֶׁל לֵאָה, שִׁשָּׁה עָשָׂר שֶׁל בְּנֵי זִלְפָּה חֲרֵי אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע, אַחַד עָשָׂר שֶׁל בְּנֵי רָחֵל מִלְּבַד יוֹסֵף וּשְׁנֵי בָּנָיו שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם חֲרֵי שִׁשִּׁים, וְשִׁבְעָה שֶׁל בְּנֵי בִלְהָה חֲרֵי ס״ז, וְלָמָּה יַכְחִישׁ הַכָּתוּב עַצְמוֹ וְיֹאמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ וְגוֹ׳ שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ וּבִפְרָטָן הוּא מוֹנֶה שִׁשִּׁים וְשֵׁבַע. עוֹד יֵשׁ לְתִמַּהַּ כִּי חָזַר בָּאַחֲרוֹנָה וְצִרַּף יוֹסֵף וּבָנָיו וְגוֹ׳ וְאָמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ וְגוֹ׳ שִׁבְעִים, וְאֵינוֹ כֵּן, הֵן אֱמֶת לִדְבְרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁצֵּרַף ה׳ עִמָּהֶם שְׁכִינָתוֹ יִתְיַשֵּׁב פָּסוּק זֶה וְקָשֶׁה לִדְבָרָיו פָּסוּק רִאשׁוֹן:

וְהַנָּכוֹן בִּפְשַׁט הַכְּתוּבִים הוּא כִּי ב׳ מִנְיָנִים מוֹנֶה הַכָּתוּב בְּאֶחָד מוֹנֶה יַעֲקֹב וּבְאֶחָד מוֹנֶה זֶרַע יַעֲקֹב, וְלָזֶה כִּשְׁכּוֹלֵל יַעֲקֹב וּבָנָיו הִנֵּה הֵם שִׁבְעִים וּכְשֶׁמְּפָרֵט בָּנָיו מִבִּלְעֲדֵי יַעֲקֹב אֵינָם אֶלָּא ס״ט. גַּם בָּזֶה יָדַיְקוּ הַכְּתוּבִים בַּמֶּה שֶׁהֵעֲרִנוּ בָּהֶם כִּי בִּתְחִלָּה הֶרְאָנוּ בְּאֶצְבַּע כִּי מַכְנִיס יַעֲקֹב בַּמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁל בְּנֵי לֵאָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ יַעֲקֹב וּבָנָיו פָּרוּשׁ כָּל נֶפֶשׁ בְּכְלַל מִנְיָן זֶה וְלָזֶה אָמַר לְבַסּוֹף כָּל נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שִׁלְּשִׁים וְשָׁלֹשׁ פָּרוּשׁ כָּל נֶפֶשׁ הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה זוֹ בְּצֵרוּף בָּנָיו וּבְנוֹתָיו וְהוּא עִמָּהֶם בְּצֵרוּף הַחֶשְׁבּוֹן וְלֹא הֻצְרַךְ לְהַזְכִּירוֹ וְסָמַךְ עַל מַה שֶּׁרָשַׁם בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן יַעֲקֹב וּבָנָיו. וְאוּלַי כִּי לָזֶה אָמַר תֵּבַת כָּל לִכְלֹל הָאָב עִם הַבָּנִים בְּמִסְפָּר זֶה. וְתִמְצָא שֶׁבְּצֵרוּף בְּנֵי זִלְפָּה שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ (י״ח) אֲמַר וַתֵּלֶד וְגוֹ׳ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ וְלֹא אָמַר כָּל, וְהֻגַּם שֶׁבְּמִסְפַּר בְּנֵי רָחֵל (כ״ב) אָמַר כָּל לְהִיוֹת שֶׁרָצָה לִכְלֹל בְּנֵי יוֹסֵף שֶׁבָּהֶם עוֹלֶה הַחֶשְׁבּוֹן לְסָכוּם הָרֹאשׁוֹם, וּמַה שֶּׁאָמַר (כ״ה) כָּל בִּבְנֵי בִלְהָה נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁאֵין בְּכֻלָּן אֶלָּא שִׁבְעָה חֶשְׁבּוֹן קָטָן:

עוֹד תִּמְצָא שֶׁבְּכָל שִׁלְשָׁת הָאִמָּהוֹת אָמַר זִכְרוֹן הַלֵּדָה בְּזִלְפָּה אָמַר וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה וְגוֹ׳, בְּרָחֵל אָמַר אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב, בִּבְלְהָה אָמַר וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה וְגוֹ׳, מַה שֶּׁלֹּא אָמַר כֵּן בִּבְנֵי לֵאָה, וּלְדַרְכֵּנוּ נִתְכַּוֵּן הַכָּתוּב לְהָעִיר כִּי לֹא כָּל הַל״ג הֵם נוֹלָדִים, וְלָזֶה אִם הָיָה אוֹמֵר וַתֵּלֶד אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שִׁלְּשִׁים וְשֵׁשׁ הָיָה הַנִּשְׁמָע כִּי שִׁלְּשִׁים וְשָׁלֹשׁ יָלְדָה וְלֹא כֵּן הוּא שֶׁלֹּא יָלְדָה אֶלָּא ל״ב וּבְצֵרוּף אֲבִיהֶם עִם בָּנָיו וּבְנוֹתָיו ל״ג, וַאֲשֶׁר עַל כֵּן כְּשֶׁצֵּרַף בָּאַחֲרוֹנָה הֶעִירְךָ כִּי חֶשְׁבּוֹן הַבָּנִים וּבָנוֹת בִּכְנֵי עַצְמָן לְבַד מִיַּעֲקֹב אֵינוֹ כֵּן, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּצֵרוּף פָּרָטֵי הַחֶשְׁבּוֹן כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב חֲרֵי הוֹצִיאוֹ מִכְּלַל הַחֶשְׁבּוֹן. וְדִקְדֵּק לוֹמַר יוֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ, וְלֹא תִּקְשֶׁה קַשְׁיָתֵנוּ שֶׁשִּׁשִּׁים וְשֶׁבַע, כִּי שָׁם כָּלַל יַעֲקֹב וְכָאן לֹא כְּלָלוֹ, וּבְצֵרוּף מִסְפַּר הַכֹּל לְבַסּוֹף אָמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב פָּרוּשׁ הוּא וּבָנָיו שֶׁבָּאוּ מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים:

גַּם נִתְכַּוֵּן הַכָּתוּב לְהַעִירְךָ לְמָה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ בַּמֶּה שֶׁדִּקְדֵּק לְשׁוֹנוֹת דִּבְרֵיהֶם בְּב׳ כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד בְּב׳ הַצְּרוּפִים, בְּאֶחָד דִּקְדֵּק לוֹמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב הַקְּדִים הַבִּיאָה לְהַזְכֶּרֶת יַעֲקֹב, וּבְפָסוּק ב׳ אָמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה הִקְדִּים הַזְכֶּרֶת יַעֲקֹב לְהַזְכֶּרֶת הַבִּיאָה נִתְכַּוֵּן בָּזֶה לוֹמַר כִּי בְּצֵרוּף חֶשְׁבּוֹן רִאשׁוֹן אֵין יַעֲקֹב בִּכְלָל וְלָזֶה אָמַר הַבָּאָה לְיַעֲקֹב פָּרוּשׁ הַבָּאָה לוֹ הָא לְמַדְתָּ כִּי הוּא אֵינוֹ בִּכְלָל, וּבְצֵרוּף חֶשְׁבּוֹן ב׳ אָמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ שֵׁשׁ לְבֵית יַעֲקֹב שֶׁבָּאוּ מִצְרַיְמָה וְגוֹ׳ הָא לְמַדְתָּ כִּי יַעֲקֹב לֹא יָצָא מֵהַכְּלָל:

וּכְדֵי שֶׁלֹּא לִסְתֹּר ח״ו דִּבְרֵי רַז״ל שֶׁאָמְרוּ יוֹכֶבֶד נוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת אוּלַי שֶׁרְמָזָהּ הַכָּתוּב בְּאוֹמְרוֹ כָּל נֶפֶשׁ וְגוֹ׳ וּבְנוֹתָיו וְלֹא מָצִינוּ לוֹ אֶלָּא בַּת אַחַת אֶלָּא זוֹ יוֹכֶבֶד שֶׁנּוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת, אֲבָל לֹא כְּלָלָהּ בַּחֶשְׁבּוֹן כִּי יַעֲקֹב הוּא הַמַּשְׁלִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וְיֵשׁ עוֹד טַעַם בַּדָּבָר שֶׁלֹּא תִּכְלֹל בַּחֶשְׁבּוֹן כִּי אִם נוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת וּצְרִיכָה ל׳ יוֹם כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא מִכְּלַל נֶפֶל וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְהַמָּנוֹת בִּכְנִיסָתָם. וְלֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ שֶׁיִּהְיֶה פְּרוּשֵׁנוּ הֶפֶךְ דִּבְרֵי חַז״ל, כִּי כְּבָר הוֹדַעְתִּיךָ כִּי בְּפִשְׁטֵי הַתּוֹרָה שֶׁאֵין הֲלָכָה יוֹצְאָה מֵהֶם רְשׁוּת נְתוּנָה לְתַלְמִיד וָתִיק לְחַדֵּשׁ, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שה״ש ה׳) חִכּוֹ מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים. וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב מַה שֶּׁהִקְשִׁינוּ לְדִבְרֵיהֶם ז״ל וְהוּא דָּחוּק וְהַפְּשָׁט כִּדְאִי מוּצָק (אִיּוֹב ל״ז) וְהַדְּרָשָׁה תִּדָּרֵשׁ:

(ט) וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפַלּוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי׃

ט וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפַלּוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי׃

(י) וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית׃

י וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בַּר כְּנַעֲנִיתָא׃

רש"י ◂ **בֶּן־הַכְּנַעֲנִית** • בֶּן דִּינָה, שֶׁנִּבְעֲלָה לִכְנַעֲנִי. כְּשֶׁהָרְגוּ אֶת שְׁכֶם, לֹא הָיְתָה דִּינָה רוֹצָה לָצֵאת עַד שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ שִׁמְעוֹן שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה (ב"ר)•

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 228)

בֶּן דִּינָה, שֶׁנִּבְעֲלָה לִכְנַעֲנִי (רש"י מו, י) הֵינוּ לְפִי רַבִּי יְהוּדָה, הַסָּבוּר שֶׁהִתְאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וּנְשָׁאוּם (רש"י וַיֵּשֶׁב לז, לה). אַךְ לְפִי רַבִּי נְחֶמְיָה (שָׁם), שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַשְּׁבָטִים הִתְחַתְּנוּ עִם נָשִׁים כְּנַעֲנִיּוֹת, הֲרֵי זֶה הֵפֶךְ הַפְּשָׁט לוֹמַר שֶׁכֻּלָּם אֵלֶּה שֶׁהָיוּ בְּנֵי כְּנַעֲנִיּוֹת מַמָּשׁ לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב פְּרָט זֶה, וְדַוְקָא שֶׁאוּל, שֶׁהָיָה בֶּן בִּתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, מְכַנֶּהוּ הַכָּתוּב "בֶּן הַכְּנַעֲנִית" מִפְּנֵי שֶׁאִמּוֹ נָאֳנְסָה עַל יְדֵי כְּנַעֲנִי.

(יא) וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃

יא וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃

(יב) וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וָזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל׃ **אור החיים**

יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וָזָרַח וּמֵת עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וַהֲווֹ בְנֵי פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל׃

(יג) וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן׃

יג וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרוֹן׃

(יד) וּבְנֵי זְבֻלוֹן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃

יד וּבְנֵי זְבֻלוֹן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃

(טו) אֵלֶּה ׀ בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אָרָם וְאֶת דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ׃

טו אִלֵּין בְּנֵי לֵאָה דִּילִידַת לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם וְיָת דִּינָה בְרַתֵּהּ כָּל נַפְשׁ בְּנוֹהִי וּבְנָתֵהּ תְּלָתִין וּתְלָת׃

רש"י ◂ **אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה וְגוֹ' וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ** • הַזְּכָרִים תָּלָה בְּלֵאָה וְהַנְּקֵבָה תָּלָה בְּיַעֲקֹב, לְלַמֶּדְךָ: 'אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת נְקֵבָה'. **שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ** • וּבְפָרָטָן אִי אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא ל"ב? אֶלָּא זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁנּוֹלְדָה בֵּין הַחוֹמוֹת בִּכְנִיסָתָן לָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם", לֵידָתָהּ בְּמִצְרַיִם, וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם.

(טז) וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבֹּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃

טז וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבּוֹן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃

(יז) וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃

יז וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח אֲחָתְהוֹן וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃

(יח) אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נָפֶשׁ׃

יח אִלֵּין בְּנֵי זִלְפָּה דִּיהַב לָבָן לְלֵאָה בְרַתֵּהּ וִילִידַת יָת אִלֵּין לְיַעֲקֹב שִׁית עֲשְׂרֵי נַפְשָׁא׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יב) **וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְגוֹ'.** צָרִיךְ לְדַעַת לְאֵיזֶה עִנְיָן הִזְכִּיר אוֹתָם שֶׁכְּבָר מֵתוּ. גַּם אֵין חִדּוּשׁ בְּהוֹדָעַת מִיתָתָם. גַּם צָרִיךְ לְדַקְדֵּק אוֹמְרוֹ וַיִּהְיוּ בְנֵי פֶרֶץ וְגוֹ' וְהָיָה לוֹ לוֹמַר וּבְנֵי פֶרֶץ וְגוֹ' כְּאוֹמְרוֹ אַחַר זֶה וּבְנֵי בְרִיעָה מַה הָיָה כַּוָּנָתוֹ בְּאוֹמְרוֹ וַיִּהְיוּ וְגוֹ'. וְאֶפְשָׁר כִּי לְפִי מַה שֶּׁקָּדַם אֶצְלֵנוּ בְּמִצְוַת יִבּוּם כִּי יֵבִיא נֶפֶשׁ הַמֵּת, וּבְמֻצִיאוּת שֶׁלְּפָנֵינוּ לְצַד שֶׁמֻּתּוּ עֵר וְאוֹנָן בְּלֹא בָנִים יָצְרַךְ הַמְכַּבֵּס לְהַבִּיאָם וְהִנֵּה נַעֲשָׂה יְהוּדָה מְיַבֵּם בְּעַד שֵׁלָה וְהֵבִיא ב' הַנְּפָשׁוֹת עַצְמָן, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי עֵר וְאוֹנָן בִּמְקוֹמָן עוֹמְדִים שֶׁנִּכְנְסוּ בִּמְקוֹמָן חֶצְרֹן וְחָמוּל, וְזֶה הוּא שִׁעוּר הַכָּתוּב וּבְנֵי יְהוּדָה ה' בָּנִים עֵר וְאוֹנָן וְגוֹ' וַיָּמָת וְגוֹ' וּלְצַד זֶה הָיוּ עֵר וְאוֹנָן חֻזְרוּ לִהְיוֹת בְּנֵי פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל כִּי חָזְרוּ לָעוֹלָם מְעֻבָּרִים בְּסוֹד נֶפֶשׁ מֵת וְהָיוּ חֶצְרֹן וְחָמוּל:

וּבְדֶרֶךְ פְּשָׁט יְכֻוַּן הַכָּתוּב בְּהַזְקָרַת עֵר וְאוֹנָן לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת כִּי טַעַם מִיתַת עֵר וְאוֹנָן הָיָה לְצַד שֶׁהָיוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (אַחֲרֵי י"ח) כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן וְגוֹ' וְאָמְרוּ ז"ל (ויק"ר פ' כ"ב) הִשְׁוָה הַכָּתוּב מַעֲשֵׂה מִצְרַיִם וְכוּ', וּלְצַד שֶׁהָיוּ שָׁם עֵר וְאוֹנָן לָמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְזוֹלֶת זֶה בָּנָיו שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק אֵין שָׁרְשָׁם רַע וְמַר ח"ו, וְתִמְצָא שֶׁיָּצוּ הָאֵל יִשְׂרָאֵל לְבַל יִלְמְדוּ מֵהֶם דִּכְתִיב כְּמַעֲשֵׂה וְגוֹ':

וְטַעַם אוֹמְרוֹ וַיִּהְיוּ רָמַז כִּי לְאֵלֶּה יִקָּרֵא הַוָיָה וְאֵין כְּמוֹתָם לְצַד כִּי מֵהֶם יֵצֵא חֹטֶר לְיִשַׁי מְשִׁיחֵנוּ מַלְכֵּנוּ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְגֶפֶן עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ׃

(יט) בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃

יט בְּנֵי רָחֵל אִתַּת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃

רש״י ◂ בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב • וּבְכֻלָּן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן ״אֵשֶׁת״, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה עִקָּרוֹ שֶׁל בַּיִת.

(כ) וַיִּוָּלֶד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אָסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אֹן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם׃

כ וְאִתְיְלִידוּ לְיוֹסֵף בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם דְּיָלִידַת לֵהּ אָסְנַת בַּת פּוֹטִי פֶּרַע רַבָּא דְאוֹן יָת מְנַשֶּׁה וְיָת אֶפְרָיִם׃

(כא) וּבְנֵי בִנְיָמִן בֶּלַע וָבֶכֶר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אֵחִי וָרֹאשׁ מֻפִּים וְחֻפִּים וָאָרְדּ׃

כא וּבְנֵי בִנְיָמִן בֶּלַע וָבֶכֶר וַאֲשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אֵחִי וָרֹאשׁ מֻפִּים וְחֻפִּים וָאָרְדּ׃

(כב) אֵלֶּה בְּנֵי רָחֵל אֲשֶׁר יֻלַּד לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה עָשָׂר׃

כב אִלֵּין בְּנֵי רָחֵל דְּאִתְיְלִידוּ לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא אַרְבְּעָה עָשָׂר׃

(כג) וּבְנֵי־דָן חֻשִׁים׃

כג וּבְנֵי דָן חֻשִׁים׃

(כד) וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאֵל וְגוּנִי וְיֵצֶר וְשִׁלֵּם׃

כד וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאֵל וְגוּנִי וְיֵצֶר וְשִׁלֵּם׃

(כה) אֵלֶּה בְּנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁבְעָה׃

כה אִלֵּין בְּנֵי בִלְהָה דְּיָהַב לָבָן לְרָחֵל בְּרַתֵּהּ וְיָלִידַת יָת אִלֵּין לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא שִׁבְעָא׃

(כו) כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה יֹצְאֵי יְרֵכוֹ מִלְּבַד נְשֵׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ׃

כו כָּל נַפְשָׁא דְּעָלָא לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם נָפְקֵי יַרְכֵּהּ בַּר מִנְּשֵׁי בְנֵי יַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁתָא שִׁתִּין וְשֵׁית׃

רש״י ◂ כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב • שֶׁיָּצְאוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לָבֹא לְמִצְרַיִם, וְאֵין הַבָּאָה זוֹ לְשׁוֹן עָבָר אֶלָּא לְשׁוֹן הֹוֶה, כְּמוֹ: (אסתר ב) ״בְּעֶרֶב הִיא בָּאָה״, וּכְמוֹ ״וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן״, לְפִיכָךְ טַעֲמוֹ לְמַטָּה בָּאָל״ף, לְפִי שֶׁכְּשֶׁיָּצְאוּ לָבֹא מֵאֶרֶץ כְּנַעַן, לֹא הָיוּ אֶלָּא שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ. וְהַשְּׁנִי: ״כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים״, הוּא לְשׁוֹן עָבָר, לְפִיכָךְ טַעֲמוֹ לְמַעְלָה בַּבֵּי״ת, לְפִי שֶׁמִּשֶּׁבָּאוּ שָׁם הָיוּ שִׁבְעִים, שֶׁמָּצְאוּ שָׁם יוֹסֵף וּשְׁנֵי בָנָיו וְנִתּוֹסָפָה לָהֶם יוֹכֶבֶד בֵּין הַחוֹמוֹת. (וְעַיֵּן בְּבָאוּר לְתַרְגּוּם יוֹנָתָן, וּמְשָׁם תִּמְצָא לְרִוּחוֹת צְמָאוֹנָךְ בְּרֹשׁ״ר). וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר: ׳תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם הַשִּׁבְטִים׳, צְרִיכִים אָנוּ לוֹמַר שֶׁמֵּתוּ לִפְנֵי יְרִידָתָן לְמִצְרַיִם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְנוּ כָּאן. מָצָאתִי בְּוַיִּקְרָא רַבָּה: עֵשָׂו שֵׁשׁ נְפָשׁוֹת הָיוּ לוֹ, וְהַכָּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן: ״נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ״, לְשׁוֹן רַבִּים, לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לֶאֱלָהוּת הַרְבֵּה. יַעֲקֹב שִׁבְעִים הָיוּ לוֹ וְהַכָּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן: ״נֶפֶשׁ״, לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים לְאֵל אֶחָד.

(כז) וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֻלַּד־לוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים׃

כז וּבְנֵי יוֹסֵף דִּי אִתְיְלִידוּ לֵהּ בְּמִצְרַיִם נַפְשָׁתָא תְּרֵין כָּל נַפְשָׁתָא לְבֵית יַעֲקֹב דְּעַלּוּ לְמִצְרַיִם שִׁבְעִין׃

◆ יום שישי ג׳ טבת ◆

(כח) וְאֶת־יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל־יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גֹּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אַרְצָה גֹּשֶׁן׃

כח וְיָת יְהוּדָה שְׁלַח קֳדָמוֹהִי לְוָת יוֹסֵף לְפַנָּאָה קֳדָמוֹהִי לְגֹשֶׁן וַאֲתוֹ לְאַרְעָא דְגֹשֶׁן׃

רש״י ◂ לְהוֹרֹת לְפָנָיו • כְּתַרְגּוּמוֹ, לְפַנּוֹת לוֹ מָקוֹם וּלְהוֹרוֹת הָאִיךְ יִתְיַשֵּׁב בָּהּ. לְפָנָיו • קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ לְשָׁם. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: ״לְהוֹרוֹת לְפָנָיו״, לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד, שֶׁמִּשָּׁם תֵּצֵא הוֹרָאָה.

(כט) וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארָיו וַיֵּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו עוֹד׃

כט וְטַקֵּיס יוֹסֵף רְתִכּוֹהִי וּסְלִיק לְקֳדָמוּת יִשְׂרָאֵל אֲבוּהִי לְגֹשֶׁן וְאִתְגְּלִי לֵהּ וּנְפַל עַל צַוָּרֵהּ וּבְכָא עַל צַוָּרֵהּ עוֹד׃

רש״י ◂ וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ • הוּא בְּעַצְמוֹ אָסַר אֶת הַסּוּסִים לַמֶּרְכָּבָה לְהִזְדָּרֵז לִכְבוֹד אָבִיו. וַיֵּרָא אֵלָיו • יוֹסֵף נִרְאָה אֶל אָבִיו. וַיִּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו עוֹד • לְשׁוֹן הַרְבּוֹת בְּכִיָּה, וְכֵן: (איוב לד) ״כִּי לֹא עַל אִישׁ יָשִׂים עוֹד״, לְשׁוֹן רִבּוּי

הוּא: אֵינוֹ שָׁם עָלָיו עִלּוֹת נוֹסָפוֹת עַל חֲטָאָיו, אַף כָּאן: הִרְבָּה וְהוֹסִיף בִּבְכִי יוֹתֵר עַל הָרָגִיל, אֲבָל יַעֲקֹב לֹא נָפַל עַל צַוָּארֵי יוֹסֵף וְלֹא נְשָׁקוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה קוֹרֵא אֶת שְׁמַע.

(ל) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת־פָּנֶיךָ כִּי עוֹדְךָ חָי:

ל וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אִלּוּ אֲנָא מָית זִמְנָא הָדָא מְנַחֵם אֲנָא בְּתַר דַּחֲזֵיתִי יָת אַפָּיךְ אֲרֵי עַד כְּעַן אַתְּ קַיָּם:

רש״י◂ **אָמוּתָה הַפָּעַם** • פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ, וּמִדְרָשׁוֹ: סָבוּר הָיִיתִי לָמוּת שְׁתֵּי מִיתוֹת: בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִמֶּנִּי שְׁכִינָה, וְהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁיִּתְבָּעֵנִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיתָתְךָ, עַכְשָׁו, שֶׁעוֹדְךָ חַי, לֹא אָמוּת אֶלָּא פַּעַם אַחַת. **אור החיים**

(לא) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֶעֱלֶה וְאַגִּידָה לְפַרְע�ֹה וְאֹמְרָה אֵלָיו אַחַי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנַעַן בָּאוּ אֵלָי:

לא וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי וּלְבֵית אֲבוּהִי אֶסַּק וְאֶחַוֵּי לְפַרְעֹה וְאֵימַר לֵהּ אַחַי וּבֵית אַבָּא דִּי בְאַרְעָא דִּכְנַעַן עַלּוּ לְוָתִי:

רש״י◂ **וְאֹמְרָה אֵלָיו אַחַי וְגוֹ׳** • וְעוֹד אוֹמַר לוֹ: ״וְהָאֲנָשִׁים רוֹעֵי צֹאן וְגוֹ׳״.

(לב) וְהָאֲנָשִׁים רֹעֵי צֹאן כִּי־אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ:

לב וְגֶבְרַיָּא רָעֵי עָנָא אֲרֵי גֶּבְרֵי מָרֵי גֵּיתֵי הֲווֹ וְעָנָהוֹן וְתוֹרֵיהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אַיְתִיאוּ:

(לג) וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם:

לג וִיהֵי אֲרֵי יִקְרֵי לְכוֹן פַּרְעֹה וְיֵימַר מָה עוֹבָדֵיכוֹן:

(לד) וַאֲמַרְתֶּם אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל־רֹעֵה צֹאן:

לד וְתֵימְרוּן גֶּבְרֵי מָרֵי גֵּיתֵי הֲווֹ עַבְדָּךְ מֵעוּלְמָנָא וְעַד כְּעַן אַף אֲנַחְנָא אַף אֲבָהָתָנָא בְּדִיל דִּי תִיתְבוּן בְּאַרְעָא דְּגֹשֶׁן אֲרֵי מְרַחֲקִין מִצְרָאֵי כָּל רָעֵי עָנָא:

רש״י◂ **בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן** • וְהִיא צְרִיכָה לָכֶם, שֶׁהִיא אֶרֶץ מִרְעֶה, וּכְשֶׁתֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁאֵין אַתֶּם בָּקִיאִין בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת, יַרְחִיקֻכֶם מֵעָלָיו וְיוֹשִׁיבְכֶם שָׁם. **כִּי־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם וְגוֹ׳** • לְפִי שֶׁהֵם לָהֶם אֱלָהוּת.

מז (א) וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֶּד לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאַחַי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנָּם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן: **אור החיים**

א וַאֲתָא יוֹסֵף וְחַוִּי לְפַרְעֹה וַאֲמַר אַבָּא וְאַחַי וְעָנְהוֹן וְתוֹרֵהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוֹ מֵאַרְעָא דִּכְנָעַן וְהָא אִנּוּן בְּאַרְעָא דְּגֹשֶׁן:

(ב) וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיַּצִּגֵם לִפְנֵי פַּרְעֹה:

ב וּמִקְצַת מִן אֲחוֹהִי דְּבַר חַמְשָׁא גֻּבְרִין וַאֲקֵימִנּוּן קֳדָם פַּרְעֹה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ל) וַיֹּאמֶר וְגוֹ׳ אָמוּתָה הַפָּעַם וְגוֹ׳. טַעַם אוֹמְרוֹ הַפָּעַם פֵּרוּשׁ לִהְיוֹת שֶׁאָמַר (וַיֵּשֶׁב ל״ז) כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה עַתָּה אָמַר לֹא אֶרְאֶה הַשָּׁחַת:

עוֹד נִרְאֶה לוֹמַר בְּדִקְדּוּק אוֹמְרוֹ כִּי עוֹדְךָ חָי וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת פָּנֶיךָ וְהַדָּבָר מוּבָן כִּי חַי הוּא. גַּם צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה לֹא אָמַר יַעֲקֹב בֵּן כְּשֶׁבִּשְׂרוּהוּ הָאַחִים כִּי יוֹסֵף חַי וּמָצִינוּ שֶׁהֶאֱמִין כְּשֶׁרָאָה הָעֲגָלוֹת (מ״ה) וַתְּחִי רוּחַ וְגוֹ׳ וּמַה דָּבָר חָדָשׁ רָאָה:

אֲבָל כְּבָר דִּבְרֵי יַעֲקֹב הֵם כִּי הֲגַם שֶׁנִּתְבַּשֵּׂר כִּי עוֹדְנוּ חַי זֶה הוֹעִיל לְדַעַת שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּמְצִיאוּת אֲבָל עֲדַיִן לִבּוֹ דַּוַי עָלָיו לְצַד הֱיוֹתוֹ בֵּין הָאֻמּוֹת שֶׁפֶל עֶבֶד מוּשְׁלִים אִם עוֹדְנוּ בְּצִדְקוּתוֹ וְלֹא כָּהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵיחוֹ, אוֹ לְצַד הֱיוֹתוֹ מֻבְדָּל מִמֶּנּוּ וְנָתוּן תּוֹךְ הַקְּלִפּוֹת וּבִפְרָט טֻמְאַת מִצְרַיִם, וּמַה גַּם לְצַד מַה שֶּׁעָבְרוּ מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאָמַר (ל״ז) חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף (ב״ר פ׳ פ״ד), וְדָבָר יָדוּעַ הוּא כִּי הַצַּדִּיקִים יוֹתֵר יַחְפְּצוּ בְּהָעִדֵּר הַבֵּן בִּהְיוֹתוֹ בֵּן מֵבִישׁ וּמַה גַּם יַעֲקֹב הַצַּדִּיק, אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא הָיְתָה שִׂמְחָתוֹ שְׁלֵמָה מִפֶּגֶם זֶה עַד וַיֵּרֶא אֵלָיו וְהִכִּיר בּוֹ בְּפָנָיו כִּי הַכָּרַת הַפָּנִים תַּעֲנֶה בְּאִישׁ, וּכְמוֹ כֵן מָצִינוּ לְצַדִּיקִים שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים שֶׁהִפְּירוּ בְּרִשָּׁם הַפָּנִים מַעֲשֵׂה אָדָם וּמִכָּל שֶׁכֵּן יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁיַּפִּיר, לָזֶה כְּשֶׁהִכִּיר בּוֹ אָמַר אֶלָּיו אָמוּתָה הַפָּעַם פֵּרוּשׁ הַפָּעַם הַזֹּאת בִּרְאִיָּתְךָ וְלֹא מִקֹּדֶם כְּשֶׁנִּתְבַּשַּׂרְתִּי, וְהַטַּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת פָּנֶיךָ וְהִכַּרְתִּי בָּהֶם שֶׁעוֹדְךָ חַי פִּי׳ צַדִּיק כְּמִקֹּדֶם וְלֹא נִשְׁתַּנָּה דִּיּוּקָנְךָ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה אֶלָּא עוֹדְךָ חַי כִּי הַצַּדִּיקִים קְרוּיִים חַיִּים (בְּרָכוֹת י״ח.) וְנָכוֹן: א) **אָבִי וְאַחַי וְגוֹ׳**. פֵּרוּשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ עֲלֵיהֶם עָשׂוֹת. וְהִנָּם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ (מ״ה) וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶרֶץ גֹּשֶׁן בְּעֶרְךָ מִרְעֶה הַמֻּקְנֶה הִיא טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲבָל הָאַחִים בְּדַבְּרָם לִפְנֵי פַּרְעֹה לֹא בָּאוּ בְּטַעֲנָה כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ אֶלָּא כְּמִתְחַנְּנִין עַל דָּבָר טוֹב, וְאָמְרוּ (ד׳) לָגוּר וְגוֹ׳ כִּי אֵין מִרְעֶה וְגוֹ׳ וְעַיֵּן בְּסָמוּךְ:

כ״ש◄ **וּמִקְצֵה אֶחָיו** • מִן הַפְּחוּתִים שֶׁבָּהֶם לִגְבוּרָה, שֶׁאֵין נִרְאִים גִּבּוֹרִים, שֶׁאִם יִרְאֶה אוֹתָם גִּבּוֹרִים, יַעֲשֶׂה אוֹתָם אַנְשֵׁי מִלְחַמְתּוֹ, וְאֵלֶּה הֵם: רְאוּבֵן, שִׁמְעוֹן, לֵוִי, יִשָּׂשכָר וּבִנְיָמִין. אוֹתָם שֶׁלֹּא כָּפַל מֹשֶׁה שְׁמוֹתָם כְּשֶׁבֵּרְכָם. אֲבָל שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים כָּפַל: ״וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר, שְׁמַע ה׳ קוֹל יְהוּדָה״, ״וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד״, ״וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי״, ״וּלְדָן אָמַר דָּן״, וְכֵן לִזְבֻלוּן וְכֵן לְאָשֵׁר, זֶה לְשׁוֹן בְּרַאשִׁית רַבָּה, שֶׁהִיא אַגָּדַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּגְמָרָא בַּבְלִית שֶׁלָּנוּ (ב״ק צב) מְצִינוּ שֶׁאוֹתָם שֶׁכָּפַל מֹשֶׁה שְׁמוֹתָם הֵם הַחֲלָשִׁים, וְאוֹתָן הֵבִיא לִפְנֵי פַּרְעֹה, וְיהוּדָה שֶׁהֶכְפַּל שְׁמוֹ, לֹא הֶכְפַּל מִשּׁוּם חֲלָשׁוּת, אֶלָּא טַעַם יֵשׁ בַּדָּבָר, כִּדְאִיתָא בְּבָבָא קַמָּא. וּבְבְרִיְתָא דְּסִפְרֵי שָׁנִינוּ בָּהּ ב״וְזֹאת הַבְּרָכָה״ כְּמוֹ בַּגְּמָרָא שֶׁלָּנוּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טו עמ׳ 396)

זֶהוּ לְשׁוֹן בְּרֵאשִׁית רַבָּה, שֶׁהִיא אַגָּדַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּגְמָרָא בַּבְלִית שֶׁלָּנוּ (רש״י מז, ב) סַגְנוֹן הַלִּמּוּד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא קָצָר וְתַמְצִיתִי, כַּנִּרְאֶה מִסַּגְנוֹן תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי. לָכֵן מְפֹרָשׁ אַגָּדַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְפְּלוּ שְׁמוֹת **הַגִּבּוֹרִים**, כִּי לְפִי זֶה נִמְצָא שֶׁהַכְּפֹלֶת הַשֵּׁמוֹת אֵינוֹ אֲרִיכוּת בִּלְשׁוֹן הַבְּרָכָה, אֶלָּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ - לִהְיוֹתָם גִּבּוֹרִים וּמְפֹרָסָמִים הָכְפְּלוּ שְׁמוֹתָם. וְאִלּוּ הַגְּמָרָא הַבַּבְלִית, שֶׁסַּגְנוֹנָהּ אָרֹךְ יוֹתֵר, מְפֹרָשׁ שֶׁשְּׁמוֹת **הַחֲלָשִׁים** נִכְפְּלוּ, הֵינוּ שֶׁמֹּשֶׁה הָאֱרִיךְ בִּלְשׁוֹן הַבְּרָכָה כְּדֵי לְחַזֵּק וּלְהַגְבִּיר שְׁבָטִים אֵלּוּ.

(ג) **וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־אֶחָיו מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה רֹעֵה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבוֹתֵינוּ:**

ג **וַאֲמַר פַּרְעֹה לַאֲחוֹהִי מָה עוֹבָדֵיכוֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה רָעֵי עָנָא עַבְדָּיךְ אַף אֲנַחְנָא אַף אֲבָהָתָנָא:**

(ד) **וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי־אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי־כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ־נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:**

ד **וַאֲמָרוּ לְוַת פַּרְעֹה לְאִתּוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתֵינָא אֲרֵי לֵית רַעְיָא לְעָנָא דִּי לְעַבְדָּיךְ אֲרֵי תַקִּיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן וּכְעַן יֵתְבוּן כְּעַן עַבְדָּיךְ בְּאַרְעָא דְּגֹשֶׁן:**

(ה) **וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאַחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ:** אור החיים

ה **וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף לְמֵימָר אֲבוּךְ וְאַחָיךְ אֲתוֹ לְוָתָךְ:**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה) **וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה וגו׳ לֵאמֹר וגו׳.** צָרִיךְ לְדַעַת כְּוָנַת אוֹמְרוֹ לֵאמֹר, גַּם קָשֶׁה אוֹמְרוֹ אָבִיךָ וְגוּ׳ בָּאוּ אֵלֶיךָ הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד בַּדָּבָר עַצְמוֹ שֶׁלָּמֵּד:

אָכֵן תִּמְצָא כִּי פַּרְעֹה בְּדַבְּרוֹ אֶל יוֹסֵף עִנְיַן אֶחָיו שֶׁיְּקַחוּ אֶת אֲבִיהֶם וְיָבוֹאוּ אֵמַר (מ״ה י״ז י״ח) אֱמֹר אֶל אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ וְגוּ׳, וּקְחוּ אֶת אֲבִיכֶם וְגוּ׳ וּבֹאוּ אֵלָי, וְדָבָר זֶה יֵשׁ בּוֹ ב׳ מַשְׂמָעִיּוֹת, הָא׳ כִּי יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם מִשֶּׁם פַּרְעֹה כִּי הוּא הַמְצַוֶּה דָּבָר. וְהַב׳ כִּי יוֹסֵף יֹאמַר לָהֶם כֵּן מִפִּי עַצְמוֹ, וּפַרְוֹשׁ זֶה הוּא יוֹתֵר צוֹדֵק מִמַּה שֶׁמָּצִינוּ שֶׁאָמַר אַחַר כָּךְ (שָׁם י״ט) וְאַתָּה צֻוֵּיתָה וְגוּ׳ וְאִם הַכֹּל הוּא דִּבְרֵי פַּרְעֹה לֹא יִצְטָרֵךְ לוֹמַר שֶׁנִּטַּל רְשׁוּת מִפַּרְעֹה הֲלֹא הַכֹּל הוּא דִּבְרֵי פַּרְעֹה. וְהִנֵּה תִּמְצָא כְּשֶׁדִּבֵּר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו קֹדֶם שֶׁדִּבֵּר לְפַרְעֹה אָמַר לָהֶם (מ״ו ל״א) אֶעֱלֶה וְאַגִּידָה לְפַרְעֹה וְגוּ׳ אַחַי וְגוּ׳ בָּאוּ אֵלָי, הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ כִּי הוּא הַמְצַוֶּה אוֹתָם לָבֹא אֵצְלוֹ וְהִנֵּה בָּאוּ אֵלָיו הָאֲנָשִׁים, וְזֶה הִצְדִּיק פְּרוּשׁ ב׳. וְכַאֲשֶׁר דִּבֵּר אֶל פַּרְעֹה לֹא דִּקְדֵּק לוֹמַר בָּאוּ אֵלַי אֶלָּא סָתַם אַחַי וְגוּ׳ בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְגוּ׳ זֶה יַגִּיד כִּי בְּיאָתָם הִיא לְפַרְעֹה וְלָזֶה מוֹדִיעוֹ לוֹמַר קְיִמוּ דְּבָרֶיךָ וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק הַסָּמוּךְ לָזֶה, אֲשֶׁר עַל כֵּן הֵשִׁיב פַּרְעֹה לְיוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאַחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ פִּי׳ שֶׁתֹּאמַר שֶׁבִּיאַת אַחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ כִּי אֵין כַּוָּנָתִי בְּאוֹמְרִי אֱמֹר אֶל אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ בִּשְׁלִיחוּתִי תְּדַבֵּר אֲלֵיהֶם כִּי אֲנִי הַמְצַוֶּה אֶלָּא הִרְשִׁיתִי אוֹתְךָ שֶׁתְּדַבֵּר אֲלֵיהֶם מִשְּׁמִךְ שֶׁיָּבוֹאוּ אֵלֶיךָ, וּכְבָר הִרְשֵׁיתִי אוֹתְךָ שֶׁתִּתֵּן לָהֶם טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִם כֵּן אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ וְגוּ׳. וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין אִם יִהְיֶה הַדָּבָר בְּמִצְוַת פַּרְעֹה אוֹ עַל פִּי יוֹסֵף יֵשׁ בָּזֶה לוֹמַר צַד גְּנַאי וְצַד שֶׁבַח, צַד גְּנַאי שֶׁשָּׁלַל הַחִיּוּב מִמֶּנּוּ אֲלֵיהֶם, וְעוֹד כִּי מִנְּמוּסֵי הַמַּלְכוּת כְּשֶׁיִּתֵּן מֶלֶךְ גְּדֻלָּה אוֹ הֲנָאָה לְאָדָם אֶחָד הִיא לוֹ מַתָּנַת עוֹלָמִית, וְלָזֶה אִם יִהְיוּ הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים מִפִּי פַּרְעֹה הִנֵּה הִנָּם בָּאִים לְמַאֲמַר הַמֶּלֶךְ וְחִיּוּב עַל הַמֶּלֶךְ לִסְבֹּל עֲלָם וּמֵיטַב הָאָרֶץ יִתֵּן לָהֶם נִצְחִי בְּמַלְכוּתוֹ, וְלָזֶה הִקְפִּיד פַּרְעֹה שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר מִמֶּנּוּ אֶלָּא מִיּוֹסֵף וְהַחִיּוּב אֲלֵיהֶם הוּא וְלֹא עַל פַּרְעֹה וְזֶה אֵין מַתָּנָתוֹ עוֹלָמִית כִּי אִינוֹ אֶלָּא שַׁלִּיט בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵין לוֹ שֵׁם מַלְכוּת וּמַתָּנָתוֹ תִּהְיֶה קַיֶּמֶת כָּל זְמַן שֶׁיַּחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ בָּהּ, וּבָזֶה נִתְפַּוֵּן שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב יוֹסֵף כִּי הוּא צָרִיךְ לָהֶם וּלְצָרְכָּךְ הַמַּלְכוּת שָׁלַח אַחֵרֵיהֶם לִהְיוֹתָם גִּבּוֹרֵי חַיִל לְהִיוֹת חֵיל וְחוֹמָה לְמַלְכוּתוֹ

לָזֶה אָמַר אֲלֵיהֶם כִּי הוּא אֵין לוֹ צָרְכָּךְ בָּהֶם: **וְצַד** הַשֶּׁבַח הוּא כִּי לָמָּה יִצְטָרֵךְ לְהוֹדִיעוֹ הַדָּבָר כְּאִישׁ אֲשֶׁר אֵין כֹּחַ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד שֶׁיִּקַּח רְשׁוּת מֵאֵת הַמֶּלֶךְ הֲלֹא כְּבָר נָתַן לוֹ רְשׁוּת בְּכֹל וַעֲשֵׂה יַעֲשֶׂה, וְהוּא אוֹמְרוֹ בָּאוּ אֵלֶיךָ רָאוּי אַתָּה שֶׁיָּבוֹאוּ בִּשְׁבִילְךָ וּבְכֹחַ מַאֲמָרְךָ אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ וְגוּ׳ מִבְּלִי צָרְךָ קָחַת רְשׁוּת מִמֶּנִּי. וּלְדָרְךָ זֶה תִּתְפָּרֵשׁ עוֹד לֵאמֹר שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת לוֹמַר הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים אֵלָיו, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּפ״א מִמַּסֶּכְתָּ יוֹמָא (ד׳:) וְז״ל אָמַר רַבִּי מְנַשְּׁיָא מִנַּיִן לָאוֹמֵר דָּבָר לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּבַל תֹּאמַר עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ אֱמֹר דִּכְתִיב וַיְדַבֵּר ה׳ וְגוּ׳ לֵאמֹר עַד כָּאן, וְלָזֶה הָצְרַךְ פַּרְעֹה לְהַרְשׁוֹתוֹ כִּי כָּל יָקָר וּגְדֻלָּה נֶאֱמַר לוֹ מִפִּי פַּרְעֹה, וַהֲגַם שֶׁגִּיגַע קְצַת פְּחִיתוּת עֶרֶךְ פַּרְעֹה בְּאֶמְצָעוּת הַדְּבָרִים אֵין בְּכָךְ כְּלוּם:

עוֹד יִרְמֹז בְּתֹבֶת אֵלֶיךָ, לֵאמֹר לוֹ כִּי טַעַם הַדָּבָר שֶׁצִּוָּה לָהֶם שֶׁיָּבוֹאוּ אֵינוֹ אֶלָּא לְמַה שֶׁנּוֹגֵעַ לְכִבּוּדוֹ שֶׁל יוֹסֵף כְּדֵי שֶׁתֵּפַר מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמִצְרַיִם שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶחְשָׁב לִשְׁפַל אֲנָשִׁים, וַהֲגַם שֶׁהַכִּרוּ אֶחָיו בַּיּוֹם שֶׁהִתְוַדַּע אֲלֵיהֶם עוֹדָנוּ בְּחָשָׁד שֶׁרָאָה כַּת שֶׁל בַּחוּרִים וְכִנָּה עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם כָּאָמוּר בְּדִבְרֵיהֶם ז״ל (ב״ר פ״ק) בַּפְּסוּק (נ׳ כ״א) וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם, וּבְבִיאַת אֲבִיו וְאֶחָיו יֵאָמֵן הַדָּבָר, וְהוּא אוֹמְרוֹ בָּאוּ אֵלֶיךָ לְצָרְכְּךָ וּלְכִבּוּדְךָ הִיא בְּיאָתָם:

(ו) אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אַחֶיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יָדַעְתָּ וְיֶשׁ־בָּם אַנְשֵׁי־חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי:

ו אַרְעָא דְמִצְרַיִם קֳדָמָךְ הִיא בְּדַשַׁפִּיר בְּאַרְעָא אוֹתֵיב יָת אֲבוּךְ וְיָת אַחָיךְ יֵתְבוּן בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְאִם יָדַעְתְּ וְאִית בְּהוֹן גֻּבְרִין דְּחֵילָא וְתִמַנְּנוּן רַבָּנֵי גֵיתַי עַל דִּי לִי:

רש״י ◂ אַנְשֵׁי־חַיִל • בְּקִיאִין בְּאֻמָּנוּתָן לִרְעוֹת צֹאן. עַל־אֲשֶׁר־לִי • עַל צֹאן שֶׁלִּי. **אור החיים**

(ז) וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה:

ז וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת יַעֲקֹב אֲבוּהִי וַאֲקִימִנֵּהּ קֳדָם פַּרְעֹה וּבָרִיךְ יַעֲקֹב יָת פַּרְעֹה:

רש״י ◂ וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב • הִיא שְׁאֵלַת שָׁלוֹם כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּרְאִים לִפְנֵי הַמְּלָכִים לִפְרָקִים, שלודי״ר בְּלַעַ״ז. **אור החיים**

(ח) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ:

ח וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיַעֲקֹב כַּמָּה יוֹמֵי שְׁנֵי חַיָּיךְ:

(ט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי וְלֹא הִשִּׂיגוּ אֶת־יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מְגוּרֵיהֶם:

ט וַאֲמַר יַעֲקֹב לְפַרְעֹה יוֹמֵי שְׁנֵי תוֹתָבוּתַי מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין זְעִירִין וּבִישִׁין הֲווֹ יוֹמֵי שְׁנֵי חַיַּי וְלָא אַדְבִּיקוּ יָת יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבָהָתַי בְּיוֹמֵי תוֹתָבוּתְהוֹן:

רש״י ◂ שְׁנֵי מְגוּרַי • יְמֵי גֵּרוּתַי, כָּל יָמַי הָיִיתִי גֵּר בָּאָרֶץ. וְלֹא הִשִּׂיגוּ • בַּטּוֹבָה.

(י) וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה:

י וּבָרִיךְ יַעֲקֹב יָת פַּרְעֹה וּנְפַק מִן קֳדָם פַּרְעֹה:

רש״י ◂ וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב • כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּפְטָרִים מִלִּפְנֵי שָׂרִים: מְבָרְכִים אוֹתָם וְנוֹטְלִים רְשׁוּת, וּמַה בֵּרָכָה בֵּרְכוֹ? שֶׁיַּעֲלֶה נִילוּס לְרַגְלָיו, לְפִי שֶׁאֵין אֶרֶץ מִצְרַיִם שׁוֹתָה מֵי גְּשָׁמִים, אֶלָּא נִילוּס עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה, וּמִבִּרְכָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וָאֵילָךְ, הָיָה פַּרְעֹה בָּא אֶל נִילוּס, וְהוּא עוֹלֶה לִקְרָאתוֹ וּמַשְׁקֶה אֶת הָאָרֶץ (תנחומא).

◆ שבת קודש ד׳ טבת ◆

(יא) וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמֵיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה:

יא וְאוֹתֵיב יוֹסֵף יָת אֲבוּהִי וְיָת אַחוֹהִי וְיָהַב לְהוֹן אַחֲסָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּדַשַׁפִּיר בְּאַרְעָא דְרַעְמְסֵס כְּמָא דִי פַקִּיד פַּרְעֹה:

רש״י ◂ רַעְמְסֵס • מֵאֶרֶץ גֹּשֶׁן הִיא.

(יב) וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף:

יב וְזָן יוֹסֵף יָת אֲבוּהִי וְיָת אַחוֹהִי וְיָת כָּל בֵּית אֲבוּהִי לַחְמָא לְפוּם טַפְלָא:

רש״י ◂ לְפִי הַטָּף • לְפִי הַצָּרִיךְ לְכָל בְּנֵי בֵּיתָם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ו) **בְּמֵיטַב הָאָרֶץ וְגוֹ׳ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן.** הִנֵּה חָשׁ לוֹמַר בְּמֵיטַב הָאָרֶץ לְבַד, לְצַד שֶׁיּוֹסֵף רָמַז בִּדְבָרָיו כִּי חָפֵץ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן יַחְשֹׁב כִּי אֵינוֹ חָפֵץ שֶׁיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן מִפְּאָה שֶׁלֹּא הִסְכִּים עַל דְּבָרָיו, וְאִם הָיָה אוֹמֵר יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן יִהְיֶה נִשְׁמָע שֶׁהוּא כְּמִסְתַּפֵּק לָהֶם בִּנְתִינַת אֶרֶץ גֹּשֶׁן לְבַד וְלֹא בַּטּוֹב מִמֶּנָּה אִם יִכְשַׁר בְּעֵינֵי יוֹסֵף וְזֶה סוֹתֵר מַה שֶּׁקָּדַם בִּדְבָרָיו (מ״ה) וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם, לָזֶה אָמַר בְּמֵיטַב וְגוֹ׳ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן. וְזֶה שִׁעוּר דְּבָרָיו בְּמֵיטַב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב וְגוֹ׳ וַאֲנִי מוֹדִיעֲךָ כִּי אֶרֶץ גֹּשֶׁן הִיא הַמֵּיטָב. וּמְצִינוּ שֶׁכֵּן הֵעִיד הַכָּתוּב דִּכְתִיב (פְּסוּק י״א) וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף וְגוֹ׳ בְּמֵיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמְסֵס וְגוֹ׳: **אוֹ** יִהְיֶה שִׁעוּר הַכָּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בְּמֵיטַב וְגוֹ׳ וְאִם בָּחַרוּ לָהֶם אֶרֶץ גֹּשֶׁן יֵשְׁבוּ בָּהּ. וּבָזֶה אֵין הֶחְלֵט לוֹמַר כִּי הוּא זֶה מְקוֹמָם אֶלָּא עוֹדָם בְּשַׁעַר הָרָצוֹן אִם יִיטַב בְּעֵינֵיהֶם מָקוֹם אַחֵר הָרְשׁוּת בְּיָדָם לָשֶׁבֶת בְּמֵיטַב הָאָרֶץ: ז) **וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה.** טַעַם אוֹמְרוֹ וַיַּעֲמִדֵהוּ וְגוֹ׳. אוּלַי שֶׁהֶעֱמִידוֹ בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁשָּׁם לוֹ פַּרְעֹה מְקוֹמוֹ לִפְנֵי כִּסְאוֹ כְּשֶׁאָמַר לוֹ (מ״א) רַק הַכִּסֵּא אֶגְדַּל מִמֶּךָּ, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי יוֹסֵף הֶעֱמִיד אָבִיו לִפְנֵי פַּרְעֹה בַּמָּקוֹם הַמַּעֲלֶה קָרוֹב לַמֶּלֶךְ: **עוֹד** יִרְצֶה שֶׁהֶעֱמִידוֹ לְמוּל פָּנָיו כְּדֶרֶךְ הַמְבָרְכִין וַיְבָרֵךְ יַעֲקֹב וְגוֹ׳: **עוֹד** יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ כִּי הַצַּדִּיק לְהַעֲמִידוֹ לְפָנָיו לְצַד הֱיוֹת פַּרְעֹה שָׁפֵל אֲנָשִׁים צָעִיר קוֹמָה (מ״ק י״ח) הַצַּדִּיק לְהַכִּירָנּוּ לוֹ וְהֶעֱמִידוֹ לְפָנָיו לוֹמַר לוֹ כִּי הוּא זֶה:

(יג) וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלַהּ אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרָעָב:

יג וְלַחְמָא לֵית בְּכָל אַרְעָא אֲרֵי תַקִּיף כַּפְנָא לַחֲדָא וְאִשְׁתַּלְהִי עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְעַמָּא דְאַרְעָא דְכְנַעַן מִן קֳדָם כַּפְנָא:

רס"ו◄ וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ • חוֹזֵר לָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן, לְתִחְלַּת שְׁנֵי הָרָעָב. וַתֵּלַהּ • כְּמוֹ עַוְתִּלְאֶה', לְשׁוֹן עֲיפוּת, כְּתַרְגּוּמוֹ, וְדוֹמֶה לוֹ: (משלי כו) "כְּמִתְלַהֲלֵהַּ הַיֹּרֶה זִקִּים". אור החיים

(יד) וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה:

יד וְלַקִּיט יוֹסֵף יָת כָּל כַּסְפָּא דְאִשְׁתְּכַח בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּבְאַרְעָא דִכְנַעַן בְּעִיבּוּרָא דִי אִנּוּן זָבְנִין וַאֲיְתִי יוֹסֵף יָת כַּסְפָּא לְבֵית פַּרְעֹה:

רס"ו◄ בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים • נוֹתְנִין לוֹ אֶת הַכֶּסֶף. אור החיים

(טו) וַיִּתֹּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הָבָה־לָּנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נֶגְדֶּךָ כִּי אָפֵס כָּסֶף:

טו וּשְׁלִים כַּסְפָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּמֵאַרְעָא דִכְנַעַן וַאֲתוֹ כָל מִצְרָאֵי לְוָת יוֹסֵף לְמֵימַר הַב לָנָא לַחְמָא וּלְמָה נְמוּת לְקִבְלָךְ אֲרֵי שְׁלִים כַּסְפָּא:

רס"ו◄ אָפֵס • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'שְׁלִים'. אור החיים

(טז) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הָבוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֵס כָּסֶף:

טז וַאֲמַר יוֹסֵף הָבוּ גֵיתֵיכוֹן וְאֶתֵּן לְכוֹן בְּגֵיתֵיכוֹן אִם שְׁלִים כַּסְפָּא:

(יז) וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיְנַהֲלֵם בַּלֶּחֶם בְּכָל־מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא:

יז וְאַיְתִיו יָת גֵּיתֵיהוֹן לְוָת יוֹסֵף וִיהַב לְהוֹן יוֹסֵף לַחְמָא בְּסוּסָוָתָא וּבְגֵיתֵי עָנָא וּבְגֵיתֵי תוֹרִין וּבַחֲמָרִין וְזַנְנוּן בְּלַחְמָא בְּכָל גֵּיתֵיהוֹן בְּשַׁתָּא הַהִיא:

רס"ו◄ וַיְנַהֲלֵם • כְּמוֹ וַיְנַהֲגֵם, וְדוֹמֶה לוֹ: (ישעיה נא) "אֵין מְנַהֵל לָהּ", (תהלים כג) "עַל מֵי מְנוּחוֹת יְנַהֲלֵנִי".

(יח) וַתִּתֹּם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נְכַחֵד מֵאֲדֹנִי כִּי אִם־תַּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנִי לֹא נִשְׁאַר לִפְנֵי אֲדֹנִי בִּלְתִּי אִם־גְּוִיָּתֵנוּ וְאַדְמָתֵנוּ:

יח וּשְׁלִימַת שַׁתָּא הַהִיא וַאֲתוֹ לְוָתֵהּ בְּשַׁתָּא תִנְיְתָא וַאֲמָרוּ לֵהּ לָא נְכַסֵּי מִן רִבּוֹנִי אֱלָהֵין שְׁלִים כַּסְפָּא וְגֵיתֵי בְעִירָא לְוָת רִבּוֹנִי לָא אִשְׁתְּאַר קֳדָם רִבּוֹנִי אֱלָהֵין גְּוִיָּתָנָא וְאַרְעָנָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יג) וְלֶחֶם אֵין וְגוֹ' כִּי כָבֵד וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ וּלְצַד כֹּבֶד הָרָעָב הָיוּ אוֹכְלִים דָּבָר מַפְלִא וְכִלּוּ הַלֶּחֶם, וְהָלֹא לִרְאוֹת עֵינֵינוּ דָּאֲבָה נַפְשֵׁינוּ בִּשְׁנֵי רָעָב שֶׁהָיוּ בַּמַּעֲרָב שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד אוֹכֵל שִׁעוּר מַאֲכַל י' בְּנֵי אָדָם וְעוֹדֶנּוּ רָעֵב בְּבִטְנוֹ רַחֲמָנָא לִצְלָן:

יד) וַיְלַקֵּט וְגוֹ'. אָמַר לְשׁוֹן לְקִיטָה פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מֵהַכֶּסֶף בְּיָדָם וְלֹא כְּלוּם כִּי לֹא הִנִּיחַ אַחֲרָיו לָקֵט:

טו) וְלָמָּה נָמוּת וְגוֹ' כִּי אָפֵס כָּסֶף וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ לִהְיוֹת שֶׁלֹּא הָיָה חֵפֶץ לָקַחַת בִּשְׂכַר הַתְּבוּאָה כִּי אִם הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא, וְעַתָּה בָּאוּ בְּטַעֲנָה לוֹמַר לָמָּה וְגוֹ' לְטַעַם שֶׁתַּם הַכֶּסֶף שֶׁחֲרֵי יְכוֹלִין הֵמָּה לִפְרֹעַ הַתְּבוּאָה בְּשִׁוָּה כֶּסֶף וְלָזֶה הֵשִׁיבָם יוֹסֵף שֶׁנְּתַרָּצָה לָקַחַת מִקְנֵיהֶם בְּעַד הַלֶּחֶם כֵּיוָן שֶׁתַּם הַכֶּסֶף וְדִקְדֵּק בִּדְבָרָיו לוֹמַר אִם אָפֵס כֶּסֶף וְזוּלַת זֶה לֹא יִתֵּן לָהֶם כָּל עוֹד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לִפְרֹעוֹ בְּכֶסֶף, וְטַעֲמוֹ לְהַעֲנִי מִצְרַיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ אֲחֵיהֶם דַּלִּים בִּפְנֵי עֲשִׁירִים וְלָזֶה נִתְחַכֵּם שֶׁיִּקְנוּ מִמֶּנּוּ בְּכֶסֶף שֶׁכָּל עוֹד שֶׁהַמִּקְנֶה בְּיָדָם מְזוֹנוֹתָם עֲלֵיהֶם וְיִצְטָרְכוּ לִקְנוֹת לָהֶם וּמְזוֹנוֹת הַמִּקְנֶה כִּי מִן הַסְּתָם אֵין דֶּשֶׁא וְאֵין עֵשֶׂב וּצְרִיכִין לָתֵת שְׁעוֹרִים מַאֲכָל לַבְּהֵמוֹת לָזֶה הִנִּיחַ צָרְכֵי הַמִּקְנֶה עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁבֹּר לָהֶם בְּכֶסֶף שֶׁבָּזֶה לֹא נִשְׁלְמָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה עַד שֶׁהוֹרִקוּ וְנַעֲשׂוּ כְּלִי רֵיק מִכֹּל וּכְשֶׁבָּאוּ אֶחָיו הָיוּ עֲשִׁירִים לִפְנֵי עֲנִיִּים וְהָיוּ לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כֵּן אִם הָיָה מִקְרֶה לְקַחַת מֵהֶם הַמִּקְנֶה:

עוֹד נִרְאֶה שֶׁיְּכַוְּנוּ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֶּסֶף אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ בִּנְמְצָא לָהֶם אָז וְזֶה הוּא דָּבָר הָרָגִיל שֶׁבְּנֵי אָדָם לֹא יִהְיֶה לָהֶם מָצוּי תָּמִיד כֶּסֶף כִּי יִשְׁלְחוּ בְּאֶרֶץ מֶרְחַקִּים, וְהוּא אוֹמְרוֹ אָפֵס לְשׁוֹן מְנִיעָה וְלָזֶה טָעֲנוּ לָמָּה יָמוּתוּ לְצַד שֶׁכַּסְפָּם בְּמָקוֹם אַחֵר וְהֵשִׁיבָם כִּי יִתְּנוּ מִקְנֵיהֶם אִם נִמְנַע מֵהֶם הַכֶּסֶף וְכַוָּנָתוֹ הוּא, אִם אֱמֶת דִּבְּרֵיהֶם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֶּסֶף אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מָצוּי וְזֶה יוֹרֶה שֶׁאֵינוֹ מַצְדִּיק דִּבְרֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ מִקְנֵה הַבְּהֵמָה מַשְׁכּוֹן בְּעַד הַכֶּסֶף עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְפֶרֶק הִתְקַבֵּל וְאָז יַחְזִיר לָהֶם הַמִּקְנֶה:

רס"ו◀ **בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית** • שְׁנִית לִשְׁנֵי הָרָעָב. **כִּי אִם־תַּם הַכָּסֶף** וְגוֹ' • כִּי אֲשֶׁר תַּם הַכֶּסֶף וְהַמִּקְנֶה, וּבָא הַכֹּל אֶל יַד אֲדֹנִי. **בִּלְתִּי אִם־גְּוִיָּתֵנוּ** • כְּמוֹ: 'אִם לֹא גְּוִיָּתֵנוּ'. **אור החיים**

(יט) **לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אַדְמָתֵנוּ קְנֵה־אֹתָנוּ וְאֶת־אַדְמָתֵנוּ בַּלָּחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאַדְמָתֵנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה וְתֵן־זֶרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תֵשָׁם:**

יט לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ אַף אֲנַחְנָא אַף אַרְעָתָנָא קְנֵי יָתָנָא וְיָת אַרְעָתָנָא בְּלַחְמָא וּנְהֵי אֲנַחְנָא וְאַרְעָתָנָא עַבְדִין לְפַרְעֹה וְהַב בַּר זַרְעָא וְנֵיחֵי וְלָא נְמוּת וְאַרְעָא לָא תְּבוּר:

רס"ו◀ **וְתֵן־זֶרַע** • לִזְרֹעַ הָאֲדָמָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר יוֹסֵף: "וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חָרִישׁ וְקָצִיר", מִכֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בָּאָה בְּרָכָה לַרַגְלוֹ, וְהִתְחִילוּ לִזְרֹעַ וְכָלָה הָרָעָב, וְכֵן שָׁנִינוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּסוֹטָה. **לֹא תֵשָׁם** • לֹא תְּהֵא שְׁמָמָה, לֹא תֵּבֹר, לְשׁוֹן שְׁדֵה בוּר שֶׁאֵינוֹ חָרוּשׁ.

(כ) **וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפַרְעֹה:**

כ וּקְנָא יוֹסֵף יָת כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה אֲרֵי זַבִּינוּ מִצְרָיִם גְּבַר חַקְלֵהּ אֲרֵי תְקֵיף עֲלֵיהוֹן כַּפְנָא וַהֲוַת אַרְעָא לְפַרְעֹה:

רס"ו◀ **וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפַרְעֹה** • קְנוּיָה לוֹ.

(כא) **וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לֶעָרִים מִקְצֵה גְּבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קָצֵהוּ:**

כא וְיָת עַמָּא אַעְבַּר יָתֵהּ מִקָּרֵי לְקָרֵי מִסְיָפֵי תְּחוּם מִצְרַיִם וְעַד סוֹפֵהּ:

רס"ו◀ **וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אוֹתוֹ** • יוֹסֵף מֵעִיר לְעִיר, לְזָכְרוֹן שֶׁאֵין לָהֶם עוֹד חֵלֶק בָּאָרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר זוֹ בַּחֲבֶרְתָּהּ. וְלֹא הֵצַרְךָ הַכָּתוּב לִכְתֹּב זֹאת, אֶלָּא לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַסִּיר חֶרְפָּה מֵעַל אֶחָיו, שֶׁלֹּא יְהִיוּ קוֹרִין אוֹתָם: 'גּוֹלִים' (חולין ס). **מִקְצֵה גְּבוּל־מִצְרַיִם וְגוֹ'** • כֵּן עָשָׂה לְכָל הֶעָרִים אֲשֶׁר בְּמַמְלְכוּת מִצְרַיִם, מִקְצֵה גְּבוּלָהּ וְעַד קְצֵה גְּבוּלָהּ.

(כב) **רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת־חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אַדְמָתָם:**

כב לְחוֹד אַרְעָא דְכַהֲנַיָּא לָא זַבִּין אֲרֵי חֻלָּקָא לְכַהֲנַיָּא מִלְוָת פַּרְעֹה וְאָכְלִין יָת חֻלָּקְהוֹן דִּיהַב לְהוֹן פַּרְעֹה עַל כֵּן לָא זַבִּינוּ יָת אַרְעֲהוֹן:

רס"ו◀ **הַכֹּהֲנִים** • הַכּוֹמָרִים, כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן, מְשֹׁרֶת לֵאלֹהוּת הוּא, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן גְּדֵלָה, כְּמוֹ: "כֹּהֵן מִדְיָן", "כֹּהֵן אוֹן". **חֹק לַכֹּהֲנִים** • חֹק קָבוּעַ וְנָכוֹן לָהֶם לְיוֹם.

(כג) **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם**

כג וַאֲמַר יוֹסֵף לְעַמָּא הָא זְבִינִית יָתְכוֹן יוֹמָא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יח) **לֹא נְכַחֵד מֵאֲדֹנִי וְגוֹ'.** קָשֶׁה מַה כַּוָּנָתָם בְּאוֹמְרָם לֹא נְכַחֵד וְהַאֵיךְ יְכוֹלִין לְכַחֵד בַּדָּבָר שֶׁעוֹמֵד לְהִתְבָּרֵר שֶׁאִם יֹאמְרוּ כִּי לֹא תַּם צְרִיכִין לְהַבִּיאוֹ וּמַה הִיא אֲמָנָה זוֹ שֶׁאוֹמְרִים לוֹ שֶׁלֹּא יְכַחֵידוּ אֶת הַדָּבָר. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרָם כִּי אִם, שֶׁאֵין לָהֶם מַשְׁמָעוּת. עוֹד הֲלֹא כְּבָר אָמְרוּ לוֹ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה אֶפֶס כַּסָּף:

עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת כַּוָּנַת אוֹמְרָם וּמִקְנֵה וְגוֹ' אֶל אֲדֹנִי. וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוְּנוּ לוֹמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לֹא נְכַחֵד וְגוֹ' פֶּרוּשׁ אֵין לָנוּ כֶּסֶף וְאָנוּ מַכְחִידִים אוֹתוֹ מֵאֲדֹנִי כִּי אִם הָאֱמֶת בַּמֶּה שֶׁהוּא תַּם הַכֶּסֶף, וְכַוָּנָתָם לְבַל יַחְשְׁדוּ אוֹתָם כִּי הֶעֱנוּ עַצְמָם וּבָאוּ לְבַקֵּשׁ בְּתוֹרַת צְדָקָה. וְאוֹמְרָם וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה הוּא שֶׁל אֲדֹנִי פְּרוּשׁ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ מִמִּקְנֵה הַבְּהֵמָה הוּא שֶׁל אֲדֹנִי כִּי הוּא לֹא עָשָׂה גְּבוּל לַמִּקְנֶה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ כְּלָל קָנָה הַכֹּל כְּאוֹמְרוֹ וַיִּנָּהֲלֵם בְּכָל מִקְנֵהֶם, לָזֶה אָמְרוּ כִּי לֹא הֶצְרִכוּ לוֹמַר לֹא נְכַחֵד אֶלָּא בְּכֶסֶף שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁיְּכוֹל לְהִטָּמֵן אֲבָל מִקְנֵה הַבְּהֵמָה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם הוּא שֶׁל אֲדֹנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁלוֹ הֵם. וְאוֹמְרָם לֹא נִשָּׁאֵר וְגוֹ'. לוֹמַר שֶׁאֵין לָהֶם לֹא כֶּסֶף וְלֹא שְׁוֵה כָּסֶף:

וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק כִּי אֶפֶס כָּסֶף בְּדֶרֶךְ ב' כִּי טָעֲנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּיָדָם יִתְיַשֵּׁב הַכָּתוּב עַל נָכוֹן כִּי בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ לֹא יְכַחֲדוּ דָּבָר מִמֶּנּוּ כְּפַעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁטָּעֲנוּ שֶׁקֵּר שֶׁהָיָה לָהֶם אֶלָּא שֶׁמָּנַע מֵהֶם לֹא כֵן הוּא כִּי אִם תַּם מִפְּשׁ פְּרוּשׁ נִשְׁלַם וְאֵין לָהֶם עוֹד כֶּסֶף. וּבָזֶה יְיֻשַּׁב לָמָּה בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה אָמְרוּ אֶפֶס וּבְפַעַם ב' אָמְרוּ תַּם:

וְאוֹמְרָם וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל אֲדֹנִי פְּרוּשׁ מִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הָיָה עַד עַתָּה לְבִטָּחוֹן עַד שֶׁיִּזְדַּמֵּן הַכֶּסֶף מֵעַתָּה יִהְיֶה מַחְלָט לְךָ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֶל אֲדֹנִי:

וְאֶת־אַדְמַתְכֶם לְפַרְעֹה הֵא־לָכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־ הָאֲדָמָה׃

דֵּין וְיָת אַרְעֲכוֹן לְפַרְעֹה הֵא לְכוֹן בַּר זַרְעָא וְתִזְרְעוּן יָת אַרְעָא׃

רש״י ◄ הֵא • כְּמוֹ: הִנֵּה, כְּמוֹ: ״וְגַם אֲנִי הֵא דַרְכְּךָ בָּרֹאשׁ נָתַתִּי״. **אור החיים**

(כד) וְהָיָה בַּתְּבוּאֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע הַיָּדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאָכְלְכֶם וְלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם׃

כד וִיהֵי בְּאָעוֹלֵי עֲלַלְתָּא וְתִתְּנוּן חַד מִן חַמְשָׁא לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע חֶלְקִין יְהֵא לְכוֹן לְבַר זַרַע חַקְלָא וּלְמֵיכַלְכוֹן וְלֶאֱנַשׁ בְּבָתֵּיכוֹן וּלְמֵיכַל לְטַפְלְכוֹן׃

רש״י ◄ לְזֶרַע הַשָּׂדֶה • שֶׁבְּכָל שָׁנָה. וְלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם • וְלֶאֱכֹל הָעֲבָדִים וְהַשִּׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם. טַפְּכֶם • בָּנִים קְטַנִּים. **אור החיים**

(כה) וַיֹּאמְרוּ הֶחֱיִתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי וְהָיִינוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה׃

כה וַאֲמָרוּ קַיֵּמְתָּנָא נַשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי וּנְהֵי עַבְדִין לְפַרְעֹה׃

רש״י ◄ נִמְצָא־חֵן • לַעֲשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ. וְהָיִינוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה • לְהַעֲלוֹת לוֹ חֲמַס הַזֶּה בְּכָל שָׁנָה: לְחֹק שֶׁלֹּא יַעֲבֹר. **אור החיים**

(כו) וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה לַחֲמֻשׁ רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפַרְעֹה׃

כו וְשַׁוִּי יָתַהּ יוֹסֵף לִגְזָרָא עַד יוֹמָא הָדֵין עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּיהוֹן יָהֲבִין חַד מִן חַמְשָׁא לְפַרְעֹה לְחוֹד אַרְעָא דְכַהֲנַיָּא בִּלְחוֹדֵיהוֹן לָא הֲוַת לְפַרְעֹה׃

(כז) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד׃

כז וִיתִיב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן וְאַחֲסִינוּ בַהּ וּנְפִישׁוּ וּסְגִיאוּ לַחֲדָא׃

רש״י ◄ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ • לְשׁוֹן אֲחֻזָּה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טו עמ׳ 406)

וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (רש״י מז, כז) לְרַשִׁ״י הֶקְשָׁה: הַקָּבָ״ה אָמַר לְאַבְרָהָם ״כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם״, וְאִלּוּ כָּאן נֶאֱמַר **שֶׁהִתְיַשְּׁבוּ** בְּמִצְרַיִם (וְעוֹד בְּמֵיטַב הָאָרֶץ) וְאֶרֶץ גֹּשֶׁן הָיְתָה הֲאֲחוּזָה **שֶׁלָּהֶם** (וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ). וּמְתָרֵץ, שֶׁזֶּהוּ דִּיּוּק לְשׁוֹן

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כג) **הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם.** טַעַם אוֹמְרוֹ הַיּוֹם, גַּם הֵטִיל תֹּבֶת הַיּוֹם, בֵּין קְנִיָּתָם לְקִנְיַת הָאֲדָמָה. כִּי קְנִיָּתָם הוּא עַל יְדֵי מְשִׂיכָה כְּדִין קִנְיַת עֲבָדִים (קִדּוּשִׁין כב:) וּבְמַעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה שֶׁהֶעֱבִיר הָעָם לְעָרִים מִקְצֵה וְגוֹ׳ זוֹ הִיא קְנִיָּתָם, לָזֶה אָמַר הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם פֵּרוּשׁ בְּמֶה שֶׁהֶעֱבַרְתֶּם אֶת לְעָרִים. אֲבָל הָאֲדָמָה אֵין זֶה דֶּרֶךְ קִנְיָנָהּ וּכְשֶׁהֶחְזִיר לְמַעְלָה וַיָּקֶן יוֹסֵף אֶת אַדְמַת מִצְרַיִם, שָׁם נִרְמַז כִּי קִנְאָהּ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי קִנְיַן הָאֲדָמָה:

וְיֵשׁ לְהָעִיר בַּדָּבָר, אַחַר שֶׁקָּנָה אוֹתָם, מַה צֹּרֶךְ לִקְנִיַּת אַדְמָתָם הֲלֹא מַה שֶׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ, (פְּסָחִים פ״ח:) וְאוּלַי כִּי לְצַד שֶׁלֹּא הָיָה קִנְיָנָם כְּקִנְיַן עֲבָדִים אֶלָּא לִפְרָט זֶה לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה וְגוֹ׳ וְלָתֵת חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה אֵין זֶה אֶלָּא כְּקִנְיַן שָׂכִיר שֶׁלֹּא קָנָה קִנְיָנוֹ וְלָזֶה הֻצְרַךְ לִקְנוֹת הָאֲדָמָה וְקָנָה אוֹתָהּ בְּקִנְיַן גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁגָּלָה הַכָּתוּב בְּאוֹמְרוֹ וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת כָּל אַדְמַת מִצְרַיִם וְגוֹ׳ כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ, וְאִם יִרְצֶה פַּרְעֹה לְהָבִיא פּוֹעֲלִים וְלַעֲבֹד הָאֲדָמָה לְזִכּוּתוֹ וּלְאַחֲרָיוּתוֹ עָשׂה יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁאֵין כֵּן גּוּפָם שֶׁל מִצְרִים לֹא אָמַר שֶׁקָּנָה קִנְיָן גָּמוּר. וְהַגַּם שֶׁאָמַר הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם פֵּרוּשׁ כְּקִנְיַן שָׂכִיר לַדָּבָר הַמְזֻכָּר בִּדְבָרָיו יוֹסֵף הֵא לָכֶם זֶרַע וְגוֹ׳. וְטַעֲמוֹ שֶׁל יוֹסֵף כִּי מַה יּוֹעִיל בָּאֲדָמָה אִם אֵין עוֹבֵד, לָזֶה נִתְחַכֵּם לְקִנּוֹתָם לְחַיִּבָם עַל הָעֲבוֹדָה:

כד) **חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה וְגוֹ׳.** נִתְחַכֵּם לוֹמַר כִּי קֹדֶם כָּל דָּבָר יִטֹּל פַּרְעֹה חֲמִישִׁית הַזֶּרַע וּמַשְׁכַּחַת לָהּ שֶׁיִּשָּׁאֵר בִּד׳ הַיָּדוֹת שְׁעוּר הַמַּסְפִּיק לְזֹרַע הַשָּׂדֶה וְהֵם יֵצְאוּ נְקִיִּים אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִגְרַע מֵהַחֲמִישִׁית לְפַרְעֹה, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁלוּ הַמָּה כָּל הַנִּשְׁאָר אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה:

וְטַעַם אוֹמְרוֹ וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם וְלֹא כְּלָלָם וְלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם, לִהְיוֹת שֶׁהַטַּף מְנָתָם מְרֻבָּה כְּנֶגֶד חֵלֶק הָעוֹדֵף אָמַר וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם:

כה) **וְהָיִינוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה.** דִּקְדּוּק לִשְׁלֹל עַבְדוּתָם לְפַרְעֹה וְלֹא לְיוֹסֵף:

עוֹד יְכַוְּנוּ לוֹמַר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה כִּי לֹא קְנָאָם אֶלָּא לִפְרָט עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה, לָזֶה אָמְרוּ וְהָיִינוּ עֲבָדִים בְּהֶחְלֵט הָעַבְדוּת לְפַרְעֹה וְלֹא לַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה לְבַד. וְאוּלַי כִּי לָזֶה נִתְפַּוְּנוּ כְּשֶׁנִּדְבְּרוּ מִצְרִים עִם פַּרְעֹה עַל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת א׳) הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְגוֹ׳ מִמֶּנּוּ פֵּרוּשׁ כִּי אֵין לוֹ שֵׁם עַבְדוּת כְּכֻלָּן שֶׁהָיוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה:

הַכְּתוּב "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן": לַמְּרוֹת הַכֹּל, גֹּשֶׁן הִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא מֵאֶרֶץ כְּנַעַן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל גָּרוּ אֵפוֹא "בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם" - מִחוּץ לְאֶרֶץ כְּנַעַן. **אור החיים**

ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן חסלת פרשת ויגש

הפטרה לפרשת ויגש נדפסה בעמ' קלט

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כז) **וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'.** צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה כָּפַל לוֹמַר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן. עוֹד מַה קֶּשֶׁר וְשַׁיָּכוּת לְוַיִּפְרוּ וְגוֹ' עִם וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל:

אָבֶן יְתִבָּאֵר הַכָּתוּב עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בַּפָּסוּק (מ"ו ג') כִּי לְגוֹי גָּדוֹל וְגוֹ' כִּי סִבַּת יְרִידַת מִצְרַיִם הִיא לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה אֲשֶׁר נִתְפַּזְּרוּ וּבָאוּ שָׁמָּה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם פֵּרוּשׁ שֶׁהִיא מְקוֹם קְלִפָּה הַמְזֻהֶמֶת, בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן מִלְּשׁוֹן הַגָּשָׁה כִּי שָׁמָּה הַגִּשׁוּ כָּל נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה בְּאֶמְצָעוּת עֲנַף הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֶבֶן הַשּׁוֹאֶבֶת לַדּוֹמֶה לוֹ. וְאָמַר לְשׁוֹן יָחִיד רָמַז עַל הֱיוֹתָם בְּלֵב מְיֻחָד כֻּלָּם וְאֵין בֵּינֵיהֶם פֵּרוּד וּבְאֶמְצָעוּת כֵּן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ פֵּרוּשׁ אָחֲזוּ דָּבָר בָּהּ וְהֵם הַנִּיצוֹצוֹת הַנִּזְקָרִים וּבָזֶה וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ כִּי כְּשֶׁיִּתְרַבּוּ הַנְּפָשׁוֹת יִתְרַבּוּ הַנּוֹלָדִים, וְעַיֵּן מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ הַמַּגִּיד לְמוֹרֵינוּ הָרַב יוֹסֵף קָארוֹ בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק וַיָּמָת יוֹסֵף וְגוֹ' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וְתִמְצָא עֵזֶר לְדָבָרֵינוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ

אגרות קודש

ב"ה, א' טבת, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות תיקון לעון הידוע, כבר מובא בספרים שצריך להרבות באותיות התורה ותפלה ושכמה מהם יהיו חקוקים בזכרונו, אשר אז אפילו בעת שחושבים בענין אחר גם זה נמצא במוח הזכרון, ומזה שידע אותם בע"פ יהי' ג"כ מאמר והדרת פני זקן בלקו"ת סוף פרשת קדושים, ובמיוחד השפעה על הנוער לקרבם לתורה ומצות וכידוע מרז"ל כל המלמד את בן חבירו תורה כו' כאילו ילדו, ונתינה לצדקה בכל יום חול לפני תפלת הבקר ולפעמים גם לפני תפלת מנחה.

במ"ש אודות מיעוט החשק שלו ויגיעתו בגמרא, - בטח זהו מתחבולות היצר לקשר מיעוט האמור עם מה שלקח על עצמו עניני קדש וכו' והרי ידוע מצוה גוררת מצוה ולא ח"ו להיפך, וכשיראה הלעו"ז שאין זה פועל חלישות ח"ו במסירתו לתורת הדא"ח הדרכותי' ומנהגי' ירפה ממנו.

בשאלתו אם כדאי לקבוע מכסת לימוד יומי של דפים גמרא כמה פעמים לחזור הנלמד, באיזה מפרשים וכו' - כמובן שכל הנ"ל תלוי בכשרונות הלומד, הלימוד בסביבתו וכו' ולכן ע"ז צריך להתייעץ עם ידידיו המכירים אותו וסביבתו, ומהנקודה השוה לכל נפש היא שצריך להיות לימוד לעיונה וגם לימוד למיגרס הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות נוסף על החזרה על ההלכות הצריכות בחיי היום יומי ולשבת ויום טוב, והלימוד לעיונא מהנכון שיהי' מתאים למרז"ל במקום שלבו חפץ.

נהניתי במ"ש אודות הפעולות ובודאי מוסיפין בכאלה מזמן לזמן וכהציווי דמעלין בקדש, וכיון שנתמנה למפקח ולראש באיזה מקצועות מהפצה, יה"ר שיהי' טופח ע"מ להטפיח בתוספת מרץ ופעולות ככל הדרוש, ושכרו מבואר בתורה אור בתחלתו שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויגש

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח כסלו מפרק קלה עד סוף פרק קלט	**יום רביעי - א' טבת** מפרק א עד סוף פרק ט
יום שני - כ"ט כסלו מפרק קמ עד סוף פרק קמד	**יום חמישי - ב' טבת** מפרק י עד סוף פרק יז
יום שלישי - ל' כסלו מפרק קמה עד סוף פרק קנ	**יום שישי - ג' טבת** מפרק יח עד סוף פרק כב
שבת קודש - ד' טבת מפרק כג עד סוף פרק כח	

יום ראשון כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי'.

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש

המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתיב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתיב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמ"ש הטבעיים וכ"ה בע"ח שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש האלהית ושאר המדות כולן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן כמ"ש במקום אחר. והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי

כִּי הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן וּמַעֲמִיק מְאֹד בְּגֻדְלַת ה', אֵיךְ הוּא "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" – ממלא כל העולמות באור אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה כל חלקי ואברי הגוף. אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל בריה והוא מותאם לתכונתו המיוחדת של כל נברא, וְ"סוֹבֵב כָּל עָלְמִין" – אור וחיות אלקי שלמעלה מהיכולת להתלבש בתוך העולמות; מדובר כאן באור אלקי הפועל בצורה "עקיפה", בדרך מקיף. או כשמתבונן בענין של וְ"כֻלָּא כַּמָּיָה בְּלָא חָשֵׁיב" – איך שכל הבריאה נחשבת לכלום לגבי הקב"ה. ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, איך שכל הנבראים בטלים לגביו באופן מוחלט, היא על־ידי התעמקות מחשבתו, באחד מהענינים האמורים, בגדולתו של הקב"ה, ואז: נוֹלְדָה וְנִתְעוֹרְרָה מִדַּת יִרְאַת הָרוֹמְמוּת בְּמֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לִירָא וְלְהִתְבּוֹשֵׁשׁ – "יראת בושת", יראה הבאה וחדורה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה וביראת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש, מִגְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁאֵין לָהּ סוֹף וְתַכְלִית, וּפַחַד ה' בְּלִבּוֹ. – עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. וְשׁוּב – ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד, כשההתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, יִתְלַהֵב לִבּוֹ בְּאַהֲבָה עַזָּה כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ, בַּחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה וּתְשׁוּקָה וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֶקָה, – ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לְגֻדְלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. – כלומר, שבמקרה המדובר מעוררת ההתבוננות אהבה חזקה להקב"ה, וְהִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, – אהבה זו עשויה להתלקח בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה, ובאמת היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר בנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו של הקב"ה, כְּדִכְתִיב[5]: "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי וְגוֹ'", וּכְתִיב[6]: "צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים וְגוֹ'", וּכְתִיב[7]: "צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי וְגוֹ'". וְהַצְּמָאוֹן הוּא מִיסוֹד הָאֵשׁ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְקֻבָּעִים, וְכֵן הוּא בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁיְּסוֹד הָאֵשׁ הוּא בַּלֵּב, וּמְקוֹר הַמַּיִם וְהַלֵּיחוֹת מֵהַמֹּחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר נ, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, שֶׁנִּקְרָא מַיִם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית. – הלב שהוא מקום הרגשות, הוא חם "יסוד האש", ואילו המוח, מקומו של השכל המתון והמחושב – הוא קר. כמו שרואים במוחש, ההבדל שבין מי שהוא בעל לב לבין מי שהוא בעל מוח. כך גם לגבי המוחין והמדות של הנפש האלקית: החום וההתלהבות של האהבה באים לידי ביטוי בלב, ומבחינתו של הלב, יכול האדם להגיע עד לידי כלות הנפש. ואילו המוח הוא קר ומיושב. ואותה הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של הקב"ה היא שתהיה דוקא נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות – מצננת את האש שבלב, ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה נולדות מ"חכמה" ו"בינה". וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת כֻּלָּן הֵן עָנְפֵי הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר. – ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות: מההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של הילוד, אלא ששם הם בצורה עדינה ומוסתרת – כך גם בנקודת ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן. וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטיו של השכל, ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור למדות, ועל כך הוא מסביר: וְהַדַּעַת, הוּא מִלְּשׁוֹן "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה"[2], וְהוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת וְהִתְחַבְּרוּת, שֶׁמְּקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק מְאֹד, וְיִתְקַע מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחָזֵק בְּגֻדְלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ מֵסִיחַ דַּעְתּוֹ. – הוא מקשר בצורה חזקה את

5. תהלים פד, ג. **6.** שם, מב, ג. **7.** שם, סג, ב.

ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. **כִּי אַף מִי שֶׁהוּא חָכָם וְנָבוֹן בְּגָדְלַת אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא**, – גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת הקב"ה, **הֲגַם אִם לֹא יְקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ וְיִתְבַּע מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחֹזֶק וּבְהַתְמָדָה - לֹא יוֹלִיד בְּנַפְשׁוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה אֲמִתִּית, כִּי אִם דְּמְיוֹנוֹת שָׁוְא.** – רק יהיה נדמה לו שיש לו יראה ואהבה אמיתיות. ברם, לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של כוח הדעת, אין לו מדות אלו, **וְעַל כֵּן הַדַּעַת הוּא קִיּוּם הַמִּדּוֹת וְחִיּוּתָן, וְהוּא כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, פַּרְוּשׁ אַהֲבָה וַעֲנָפֶיהָ וְיִרְאָה וַעֲנָפֶיהָ:** – מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות ואמיתיות.

אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו עדן מליובאוויטש, הרשב"ץ – רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איבר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה האיבר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל האיבר. פעם אחת הגיע מכתב לאיבר בו מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיבר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב – נפל האיבר והתעלף. נשאלת השאלה: האיבר הרי רק שמע את תוכן המכתב מפיו של ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את התוכן על־ידי "ראיה", הוא עצמו ראה וקרא את המכתב – ולמעשה התעלף האיבר, ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיבר, הרי מדובר בקשר לאבא **שלו**, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" **שלו**.

ליקוטי אמרים

1 שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר 2 דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו 3 יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת 4 הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה 5 וענפיה ויראה וענפיה:

יום שני כ"ט כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, מצות התורה.

פֶּרֶק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות".

בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת וביצוע: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש האלקית בשעה שהיא חושבת, מדברת או עוסקת בעניני תורה ומצוות.

וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים, – שלשה כלי שרת וביצוע המשמשים את הנפש כמו "לבוש", בגד, שאפשר ללבשו ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה כוחות אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם – היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לובש האדם, מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם – כן גם כשהנפש משתמשת בכוחות־"לבושים" האמורים – באים על־ידי־כך לידי ביטוי השכל או רגשות הנפש, **שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תַּרי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; שֶׁבְּשָׁאָדָם מְקַיֵּם בְּמַעֲשֶׂה כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,** – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות ציצית ובדומה, **וּבְדִבּוּר הוּא עוֹסֵק בְּפֵרוּשׁ כָּל תַּרי"ג מִצְוֹת וְהִלְכוֹתֵיהֶן,** – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו', **וּבְמַחֲשָׁבָה הוּא מַשִּׂיג כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג בְּפֵרוּשׁ הַתּוֹרָה** – אז, **הֲרֵי כְּלָלוּת תַּרי"ג אִבְרֵי נַפְשׁוֹ מְלֻבָּשִׁים בְּתַרי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה;** – שכן, כשם שישנן שש מאות ושלש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתים ארבעים ושמונה – מצוות־עשה, ושלש מאות ששים וחמש מצוות־לא־תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתים ארבעים ושמונה אברים, ושלש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלשה עשר "אברים" רוחניים־נשמתיים, כל אבר כנגד מצוה מסויימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושיה (מחשבה, דיבור ומעשה) **כל** תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש **בכל** תרי"ג המצוות – כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "**כל** מצות מעשיות", "בפירוש **כל** תרי"ג מצות התורה", "**כל** מה שאפשר לו להשיג" – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את **כל** תרי"ג המצוות, ומצוה אחת חסרה ונעדרת, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו).

ליקוטי אמרים

פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ם התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצות התורה

יום שלישי ל' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ח, ובפרטות בחי'... עד עמ' ח, לא תעשה.

כל האמור הוא באופן כללי, שעל־ידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש **כולה בכל** תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: **וּבִפְרָטוּת,** – איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו':

בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ – המהוות יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, **מִלְבָּשׁוֹת בְּהַשָּׂגַת** התורה **שֶׁהוּא מַשִּׂיג בְּפַרְדֵּ"ס** – פשט, רמז, דרוש, סוד, **כְּפִי יְכֹלֶת הַשָּׂגָתוֹ** – כל אחד לפי כוח השגתו, אחד משיג יותר ואחד פחות, **וְשֹׂרֶשׁ נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה;** – מה להבין, שכן, יש לפעמים אשר אחד יש לו, מצד שורש נשמתו, שייכות לחלק ה"פשט" שבתורה, ומסוגל, לכן, להבין ענינים בתורה שיש להם שייכות ל"פשט", ויש אשר מצד שורש נשמתו הוא מסוגל יותר להבין את חלק ה"רמז", ה"דרוש" או ה"סוד" שבתורה. הרי כשאדם מבין בתורה עד כמה ששכלו יכול להשיג, מלובשות אז החב"ד שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה.

וְהַמִּדּוֹת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעַנְפֵיהֶן וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן - מִלְבָּשׁוֹת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכְּנֶגֶד כֻּלָּן[1]. – מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש, במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על־ידי מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא מסביר **שלימות** קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשנה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות־נשמתית – זה בא דוקא מיראה ואהבה: **כִּי הָאַהֲבָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל רְמ"ח** – (248), **מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמַמָּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבִלְעֲדָהּ אֵין לָהֶן קִיּוּם אֲמִתִּי,** – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של המצוות, **כִּי הַמְקַיְּמָן בֶּאֱמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחָפֵץ לְדָבְקָה בּוֹ בֶּאֱמֶת, וְאִי אֶפְשָׁר לְדָבְקָה בּוֹ בֶּאֱמֶת, כִּי אִם בְּקִיּוּם רְמ"ח** – 248 מצוות־העשה, **שֶׁהֵם רְמ"ח אֵבְרִין דְּמַלְכָּא** – אברי המלך, **כְּבָיְכוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אֶחָד;** – כמו, למשל, באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים – לכוח השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסויים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן שעל־ידי קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח מצוות־העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק אליו, נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי שעושה דבר לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. **וְהַיִּרְאָה הִיא שֹׁרֶשׁ לְשֶׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יָרֵא לְמִרְדּ בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,** – שציווה שלא לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. **אוֹ יִרְאָה פְּנִימִית מִזּוֹ, שֶׁמִּתְבּוֹשֵׁשׁ מִגְּדֻלָּתוֹ, לַמְרוֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו, כָּל תּוֹעֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, הֵם הַקְּלִפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, אֲשֶׁר יְנִיקָתָם מֵהָאָדָם הַמַּתְחִתּוֹן, וַאֲחִיזָתָם בּוֹ הוּא בְּשֶׁם"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.** – כשאדם עובר על "לא־תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא אחרא מכסות על אלקות ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נזהר היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא – תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור.

ליקוטי אמרים

ובפרטות בחי' חב"ד

שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה. והמדות שהן יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום המצות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר והיראה היא שרש לשם"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה. או יראה פנימית מזו שמתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו כל תועבת ה' אשר שנא הם הקליפות וסטרא אחרא אשר יניקתם מהאדם התחתון ואחיזתם בו הוא בשם"ה מצות לא תעשה.

---

1. פאה פרק א. משנה א.

יום רביעי א' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ח, והנה שלשה לבושים... עד עמ' 16, בשלשה לבושים אלו.

עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית – שלשה לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס ללבושים **אלה** (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר, והם גבוהים במדריגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש למדריגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על־ידי לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה. וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

וְהִנֵּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ מֵהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אַף שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדריגה מהאדם הלובש את הלבוש, **עִם כָּל זֶה, גָּבְהָה וְגָדְלָה מַעֲלָתָם** – של לבושי התורה והמצוות, **לְאֵין קֵץ וְסוֹף עַל מַעֲלַת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב** – כמו שכתוב ב"זוהר"[2] **דְּאוֹרַיְתָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלָּא חַד,** – כמו שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, **פֵּרוּשׁ: דְּאוֹרַיְתָא, הִיא חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ - כֻּלָּא חַד,** – כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה) והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר אחד. **כִּי הוּא חַיּוֹתָע וְהוּא הַמַּדָּע וְכוּ',** כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[3] **בְּשָׁם הָרַמְבַּ"ם.** – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם) אחד עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. מובן, הרי, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדריגה מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו אומרים שעל־ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באין ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים? **וְאַף דְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "אֵין סוֹף"[4], וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר, וְלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל[5],** – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, **וְכֵן בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ,** – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, **כְּדִכְתִיב: "אֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ"[6],** – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, **וּכְתִיב: "הֲחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא"[7], וּכְתִיב: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם"[8]** – ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו של הקב"ה – כיצד איפוא, אומרים כאן, שעל־ידי הבנת התורה מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, צמצם, אבל, הקב"ה את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בענינים גשמיים של תורה ומצוות – וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל על־ידי־כך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. **הִנֵּה עַל זֶה אָמְרוּ[9]:** – חכמינו זכרונם לברכה, **"בְּמָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנְוָתָנוּתוֹ",** – על־ידי "עניוותו" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, **וְצִמְצֻם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ בְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּבְהִלְכוֹתֶיהָ,** – בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), **וּבְצֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת תְּנַ"ךְ,** – במלים ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאינו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן ובצירופן למילים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה, **וּדְרָשׁוֹתֵיהֶן שֶׁבְּאַגָּדוֹת וּמִדְרְשֵׁי חֲכָמֵינוּ זַ"ל,** – שעל המילים ואותיות התנ"ך, בכולן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו

ליקוטי אמרים

והנה שלשה לבושים אלו מהתורה ומצותיה אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה עם כל זה גבהה וגדלה מעלתם לאין קץ וסוף על מעלת נפש רוח ונשמה עצמן כמ"ש בזהר דאורייתא וקב"ה כולא חד פי' דאורייתא היא חכמתו ורצונו של הקב"ה והקב"ה בכבודו ובעצמו כולא חד כי הוא היודע והוא המדע וכו' כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם. ואף דהקב"ה נקרא אין סוף ולגדולתו אין חקר ולית מחשבה תפיסא ביה כלל וכן ברצונו וחכמתו כדכתיב אין חקר לתבונתו וכתי' החקר אלוה תמצא וכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם הנה על זה אמרו במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן ובצרופי אותיות תנ"ך ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף

---

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א. **3.** בפרק שני. **4.** תהלים קמה, ג. **5.** תקוני זהר בהקדמה, יז, א. **6.** ישעי' מ, כח. **7.** איוב יא, ז. **8.** ישעי' נה, ח. **9.** מגילה לא, א.

וחכמתו, כִּבְרִי שֶׁכָּל הַנִּשְׁמָה אוֹ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁבְּגוּף הָאָדָם תּוֹכַל לְהַשִּׂיגָן כְּרַעֲתָהּ, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדריגת הנשמה שהיא הנעלית בין שלשת הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה בדעתה ובהבנתה, וּלְקַיְּמָן כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְקַיֵּם מֵהֶן בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, – ולקיים את התורה והמצוות שהן חכמתו ורצונו של הקב"ה, על־ידי מעשה, דיבור ומחשבה, וְעַל יְדֵי זֶה תִּתְלַבֵּשׁ בְּכָל עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ בִּשְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ. – על־ידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלשת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה.

ליקוטי אמרים

האדם תוכל להשיגן בדעתה ולקיימן כל מה שאפשר לקיים מהן במעשה דבור ומחשבה וע"י זה תתלבש בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו.

יום חמישי ב' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 16, ולכן נמשלה התורה... עד עמ' ט, המלובשים בתורתו ומצותיה.

מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה **עצמה**, והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, על־ידם, בחכמתו ורצונו של הקב"ה, ועל־ידי־כך בהקב"ה עצמו. וְלָכֵן נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְמַיִם[10], – כי מַה מַּיִם יוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ – טבע המים שהם **עצמם** זורמים ממקום גבוה למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא הארה בלבד ממקורו, או כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום גבוה, הם הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כָּךְ הַתּוֹרָה יָרְדָה מִמְּקוֹם כְּבוֹדָהּ, – מאותה מדריגה נעלית שם היתה, שֶׁהִיא – התורה עצמה, רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאוֹרַיְיתָא וְקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כֻּלָּא חַד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, וְלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל. – אין שום מחשבה יכולה "לתפוס" אותו כלל. וכאשר התורה היא במדריגה נעלה כזו – אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ וְיָרְדָה בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגוֹת, מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת, – כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדריגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל המדריגות האלו שבעולמות, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּדִבְרֵי נַשְׁמִיּוֹת וְעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שֶׁהֵן רֹב מִצְוֹת הַתּוֹרָה בְּכֻלָּם וְהִלְכוֹתֵיהֶן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלובשות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות תפילין – בקלף גשמי, ארבעת מינים שבלולב – בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקות בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא שצריך להטיבו בנכסים בפרנסתו וכו'" (לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א) – כלומר, עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, שכן, אהבה היא מדה רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בענינים גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן מלובשות חכמתו ורצונו של הקב"ה – וכך הן גם כן לבושות, וּבְצֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת נַשְׁמִיּוֹת בִּדְיוֹ עַל הַסֵּפֶר, עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שֶׁבְּתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, – באותיות־הדיו עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶא כָּל מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּהֶן, – כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיגן (ועל־ידי־כך "לתפוס" את חכמתו ורצונו של הקב"ה), וַאֲפִלּוּ בְּחִינַת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁלְּמַטָּה מִמַּדְרֵגַת מַחֲשָׁבָה, תְּפִיסָא בָּהֶן וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן. – לא רק מחשבה, כי אם גם דיבור ומעשה, שהם למטה במדריגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויוכלו להתלבש בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על־ידי לימוד תורה וקיום מצוות, יש לשלשת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסה" והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות. וּמֵאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ מַלְבִּישִׁים כָּל עֶשֶׂר בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכָל

ליקוטי אמרים

ולכן נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבודה שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצרופי אותיות גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל

---

10. בבא קמא יז, א.

תְּרֵי"ג אַבְרֵיהָ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ – כל שש מאות ושלשה עשר "אברי" הנפש, מהבוחות הנעלים ביותר שבנפש עד למדריגה התחתונה ביותר שבנפש, חֲרִי כֻּלָּהּ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת ה'[11] מַמָּשׁ, וְאוֹר ה' מַמָּשׁ מַקִּיפָהּ וּמַלְבִּישָׁהּ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צוֹרְרִי אֶחֱסֶה בּוֹ"[12], – דבר שמגין על האדם, הרי הוא מקיף אותו מכל צדדיו, וּכְתִיב: "בַּצַּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ"[13], שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמִּלְבָּשִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו. – הוסבר הרי, שאם כי רצונו וחכמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מהבנה האנושית, הם "ירדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות בענינים גשמיים, כדי שעל־ידן יוכל האדם להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה ממש.

ליקוטי אמרים

תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צרורה בצרור החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה כמ"ש צורי אחסה בו וכתיב כצנה רצון תעטרנו שהוא רצונו וחכמתו יתברך המלובשים בתורתו ומצותיה.

יום שישי ג' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ט, ולכן אמרו יפה... עד עמ' ט, חסד ומים.

וְלָכֵן אָמְרוּ: – חכמינו ז"ל: "יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא"[14], – שכן, לכאורה, כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים בעולם־הזה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם־הבא? – כִּי עוֹלָם הַבָּא הוּא שֶׁנֶּהֱנִין מִזִּיו הַשְּׁכִינָה[15], – נשמות יושבות בעולם־הבא ונהנות מזיו השכינה, שֶׁהוּא תַּעֲנוּג הַהַשָּׂגָה, – האלקית. שכן, התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, וְאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא, אֲפִלּוּ מַהֲעֶלְיוֹנִים, לְהַשִּׂיג, – גם הנבראים הרוחניים שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, כִּי אִם אֱלוֹהַּ הָאָרֶה מֵאוֹר ה', – רק הארה בלבד מאור ה', וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם "זִיו הַשְּׁכִינָה", – כי אין זו אלא הארה מהשכינה, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ - לֵית מַחֲשָׁבָה בִּיהּ כְּלָל, כִּי אִם תְּפִיסָא וּמִתְלַבְּשָׁת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, כִּי אַף אֲשֶׁר הִיא תְּפִיסָא בָּהֶן וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, דְּאוֹרַיְתָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלָּא חַד. – "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם־הזה מכל חיי העולם־הבא. שכן, בעולם־הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו על־ידי תשובה ומעשים טובים בעולם־הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. וְאַף שֶׁהַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בְּדִבְרִים תַּחְתּוֹנִים גַּשְׁמִיִּים – לכאורה קשה: כיוון שהתורה התלבשה, כאמור, בדברים גשמיים, משיג, הרי, האדם בשכלו רק את הענינים הגשמיים בהם מלובשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של הקב"ה? – התשובה על כך היא: הֲרֵי זֶה בְּמַחֲבֵּק אֶת הַמֶּלֶךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ – אין כל הבדל, בְּמַעֲלַת הִתְקָרְבוּתוֹ וּדְבֵקוּתוֹ בַּמֶּלֶךְ, בֵּין מְחַבְּקוֹ כְּשֶׁהוּא – המלך, לְבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד בֵּין שֶׁהוּא לָבוּשׁ בַּמֶּה לְבוּשִׁים, מֵאַחַר שֶׁגּוּף הַמֶּלֶךְ בְּתוֹכָם; – כך גם כששכלו של אדם משיג "שכל" התורה, אף שרצונו וחכמתו של הקב"ה מלובשים כאן בלבושים של ענינים גשמיים, הוא "תופס" בביכול, על־ידי־זה, את המלך, את הקב"ה עצמו. כך גם מובן מהמשל, מעלה נוספת בהבנת התורה: שכלו של האדם מוקף אז מחכמתו ורצונו יתברך שבתורה (כמו שיתבאר בפרק החמישי), כלפי זה אומר ה"תניא" להלן: וְכֵן אִם הַמֶּלֶךְ מְחַבְּקוֹ בִּזְרוֹעוֹ, גַּם שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת תּוֹךְ מַלְבּוּשָׁיו, – ומביא ראיה לכך, שעל־ידי תורה "המלך מחבקו": כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וִימִינוֹ – של הקב"ה, תְּחַבְּקֵנִי"[16], שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּמִין, – התורה נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של הקב"ה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חֶסֶד וּמַיִם: – מבואר בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" – על גבורה ועל אש. מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גם־כן הענין השני – מה ש"המלך מחבקו", המלך מקיף **אותו** בזרועו, ששכל התורה שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) – מקיף את היהודי הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם **מקיפה ומוקפת** בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

ליקוטי אמרים

ולכן אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה ואי אפשר לשום נברא אפי' מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא בשם זיו השכינה אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו ליתּ מחשבה תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה אזי היא תפיסא בהן*) ומתלבשת בהקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד. ואף שהתורה נתלבשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך ד"מ שאין הפרש במעלת התקרבותו ודביקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם. וכן אם המלך מחבקו בזרועו גם שהיא מלובשת תוך מלבושיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:

*) נכ"י ליתא תיבת **בהן**

---

11. שמואל א כה, כט. **12.** תהלים יח, ג. **13.** תהלים ה, יג. **14.** אבות ד, יז. **15.** ברכות טז, ב. **16.** שיר השירים ח, ג.

יום שבת קודש ד' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ט, פרק ה והנה... עד עמ' י, כמ"ש בפרע"ח].

פֶּרֶק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני – גם המלך, הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.

החלק הראשון של הענין – מובן ומוסבר לנו, שכן, כשיהודי לומד תורה ומשיג בשכלו את הענין בתורה שהוא לומד – הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה, ואילו החלק השני שבענין – שרצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את היהודי בשעת לימודו תורה – דורש ביאור והסבר.

בפרק החמישי שלפנינו, יסביר רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי "תפיסא" שבמאמר "פתח אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תפיסא בך" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי על־ידי התורה "**תופסים**" ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא מבין), אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא כאן רבנו הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

במצוות קיים רק הענין ש**רצונו** של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה, ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף שכלו של האדם את **רצונו וחכמתו** של הקב"ה בשעה שהוא מבין ענין בתורה.

וְלִתּוֹסֶפֶת בֵּאוּר, בָּאֵר הֵיטֵב – להסביר ביתר הרחבה, **לְשׁוֹן "תְּפִיסָא" שֶׁאָמַר אֱלִיָּהוּ:** – הביטוי "תפיסא" שאמר אליהו (במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): **"לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כו'"** – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי "תפיסא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך כבר הזכרנו, שלמרות זאת **אפשר** לתפוס בקב"ה על־ידי תורה שהיא דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי "תפיסא", שאף מחשבה **אינה** יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועל־ידי־כך נבין גם כיצד על־ידי תורה **אפשר** לתפוס בו. **חִדָּה, כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמַּשְׂכִּיל וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ אֵיזֶה מָשָׁל,** – ענין שכלי, **חֲרֵי הַמֵּשִׂיג תּוֹפֵס אֶת הַמָּשָׁל וּמַקִּיפוֹ בְּשִׂכְלוֹ,** – כמי שמחזיק בידו דבר מסויים, הרי ידו מקיפה את הדבר. כך גם ביחס להבנה שכלית, הדבר שהוא מבין, נמצא בתוך שכלו, ושכלו מקיף את הדבר, **וְהַמָּשָׁל** – הדבר שהוא מבין, **נִתְפָּס וּמָקָף וּמְלֻבָּשׁ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל שֶׁהִשִּׂיגוֹ וְהִשְׂכִּילוֹ,** – עד כאן הסביר רבנו הזקן, שהשכל האנושי "תופס" ב"מושכל" שהוא מבין – דבר זה יכול להיות רק אחרי שהוא מבין היטב את הדבר, כלשון ה"תניא": "שהשיגו והשכילו". מכאן ואילך יסביר ענין נוסף בהבנה השכלית: **וְגַם הַשֵּׂכֶל מְלֻבָּשׁ בַּמָּשָׁל** – כלומר, הדבר שהוא מבין, מקיף את השכל שהוא לומד, וזאת, **בְּשָׁעָה שֶׁמַּשִּׂיגוֹ וְתוֹפְסוֹ בְּשִׂכְלוֹ;** – כשהוא שקוע בענין להבינו לכל פרטיו, עוד לפני שהוא מבינו לאשורו, שאז הדבר שהוא לומד הוא למעלה עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס להבנת מושג שכלי ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל", ה"מושכל" מלביש את השכל, **דֶּרֶךְ מָשָׁל: בְּשֶׁאָדָם מֵבִין וּמַשִּׂיג אֵיזוֹ הֲלָכָה בְּמִשְׁנָה אוֹ בְּגֶמָרָא לַאֲשׁוּרָהּ עַל בּוּרְיָהּ** – כלומר, כשהוא משקיע היטב את שכלו באותה הלכה, **חֲרֵי שִׂכְלוֹ תּוֹפֵס וּמַקִּיף אוֹתָהּ,** – את ההלכה, **וְגַם שִׂכְלוֹ מְלֻבָּשׁ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.** – כשהוא מתייגע להבין את ההלכה[1]. המשל שהשתמש בו, הוא, אכן, הנמשל עצמו: **וְהִנֵּה, הֲלָכָה זוֹ, הִיא חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,** – כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה הוא חכמתו של הקב"ה, **ופסק** ההלכה – רצונו של הקב"ה, כך רצה הקב"ה שיהיה הדין: **שֶׁעָלְתָה בִּרְצוֹנוֹ, שֶׁכְּשֶׁיִּטְעֶן רְאוּבֵן כָּךְ וְכָךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל וְשִׁמְעוֹן כָּךְ וְכָךְ - יִהְיֶה הַפְּסַק בֵּינֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ. וְאַף אִם** – אף שיתכן הדבר, כי **לֹא הָיָה וְלֹא יִהְיֶה הָדָבָר הַזֶּה לְעוֹלָם, לָבֹא לְמִשְׁפָּט עַל טְעָנוֹת וּתְבִיעוֹת אֵלּוּ,** – הרי, אם כל ענין התורה הוא רק "לידע את המעשה אשר יעשון", כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות – ובנידון **דידן:** לדעת איך לפסוק את הדין כשדבר כזה יארע – ואם כן, אין כל תועלת, לכאורה, בידיעת ההלכה בקשר לדין־תורה שלא היה ושלא יהיה. אך, האמת היא לא כך, אלא, עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית כשלעצמו, שכן, בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של הקב"ה – וכך הוא אומר: **מִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁכָּךְ עָלְתָה בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ שֶׁל**

ליקוטי אמרים

פרק ה ולתוספת ביאור באר היטב לשון תפיסא שאמר אליהו לית מחשבה תפיסא בך כו'. הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלובש בתוך השכל שהשיגו והשכילו וגם השכל מלובש במושכל בשעה שמשיגו ותופסו בשכלו ד"מ כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלובש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום

---

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל - בתחלה תופס כללות הסברא והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקו"ט וכו' ואז השכל מלובש בהמושכל, וכאשר גמר זה (- כבר מבינו, כאומרו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הנדפסות) על הנ"ל".

ליקוטי אמרים

מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי' על מצות התלויות בדבור ואפי' על מצות תלמוד תורה שבדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלובש בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס. ולפי שבידיעת התורה התורה מלובשת בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכם לכן נקראת בשם לחם ומזון הנפש כי כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים כך בידיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה מחיי החיים אין סוף ברוך הוא המלובש בחכמתו ותורתו שבקרבה וז"ש ותורתך בתוך מעי וכמ"ש בע"ח שער מ"ד פ"ג שלבושי הנשמות מקיימים כשאומרים פסוקי התנ"ך גם אם לא מבינים פירוש המלים ומושגן. ואילו המעלה הגדולה שבמצות הבנת התורה, אינה קיימת בשום מצוה אחרת, גם בזו של דיבור בתורה, **כִּי עַל יְדֵי כָּל הַמִּצְוֹת** – שיהודי מקיים, על־ידי דיבור ועשיה, **הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ** – בלבוש אלקי, **וּמַקִּיפָהּ אוֹר ה' מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ,** – מהבחינה העליונה עד לבחינה התחתונה שבנפש. **וּבִידִיעַת הַתּוֹרָה** – כשיהודי מבין תורה, **מִלְבַד שֶׁהַשֵּׂכֶל מְלֻבָּשׁ בְּחָכְמַת ה',** – חכמתו של הקב"ה מקיפה אותו, נוסף על כך, **הִנֵּה גַּם חָכְמַת ה' בְּקִרְבּוֹ,** – של האדם המבין תורה, ששכלו מקיף חכמת הוי', ובלשון ה"תניא": **מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג וְתוֹפֵס וּמַקִּיף בְּשִׂכְלוֹ מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְתָפְסָם וּלְהַשִּׂיג מִידִיעַת הַתּוֹרָה, אִישׁ כְּפִי שִׂכְלוֹ וְכֹחַ יְדִיעָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ בְּפַרְדֵּ"ס.** – בארבעה חלקי התורה: פשט, רמז, דרוש, סוד. הרי, שבידיעת והבנת תורה, קיימת, בנוסף למעלה שקיימת בשאר המצוות, שאור הוי' מקיף את הנפש, מעלה נוספת, והיא מה שהנפש מקיפה את אור הוי', על־ידי ששכלו מקיף שכל של תורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה. **וּלְפִי שֶׁבִּידִיעַת הַתּוֹרָה מְלֻבָּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְשִׂכְלוֹ וּמְקֻפֶּפֶת בְּתוֹכָם,** – בנפשו ובשכלו של האדם, **לָכֵן נִקְרֵאת** – התורה, **בְּשֵׁם 'לֶחֶם' וּ'מָזוֹן הַנֶּפֶשׁ'. כִּי כְּמוֹ שֶׁהַלֶּחֶם הַנִּשְׁמֶה זָן אֶת הַגּוּף כְּשֶׁמַּכְנִיסוֹ בְּתוֹכוֹ וְקִרְבּוֹ מַמָּשׁ, וְנֶהְפָּךְ שָׁם לִהְיוֹת דָּם וּבָשָׂר כִּבְשָׂרוֹ, וַאֲזַי יִחְיֶה וְיִתְקַיֵּם, כָּךְ בִּידִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשָּׂגָתָהּ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁלּוֹמְדָהּ הֵיטֵב בְּעִיּוּן שִׂכְלוֹ עַד שֶׁנִּתְפֶּסֶת בִּשְׂכָלוֹ וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ וְהָיוּ לַאֲחָדִים** – הנפש והתורה נעשות לדבר אחד, ואז: **נַעֲשָׂה** – התורה, **מָזוֹן לַנֶּפֶשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ, מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבָּשׁ,** – האין־סוף מלובש, **בְּחָכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֶׁבְּקִרְבָּהּ.** – בנפש היהודי הלומד ומבין תורה, **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב[2]: "וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי",** – כלומר, התורה נהיית מזונה בְּנִשְׁמִיּוּת, – ששני דברים שאין ערוך ביניהם, יתייחדו באיחוד כזה, **לִהְיוֹת לַאֲחָדִים וּמְיֻחָדִים מַמָּשׁ מִכָּל צַד וּפִנָּה.** – כמו שהדבר בהבנת תורה, בה מתאחד שכלו של האדם עם שכל התורה – שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה – לכל צדדיו, ששכל האדם מקיף את שכל התורה, ושכל התורה מקיף את שכל האדם. **וְזֹאת מַעֲלָה יְתֵרָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה לְאֵין קֵץ אֲשֶׁר בְּמִצְוַת יְדִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשָּׂגָתָהּ עַל כָּל הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,** – המעלה שבידיעת והשגת התורה לגבי כל המצוות המתבצעות על־ידי עשיה, **וַאֲפִלּוּ עַל מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר, וַאֲפִלּוּ עַל מִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבְּדִבּוּר.** – כמו שנזכר בפרק הקודם, שבלימוד תורה קיימת מצות הבנת התורה ומצות הדיבור בתורה: מצות הדיבור בתורה, בפה,

---

2. תהלים מ, ט.

הפנימי של הנפש, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים" שַׁעַר מד פֶּרֶק ג, שֶׁלְּבוּשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן הֵן הַמִּצְוֹת,** – כדי שהנשמה שהיא מוגבלת, תוכל "לקבל" את זיו השכינה בגן־עדן, שהוא אור אלקי בלתי מוגבל, מן ההכרח שהנשמה תצטייד ב"לבושים", שהם: המצוות שאדם מקיים אותן בעולם־זה. וכאמור, שעל־ידי מצוה, מוקפת הנפש באור אלקי כמו לבוש המקיף את הגוף; הרי זה לבוש לנשמה בגן־עדן.

וְהַתּוֹרָה הִיא הַמָּזוֹן לַנְּשָׁמוֹת שֶׁעָסְקוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹרָה לִשְׁמָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר וַיַּקְהֵל דַּף רִי; וְ"לִשְׁמָהּ", הַיְנוּ[3] כְּדֵי לְכַוֵּן שִׁכְלוֹ וְרָצוֹנוֹ לַה' עַל יְדֵי הַשָּׂגַת תּוֹרָתוֹ, אִישׁ כְּפִי שִׁכְלוֹ, כְּפִי שֶׁכָּתוּב בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים". – ה"תניא" הביא כאן מספר "עץ חיים", שהתורה היא מזון לנפש, והמצוות – לבושים. ברם, נשאלת השאלה: אם כך – הרי שלתורה מעלתה **היא**, שהיא מזון לנפש, ולמצוות – מעלתן **הן**, שהן לבושים לנפש; וכבר למדנו, שלבושים ברוחניות יכולים להיות למעלה במדריגה מהדבר אותו הם מלבישים. במה, איפוא, קיימת מעלתה המיוחדת של תורה לגבי מצוות? – זאת הוא בא להבהיר בהגה"ה הבאה, בהסבירו מה משמעותם של מזון ולבוש במובנם הרוחני, ובכך מוסבר שבתורה ישנן שתי המעלות: היא גם מזון וגם לבוש לנפש המשכלת הלומדת תורה, וכך הוא אומר: **[וְהַמָּזוֹן הִיא בְּחִינַת אוֹר פָּנִימִי,** – לנשמה, **וְהַלְּבוּשִׁים בְּחִינַת מַקִּיפִים.** – אור שמקיף את הנפש, **וְלָכֵן אָמְרוּ רַז"ל[4], שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁקּוֹבֵל כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת, לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן לְבוּשִׁים לְבַד, וְהַתּוֹרָה הִיא מָזוֹן וְגַם לְבוּשׁ לַנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת,** – העוסקת בתורה, **שֶׁמִּתְלַבֶּשׁ בָּהּ** – האדם מתלבש בתורה, **בְּעִיּוּנָהּ וְלִמּוּדָהּ,** – כשהנפש עוסקת בלימוד ובעיון בתורה, **וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמּוֹצִיא** – את מה שהוא מבין בתורה, **בְּפִיו בְּדִבּוּר,** – גם בדיבור, **שֶׁהֵכֶל הַדִּבּוּר** – היוצא מהפה, **נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אוֹר מַקִּיף,** – לנפש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים]:** – בהתאם לאמור, יוצא, שבתורה ישנן שתי המעלות: מעלת המזון ומעלת הלבוש, ממילא התורה היא למעלה מכל המצוות, שהן לבושים בלבד לנפש.

ליקוטי אמרים

בגן עדן הן המצות והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה וכמ"ש בזהר ויקהל דף ר"י ולשמה היינו כדי לקשר נפשו לה' ע"י השגת התורה איש כפי שכלו כמ"ש בפרע"ח [והמזון היא בחי' אור פנימי והלבושים בחי' מקיפים ולכן אמרו רז"ל שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצות לפי שהמצות הן לבושים לבד והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה וכל שכן כשמוציא בפיו בדבור שהבל הדבור נעשה בחי' אור מקיף כמ"ש בפרע"ח]:

---

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שולל שלא נאמר שהתורה נעשה מזון מפני ענין צדדי דלשמה, ולא כנ"ל, כי אדרבא ולשמה היינו כו'".
4. פאה פרק א', משנה א.

היום יום . . .

יום ראשון

יום שני — כח כסלו, ד חנוכה — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: כי השכל . . . ויראה ועגפי'.

הַנָּהוּג אֵצֶל ה"צֶמַח צֶדֶק", כִּי בְּאֶחָד מִלֵּילֵי חֲנֻכָּה הָיוּ עוֹשִׂים כְּעֵין פּאָרְבְּרֵיינְגְעֶן [=הִתְוַעֲדוּת] עִם בְּנֵי הַבַּיִת, וְהָיוּ בָּאִים גַּם כַּלּוֹתָיו, וְנִקְרָא "לאַטקעס אָוועָנט" [=עֶרֶב לְבִיבוֹת]. וְכֵן הָיָה אֵצֶל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן וְאַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי. בֵּין הַסִּפּוּרִים שֶׁהָיוּ הָרַבִּיִּים [=הָאַדְמוֹרִי"ם] מְסַפְּרִים בְּסִעוּדָה זוֹ, הָיוּ סִפּוּרִים אֲשֶׁר בְּכָל חֲנֻכָּה הָיוּ מְשׂוֹחֲחִים אוֹדוֹתָם, אַף שֶׁכְּבָר דִּבְּרוּ מִזֶּה בְּשָׁנָה הָעֲבָרָה.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] הָיָה נוֹתֵן דְּמֵי חֲנֻכָּה בְּלֵיל נֵר הָרְבִיעִי אוֹ הַחֲמִישִׁי.

יום שני יום שלישי

יום שלישי — כט כסלו, ה חנוכה — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ־קנ.
תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ח, לא תעשה.

די עבירות פון די איידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די

אידישע טהרה. די שטראָף–צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאַפערייַ אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע גטליכע וואונדער–ישועה, דער נס חנוכה.

חֶטְאֵי הַיְּהוּדִים (בִּזְמַן הַיְּוָנִים) הָיוּ: הַהִתְיַדְּדוּת עִם הַיְּוָנִים, לְמוּד תַּרְבּוּתָם, חִלּוּל שַׁבָּת וּמוֹעֵד, אֲכִילַת טְרֵפוֹת וְאִי שְׁמִירַת הַטָּהֳרָה הַיְּהוּדִית. הָעֹנֶשׁ הָיָה חֻרְבָּנוֹ הָרוּחָנִי שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הֲרִיגָה וְשִׁעְבּוּד בַּגָּלוּת. עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וּמְסִירַת נֶפֶשׁ בָּאָה יְשׁוּעַת הַפֶּלֶא הָאֱלֹקִית הַגְּדוֹלָה – גֵּס הַחֲנֻכָּה.

יום רביעי

יום רביעי — **א טבת, ר"ח, ו חנוכה** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א־ט.
תניא: והנה שלשה . . . 16 לבושים אלו.

נוֹהֲגִים אֲשֶׁר הַיָּחִיד מְבָרֵךְ – בְּהַלֵּל – תְּחִלָּה וְסוֹף, גַּם בַּיָּמִים שֶׁאֵין גּוֹמְרִים בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל. הַנֵּסַח שֶׁאוֹמְרִים הוּא: "יְהַלְלוּךָ ה' אֱלֹקֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ", בְּהַשְׁמָטַת תֵּבַת "עַל". כָּל הַתְּפִלִּין מְנִיחִים קֹדֶם מוּסָף, אֲבָל הַשְּׁעוּרִים לוֹמְדִים אַחַר סִיּוּם כָּל הַתְּפִלָּה.

יום חמישי

יום חמישי — **ב טבת, ז חנוכה** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י־יז.
תניא: ולכן נמשלה . . . ט ומצותי'.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, זאָל מען לערנען תורה, זאָל מען מקיים זיין מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאָנען אין תומ"צ דעם ענין פון גטליכקייט.

מִלְחֶמֶת הַיְּוָנִים הָיְתָה "לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ", וּכְמַאֲמַר (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה טז) "כְּתִבוּ כוּ' שֶׁאֵין לָכֶם חֵלֶק בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל". כָּל הַמִּלְחָמָה הָיְתָה נֶגֶד אֱלֹקוּת. שֶׁיִּלְמְדוּ תּוֹרָה, שֶׁיְּקַיְּמוּ מִצְוֹת הַמִּשְׁפָּטִים וְהָעֵדוּת, רַק שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שֶׁהִיא תּוֹרַת הַשֵּׁם וְשֶׁהַמִּצְוֹת הֵם חֻקֵּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, לֹא לְהַזְכִּיר בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֶת עִנְיַן הָאֱלֹקוּת.

יום ששי

יום ששי — **ג טבת, ח חנוכה** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח־כב.
תניא: ולכן אמרו . . . חסד ומים.

בְּ"תוֹרָה אוֹר" בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "תָּנוּ רַבָּנָן מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה": "כִּי אֵין כְּדַאי כָּל הַדִּינִים", צָרִיךְ לִהְיוֹת "כִּי כְּדַאי כָּל הַדִּינִים".

שָׁם, בְּאוֹר לְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "רָנִי וְשִׂמְחִי", סָעִיף הַמַּתְחִיל "וְעַתָּה נָבוֹא": "שֶׁהוּא פְּנִימִית א"א" [=אֲרִיךְ אַנְפִּין], צָרִיךְ לִהְיוֹת "שֶׁהִיא פְּנִימִית א"ס" [=אֵין סוֹף].

שבת קודש שבת ד טבת ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג־כח.
תניא: פרק ה. ותוספות . . . בפע"ח.

נשיאי חב"ד פלעגן מעביר זיין איין פרשה אָדער צוויי דאָנערשטאָג ביינאכט אור ליום ששי. פרייטאָג אחר חצות פלעגט מען אָנהויבען נאָכאַמאָל פון אָנהויב, און מעביר זיין די גאַנצע סדרה מיט דער הפטורה. שבת אינדערפריה פאר'ן דאוונען פלעגט מען מעביר זיין נאָכאַמאָל פון שביעי. וועַן עס איז אויסגעקומען צוויי הפטורות, האט מען געזאגט הפטורת הסדרה ביום ששי, און די אנדערע הפטורה (פון שר"ח, מ"ח וכו') שבת.

נְשִׂיאֵי חַבַּ"ד נָהֲגוּ לוֹמַר "שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם" קָטַע אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם בְּיוֹם חֲמִישִׁי בָּעֶרֶב, אוֹר לְיוֹם שִׁשִּׁי; בְּיוֹם שִׁשִּׁי אַחַר חֲצוֹת הָיוּ שׁוּב מַתְחִילִים לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַפָּרָשָׁה מִתְּחִלָּתָהּ עִם הַהַפְטוֹרָה; שַׁבָּת בַּבֹּקֶר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה נָהֲגוּ לְהַעֲבִיר שׁוּב מִשְּׁבִיעִי. כְּשֶׁחָלוּ שְׁתֵּי הַפְטוֹרוֹת, הָיוּ אוֹמְרִים אֶת הַפְטוֹרַת הַפָּרָשָׁה בְּיוֹם שִׁשִּׁי, וְאֶת הַהַפְטוֹרָה הָאַחֶרֶת (שֶׁל שַׁבָּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מָחָר חֹדֶשׁ וְכוּ') בְּשַׁבָּת.

הַחֲלוֹמוֹת הַטּוֹבִים בְּעִנְיְנֵי תוֹרָה שֶׁמּוֹדִיעִים בַּחֲלוֹם, בָּא עַל פִּי הָרֹב עַל יְדֵי שִׁקִּידָה גְּדוֹלָה בַּתּוֹרָה בַּיּוֹם. דְּכַאֲשֶׁר עוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּשִׁקִּידָה גְּדוֹלָה, אוֹ עוֹסֵק בַּעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב בְּיִגִיעָה עֲצוּמָה, הִנֵּה כַּאֲשֶׁר בַּלַּיְלָה נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה וְשׁוֹאֶבֶת לָהּ חַיִּים מֵחַיֵּי דִּלְעֵלָּא [=מֵחַיִּים הָעֶלְיוֹנִים] כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, הִנֵּה אָז מוֹדִיעִים לוֹ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה בְּגַלְיָא שֶׁבַּתּוֹרָה אוֹ בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, אִישׁ אִישׁ כְּפִי שִׁקִּידַת עֲבוֹדָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַיּוֹם.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

האם צריך למעוך את הלחם? יום ראשון כ"ח כסלו ה'תשע"א

הלכות טומאת אוכלין פרק ד, הלכה ח־ט: פַּת סֶפֶנֶּגִין — מַשְׁתַּעֲרֶת כְּמוֹת שֶׁהִיא... בְּשַׂר הָעֵגֶל שֶׁנִּתְפַּח וּבְשַׂר זְקֵנָה שֶׁנִּתְמַעֲטָה — מַשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן.

מכאן יש ללמוד שהאוכל מאכל שהיה בו שיעור כזית והצטמק לפחות מכשיעור אינו מברך ברכה אחרונה, כי השיעור נמדד לפי כמות המאכל כעת (גן המלך סי' קכב).

ולכאורה הוא הדין לאידך - במאכל שהיה פחות מכזית ותפח לכזית, שיש לברך עליו ברכה אחרונה כשם שבשר העגל שתפח משתער כמות שהוא לענין קבלת טומאה.

אך בדברי הרמב"ם (הל' אבות הטומאות פ"ד הי"ג) מבואר שדין זה הוא רק מדרבנן, ומהתורה יש לשער כפי המצב הראשוני ולא הנוכחי, ולכן נבלה פחות מכזית שתפחה לכזית אינה מטמאה אלא מדרבנן. לפי זה, יש שכתבו שאין ללמוד מגזירת חז"ל לגבי קבלת טומאה לגבי ברכה אחרונה, והרוצה לעמוד על שיעורה של פת לגבי ברכה אחרונה עליו למעכה, כי התפיחה שעל ידי האפייה אינה נחשבת לחלק מהשיעור (זרע אמת ח"א סי' כט).

אך יש שכתבו כי מכך שהרמב"ם לא הזכיר כאן שהדין הוא מדרבנן, מוכח שהוא מהתורה. ויש לחלק בין דין זה לדין נבלה פחות מכזית כי שם מדובר על דבר שטומאתו מחמת עצמו, כגון שרץ, ומאחר שמלכתחילה לא חלה עליו טומאה, אינו נטמא כעת בגלל התפיחה, אך כאן מדובר על קבלת טומאה כשהמאכל נוגע בטומאה לאחר התפיחה, וכיון שכעת יש בו שיעור הרי הוא טמא מהתורה (בית יצחק או"ח סי' ל, ח).

ויש המחלקים באופן אחר: בתפיחה שלא כדרך ההרגל, כגון שהעמידה בגשמים, אכן אין דנים מהתורה לפי המצב הנוכחי, אך בדבר שהדרך לשרותו במים ותופח, וזו דרך הנאתו, שיערו לפי מצבו הנוכחי ומקבל טומאה מהתורה. ולפי זה גם שיעור הפת לברכה אחרונה הוא לפי מצבה הנוכחי ואין צורך למעכה (גן המלך שם).

בין 'ניצוק' חם ל'ניצוק' קר

יום שני כ"ט כסלו ה'תשע"א

הלכות טומאת אוכלין פרק ז, הלכה א: הַנִּצּוֹק אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטַהֲרָה. כֵּיצַד? הָיָה מְעֻרֶה מַשְׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹךְ כְּלִי טָמֵא, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ – הֲרֵי הָעֲמוּד הַנִּצּוֹק טָהוֹר.

אף שה'ניצוק' - שפך המים מכלי אחד, גבוה, לכלי אחר, נמוך יותר – טהור, הרי כאשר המים בכלי התחתון חמים, והמים בכלי העליון אינם חמים, הניצוק טמא ומטמא את כל המים.

ובביאור ההבדל מצינו שלוש גישות:

בפירוש המשניות (מכשירין ה, י) הרמב"ם מסביר, שהניצוק ("עמוד המשקה") מתחמם בהיות קצהו בכלי החם ומעלה את האדים (ה'הבל') עם הניצוק ומחמם גם את המשקה שבכלי העליון ולכן הניצוק שב ומטמא, כי האדים החמים חיברו בין העליון והתחתון. ולפי זה טומאה זו אינה מצד נגיעה בלבד, אלא מצד החיבור בין העליון והתחתון.

והרע"ב (שם) פירש: תכולת הכלי התחתון הטמא החם, מעלה אדים לכלי העליון הטהור והצונן, ומטמאה אותו כי האדים העולים מהמים החמים נחשבים כמשקה. לפי זה כאשר הכלי התחתון חם יש חיבור לטומאה מפני שיש נגיעה בין האדים העולים מהכלי התחתון (שנחשבים כמשקה) במשקה שבכלי העליון.

ואילו מדברי הרמב"ם כאן - "מפני שעשן החמין עולה... ומטמא הכלי. שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב" – עולה שהטומאה היא מפני נגיעת ותערובת האדים (החשובים כמשקים) שבכלי העליון. עם זאת, מלשונו בהלכה זו עצמה מובן שיש כאן גם חיבור בגלל העירוי מצונן לחם, כי מאחר שהאדים של התחתון עולים למעלה, הקילוח והניצוק נעשו "כגוף אחד".

(לקוטי שיחות ל"ז, עמ' 27)

תולדות המים

יום שלישי ל' כסלו ה'תשע"א

הלכות טומאת אוכלין פרק י, הלכה ב: תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם הֵם... וּמֵי רַגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים.

פירוש התיבות "בין גדולים בין קטנים" נתון במחלוקת בעלת השלכה מעשית גם בימינו:

הפוסקים דנו האם בהמה שהטילה גללים על שק קמח למצות, הקמח החמיץ. וכתב ה'בית יוסף' (או"ח סי' תס"ו) כי מאחר שכל תולדות המים מחמיצים ומי רגלים "בין גדולים ובין קטנים" הם כתולדות המים, הרי גם הגללים מחמיצים את הקמח.

אך הטור (שם) כתב ששק קמח שתרנגולים הטילו עליו צואה אינו מחמיץ, ויש מחלקים שהטור דיבר רק בצואה עבה, ואילו צואה רכה מחמיצה את הקמח (ביה"ל שם ס"ה, מהא"ר).

אמנם, כל עיקר הקושיא על הב"י מדברי הטור היא רק לפי פירוש הר"ש (מכשירין פ"ו מ"ה) המפרש את המשנה "מי רגלים – בין גדולים בין קטנים" ש'גדולים' היינו יציאה גדולה, אך יש אומרים כי מלשון הרמב"ם נראה שפירש "בין גדולים בין קטנים" – מי רגלים של בני אדם גדולים ובני אדם קטנים, אך צואה אינה נחשבת כלל לתולדות המים. ובכל מקרה, בין עבה בין רכה, אינה מחמיצה.

ועל פירוש הר"ש יש להקשות: להלן (ה"ז) מבואר שהשותה מי טבריה (הגורמים לשלשול), אע"פ שיוצאים נקיים מפי הטבעת אינם חשובים משקה,

ולכאורה, איך יתכן שצואה (רכה ככל שתהי') היוצאת מפי הטבעת תחשב כתולדות המים יותר מהמים עצמם?

ולכן יש שהסיקו שאף לפירוש הר"ש אין הכוונה ב'גדולים' לצואה, אלא למים שיצאו מפי הטבעת (מקום היציאה של 'גדולים') ולפי זה אף לדעת הר"ש, צואה רכה אינה מחמיצה (ביה"ל שם).

גדולים מעשי הקטן

יום רביעי א' טבת ה'תשע"א

הלכות טומאת אוכלין פרק יד, הלכה ב: הָפְכוּ כָּהֵן קְטַנִּים עַל הַנֶּגַע – הֲרֵי אֵלּוּ מָכְשָׁרִין; שֶׁאִם הָיְתָה מַחֲשָׁבָה שֶׁל קָטָן נִבְרֵית מֵתוֹךְ מַעֲשָׂיו – מַחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעֶלֶת מִדִּבְרֵיהֶן.

מעשה, דיבור או הנהגה של ילד בחיי היום יום, הנעשים בתמימות טבעית של ילד, לעתים תכופות, עושים רושם רב ומשפיעים אף על הנהגתם של מבוגרים.

יתר על כן: על פי התורה יש למעשי הקטנים והקטנות תוקף הלכתי, וממילא משפיעים גם בהליכות העולם, היינו במציאות המוחשית של ענייני העולם.

ואכן, אמרו חז"ל (שבת קיט, ב): "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל (לימוד תורה) תינוקות של בית רבן".

אחת הדוגמאות לכך היא במצות ציצית (השקולה כנגד כל המצוות): כאשר יהודי אחד ויחיד, אפילו קטן שהגיע לחינוך, לובש טלית קטן הרי מקרא מלא דיבר הכתוב: "וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם". כלומר שגם הציצית של הקטן – ולא רק של הגדול – מזכירה ואף מביאה לידי קיום של "כל מצוות ה'", לכל אחד ואחד מישראל שרואה את הציצית.

ואם כן, פסק הרמב"ם שהעושה מצוה אחת, פעולה אחת של איש פרטי מישראל, מעשה אחד, דיבור אחד או אפילו מחשבה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה – אמורים גם במקרה של מעשה של קטן, והלוא דבר הוא!

(אגרות מלך, ח"א, עמ' שנעח. ספר השיחות תשמ"ח, עמ' 308)

הנייר - מקבל טומאה?

יום חמישי ב' טבת ה'תשע"א

הלכות כלים, פרק א הלכה יא: כֹּל שֶׁהוּא אָרוּג, בֵּין מֵצֶמֶר וּפִשְׁתִּים... הוּא הַנִּקְרָא בֶּגֶד לְעִנְיַן טֻמְאָה. וְהַלְּבָדִים כִּבְגָדִים לְכָל דָּבָר.

אשה המוצאת כתם דם על גופה או על בגדה, אם יש לחשוש שמקור הכתם הוא ממקורה - טמאה מדרבנן. ואם נמצא הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה - טהורה (ראה הל' איסו"ב פ"ט ה"ז).

ומה דינו של כתם הנמצא על גבי נייר?

לדעת ה'נודע ביהודה' (מהדו"ת יור"ד סי' קה), מדברי הרמב"ם כאן שה'לבדים' דינם כבגדים המקבלים טומאה, ניתן ללמוד שאף הנייר מקבל טומאה, שהרי הנייר עשוי מסחבות של בדים ואם כן הוא בכלל ה'לבדים'.

ואף שכתב הרמב"ם (להלן פ"ב ה"א) ש"אין הנייר מקבל טומאה", מבאר בנו של ה'נודע ביהודה' (שיבת ציון סי' לט), שהדברים אמורים על נייר בימים ההם, שלא היה מעובד כל כך, אך בדורות מאוחרים יותר הנייר מיוצר מבגדים בלויים, היינו 'לבדים' המקבלים טומאה.

וה'חתם סופר' (שו"ת ח"ו סי' פי"א) סובר שכל נייר אינו מקבל טומאה, וכתם שנמצא עליו טהור, כי הבגדים מהם נעשה הנייר "נכתשו הדק היטב ונמסו במים ונהפכו לפנים אחרות", כך שאין עליהם שם "צמר ופשתים".

ועוד: 'בגד' שמו עליו בתנאי שהשימוש בו הוא לצורכי הלבשה וכדומה, והנייר ששימושו למטרות אחרות אינו מוגדר 'בגד'.

וכן פסק אדמו"ר ה'צמח צדק' (פסקי דינים יו"ד ק"צ,י), שהנייר אינו מקבל טומאה.

ציפויי הכלים

יום שישי ג' טבת ה'תשע"א

הלכות כלים פרק ד, הלכה ד: כְּלֵי עֵץ אוֹ עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בַּיִת קִבּוּל שֶׁצָּפָם בְּמַתֶּכֶת – טְהוֹרִים וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה; מֵאַחַר שֶׁצָּפָם בְּטֵלָן, וְהַצִּפּוּי עַצְמוֹ טָהוֹר.

זה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות (כלים פי"א מ"ד): "כלי עץ כאשר היה מחופה בכלי מתכות לא יקבל טומאה... כמו שהתבאר בסוף חגיגה (כז, א) כמאמר חכמים שמזבח הזהב והנחושת לא יקבל טומאה. ושמו הסיבה בזה 'מפני שהן מצופין'... ואמרו בספרי, יכול שאני מרבה את חיפויי הכלים, תלמוד לומר 'בהם' פרט לחיפויי הכלים, רצה לומר, שזה הכלי לא יגיע השימוש בו בעצמו, אבל באמצעות הכיסוי אשר עליו".

והקשה ה'כסף משנה': הרי מדברי הגמרא (שם) משמע להיפך, כי בתחילה סברה הגמרא שלדעת חכמים המזבחות אינם מקבלים טומאה "מפני שהן מצופין", ושואלת על זה: "אדרבה, כיון דמצופין נינהו – מטמאו?" ומתרצת: אכן, "חכמים מטמאין מפני שהן מצופין", דהיינו, בגלל שהן מצופין הם מקבלים טומאה. הרי לנו שציפוי המזבחות מחשיבם לכלי מתכות ומקבלים טומאה?

אלא שהגמרא מביאה תירוץ נוסף: חכמים חולקים על רבי אליעזר הסובר שבגלל ציפוי המתכת יכולים המזבחות לקבל טומאה (אילולא הלימוד המיוחד הממעט את המזבחות מקבלת טומאה), וטוענים כלפיו: איך לדעתך יכול המזבח לקבל טומאה בגלל הציפוי, הרי אדרבה, בגלל הציפוי נדחית הטומאה מהכלי? ולפי זה שיטת הרמב"ם היא כדעת חכמים - שכל כלי שיש עליו ציפוי אינו מקבל טומאה (כסף משנה, משנה למלך).

ויש לבאר:

ציפוי הכלי אינו מקבל טומאה כי נתמעט מהפסוק "כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם", ואילו הכלי עצמו אינו מקבל טומאה כי הציפוי חוצץ בין הטומאה לגוף הכלי. ואף שנעשה לנוי ובטל אל הכלי, מכל מקום הציפוי חוצץ, כי היות והציפוי אינו ממין הכלי, הרי הכלי מקבל את שמו של הציפוי הנראה לעין, ולכן דין הכלי כדין הציפוי (חלקת יואב או"ח סי' ג).

בית קיבול של קדושה

שבת קודש ד' טבת ה'תשע"א

הלכות כלים פרק ז, הלכה יב: הַתְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ אַרְבָּעָה כֵּלִים הִיא.

לעיל (פ"ב ה"ג) פסק הרמב"ם שבית קיבול העשוי למלאותו אינו נחשב בית קיבול ואינו מקבל טומאה. ואם כן, מדוע בית של תפילין מקבל טומאה, והרי הוא עשוי למלא בו את פרשיות התפילין?

יש מתרצים שדווקא כאשר אינו עשוי לפותחו כלל אינו נחשב בית קיבול, אך תפילין עשויין לפותחן כדי לבודקן, ואף שמעיקר הדין אין חייבים לבודקן לעולם, מכל מקום מצוה לבודקן (מג"א א"ח סל"ט) ולכן נחשבים לבית קיבול (תפא"י כלים פכ"ג מ"א).

אך הרמב"ם בהלכות תפילין (פ"ב הי"א) כתב: הכותב תפילין בכתב ידו או שלקחן מן המומחה... לעולם אינו צריך לבדקם פעם אחרת...". ולכאורה לדעתו אף אין מצוה לבודקן. ואם כן למה יקבלו טומאה, והרי זה בית קיבול העשוי למלא?

ויש לומר: רק במקרה המובא לעיל (פ"ב ה"ג) כגון בקעת עץ שחוקקים בה בית קיבול ותוקעים בו את הברזל, סובר הרמב"ם שאינו בית קיבול, כי כל מטרת החקיקה היא כדי לתקוע בה את הברזל ולסותמה, אך בתפילין, גם אחר שמניחים בבית את הפרשיות הרי הוא בית קיבול להם (משנת יעקב).

אמנם, לדעת התוספות (סוכה יב, ב) אין לחלק בין הנושאים, ולכן הוכיחו מתפילין שבית קיבול העשוי למלא נחשב בית קיבול.

ויש המבארים את טעמי המחלוקת: לדעת התוספות, בית קיבול העשוי למלאתו אינו נטמא כי תשמיש הקיבול התבטל

המשך בעמוד צא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ח כסלו־ד' טבת ה'תשע"א

יום ראשון כ"ח כסלו ה'תשע"א

הִלְכוֹת טֻמְאַת אֳכָלִין

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. כַּמָּה[1] שִׁעוּר אֳכָלִין לְטַמְאָה? לְטַמְאַת עַצְמָן - כָּל שֶׁהֵן. אֲפִלּוּ שֶׁמְּשׁוּם אוֹ חֲרָדָל מִתְטַמֵּא. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל - כָּל שֶׁהוּא[2]. וְאֵין אֹכֶל טָמֵא מְטַמֵּא אֹכֶל אַחֵר אוֹ מַשְׁקִין אוֹ יָדַיִם עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה בְּלֹא קְלִפָּתָהּ[3]. וְכֵן הָאוֹכֵל אֳכָלִין טְמֵאִים - אֵינוֹ נִפְסָל[4] עַד שֶׁיֹּאכַל כְּבֵיצָה וּמֶחֱצָה[5]. וְזֶהוּ חֲצִי פְּרָס.

ב. הַמַּשְׁקִין מִתְטַמְּאִין כָּל שֶׁהֵן, וּמְטַמְּאִין[6] בְּכָל שֶׁהֵן. אֲפִלּוּ טִפָּה מַשְׁקִין טְמֵאִים כְּחַרְדָּל שָׁנְגְּעָה בָּאֳכָלִין אוֹ בִּכְלִים אוֹ בְּמַשְׁקִין אֲחֵרִים - נִטְמְאוּ. וַאֲפִלּוּ עַל פִּי כֵן, אֵין הַשְּׁוָתָהּ מַשְׁקִין טְמֵאִין נִפְסָל עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית[7], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה לִרְבִיעִית. וְכָל הָאֳכָלִין מִצְטָרְפִין לִכְבֵיצָה לְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִים, וּלְחֲצִי פְּרָס לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה. אֲפִלּוּ חִטָּה עִם קֶמַח עִם בָּצֵק עִם תְּאֵנָה וּבָשָׂר וְכֵיוֹצֵא בְּאֵלּוּ - הַכֹּל מִצְטָרֵף.

ד. הָעוֹר[8] הַמְחֻבָּר בַּבָּשָׂר[9], וְהַמָּרָק[10] וְהַתַּבְלִין[11], וְהָאֲלָלִ[12] - אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ חֹשֶׁב עָלָיו[13] וּמִקְצָתוֹ לֹא חֹשֶׁב עָלָיו, מִקְצָתוֹ פְּלָטָתוּ חַיָּה[14] וּמִקְצָתוֹ פְּלָטָתוּ סַכִּין[15] - וְהָעֲצָמוֹת הַמְחֻבָּרוֹת בַּבָּשָׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוֹמוֹת הָרַכִּים מִן הַקְּרָנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם, וְהַכְּנָפַיִם וְהַנּוֹצָה, וְהַמְּקוֹמוֹת הָרַכִּים מִן הַצִּפָּרְנַיִם וּמִן הַחַרְטוֹם הַמֻּבְלָעִין בַּבָּשָׂר - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ מִתְטַמֵּאִין וּמְטַמְּאִין, וּמִצְטָרְפִין לִכְבֵיצָה[16] אוֹ לְכַחֲצִי פְּרָס[17].

ה. כְּבֵיצָה אֳכָלִין טְמֵאִים שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה וְנִתְמַעֲטוּ[18] - אֵינָן מְטַמְּאִים. וְכֵן כְּזַיִת מִן הַמֵּת אוֹ מִן הַנְּבֵלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ[19] שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה וְנִתְמַעֲטוּ - טְהוֹרִין.

ו. כְּזַיִת חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר[20] וּפִגּוּל[21] שֶׁהִנִּיחָן בַּחַמָּה וְנִתְמַעֲטוּ - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הִנִּיחָן בַּגְּשָׁמִים[22] וְנִתְפַּחוּ[23] - חָזְרוּ לִכְמוֹת שֶׁהָיוּ. בֵּין לְטֻמְאָה חֲמוּרָה[24], בֵּין לְטֻמְאָה קַלָּה[25], בֵּין לְאִסּוּר[26].

ז. עֲלֵי בְּצָלִים[27] וּבְנֵי בְּצָלִים[28] שֶׁהֵן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ בָּהֶם רִיר - מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן[29]; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין וְרֵיקָנִים - מְמַעֲטִ אֶת חֲלָלָן[30].

ח. פַּת סֶפְּגָנִין[31] - מִשְׁתַּעֲרֶת כְּמוֹת שֶׁהִיא[32]. וְאִם יֵשׁ בָּהּ חָלָל[33] - מְמַעֲטִ אֶת חֲלָלָהּ.

ט. בְּשַׂר הָעֶגֶל שֶׁנִּתְפַּח[34] וּבְשַׂר זְקֵנָה שֶׁנִּתְמַעֲטָה[35] - מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן[36].

י. הָאֱגוֹז וְהַתְּמָרִים וְהַשָּׁקֵד הַמִּתְקָרְקְשִׁים[37] - מִשְׁתַּעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן.

יא. כֹּל שֶׁטֻּמְאָתוֹ[38] וְשִׁעוּרוֹ שָׁוִין - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. הָיוּ טֻמְאָתָן שָׁוִין אֲבָל לֹא שִׁעוּרָן, שִׁעוּרָן אֲבָל לֹא טֻמְאָתָן - אֵין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. 2) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 3) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. 4) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלים טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גווייה". 5) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעא יותר. 6) אחרים. 7) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג. 8) בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. 9) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). 10) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמיך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. 11) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. 12) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשטו. 13) לאכילה. שם קכא, א. 14) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים בו. 15) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. 16) לטמא אוכלין. 17) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור. 18) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. 19) נתבאר בפרק ד מהלכת אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדשה (ראה שם הלכה י"ג פנים והערות פרטי הלכה זו והלכה ו). 20) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. 21) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. 22) את אותם הכזיתים שנתמעטו. 23) ויש בהם כזית. 24) מת ונבילה. 25) טומאת אוכלין. 26) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים. 27) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמיך. 28) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. 29) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. 30) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא. 31) נקבובי כספוג. 32) עם הנקבים הקטנים. 33) מקום ריק גדול. 34) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). 35) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. 36) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א. 37) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים. 38) חומרת הטומאה.

מִצְטָרְפִין וַאֲפִלּוּ לְטַמֵּא כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן[39]. כֵּיצַד טֻמְאָתוֹ וְלֹא שְׁעוּרוֹ? שְׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ? כְּגוֹן בְּשַׂר הַמֵּת[40] וְרָקָב שֶׁלּוֹ[41]. שְׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ? כְּגוֹן בְּשַׂר הַמֵּת וּבְשַׂר הַנִּבְלָה[42]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם לֹא הָיוּ שָׁוִים לֹא בַּשְּׁעוּר וְלֹא בַּטֻּמְאָה, כְּגוֹן בְּשַׂר נְבֵלָה[43] וּבְשַׂר הַשֶּׁרֶץ[44] - שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין.

יב. אֳכָלִין טְמֵאִים - שְׁעוּרָם שָׁוֶה, שֶׁכָּל אֹכֶל טָמֵא אֵינוֹ מְטַמֵּא[45] אֶלָּא כְּבֵיצָה, וְטֻמְאָתָם שָׁוָה[46], שֶׁכָּל אֹכֶל טָמֵא אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בְּמַגָּע וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים, לְפִיכָךְ מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן. כֵּיצַד? כַּחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן[47] וְכַחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל שְׁנִי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - חֲרֵי זֶה שֵׁנִי, וְאִם נָגַע בִּתְרוּמָה - פְּסָלָהּ[48]. כַּחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל שֵׁנִי וְכַחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן - חֲרֵי זֶה שְׁלִישִׁי[49]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲפִלּוּ חֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וַחֲצִי בֵּיצָה אֹכֶל רְבִיעִי שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - חֲרֵי הַכֹּל רְבִיעִי[50].

יג. כְּבֵיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וּכְבֵיצָה אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - הַכֹּל רִאשׁוֹן[51]. חִלְקָן[52] - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי[53]. נָפַל זֶה לְעַצְמוֹ [וְזֶה לְעַצְמוֹ] עַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - פְּסָלוּהוּ[54]. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - עֲשָׂאוּהוּ שֵׁנִי[55].

יד. כְּבֵיצָה אֹכֶל שֵׁנִי וּכְבֵיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - חֲרֵי הַכֹּל שֵׁנִי. חִלְקָן - כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי. נָפַל זֶה לְעַצְמוֹ [וְזֶה לְעַצְמוֹ] עַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא פְסָלוּהוּ. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד - פְּסָלוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂאוּהוּ שְׁלִישִׁי.

טו. כְּבֵיצָה אֹכֶל רִאשׁוֹן וּכְבֵיצָה אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה - רִאשׁוֹן[56]. חִלְקָן - זֶה שֵׁנִי וְזֶה שֵׁנִי, שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנָּגַע בָּרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה שֵׁנִי.

טז. כְּשִׁתֵּי בֵיצִים אֹכֶל רִאשׁוֹן וְכִשְׁתֵּי בֵיצִים אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁבְּלָלָן - הַכֹּל רִאשׁוֹן. חִלְקָן לִשְׁנַיִם - כָּל אֶחָד מֵהֶן רִאשׁוֹן. חִלְקָן לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים אוֹ לְאַרְבָּעָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי. וְכֵן כְּשִׁתֵּי בֵיצִים אֹכֶל שֵׁנִי וְכִשְׁתֵּי בֵיצִים אֹכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּלָלָן - הַכֹּל שֵׁנִי. חִלְקָן לִשְׁנַיִם - כָּל אֶחָד מֵהֶן שֵׁנִי; לִשְׁלֹשָׁה וּלְאַרְבָּעָה - חֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁלִישִׁי.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. יְדוֹת הָאֳכָלִים - הֵן הָעֵצִים הָרַכִּין הַסְּמוּכִין לָאֹכֶל שֶׁהָאֹכֶל נִתְלֶה בָּהֶן מִן הָאֵילָן, כְּמוֹ עֻקְצֵי הַתְּאֵנִים וְהָאֲגָסִים וּקְצַת הָאֶשְׁכּוֹל, וְכֵן הַגַּרְעִינִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁהָאֹכֶל צָרִיךְ לָהֶן. וְשׁוֹמְרֵי הָאֳכָלִין - הֵן הַקְּלָפָה שֶׁעַל הָאֹכֶל שֶׁהִיא שׁוֹמַרְתּוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ב. כֹּל שֶׁהוּא יָד וְאֵינוֹ שׁוֹמֵר - מִתְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וְלֹא מִצְטָרֵף; וְכֹל שֶׁהוּא שׁוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָד - מְטַמֵּא וּמִתְטַמֵּא וּמִצְטָרֵף; וְכֹל שֶׁאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר וְלֹא יָד - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא וְלֹא מְטַמֵּא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מִצְטָרֵף. כֵּיצַד מִתְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף? שֶׁאִם נָגְעָה טֻמְאָה בְּיָד - נִטְמָא הָאֹכֶל הַתָּלוּי בּוֹ; וְאִם נָגְעָה טֻמְאָה בָּאֹכֶל - נִטְמָא הַיָּד; וְאֵין הַיָּד מִצְטָרֶפֶת עִם הָאֹכֶל לְהַשְׁלִימוֹ לִכְבֵיצָה אוֹ לְכַחֲצִי בֵּיצָה פָּרָס. אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹמֵר - חֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף לִכְבֵיצָה וּלְכַחֲצִי פָּרָס.

ג. כְּשֵׁם שֶׁיָּד לְטֻמְאָה, כָּךְ יֵשׁ יָד לְהֶכְשֵׁר. שֶׁאִם הֶכְשַׁר הַיָּד - הֶכְשַׁר כָּל הָאֹכֶל הַתָּלוּי בּוֹ. וְיֵשׁ יָד לְפָחוֹת מִכְּזַיִת. וְיֵשׁ שׁוֹמֵר לְפָחוֹת מִכְּפוֹל. וְשׁוֹמֵר שֶׁחִלְקוֹ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִם הָאֹכֶל.

ד. וּמִנַּיִן לְשׁוֹמְרֵי אֳכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין עִם הָאֳכָלִין כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בָּהֶן? שֶׁנֶּאֱמַר: עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרַע - כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם מוֹצִיאִין לִזְרִיעָה: חִטִּים בְּשָׁעוֹרֵיהֶן וּשְׁעוֹרִים בְּקִלְפֵּיהֶן וַעֲדָשִׁים בְּקִלְפֵּיהֶן. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַשּׁוֹמְרִין.

ה. וּמִנַּיִן לִידוֹת הָאֳכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין עִם הָאֳכָלִין? שֶׁנֶּאֱמַר: טָמֵא הוּא לָכֶם - לְכֹל שֶׁבְּצָרְכֵיכֶם.

ו. הַבּוֹצֵר לַגַּת - אֵין לוֹ יָדוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ צֹרֶךְ בַּיָּד, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצִיץ אֶת הַמַּשְׁקֶה.

ז. הַקּוֹצֵר לִסְכּוּךְ - אֵין לוֹ יָדוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לַיָּד.

ח. כָּל יְדוֹת הָאֳכָלִין שֶׁבְּסָפָן בַּגֹּרֶן - טְהוֹרִין.

ט. פְּסִיגָה שֶׁל אֶשְׁכּוֹל שֶׁרִקְּנָהּ - טְהוֹרָה. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ גַּרְגֵּר אֶחָד - חֲרֵי זוֹ יָד לְאוֹתוֹ גַּרְגֵּר וּמְקַבֶּלֶת טֻמְאָה. וְכֵן שַׁרְבִּיט תְּמָרָה שֶׁרִקְּנוֹ - טָהוֹר. שִׁיֵּר בּוֹ תְּמָרָה אַחַת - טָמֵא. וְכֵן שַׁרְבִּיט קְטָנִיּוֹת שֶׁרִקְּנוֹ - טָהוֹר. שִׁיֵּר בּוֹ גַּרְגֵּר אֶחָד - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

י. לְעוֹלָם אֵין שׁוֹמֵר עַל גַּבֵּי שׁוֹמֵר, אֶלָּא שׁוֹמֵר אֶחָד בִּלְבַד הַסָּמוּךְ לָאֹכֶל הוּא הַנֶּחְשָׁב עִמּוֹ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

39) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. **40)** שמטמא בכזית. **41)** בשר המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים]. **42)** שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. **43)** מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. **44)** שיעורו בכעדשה ואינו מטמא במשא. **45)** אוכלין אחרים. **46)** כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. **47)** אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. **48)** היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. **49)** ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. **50)** ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי. **51)** מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. **52)** לשני חלקים. **53)** שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. **54)** נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. **55)** שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון. **56)** כולו כראשון.

יא. שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת בְּבָצָל: פְּנִימִית - בֵּין שְׁלֻמָּה בֵּין קְדוּרָה מִצְטָרֶפֶת; אֶמְצָעִית - שְׁלֻמָּה מִצְטָרֶפֶת, קְדוּרָה אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת; הַחִיצוֹנָה - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְהוֹרָה.

יב. כָּל הַקְּלִפִּין מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת וּמִצְטָרְפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹמֵר. קְלִפֵּי פּוֹלִין וְתוּרְמוֹסִין: זָרָק - אֵינָן מִתְטַמְּאוֹת, כְּנָסָן לְאָכָלִין - מִתְטַמְּאִין. וְאִם נִשְׁאַר בָּהֶן אֹכֶל - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מִתְטַמְּאִין. קְלִפֵּי מָלְפּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן מִתּוֹךְ הַמָּלְפּוֹן - מִתְטַמְּאוֹת טֻמְאַת אֳכָלִין. הַשְּׁעוֹרִים, בִּזְמַן שֶׁהֵן יְבֵשִׁין - קְלִפָּתָן מִצְטָרֶפֶת עִמָּהֶן, וּבִזְמַן שֶׁהֵן לַחִין - אֵין מִצְטָרֶפֶת. אֲבָל הַחִטָּה, בֵּין לַחָה בֵּין יְבֵשָׁה - קְלִפָּתָהּ מִצְטָרֶפֶת.

יג. כָּל הַגַּרְעִינִין מִתְטַמְּאוֹת וּמְטַמְּאוֹת וְלֹא מִצְטָרְפוֹת, חוּץ מִגַּרְעִינוֹת הָרִמּוֹן; אֲבָל שֶׁל תְּמָרָה יְבֵשָׁה - אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת.

יד. הַחוֹתֶלֶת שֶׁעַל הַגַּרְעִינָה שֶׁל רִמּוֹן - אֵין מִצְטָרֵף, וְשֶׁעַל גַּרְעִינַת הַיְבֵשָׁה - מִצְטָרֵף; מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבוּק בָּאֹכֶל, נֶחְשָׁב כְּאֹכֶל.

טו. גַּרְעִינָה שֶׁל רִמּוֹן שֶׁיָּצְאוּ מִקְצָתָהּ - כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד הָאֹכֶל מִצְטָרֵף, וְהַיּוֹצֵא אֵינוֹ מִצְטָרֵף. וְכֵן עֻמֶּס שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בָּשָׂר - כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד הַבָּשָׂר מִצְטָרֵף. הָיָה עָלָיו הַבָּשָׂר מִצַּד אֶחָד - אֵינוֹ מִצְטָרֵף מִפְּנֵי שֶׁעֻמֶּס הָעֻמֶּס אֶלָּא הַבָּשָׂר שֶׁתַּחַת הַבָּשָׂר עַד חֲלַל הָעֻמֶּס. וְאִם לֹא הָיָה לָעֻמֶּס חָלָל - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא כֻּלּוֹ בָּשָׂר. וּשְׁאָר הָעֻמֶּס אֵין מִצְטָרֵף, שֶׁהָעֲצָמוֹת לַבָּשָׂר כְּשׁוֹמֵר הֵן חֲשׁוּבִין.

טז. קוֹלִית שֶׁהָיָה עָלֶיהָ בָּשָׂר אֲפִלּוּ כְּפוֹל - גּוֹרֵר אֶת כֻּלָּהּ לְטֻמְאָה.

יז. גַּרְעִינֵי זֵיתִים וּתְמָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָקָן לָאֳכָלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין.

יח. גַּרְעִינֵי חָרוּבִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לָאֳכָלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין; שְׁלָקָן לָאֳכָלִין - מִתְטַמְּאִין.

יט. וְאִלּוּ מִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וּמִצְטָרְפִין: שָׁרְשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקַּפְלוֹטוֹת בִּזְמַן שֶׁהֵן לַחִין, וְהַפְּטָמָה שֶׁלָּהֶן בֵּין לַחָה בֵּין יְבֵשָׁה, וְהָעַמּוּד שֶׁהוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָאֹכֶל. וְשָׁרְשֵׁי הַחַזְרִין וְהַנַּפּוּס. וְשֹׁרֶשׁ צְנוֹן גָּדוֹל - מִצְטָרֵף, וְהַסִּיב שֶׁלּוֹ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף. וְשָׁרְשֵׁי הַמִּנְתָּא וְהַפֵּיגָם. וְשָׁרְשֵׁי יַרְקוֹת שָׂדֶה וְיַרְקוֹת גִּנָּה שֶׁעֲקָרָן לִשְׁתָלִים. וְהַשּׁוּרָה שֶׁל שִׁבֹּלֶת וְהַלְּבוּשׁ שֶׁלָּהּ. וְעֻקְצֵי תְּאֵנִים וּגְרוֹגָרוֹת וְהַכְּלָסִים וְהֶחָרוּבִין.

כ. וְאִלּוּ מִתְטַמְּאִים וּמְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין: שָׁרְשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקַּפְלוֹטוֹת בִּזְמַן יְבֵשִׁים, וְהָעַמּוּד שֶׁאֵינוֹ מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָאֹכֶל. וּמִלְּעִין שֶׁל שְׁבֹּלִים. וְהֵן הַשְּׁעָרוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ הַשִּׁבֹּלֶת שֶׁדּוֹמִין כְּמוֹ מַסָּר. וְעֻקְצֵי הָאַגָּסִים וְהַקְּרוּסְטְמִלִּין וְהַפְּרִישִׁין וְהָעֲזָרְדִין. וְעֻקָּץ דְּלַעַת - טָפַח הַסָּמוּךְ לָאֹכֶל. וְעֻקָּץ קוּנְדָּס - טָפַח. וְכֵן יַד הַפַּרְכִּיל - טָפַח מִכָּאן וְטָפַח מִכָּאן. וְהַפַּרְכִּיל הוּא הַשָּׂרִיג שֶׁהָאַשְׁכּוֹלוֹת תְּלוּיִין בּוֹ. וְיַד הָאֶשְׁכּוֹל - כָּל שֶׁהוּא. וּזְנַב הָאֶשְׁכּוֹל שֶׁרְקְנוֹ וְיַד הַמַּכְבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְהַמַּכְבֵּד הוּא הָעֵץ הָאָדֹם שֶׁהַשַּׁרְבִיטִין תְּלוּיִין בּוֹ, וְהַתְּמָרִין דְּבוּקוֹת בַּשַּׁרְבִיטִין. וּקְנֵה הַשִּׁבֹּלֶת - שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְיַד כָּל הַנְּקָצָרִין - שִׁשָּׁה טְפָחִים; וְשֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהֻקָּצֵר - יְדֵיהֶם וְשָׁרְשֵׁיהֶן כָּל שֶׁהֵן.

כָּל אֵלּוּ מִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְדוֹת אָכָלִין.

כא. וְאֵלּוּ לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין: שְׂאָר כָּל הָעֲקָצִים. וְשָׁרְשֵׁי קִלְחֵי הַכְּרוּב. וְחִלְפֵי תְּרָדִים וְחִלְפֵי הַלֶּפֶת. וְהֵן הָעִקָּרִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בַּקַּרְקַע כְּשֶׁלִּקְּטוּ הַכְּרוּב וְהַלֶּפֶת וְחָזְרוּ וְהֶחֱלִיפוּ. וְכָל הַשָּׁרָשִׁין שֶׁדַּרְכָּן לְהִגָּזֵז שֶׁנֶּעְקְרוּ עִם הָאֹכֶל. הַפִּטְמָה שֶׁל רִמּוֹן - מִצְטָרֶפֶת, וְהַנֵּץ שֶׁלּוֹ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף.

כב. הָרִמּוֹן וְהָאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּמּוֹק מִקְצָתוֹ - אֵין הַנִּשְׁאָר חִבּוּר לְאוֹתוֹ שֶׁנִּמּוֹק. וְאֵין הַנִּשְׁאָר מִן הַקְּלִפָּה מִצְטָרֵף, שֶׁהֲרֵי אֵין שְׁמִירָתוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם. וְכֵן אִם הָיָה שָׁלֵם מִכָּאן וּמִכָּאן וְנִמּוֹק בָּאֶמְצַע - אֵין הַצְּדָדִין חִבּוּר זֶה לָזֶה, וְאֵין קְלִפָּתוֹ מִצְטָרֶפֶת. עֲלֵי יְרָקוֹת: יְרָקִין - מִצְטָרְפִין, וּלְבָנִים - אֵינָם מִצְטָרְפִין, שֶׁהֲרֵי אֵינָן כְּלוּם.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. הָאֲגוֹזִין וְהַשְּׁקֵדִים שֶׁנִּסְדְּקָה קְלִפָּתָן - עֲדַיִן הוּא חִבּוּר לָאֹכֶל עַד שֶׁיַּרְצִיץ אֶת הַקְּלִפָּה.

ב. בֵּיצָה מְגֻלְגֶּלֶת - מְשֻׁיֶּרֶת בָּהּ מָקוֹם לְגָמְעָהּ מִמֶּנּוּ אֵין שְׂאָר קְלִפָּתָהּ חִבּוּר. וּשְׁלוּקָה - קְלִפָּתָהּ חִבּוּר עַד שֶׁיַּרְצִיץ אֶת הַקְּלִפָּה. וְאִם נִתְּבְּלָה בִּקְלִפָּתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁרֻּצְּצָה כֻּלָּהּ - חִבּוּר.

ג. עֻמֶּס שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֹחַ - חִבּוּר עַד שֶׁיַּרְצִיץ. צֻמֶּר שֶׁבְּרָאשֵׁי הַכְּבָשִׂים וְשֵׂעָר שֶׁבִּזְקַן הַתַּיָּשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁחָרָכָן בָּאוּר - הֲרֵי הֵן חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לְתָלֵשׁ.

ד. כַּנְפֵי חֲגָבִים וְקַשְׂקַשֵּׂי דָּגִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִיר סַכִּין עֲלֵיהֶן - חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לְקַלֵּף. הָרִמּוֹן שֶׁפָּרָדוֹ - חִבּוּר עַד שֶׁיַּקִּישׁ עָלָיו בְּקָנֶה.

ה. הַשַּׁרְבִיטִים שֶׁל תְּמָרִים - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה.

ו. מִלְפְּפוֹן שֶׁחָתָכוּ וּנְתָנוּ עַל הַשֻּׁלְחָן - חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לְפָרֵק. הִתְחִיל לְפָרֵק - חֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלֶה עִמָּהּ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר. פִּקָּה הַתַּחְתּוֹנָה - חִבּוּר לְעַצְמָהּ, וְאֵינָהּ חִבּוּר לַחֲתִיכוֹת. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה מִלְפְּפוֹנוֹת, וְחָתַךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִנִּיחָן עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהִתְחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר. אֲפִלּוּ אָמַר: חֶצְיוֹ אֲנִי אוֹכֵל שַׁחֲרִית וְחֶצְיוֹ עַרְבִית - זֶה הַחֲצִי שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ חִבּוּר.

ז. הַמְּחַתֵּךְ יְרָקוֹת וְכִיּוֵּצָא בָּהֶן לְבַשֵּׁל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מֵרַק וְהִבְדִּיל - אֵינוֹ חִבּוּר; אֶלָּא אִם נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרֶה בּוֹ. חָתַךְ לְכִבֵּשׁ אוֹ לְשָׁלֵק אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן - הֲרֵי זֶה חִבּוּר, וַאֲפִלּוּ הִתְחִיל לְפָרֵק מַה שֶּׁחָתַךְ.

ח. כָּל אֹכֶל שֶׁעֲדַיִן לֹא פֵּרְקוֹ - חִבּוּר, וְאִם נִטְמָא מִקְצָתוֹ - נִטְמָא כֻּלּוֹ.

ט. אֹכֶל שֶׁנִּפְרַס וּמְעֹרֶה בְּמִקְצָת, וְנָגַע טָמֵא בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחֵז בָּזֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ וְהַשֵּׁנִי עוֹלֶה עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה חִבּוּר; וְאִם כְּשֶׁאוֹחֵז בְּזֶה הַטָּמֵא וּמַגְבִּיהוֹ יִשְׁמֹט הָאַחֵר וְיִפֹּל - אֵינוֹ חִבּוּר, אֶלָּא הֲרֵי זֶה הָאַחֵר כְּנוֹגֵעַ בָּרִאשׁוֹן שֶׁנִּטְמָא.

י. כָּל הָאֳכָלִין שֶׁהָיוּ עָלִין אוֹ קְלָחִין מְחֻבָּרִין בָּהֶן: אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהֵאָחֵז בָּעֳלֶה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בָּעֳלֶה, בַּקֶּלַח - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּקֶּלַח; אִם נִתְלָה עִמּוֹ - חֲרֵי זֶה חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ יָד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּיָּד שֶׁלּוֹ. הָיְתָה לוֹ יָד וְעֳלֶה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּאֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. לֹא הָיְתָה לוֹ יָד וְלֹא עֳלֶה - בָּזֶה אָמְרוּ: אִם אוֹחֵז בַּטֻּמְא וְהַשֵּׁנִי עוֹלֶה עִמּוֹ - חִבּוּר, וְאִם לָאו - אֵינוֹ חִבּוּר.

יא. הָאֲגוֹזִין שֶׁקְּצָצָן בְּעֵקְצֵיהֶן כְּשֶׁהֵן רַכִּין וַאֲמָנָן כֻּלָּן כְּמוֹ חֻבָּל, וְכֵן הַבְּצָלִים שֶׁחִבְּרָן בַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת - חֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר. הִתְחִיל לְפָרֵק בָּאֲגוֹזִים וּלְפַקֵּל בַּבְּצָלִים - אֵין הַשְּׁאָר חִבּוּר. אֲפִלּוּ הָיוּ לְפָנָיו מֵאָה כּוֹר - אֵין כֻּלָּן חִבּוּר, שֶׁחֲרֵי הוֹכִיחַ שֶׁדַּעְתּוֹ לְפָרֵק הַכֹּל.

יב. קְלִיעָה שֶׁל שׁוּם שֶׁנָּפְלוּ מַשְׁקִין עַל אֶחָד מֵהֶן - הוּא טָמֵא וְחִבּוּרוֹ טָהוֹר; שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַשׁ וּתְחָבוֹ בְּכוּשׁ אוֹ בְּקֵיסָם - אֵינוֹ חִבּוּר.

יג. עִסָּה שֶׁלָּשָׁהּ בְּמֵי פֵּרוֹת - אֵינוֹ חִבּוּר; שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמְּחַבֵּר אֶת הָאֳכָלִין אֶלָּא שִׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד.

יד. הַמְמַעֵךְ אֳכָלִין זֶה בָּזֶה וְקִבְּצָן, כְּגוֹן הַדְּבֵלָה וְהַתְּמָרִים וְהַצִּמּוּקִין שֶׁקִּבְּצָן וַעֲשָׂאָן גּוּף אֶחָד - אֵינָן חִבּוּר. לְפִיכָךְ, עִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה שֶׁנָּפְלוּ מַשְׁקִין טְמֵאִין עַל מִקְצָתוֹ - חֲרֵי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַמַּשְׁקִין בִּלְבַד, וְהַשְּׁאָר טָהוֹר.

טו. הַתְּמָרִים וְהַגְּרוֹגָרוֹת שֶׁשְּׁלָקָן וְנַעֲשׂוּ אוֹם - חֲרֵי זֶה חִבּוּר.

טז. הַזֵּיתִים שֶׁעָטָנָן וְנַעֲשׂוּ גּוּשׁ אֶחָד - חֲרֵי זֶה חִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא נִתְנָן לַמַּעֲטָן אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיִּינָקוּ זֶה מִזֶּה. לְפִיכָךְ, שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא עַל אוֹם שֶׁל זֵיתִים, וְהֵן הַזֵּיתִים שֶׁנַּעֲשׂוּ כֻּלָּן גּוּף אֶחָד, אֲפִלּוּ נָגַע בִּכְשְׁעוֹרָה - הַכֹּל טָמֵא, שֶׁהַכֹּל גּוּף אֶחָד. הָיְתָה לוֹ אוֹם שֶׁל זֵיתִים וְעָתִיד לְהָפְכָהּ - כֵּיוָן שֶׁתָּקַע בָּהּ אֶת הַיָּתֵד, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גּוּשִׁים הַרְבֵּה, אֵינָן חִבּוּר. וְאִם מִשֶּׁהֲפָכָהּ נַעֲשׂוּ אוֹם - אֵינָן חִבּוּר.

יז. אֹכֶל פָּרוּד שֶׁהוּא כֻּלּוֹ מְכֻנָּס וְדָבֵק זֶה בָּזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר לְהִתְטַמֵּא וְאֵינוֹ כְּגוּף אֶחָד כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - חֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף לְכִבְיָצָה לְטַמֵּא שְׁמָאַת אֹכָלִים אֲחֵרִים. וְאִם לֹא כְּנָסוֹ אֶלָּא חֲרֵי הוּא מְפֻרָּד, כְּמַעֲשֶׂה קְדֵרָה וְהַקְּטָנִית - אֵינוֹ מִצְטָרֵף עַד שֶׁיְּקַבְּצֵם וְיַעֲשֵׂם גּוּשׁ אֶחָד. הָיוּ גוּשִׁים הַרְבֵּה זֶה בְּצַד זֶה, וְנָגַע אַב הַטֻּמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - חֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן, וְהַגּוּשׁ שֶׁבְּצִדּוֹ שֵׁנִי, וְשֶׁבְּצַד הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁי, וְשֶׁבְּצַד הַשְּׁלִישִׁי רְבִיעִי.

יח. כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהָיְתָה רִאשׁוֹן לְטַמְּאָה וְהִשִּׁיךְ לָהּ אֲחֵרוֹת - כֻּלָּם רִאשׁוֹן; פֵּרְשָׁה - הִיא רִאשׁוֹן וְכֻלָּן שְׁנִיּוֹת. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְהִשִּׁיךְ לָהּ אֲחֵרוֹת - כֻּלָּן שְׁנִיּוֹת; פֵּרְשָׁה - הִיא שְׁנִיָּה וְכֻלָּן שְׁלִישִׁיּוֹת. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְהִשִּׁיךְ לָהּ אֲחֵרוֹת - הִיא שְׁלִישִׁית וְכֻלָּן טְהוֹרוֹת, בֵּין שֶׁפֵּרְשׁוּ בֵּין שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּ.

יט. כִּכָּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ, נִטְמְאַת אַחַת מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ - כֻּלָּן רִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ אַחַר מִכָּאן. [נִטְמְאַת אַחַת מִמַּשְׁקִין טְמֵאִין - כֻּלָּן שְׁנִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ אַחַר מִכָּאן.] נִטְמְאַת אַחַת מֵהֶן בְּיָדַיִם - כֻּלָּן שְׁלִישִׁיּוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁפֵּרְשׁוּ. מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ גּוּף אֶחָד בְּשַׁעַת טֻמְאָתָן.

יום שני כ"ט כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. הַנִּצּוֹק[1] אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטַמְּאָה וְלֹא לְטַהֲרָה. כֵּיצַד? הָיָה מְעָרֶה מַשְׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹךְ כְּלֵי טָמֵא, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ - חֲרֵי הָעֲמוּד הַנִּצּוֹק טָהוֹר, וְאִם קָלַט מִן הַמַּשְׁקִין הַנִּגָּרִין מִן הָאָוִיר[2] - חֲרֵי זֶה שֶׁקָּלַט טָהוֹר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהַמַּשְׁקִין שֶׁמְּעָרֶה מֵהֶן[3] טְהוֹרִין.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעֵרָה מִצּוֹנֵן לְצוֹנֵן אוֹ מֵחַם לְחַם אוֹ מֵחַם לְצוֹנֵן; אֲבָל הַמְעָרֶה מַשְׁקִין טְהוֹרִין צוֹנֵן לְתוֹךְ מַשְׁקִין טְמֵאִין חַמִּין - חֲרֵי הַנִּצּוֹק חִבּוּר, וְנִטְמְאוּ הַמַּשְׁקִין הַצּוֹנֵן כֻּלָּן שֶׁהוּא מְעָרֶה מֵהֶן, וְנִטְמָא הַכְּלִי שֶׁמְּעָרֶה מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, שֶׁחֲרֵי נִטְמְאוּ. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַמְעָרֶה מַשְׁקִין צוֹנֵן לְחַמִּין - חִבּוּר? מִפְּנֵי שֶׁעֲשַׂן הַחַמִּין[4] עוֹלֶה כְּתִימְרוֹת עָשָׁן[5] וּמִתְעָרֵב בַּנִּצּוֹק וּבַמַּיִם שֶׁבְּכְלֵי הָעֶלְיוֹן וּמְטַמֵּא הַכְּלִי[6], שֶׁהֶעָשָׁן הָעוֹלֶה מִן הַחַמִּין מַשְׁקִין הוּא חָשׁוּב.

ג. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ יָדֶיהָ טְהוֹרוֹת וְהֵגִיסָה[7] בִּקְדֵרָה[8] טְמֵאָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ מֵהֶבֶל הַקְּדֵרָה - נִטְמְאוּ יָדֶיהָ כְּאִלּוּ נָגְעָה בַּמַּשְׁקֶה שֶׁבַּקְּדֵרָה[9]. וְכֵן אִם הָיוּ יָדֶיהָ טְמֵאוֹת וְהֵגִיסָה בַּקְּדֵרָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ - נִטְמָא כָּל מַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה כְּאִלּוּ נָגְעָה בַּמַּשְׁקִין שֶׁבַּקְּדֵרָה.

ד. נְחִיל[10] דְּבַשׁ[11] הַזִּיפִים וּדְבַשׁ הַצַּפַּחַת[12] - הַנִּצּוֹק שֶׁלָּהֶן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". 2) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. 3) שטרם יצאו מהכלי העליון. 4) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. 5) כעמוד עשן. 6) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים. 7) בוחשת בכף. 8) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. 9) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים. 10) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". 11) שם משנה ט. 12) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת].

חִבּוּר, וַאֲפִלּוּ הָיָה מְעֻרֶה מִצּוֹנֵן לְצוֹנֵן, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן רִיר וְהֲרֵי הֵן נִמְשָׁכִין[13] כְּדֶבֶק. לְפִיכָךְ[14], כָּל הָאֲכָלִין - אֵין הַנִּצּוֹק שֶׁלָּהֶן חִבּוּר וַאֲפִלּוּ הָיוּ עֲבִים הַרְבֵּה, כְּגוֹן הַגְּרִיסִין וְהַחֶלֶב הַמֻּפָּךְ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן רִיר. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין - אֵין הַנִּצּוֹק שֶׁלָּהֶן חִבּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרָה מְצוֹנֶנֶת לְחַם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. הַנִּצּוֹק אֵינוֹ חִבּוּר לְטָהֳרָה[15]. כֵּיצַד? שֶׁאִם עֵרָה מַיִם טְמֵאִים מִכְּלִי אֶבֶן[16] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[17] לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה - אֵין אוֹמְרִים: מִשֶּׁהִגִּיעַ קְצָת הַנִּצּוֹק לַמִּקְוֶה טָהֲרוּ הַמַּיִם[18], אֶלָּא הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאָתָן עַד שֶׁיִּשָּׁקֵיק[19] הַמִּקְוֶה לְכֻלָּן מִצַּד אֶחָד[20], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[21]. וְכֵן הַקְּטַפְּרֵס[22] שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ[23] - אֵינוֹ מְחַבְּרָן לְשְׁאָר הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּמִּדְרוֹן[24] לֹא לְטֻמְאָה[25] וְלֹא לְטָהֳרָה[26]. אֲבָל הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּאַשְׁבֵּרֶן[27] - כֻּלָּן חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְטָהֳרָה.

ו. עֲרָבָה שֶׁהִיא קְטַפְּרֵס[28] וְעָלֶיהָ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ, וְשָׁלֹשׁ חֲתִיכוֹת אֲכָלִין טְמֵאִים בִּכְבֵיצָה[29] מֻנָּחִין עָלֶיהָ זוֹ לְמַטָּה מִזּוֹ - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת[30]; הָיוּ שְׁתַּיִם - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת[31]. וְאִם הָיָה תַּחְתֵּיהֶם מַשְׁקֶה עוֹמֵד[32], אֲפִלּוּ כְּעֵין הַחַרְדָּל[33] - הֲרֵי זֶה מְצָרֵף אֶת כֻּלָּן[34].

ז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁטְּבוּל יוֹם אֵינוֹ מְטַמֵּא חֲלִין כְּלָל, אֶלָּא פּוֹסֵל[35] אֲכָלִי תְּרוּמָה וּמַשְׁקֶה תְּרוּמָה וְעוֹשֶׂה הַכֹּל[36] שְׁלִישִׁי[37], וְכֵן אִם נָגַע בְּאָכְלֵי קֹדֶשׁ אוֹ מַשְׁקֵה קֹדֶשׁ - פְּסָלָן וַעֲשָׂאָן רְבִיעִי.

ח. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חִבּוּר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, אֶלָּא אִם נָגַע בָּהֶן טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא זֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ, וְאִלּוּ הָיָה הַנּוֹגֵעַ בִּמְקוֹם טְבוּל יוֹם אָדָם אַחֵר[38] - הָיָה פּוֹסֵל הַכֹּל. אֲפִלּוּ הָיָה הַנּוֹגֵעַ אָדָם שֶׁאָכַל אֲכָלִין טְמֵאִין אוֹ שָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁהִיא טֻמְאָה קַלָּה[39] - חֲבֵרוּ זֶה פָּסַל הַכֹּל, שֶׁלֹּא פָּסְלוֹ טְבוּל יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם הָיָה הַנּוֹגֵעַ אַב טֻמְאָה אוֹ רִאשׁוֹן, שֶׁהוּא מְטַמֵּא הַכֹּל.

וּמִפְּנֵי מָה הֻקְלוּ בִּטְבוּל יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר טָהֵר[40] וְאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ[41]. וְעוֹד הֻקְלוּ בִּטְבוּל יוֹם, שֶׁיֵּשׁ אֲכָלִין שֶׁהֵן מְיֻחָדִין לְאָדָם וּמִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, וְהֵן טְהוֹרוֹת בִּטְבוּל יוֹם. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׁעוֹרָה וְהַכַּסֶּמֶת בִּזְמַן שֶׁאֵינָן קְלוּפִין. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהֵן קְלוּפִין, וְהַחִטָּה[42] אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ קְלוּפָה, וְהַקֶּצַח[43] וְהַשֻּׁמְשׁוּם - נִפְסָלִין בִּטְבוּל יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת.

ט. כָּל יַד הָאֲכָלִין שֶׁהֵן חִבּוּר בְּאַב הַטֻּמְאָה - הֲרֵי הֵן חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם. וְכֵן כָּל הָאֹכֶל שֶׁנִּפְרַס וּמְעֹרֶה בְּמִקְצָת[44], שֶׁהוּא חִבּוּר בְּאַב הַטֻּמְאָה - כָּךְ הוּא חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם[45] - הֲרֵי הוּא חִבּוּר בַּיָּדַיִם[46]. וְגַם זֶה חֹמֶר בִּטֻּמְאַת יָדַיִם מִטְּבוּל יוֹם[47].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

13) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. 14) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן]. 15) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. 16) שאינו מקבל טומאה. 17) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. 18) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). 19) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. 20) כגון כל השטח העליון. 21) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועלת אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. 22) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. 23) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. 24) שיש בהם יותר ממשקה טופח. 25) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. 26) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. 27) בבקע שבאדמה. 28) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. 29) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. 30) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שמטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. 31) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. 32) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. 33) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. 34) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה. 35) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. 36) אפילו את המשקין. 37) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה. 38) אדם טמא אחר שלא טבל. 39) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. 40) על ידי טבילה. 41) שקיעת השמש ויטהר מאליו. 42) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. 43) מין כמון שחור. 44) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. 45) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). 46) אף על פי, שידיים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. 47) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

מתוך מהדורת וגשל

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. חֻלּוֹת אוֹ כְּבָרִים שֶׁכְּנָסָן וְהָיוּ נוֹשְׂכוֹת זוֹ בָּזוֹ וְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישָׁן, אוֹ שֶׁאָפָה חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה בַּתַּנּוּר וַעֲדַיִן לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּאַחַת מֵהֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַחַלָּה שֶׁנָּגַע בָּהּ. וְכֵן הַמַּיִם שֶׁהִרְתִּיחוּ וְנַעֲשׂוּ כְּקֻבָּה, וְהַגְּרִיסִין שֶׁהִרְתִּיחוּ רְתִיחָה רִאשׁוֹנָה, וְיֵין חָדָשׁ וְאֹרֶז שֶׁהִרְתִּיחוּ, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בָּרְתִיחָה - אֵינוֹ חִבּוּר, וְלֹא פָּסַל אֶלָּא הָרְתִיחָה בִּלְבַד. וּבִשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאוֹת, בֵּין קַלּוֹת בֵּין חֲמוּרוֹת - הַכֹּל חִבּוּר. אֲבָל חַלּוֹת שֶׁהָיוּ נוֹשְׂכוֹת זוֹ בָּזוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ, אוֹ שֶׁאָפָה חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה וְנִשְׂכוּ וְקָרְמוּ בַּתַּנּוּר, וּרְתִיחַת הַמַּיִם שֶׁאֵינָהּ מְחֻלְחֶלֶת כְּקֻבָּה, וּרְתִיחַת הַגְּרִיסִין שְׁנִיָּה, וּרְתִיחַת יֵין יָשָׁן, וּרְתִיחַת הַשֶּׁמֶן בֵּין יָשָׁן בֵּין חָדָשׁ, וּרְתִיחַת עֲדָשִׁים - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר בְּטְבוּל יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת.

ב. בָּצַק שֶׁיָּצָא בִּשְׁעַת אֲפִיָּה וְנִמְצָא בְּאֶמְצַע הַכִּכָּר כְּמוֹ מַסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קְצָת הַבָּצֵק שֶׁנִּמְשַׁךְ וְנֶחֱרַךְ בְּעֵת אֲפִיָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא חֲרִחוּר, אִם הָיוּ פְּחוּתִים מִכְּאֶצְבַּע וְנָגַע טְבוּל יוֹם בָּהֶן - פָּסַל כָּל הַכִּכָּר. וְכֵן אִם נָגַע בְּגַרְגֵּר מֶלַח קָטָן שֶׁבַּכִּכָּר - נִפְסַל כָּל הַכִּכָּר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. אֲבָל צְרוֹר שֶׁבַּכִּכָּר אוֹ תּוּרְמוֹס וְגַרְגֵּר מֶלַח גָּדוֹל וְחֲרִחוּר יָתֵר מִכְּאֶצְבַּע שֶׁנָּגַע בָּהֶן אַב הַטֻּמְאָה - הַכִּכָּר טָהוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּטְבוּל יוֹם.

ג. רָקִיק שֶׁנֶּחֱרַךְ חֻצְיָהּ וְחֻצְיָהּ קַיָּם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. נֶחֱרַךְ הָאֶמְצַע וְהַצְּדָדִין קַיָּמִין - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה, אֲפִלּוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּטְבוּל יוֹם. בִּשֵּׁר קֹדֶשׁ שֶׁקָּרַם עָלָיו הַמָּרָק וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּקִּיפָּה - הַחֲתִיכוֹת מֻתָּרוֹת. נָגַע בַּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּהּ חִבּוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְנִיּוֹת שֶׁקָּרַם עַל גַּבֵּי פְּרוּסוֹת. שֶׁמֶן שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי יַיִן וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן.

ד. יָרַק תְּרוּמָה וּבֵיצָה טְרוּפָה נְתוּנָה עַל גַּבָּיו, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּבֵּיצָה - לֹא פָּסַל אֶלָּא קֶלַח שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וְאִם הָיְתָה כְּמִין כּוֹבַע - אֵינוֹ חִבּוּר.

ה. חוּט שֶׁל בֵּיצָה שֶׁקָּרַם עַל דָּפְנָהּ שֶׁל אִלְפָּס וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם: מִן הַשָּׂפָה וּלְפָנִים - חִבּוּר, מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. וְכֵן בְּקִטְנִיּוֹת שֶׁקָּרְמוּ עַל שְׂפַת הַקְּדֵרָה.

ו. חֲבִית שֶׁנִּקְּבָה, בֵּין מִשּׁוּלֶיהָ בֵּין מִצִּדֶּיהָ, וְסָתַם טְבוּל יוֹם הַנֶּקֶב בְּיָדוֹ - נִפְסְלָה כֻּלָּהּ.

ז. הַמַּעֲרֶה מִכְּלִי לִכְלִי וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּקִּלּוּחַ - מְשַׁעֲרִין זֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ בְּאֶחָד וּמֵאָה; שְׁתְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּאֶחָד וּמֵאָה - בָּטְלָה בְּמִעוּטָהּ, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת.

ח. טְבוּל יוֹם שֶׁהָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וְנָפְלָה מִמֶּנּוּ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשָׁקְעָה בַּבּוֹר שֶׁל יַיִן וְנָגַע בַּיַּיִן שֶׁבַּבּוֹר: מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר, מִן הַשָּׂפָה וּלְפָנִים - חִבּוּר. וְאִם הָיָה הַבּוֹר פִּיטָם, אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי גָּדוֹל שֶׁמַּחֲזִיק מֵאָה כּוֹר - כֻּלּוֹ חִבּוּר, וְאִם נָגַע בְּמִקְצָת הַיַּיִן - פָּסַל הַתְּרוּמָה שֶׁבֶּחֲבִית שֶׁבְּקַרְקַע הַכְּלִי.

ט. הַסֹּלֶת שֶׁל מְנָחוֹת וְהַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וְהַגְּחָלִים שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסַל אֶת כֻּלּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּגְּחָלִים שֶׁחוֹתָה בַּמַּחְתָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהַמַּחְתָּה שֶׁחוֹתָה - בָּהּ נִכְנָס לַהֵיכָל; אֲבָל גֶּחָלִים שֶׁחוֹתָה בְּכָל יוֹם, כְּשֶׁהוּא מְעָרֶה בְּמַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף לְשֶׁל זָהָב, אִם נִתְפַּזְּרוּ מִן הַגֶּחָלִים - אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה, אֶלָּא מְכַבְּדָן לָאַמָּה.

י. מִקְפָּה שֶׁל חֲלִין אוֹ רָקִיק שֶׁל חֲלִין וְשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן בִּלְבַד. וְאִם חִבֵּץ - כָּל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ בּוֹ הַשֶּׁמֶן פָּסַל.

יא. יָרָק שֶׁל חֲלִין שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ.

יב. הַמִּקְפָּה שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל חֲלִין שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסַל אֶת כֻּלָּן.

יג. הַמִּקְפָּה שֶׁל חֲלִין וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ. אִם הָיָה הַשּׁוּם מְרֻבֶּה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהוּא גוּשׁ בְּקַעֲרָה; אֲבָל אִם הָיָה מְפֻזָּר בְּמִדְוָכָה וְנָגַע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּפִזּוּרוֹ. וּשְׁאָר כָּל הַנִּדּוֹכִין שֶׁדַּרְכָּן לְדוּכָן בְּמַשְׁקִין, כְּגוֹן הַשּׁוּם בְּשֶׁמֶן, אִם דָּכָן שֶׁלֹּא בְּמַשְׁקִין וְקִבְּצָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גּוּשׁ בְּקַעֲרָה, וְנָגַע בָּהֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ; שֶׁהֲרֵי הֵם כְּעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה, שֶׁאִם נִטְמָא מְקָצָתוֹ - לֹא נִטְמָא כֻּלּוֹ.

יד. עִסָּה שֶׁקָּרָא שֵׁם חַלָּתָהּ בְּצָפוֹנָהּ אוֹ בְּדָרוֹמָהּ, וְכֵן הִקְשׁוּת שֶׁקָּרָא שֵׁם תְּרוּמָה בְּצָפוֹנָהּ אוֹ בְּדָרוֹמָהּ - הֲרֵי זֶה חִבּוּר, וְאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָת הָעִסָּה - נִפְסְלָה הַחַלָּה. נִטְּלָה חַלָּתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחָזְרָה לְתוֹכָהּ - אֵינוֹ חִבּוּר.

טו. עִסָּה שֶׁנִּדְמְעָה אוֹ שֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּשְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה - אֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּטְבוּל יוֹם.

טז. עִסָּה שֶׁהֶכְשָׁרָה בְּמַשְׁקִין וְנִלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ בִּלְבַד.

יז. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהֻכְשַׁר וְנָגַע בּוֹ טְבוּל יוֹם אוֹ יָדַיִם מִסְאָבוֹת - מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּטָהֳרָה. מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כְּחֻלִּין, וּטְבוּל יוֹם וְיָדַיִם מִסְאָבוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֻלִּין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי בְּחֻלִּין - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לָשָׂה אֶת הָעִסָּה וְקוֹצָה לָהּ חַלָּה וּמַפְרִישָׁתָהּ וּמְנִיחָתָהּ בַּכֵּלִים, וְנוֹתַנְתּוֹ עִם שְׁאָר הָעִסָּה כְּאַחַת וּמַקֶּפֶת עַל הַכֹּל כְּדֵי לִתְרֹם מִן הַמֻּקָּף, וְאַחַר כָּךְ קוֹרְאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמֶרֶת: הֲרֵי זוֹ חַלָּה. וּמְשֻׁתֶּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִּגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא תִּפְסְלֶנָּה. וְכָךְ הִיא עוֹשָׂה אִם לָשָׂה בַּעֲרָבָה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם.

יח. לָגִין שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שֶׁמִּלְאָהוּ מֵחֲבִית מַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ וְאָמַר: הֲרֵי זוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מַה שֶּׁבַּחֲבִית אַחַר שֶׁתֶּחְשַׁךְ - הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה טְהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ כְּפִי תְּנָאוֹ, וְאַחַר שֶׁתֶּחְשַׁךְ יַעֲרִיב שְׁמְשׁוֹ שֶׁל לָגִין וְיִטְהַר. נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ - הַלָּגִין בְּטָבְלוֹ; נִשְׁבַּר הַלָּגִין - הַחֲבִית בְּטָבְלָהּ.

יט. טְבוּל יוֹם מֵטְמֵאת מֵת וּמִבְעִילַת נִדָּה - עוֹשֶׂה בְּבֵית הַבַּד. וְכֵן שְׁאָר הַטְּמֵאִים שֶׁטָּבְלוּ - עוֹשִׂין בְּטָהֳרוֹת. חוּץ מִזָּב וְזָבָה בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁטָּבְלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית

הַבַּד וְלֹא יִתְעַסְּקוּ בְּטָהֳרוֹת, שֶׁמָּא יִרְאוּ וְנִמְצְאוּ טְמֵאִים לְמַפְרֵעַ; שֶׁהֲרֵי סוֹתְרִין אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הַשֶּׁמֶן אוֹ הַדְּבַשׁ שֶׁנִּטְמְאוּ וְאַחַר כָּךְ קָרְשׁוּ וְאַחַר כָּךְ נִמּוֹחוּ - הֲרֵי הֵן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמַשְׁקִין וְאַף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ.

ב. הָרֹטֶב וְהַגְּרִיסִין וְהֶחָלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הֲרֵי הֵן כָּאֳכָלִין, וּצְרִיכִין מַחֲשָׁבָה. וְאִם נָגַע בָּהֶן אֹכֶל רִאשׁוֹן אוֹ מַשְׁקֶה - נַעֲשׂוּ שְׁנַיִם. הָיָה בָּהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ - הֲרֵי הֵן כְּמַשְׁקִין וְהֵן תְּחִלָּה לְטֻמְאָה. נִטְמְאוּ כְּשֶׁהֵן מַשְׁקִין וְקָפְאוּ אַחַר כֵּן וְקָרְשׁוּ - הֲרֵי הֵן שְׁנַיִם, כְּמוֹ אֹכֶל שֶׁנִּטְמָא מִמַּשְׁקִין טְמֵאִין. נִטְמְאוּ כְּשֶׁהֵן קְפוּיִים וְנִמּוֹחוּ וְנַעֲשׂוּ מַשְׁקִין: אִם הָיוּ כְּבֵיצָה מְכֻוָּן - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין; הָיוּ יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה - הַמַּשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁכְּשֶׁנִּמּוֹחָה טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה אֹכֶל טָמֵא שֶׁנִּמּוֹחָה מִמֶּנּוּ, וְאוֹתָהּ הַטִּפָּה תִּטַּמֵּא כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁנִּמּוֹחוּ אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טָמֵא מֵת שֶׁפָּסַח זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁהֶכְשִׁרוּ: אִם הָיוּ כְּבֵיצָה - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן טְהוֹרִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע בִּמְקוֹם הַמַּשֶּׁקֶה; שֶׁהַמַּשֶּׁקֶה כְּמַפְקֵד בָּאֹכֶל וּכְאִלּוּ הוּא גּוּף אֶחָד. הָיוּ אוֹתָן זֵיתִים וַעֲנָבִים יָתֵר מִכְּבֵיצָה - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן טְמֵאִין; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת מִכְּבֵיצָה וְטִמְּאָה כָּל הַמַּשְׁקִין. וְאִם הָיָה הַסּוֹחֵט זָב וְזָבָה וְיוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ סָחַט גַּרְגֵּר אֶחָד יְחִידִי שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר וְלֹא נָגַע בַּמַּשְׁקֶה - הַמַּשֶּׁקֶה טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׁא הַזָּב, שֶׁהַזָּב שֶׁנָּשָׂא אֳכָלִין אוֹ מַשְׁקִין - טְמֵאִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן זָב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הֶחָלָב טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׁא הַזָּב.

ג. קְדֵרָה שֶׁמִּלְאָהּ כְּבָשִׁין שֶׁל חֻלִּין וְיָצְאוּ עֲלֵיהֶם חוּץ לַקְּדֵרָה, וְנָגַע אַב הַטֻּמְאָה אוֹ רִאשׁוֹן בְּעֶלְיָה שֶׁחוּץ לַקְּדֵרָה בַּמָּקוֹם הַנָּגוּב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּעֶלְיָה כְּבֵיצָה - הוּא טָמֵא וְהַכֹּל טָהוֹר. חָזַר לַקְּדֵרָה - טִמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין שֶׁבָּהּ, וְנִטְמֵאת הַקְּדֵרָה וְכָל הַכְּבָשִׁין. נָגַע בָּעֶלְיָה שֶׁחוּץ לַקְּדֵרָה וְהָיָה בּוֹ מַשֶּׁקֶה, אִם יֵשׁ בָּעֶלְיָה כְּבֵיצָה - הַכֹּל טָמֵא; שֶׁהָעֶלְיָה מְטַמֵּא מַשֶּׁקֶה שֶׁעָלֶיהָ, וְהַמַּשֶּׁקֶה מְטַמֵּא כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּקְּדֵרָה, וּמְטַמֵּא אֶת הַקְּדֵרָה. הָיְתָה הַקְּדֵרָה מְלֵאָה כְּבָשִׁים שֶׁל תְּרוּמָה וְנָגַע אוֹתָהּ טְבוּל יוֹם וְרָאָה מַשְׁקִין עַל יָדוֹ, סָפֵק מִן הַקְּדֵרָה נִתְּזוּ סָפֵק שֶׁהַחֻלָּח נָגַע בְּיָדוֹ - הַיָּרָק פָּסוּל וְהַקְּדֵרָה טְהוֹרָה.

ד. טָמֵא שֶׁהָיָה אוֹכֵל עֲנָבִים מֻכְשָׁרִים וְנָפַל מִמֶּנּוּ גַּרְגֵּר יְחִידִי לַגַּת: אִם הָיָה שָׁלֵם וְלֹא נִשְׁמַט מִמֶּנּוּ עֻקְצוֹ - הַגַּת טְהוֹרָה; וְאִם נִשַּׁט עֻקְצוֹ, וְהָיוּ עֲנָבִים מוּכָנִים בְּעָבִיט וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְדָרְכָן, שֶׁהֲרֵי רוֹצֶה בַּמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן - נִטְמָא הַגַּת בְּטִפַּת מַשֶּׁקֶה שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּרְגֵּר בְּמָקוֹם הָעֻקָּץ. נָפְלוּ מִמֶּנּוּ עֲנָבִים וּדְרָכָן בְּמָקוֹם מַפְנֶה: אִם הָיוּ כְּבֵיצָה מְכֻוָּן - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן טְהוֹרִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיוּ יָתֵר מִכְּבֵיצָה - הַיּוֹצֵא מֵהֶן טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאת טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה אֹכֶל הַמַּשְׁקִין.

וְאִם הָיָה הַסּוֹחֵט זָב וְיוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ סָחַט גַּרְגֵּר יְחִידִי שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר וְלֹא נָגַע בַּמַּשְׁקֶה - הַמַּשֶּׁקֶה טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאת טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׁא הַזָּב, שֶׁהַזָּב שֶׁנָּשָׂא אֳכָלִין אוֹ מַשְׁקִין - טְמֵאִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן זָב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הֶחָלָב טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצְאת טִפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמֵאת בְּמַשָּׁא הַזָּב.

ה. גּוּשׁ שֶׁל זֵיתִים טְמֵאִין שֶׁהָיָה מְקֻבָּץ וּמְחֻבָּר וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ תַּנּוּר וְהֶסֵּק: אִם הָיָה כְּבֵיצָה מְכֻוָּן - הַתַּנּוּר טָהוֹר, שֶׁאֵין הָאֳכָלִין מְטַמְּאִין כֵּלִים, וְהַמַּשֶּׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיָה הַגּוּשׁ יָתֵר מִכְּבֵיצָה - נִטְמָא הַתַּנּוּר; שֶׁכְּשֶׁיָּצְאָה טִפָּה אַחַת נִטְמֵאת בְּכַבֵּיצָה, וְטִמְּאָה אֶת הַתַּנּוּר. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַזֵּיתִים הַטְּמֵאִין פְּרוּרִין וְאֵינָן גּוּשׁ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה - הַתַּנּוּר טָהוֹר.

ו. עֲצִים שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶם מַשְׁקִין טְמֵאִין וְהִסִּיקָן - הַתַּנּוּר טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי בָּטְלוּ בָּעֵצִים. וַאֲפִלּוּ הוֹצִיא הָעֵצִים שֶׁנִּפְלוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, וְנָפְלוּ לְרְצוֹנוֹ, וְהִסִּיקָן - הַתַּנּוּר טָהוֹר, וְאֵין הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן מִתְטַמְּאִין מִן הַמַּשְׁקִין הַבְּלוּעִין בָּהֶם. וְלֹא יַסִּיקֵם אֶלָּא בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת. גְּזֵרָה שֶׁלֹּא יַסִּיקֵם הַטָּמֵא, וְנִמְצְאוּ הַמַּשְׁקִין שֶׁעֲלֵיהֶם מְטַמְּאִין אֶת הַתַּנּוּר.

ז. שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּרֵחַיִם שֶׁל זֵיתִים - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ. אִם הָיָה מַשֶּׁקֶה מְהַלֵּךְ - הַכֹּל טָמֵא; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּטְמָא מִקְצָת הַמַּשֶּׁקֶה נִטְמָא כֻּלּוֹ, וְהַשֶּׁמֶן מְטַמֵּא אֶת כָּל הַזֵּיתִים. נִמְצָא עַל גַּבֵּי הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה מִן הַזֵּיתִים - יִשְׁאֲלוּ מִן הַבַּדְּדִין. אִם אָמְרוּ: לֹא נָגַעְנוּ - נֶאֱמָנִין. נִמְצָא עַל אוֹם שֶׁל זֵיתִים - נִטְמָא כָּל הַגּוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. נִמְצָא עַל גַּבֵּי זֵיתִים פְּרוּרִין וְהוּא נוֹגֵעַ בִּכְבֵיצָה - הַכֹּל טָמֵא; שֶׁהָאֹכֶל שֶׁהוּא כְּבֵיצָה מְטַמֵּא הַמַּשֶּׁקֶה הַמְעֹרָב בָּהֶן, וְהַמַּשֶּׁקֶה מְטַמֵּא שְׁאָר הַזֵּיתִים. הָיוּ פְּרוּרִין עַל גַּבֵּי פְּרוּרִין וְהַמַּשֶּׁקֶה מִלְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּגַע בִּכְבֵיצָה - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ.

ח. עַם הָאָרֶץ שֶׁהוֹשִׁיט יָדָיו לְגַת וְנָגַע בְּאַשְׁכּוֹלוֹת - אֶשְׁכּוֹל וְכָל סְבִיבוֹתָיו טְמֵאִין, וְהַגַּת כֻּלָּהּ טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיקִין הָאֶשְׁכּוֹלוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת זֶה הָאֶשְׁכּוֹל בֵּינוֹ וּבֵין שְׁאָר הַגַּת.

ט. הַגֶּפֶת וְהַזַּגִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה וְהָלְכוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאִין וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין, שֶׁמִּתְּחִלָּה נַעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה. וְאִם נַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּה בְּטֻמְאָה וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין - טְמֵאִין.

י. הַבַּדְּדִין שֶׁנִּכְנְסִין וְיוֹצְאִין וּמַשְׁקִין טְמֵאִין בְּתוֹךְ בֵּית הַבַּד, אִם יֵשׁ בֵּין מַשְׁקִין לִזֵּיתִים כְּדֵי שֶׁיְּנַגְּבוּ אֶת רַגְלֵיהֶן בָּאָרֶץ - הֲרֵי הַזֵּיתִים טְהוֹרִין; שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמַשְׁקִין טְמֵאִים שֶׁלֹּא בְיָדָיו - טָהוֹר וַאֲפִלּוּ לְקֹדֶשׁ. כִּפְרוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהָיוּ בָּהֶן גֻּמּוֹת וּבְתוֹךְ הַגֻּמּוֹת הָיוּ מַשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ, וְנָגַע הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן, וְנָגְעָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁנַיָּה וּשְׁנַיָּה בִּשְׁלִישִׁית, אֲפִלּוּ מֵאָה - כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, מִפְּנֵי הַמַּשְׁקֶה שֶׁבַּגֻּמּוֹת וְחִבַּת הַקֹּדֶשׁ הֲרֵי הֵן כֻּלָּן כְּמַשְׁקִין שְׁאֵין מוֹנִין בָּהֶן. אֲבָל אִם הָיוּ כִּפְרוֹת תְּרוּמָה - הֲרֵי הַכֹּפֶר הַשְּׁלִישִׁית בִּלְבַד פְּסוּלָה, וּמִשְּׁלִישִׁית וָהָלְאָה טְהוֹרָה. וְאִם הָיָה מַשֶּׁקֶה טוֹפֵחַ עַל כָּל הַכִּפְרוֹת - אַף בִּתְרוּמָה הַכֹּל טְמֵאוֹת. וְכֻלָּן שְׁנִיּוֹת, חוּץ מִן הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנָּגַע בָּהּ הַשֶּׁרֶץ שֶׁהִיא רִאשׁוֹן.

יא. אֲבַעְבּוּעַ הַנַּעֲשֶׂה בָּעֲבִי הֶחָבִית וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ כְּלִי אֶחָד בִּצְדָדֶהָ, אִם נִקַּב הָאֲבַעְבּוּעַ לַאֲוִיר הֶחָבִית וְנִקַּב נָקָב אַחֵר לַחוּץ זֶה כְּנֶגֶד זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה הַנָּקָב הַפְּנִימִי מִלְמַטָּה וְהַחִיצוֹן מִלְמַעְלָה, וְהָיָה הָאֲבַעְבּוּעַ וְהֶחָבִית מְלֵאִים מַשְׁקִין, אִם נָגַע אַב הַטֻּמְאָה בַּמַּשְׁקֶה שֶׁבָּאֲבַעְבּוּעוֹת - נִטְמְאוּ כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁבֶּחָבִית. הָיְתָה הֶחָבִית מֻקֶּפֶת צָמִיד פָּתִיל וּתְחוּנָה בְּאֹהֶל הַמֵּת - נִטְמֵאת מִפְּנֵי הַנָּקָב שֶׁבַּאֲבַעְבּוּעַ זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא מְפַלֵּשׁ לַאֲוִירָהּ. וְכֵן אִם הָיָה הַנָּקָב שֶׁבָּאֲבַעְבּוּעַ שֶׁבִּפְנִים

מִלְמַעְלָה וְהַחִיצוֹן מִלְמַטָּה - חֲרֵי זוֹ אֵינָהּ נִצֶּלֶת בְּצָמִיד
פָּתִיל; אֲבָל אִם נָגַע אַב הַטֻּמְאָה בָּאֲבָעְבּוּעַ - לֹא נִטְמְאוּ
מַשְׁקִין שֶׁבְּחָבִית, וְהַנָּם כְּמֻבְדָּלִין מֵהֶן.

יום שלישי ל' כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק עֶשְׂירִי

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[1], שֶׁהַשִּׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד הֵן שֶׁמִּתְטַמְּאִין אוֹ
מַכְשִׁירִין, וְהַשְּׁאָר קְרוּיִין מֵי פֵּרוֹת וְאֵינָם מִתְטַמְּאִין וְלֹא
מַכְשִׁירִין. וְשִׁבְעָה מַשְׁקִין שֶׁמָּנִינוּ - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם[2] כַּיּוֹצֵא בָּהֶם[3].
ב. תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם הֵם הַיּוֹצֵא מִן הָעַיִן וּמִן הָאֵזֶן וּמִן הַחִטָּם
וּמִן הַפֶּה, וּמֵי רַגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים. כָּל
אֵלּוּ הַיּוֹצְאִין מִן הָאָדָם - מַשְׁקִין הֵן, בֵּין שֶׁיָּצְאוּ לְדַעְתּוֹ שֶׁל
אָדָם בֵּין שֶׁיָּצְאוּ שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. אֲבָל מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמֶּלַח
שֶׁנִּמְחַת[4] - חֲרֵי הֵן כְּמֵי פֵּרוֹת, לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין.
ג. הַדָּם הַמָּנוּי מִן הַמַּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׁוֹתֵת[5] בִּשְׁעַת
שְׁחִיטָה[6] מִן הַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה וְהָעוֹפוֹת הַטְּהוֹרִין; אֲבָל דַּם
הַקִּלּוּחַ[7] - אֵינוֹ מַכְשִׁיר[8], שֶׁעֲדַיִן חַיִּים הֵן וַחֲרֵי הוּא דּוֹמֶה לְדַם
מַכָּה אוֹ לְדַם הַקֻּזָּה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתַּז דָּם עַל הָאֳכָלִין וְנִתְקַנַּח
הַדָּם בֵּין סִימָן[9] לְסִימָן[10] - חֲרֵי זֶה סָפֵק[11]. לְפִיכָךְ תּוֹלִין עָלָיו,
לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין[12]. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דַּם הַקֻּזָּה שֶׁל אָדָם
שֶׁהוֹצִיאוֹ לִשְׁתִּיָּה[13]. אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ לִרְפוּאָה - טָהוֹר וְאֵינוֹ
מַכְשִׁיר. וְכֵן דַּם שְׁחִיטָה בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִין[14],
וְהָאָדָם הַיּוֹצֵא עִם הַלֵּחָה וְעִם הָרְעִי, וְדַם הַשְּׁחִין וְהָאֲבַעְבּוּעוֹת,
וְתַמְצִית הַבָּשָׂר - כָּל אֵלּוּ אֵינָן מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין, אֶלָּא
חֲרֵי הֵן כְּשְׁאָר מֵי פֵּרוֹת. וְדַם הַשֶּׁרֶץ - כִּבְשָׂרוֹ[15], מְטַמֵּא וְאֵינוֹ
מַכְשִׁיר. וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ[16].

ד. מֵי הֶחָלָב[17] - חֲרֵי הֵן כְּחָלָב. וַחֲלֵב הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ
לוֹ - אֵינוֹ מַשְׁקֶה, לֹא מַכְשִׁיר וְלֹא מִתְטַמֵּא. לְפִיכָךְ חֲלֵב
הַזָּכָר[18] אֵינוֹ מַשְׁקֶה[19]. וְכֵן חֲלֵב בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא
לְרָצוֹן, כְּגוֹן שֶׁגָּזַב מֵאֵלָיו אוֹ שֶׁחָלְבוֹ כְּמִתְעַסֵּק[20]. אֲבָל
חֲלֵב הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁיָּצָא לְרָצוֹן בֵּין שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן - סְתָמוֹ
מַשְׁקֶה וּמִתְטַמֵּא אוֹ מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְתִינוֹק[21].
ה. הַמַּשְׁקִין שֶׁיּוֹצְאִין מֵאוֹתָן הַטְּמֵאִין[22] שֶׁאוֹתָן הַמַּשְׁקִין[23]
אֲבוֹת טֻמְאָה - מְטַמְּאִים בְּלֹא הֶכְשֵׁר, שֶׁהַטֻּמְאָה וְהַהֶכְשֵׁר
בָּאִין כְּאַחַת. וְאֵלּוּ הֵן: זוֹב הַזָּב וְשִׁכְבַת זֶרַע וּמֵימֵי רַגְלָיו,
וּרְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת, וְדַם הַנִּדָּה[24]. וְכֵן[25] דַּם מַגֵּפָתוֹ[26] שֶׁל
זָב וַחֲבֵרָיו, וְחָלָב שֶׁל אִשָּׁה, וּדְמֵעַת עֵינַיִם עִם שְׁאָר תּוֹלְדוֹת
הַמַּיִם[27] הַיּוֹצְאִין מֵהֶן - מְטַמְּאִין כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין[28]
שֶׁמְּטַמְּאִין[29] בְּלֹא כַּוָּנָה[30], שֶׁמַּשְׁקִין טְמֵאִין מְטַמְּאִין לְרָצוֹן
וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן. לְפִיכָךְ, נִדָּה אוֹ זָבָה שֶׁנִּגְּעָה[31] חָלָב מְדַדֶּיהָ
לַאֲוִיר הַתַּנּוּר[32] - נִטְמָא הַתַּנּוּר וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ.
ו. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִטְּבוּל יוֹם אֵינָם
טְמֵאִים. לְפִיכָךְ, אִם נָפְלוּ אֲפִלּוּ עַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - אֵינוֹ
מַכְשֵׁר עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְרָצוֹן, כִּשְׁאָר הַמַּשְׁקִין הַטְּהוֹרִין שֶׁאֵינָן
מַכְשִׁירִין אֶלָּא לְרָצוֹן.
ז. הַזֵּעָה וְהַלֵּחָה הַסְּרוּחָה וְהָרְעִי[33], וְהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִבֵּן
שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים[34], וְהַשּׁוֹתָה מֵי טְבֶרְיָה[35] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַף עַל
פִּי שֶׁיּוֹצְאִין נְקִיִּים - כָּל אֵלּוּ אֵינָן חֲשׁוּבִין מַשְׁקֶה, וְלֹא
מִתְטַמְּאִין[36] וְלֹא מַכְשִׁירִין.
ח. הַשּׁוֹתֶה שְׁאָר מַשְׁקִין[37] וְיָצְאוּ - חֲרֵי הֵן מַשְׁקִין כְּשֶׁהָיוּ,
שֶׁאֵין שְׁאָר הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין בַּגּוּף[38]. כֵּיצַד? שָׁתָה מַיִם
טְמֵאִין וֶהֱקִיאָן - חֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא טָהֲרוּ
בִּיצִיאָתָן[39]. שָׁתָה מַיִם טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחַר כָּךְ הֱקִיאָן, [אוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. 2) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. 3) דינם שווה לדין המשקין - האבות. 4) נמס ונעשה נוזל. 5) זב לאט לאט. 6) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין תולדות הדם ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו: "מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם חללים ישתה". ומשמע שעיקר דם הוא דם חללים של אדם. 7) המתפרץ מן הפצע בכוח. 8) "ודם חללים ישתה" - פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א). 9) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב שניהם בבהמה. 10) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני חיתוך השני נפל על אוכלין. 11) איבעייא שם אם הוכשרו האוכלין או לא. 12) ודווקא בנתקנח לפני שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנח הוכשרו אחר גמר השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. 13) לבהמה, או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. 14) אינו מכשיר. כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש. 15) בכעדשה. 16) דומה לו, שמטמא ואינו מכשיר (הרא"ש במשנתנו). 17) נוזל הנפרד מן החלב כשמקפיאים אותו לעשות גבינה. 18) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה. 19) אין אדם שותה אותו. 20) מטפל בדדי הבהמה ללא כוונת חליבה. 21) במשנה שאל רבי עקיבא הלא חלב בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר. [רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה]. 22) מן הטמאים שיפורטו לקמן. 23) שהמשקין האלה. 24) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. 25) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות הטומאה. 26) פצעו. 27) המבוארים למעלה בהלכה ב. 28) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. [כל המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא, שממנה יצאו. 29) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. 30) אף על פי שנפלו על הטהרות בלי כוונתם ושלא לרצונם של הבעלים - הוכשרו ונטמאו. 31) מעצמו. 32) של חרס. 33) צואה. 34) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. 35) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). 36) אם נגעו בטומאה. 37) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. 38) שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. 39) בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן

טז. שְׁנִסְרְחוּ וְאַחַר כָּךְ הֶקִיאָן], אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְמַטָּה אַף עַל פִּי **טז** 28
שֶׁלֹּא טָבַל - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין[40]. שֶׁתָּה שְׁאָר מַשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ 29
שְׁאָר אֳכָלִין טְמֵאִין, אַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְאַחַר כָּךְ הֶקִיאָן - 30
טְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן טְהוֹרִין בַּגּוּף[41]. נִסְרְחוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ 31
מִלְמַטָּה - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. 32

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַזֵּעָה אֵינָהּ מַשְׁקֶה. אֲפִלּוּ שָׁתָה מַשְׁקִין 33
טְמֵאִין וְהִזִּיעַ - זֵעָתוֹ טְהוֹרָה[42]. אֲבָל הַבָּא בְּמַיִם שְׁאוּבִין 34
וְהֵזִיעַ - זֵעָתוֹ טְמֵאָה[43]. וְאִם נִסְתַּפֵּג[44] מִן הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִין 35
וְאַחַר כָּךְ הֵזִיעַ - זֵעָתוֹ טְהוֹרָה. 36

יח. זֵעַת בָּתִּים[45] שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינָן מַשְׁקֶה, וַאֲפִלּוּ 37
הֵן טְמֵאִין - זֵעָתָן טְהוֹרָה. אֲבָל זֵעַת הַמֶּרְחָץ - כְּמַיִם: אִם 38
הָיְתָה הַמֶּרְחָץ טְמֵאָה[46] - זֵעָתָהּ טְמֵאָה[47]; וְאִם הָיְתָה 39
טְהוֹרָה[48] וְהִכְנִיס בָּהּ פֵּרוֹת - הֶכְשִׁירוּ[49]. הִכְנִיסוּ לָהּ כֵּלִים - 40
חֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן[50] וּמַכְשִׁירִין. 41

יט. הַבְּרֵכָה[51] שֶׁבַּבַּיִת וְהַבַּיִת מַזִּיעַ מֵחֲמָתָהּ, אִם הָיְתָה 42
הַבְּרֵכָה טְמֵאָה[52] - זֵעַת כָּל הַבַּיִת שֶׁמֵּחֲמָתָהּ טְמֵאָה. 43

כ. שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת בַּבַּיִת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה: הַמַּזִּיעַ[53] 44
קָרוֹב לַטְּמֵאָה[54] - טָמֵא, קָרוֹב לַטְּהוֹרָה - טָהוֹר, מֻחֲצָה 45
לְמֻחֲצָה - טָמֵא. 46

כא. הַמַּהַל[55] - כְּשֶׁמָּן[56]. מַשְׁקִין הַמְנַטְּפִין מִסַּלֵּי זֵיתִים 47
וַעֲנָבִים - אֵינוֹ מַשְׁקֶה וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מַכְשִׁירִין[57], עַד 48
שֶׁיְּכַנִּיסֵם[58] בִּכְלִי. 49

כב. הַשּׁוֹקֵל עֲנָבִים בְּכַף מֹאזְנַיִם - הַיַּיִן שֶׁבַּכַּף אֵינוֹ מַשְׁקֶה 50
עַד שֶׁיְּעָרֵנּוּ לְתוֹךְ הַכְּלִי, וַחֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְסַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים 51
שֶׁמְּנַטְּפִין. 52

כג. הַדּוֹרֵס[59] עֲנָבִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחָבִית, אַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן 53
צָף עַל גַּבֵּי יָדָיו[60] - חֲרֵי הַכֹּל טָהוֹר[61].

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. הַבּוֹצֵר עֲנָבִים לִמְכֹּר בַּשּׁוּק אוֹ לְיַבְּשָׁן - לֹא הֶכְשִׁירוּ 48
לְטַמְּאָה עַד שֶׁיִּפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין לְרָצוֹנוֹ, כְּשֶׁאָר הָאֳכָלִין; 49
אֲבָל הַבּוֹצֵר לְדָרְךְ - הֶכְשִׁיר לְטַמְּאָה וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ 50
מַשְׁקִין עַל הַבָּצִיר כְּלָל, וְאִם נָגְעָה בּוֹ טֻמְאָה - נִטְמָא. וְדָבָר 51
זֶה גְּזֵרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל הַבּוֹצֵר לַגַּת 52
שֶׁהוּא מֻכְשָׁר? שֶׁפְּעָמִים שֶׁאָדָם נִכְנָס לְכַרְמוֹ לֵידַע אִם הִגִּיעַ 53

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

היא גירסת הראב"ד בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שמטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. **40)** בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסרחו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. **41)** לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף. **42)** ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). **43)** הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. **44)** התנגב. **45)** קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. **46)** המים שבתוכה היו טמאים. **47)** וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. **48)** המים היו טהורים. **49)** מפני שהורטבו בקיטור. **50)** משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו. **51)** חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. **52)** המים שבתוכה טמאים. **53)** אדם וכלים ואוכלין. **54)** קרובים יותר לבריכה הטמאה. **55)** לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). **56)** ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. **57)** שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. **58)** בכלי ויחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם. **59)** לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. **60)** וסתם ידים פוסלות את התרומה. **61)** שהיין היוצא אגב הלחיצה אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין. **62)** שנינו שם: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על משקה בית מטבחיא דכן (טהור)". **63)** כרב בפסחים טז, א שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו טומאת עצמם אין להם. **64)** אחר שחיטתה. **65)** רטוב. **66)** בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. **67)** כך מפרש שם רבי יוסי בר אבין את המשנה. **68)** ונשחטה בעודה חסומה ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. **69)** אין אנו יודעים אם היא טמאה. **70)** חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. **71)** האוכלין המעוכלים שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. **72)** שבשר קדשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

מתוך מהדורת וגשל

לְהִבָּצֵר, וְסוֹחֵט אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לִבְדֵּק בּוֹ וּמְזַלְּפוֹ עַל גַּבֵּי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל לִדְרִיכָה עוֹמֵד. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו הֲרֵי הוּא מִתְמַעֵט וְיָצָאוּ מִיָּמִין וַהֲרֵי הוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יָזוּבוּ בַּקַּרְקַע, וְנִמְצָא מֻכְשָׁר בָּהֶן. לְפִיכָךְ גָּזְרוּ, שֶׁהַבּוֹצֵר לַגַּת הֻכְשַׁר.

ב. הַבּוֹצֵר עֲנָבִים שֶׁאִם לֹא מָצָא לָהֶם שׁוּק מַחֲזִירָן לַגַּת - לֹא הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁיְּבוֹאוּ לִרְשׁוּת הַגַּת. וְכֵן הַזֵּיתִים שֶׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַבַּד - הֻכְשְׁרוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ג. הַבּוֹצֵר עֲנָבִים וּנְתָנָם בְּעֵבִיט אוֹ שֶׁשְּׁטָחָן עַל גַּבֵּי הָעֲלִין - הֻכְשְׁרוּ בַּמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן, שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ עַל הַמַּשְׁקִין וּלְפִיכָךְ שָׁטַח עַל הֶעָלִין אוֹ נָתַן לְתוֹךְ הֶעָבִיט, שֶׁהוּא כְּמוֹ בּוֹר. לְפִיכָךְ, אִם נָטַל מֵהֶן טָמֵא אוֹ מִי שֶׁיָּדָיו טְמֵאוֹת - טִמְּאָן. בָּצַר וְנָתַן לְסַלִּים אוֹ בְּמַשְׁטַחַ שֶׁל אֲדָמָה - לֹא הֻכְשְׁרוּ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל הַמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן. לְפִיכָךְ נוֹטֵל הַטָּמֵא מֵהֶן וְאוֹכֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבֻקָּעוֹת וּמְנַטְּפוֹת לַגַּת - הֲרֵי הַגַּת טְהוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הֻכְשְׁרוּ וַהֲרֵי נִבְצְרוּ לַאֲכִילָה. וְכֵן הַנּוֹטֵל מִן הַסַּלִּים וּמִן הַמַּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה וְאָכַל וְהוֹתִיר כְּסָאָה וּכְסָאתַיִם וּזְרָקָן לַגַּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן מְנַתֵּז עַל הָעֲנָבִים - לֹא הֻכְשְׁרוּ.

ד. עֲנָבִים שֶׁהָיוּ בְּסַלִּים אוֹ בְּמַשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה וְלָקַח מֵהֶן לְדָרְכָן - הֻכְשְׁרוּ. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִקַּח מֵהֶן בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקַּח מֵהֶן הַטָּמֵא וְיִטַּמְּאֵן.

ה. כֶּרֶם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵית הַפְּרָס - הַבּוֹצֵר אוֹתוֹ לַגַּת אֵינוֹ מֻכְשָׁר כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵית הַפְּרָס. הוֹאִיל וְטִמְּאַת בֵּית הַפְּרָס מִדְּבָרֵיהֶם, וְהַבּוֹצֵר לַגַּת הֻכְשַׁר מִדִּבְרֵיהֶם, הֻקְלוּ בִּגְזֵרָה זוֹ וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה מֻכְשָׁר עַד שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַפְּרָס. לְפִיכָךְ, הָרוֹצֶה לִבְצֹר בְּבֵית הַפְּרָס לַגַּת בְּטָהֳרָה - מְטַהֵר אֶת הַבּוֹצְרִים וְאֶת הַכֵּלִים, וּמַזֶּה עֲלֵיהֶם שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי וּמַעֲרִיב שִׁמְשָׁן, כְּדֵי לְהַכִּיר שֶׁאֵין מְקִלִּין בְּטֻמְאַת בֵּית הַפְּרָס אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק, וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין וּבוֹצְרִין וּמוֹצִיאִין חוּץ לְבֵית הַפְּרָס, וַאֲחֵרִים טְהוֹרִים מְקַבְּלִין מֵהֶן וּמוֹלִיכִין לַגַּת. וְאִם נָגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ - טְמֵאִין וּמְטַמְּאִין אֶת הָעֲנָבִים. שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁבְּבֵית הַפְּרָס טְמֵאִין, וּמְטַמְּאִין לְאוֹתָן שֶׁבַּחוּץ וְעוֹשִׂין אוֹתָן רִאשׁוֹן, וְהֵן מְטַמְּאִין אֶת הָעֲנָבִים, שֶׁהֲרֵי הֻכְשְׁרוּ מִשֶּׁיָּצְאוּ חוּץ לְבֵית הַפְּרָס.

ו. הַמּוֹסֵק אֶת זֵיתָיו לְכָבְשָׁן אוֹ לְמָכְרָן בַּשּׁוּק - לֹא הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁיִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין מִבְּרָצוֹן, כְּשֶׁאָר הָאֲכָלִין. וְכֵן הַמּוֹסֵק זֵיתָיו לִדְרוֹךְ בְּבֵית הַבַּד - לֹא הֻכְשְׁרוּ עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן. וּמִפְּנֵי מָה יֻכְשְׁרוּ הַזֵּיתִים שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן? שֶׁחִזְּקָתָן שֶׁהֻכְשְׁרוּ בַּמֹּהַל שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֲרֵי רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נוֹחִין לִדְרוֹךְ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן - אֵין הַמֹּהַל הַיּוֹצֵא מֵהֶן מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ. לְפִיכָךְ, זֵיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין טְמֵאִין - אֵין טָמֵא אֶלָּא מִקּוֹם מַגָּעָם, כְּכָל הָאֲכָלִים שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ. נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין טְמֵאִין אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן - נִטְמְאוּ כֻּלָּן; שֶׁהַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין מְטַמְּאִים אֶת הַמֹּהַל שֶׁבָּהֶן, וְהַמֹּהַל מְטַמֵּא אֶת כֻּלָּן. שֶׁהַמֹּהַל שֶׁיָּצָא מֵהֶן אַחַר גְּמַר מְלַאכְתָּן חָשׁוּב מַשְׁקֶה וּמְתְטַמֵּא וּמַכְשִׁיר.

ז. חָבִית שֶׁל זֵיתִים מְגֻלְגָּלִים - צָרִיךְ לִנְקֹב הֶחָבִית כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַמֹּהַל; וְאִם לֹא נִקֵּב - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין. נִקְּבָהּ וּסְתָמוּהָ שְׁמָרִים וְהֵנַּח בְּלוּלִים בַּמֹּהַל - אֵינָם מֻכְשָׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּרְצוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי נִקְּבָהּ.

ח. זֵיתִים שֶׁמָּסָקָן לְדָרִיכָה, מֵאֵימָתַי גָּמַר מְלַאכְתָּן? מִשֶּׁתִּגָּמֵר מִסְיָקָתָן וְיִהְיוּ מֻנָּחִים וּמוּכָנִים לְדָרִיכָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין וְלֹא יָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלַאכְתָּן - הֻכְשְׁרוּ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַעֲכוּ וְהֵזִיעוּ וְנִתְחַבְּרוּ בְּמַשְׁקֵיהֶן - אֵינָן מֻכְשָׁרִין. גָּמַר מִלְּמְסֹק זֵיתָיו אֲבָל עָתִיד לִסַּק זֵיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָתִיד לְהוֹסִיף אֶלָּא אוֹ קַב אוֹ קַבַּיִם - לֹא הֻכְשְׁרוּ. וְאִם הֵעֵרִים - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין. גָּמַר מִלְּסַק אֲבָל עָתִיד לְלוֹוֹת וּלְהוֹסִיף, וְאֵרְעוֹ אֹנֶס אוֹ נִתְעַסֵּק בְּמִשְׁתֶּה וְלֹא הוֹסִיף - עַדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וַאֲפִלּוּ זָבִים וְזָבוֹת מְהַלְּכִין עֲלֵיהֶם - טְהוֹרִים.

ט. הָעוֹטֵן זֵיתָיו בִּשְׁנֵי בַּדִּים - כֵּינָן שֶׁגָּמַר אַחַת מֵהֶן הֻכְשְׁרוּ לְקַבֵּל טֻמְאָה.

י. הַמּוֹסֵק זֵיתָיו בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וְעָתִיד לְהוֹרִידָם לַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיּוֹרִידֵם לְשָׁם. וְהוּא שֶׁחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹק; אֲבָל אַחַר שֶׁיִּמְסֹק - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת, אֶלָּא הֻכְשְׁרוּ. גָּמַר אֶת זֵיתָיו וְעָתִיד לְמָכְרָן - לֹא הֻכְשְׁרוּ. עָתִיד לְחַפּוֹתָן בָּעָלִין - הֻכְשְׁרוּ וּמְקַבְּלִין טֻמְאָה.

יא. הַלּוֹקֵחַ מַעֲטַן זֵיתִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם יֵשׁ מוֹסֵק עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה, שֶׁזֶּה בְּחֶזְקַת שֶׁגָּמַר. וְנֶאֱמָן עִם הָאָרֵץ לוֹמַר: מַעֲטָן זֶה לֹא גָּמַרְתִּיו.

יב. הָרוֹצֶה לִטֹּל מִזֵּיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְלִדְרֹךְ - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל מֵהֶן בְּטֻמְאָה וּמוֹלִיךְ לְבֵית הַבַּד בְּטֻמְאָה וּמְכַסֶּה הַשְּׂאָר בְּטֻמְאָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהֲרֵי לֹא הֻכְשְׁרוּ כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ טֻמְאָה.

יג. הַמַּנִּיחַ אֶת זֵיתָיו בְּכוֹתֶשׁ כְּדֵי שֶׁיִּמָּתְינוּ וְיִהְיוּ נוֹחִים לְהִכָּתֵשׁ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין. הִנִּיחָן שֶׁיִּמָּתְינוּ וְשֶׁיִּמָּלְחֵם אַחַר שֶׁיִּמָּתְינוּ - אֵינָן מֻכְשָׁרִין, שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְכָבְשָׁן.

יד. הַפּוֹצֵעַ זֵיתִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת - פְּסָלָן, שֶׁפְּצִיעָתָן הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן. פְּצָעָן לְסָפְגָן בְּמֶלַח - לֹא הֻכְשְׁרוּ. וְכֵן אִם פְּצָעָן לְיַדֵּעַ אִם יֵשׁ בָּהֶן שֶׁמֶן וְהִגִּיעוּ לְהַמָּסֵק - לֹא הֻכְשְׁרוּ.

טו. הַמַּנִּיחַ זֵיתִים בַּגַּת לְגָרְגֵּר וּלְיַבְּשָׁן, אֲפִלּוּ הֵם רוֹם אַמָּה - אֵינָן מֻכְשָׁרִין. נְתָנָן בַּבַּיִת שֶׁילְּקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְהַעֲלוֹתָן לַגַּג, אוֹ שֶׁנְּתָנָן בַּגַּג שֶׁילְּקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְפָתְחָם וְיִפְרִיס אוֹתָן - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִים. נְתָנָן בַּבַּיִת עַד שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת גַּגּוֹ אוֹ עַד שֶׁיּוֹלִיכֵם לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָן מֻכְשָׁרִים, שֶׁעַדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן.

טז. הָעוֹטֵן זֵיתָיו בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ וְנָעַל וְחָתַם - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ אַחֵר וְחוֹתָם אַחֵר. אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא חוֹתָם מְקֻלְקָל וּמַפְתֵּחַ פָּתוּחַ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְחוֹתָם שֶׁאָמְרוּ, אֲפִלּוּ צְרוֹר אוֹ קֵיסָם. הָיוּ שָׁם חוֹרִין וּסְדָקִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מַכְנִיס קָנֶה וּמְסִיטָן. הָיוּ שָׁם חַלּוֹנוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה טְפָחִים - נְדוֹנוֹת כִּפְתָחִים.

יז. הַדּוֹרֵךְ בְּטֻמְאָה וְרָצָה לְטַהֵר כְּלֵי בֵּית הַבַּד וְהָעֵקֶל מִן הַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶן, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כְּלֵי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשֶׁל נְסָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְנַגְּבָן, וְשֶׁל גֶּמִי - מְיַשְּׁנָן כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ חוֹלְטָן בְּחַמִּין אוֹ בְּמֵי זֵיתִים, אוֹ מְנִיחָן תַּחַת צִנּוֹר שֶׁמֵּימָיו מְקַלְּחִין אוֹ לְתוֹךְ מַעְיָן שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּיל אֶת הַכֵּלִים שֶׁצְּרִיכִין טְבִילָה, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּטָהֳרָה.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. כָּל דִּבְרֵי הֶכְשֵׁר אֲכָלִין - דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִתַּן מַיִם עַל זֶרַע - אֶחָד הַמַּיִם וְאֶחָד שְׁאָר שִׁבְעָה מַשְׁקִין. וְהוּא שֶׁיִּנָּתְנוּ עֲלֵיהֶם בְּרָצוֹן בְּעָלִים וְאַחַר שֶׁנִּגְעָרוּ מִן הַקַּרְקַע. שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שֶׁאֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו מַיִם כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר, לֹא נֶאֱמַר 'וְכִי יִתַּן מַיִם' אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנִּגְעָרוּ הָאֲכָלִין וְנִתְלְשׁוּ הַמַּשְׁקִין.

ב. כָּל מַשְׁקֶה שֶׁנָּפַל עַל הָאֹכֶל בַּתְּחִלָּה בְּרָצוֹן בְּעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ בְּרָצוֹן, אוֹ שֶׁהָיָה סוֹפוֹ בְּרָצוֹן וְאֵין תְּחִלָּתוֹ בְּרָצוֹן - הִכְשִׁיר. נָפַל שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ - אֵינוֹ מַכְשִׁיר. אֲפִלּוּ בָּלַל הוּא פֵּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה אוֹ מִפְּנֵי הַצֹּרֶךְ, וְהוּא אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּלוּלִין - חֲרֵי אֵלּוּ לֹא הֶכְשֵׁרוּ. כֵּיצַד? הַטּוֹמֵן פֵּרוֹתָיו בְּמַיִם מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים, אוֹ הִנִּיחַ פֵּרוֹתָיו לְשִׁבֹּלֶת הַנָּהָר לַהֲבִיאָן עִמּוֹ - אֵינָן מַכְשִׁירִים.

ג. מַשְׁקִין שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִן הַקַּרְקַע שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן - אֵינָן מַכְשִׁירִין. לְפִיכָךְ, אָדָם אוֹ כֵּלִים אוֹ פֵּרוֹת שֶׁנִּבְלְלוּ בְּמַשְׁקִין וְנִתְלְשׁוּ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ אֲכָלִין בְּאוֹתָן מַשְׁקִין בְּרָצוֹן - לֹא הֶכְשִׁרוּ, שֶׁחֲרֵי אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁלֹּא לְרָצוֹן נִתְלְשׁוּ, וּכְאִלּוּ הֵן עֲדַיִן בַּקַּרְקַע שֶׁאֵינָן מַכְשִׁירִין. הָיוּ הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים וְעַל הַפֵּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן וְנָגְעוּ בָּהֶן אֲכָלִין בְּרָצוֹן - הֶכְשִׁרוּ. כֵּיצַד? הַכּוֹפֶה קְעָרָה עַל הַכֹּתֶל בִּשְׁבִיל שֶׁתּוּדַּח - הַמַּיִם שֶׁבָּהּ מַכְשִׁירִין, וְאִם הִנִּיחַ בָּהֶן פֵּרוֹת - הֶכְשִׁרוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בַּכֵּלִי לְדַעַת. כְּפָאהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִלֵּקֶה הַכֹּתֶל - הַמַּיִם שֶׁבָּהּ אֵינָן כְּתְלוּשִׁין, וּלְפִיכָךְ אִם נָתַן בָּהּ אֲכָלִין - לֹא הֶכְשִׁרוּ. נִתְכַּוֵּן שֶׁיּוּדַּח הַכֹּתֶל: אִם הָיָה כֹּתֶל בַּיִת - חֲרֵי אֵלּוּ מַכְשִׁירִין; שֶׁהַתְּלוּשׁ שֶׁחִבְּרוֹ - לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר חֲרֵי הוּא כְּתָלוּשׁ, וְנִמְצְאוּ מַיִם שֶׁעַל כֹּתֶל בַּיִת זֶה כַּמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִים. וְאִם הָיָה כֹּתֶל מְעָרָה, שֶׁאֵינוֹ בִּנְיָן אֶלָּא עֲצָמָהּ שֶׁל קַרְקַע - הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ אֵינָן כְּתְלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע.

ד. הַשּׁוֹחֶה לִשְׁתּוֹת - חֲרֵי הַמַּיִם הָעוֹלִים בְּשִׂפְמוֹ וּבְפִיו תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹנוֹ; שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שֶׁהַשּׁוֹתֶה יַעֲלֶה הַמַּיִם בְּפִיו וּבְשִׂפְמוֹ, וְהוֹאִיל וְשָׁתָה בִּרְצוֹנוֹ - חֲרֵי אֵלּוּ נִתְלְשׁוּ בְּרָצוֹן. אֲבָל הַמַּיִם הָעוֹלִים בְּחָטְמוֹ וּבְזָקָנוֹ וּבִרְאשׁוֹ - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

ה. הַמְמַלֵּא אֶת הֶחָבִית: הַמַּיִם הָעוֹלִים אַחֲרֶיהָ, וּבַחֻבֶּל שֶׁהוּא מְכוֹנָן עַל צַוָּארָהּ, וּבַחֻבֶּל שֶׁהוּא לְצָרְכָּהּ - חֲרֵי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן; וְהַמַּיִם שֶׁבַּחֻבֶּל הַיָּתֵר עַל צָרְכָּהּ - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. נִתְּנָהּ תַּחַת הַצִּנּוֹר - כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבָּהּ וּבַחֻבֶּל אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן, לְפִיכָךְ אֵין מַכְשִׁירִין.

ו. מִי שֶׁיָּרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, אֲפִלּוּ הָיָה אַב הַטֻּמְאָה - הַמַּיִם שֶׁעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיָּרְדוּ מִצַּד הָעֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן, טְהוֹרִין. וְהוּא שֶׁיִּנְתַּקֵּם מֵעָלָיו בְּכָל כֹּחוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ שׁוֹתְתִין וְיוֹרְדִים - בְּשִׁעַת פְּרִישָׁתָם מִתְטַמְּאִין. וּבְזְמַן שֶׁהֵן טְהוֹרִין - אֵינָן מַכְשִׁירִין, שֶׁחֲרֵי אֵינָן תְּלוּשִׁין עָלָיו לִרְצוֹנוֹ; וְאִם נִעַר - חֲרֵי אֵלּוּ לְרָצוֹן. עָמַד תַּחַת הַצִּנּוֹר לְהָקֵר אוֹ לְדוֹחַ - חֲרֵי זֶה לְרָצוֹן, וְאִם הָיָה טָמֵא - הַמַּיִם שֶׁעָלָיו טְמֵאִין.

ז. חָבִית שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְיָרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - חֲרֵי זֶה יְעֵרָה הַמַּיִם מֵעֲלֵיהֶן וְאֵינָן מַכְשִׁירִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ עַד שֶׁיְּעֵרֶה הַמַּיִם מֵעֲלֵיהֶן.

ח. עֲרֵבָה שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - הַמַּיִם הַנִּתָּזִין וְהַצָּפִין מֵעֲלֶיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. נָטְלָהּ לְשָׁפְכָהּ - הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ אֵינָן בְּרָצוֹן. הִנִּיחָהּ שֶׁיֵּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - הַנִּתָּזִין וְהַצָּפִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. וְאִם נְטָלָהּ לְשָׁפְכָהּ - חֲרֵי אֵלּוּ מַכְשִׁירִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא שְׁפָכָהּ בִּמְקוֹמָהּ חֲרֵי תְּלָשָׁן בְּרָצוֹנוֹ.

ט. הַמַּטְבִּיל אֶת כֵּלָיו וְהִמְכַּבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בְּמְעָרָה: הַמַּיִם הָעוֹלִין בִּיָדָיו - בְּרָצוֹן, וּבִרְגָלָיו - אֵינָן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

י. פֵּרוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם וּפָשַׁט יָדָיו וּנְטָלָן - לֹא הֶכְשִׁרוּ. וְאִם חִשֵּׁב שֶׁיִּוּדְחוּ יָדָיו - הֶכְשִׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו וְשֶׁעַל הַפֵּרוֹת חֲרֵי הֵן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

יא. הַנּוֹתֵן פֵּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם בִּרְצוֹנוֹ, אִם הָיוּ מַיִם שֶׁבְּקַרְקָעוֹת - אֵינָן מַכְשִׁירִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן בַּמַּיִם; הוֹצִיאָן - הֶכְשִׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן אוֹ שֶׁעַל יָדָיו, שֶׁחֲרֵי נִתְלְשׁוּ בְּרָצוֹן. כֵּיצַד? צְנוֹן אוֹ לֶפֶת שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּעָרָה - נִדָּה מְדִיחָתוּ שָׁם וְהוּא טָהוֹר; הֶעֱלָתָהוּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם - נִטְמָא בְּמַגָּעָהּ.

יב. קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה תּוּרְמוֹסִין וּנְתוּנָה לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטָּמֵא וְנוֹטֵל תּוּרְמוֹסִין מִתּוֹכָהּ וְהֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶכְשִׁרוּ, שֶׁחֲרֵי מִתּוֹכָהּ נָטַל וְאֵין רְצוֹנוֹ בַּמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן. הֶעֱלָם מִן הַמַּיִם - הַנּוֹגְעִין בַּקֻּפָּה טְמֵאִין, שֶׁחֲרֵי הֶכְשִׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁבַּקֻּפָּה שֶׁנִּתְלְשׁוּ בִּרְצוֹנוֹ, וּשְׁאָר כָּל הַתּוּרְמוֹסִין שֶׁבְּתוֹךְ הַקֻּפָּה טְהוֹרִין.

יום רביעי א' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

א. הַמְמַלֵּא[1] בְּקִילּוֹן[2] - הַמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים בַּקִּילּוֹן חֲרֵי הֵן[3] תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים[4]; אֲבָל אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[5], אֶלָּא אִם נִשְׁאַר שָׁם מַשְׁקֶה - אֵינוֹ מַכְשִׁיר.

1) מכשירין פרק ד משנה ט. 2) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). 3) המים שנשארו בתעלה. 4) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. 5) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

ב. עֵצִים שֶׁנִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מַשְׁקִין[6] בְּרָצוֹן, וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, אִם רַבּוּ[7] - חֲרֵי כֻלָּן שֶׁלֹּא לְרָצוֹן. הוֹצִיאָן שֶׁיֵּרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אַף עַל פִּי שֶׁרַבּוּ - חֲרֵי כֻלָּן לְרָצוֹן[8]. הָיוּ רַגְלָיו אוֹ רַגְלֵי בְּהֶמְתּוֹ מְלֵאוֹת טִיט, וְעָבַר בְּנָהָר וְרָחַץ: אִם שָׁמַח - חֲרֵי הַמַּיִם הָעוֹלִין עֲלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[9], וְאִם לָאו - אֵינָן בְּרָצוֹן.

ג. הַמּוֹרִיד אֶת הַגַּלְגַּלִּים[10] וְאֶת כְּלֵי הַבָּקָר[11] בִּשְׁעַת הַקֻּדִּים[12] לַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיִּסָּתְמוּ הַסְּדָקִין שֶׁבָּעֵץ - חֲרֵי הַמַּיִם הָעוֹלִין בָּהֶן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

ד. הַמּוֹרִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִשְׁתּוֹת - הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּפִיהָ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן, וּבְרַגְלֶיהָ אֵינָן כִּתְלוּשִׁין בְּרָצוֹן, אֶלָּא אִם חִשֵּׁב שֶׁיִּוָּדְחוּ רַגְלֶיהָ. וּבִשְׁעַת הַחֹרֶף[13] וְהַדֵּישׁ[14] - אַף שֶׁבְּרַגְלֶיהָ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[15]. הוֹרִידָהּ חֵרֵשׁ[16] שׁוֹטֶה וְקָטָן, אַף עַל פִּי שֶׁחִשֵּׁב שֶׁיִּוָּדְחוּ רַגְלֶיהָ - הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּרַגְלֶיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן; שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה וְאֵין לָהֶן מַחֲשָׁבָה[17].

ה. הַטּוֹבֵל בַּמַּיִם - חֲרֵי כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[18]; אֲבָל הָעוֹבֵר בַּמַּיִם[19] - כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[20].

ו. מִי שֶׁטָּבַל בְּנָהָר[21] וְהָיָה לְפָנָיו נָהָר אַחֵר וְעָבַר בּוֹ - בְּטֵלוּ הַשְּׁנַיִּים[22] אֶת הָרִאשׁוֹנִים[23], וַחֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. וְכֵן אִם דָּחֲהוּ חֲבֵרוֹ לִשְׁכָרוֹ[24] אוֹ לִשְׁכַּר בְּהֶמְתּוֹ[25] - בְּטֵלוּ הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים; אֲבָל אִם דָּחֲהוּ דֶּרֶךְ שְׂחוֹק[26] - לֹא בָּטְלוּ, אֶלָּא חֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעָלָיו תְּלוּשִׁין לְרָצוֹן. טָבַל בְּנָהָר וְעָלָה וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים, אִם רַבּוּ עָלָיו גְּשָׁמִים[27] - חֲרֵי בָּטְלוּ מַיִם הָרִאשׁוֹנִים, וַחֲרֵי כָּל הַמַּיִם שֶׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

ז. הַשָּׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הַמַּיִם הַנִּתָּזִין[28] אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[29], וְהַמַּיִם הָעוֹלִין עָלָיו תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. אִם נִתְכַּוֵּן לְהַתִּיז עַל חֲבֵרוֹ - אַף הַנִּתָּזִין תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[30].

ח. הָעוֹשֶׂה צִפּוֹר[31] בַּמַּיִם - הַמַּיִם הַנִּתָּזִין וְאֶת שֶׁבָּהּ אֵינָם תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

ט. הַמּוֹדֵד אֶת הַבּוֹר לְיַדַּע עָמְקוֹ[32] - מַיִם הָעוֹלִין בְּיָדוֹ וּבַדָּבָר שֶׁמָּדַד בּוֹ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[33]. וְאִם מָדַד רָחְבּוֹ - מַיִם הָעוֹלִין בְּיָדָיו אוֹ בַּדָּבָר שֶׁמָּדַד בּוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[34]. פָּשַׁט יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לַבּוֹר לְיַדַּע אִם יֵשׁ בּוֹ מַיִם - חֲרֵי הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[35]. פְּשָׁטָן לְיַדַּע כַּמָּה מַיִם שָׁם - הָעוֹלִין בָּהֶן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן. זָרַק אֶבֶן לַבּוֹר לְיַדַּע אִם יֵשׁ בּוֹ מַיִם - מַיִם הַנִּתָּזִין אֵינָן בְּרָצוֹן[36], וְשֶׁעַל הָאֶבֶן[37] אֵינָן כִּתְלוּשִׁין.

י. הַחוֹבֵט עַל הַשֶּׁלַח[38] חוּץ לַמַּיִם[39] - הַנִּתָּזִין מִמֶּנּוּ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן, שֶׁחֲרֵי רְצוֹנוֹ שֶׁיֵּצְאוּ. חָבַט עָלָיו וְהוּא בְּתוֹךְ הַמַּיִם - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[40].

יא. הַמַּיִם הָעוֹלִין בַּסְּפִינָה וּבָעֵקֶל[41] וּבַמְּשׁוֹטוֹת - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן; וּבִמְצוּדוֹת וּבְרִשָׁתוֹת וּבַמִּכְמוֹרוֹת[42] - אֵינָם תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן; וְאִם נֹעַר[43] - תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[44]. וְכֵן הַמַּיִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

6) משבעת המשקין המכשירים. **7)** מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. **8)** במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. **9)** כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה. **10)** אופני העגלה העשויים עץ. **11)** כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. **12)** בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שיספוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים. **13)** רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. **14)** רגילים היו לדוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. **15)** ואפילו אם לא התכוין לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). **16)** שאינו שומע ואינו מדבר. **17)** פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה. **18)** שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. **19)** נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. **20)** יותר היה נוח לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך. **21)** והמים שעל גופו הם ברצון. **22)** שאינם לרצון. **23)** מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. **24)** הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חבירו למים (ר"ש ורא"ש). **25)** והיו עליה מים תלושין ברצון. **26)** שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. **27)** מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו. **28)** על ידי תנועות איבריו. **29)** השט אינו מעוניין בהתזת ניצוצות. **30)** כמו בדחוהו דרך שחוק (למעלה הלכה ו). **31)** כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה). **32)** ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור. **33)** שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. **34)** כשהוא מודד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטבה אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדין רחבו הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. **35)** כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. **36)** אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. **37)** אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחוברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה]. **38)** עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. **39)** אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. **40)** אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם. **41)** רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנהר, כדי לעכב הליכת הספינה. **42)** מצודות, רשתות ומכמורות הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. **43)** להוציא מהם המים. **44)** מפני שהוא מעוניין בהוצאתם.

שֶׁעַל הַקַּסְיָה[45] שֶׁל שֻׁלְחָנוֹת[46] וְעַל הַשִּׂיפָה[47] שֶׁל לְבֵנִים - אֵינָן בְּרָצוֹן; וְאִם נִעֵר - חֲרֵי אֵלּוּ בְּרָצוֹן.

יב. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַסְּפִינָה לַיָּם הַגָּדוֹל לְצָרְפָהּ[48], הַמּוֹצִיא מַסְמֵר לַגְּשָׁמִים לְצָרְפוֹ[49], הַמַּנִּיחַ אֶת הָאוּד[50] בַּגְּשָׁמִים לַעֲשׂוֹתוֹ פֶּחָם[51] - חֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן; אֲבָל הַמּוֹצִיא אֶת הַמַּסְמֵר וְאֶת הָאוּד לַגְּשָׁמִים לְכַבּוֹתָן[52] - אֵין הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן.

יג. שִׁלְשֵׁל אֶת הַמְּשׁוֹלֶת[53] לַבּוֹר לְהַעֲלוֹת בָּהּ כְּלִי אוֹ קִיתוֹן[54], שִׁלְשֵׁל אֶת הַכַּלְכָּלָה[55] לַבּוֹר כְּדֵי שֶׁתִּשֹּׁב עָלֶיהָ הַתַּרְנְגֹלֶת[56] - אֵין הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[57].

יד. הַמְמַחֵק אֶת הַכְּרִשָּׁה[58] לְהָסִיר הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ, וְהַסּוֹחֵט שְׂעָרוֹ[59] בְּכִסּוּתוֹ - הַמַּיִם הַיּוֹצְאִין תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[60], וְהַנִּשְׁאָרִין אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[61], מִפְּנֵי שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיֵּצְאוּ מִכֶּלֶן. וּכְרִשָּׁה עַצְמָהּ הֲכְשָׁרָה, שֶׁבִּשְׁעַת פְּרִישָׂתָהּ מַכְשִׁירִין[62]. וְאִם נִתֵּק הַמַּיִם מֵעָלֶיהָ בְּכָל כֹּחוֹ - לֹא הֲכְשָׁרָה[63].

טו. הַמַּרְעִיד[64] אֶת הָאֵילָן לְהַשִּׁיר[65] מִמֶּנּוּ אֲכָלִין אוֹ לְהַשִּׁיר טָמְאָה[66] - הַמַּיִם הַנִּתָּזִין מִמֶּנּוּ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[67]. הֵרְעִידוֹ לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ מַשְׁקִין[68] - הַיּוֹצְאִין חֲרֵי הֵן תְּלוּשִׁין; וְהַנִּשְׁאָרִין בּוֹ[69], אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁרוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּצְאוּ מִכֶּלּוֹ. וְכֵן אִם נִתְּזוּ[70] עַל הַמְּחֻבָּרִין - אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[71].

טז. הַמַּרְעִיד[72] אֶת הָאֵילָן[73] וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ, אוֹ סֻכָּה[74] וְנָפְלָה עַל חֲבֶרְתָּהּ, וְתַחְתִּיהֶן זְרָעִים וִירָקוֹת מְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, וְנָפְלוּ הַמַּיִם עַל הַפֵּרוֹת הַמְחֻבָּרִין שֶׁתַּחְתֵּיהֶן - אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁבַּזְּרָעִים וְשֶׁבַּיְרָקוֹת אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן[75].

יז. שְׁמָרִים[76] שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם[77] - כְּבָר בֵּאֲרָנוּ בִּתְרוּמוֹת שֶׁהָרִאשׁוֹן[78] וְהַשֵּׁנִי[79] אָסוּר לְזָרִים; וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת[80] - אַף הַשְּׁלִישִׁי אָסוּר; וְשֶׁל קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - לְעוֹלָם אָסוּר; וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי[81] הַנִּדְּאִי[82] - רִאשׁוֹן בִּלְבַד אָסוּר[83]. כֵּיצַד שֶׁאָמְרוּ לְעִנְיַן אִסּוּרָן, כָּךְ אָמְרוּ לְעִנְיַן הֶכְשֵׁרָן. כְּגוֹן שֶׁנִּתְמַדְּדוּ מֵאֲלֵיהֶן[84] וְהָיְתָה בְּהֵמָה שׁוֹתָה[85] רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. שֶׁאִם הָיָה הָאָדָם הוּא שֶׁמְּסִיר הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּאֲלֵיהֶן נָפְלוּ - כֵּיוָן שֶׁחָשְׁבָן וְהִקְפִּיד עֲלֵיהֶן מַכְשִׁירִין[86].

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. פֵּרוֹת שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָן וְעֵרְבָן כְּדֵי שֶׁיִּתְנַגְּבוּ - לֹא הֶכְשֵׁרוּ.

ב. הַמַּעֲלֶה פֵּרוֹתָיו לַגַּג מִפְּנֵי הַכִּנִּימָה וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטַּל - לֹא הֶכְשֵׁרוּ; וְאִם נִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּרֵד עֲלֵיהֶן הַטַּל - הֶכְשֵׁרוּ. לְפִיכָךְ, אִם הָעֲלוּם חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, אַף עַל פִּי שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁיֵּרֵד הַטַּל עֲלֵיהֶן - לֹא הֶכְשֵׁרוּ; שֶׁיֵּשׁ מַעֲשֶׂה לָהֶן דִּין תּוֹרָה, וְאֵין לָהֶן מַחֲשָׁבָה אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. הָפְכוּ בָהֶן קְטַנִּים עַל הַגַּג - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין; שֶׁאִם הָיְתָה מַחֲשָׁבָה שֶׁל קָטָן נִכֶּרֶת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - מַחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעֶלֶת מִדִּבְרֵיהֶן.

45) ציפוי. **46)** כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. **47)** במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כיסוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם. **48)** דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי). **49)** להקשותו. ברזל מלובן באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. **50)** עץ שמחתים בו את האש וחלק ממנו נשרף. **51)** לכבות את הגחלת הבוערת ויישאר פחם להשתמש בו. **52)** כדי שלא יוזק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג). **53)** שרשרת ובסופה וו מעוקם. **54)** כוס לשתייה. **55)** סל קטן. **56)** ויעלה אותה. **57)** שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה. **58)** מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים. **59)** שנרטב שלא ברצונו. **60)** שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. **61)** אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. **62)** המים שיצאו מכשירים אותה ברגע שפירשו ממנה ברצונו. **63)** מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה. **64)** מנענע את האילן והוא רועד. **65)** להפיל. **66)** המונחת בענפי האילן. **67)** שהרי לא נתכוון להוריד את המים. **68)** התכוון להפיל משקין שעליו. **69)** באילן. **70)** על ידי הרעידה. **71)** ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחוברים אינם מוכשרים [פירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחוברים. ואם נתכוון שיפלו על המחוברים, אותם מים מכשירים פירות תלושים. **72)** שם משנה ג. **73)** בכוונה להשיר מים. **74)** פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. **75)** ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה). **76)** שמרי יין. **77)** לעשות תמד. **78)** התמד הראשון. **79)** אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. **80)** לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרבת קרבנות על המזבח. **81)** כל אדם מישראל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן ללוויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד ו־ה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. **82)** שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר לשתותו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. **83)** לאכלו חוץ לירושלים. **84)** שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכוונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בנתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריא]. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. **85)** שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). **86)** אפילו בחולין ואפילו עד אלף.

ג. הַמַּעֲלֶה אֶת הָאֲגֻדּוֹת וְאֶת הַקְּצִיעוֹת וְאֶת הַשּׁוּם לַגַּג בִּשְׁבִיל שֶׁיִּמְתִּינוּ, וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטַּל - לֹא הֶכְשִׁירוּ. וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַטַּל יוֹרֵד - הֲרֵי זֶה בִּרְצוֹנוֹ; שֶׁהֲרֵי לֹא הֶעֱלָם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּמְתִּינוּ.

ד. הַמּוֹלִיךְ חִטִּין לִטְחֹן וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שָׁמַח - הֶכְשִׁירוּ. הָיוּ זֵיתָיו נְתוּנִין בַּגַּג וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם שָׂמַח - הֶכְשִׁירוּ. הַחַמָּרִים שֶׁהָיוּ עוֹבְרִים בַּנָּהָר וְנָפְלוּ שַׁקֵּיהֶן בַּמַּיִם וְהֶעֱלוּם, אִם שָׂמְחוּ - הֶכְשִׁירוּ הַפֵּרוֹת, וְהַמַּיִם שֶׁעַל הַשַּׁקִּין הִנָּם תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן, שֶׁהֲרֵי שָׂמְחוּ.

ה. שַׂק שֶׁהוּא מָלֵא זֵרְעוֹנִים וְנָתוּן עַל גַּבֵּי הַנָּהָר אוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל מַעֲלוֹת הַמְּעָרָה וְשָׂאֲבוּ - הֶכְשִׁירוּ.

ו. חָבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַמַּשְׁקִין, אוֹ מְלֵאָה מַשְׁקִין שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַפֵּרוֹת, וְשָׂאֲבוּ - הֶכְשִׁירוּ. בְּאֵילוּ מַשְׁקִין אָמְרוּ? בְּמַיִם וּבְיַיִן וּבְחֹמֶץ; אֲבָל שְׂאָר הַמַּשְׁקִין אֵין מְשָׂאֲבִין מִן הַחֶרֶס כְּדֵי שֶׁיַּכְשִׁירוּ הַפֵּרוֹת שֶׁבְּצִדָּן.

ז. הָרוֹדָה פַּת חַמָּה וּנְתָנָהּ עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן: אִם הָיְתָה פַּת חִטִּין - לֹא הֶכְשִׁירָה; וְאִם הָיְתָה שֶׁל שְׂעוֹרִים - הֶכְשִׁירָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת. וְכֵן אִם הָיָה הַיַּיִן טָמֵא וְהָיְתָה פַּת חִטִּים - טְהוֹרָה; וְאִם הָיְתָה שְׂעוֹרִים - נִטְמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁאֲבָה מַשְׁקִין טְמֵאִין.

ח. הַמְרַבֵּץ אֶת בֵּיתוֹ וְנָתַן בּוֹ חִטִּים וְטָנְנוּ: אִם מֵחֲמַת הַמַּיִם - הֶכְשִׁירוּ, וְאִם מֵחֲמַת הַסֶּלַע - לֹא הֶכְשִׁירוּ. הַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ בַּעֲרָבָה וְנָתַן בָּהּ חִטִּים וְטָנְנוּ: אִם מֵחֲמַת הַמַּיִם - הֶכְשִׁירוּ, וְאִם מֵחֲמַת הָעֲרָבָה - לֹא הֶכְשִׁירוּ.

ט. הַטּוֹמֵן פֵּרוֹת בְּחוֹל כְּדֵי שֶׁיַּרְטִיבוּ - הֶכְשִׁירוּ. הַטּוֹמֵן בַּטִּיט הַנָּגוּב: אִם יֵשׁ בּוֹ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ - הֶכְשִׁירוּ, וְאִם לָאו - לֹא הֶכְשִׁירוּ.

י. הַמְרַבֵּץ אֶת גָּרְנוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַכְשִׁירוּ חִטָּיו אִם טָנְנוּ בּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׁמֵחַ.

יא. הַמְלַקֵּט עֲשָׂבִים כְּשֶׁהַטַּל יוֹרֵד עֲלֵיהֶן לְחַפּוֹת בָּהֶן הַחִטִּין - לֹא הֶכְשִׁירוּ; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְכָךְ - הֶכְשִׁירוּ.

יב. הַמְרַבֵּץ אֶת בֵּיתוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים וְנָתַן בּוֹ שְׁבֻלִּים וְטָנְנוּ: אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, וְאִם לָאו - טְהוֹרִין.

יג. הַנּוֹעֵר אֲגֻדָּה שֶׁל יָרָק שֶׁהָיוּ עֶלְיָהּ מַשְׁקִין וְיָרְדוּ מִצַּד הָעֶלְיוֹן לַצַּד הַתַּחְתּוֹן - לֹא הֶכְשַׁר.

יד. הַמַּעֲלֶה שַׂקִּין מְלֵאִין פֵּרוֹת מִן הַנָּהָר וּנְתָנָן זֶה עַל גַּבֵּי זֶה - הֶכְשַׁר הַתַּחְתּוֹן בַּמַּיִם שֶׁיָּרְדוּ לוֹ מִן הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי בִּרְצוֹנוֹ הִנִּיחַ זֶה עַל גַּבֵּי זֶה.

טו. הַנּוֹפֵחַ בַּעֲדָשִׁים לְבָרְקָן אִם הֵן יָפוֹת וְהֶזִּיעוּ - הֶכְשִׁירוּ בְּהֶבֶל פִּיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתּוֹלְדוֹת הַמַּיִם. וְכֵן הָאוֹכֵל שֶׁמְּשִׁמִּין בְּאֶצְבַּע - הֶכְשִׁירוּ בְּמַשְׁקֶה פִּיו וְשֶׁעַל אֶצְבָּעוֹ.

טז. נָשַׁף בְּאֹכֶל וְנָפַל הָאֹכֶל - הֲרֵי הַמַּשְׁקֶה שֶׁעַל הָאֹכֶל שֶׁלֹּא לְרָצוֹן. הָיָה אוֹכֵל זֵיתִים פְּצוּעִים וּתְמָרִים רְטֻבוֹת וְכֹל שֶׁהוּא רוֹצֶה לְמַץ אֶת גַּרְעִינָתוֹ, וְנָפַל מִפִּיו - הֲרֵי הַמַּשְׁקֶה שֶׁעָלָיו בְּרָצוֹן. הָיָה אוֹכֵל זֵיתִים נִגּוּבִין וּתְמָרִים יְבֵשׁוֹת וְכֹל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְמַץ אֶת גַּרְעִינָתוֹ, וְנָפַל מִפִּיו - הֲרֵי הַמַּשְׁקֶה שֶׁעָלָיו שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן.

יז. עֲלִשִׁין שֶׁלִּקְּטָן לִבְהֵמָה וְהֶדְיֹחָן, וְחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְאָדָם אַחַר כָּךְ - כְּבָר בֵּאֲרְנוּ שֶׁהֵן צְרִיכִים הֶכְשֵׁר שֵׁנִי. וְאִם הָיָה עֲלֵיהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ כְּשֶׁחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְאָדָם - הֲרֵי אֵלּוּ מֻכְשָׁרִין.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. מַיִם שֶׁבַּכֵּלִים - מִתְטַמְּאִין בֵּין לְרָצוֹן בֵּין שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, וּמְטַמְּאִין אֳכָלִים וְכֵלִים בֵּין שֶׁנָּפַל עֲלֵיהֶן בְּרָצוֹן בֵּין שֶׁלֹּא נָפַל עֲלֵיהֶן בְּרָצוֹן. אֲבָל מַיִם שֶׁבְּקַרְקָעוֹת, כְּגוֹן מֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּמֵי גְבָאִים שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה - אֵין מִתְטַמְּאִין אֶלָּא לְרָצוֹן וְאֵין מְטַמְּאִין אֶלָּא בְּרָצוֹן. כֵּיצַד? מַיִם שֶׁבְּקַרְקַע שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעִים סְאָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁאוּבִין בֵּין שֶׁאֵינָן שְׁאוּבִין, שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן הַמֵּת אוֹ שֶׁהָלַךְ בָּהֶן הַטָּמֵא - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. אֲבָל אִם שָׁתָה מֵהֶן אָדָם טָמֵא אוֹ שֶׁמִּלֵּא מֵהֶן בְּכֶלִי טָמֵא אוֹ שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכָן מַשְׁקִין טְמֵאִין בְּרָצוֹן - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּקַּרְקַע. שָׁתָה מֵהֶן הַטָּהוֹר אַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ בַּקַּרְקַע אוֹ שֶׁמִּלֵּא מֵהֶן בִּכְלִי טָהוֹר - נִטְמָא הַשּׁוֹתֶה וְנִטְמָא הַכְּלִי, שֶׁהֲרֵי בְּרָצוֹן שָׁתָה אוֹ מִלֵּא. נָפַל לְתוֹכָן כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הוּא טָהוֹר כְּשֶׁהָיָה, שֶׁאֵין מְתְטַמְּאִין אֶלָּא לְרָצוֹן. לְפִיכָךְ, אִם הֵדִיחַ יָדוֹ וְהוֹצִיא הַכְּפָר - נִטְמָא הַכְּפָר בַּמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהֲרֵי הֵן בְּרָצוֹן.

ב. מֵי גְבָאִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִמַּיִם שֶׁבְּקַרְקָעוֹת, כְּגוֹן מֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּמֵי תַּמְצִית שֶׁפָּסְקוּ וּמִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁנִּטְמְאוּ, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים וְרַבּוּ מֵי גְשָׁמִים עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁטְפוּ - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. לְפִיכָךְ, כָּל הַמַּיִם שֶׁבְּקַרְקָעוֹת, כְּגוֹן מֵי גְבָאִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, בִּשְׁעַת הַגְּשָׁמִים - הַכֹּל בְּחֶזְקַת טָהֳרָה.

ג. פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הַקְּרוֹבִין לָעִיר אוֹ לַדֶּרֶךְ טְמֵאִין, שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שֶׁשָּׁתָה מֵהֶן הַטָּמֵא וְשֶׁמִּלְּאוּ מֵהֶן בְּכֵלִים טְמֵאִין, וְהָרְחוֹקִים טְהוֹרִים עַד שֶׁיְּהַלְּכוּ רֹב הָאָדָם. הִלְכוּ - הַכֹּל בְּחֶזְקַת טָמֵא, שֶׁהַהוֹלְכִים בְּשַׁיָּרוֹת מְמַלְּאִין וְשׁוֹתִין מֵהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגֶבֶא שֶׁאֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת מִמֶּנָּה; אֲבָל בְּגֶבֶא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת מִמֶּנָּה אֶלָּא בִּדְחַק גָּדוֹל - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, (שֶׁהֵם בְּחֶזְקַת טְהוֹרִין) עַד שֶׁיִּמְצָא מְקוֹם פְּרִסוֹת רַגְלֵי אָדָם אוֹ פְּרִסוֹת רַגְלֵי בְּהֵמָה גַּסָּה נִקָּרֵת בּוֹ. אֲבָל מָצָא פְּרִסוֹת רַגְלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיָּרְדָה וְשָׁתָת.

ד. חֶזְקַת טִיט וּגְמוּמִיּוֹת שֶׁבְּפִתְחֵי חֲצֵרוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בִּשְׁעַת הַגְּשָׁמִים שֶׁהֵן טְהוֹרִין; פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הֲרֵי הֵן כְּמֵי שְׁפִיכוּת. וְשֶׁבַּשְּׁוָקִין - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר הָרֹב. גֶּבֶא שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ חָלָב אוֹ דְּבַשׁ - הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֹב. נָפַל לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהִקְפִּיאָהוּ - הֲרֵי זֶה מִתְטַמֵּא וּמְטַמֵּא שֶׁלֹּא בְרָצוֹן, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָצֵאת יְדֵי צַחְצָחִית.

ה. שֶׁמֶן וּשְׂאָר הַמַּשְׁקִין חוּץ מִן הַמַּיִם - הֲרֵי הֵן בַּקַּרְקַע כְּמוֹת שֶׁהֵן בַּכֵּלִים, דִּין אֶחָד הוּא.

ו. מֵי תַּמְצִית שֶׁלֹּא פָסְקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעִים סְאָה, הוֹאִיל וְהֵם בַּקַּרְקַע וַהֲרֵי הַמַּיִם נִמְשָׁכִין וּבָאִין לָהֶן - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתָה מֵהֶן הַטָּמֵא וּמִלֵּא מֵהֶן בִּכְלִי טָמֵא אוֹ נָתַן לְתוֹכָן מַיִם טְמֵאִים - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין לְכָל דָּבָר.

ז. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל תְּרוּמָה בְּיָדָיו טְמֵאוֹת, כְּגוֹן דִּבְלָה

שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרָה, וְהִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו לִטֹּל צְרוֹר: אִם הָפַךְ - נִטְמְאוּ הַדְּבֵלָה בְּרִירוֹ; שֶׁהֲרֵי נִטְמָא בְּיָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעֲקָרוֹ. וְאִם לֹא הָפַךְ - טְהוֹרָה; שֶׁהַמַּשְׁקֶה שֶׁבְּפִיו קֹדֶם שֶׁיְּהַפְּכֶנּוּ אוֹ יִמְצְצֶנּוּ לְהוֹצִיאוֹ דּוֹמֶה לְמַיִם שֶׁלֹּא נִתְלַשּׁוּ אֶלָּא הֵן עַדַיִן בַּקַּרְקַע, שֶׁאֵין מִתְטַמְּאִין וְאֵין מְטַמְּאִין אֶלָּא בְּרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְזֶה אֵין רְצוֹנוֹ אֶלָּא לִטֹּל הַצְּרוֹר. הָיָה פּוּנְדְּיוֹן לְתוֹךְ פִּיו וּפָשַׁט יָדוֹ לִטְלוֹ וְהַדְּבֵלָה בְּתוֹךְ פִּיו, אִם הִנִּיחוֹ לְצָמְאוֹ - הֲרֵי זֶה הָרַק כְּעָקוּר, וְנִטְמֵאת הַדְּבֵלָה מֵחֲמַת מַשְׁקֶה פִּיו שֶׁנִּטְמָא מֵחֲמַת יָדָיו.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אוֹכֶלֶת אֳכָלִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁאֵינָן מֻכְשָׁרִין, וְהָיְתָה גּוֹרֶפֶת אֶת הַתַּנּוּר הַטָּמֵא, וְהִכָּה הַקּוֹץ וְיָצָא מִמֶּנָּה דָּם, וּמָצְצָה אֶצְבָּעָהּ מִפְּנֵי הַדָּם, אוֹ שֶׁנִּכְרֵית וְנָתְנָה אֶצְבָּעָהּ בְּפִיהָ - נִטְמֵאת הַתְּרוּמָה שֶׁבְּפִיהָ, שֶׁהֲרֵי רְצוֹנָהּ לְהוֹצִיא הַמַּשְׁקֶה מִפִּיהָ וּלְעָקְרוֹ בְּמִצִּיצַת אֶצְבַּע.

יום חמישי ב' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

א. כָּל[1] הָאֲגֻדּוֹת[2] שֶׁבַּשְּׁוָקִים[3] וְכָל הַקְּמָחִים וְכָל הַסְּלָתוֹת שֶׁבַּשְּׁוָקִים בְּחֶזְקַת מֻכְשָׁרִין. הָאֲגֻדּוֹת - מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּן[4] לְזַלֵּף הַמַּיִם עֲלֵיהֶן תָּמִיד[5]; וְהַקֶּמַח וְהַסֹּלֶת - לוֹתְתִין[6] אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ טוֹחֲנִין אוֹתוֹ. וְכֵן חִטִּין שֶׁחוֹלְקִין אוֹתָן[7] בְּרֵחַיִם אַחַת לִשְׁתַּיִם וְאַחַת לְשָׁלֹשׁ[8] כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶן מַעֲשֶׂה קְדָרָה[9], כְּגוֹן הָרִיפוֹת[10] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת מֻכְשָׁרִין בְּכָל מָקוֹם, בֵּין שֶׁל שְׁוָקִין בֵּין שֶׁל בָּתִּים[11], מִפְּנֵי שֶׁלּוֹתְתִין אוֹתָן לְהָסִיר קְלִפָּתָן.

ב. כָּל אֵלּוּ שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת מֻכְשָׁרִין - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל מְמַשְׁמְשִׁין בָּהֶן וְהֵן מֻכְשָׁרִין. וְעַל כֵּן נֶאֱמָן עַם הָאָרֶץ לוֹמַר לֹא הֻכְשְׁרוּ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֹר אֳכָלִין שֶׁאֵין לָהֶן חֶזְקָה[12], שֶׁעַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן לוֹמַר לֹא הֻכְשְׁרוּ.

ג. כָּל הַדָּגִים בְּחֶזְקַת מֻכְשָׁרִין[13], וְאֵין עַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן עֲלֵיהֶן לוֹמַר לֹא הֻכְשְׁרוּ[14]. לְפִיכָךְ לְעוֹלָם הַדָּגִים בְּחֶזְקַת טֻמְאָה. הַדָּגִים, בֵּין שֶׁצָּדָן בְּחֵרֶם בֵּין בְּכָפוּף בֵּין בִּמְצוֹדָה[15], אִם לֹא נִעֵר אֶת הַמְּצוֹדָה עֲלֵיהֶן - לֹא הֻכְשְׁרוּ[16], וְאִם נִעֵר - הֻכְשְׁרוּ[17]. וְאֵין עַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן לוֹמַר: לֹא נִעַרְתִּי[18] אֶת הַמְּצוֹדָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טֻמְאָה עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְצוּדָן בְּטָהֳרָה[19].

ד. כָּל[20] הַצִּיר[21] בְּחֶזְקַת מֻכְשָׁר[22]. וְצִיר טָהוֹר שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל שֶׁהֵם - הֲרֵי הַכֹּל מַשְׁקֶה, וּמַכְשִׁיר וּמִתְטַמֵּא[23] טֻמְאַת מַשְׁקִין[24]. לְפִיכָךְ חֶזְקָתוֹ טָמֵא[25]. נָפַל לְתוֹכוֹ[26] יַיִן דְּבַשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מכשירין פרק ו משנה ב. 2) ירקות קשורים יחד. 3) שהוצאו לשוק למכירה. 4) של מוכרי ירקות. 5) כדי שלא יכמשו ושיהיו נראים טריים. 6) רוחצים במים כדי להסיר קליפת החיטין ויצא קמח לבן מבהיק. 7) שוברים אותן. 8) כל חיטה נשברת לשני חלקים או לשלושה. 9) תבשיל. 10) גריסים. מלשון המקרא (שמואל-ב יז, כ) ותשטח עליו הרפות. 11) שאנשים עושים לצורכי הבית לא למכירה. אבל סתם קמחים וסלתות שבבתים אינם מוכשרים, מפני שהטוחן חיטים לצורך עצמו אינו מקפיד כל כך על לבנונית הקמח והסולת כמו הטוחן למכירה. [במשנתנו כתוב "טמאים" ורבינו כאן מפרש - מוכשרים] (ראה הלכה הבאה). 12) שאין אנשים רגילים לשפוך עליהם מים. 13) מובן מאליו, שהמדובר בדגים מתים, שהרי בעל חי אינו מקבל הכשר ולא טומאה, והוכשרו מפני המים שנשארו עליהם לאחר שהוצאו מן המים ומתו. 14) במשנתנו אמרו: "כל הדגים בחזקת טומאה ... וכל הציר בחזקת טומאה, ועל כולן עם הארץ נאמן לומר טהורין הן חוץ מן הדגה". ופירש שם רבינו דגה הוא מין דגים שבזמן המשנה היה ידוע בשם זה, ומפירוש זה יוצא שעל דגים אחרים נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו, אולם כאן כתב שעל כל דגים אינו נאמן, וברור שהוא מפרש את המונח "דגה" כשם כולל לכל מיני דגים, כלשון הכתוב (שמות ז, יח): והדגה אשר ביאור תמות, וחזר בו מפירושו למשנה, רבינו אינו מפרש כאן למה אין עם הארץ נאמן על הדגים כשם שהוא נאמן על הפירות, במשנתנו נימקו "מפני שמפקידין אותם אצל עם הארץ", ורבינו לא פירש שם כלום. והר"ש מפרש, שהרי נהגו חברים להפקיד פירות שלא הוכשרו אצל עם הארץ ומזה ראייה שהם נאמנים לומר לא הוכשרו, אבל דגים לא נהגו להפקיד אצלו. 15) חרם, כפיף ומצודה הם מיני רשתות ומכמורות לצידת דגים (תוספתא מכשירין פרק ג הלכה ז). 16) מפני שהמים שעליהם לא נתלשו ברצון. 17) מכיוון שעקר את המים ממקומם. 18) מפני שדרך שולי דגים לנער. 19) כדי למוכרם לאוכלי חולין בטהרה, ובמקרה זה הוא נשמר מלנער. 20) משנה שם פרק ו, ח. 21) המתמצה מדגים. 22) פירוש, אם יגע בטומאה - ייטמא, כמו אוכלין שהוכשרו, ואף על פי שציר נקי אינו מקבל טומאה (בכורות כב, א), חוששים אנו שמא נתנו בו מים, וציר שנתערב בו מים מקבל טומאה. והמדובר בציר של עם הארץ, שאינו נאמן על הטהרות. 23) כשיגע בטומאה. 24) כרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו. מלשון רבינו כאן משמע שמעט מים שנפלו לציר עושים את כל הציר משקה לקבל טומאה ולהכשיר. והראב"ד משיג ואומר שזה נגד גמרא ערוכה (שם כג, ב). רב נחמן אומר שם בפירוש, שאם לא רבו המים על הציר - אינו משקה, ודברי רבי אליעזר בן יעקב מתפרשים שם בציר של עמי הארץ, שעמי הארץ חשודים לתת מים בציר עד מחצה על מחצה, וכשהחבר מוסיף כל שהוא מים הרי רבו על הציר ולפיכך נעשו משקה. ותמיהה נוספת, שהרי רבינו כותב בהלכה ה שאם היה רוב ציר בטלו המים במיעוטם, ונמצאו דבריו סותרים אלה את אלה. ויישוב נכון לדברי רבינו יימצא אם נדייק יפה בפירושו למשנתנו. כתב שם: "שעשיית הציר הוא על ידי משקה", פירוש, הציר אינו מיץ הדגים לבדו, אלא שופכים עליהם מים ומוסיפים עליהם מלח ומתמצה רטיבות מן הדגים, ותערובת זו היא ציר רגיל. ולאחר מכן מוסיף רבינו וכותב: "אמנם יהיה הציר טהור, כשמוציאים הציר על ידי מלח או פירות שאינן מוכשרין (צריך להיות "מכשירין"). ברור, שהוא מפרש "ציר טהור" שאמר רבי אליעזר בן יעקב בציר שנעשה בלי כל תערובת מים ואם נתן בציר זה קצת מים הם מכשירים ומתמאים. ומובן שכך יש לפרש גם דברי רבינו כאן. ורבינו לשיטתו (לקמן בהלכה זו עצמה), שמי פירות שנתערבו בהם מים כל שהם הכל משקה. ומעתה תתבאר בנקל גם הבבא הראשונה: "כל הציר בחזקת מוכשר". המדובר כאן (וכן במשנה שאמרו: כל הציר בחזקת טמא) בציר רגיל שנעשה על המים, וקיבל רבינו דעתו של ריש לקיש בשם רבי יהודה נשיאה (שם כב, א) שחוששים שמא נתן עם הארץ יותר ממחצה מים וצריך השקה (וכמותו פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה ה), בניגוד לדעת רב נחמן, שאין עם הארץ נותן יותר ממחצה. ובהתאם לכך יתפרשו יפה דבריו

וְחָלָב[27] - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב[28]. וְכֵן מֵי פֵּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּשְׁאָר
מַשְׁקִין[29] - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. נִתְעָרְבוּ בְּמַיִם כָּל שֶׁהֵן -
חֲרֵי הַכֹּל מַשְׁקֶה, וּמִתְטַמֵּא טַמְאַת מַשְׁקִין וּמַכְשִׁיר[30]. וְצִיר
חֲגָבִים טְמֵאִים אֵינוֹ מַכְשִׁיר, אֲבָל מִתְטַמֵּא טַמְאַת מַשְׁקִין.
ה. הַלּוֹקֵחַ צִיר מֵעַם הָאָרֶץ[31] - מַשִּׁיקוֹ בְּמַיִם[32] וְטָהוֹר. שֶׁאִם
הָיָה רֹב הַצִּיר מַיִם - חֲרֵי הַמַּיִם מִשְׁהֲרִין בְּמִקְוֶה; וְאִם הָיָה
רֻבּוֹ מֶלַח שֶׁל דָּגִים[33] - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טַמְאָה, וְהַמַּיִם שֶׁבָּהּ
בָּטְלוּ בְּמִעוּטָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִטְבֹּל בָּהֶן פַּת; אֲבָל
לִקְדֵרָה[34] - מָצָא מִין אֶת מִינוֹ[35] וְנֶעוֹר[36], וְנִמְצְאוּ רֹב הַמַּיִם
טְמֵאִים, שֶׁהַמְּעוּט שֶׁהָיָה בַּצִּיר לֹא טָהַר בַּמִּקְוֶה[37].
ו. הַפֵּרוֹת בְּכָל מָקוֹם בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, אֲפִלּוּ הָיָה הַמּוֹכֵר
עוֹבֵד כּוֹכָבִים, עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁהֵכְשִׁירוּ אוֹ שֶׁיִּהְיוּ מִדְּבָרִים
שֶׁחֶזְקָתָן מַכְשִׁירִין.
ז. הָאוֹג[38] בְּכָל מָקוֹם בְּחֶזְקַת טָמְאָה[39]. וְכֵן כָּל הַקְּשׁוּאִין[40]
וְהַדְּלוּעִין וְהַתְּלוּיוֹת בְּגֶמִי עַל פִּתְחֵי חֲנֻיּוֹת[41] - בְּחֶזְקַת
מַכְשִׁירִין וּטְמֵאִין[42].
ח. כָּל הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה מֵהִלְכוֹת הַטֻּמְאוֹת
וְהַטָּהֳרוֹת - אֵינוֹ אֶלָּא לְעִנְיַן מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו וּתְרוּמוֹת
וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי הִזְהִיר אֶת הַטְּמֵאִין מִלִּכָּנֵס
לַמִּקְדָּשׁ אוֹ לֶאֱכֹל קֹדֶשׁ אוֹ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּטַמְאָה; אֲבָל
הַחֹלִין[43] - אֵין בָּהֶן אִסּוּר כְּלָל[44], אֶלָּא מֻתָּר לֶאֱכֹל חֹלִין
טְמֵאִין וְלִשְׁתּוֹת מַשְׁקִין טְמֵאִים. הֲרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְהַבָּשָׂר
אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל. מִכְּלָל שֶׁהַחֹלִין מֻתָּרִין,
שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּבְשַׂר קָדָשִׁים. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה נֶאֱמַר:
הָרִאשׁוֹן שֶׁבַּחֹלִין - טָמֵא, וְהַשֵּׁנִי - פָּסוּל? לֹא שֶׁיִּהְיֶה אָסוּר
בַּאֲכִילָה, אֶלָּא לִמְנוֹת מִמֶּנּוּ לִתְרוּמָה וּלְקֹדֶשׁ: שֶׁאִם נָגַע
שְׁנֵי שֶׁל חֹלִין בִּתְרוּמָה - פְּסָלָהּ[45] וַעֲשָׂאָהּ שְׁלִישִׁי; וְכֵן אִם
נָגַע בָּאֳכָלִין שֶׁל קֹדֶשׁ - טִמְּאָן וַעֲשָׂאָן שְׁלִישִׁי, כְּמוֹ
שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְכֵן הָאוֹכֵל אֹכֶל שֵׁנִי שֶׁל חֹלִין, אִם נָגַע בִּתְרוּמָה
- פְּסָלָהּ[46].
ט. כֵּיצַד שֶׁמַּתָּר לֶאֱכֹל חֹלִין טְמֵאִים וְלִשְׁתּוֹתָן, כָּךְ מֻתָּר
לִגְרֹם טֻמְאָה לְחֹלִין שֶׁבְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל[47]. וְיֵשׁ לוֹ לְטַמְּאָה[48] אֶת
הַחֹלִין הַמִּתְקַנִּין[49] לְכַתְּחִלָּה[50]. וְכֵן מֻתָּר לְאָדָם לִגַּע בְּכָל
הַטֻּמְאוֹת וּלְהִתְטַמֵּא בָּהֶן. שֶׁהֲרֵי הִזְהִיר הַכָּתוּב אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן
וְאֶת הַנָּזִיר מֵהִתְטַמֵּא בְּמֵת. מִכְּלָל שֶׁכָּל הָעָם[51] מֻתָּרִין, וְשֶׁאַף
כֹּהֲנִים וּנְזִירִים מֻתָּרִין לְהִתְטַמֵּא בִּשְׁאָר טֻמְאוֹת חוּץ מִטֻּמְאַת
מֵת.
י. כָּל יִשְׂרְאֵל מֻזְהָרִין לִהְיוֹת טְהוֹרִים בְּכָל רֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
נְכוֹנִים לִכָּנֵס בַּמִּקְדָּשׁ וְלֶאֱכֹל קָדָשִׁים. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה:
וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ - בָּרֶגֶל בִּלְבַד. וְאִם נִטְמָא - אֵינוֹ לוֹקֶה[52].
אֲבָל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה - אֵינוֹ מֻזְהָר.
יא. הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[53] לָמְדוּ[54], שֶׁהַטָּמֵא
וְהַטָּהוֹר אוֹכְלִין בְּקֵעָרָה אַחַת. אֲבָל לֹא יֹאכַל הַבַּעַל עִם
אִשְׁתּוֹ בְּקֵעָרָה אַחַת כְּשֶׁתִּהְיֶה נִדָּה, וְלֹא יִשְׁתֶּה עִמָּהּ[55], וְלֹא
תִמְזֹג לוֹ אֶת הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְלֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה,
מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵרָה[56], שֶׁמָּא יִבְעֹל.
יב. אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל אֳכָלִין טְמֵאִין וְלִשְׁתּוֹת מַשְׁקִין
טְמֵאִים, חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ אוֹכְלִין חֹלִין בְּטָהֳרָה
וְנִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת כָּל יְמֵיהֶם, וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים.
וְדָבָר זֶה קָדַשָּׁה יְתֵרָה הִיא וְדֶרֶךְ חֲסִידוּת, שֶׁיִּהְיֶה נִבְדָּל אָדָם
וּפוֹרֵשׁ מִשְּׁאָר הָעָם, וְלֹא יִגַּע בָּהֶם וְלֹא יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה עִמָּהֶם.
שֶׁהַפְּרִישׁוּת מְבִיאָה לִידֵי טָהֳרַת הַגּוּף מִמַּעֲשִׂים הָרָעִים,
וְטָהֳרַת הַגּוּף מְבִיאָה לִידֵי קְדֻשַּׁת הַנֶּפֶשׁ מִן הַדֵּעוֹת הָרָעוֹת,
וּקְדֻשַּׁת הַנֶּפֶשׁ גּוֹרֶמֶת לְהַדְּמוֹת בַּשְּׁכִינָה; שֶׁנֶּאֱמַר:
וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם[57].
בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בכל הדינים הבאים. [ויש לציין, שהראב"ד כאן מדבר בלשון רכה בלי כל מלה של ביקורת, אלא מעיר שבגמרא שם פירשו אחרת, ויש לראות בזה כעין הודאה, שאפשר לפרש גם כרבינו]. 25) שמא נגע בו עם הארץ. 26) לציר הטהור שיודעים שאין בו מים כלל. 27) שהם משקין המכשירים ומקבלים טומאה. 28) אם רוב ציר אינו מכשיר ואם רבו המשקין המכשירים - מכשיר. דין זה שנינו בתוספתא מכשירין פרק א הלכה ה בנתערבו במי פירות ורבינו למד מזה לעניין ציר. 29) המכשירים, חוץ למים. 30) תוספתא שם. גירסת רבינו שם: "וחכמים אומרים, אפילו נפל לתוכן מים כל שהן - טמאים, ופסק כמותם. 31) ואפשר שיש בו יותר ממחצה מים. 32) מים טמאים מתטהרים אם משקעים את הכלי במקווה כשר עד שמימיו צפים ועולים על המים הטמאים, וזה נקרא השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כ"א). 33) צריך להיות מליחה של דגים, פירוש ציר ומלח. כסף משנה. 34) לתבשיל שיש בו מים. 35) המים שבציר מצטרפים עם המים שבקדירה. 36) מתעורר. [רבינו גרשום מפרש - נסתלק, והכוונה שהביטול נסתלק]. 37) משום שבטלו במיעוטם ולא היה עליהם תורת מים כלל. יוצא מזה דבר מוזר קצת: אם היו מים טמאים מרובים על הציר אפילו הוסיף אחר ההשקה קצת מים, התערובת נשארה בטהרתה ואם היו מים טמאים מועטים והוסיפו עליהם אחר ההשקה מים טהורים - נטמאה כל התערובת. 38) רבינו בפירושו למסכת פאה פרק א משנה ה כותב: מין צמח שמעבדין בו עורות ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן ויאכלו. 39) מפני שמרטיבים את פירותיו במים. 40) כל מיני דלעת. 41) החנוונים תולים על פתחי חנויותיהם דוגמאות פירות וירקות הנמצאים למכירה. 42) ידי עוברים ושבים ממשמשים בהם ולפעמים ידיהם רטובות. ויש לחשוש גם לטל הנופל עליהם ומכשירם לקבל טומאה והחנווני לא הרגיש בו. 43) שנטמאו. 44) לאכלם. 45) נתבאר כבר כמה פעמים שדבר שנפסל אינו פוסל כיוצא בו בנגיעתו, ודבר שנטמא פוסל או מטמא (הלכות אבות הטומאות פרק י"א הלכה א). 46) נתבאר (שם פרק ח הלכה י), שחכמים גזרו פסול הגוף על האוכל שני של חולין. 47) אפילו חולין שאינם מתוקנים. 48) מותר לו לטמא. 49) שהפרישו מהם תרומה ומעשר. 50) מזה יוצא שחולין שאינם מתוקנים אסור לטמאם לכתחילה, אבל מותר לגרום להם טומאה, כלומר אינו מחוייב להיזהר מדברים העשויים לגרום להם טומאה. 51) שאינם כהנים. 52) שם הלכה י: "אחרים אומרים, ובנבלתם לא תגעו, יכול (יכולים היינו לפרש), אם נוגע אדם ילקה את הארבעים, תלמוד לומר (ויקרא יא, כד): ולאלה תטמאו". 53) תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו מפי הגבורה. 54) לדרוש מהכתוב הזה. 55) מכוס אחת. 56) שלא יבוא לידי עבירה חמורה לבוא על הזבה. 57) רבינו הקפיד לסיים כל

מתוך מהדורת וגשל

הִלְכוֹת כֵּלִים

עִנְיַן אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת לְיַדַּע כֵּלִים שֶׁמְּקַבְּלִין טֻמְאָה מִכָּל אֵלּוּ הַטֻּמְאוֹת וְכֵלִים שֶׁאֵינָן מִתְטַמְּאִין, וְכֵיצַד מִתְטַמְּאִין וּמִטַּמְּאִין.

וּבְאוּר עִנְיָן זֶה בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. שִׁבְעָה מִינֵי כֵּלִים הֵן שֶׁמְּקַבְּלִין טֻמְאָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ הֵן: הַבְּגָדִים, וְהַשַּׂקִּין, וּכְלֵי עוֹר, וּכְלֵי עֵצִים, וּכְלֵי מַתָּכוֹת, וּכְלֵי עֵץ, וּכְלֵי חֶרֶשׂ. חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק. וּבְכָל מַתָּכוֹת נֶאֱמַר: אַף אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף. וּבְכָל חֶרֶשׂ נֶאֱמַר: וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִּשְׁבֹּרוּ.

ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים - לְרַבּוֹת כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מִן הַקְּרָנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם וּמִן הָעֲצָמוֹת שֶׁל עִזִּים. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִינֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה. אֲבָל כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת הָעוֹף - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה; חוּץ מִכֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מִכְּנַף הָעֲנִיָּה בִּלְבַד וּבִיצַת הַנַּעֲמִית הַמְצֻפָּה - הוֹאִיל וְהֵן דּוֹמִין לְעֵצִים, מְקַבְּלִין טֻמְאָה כִּכְלֵי עֵצִים. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁטֻּמְאָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ג. כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת חַיָּה שֶׁבָּיָם וּמֵעוֹרָהּ - טְהוֹרִים. כֹּל שֶׁבַּיָּם - טָהוֹר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה מִן הַטֻּמְאוֹת וְלֹא טֻמְאַת מִדְרָס. אַף הָאוֹרֵג בֶּגֶד מִצֶּמֶר הַגָּדֵל בַּיָּם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ: מַה בֶּגֶד - מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אַף עוֹר - מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ. חִבֵּר מִן הַגָּדֵל בַּיָּם עִם הַגָּדֵל בָּאָרֶץ אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, אִם חִבְּרוּ חִבּוּר עַד שֶׁמַּשִּׁים אֶת שְׁנֵיהֶן כְּאִלּוּ הֵן אֶחָד לְטֻמְאָה, שֶׁאִם נִטְמָא זֶה יִטְמָא זֶה - הַכֹּל מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ד. יֵרָאֶה לִי, שֶׁהַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִים מֵעוֹר הָעוֹף אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, כְּמוֹ עַצְמוֹתָיו. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲרֵי הוּא כָּשֵׁר לִכְתֹּב עָלָיו תְּפִלִּין כְּעוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה? הִנֵּה עוֹר הַדָּג אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְלוּלֵא זֶהֲמָתוֹ שֶׁאֵינָהּ פּוֹסֶקֶת הָיָה כָּשֵׁר לִתְפִלִּין. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁאַף דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כָּשֵׁר לִתְפִלִּין, אִם אֵין לוֹ זֶהֲמָא.

ה. כְּלֵי זְכוּכִית אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיְּקַבְּלוּ טֻמְאָה; הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִיָּתָן מִן הַחוֹל כִּכְלֵי חֶרֶס - הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי חֶרֶס. וּמִפְּנֵי שֶׁתּוֹכָן נִרְאֶה כְּבָרָן, לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שִׁיטַּמְּאוּ מֵאֲוִירָן, אֶלָּא עַד שֶׁתִּגַּע הַטֻּמְאָה בָּהֶן, בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מִגַּבָּן, כִּכְלֵי מַתָּכוֹת. וְלֹא גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל פְּשׁוּטֵיהֶן, אֶלָּא עַל מְקַבְּלֵיהֶן. וְאֵין לָהֶם טָהֳרָה בְּמִקְוֶה. וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן אֶלָּא לִתְלוֹת.

ו. כְּלֵי גְּלָלִים וּכְלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה - לְעוֹלָם טְהוֹרִין, וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִן הַטֻּמְאוֹת וְלֹא טֻמְאַת מִדְרָס, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן.

ז. פִּיל שֶׁבָּלַע הוּצִין וְהֶקִיאָן דֶּרֶךְ הָרְעִי, הָעוֹשֶׂה מֵהֶן כֵּלִים - חֲרֵי הֵן סָפֵק אִם הֵם כִּכְלֵי גְּלָלִים אוֹ כִּכְלֵי עֵץ כְּשֶׁהֵיוּ. אֲבָל כְּפִיפָה שֶׁנִּטְמֵאת וּבָלָעָהּ פִּיל וְהֶקִיאָהּ דֶּרֶךְ בֵּית הָרְעִי - חֲרֵי הִיא בְּטֻמְאָתָהּ.

ח. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי חֶרֶס, כְּגוֹן מְנוֹרָה וְכִסֵּא וְשֻׁלְחָן שֶׁל חֶרֶס וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִן הַטֻּמְאוֹת וְלֹא טֻמְאַת מִדְרָס, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ יִטְמָא; כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹךְ בִּכְלֵי חֶרֶס - מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְשֶׁאֵין לוֹ תּוֹךְ - טָהוֹר.

ט. כְּלֵי מַתָּכוֹת, אֶחָד פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַסַּפִּינִים וְהַמִּסְפָּרַיִם, אוֹ מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת וְהַקּוּמְקוֹמוֹסִין - הַכֹּל מְקַבְּלִין טֻמְאָה; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ - בֵּין מְקַבֵּל בֵּין פָּשׁוּט. אֲפִלּוּ תֵּבָה אוֹ מִגְדָּל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁהֵן מְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סְאָה בְּלַח אוֹ יָתֵר - מְקַבְּלִין טֻמְאָה; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ.

י. כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי עוֹר וּכְלֵי עֵצִים: מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן הָעֲרֵבָה וְהַחֻמֶּת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה; אֲבָל פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַלּוּחוֹת וְהַכִּסֵּא וְהָעוֹר שֶׁאוֹכְלִין עָלָיו וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: מִכָּל כְּלִי עֵץ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ: מַה שַּׂק - שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית קִבּוּל, אַף כֹּל - שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית קִבּוּל. וּכְלֵי עֵצִים כִּכְלֵי עֵץ לְכָל דָּבָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁטֻּמְאַת פְּשׁוּטֵיהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים? בְּשֶׁאֵר טֻמְאוֹת חוּץ מִטֻּמְאַת מִדְרָס, אֲבָל בְּמִדְרַס הַזָּב וַחֲבֵרָיו מִתְטַמְּאִין מִן הַתּוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב - כָּל הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן כְּלֵי זְכוּכִית הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב - מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס מִדִּבְרֵיהֶן.

יא. כֹּל שֶׁהוּא אָרוּג, בֵּין מִצֶּמֶר וּפִשְׁתִּים בֵּין מִקָּנָבּוֹס, אוֹ מִמֶּשִׁי אוֹ מִשְּׁאָר דְּבָרִים הַגְּדֵלִים בַּיַּבָּשָׁה - הוּא הַנִּקְרָא בֶּגֶד לְעִנְיַן טֻמְאָה. וְהַלְּבָדִים כִּבְגָדִים לְכָל דָּבָר.

יב. הַשַּׂק הוּא חוּטֵי שֵׂעָר הַגְּדֵלִין כְּשַׁלְשֶׁלֶת אוֹ הָאֲרוּגִין כִּבְגָדִים. אֶחָד הֶעָשׂוּי מִן הָעִזִּים אוֹ מִצֶּמֶר גְּמַלִּים אוֹ מִזָּנָב הַסּוּס וְהַפָּרָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְאֶחָד הָאָרִיג מֵהֶן כְּמוֹ הַמַּרְצוּפִין, אוֹ הַגָּדֵל כְּמוֹ חֶבֶק שֶׁל חֲמוֹר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ. אֲבָל הַחֲבָלִים וְהַמְּשִׁיחוֹת הַשְּׁזוּרִין, בֵּין מִן הַשֵּׂעָר בֵּין מִצֶּמֶר וּפִשְׁתִּים - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה בִּפְנֵי עַצְמָן.

יג. כָּל הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מִן הַגִּמָּא וּמִן הָעֲרֵבָה וּמִן הַקָּנִים וּמִכַּפּוֹת תְּמָרִים וּמִן הֶעָלִים וְהַשָּׁרִיגִין וּקְלִפֵּי אִילָנוֹת וּמִן הַחֲלָף, כְּגוֹן הַכְּפִיפוֹת וְהַטַּרְסְקָלִין וְהַמַּחֲלָצוֹת וְהַמַּפָּצוֹת - הַכֹּל בִּכְלַל כְּלֵי הָעֵץ, שֶׁהַכֹּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ כָּעֵץ. אֶחָד כְּלֵי חֶרֶס וְאֶחָד כְּלֵי נֶתֶר לְכָל דָּבָר. כָּל כְּלֵי הֶעָשׂוּי מֵהֶעָפָר מִן הָעֲפָרוֹת וַאֲחַר כָּךְ שׂוֹרְפִין אוֹתָן בַּכִּבְשָׁן - הֲרֵי זֶה כְּלֵי חֶרֶס. וְהַתַּנּוּר וְהַכִּירַיִם וְהַכַּפָּח וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר הַבִּנְיָנוֹת שֶׁאוֹפִין בָּהֶן אוֹ מְבַשְּׁלִין בָּהֶן - הַכֹּל מְקַבְּלִין טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה, וְטֻמְאָתָן וְטֻמְאַת כְּלֵי חֶרֶס שָׁוָה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הָעוֹשֶׂה כְּלִי קִבּוּל מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה. וְאֵין לִכְלִי קִבּוּל שִׁעוּר. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה דָּבָר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁאִפְשָׁר שֶׁיַּעֲמֹד. כֵּיצַד? הָעוֹשֶׂה כְּלִי מִן

הָעוֹר הַמֻּצָּה שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּד כְּלָל, אוֹ מִן הַנְּיָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין
מַקַּבֵּל טֻמְאָה, אוֹ מִקְלִפַּת הָרִמּוֹן וְהָאֱגוֹז וְהָאַלּוֹן, אֲפִלּוּ
חֲקָקוּם הַתִּינוֹקוֹת לָמֹד בָּהֶן אֶת הָעָפָר אוֹ שֶׁהִתְקִינוּם לְכַף
מֹאזְנַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה; שֶׁתִּינוֹק חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה
וְקָטָן יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶן מַחֲשָׁבָה. אֲבָל
הָעוֹשֶׂה כֵּלִים מִן הַלֶּפֶת וְהָאֶתְרוֹג וְהַדְּלַעַת הַיְבֵשִׁים, שֶׁחֲקָקָן
לָמֹד בָּהֶן, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין, לְפִי שֶׁאֵי
אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲמְדוּ אֶלָּא זְמַן מוּעָט.

ב. קְנֵה מֹאזְנַיִם וְהַמָּחָק שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית קִבּוּל מַתֶּכֶת, וְהָאֶסֶל
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל מָעוֹת, וְקָנֶה שֶׁל עֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל
מַיִם, וּמַקֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל מְזוּזָה אוֹ מְקוֹם מַרְגָּלִית,
וּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל עֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל שֶׁמֶן, וְלוּחַ פִּנְקָס שֶׁיֵּשׁ
בּוֹ בֵּית קִבּוּל שַׁעֲוָה - כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן
פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן בֵּית קִבּוּל כָּל שֶׁהוּא,
מְקַבְּלִין טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין טָמֵא מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בֵּית
קִבּוּל לְבַדּוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֶת בֵּית הַקִּבּוּל מִשְׁאָר
הַכְּלִי שֶׁבֵּית הַקִּבּוּל צָרִיךְ לוֹ; אֲבָל הַיָּתֵר עַל הַצָּרְךְ מִשְׁאָר
הַכְּלִי הַפָּשׁוּט - טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה וְטָמֵא מִדִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ
שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. בֵּית קִבּוּל הֶעָשׂוּי לְמַלֹּאתוֹ - אֵינוֹ בֵּית קִבּוּל. כֵּיצַד?
בָּקַעַת שֶׁל עֵץ שֶׁחוֹקְקִין בָּהּ בֵּית קִבּוּל וְתוֹקְעִין בּוֹ הַסַּדָּן
שֶׁל בַּרְזֶל: אִם שֶׁל נַפָּחִים הִיא - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; שֶׁאַף
עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל, לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְמַלֹּאתוֹ. וְכֵן
כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם הָיְתָה שֶׁל צוֹרְפִין - הֲרֵי זוֹ מְקַבֶּלֶת
טֻמְאָה; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַגְבִּיהִין אֶת הַבַּרְזֶל בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה
וּמְקַבְּצִין אֶת שְׁפוּת הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף הַמִּתְקַבֶּצֶת שָׁם תַּחַת
הַסַּדָּן, וַהֲרֵי נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ.

ד. הַכַּף הֶחָקוּק שֶׁתַּחַת רַגְלֵי הַמִּטּוֹת וְהַמִּגְדָּלוֹת וְכַיּוֹצֵא
בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַבֵּל - טָהוֹר, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם כְּלֵי
קִבּוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְקִבּוּל אֶלָּא לִסְמֹךְ בּוֹ בִּלְבַד.
שְׁפוֹפֶרֶת הַקָּשׁ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה כְּכָל כְּלֵי הָעֵץ שֶׁמְּקַבְּלִין
טֻמְאָה, אֲפִלּוּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל אֶלָּא טִפָּה אַחַת. וּשְׁפוֹפֶרֶת
הַקָּנֶה שֶׁחֲתָכָהּ לְקַבָּלָה - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה עַד שֶׁיּוֹצִיא
אֶת כָּל הַלָּבָן שֶׁבְּתוֹכָהּ. וְאִם לֹא נָחְתְּכָה לְקַבָּלָה - הֲרֵי הִיא
כִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ. אֲבָל שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל פַּקּוּעוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן
- אֵינָן כֵּלִים, אֶלָּא כָּאֳכָלִין הֵן חָשׁוּבִין.

ה. שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁחֲתָכָהּ וְנָתַן בָּהּ אֶת הַמְּזוּזָה וְאַחַר כָּךְ נִתְּנָהּ
בַּכֹּתֶל, אֲפִלּוּ נִתְּנָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.
קְבָעָהּ בַּכֹּתֶל: אִם קְבָעָהּ כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקַבֶּלֶת
טֻמְאָה: שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - טְהוֹרָה. נָתַן הַשְּׁפוֹפֶרֶת בַּכֹּתֶל
וְאַחַר כָּךְ נָתַן בָּהּ הַמְּזוּזָה: אִם הָיְתָה כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - הֲרֵי
זוֹ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - טְהוֹרָה. קְבָעָהּ
בַּכֹּתֶל, אֲפִלּוּ כְּדַרְכָּהּ קַבָּלָתָהּ - טְהוֹרָה.

ו. כְּלֵי שֶׁאוֹרְגִין אוֹתוֹ מִן הַנְּסָרִים אוֹ מִן הַשַּׁעַם כְּדֵי
שֶׁיִּשְׁטְחוּ עָלָיו הַבַּגְדִים וְהַמַּגְמָר מִלְמַטָּה כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּסְּמוּ: אִם
הָיָה עָשׂוּי כְּכַוֶּרֶת שֶׁאֵין לוֹ קַרְקַע - טָהוֹר, וְאִם הָיָה בּוֹ בֵּית
קִבּוּל כְּסוּי - הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ז. סַנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה: שֶׁל מַתֶּכֶת - טָמֵא, וְשֶׁל שַׁעַם - טָהוֹר,
שֶׁאֵין זֶה חָשׁוּב מִכְּלֵי הַקַּבָּלָה.

ח. הַצּוֹרֵר מַרְגָּלִית בְּעוֹר וְהוֹצִיאָהּ וְנִשְׁאַר מְקוֹמָהּ עָמֹק -
הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיִּפְשַׁט; שֶׁכָּל כְּלֵי קִבּוּל מְקַבְּלִין
בְּכָל שֶׁהֵן, וַהֲרֵי מְקוֹמָן כְּמוֹ כִּיס קָטָן. אֲבָל צְרוֹר הַמָּעוֹת
אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, שֶׁאֵין עָלָיו צוּרַת כְּלִי.

יום שישי ג' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כָּל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת[1], אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶלָּא דָּבָר
מוּעָט[2] - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה[3] לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי
סוֹפְרִים. וְכָל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְהִתְטַלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן כְּשֵׁק,
אֲפִלּוּ הָיָה מַחֲזִיק מֵאָה סְאָה, וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּלַיִם,
הוֹאִיל וְאֵינוֹ עָשׂוּי לְנַחַת - הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה
כִּשְׁאָר כְּלֵי קִבּוּל. וְכָל כְּלֵי עֵץ שֶׁהוּא סְתָם[4], אִם הָיוּ לוֹ
שׁוּלַיִם לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם עַל הַקַּרְקַע[5] כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נוֹחַ
לְהִתְגַּלְגֵּל, וְהָיָה מַחֲזִיק אַרְבָּעִים סְאָה בְּלַח שֶׁהֵן כּוֹרַיִם
בְּיָבֵשׁ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּלָל, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי
סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתוֹ[6] שֶׁעָשׂוּי לְנַחַת. וּדְבָרִים אֵלּוּ דִּבְרֵי
קַבָּלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[7]: מַה שַּׁק - שֶׁהוּא מִתְטַלְטֵל
מָלֵא וְרֵיקָן, אַף כְּלִי עֵץ לֹא יִטַּמֵּא אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִטַּלְטֵל
מָלֵא וְרֵיקָן; לְהוֹצִיא כְּלִי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת.

ב. הַכֵּלִים שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְנַחַת, כְּגוֹן שִׁדָּה[8] תֵּבָה
וּמִגְדָּל[9] וְכַוֶּרֶת הַקָּשׁ[10] וְכַוֶּרֶת הַקָּנִים[11] וּבוֹר סְפִינָה[12] גְּדוֹלָה[13]

ההלכות שבספר טהרה בלשון קדושה וטהרה. 1) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. 2) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. 3) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טומאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (הושוו) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיטלטל וזה אינו מיטלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). 4) לא נקבע אופן שימושו. 5) להוציא שוליים עגולים או משופעים. 6) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. 7) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם. 8) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם. 9) ארון גדול עשוי בתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון. 10) כוורת קלועה מקש. 11) עשוייה מקני סוף. 12) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של עץ מלא מים לשתייה וקוראים לו "בור ספינה". 13) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה" ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריא של מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות של תגרי אלכסנדריא שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים. בורות אלו עשויות לנחת

מתוך מהדורת וגשל

וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, אִם הֵן מַחֲזִיקִין אַרְבָּעִים סְאָה - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה[14]. וְאֵלּוּ הֵן הַכֵּלִים שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין[15] לְהִתְטַלְטֵל בְּמִלּוֹאָן: דַּרְדּוּר[16] שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ עַל הָעַגָלָה, וְקוֹסְטוֹת הַמְּלָכִים[17], וַעֲרֵבַת הָעַבְדָּן[18], וּבוֹר סְפִינָה קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַלֵּךְ בְּאֶמְצַע הַיָּם הַגָּדוֹל[19], וְהָאָרוֹן. כָּל אֶחָד מֵחֲמִשֶּׁת כְּלֵי עֵץ אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָן אֶלָּא לְהִטַּלְטֵל מְלֵאִין[20]. וּשְׁאָר כָּל כְּלֵי עֵץ[21], אִם הָיוּ מְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סְאָה וְיֵשׁ לָהֶם שׁוּלַיִם - חֻזְקָתָן שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְהִתְטַלְטֵל בְּמִלּוֹאָן, וּלְפִיכָךְ אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְכֵן כְּלֵי עֶצֶם[22] וּכְלֵי הָעוֹר הַמְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סְאָה בְּלַח - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָן לְהִתְטַלְטֵל כְּשֶׁהֵן[23] מְלֵאִין.

ג. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה וְהַמִּגְדָּל שֶׁל זְכוּכִית הַבָּאִים בַּמִּדָּה[24] - טְהוֹרִין; וּשְׁאָר כְּלֵי זְכוּכִית, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַבְּלִין אַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי הֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה[25]. וְזֶה חֹמֶר בִּכְלֵי זְכוּכִית מִבִּכְלֵי עֵץ.

ד. כָּל כְּלֵי שֵׁישׁ בְּשִׁבּוּרוֹ[26] אַמָּה עַל אַמָּה[27] בְּרוּם שָׁלֹשׁ[28] - הֲרֵי הוּא מַחֲזִיק אַרְבָּעִים סְאָה בְּלַח. וּכְשֶׁמּוֹדְדִין אֶת הַכְּלִי - מוֹדְדִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ; אִם הָיָה בּוֹ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין תּוֹכוֹ אֶלָּא פָּחוֹת מִזֶּה[29] - הֲרֵי הוּא טָהוֹר, שֶׁאֵין עֲבִי הַדְּפָנוֹת מְמַעֵט[30]. אֲבָל עֲבִי הָרַגְלַיִם[31] וְעֲבִי הַזַּוִר[32], אִם הָיָה לוֹ זַוִר - אֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ[33].

ה. הָיָה בְּתוֹךְ הַכְּלִי תֵּבָה קְטַנָּה[34], כְּגוֹן מוּכְנֵי שֶׁבְּתוֹךְ הַשִּׁדָּה: בִּזְמַן שֶׁהִיא נִשְׁמֶטֶת[35] - אֵינָהּ נִמְדֶּדֶת עִמָּהּ[36], וְאֵינָהּ חִבּוּר לָהּ[37], וְאֵינָהּ מַצָּלַת עִמָּהּ בְּאֹהֶל הַמֵּת[38]; וְאִם אֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת - נִמְדֶּדֶת עִמָּהּ[39], וַהֲרֵי הֵן כִּכְלִי אֶחָד[40].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מבלי להורידן מן הספינות, מפני שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן כשאפסו מי השתייה. **14)** משמע שאם אינם מחזיקים ארבעים סאה - מקבלים טומאה. **15)** נעשו לכתחילה לשם זה. **16)** חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך נידונית כדבר המיטלטל מלא וריקן. **17)** תיבה גדולה עשוייה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים. **18)** עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות העומדים לעיבוד. **19)** אין דרכם של המלחים למלאות בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאון מים טריים ואם כן הן מיטלטלות מלאות. **20)** דבריו אלה באים לנמק למה כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה) וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמטלטלים, ומבאר רבינו, שאין להגדירם כבלתי מיטלטלים מלאים, מפני שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה או על ידי כמה בני אדם. **21)** לשון המשנה. הכוונה לסתם כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך הוא סיום דברי רבי יהודה במשנתינו שרבינו פסק כמותו. **22)** דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו בדיני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א. הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טילטולם. המיטלטלים מקבלים טומאה. ושאינם מיטלטלים, אלא דרכם להיות מונחים במקום אחד, מוגדרים ככלי עץ העשוי לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמרו פירושו טלטול כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו לקבל טומאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה אינו מטמא]. ד. שיערו חכמים, שאין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו שיעור זה כמכריע בסתם כלים לעניין טלטול. ומארבעת עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים שהשמיענו רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתטלטל בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד שכזה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטול ומקבל טומאה. **23)** צריך להיות מתחילתם להיטלטל כשהם (דפוס רומא ר"מ). **24)** שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח, שהם כוריים ביבש. **25)** הראב"ד מנמק דין זה, מפני שכלים אלו נעשים מזכוכית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל כך. **26)** בחשבון תישבורת של תכולתו. **27)** אמה באורך ואמה ברוחב. **28)** גובה שלוש אמות. כלי שכזה מחזיק שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר "בשיבורו", שלא תטעה לומר ששיעורי האורך, הרוחב והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה בטומאת צרעת). **29)** מקום עובי דפנות הכלי. **30)** כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. **31)** המדובר אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. **32)** הזר נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. **33)** במשנה אמרו, שבזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים. **34)** במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן", כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשידה מונחת עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה קטנה שבתוך השידה. **35)** אינה קבועה בשידה ואפשר לשומטה ולהוציאה. **36)** אם השידה עצמה אינה מחזיקה ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט משפת השידה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין השידה ככלי רגיל המקבל טומאה. **37)** אם נטמאה השידה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. **38)** לשון המשנה. ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה לבית הקברות. השידה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה - חוצצת בפני הטומאה (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השידה - נטמאו, מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השידה מצילה על הכלים שבתוכה. **39)** מידת החלק של התיבה העודף על שפת השידה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה. **40)** לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

ו. הָיָה לַכְּלִי[41] כְּסוּי קָמוּר[42]: בִּזְמַן שֶׁהוּא קָבוּעַ - נִמְדָּד עִמּוֹ[43]; אֵינוֹ קָבוּעַ - אֵינוֹ נִמְדָּד עִמּוֹ. הָיוּ בוֹ מְגוּרוֹת[44] מִבִּפְנִים - נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ; וְאִם הָיוּ מִבַּחוּץ[45] - אֵינָן נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ[46].

ז. כְּלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל אַרְבָּעִים סְאָה כְּדַרְכּוֹ[47] אֶלָּא אִם כֵּן הִטָּהוּ עַל צִדּוֹ אוֹ סְמָכוֹ בְּדָבָר אַחֵר, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם - טָהוֹר.

ח. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה שֶׁנִּטְלָה אַחַת מֵרַגְלֶיהָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְּבוּ[48] אֶלָּא חֲרֵי הֵן מְקַבְּלִין[49] - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין, וַעֲדַיִן[50] יֵשׁ לָהֶם שׁוּלַיִם, וְחֶזְקָתָן שֶׁהֵן לְנַחַת כְּשֶׁהָיוּ.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. שְׁלֹשׁ מִדּוֹת בִּכְלֵי עֵץ שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְקַבָּלָה: כָּל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ אָדָם בְּלִבַּד, כְּגוֹן הַסֶּלֶם - טָהוֹר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּלָל, וְלֹא רִבּוּהוּ חֲכָמִים לְטֻמְאָה. וְכָל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַכֵּלִים וְהָאָדָם, כְּגוֹן הַשֻּׁלְחָן וְהַטַּבְלָא וְהַמִּטָּה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וּמִנַּיִן שֶׁהֵן לְתַשְׁמִישׁ אָדָם וְתַשְׁמִישׁ מִשְׁמָשָׁיו? שֶׁחֲרֵי מַנִּיחַ הַקְּעָרוֹת עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהַכּוֹסוֹת עַל הַטַּבְלָא, וְהַמַּצָּעוֹת עַל הַמִּטָּה. וְכָל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַכֵּלִים בִּלְבַד, שֶׁחֲרֵי הוּא מְשַׁמֵּשׁ מְשַׁמְּשֵׁי אָדָם: אִם לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַכֵּלִים אֶלָּא בְּשָׁעַת מְלָאכָה בִּלְבַד - חֲרֵי זֶה טָהוֹר מִכְּלוּם. כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל עֵץ שְׁמְשַׁמֶּשֶׁת הַנֵּר בְּשָׁעַת הַדְלָקָה, וְכֵן, וְהוּא כְּלִי שְׁמִנִּיחִין תַּחַת הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה, וְהַדְּפוּסִין כֵּלָן. וְאִם הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה וְשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת מְלָאכָה - חֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה. כְּגוֹן כְּסוּי הַקֻּפְצָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, וְתִיק הַסַּיִף וְהַסַּכִּין וְהָרֹמַח וְהַמִּסְפָּרִים וְהַתַּעַר וְהַמִּכְחוֹל וְהַמַּכְתֵּב, וּבֵית הַכַּחַל, וְתִיק טַבָּלָא וּסְקוּרְטָיָא, וּבֵית הַחִצִּים וּבֵית הַפָּגוֹזוֹת, וְתִיק חֲלִילִים. כָּל אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן אֶלָּא מְשַׁמְּשֵׁי כֵלִים - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁחֲרֵי הַכְּלִי צָרִיךְ לָהֶן בְּשָׁעַת מְלָאכָה וְשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת מְלָאכָה. אֲבָל כְּסוּי קַמְטָרָא וְכְסוּי תֵּבָה וְכְסוּי טָנִי, וְהַמַּכְבֵּשׁ שֶׁל חָרָשׁ, וְהַכִּסֵּא שֶׁתַּחַת הַתֵּבָה וְהַקַּמְתִּין שֶׁלָּהּ, וְהַקֶּלֶב שֶׁבּוֹנִין עָלָיו תִּיק הַסֵּפֶר, וּבֵית הַנֶּגֶר וְהַמַּנְעוּל וְהַמְּזוּזָה, וְתִיק נְבָלִים וְהַכְּנוֹרוֹת, וְהַקֶּלֶב שֶׁל גּוּדְלֵי מִצְנֶפֶת, וּדְפוּס שֶׁל תְּפִלִּין, וְסוּס שֶׁל עֵץ שֶׁל זַמָּר שֶׁמְּשַׁחֲקִין בּוֹ, וּרְבִיעִית הַמְקוֹנֶנֶת, וּגְנוֹנֶת הֶעָנִי, וְסָמוֹכוֹת הַמִּטָּה, וְנַקְלִיטֵי הַמִּטָּה, וַחֲמוֹר שֶׁתַּחַת הַמִּטָּה - כָּל אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְשַׁמְּשֵׁי הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה בִּלְבַד.

ב. מַלְבֵּן הַמִּטָּה, אִם הָיָה מְלֻבָּשׁ בְּפִקּוֹת וְיֵשׁ לוֹ רַגְלַיִם שְׁמְחַבְּרָן עִם הַמִּטָּה - חֲרֵי זֶה מִתְטַמֵּא עִם הַמִּטָּה, שֶׁחֲרֵי נוֹתְנִין אוֹתוֹ בִּפְנֵי הַמִּטָּה וַחֲרֵי הוּא כְּאֶחָד מֵאֲבָרֶיהָ. נָתְנוּ עַל שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת וַחֲרֵי הוּא גָּבוֹהַּ עַל הַמִּטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּסְרָג בַּחֲבָלִים, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ רַגְלַיִם - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמְּשַׁמְּשֵׁי הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה וְחֲרֵי הוּא כִּכְלֵי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ג. מַכְבֵּשׁ שֶׁל שַׁכָּף שֶׁמּוֹתְחַ עָלָיו אֶת הָעוֹר - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁמַּנִּיחַ עָלָיו אֶת הָאֶבֶן בַּמָּקוֹם הֶחָקוּק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ עָלָיו, וְנִמְצָא עָשׂוּי לְשַׁמֵּשׁ אֶת הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה. וְאֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם קִבּוּל, שֶׁחֲרֵי הַחֲקָק שֶׁבּוֹ עָשׂוּי לְהִתְמַלְּאוֹת בָּאֶבֶן.

ד. חִפּוּיֵי הַמִּטָּה - טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל הַחִפּוּיִין, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל עֶצֶם אוֹ שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - טְהוֹרִין; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם - פָּרַט לְחִפּוּיֵי הַכֵּלִים. וְכֵן כְּלֵי עֵץ אוֹ עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית קִבּוּל שֶׁצָּפָם בְּמַתֶּכֶת - טְהוֹרִים וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה; מֵאַחַר שֶׁצָּפָם בִּטְלָן, וְהַצִּפּוּי עַצְמוֹ טָהוֹר כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנוּ.

ה. הָעוֹשֶׂה כְּלִי מִקְצָתוֹ מִן הָעֵץ וּמִקְצָתוֹ מִן הַמַּתֶּכֶת: אִם הָיָה הָעֵץ מְשַׁמֵּשׁ הַמַּתֶּכֶת - מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאִם הָיְתָה הַמַּתֶּכֶת מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הָעֵץ - הַכֹּל טָהוֹר. כֵּיצַד? מַפְתֵּחַ שֶׁל עֵץ וְשִׁנָּיו מִמַּתֶּכֶת, אֲפִלּוּ שֵׁן אַחַת - חֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה; הָיְתָה הִיא מִמַּתֶּכֶת וְשִׁנַּיִם שֶׁלּוֹ מֵעֵץ - הַכֹּל טָהוֹר.

ו. טַבַּעַת שֶׁל מַתֶּכֶת וְחוֹתָמָהּ שֶׁל אַלְמֹג - טְמֵאָה. הָיְתָה שֶׁל אַלְמֹג וְחוֹתָמָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת - חֲרֵי זוֹ אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

ז. הַשֵּׁן שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ הַחוֹתָם מְקַבֵּל טֻמְאָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אִם לֹא הָיָה מְחֻבָּר לָעֵץ. וְכֵן הַמַּעְבֶּדֶת וְהַמְּזָרֶה וְהַמַּגּוֹב וְהַמַּסְרֵק שֶׁל רֹאשׁ שְׁנֵטְלָה אַחַת מִשִּׁנֶּיהָן וַעֲשָׂאָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת - חֲרֵי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ח. מַקֵּל שֶׁעָשָׂה בְּרֹאשׁוֹ מַסְמֵר כְּמִין רִמּוֹן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אוֹחֵז בּוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. עֲשָׂאָהוּ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָאָרֶץ אוֹכֶלֶת אֶת הָעֵץ - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ט. וְכֵן מַקֵּל שֶׁקָּבַע בּוֹ מַסְמְרִים כְּדֵי לְהַכּוֹת בּוֹ - מְקַבֵּל טֻמְאָה, שֶׁנִּמְצָא הָעֵץ מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמַּתֶּכֶת. עֲשָׂאָן לְנוֹי - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, שֶׁחֲרֵי הַמַּתֶּכֶת מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הָעֵץ.

י. וְכֵן מְנַקִּיּוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁקָּבָעָן בְּמַקֵּל אוֹ בְּדֶלֶת לְנוֹי - טְהוֹרוֹת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר הַכֵּלִים.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. כָּל הַכֵּלִים אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן. וּכְלֵי עֵץ מֵאֵימָתַי מְקַבְּלִין טֻמְאָה? הַמִּטָּה וְהָעַרִיסָה - מִשֶּׁיְּשׁוּפִם בְּעוֹר הַדָּג. גָּמַר שֶׁלֹּא לְשׁוּף - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. הַסַּלִּים שֶׁל עֵץ - מִשֶּׁיַּחְסֹם שִׁפְתוֹתֵיהֶן וְיִכְרֹת עֲקָצֵי הַשָּׁרִיגִים וְהָעֲצִים הַקְּטַנִּים הַיּוֹצְאִים עַל גַּבֵּי הַסַּל. הָיוּ הַסַּלִּים שֶׁל תְּמָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָּרַת הַהוּצִין מִבִּפְנִים - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁכָּךְ מְקַיְּמִין אוֹתָן. הַכַּלְכָּלָה - מִשֶּׁיַּחְסֹם פִּיהָ וְיִכְרֹת הַהוּצִים וְיִגְמֹר אֶת הַתְּלוּיוֹת. בֵּית הַכּוֹסוֹת וְהַלִּגִינִין, אַף עַל פִּי שֶׁמְּסֹרָג בַּחֲבָלִים, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ רַגְלַיִם - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמְּשַׁמְּשֵׁי הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה וְחֲרֵי הוּא כִּכְלֵי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. בֵּית הַכּוֹסוֹת וְהַלִּגִינִין, אַף עַל פִּי שֶׁמְּסֹרָג בַּחֲבָלִים, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ רַגְלַיִם - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמְּשַׁמְּשֵׁי הַכֵּלִים בְּשָׁעַת מְלָאכָה וְחֲרֵי הוּא כִּכְלֵי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. כְּמַלְבְּנֵי בְּנֵי לֵוִי, שֶׁתּוֹלִין בָּהֶם כְּנוֹרוֹתֵיהֶן וּכְלֵי הַשִּׁיר, שֶׁהֵן טְהוֹרִין.

41) הכוונה לשידה האמורה בהלכה הקודמת. 42) כעין כיפה. 43) דינו כחלק מן השידה. 44) מגירות. 45) המגירות נפתחות מבחוץ ודופנן החיצון בולט קצתו, כרגיל במגירות שלנו. 46) כשמודדים את הכלי מבחוץ, אין העודף הזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא). 47) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו. 48) השידה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר. 49) את הדברים שנותנין לתוכן. 50) פירוש, מפני שעדיין.

מתוך מהדורת וגשל

פִּי שֶׁלֹּא כָּרַת מִבִּפְנִים - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁכָּךְ מְקַיְּמִין אוֹתָם.

הַקְּנוֹנִים הַקְּטַנִּים וְהַקְּלָתוֹת - מְשֻׁיַּחְסִם שִׁפְתוֹתֵיהֶן וְיִכְרֹת הַהוּצִין הַיּוֹצְאִים. הַקְּנוֹנִים הַגְּדוֹלִים וְהַסִּיּוּגִים הַגְּדוֹלִים - מְשֻׁיַּעֲשֶׂה שְׁנֵי דוּרִים לָרֹחַב שֶׁלָּהֶן. הַנָּפָה וְהַכְּבָרָה וְכַף מֹאזְנַיִם - מְשֻׁיַּעֲשֶׂה דוּר אֶחָד לָרֹחַב שֶׁלָּהֶן. הַקֶּפָּה - מְשֻׁיַּעֲשֶׂה שְׁתֵּי צְפִירוֹת לָרֹחַב שֶׁלָּהּ; וְהָעֲרָק - מְשֻׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ צְפִירָה אַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָמַר גַּבֵּיהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי נִרְאוּ לְמָה שֶׁנַּעֲשׂוּ וְצוּרַת הַכְּלִי עֲלֵיהֶן. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְבֶגֶד שֶׁנֶּאֱרַג מִקְצָתוֹ. הַמַּחְצֶלֶת - מְשֻׁיִּכְרֹת הַהוּצִין, וְזֶהוּ גְּמַר מְלַאכְתָּהּ. וְכָל כְּלֵי הַנְּסָרִים אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיִּתְחַסְּמוּ שִׁפְתוֹתֵיהֶן. גָּלְמֵי כְּלֵי עֵץ מְקַבְּלִין טֻמְאָה מְשֻׁנַּעֲשָׂה הַכְּלִי בְּצוּרָתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁעֲתִיד לְתָאֲרוֹ בְּשֶׁרֶד אוֹ לְהַשְׁוֹתוֹ בְּמְחוּגָה אוֹ לְיַפּוֹתוֹ בְּמַעֲצָד וְכַיּוֹצֵא בְּמַעֲשִׂים אֵלּוּ וַעֲדַיִן הוּא גֹּלֶם, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְחֻסָּר חֲקִיקָה וַהֲרֵי הִשְׁלִים חֲפִירָתוֹ - הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכָל גָּלְמֵי כְּלֵי עֵץ מְקַבְּלִין טֻמְאָה, חוּץ מִשֶּׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ, שֶׁאֵין הַכְּלִי מְמֻנּוּ חָשׁוּב כְּלִי עַד שֶׁיִּתְיַפֶּה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁכְּלֵי עֵצֶם כְּכְלֵי אֶשְׁכְּרוֹעַ, וְאֵין גָּלְמֵיהֶן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. כְּלֵי עֵץ שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן צוּרַת כְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשֻׁתַּמְּשִׁין בּוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. אֲרוּבּוֹת שֶׁל נַחְתּוֹמִין שֶׁסּוֹדְרִים עֲלֵיהֶן הַחַלּוֹת כְּשֶׁהֵן בְּצֵק - מִתְטַמְּאוֹת, שֶׁהֲרֵי צוּרַת הַכְּלִי עֲלֵיהֶן; וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים - אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְאִם צָבְעָן בְּסִקְרָא אוֹ בְּכַרְכּוֹם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתְטַמְּאוֹת, שֶׁהֲרֵי נַעֲשִׂית לָהֶן צוּרַת כְּלִי. סְרוֹד שֶׁל נַחְתּוֹמִין שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ הַמַּיִם שֶׁמְּקַטְּפִין בּוֹ - טָמֵא; וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים - טָהוֹר. וְאִם גִּפְּפוֹ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתָיו - מִתְטַמֵּא; נִפְרַץ מְרוּחַ אַחַת - טָהוֹר. וְהַלּוּחַ שֶׁעוֹרְכִין עָלָיו - מִתְטַמֵּא. כְּלֵי עֵץ שֶׁהַסַּלָּתִים מְרַקְּדִין עָלָיו אֶת הַסֹּלֶת - מִתְטַמֵּא; וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים - טָהוֹר. רַחַת הַגְּרוֹסוֹת - מִתְטַמְּאָה, שֶׁל אוֹצָרוֹת - טְהוֹרָה; שֶׁל גִּתּוֹת - מִתְטַמְּאָה, וְשֶׁל גְּרָנוֹת - טְהוֹרָה. זֶה הַכְּלָל: הֶעָשׂוּי לְקַבָּלָה - מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְהֶעָשׂוּי לְכַנֵּס בּוֹ - טָהוֹר.

ב. כָּל הַתְּלוּיִין טְהוֹרִין, חוּץ מִתְּלוּיֵי נָפָה שֶׁל סַלָּתִין, וּתְלוּי כְּבָרָה שֶׁל גְּרָנוֹת, וּתְלוּי מַגַּל יָד, וּתְלוּי מַקַּל הַבַּלָּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסַיְּעִין בִּשְׁעַת מְלָאכָה. זֶה הַכְּלָל: הֶעָשׂוּי לְסַיְּעוֹ בִּשְׁעַת מְלָאכָה - מִתְטַמֵּא; לְתְלוֹת בּוֹ הַכְּלֵי בִּלְבַד - טָהוֹר.

ג. נִבְלֵי הַמְּשׁוֹרְרִים - מִתְטַמְּאִין; נִבְלֵי בְּנֵי לֵוִי שֶׁמְּזַמְּרִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ - טְהוֹרִין. הַבִּטְנוֹן וְהַנִּקְטְמוֹן וְהָאִירוֹס - מִתְטַמְּאִין.

ד. מְצוֹדַת הַחִלְדָּה - מִתְטַמְּאָה; וְשֶׁל עַכְבָּרִים - טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קִבּוּל וְאֵין עֲלֶיהָ צוּרַת כְּלִי.

ה. קוֹצִין שֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן כְּמוֹ כְּפִיפָה שֶׁמַּנִּיחִין בָּהּ הַתְּאֵנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתְטַמְּאִין; וְשֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן כְּתַבְנִית מְגוּרָה גְּדוֹלָה שֶׁאוֹצְרִין בָּהֶן הַחִטִּין - טְהוֹרָה, שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֶיהָ.

ו. עֲלִין שֶׁמְּסָרְגִין אוֹתָן כְּמִין סְיָג סָבִיב לַפֵּרוֹת - טְהוֹרִין. וְאִם עָשׂוּ סְיָג שֶׁל נְסָרִין - מִתְטַמְּאִין.

ז. חוֹתָל שֶׁל הוּצִין שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ הָרֹטֶב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ: אִם הוּא נוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְנוֹטֵל מִתּוֹכוֹ - מִתְטַמֵּא; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיְּקָרְעֶנּוּ אוֹ יַתִּירֶנּוּ, אוֹ שֶׁחָשַׁב לֶאֱכֹל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וּלְזָרְקוֹ - טָהוֹר. וְכֵן הַקֶּרֶן שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וּמַשְׁלִיכָהּ - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

ח. הַשּׁוֹפָר - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. חֲתָכוֹ לִהְיוֹת קֶרֶן תַּשְׁמִישׁ - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ט. קְעָרָה שֶׁקָּבְעָה בִּשְׁדָּה תְּבָה וּמִגְדָּל: אִם הִיא כִּדְרָךְ קְבָלָתָהּ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; וְאִם קָבְעָה בַּדֹּפֶן, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת עַד שֶׁמַּטִּים שְׂדֵה עַל צַדָּהּ - הֲרֵי זוֹ מִכְּלַל הַשָּׂדֶה וּטְהוֹרָה.

י. הָאֲקוּן וְהָרְטוֹב וְהַכְּלוּב שֶׁל עֵץ - טְהוֹרִין.

יא. הַמַּדָּף וְהַפַּלְצוּר וּמְצוּדַת סְפָרִים - מִתְטַמְּאִין, שֶׁהֲרֵי צוּרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם.

יב. הַסַּפְסָלִין שֶׁבַּפַּנְדָּקָאוֹת וְשֶׁל מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקוּבִין וּמְכֻנָּסִין בָּהֶן אֶת הָרַגְלַיִם - טְהוֹרִים. קָבְעוּ בָּהֶן רַגְלַיִם בְּמִסְמֵר - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁנִּטָּל וְאֵין רַגְלָיו נְטֻלוֹת עִמּוֹ - טָהוֹר; וְכֹל שֶׁנִּטָּל וְרַגְלָיו נְטֻלוֹת עִמּוֹ - טָמֵא. וְאִם הָיוּ כֻּלָּן שֶׁל עֵץ אוֹ עֵצֶם - מְקַבֵּל טֻמְאָה; הָיְתָה אַחַת מֵרַגְלָיו שֶׁל אֶבֶן - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.

שבת קודש ד' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. כָּל כְּלִי[1] שֶׁנִּטְמָא וְנִשְׁבַּר אַחַר שֶׁנִּטְמָא וְנִפְסְדָה צוּרָתוֹ וְתַשְׁמִישׁוֹ[2] - טָהוֹר בִּשְׁבִירָתוֹ. וְכֵן כֵּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ כְּשֶׁהֵן טְהוֹרִין - שִׁבְרֵיהֶן אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ב. כַּמָּה שִׁעוּר הַשֶּׁבֶר שֶׁיִּשָּׁבֵר בִּכְלֵי עֵץ אוֹ כְּלֵי עֵצֶם[3] וְיִהְיֶה טָהוֹר? כָּל כְּלֵי בַּעֲלֵי בָּתִּים - שִׁעוּרָן בְּרִמּוֹנִים. כֵּיצַד? מְשֻׁיְּנָקֵב הַכְּלִי בְּמוֹצִיא רִמּוֹן[4] - טָהוֹר[5]. וְהָרִמּוֹן שֶׁאָמְרוּ - בֵּינוֹנִי, לֹא גָדוֹל וְלֹא קָטָן, לְפִי דַּעַת הָרוֹאֶה[6], וְיִהְיוּ בַּכְּלִי שִׁשָּׁה רִמּוֹנִים אֲחוּזִים זֶה בָּזֶה[7]. נִקַּב הַכְּלִי[8] בְּמוֹצִיא זַיִת[9] וּסְתָמוֹ, וְחָזַר וְנִקַּב[10] בְּמוֹצִיא זַיִת וּסְתָמוֹ, [עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ[11] לְמוֹצִיא] רִמּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָתוּם[12] - טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ לוֹ פָּנִים חֲדָשׁוֹת[13].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כלים פרק ב משנה א. 2) אינו ראוי לשימושו שלפני שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשמיש אחר. 3) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים". ופירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט. 4) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי. 5) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון. 6) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. 7) לשון המשנה. פירוש, שלושה רימונים יוצאים מבד אחד וכובדם של שניים מהם לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. 8) בעיא בשבת שם ונפשטה לקולא. 9) שהוא קטן מרימון. 10) על יד הסתימה. 11) השלים את הנקב - הסתום והפתוח יחד. 12) ואפילו כולו סתום. 13) הכלי הראשון נפסד מפני הנקב הגדול - ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו

ג. כֵּלִים שֶׁעֲשָׂאָן מִתְּחִלָּה נְקוּבִין בְּמוֹצִיא רִמּוֹן, כְּגוֹן הַסַּל וְהַפָּחְלָץ[14] שֶׁל גְּמַלִּים וְהָאַפִּיפְיָרוֹת[15] - מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיְּקָרַע רֻבָּן.

ד. אַפִּיפְיָרוֹת[16] שֶׁעָשָׂה לָהֶן קָנִים[17] לְמַעְלָה וּלְמַטָּה לְחַזֵּק - טָהוֹרוֹת[18]. עָשָׂה לָהֶן גַּפַּיִם[19] כָּל שֶׁהֵן, אַף עַל פִּי שֶׁכָּלָה נְקוּבָה כְּמוֹצִיא רִמּוֹן - מְקַבְּלֶת טֻמְאָה.

ה. כָּל הַכֵּלִים שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְקַבֵּל רִמּוֹנִים[20], כְּגוֹן הָרַבָּע[21] וַחֲצִי רַבָּע וְהַקְּנוֹנִים[22] הַקְּטַנִּים - שְׁעוּרָן בְּמוֹצִיא זַיִת. נִגְמְמוּ[23] שֶׁתְּוֹתֵיהֶן, אִם נִשְׁאַר בָּהֶן כְּדֵי לְקַבֵּל כָּל שֶׁהוּא[24] - טְמֵאִין.

ו. הַסַּלִּין שֶׁל פַּת - שְׁעוּרָן כִּכְכָּרוֹת שֶׁל פַּת[25].

ז. קֻפַּת הַגַּנָּנִים[26] - מִשְּׁתּוֹצִיא אֲגֻדּוֹת שֶׁל יָרָק[27] טְהוֹרָה; וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים[28] - בְּמוֹצִיא תֶּבֶן[29]; שֶׁל בַּלָּנִין - בִּגְבָבָא[30].

ח. בֵּית קְעָרוֹת[31] שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל קְעָרוֹת[32], הוֹאִיל וּמְקַבֵּל הַתַּמְחוּיִין[33] - חֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה[34]. וְכֵן בֵּית הָרְעִי[35] שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל מַשְׁקִין, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל אֶת הָרְעִי - חֲרֵי זֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ט. כָּל כְּלִי עֵץ שֶׁנֶּחֱלַק לִשְׁנַיִם - טָהוֹר, וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּקַבְּלִין עַל דָּפְנוֹתֵיהֶן בְּאַלְפָּסִין[36], חוּץ מִכֵּלִים שֶׁל עֵץ שֶׁחֻצְּנָן אוֹ מִקְצָתָן כְּלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִתְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָן. כְּגוֹן הַשֻּׁלְחָן הַכָּפוּל, שֶׁמִּתְּחִלָּה נַעֲשָׂה שְׁנֵי חֲלָקִים וַחֲרֵי הוּא נִכְפָּל וְנִפְשָׁטַ[37], וּכְגוֹן הַתַּמְחוּי הַמְּזֻנּוֹן[38], שֶׁהוּא קְעָרוֹת קְעָרוֹת וַחֲרֵי בְּכָל חֵלֶק מֵחֲלָקָיו קְעָרוֹת שְׁלֵמוֹת, וּכְגוֹן הַכִּסֵּא הַכָּפוּל, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ. וְכֵן בֵּית לְגִינִין[39] וּבֵית הַכּוֹסוֹת[40] שֶׁל עֵץ שֶׁנִּפְחַת אֶחָד מֵהֶן[41] - זֶה שֶׁנִּפְחַת טָהוֹר וְאֵינוֹ חִבּוּר לִשְׁאָר הַבָּתִּים[42]. נִפְחַת הַשֵּׁנִי - טָהוֹר וְאֵינוֹ חִבּוּר לוֹ[43]. נִפְחֲתוּ שְׁלָשְׁתָּן - כֻּלָּן טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּכֵלִים כָּאֵלּוּ.

י. מַשְׁפֶּלֶת[44] שֶׁאֻמְצָעִיתָהּ גְּבוֹהָה[45] וְזָוִיּוֹתֶיהָ יוֹרְדוֹת[46] וְנִפְחֲתָה מִצַּד אֶחָד - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת מִצַּד הַשֵּׁנִי[47]. נִפְחֲתָה מִצַּד הַשֵּׁנִי - טְהוֹרָה. הַשֻּׁלְחָן וְהַדַּלְפָּקִי[48] שֶׁנִּפְחֲתוּ - מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיֵּחָלְקוּ וְיִבָּדֵל כָּל חֵלֶק מֵחֲבֵרוֹ. נִטְלָה[49] אַחַת מֵרַגְלֵיהֶן - טְהוֹרָה[50]. וְכֵן אִם נִטְלָה הַשֵּׁנִיָּה. נִטְלָה הַשְּׁלִישִׁית[51]: אִם חִשֵּׁב[52] עֲלֵיהֶם שֶׁיֹּאכַל עַל שֻׁלְחָן זֶה אוֹ עַל דַּלְפָּקִי זוֹ כְּמוֹ אוֹכֵל בַּטַּבְלָא - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְאִם לָאו - טְהוֹרִין.

יא. כְּלֵי נְסָרִים[53] שֶׁנָּפְלוּ שְׁפּוֹתוֹתֵיהֶן - טְהוֹרִין[54]. וְאִם נִשְׁאַר מַחְסוֹם שִׁפְתּוֹתֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא - מְקַבְּלִין טֻמְאָה[55].

יב. טַבְלָא שֶׁמִּלְאָהּ עֵצִים[56] וּתְקָעָהּ[57] - טְהוֹרָה[58]. חִפָּהּ בְּנָסָרִים[59] - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה[60].

יג. סַפְסָל שֶׁנִּתְפָּרֵק[61] - טָהוֹר. סַרְגְּלוֹ[62] בְּמִשִּׁיחוֹת אוֹ בַּחֲבָלִים - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

כלי חדש שלא נטמא. 14) כעין שבכה עשוייה מחבלים שמניחים על גבי גמלים. 15) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים. 16) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים פרק ו משנה ג וכן הבין דבריו גם הכסף משנה כאן. 17) חיבר להם קנים. 18) המדובר כשנפתחו ברובם ולא היו ראויים לקבל טומאה לפני חיבור הקנים, שאם לא נפתחו - הרי הם טמאים אפילו לא חיזקם בקנים. 19) כעין מסגרת. 20) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. 21) רובע הקב. הקב = ארבעה לוגים. 22) מין סל. 23) נקרעו, ניטלו. 24) אם נשאר חלק קטן מהשפה. 25) אם אין כיכר נופל דרך הנקב - הסל מקבל טומאה. שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד לכיכרות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו זו. 26) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה. 27) שיעור זה גדול ממוציא רימון. 28) החסים על כליהם. 29) שיעור גדול ממוציא אגודת ירק. כשנפחתו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. 30) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות. 31) כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. 32) ניקב כמוציא קערה. 33) קערות גדולות. 34) מפני שהוא ראוי למלאכתו. 35) כלי שילדים עושים בו צרכיהם. 36) אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. 37) אפשר לכפלו כשאינו צריך לשולחן גדול, ולפשטו ולחבר את שני חלקיו בצירים. 38) קערה גדולה עשוייה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אונקלוס מתרגם: "למינהו" - "לזנוהי" ומזה "מזנון" בלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה). 39) כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. 40) שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. 41) אחד מבתי הקיבול. 42) אין אנו אומרים שהנפחת הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפחתו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. 43) לכלי. 44) שם. קופה גדולה, שמובילים בה זבל לשדות ובהמה מושכת אותה. 45) באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג, ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהג לא יתלכלך. והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני חלקים. 46) דופנותיה נמוכות. 47) שיש לו ארבע דפנות שלא נפחתו. 48) שולחן קטן להעמיד עליו הכוסות. 49) שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי בעלי שלוש רגליים. 50) צריך להיות טהור. פירוש השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי אפשר להשתמש בו. 51) ונשארה טבלא ויש אנשים שאוכלים על גבי טבלא. 52) מחשבתו עושה אותה כלי. פסק כתנא קמא. 53) צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. 54) מפני שהקליעה תתפרק מאליה. 55) בכלי חדש אמרנו (למעלה פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחסום כל השפה ויכורות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ מבתחילתן". 56) הניח עצים על פני כולה. 57) נראה לפרש, שנעץ בה יתידות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד, כב) "ותתקע היתד ברקתו". וכן יש לפרש את הכתוב (בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע יתדות האוהל בהר. 58) לפי שביטלה ואינה ראוייה למלאכתה. 59) קרשים מהוקצעים. 60) שהרי היא ראוייה למלאכתה לאכול עליה. 61) הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים לשתי קצותיו במסמרים ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשמטו הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששנינו (כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשיו טהור". 62) קשרו.

יד. הַסַּלִּים שֶׁל גְּמַלִּים[63], הַתִּירָן - טְהוֹרִין, חָזַר וּקְשָׁרָן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. נִמְצְאוּ מִתְטַמְּאִין וּמִתְטַהֲרִין אֲפִלּוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם.

טו. הַשַּׁלְחָן[64] אוֹ הַדַּלְפְּקִי שֶׁחָפָן בְּשַׁיִשׁ וְשִׁיֵּר בָּהֶם מְקוֹם הַנָּחַת הַכּוֹסוֹת - מְקַבְּלִין טֻמְאָה; וְאִם חָפָה הַכֹּל - טָהוֹר[65]. בֵּין בְּצִפּוּי עוֹמֶד[66] בֵּין בְּצִפּוּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, בֵּין שֶׁחָפָה אֶת לְבִזְבְּזָיו[67] בֵּין שֶׁלֹּא חָפָן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עֵצִים חֲשׁוּבִים, כְּגוֹן אֶשְׁכְּרוֹעַ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל שְׁאָר עֵצִים, הוֹאִיל וְחָפָן כֻּלָּן - טְהוֹרִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. כְּלֵי עוֹר מֵאֵימָתַי מְקַבְּלִין טֻמְאָה? הַתּוּרְמָל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - מְשֻׁיָּחְסֵם שִׁפְתוֹתָיו וְיִכְרֹת הַקּוֹפִין הַקְּטַנִּים הַיּוֹצְאִין עַל גַּבֵּי הָעוֹר וְיַעֲשֶׂה קִיחוֹתָיו. סְקוּרְטָיָה - מְשֻׁיָּחְסֵם וְיִכְרֹת וְיַעֲשֶׂה צִיצָתָהּ. קָטָבוּלְיָה - מְשֻׁיָּחְסֵם וְיִכְרֹת. הַכַּר וְהַכֶּסֶת שֶׁל עוֹר - מְשֻׁיָּחְסֵם שִׁפְתוֹתֵיהֶן וְיִכְרֹת הַקּוֹפִין הַיּוֹצְאִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. הַתִּפְלִין - מְשֻׁיְּגְמַר הַקְּצִיצָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עָתִיד לָתֵת בָּהּ אֶת הָרְצוּעָה, מְקַבְּלֶת טֻמְאָה. עוֹר הָעֲרִיסָה שֶׁהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת לוֹ טְבוּר - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂנּוּ לוֹ. הַסַּנְדָּל - מְשֻׁיַּקְמִיעַ. הַמְּנָעָל - מְשֻׁיְּגוֹב [עַל] הָאָמּוּם. וְאִם עָתִיד לְכַרְכֵּם וּלְשַׁרְטֵט - עַד שֶׁיְּכַרְכֵּם וישַׁרְטֵט.

ב. עוֹר שֶׁאֵין עָלָיו צוּרַת כְּלִי - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. לְפִיכָךְ, כַּף שֶׁל עוֹר שֶׁקּוֹשְׁרִין לוֹקְטֵי קוֹצִים עַל כַּפּוֹתֵיהֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכֵּם קוֹץ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר פָּשׁוּט וְאֵין עָלָיו צוּרַת כְּלִי. וְכֵן הָעוֹר שֶׁמְּלַקְטִין בּוֹ גֻּלְגְּלֵי הַבָּקָר, וְעוֹר שֶׁחוֹסְמִין בּוֹ פִּי הַבְּהֵמָה, וְעוֹר שֶׁמּוֹשִׁיבִין בּוֹ הַדְּבוֹרִים בְּשָׁעָה שֶׁלּוֹקְחִין הַדֶּבֶשׁ, וְעוֹר שֶׁמְּנִיפִין בּוֹ אֶת הָרוּחַ מִפְּנֵי הַחֹם - טָהוֹר וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ג. כָּל בֵּית הָאֶצְבָּעוֹת שֶׁל עוֹר - טְהוֹרוֹת; חוּץ מִשֶּׁל קַיָּצִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת אֶת הָאוֹג - טְמֵאָה. נִקְרָעָה, אִם אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת אֶת רֹב הָאוֹג - טְהוֹרָה.

ד. הָאַבְנֵט שֶׁל עוֹרוֹת וְעוֹרוֹת שֶׁתּוֹפְרִין הַקְּטָעִים עַל אַרְכֵּבוֹתֵיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ בָּהֶן עַל הַקַּרְקַע - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי צוּרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן. וְכֵן הָעוֹרוֹת הָעֲשׂוּיוֹת כְּעֵין סַבָּעוֹת שֶׁמַּכְנִיסִין אוֹתָן הָאֻמָּנִין בִּזְרוֹעוֹתֵיהֶן כְּדֵי לְהַגְבִּיהַּ בִּגְדֵיהֶן מֵעֲלֵיהֶם בְּשָׁעַת מְלָאכָה - מִתְטַמְּאִין כְּשְׁאָר כְּלֵי עוֹר הַפְּשׂוּטִים.

ה. עוֹר שֶׁתּוֹפְרִין מִמֶּנּוּ כִּסּוּי לַיָּד וְלַזְּרוֹעַ: שֶׁל זוֹרְעֵי גִּנּוֹת וְשֶׁל הוֹלְכֵי דְּרָכִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי פִּשְׁתָּן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה; וְאִם הָיָה שֶׁל צַבָּעִים וְשֶׁל נַפָּחִים - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל הֶעָשׂוּי לְקַבָּלָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכֵּהוּ קוֹץ וּכְדֵי שֶׁיֹּאחַז יָפֶה יָפֶה - מְקַבֵּל טֻמְאָה; וְהֶעָשׂוּי מִפְּנֵי הַזֵּעָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּסֵד הַדָּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזֵעַת יָדוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.

ו. כַּמָּה שִׁעוּר הַנָּקֵב שֶׁיִּנָּקֵב כְּלִי הָעוֹר וְיִטְהַר? הַחֵמֶת - מְשֻׁתְּנָקֵב כְּמוֹצִיא פַּקָּעִיוֹת שֶׁל שְׁתִי. וְאִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל שֶׁל שְׁתִי, הוֹאִיל וּמְקַבֶּלֶת שֶׁל עֵרֶב - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה עַד שֶׁתִּנָּקֵב רֻבָּהּ.

ז. הַתּוּרְמִיל שֶׁנִּפְחֵת הַכִּיס שֶׁבְּתוֹכוֹ - עֲדַיִן הַתּוּרְמִיל מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵינוֹ חִבּוּר לוֹ.

ח. הַחֵמֶת שֶׁהַבִּיצִים שָׁלָה מְקַבְּלוֹת עִמָּהּ וְנִפְחֲתוּ - טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת כְּדַרְכָּן.

ט. כְּלֵי עוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לוּלָאוֹת וּשְׁנָצוֹת, כְּגוֹן סַנְדָּל עִמְקִי וְכִיס שֶׁל שְׁנָצוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁכִּשֶּׁהֵן מֻתָּרִין אֵין עֲלֵיהֶן צוּרַת כְּלִי - הֲרֵי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה כְּשֶׁהֵן מֻתָּרִין, הוֹאִיל וְהַהֶדְיוֹט יָכוֹל בִּמְהֵרָה לְהַכְנִיס הַשְּׁנָצוֹת בַּלּוּלָאוֹת וְיַחֲזֹר כְּלִי קִבּוּל כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נִטְמְאוּ וְהֵסִיר הַשְּׁנָצוֹת מֵהֶן וְנִפְסְדָה צוּרָתָן - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַחֲזִירָן שֶׁלֹּא בְּאֻמָּן.

י. כִּיס שֶׁל שְׁנָצוֹת שֶׁנִּטְּלוּ שְׁנָצָיו - עֲדַיִן הוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מְקַבֵּל. נִפְשַׁט וְחָזַר עוֹר פָּשׁוּט - טָהוֹר. טָלָה עָלָיו אֶת הַמַּטְלֶת מִלְמַטָּה - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּשׁוּט, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עָלָיו צוּרַת כְּלִי.

יא. עוֹר שֶׁכָּרַךְ בּוֹ אֶת הַקֶּמִיעַ - מְקַבֵּל טֻמְאָה; פְּשָׁטוֹ - טָהוֹר; חָזַר וְכָרַךְ בּוֹ - מְקַבֵּל טֻמְאָה. מִתְטַמֵּא וּמִתְטַהֵר אֲפִלּוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְעוֹר שֶׁכָּתַב עָלָיו אֶת הַקֶּמִיעַ - טָהוֹר.

וְאִם כָּרַת מִמֶּנּוּ וְעָשָׂה חֻלְיָא לְתַכְשִׁיט - מְקַבֵּל טֻמְאָה.

יב. הַתְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ אַרְבָּעָה כֵּלִים הִיא. הֲרֵי שֶׁנִּטְמְאַת בְּמֵת וְהִתִּיר קְצִיצָה הָרִאשׁוֹנָה וְתִקְּנָהּ - הֲרֵי הִיא אַב טֻמְאָה כְּשֶׁהָיְתָה. וְכֵן אִם הִתִּיר הַשְּׁנִיָּה וְתִקְּנָהּ. וְאִם הִתִּיר אַף הַשְּׁלִישִׁית וְתִקְּנָהּ, וְהִתִּיר אַף הָרְבִיעִית וְתִקְּנָהּ - נַעֲשֵׂית כֻּלָּהּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה; שֶׁהֲרֵי הִתִּיר כָּל אַחַת וְאַחַת וְחָזַר וְתִקְּנָם כֻּלָּם, וּכְאִלּוּ זוֹ תְּפִלִּין אַחֵרוֹנוֹת שֶׁנָּגְעוּ בָּרִאשׁוֹנוֹת. חָזַר וְהִתִּיר אֶת הָרִאשׁוֹנָה פַּעַם שְׁנִיָּה וְתִקְּנָהּ - הֲרֵי הִיא רִאשׁוֹן כְּשֶׁהָיְתָה. וְכֵן אִם הִתִּיר אֶת הַשְּׁנִיָּה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית. חָזַר וְהִתִּיר אַף הָרְבִיעִית וְתִקְּנָהּ - הֲרֵי כֻּלָּהּ טְהוֹרָה; שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹן מְטַמֵּא כֵּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וָלָד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן סַנְדָּל שֶׁהוּא טָמֵא מִדְּרָס וְנִפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו וְתִקְּנָהּ - טָמֵא מִדְּרָס. נִפְסְקָה שְׁנִיָּה וְתִקְּנָהּ - הֲרֵי הוּא טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס, שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ לוֹ אָזְנַיִם חֲדָשׁוֹת, אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס. לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּפְסְקָה הַשְּׁנִיָּה אוֹ שֶׁנִּפְסַק עֲקֵבוֹ אוֹ נִטַּל חָטְמוֹ אוֹ נֶחְלַק לִשְׁנַיִם - טָהוֹר.

יג. מִנְעָל שֶׁנִּפְחַת, אִם אֵינוֹ מְקַבֵּל רֹב הָרֶגֶל - טָהוֹר.

יד. תְּפִלָּה שֶׁנִּטְמְאַת מֵאֵימָתַי טָהֲרָתָהּ? שֶׁל יָד - מִשֶּׁיַּתִּיר אוֹתָהּ מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹת; וְשֶׁל רֹאשׁ - מִשֶּׁיַּתִּיר מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹת וּבֵין קְצִיצָה לַחֲבָרְתָהּ.

טו. הַדָּוִד וְהָאָמּוּם וְהַקֶּמִיעַ וְהַתְּפִלִּין שֶׁנִּקְרְעוּ אַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן - טָמֵא, וּבַמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן - טָהוֹר. הָאכוּף

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

63) מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל מאליו. **64)** משנה שם פרק כב, א. **65)** רבינו בפירושו למשנה מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב: "אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ש מפרש, מפני שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה. **66)** מחובר במסמרים. **67)** המסגרות.

שֶׁנִּקְרַע, הַנּוֹגֵעַ בְּמַה שֶׁבְּתוֹכוֹ - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַתֶּפֶר מְחַבְּרוֹ וְנַעֲשָׂה כֻּלּוֹ כְּגוּף אֶחָד.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. כָּל כְּלֵי מַתָּכוֹת אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן כֵּיצַד? וְלֹא יִהְיֶה הַכְּלִי מְחֻסַּר מַעֲשֶׂה כְּלָל. אֲבָל גְּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ב. וְאֵילּוּ הֵן גְּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת? כֹּל שֶׁעָתִיד לָשׁוּף אוֹתוֹ אוֹ לְשַׁבֵּץ אוֹ לְגָרֵר אוֹ לְכַרְכֵּב אוֹ לְהַקִּישׁ בְּקוּרְנָס, אוֹ שֶׁהָיָה מְחֻסַּר אֹזֶן אוֹ אֹזֶן - חֲרֵי זֶה אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיִּתְקָנֵנּוּ וְיַיפֶּהוּ וְלֹא תִּשָּׁאֵר בּוֹ מְלָאכָה כְּלָל. כֵּיצַד? הַסַּיִף אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיְּשׁוּפֶנּוּ, וְהַסַּכִּין - עַד שֶׁיַּשְׁחִיזֶנָּה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּמַעֲשִׂים אֵלּוּ. לְפִיכָךְ, הָעוֹשֶׂה כֵּלִים מִן הָעֶשֶׁת שֶׁל בְּרֶזֶל אוֹ מִן הַחֲרָרָה שֶׁל מַתֶּכֶת, וּמִן הַסּוֹבֵב שֶׁל גַּלְגַּל, וּמִן הַטַּסִּין וּמִן הַצִּפּוּיִין, וּמִכַּנֵּי הַכֵּלִים וּמֵאָזְנֵי הַכֵּלִים, וּמִן הַשְּׁחוֹלָה וּמִן הַנְּדוֹדֶת - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ גְּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת הֵן. אֲבָל הָעוֹשֶׂה כְּלֵי מִשְׁבְּרֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת וּמִן הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁחֲקוּ מֵרֹב הַזְּמַן וּמִן הַמַּסְמְרוֹת שֶׁיָּדוּעַ שֶׁנַּעֲשׂוּ מִן הַכֵּלִים - חֲרֵי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה, לְפִי שֶׁאֵינָם גְּלָמִים. אֲבָל מַסְמְרוֹת שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם נַעֲשׂוּ מִן הַכֵּלִים אוֹ מִן הָעֶשֶׁת - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין.

אֲפִלּוּ הִתְקִין אוֹתָם לִכְלִי - אֵינָם מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

ג. כְּלֵי מַתָּכוֹת שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא כִּסּוּי - מְקַבֵּל טֻמְאָה, שֶׁאֵין הַכִּסּוּי חָשׁוּב מִגּוּף הַכְּלִי.

ד. מַחַט שֶׁלֹּא נִקְּבָה אֶלָּא שָׂפָּהּ וְתִקָּנָהּ לְכָךְ מִתְּחִלָּתָהּ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצִיאִין בָּהּ אֶת הַקּוֹן. אֲבָל אִם עָתִיד לְנַקְּבָהּ - חֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר גְּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

ה. מֵאַחַר שֶׁבֵּאֲרְנוּ, שֶׁגְּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת טְהוֹרִים וְגָלְמֵי כְּלֵי עֵץ טְמֵאִים, וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת טְמֵאִים וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ טְהוֹרִים דִּין תּוֹרָה, נִמְצָא: הַטָּמֵא בִּכְלֵי עֵץ - טָהוֹר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת, טָמֵא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת - טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ.

ו. כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה, כְּגוֹן הַסַּיִף וְהָרֹמַח וְהַכּוֹבַע וְהַשִּׁרְיוֹן וְהַמַּגָּפַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְכָל תַּכְשִׁיטֵי הָאָדָם, כְּגוֹן הַקִּטְלָה וְהַנְּזָמִים וְהַטַּבָּעוֹת, בֵּין שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן חוֹתָם בֵּין שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם חוֹתָם, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. אֲפִלּוּ דִּינָר שֶׁנִּפְסַל וְהִתְקִינוּ לִתְלוֹתוֹ בְּצַוָּאר קְטַנָּה - מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן קֶמִיעַ שֶׁל מַתֶּכֶת - מִתְטַמֵּא כְּכָל תַּכְשִׁיט אָדָם.

ז. כָּל תַּכְשִׁיטֵי הַבְּהֵמָה וְהַכֵּלִים, כְּגוֹן הַטַּבָּעוֹת שֶׁעוֹשִׁין לְצַוָּאר הַבְּהֵמָה וּלְאָזְנֵי הַכֵּלִים - טְהוֹרִין וְאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה בִּפְנֵי עַצְמָן; חוּץ מִזּוּג שֶׁל בְּהֵמָה וְכֵלִים הַמַּשְׁמִיעַ קוֹל לָאָדָם. כֵּיצַד? הָעוֹשֶׂה זוּגִין לְמַכְתֶּשֶׁת וְלַעֲרִיסָה, לְמִטְפָּחוֹת סְפָרִים וְתִינוֹקוֹת - טְהוֹרִים. עָשָׂה לָהֶן עִנְבּוֹלִין - מְקַבְּלִים טֻמְאָה; הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל לָאָדָם, חֲרֵי הֵן כְּתַכְשִׁיטֵי אָדָם. וַאֲפִלּוּ נִטְּלוּ עִנְבּוֹלֵיהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי הוּא רָאוּי לְהַקִּישׁוֹ עַל הַחֲרֵס.

ח. זוּג הֶעָשׂוּי לָאָדָם: אִם נַעֲשָׂה לָקָטָן - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא בָּעִנְבּוֹל שֶׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי לְקוֹל נַעֲשָׂה; נַעֲשָׂה לְגָדוֹל - חֲרֵי זֶה תַּכְשִׁיט וּמְקַבֵּל טֻמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ עִנְבּוֹל.

ט. כָּל הַפְּרָצוּפוֹת מְקַבְּלוֹת טֻמְאָה, וְכָל הַחוֹתָמוֹת טְהוֹרִין, חוּץ מֵחוֹתָם שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁבּוֹ חוֹתְמִין בְּלַבַּד. וְכָל הַטַּבָּעוֹת טְהוֹרוֹת, חוּץ מִטַּבַּעַת אֶצְבַּע; אֲבָל טַבַּעַת שֶׁחוֹגֵר בּוֹ אֶת מָתְנָיו, שֶׁקּוֹשְׁרָהּ בֵּין כְּתֵפָיו - טְהוֹרָה. טַבַּעַת הַשַּׁיִר שֶׁל בְּהֵמָה, הוֹאִיל וְהָאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהּ אֶת הַבְּהֵמָה - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה. וְכֵן מַקֵּל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁל מַתֶּכֶת, הוֹאִיל וְאָדָם רוֹדֶה אוֹתָהּ בּוֹ - מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

י. כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִים לְטֻמְאָה בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵין עוֹלִין מִידֵי טֻמְאָה אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. וְהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה וּמִיַּד הַמַּחְשָׁבָה, וְהַמַּחְשָׁבָה אֵינָהּ מְבַטֶּלֶת לֹא מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא מִיַּד הַמַּחְשָׁבָה. כֵּיצַד? טַבַּעַת בְּהֵמָה אוֹ כֵלִים שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְהַחֲזִירָהּ טַבַּעַת אָדָם - חֲרֵי זוֹ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה בְּמַחְשָׁבָה זוֹ, וּכְאִלּוּ נַעֲשֵׂית לְאָדָם מִתְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָהּ. חָזַר וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְהַנִּיחָהּ טַבַּעַת בְּהֵמָה כְּשֶׁהָיְתָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַשְּׁטָה בָּהּ הָאָדָם - חֲרֵי זוֹ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; שֶׁאֵין הַמַּחְשָׁבָה מְבַטֶּלֶת מִיַּד הַמַּחְשָׁבָה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁיְּשׁוּף אוֹתָהּ אוֹ יִתְקָעָהּ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל בְּהֵמָה. הָיְתָה הַטַּבַּעַת לְאָדָם וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לִבְהֵמָה - עֲדַיִן הִיא מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה כְּשֶׁהָיְתָה; שֶׁאֵין הַכֵּלִים עוֹלִין מִידֵי טֻמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה. עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה וְשִׁנָּהּ לִבְהֵמָה - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה; שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה.

יא. חֵרֵשׂ שׁוֹטֶה וְקָטָן - יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה וְאֵין לָהֶן מַחְשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה בְּעִנְיַן הֶכְשֵׁר אֳכָלִין.

יב. זוּג שֶׁל דֶּלֶת שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו לִבְהֵמָה - מְקַבֵּל טֻמְאָה; וְשֶׁל בְּהֵמָה שֶׁעָשָׂאוּהוּ לְדֶלֶת, אֲפִלּוּ חִבְּרוּ בַּקַּרְקַע וַאֲפִלּוּ קָבְעוּ בְּמִסְמֵר - מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּשֶׁהָיָה, עַד שֶׁיְּשַׁנֶּה בּוֹ מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ.

יג. אֵמֶן שֶׁעוֹשֶׂה וּמַנִּיחַ זוּגִין לִבְהֵמָה וְלִדְלָתוֹת: אִם רֹב הֶעָשׂוּי לְדָבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה - חֲרֵי הַכֹּל מְקַבֵּל טֻמְאָה, עַד שֶׁיְּפָרֵישׁ מִקְצָתָן לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה; וְאִם רֹב הֶעָשׂוּי לְדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה - חֲרֵי הַכֹּל טָהוֹר, עַד שֶׁיְּפָרֵישׁ מִקְצָתָן לְדָבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה.

יד. זוּגִין הַנִּמְצָאִין בְּכָל מָקוֹם - מְקַבְּלִין טֻמְאָה; חוּץ מֵהַנִּמְצָאִים בַּכְּרָכִים, מִפְּנֵי שֶׁרַבָּן לִדְלָתוֹת.

טו. אָמַר לְאֻמָּן: עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי זוּגִים, אֶחָד לְדֶלֶת וְאֶחָד לִבְהֵמָה; עָשָׂה לִי שְׁתֵּי מַחְצָלָאוֹת, אַחַת לִשְׁכִיבָה וְאַחַת לְאֹהָלִים; עָשָׂה לִי שְׁנֵי סְדִינִים, אֶחָד לְצוּרוֹת וְאֶחָד לְאֹהָלִים - שְׁנֵיהֶן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ וְיֹאמַר: זֶה לְכָךְ וְזֶה לְכָךְ.

מתוך מהדורת וגשל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ח כסלו־ד' טבת ה'תשע"א

יום ראשון כ"ח כסלו ה'תשע"א

הִלְכוֹת שְׁגָגוֹת

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. כָּל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת קְבוּעָה - חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי. וּמַהוּ לֹא נוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שָׁגַג בְּדָבָר זֶה אוֹ לֹא שָׁגַג - הֲרֵי זֶה מְצֻוֶּה לְהַקְרִיב אָשָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָדַע וְאָשַׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ, וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אָשָׁם תָּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסָּפֵק וְתוֹלֶה לוֹ עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ בְּוַדַּאי שֶׁחָטָא בִּשְׁגָגָה וְיַקְרִיב חַטָּאתוֹ.

ב. אֵינוֹ חַיָּב בְּאָשָׁם תָּלוּי עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם אִסּוּר קָבוּעַ. כֵּיצַד? אָכַל חֵלֶב, וְסָפֵק אִם הָיָה כְּזַיִת אוֹ פָּחוֹת מִכְּזַיִת; אוֹ שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת שֻׁמָּן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן אָכַל; אִשְׁתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת, בָּעַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ מֵהֶן בָּעַל; שַׁבָּת וְחֹל, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה יוֹם עָשָׂה; אוֹ שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת וְלֹא יָדַע מֵעִין אֵי זוֹ מְלָאכָה עָשָׂה - חֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם הָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה אַחַת, סָפֵק שֶׁהִיא חֵלֶב סָפֵק שֶׁהִיא שֻׁמָּן, וַאֲכָלָהּ - פָּטוּר, שֶׁחֲרֵי אֵין כָּאן אִסּוּר קָבוּעַ. וְכֵן הָאוֹכֵל חֵלֶב הַכּוֹי - פָּטוּר מֵאָשָׁם תָּלוּי, שֶׁחֲרֵי אֵין כָּאן אִסּוּר קָבוּעַ. וְכֵן הַבָּא עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא סְפֵק נִדָּה אוֹ סְפֵק עֶרְוָה שֶׁל קְרוֹב בָּשָׂר - פָּטוּר מֵאָשָׁם תָּלוּי. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא דָם עַל עֵד שִׁלָּהּ לְאַחַר זְמַן, וְהַנּוֹשֵׂא יְבִמְתּוֹ בְּתוֹךְ שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים וְיָלְדָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - חֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁחֲרֵי אֵין שָׁם אִסּוּר קָבוּעַ.

ג. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: זֶה שֶׁאָכַלְתָּ חֵלֶב הָיָה, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר: לֹא אָכַלְתָּ חֵלֶב, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת אָכַל, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא אָכַל, הוֹאִיל וְנִקְבַּע הָאִסּוּר וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא - חֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁעַד אֶחָד אוֹמֵר מֵת בַּעְלָהּ וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא מֵת - חַיָּב בְּאָשָׁם תָּלוּי. וְהוּא הַדִּין לְסֹפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁחֲרֵי נִקְבַּע הָאִסּוּר. אֲבָל סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת - לֹא נִקְבַּע הָאִסּוּר.

ד. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֵלֶב וְאַחַת שֶׁל שֻׁמָּן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ כֶּלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שֶׁאָכַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ כֶּלֶב אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּזָדוֹן וּשְׁנִיָּה בִּשְׁגָגָה, אוֹ שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בִּשְׁגָגָה וּשְׁנִיָּה בְּזָדוֹן - חֲרֵי זֶה חַיָּב בְּאָשָׁם תָּלוּי, הוֹאִיל וְהָיָה שָׁמָּה אִסּוּר קָבוּעַ. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בְּזָדוֹן - פָּטוּר מִקָּרְבָּן. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא חַטָּאת. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁגָגָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁגָגָה - שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין בְּאָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. חֵלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ מֵהֶן אָכַל; אִשְׁתּוֹ נִדָּה וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת, וְשָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ מֵהֶן בָּעַל; שַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶן - חֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקָּרְבָּן. וְאֵינוֹ מֵבִיא חַטָּאת, שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַצְמוֹ שֶׁל חֵטְא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, שֶׁחֲרֵי יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁחָטָא.

ו. כָּל דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל וַדָּאוֹ חַטָּאת קְבוּעָה אַחַת - חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי אֶחָד, וְכָל דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל וַדָּאוֹ חַטָּאוֹת הַרְבֵּה - חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הַרְבֵּה כְּמִנְיַן הַחַטָּאוֹת. כֵּיצַד? כְּשֵׁם שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפִגּוּל בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב אַרְבַּע חַטָּאוֹת, כָּךְ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֲכָלָן אוֹ לֹא אָכַל אֶלָּא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֵּר שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מֵבִיא אַרְבָּעָה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָאִשָּׁה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אִשְׁתּוֹ אוֹ פִּלּוֹנִית הָעֲרָוָה שֶׁהָיְתָה עִמָּהּ שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ שְׁמוֹנָה חַטָּאוֹת - חֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׁמוֹנָה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֵלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֻׁמָּן אָכַל, וְאַחַר שֶׁנּוֹלַד לוֹ הַסָּפֵק אָכַל חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֵלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֻׁמָּן - חֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

ח. כְּשֵׁם שֶׁיְּדִיעַת וַדַּאי בֵּינָתַיִם מְחַלֶּקֶת לְחַטָּאוֹת, כָּךְ יְדִיעַת סָפֵק בֵּינָתַיִם מְחַלֶּקֶת לַאֲשָׁמוֹת. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל חֲמִשָּׁה זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סָפֵק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סָפֵק אַחֶרֶת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חַיָּב אָשָׁם תָּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֻׁמָּן וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ הִיא, וְהֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְחָזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא חַטָּאת. וְכֵן אִם אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא הָאַחֵר אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב נוֹתָר, אָכַל אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ הִיא - מֵבִיא חַטָּאת עַל הַחֵלֶב וְאָשָׁם תָּלוּי מְשׁוּם נוֹתָר. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּהֶעְלֵם שֵׁנִי - מֵבִיא שְׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. וְאִם הָיָה בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה - מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי מְשׁוּם מְעִילָה. אָכַל אֶחָד אֶת אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן, וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יום שני כ"ט כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. עַל חָמֵשׁ עֲבֵרוֹת מֵבִיא קָרְבַּן אָשָׁם. וְהוּא הַנִּקְרָא אָשָׁם וַדַּאי, שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ בָּא מְשׁוּם סָפֵק. וְאֵלּוּ הֵן: עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה, וְעַל הַגָּזֵל, וְעַל הַמְּעִילָה, וְעַל טֻמְאַת נָזִיר, וְעַל

הַצָּרַעַת כְּשֶׁיִּטַּהֵר מִמֶּנָּה. עַל שִׁפְחָה חָרוּפָה כֵּיצַד? הַבָּא עַל שִׁפְחָה חָרוּפָה, בֵּין בִּזְדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא אָשָׁם. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה גְּדוֹלָה וּמְזִידָה וּבְרְצוֹנָהּ, וְתִהְיֶה בְּעוּלָה כְּדַרְכָּהּ, וּבִגְמַר בִּיאָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְלַקֶּה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה וְהֵבִיא אֶת אַשָּׁמוֹ - הִיא לוֹקָה וְהוּא מֵבִיא קָרְבָּן.

ב. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהִיא חַיֶּבֶת מַלְקוּת - הוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן, וּבִזְמַן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּלְקוּת - הוּא פָּטוּר מִן הַקָּרְבָּן.

ג. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל שִׁפְחָה חָרוּפָה - הִיא לוֹקָה וְהוּא מֵבִיא קָרְבָּן. וְיֵרֵאָה לִי, שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא עַד שֶׁיִּגְדַּיל וְיִהְיֶה בֶּן דַּעַת.

ד. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת מַה הִיא הַשִּׁפְחָה הַחֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וְשֶׁאֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁיִּבְעוֹל כְּדַרְכָּהּ וְיִגְמֹר. לְפִיכָךְ, אִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: בָּעַלְתָּ שִׁפְחָה חָרוּפָה, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא בָּעַלְתִּי - נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן עַל פִּיהֶן; שֶׁהֲרֵי הוּא יוֹדֵעַ אִם גָּמַר בִּיאָתוֹ אוֹ לֹא גָּמַר, וְזֶה שֶׁאָמַר לֹא בָּעַלְתִּי - כְּלוֹמַר לֹא גָּמַרְתִּי.

ה. הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הָרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אָשָׁם אֶחָד. כֵּיצַד? הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הָרְבֵּה בְּזְדוֹן, אוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ בִּשְׁגָגָה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וּבָא עָלֶיהָ בִּשְׁגָגָה וְנוֹדַע לוֹ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה הֶעְלָמוֹת - מַקְרִיב אָשָׁם אֶחָד וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַל הַכֹּל, עַל הַזְּדוֹנוֹת שֶׁבָּהּ וְעַל הַשְּׁגָגוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְחָה אַחַת; אֲבָל הַבָּא עַל שְׁפָחוֹת הָרְבֵּה, אֲפִלּוּ בְּהֶעְלֵם אַחַת - חַיָּב אָשָׁם עַל כָּל שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה.

ו. בָּעַל שִׁפְחָה וְהִפְרִישׁ אַשָּׁמוֹ, וְחָזַר וּבָעָלָהּ אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ אַשָּׁמוֹ - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהַהַפְרָשָׁה מְחַלֶּקֶת, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁהִקְרִיב וְאַחַר כָּךְ בָּעַל. וְכֵן אִם בָּעַל חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בְּהֶעְלֵם אַחַת בִּשְׁפְחָה אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן וְהִפְרִישׁ אַשָּׁמוֹ, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע עַל הַשְּׁנִיָּה - מַפְרִישׁ אָשָׁם אֶחָר. אַף עַל פִּי שֶׁבְּהֶעְלֵם אַחַת הָיוּ כֻּלָּן, הוֹאִיל וְלֹא נוֹדַע לוֹ אֶלָּא אַחַר שֶׁהִפְרִישׁ, נִמְצָא כְּבוֹעֵל אַחַר שֶׁהִפְרִישׁ. שֶׁדִּין הַשּׁוֹגֵג וְהַמְזִיד בַּשִּׁפְחָה אֶחָד הוּא.

ז. עַל הַגֵּזֶל כֵּיצַד? כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וָמַעְלָה מִמָּמוֹן יִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁגְּזָלוֹ בֵּין שֶׁגְּנָבוֹ, בֵּין שֶׁהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹ הִלְוָהוּ, אוֹ מִשּׁוּם שֻׁתָּפוּת אוֹ מִשְׁאָר דְּרָכִים, וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע לַשֶּׁקֶר, בֵּין בִּזְדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - חַיָּב מֵבִיא אָשָׁם עַל חֶטְאוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אָשָׁם גְּזֵלוֹת. וּמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאָשָׁם זֶה עַד שֶׁיְּשַׁיֵּם הַמָּמוֹן שֶׁבְּיָדוֹ לִבְעָלָיו; אֲבָל הַחֹמֶשׁ אֵינוֹ מְעַכֵּב הַכַּפָּרָה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימָתַי יִהְיֶה חַיָּב בִּשְׁבוּעָה זוֹ שֶׁמַּקְרִיב עָלֶיהָ אָשָׁם זֶה, וְאֵימָתַי יִהְיֶה פָּטוּר מִמֶּנָּה; וְעַל אֵי זוֹ דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב אֲשָׁמוֹת רַבּוֹת כְּמִנְיַן חִיּוּב הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זוֹ דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חַיָּב אֶלָּא אָשָׁם אֶחָד.

ח. עַל הַמְּעִילָה כֵּיצַד? כָּל הַנֶּהֱנֶה מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁגָגָה - מַחֲזִיר מַה שֶּׁנֶּהֱנָה וְיוֹסִיף חֹמֶשׁ וְיַקְרִיב אָשָׁם וְיִתְכַּפֵּר לוֹ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה, שֶׁהַקָּרְבָּן וְהַקֶּרֶן מְעַכְּבִין הַכַּפָּרָה, וְאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב.

ט. הָאוֹכֵל מִדָּבָר שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ בַּחֲמִשָּׁה תַּמְחוּיִין בְּהֶעְלֵם אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִמַּבָּח אֶחָד, אִם יֵשׁ בְּכָל אֲכִילָה וַאֲכִילָה שָׁוֶה פְּרוּטָה - חַיָּב אָשָׁם עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד; שֶׁהַתַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין בִּמְעִילָה, וַהֲרֵי הֵן כְּמִינִין הַרְבֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַחְלְקִים בְּחִיּוּב הַכְּרֵתוֹת. חֻמְרָא יְתֵרָה יֵשׁ בִּמְעִילָה: שֶׁהֲרֵי עָשָׂה בָּהּ הַמְהַנֶּה כַּנֶּהֱנֶה, וּמִצְטָרֶפֶת לִזְמַן מְרֻבֶּה, וְשָׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ - חַיָּב הַמְשַׁלֵּחַ; מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר הָאִסּוּרִין.

י. כָּל הַמְחַיֵּב אָשָׁם וַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיִּוָּדַע לוֹ חֶטְאוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַקְרִיב אָשָׁמוֹ; אֲבָל אִם הִקְרִיבוֹ קֹדֶם שֶׁיִּוָּדַע לוֹ וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁהִקְרִיב - אֵינוֹ עוֹלֶה לוֹ. וְכָל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עָלָיו אָשָׁם וַדַּאי - אֶחָד הַמֶּלֶךְ וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ אוֹ שְׁאָר עַם הָאָרֶץ שָׁוִין בּוֹ.

יא. כָּל חֵטְא שֶׁחַיָּבִין עָלָיו אָשָׁם וַדַּאי, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עָשָׂאָהוּ אוֹ לֹא עָשָׂאָהוּ - פָּטוּר מִכְּלוּם. לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל יָדוֹ סָפֵק מְעִילָה - אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה.

יב. הָיְתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אָכַל חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - פָּטוּר; חָזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא אָשָׁם עַל מְעִילָתוֹ; אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא אָשָׁם עַל שְׁתֵּיהֶן.

יג. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי מִשּׁוּם חֵלֶב; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא חַטָּאת עַל הַחֵלֶב וְאָשָׁם וַדַּאי שֶׁל מְעִילָה עַל הַהֶקְדֵּשׁ; בָּא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - אַף הַשֵּׁנִי מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן - מֵבִיא חַטָּאת; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה אַחַר שֶׁנּוֹדַע לוֹ עַל הָרִאשׁוֹנָה - מֵבִיא שְׁתֵּי חַטָּאוֹת וְאָשָׁם וַדַּאי עַל מְעִילָתוֹ; בָּא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת בִּלְבַד. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵאֵיזֶה טַעַם נוֹסֵף אִסּוּר הֶקְדֵּשׁ עַל אִסּוּר חֵלֶב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הָאִסּוּרִין.

יום שלישי ל' כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. שִׁשָּׁה מִצְוָתָן שֶׁיַּקְרִיבוּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְאֵלּוּ הֵן: א. הַמְּצֹרָע. ב. וְהַיּוֹלֶדֶת. ג. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה. ד. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת בִּטּוּי לַשֶּׁקֶר בִּשְׁגָגָה. ה. וְהַטָּמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה. ו. וְהַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁגָגָה.

ב. קָרְבַּן הַיּוֹלֶדֶת: אִם הָיְתָה עֲשִׁירָה - מְבִיאָה כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תּוֹר לְחַטָּאת; וְאִם אֵין יָדָהּ מַשֶּׂגֶת - הֲרֵי קָרְבָּנָהּ יוֹרֵד וּמְבִיאָה שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. אֲפִלּוּ הָיְתָה יָדָהּ מַשֶּׂגֶת לִנְסָכָיו - מְבִיאָה קָרְבַּן עָנִי.

ג. הַמְּצֹרָע כְּשֶׁיִּטַּהֵר - מֵבִיא שָׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת. מֵהֶן שְׁנֵי כְבָשִׂים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אָשָׁם, וְכִבְשָׂה לְחַטָּאת. אִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת - מֵבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת, וְכֶבֶשׂ לָאָשָׁם.

ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְעַל שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְעַל שִׁגְגַת

טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְטֻמְאַת קָדָשָׁיו מֵבִיא כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה, כְּשֶׁאָר הַחַטָּאוֹת הַקְּבוּעוֹת. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת - מֵבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לָעוֹף - מֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת. וְהִיא הַקְּרוּיָה מִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁכְּבָר נִתְפָּרְשׁוּ מַעֲשֶׂיהָ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת.

ה. כָּל הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה וּמְפֹרָשׁ זֶה שֶׁחַיָּב לַהֲבִיאָן, חוּץ מִטֻּמְאַ שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁגָגָה אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ. שֶׁכְּבָר כָּתוּב שָׁם: וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְגוֹמֵר. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא וְגוֹמֵר. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם וְגוֹמֵר. וְהָיָה כִי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְגוֹמֵר. מִפְּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁחַיָּב כָּאן קָרְבָּן לַטֻּמְאַ - כְּשֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ וְהוּא לֹא יָדַע. אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר מִפִּי הַקַּבָּלָה - חַרְי הוּא כִּמְפֹרָשׁ, שֶׁחֲרֵי בְּפֵרוּשׁ חִיָּבָה תּוֹרָה כָּרֵת לַטָּמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ וּלְטָמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ. בְּאוֹכֵל נֶאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה. וּבַנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ נֶאֱמַר: וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ ה' טִמֵּא. וְכֵיוָן שֶׁחִיְּבָה תּוֹרָה כָּרֵת עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, פֵּרַשׁ הַקָּרְבָּן שְׁמְבִיאִין עַל שִׁגְגָתָן.

ו. כָּל קָרְבָּנוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת - בַּעְלָהּ מֵבִיא עַל יָדֶיהָ. אִם הָיָה עָנִי - מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, וְאִם הָיָה עָשִׁיר - מֵבִיא עַל יָדֶיהָ קָרְבַּן עָשִׁיר. וּמֵבִיא אָדָם עַל יְדֵי בְּנוֹ וְעַל יְדֵי בִּתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ קָרְבַּן עָנִי וּמַאֲכִילָן בַּזְּבָחִים.

ז. הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן מָשִׁיחַ מְבִיאִין קָרְבָּנָן עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אוֹ עַל שְׁבוּעַת בִּטּוּי אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו כְּשְׁאָר הֶדְיוֹטוֹת; שֶׁלֹּא חִלֵּק הַכָּתוּב קָרְבַּן מֶלֶךְ מִקָּרְבַּן הֶדְיוֹט וּמִקָּרְבַּן כֹּהֵן מָשִׁיחַ אֶלָּא בַּמִּצְוֹות שֶׁחַיָּבִים עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אֲבָל בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד כֵּלָּן שָׁוִים. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימָתַי יִהְיֶה חַיָּב עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְעַל שְׁבוּעַת שִׁגְגַת בִּטּוּי, וְאֵימָתַי יִהְיֶה פָּטוּר עֲלֵיהֶן; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִהְיֶה חַיָּב קָרְבָּנוֹת הַרְבֵּה כְּמִנְיַן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חַיָּב אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד. וּבְהִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה אֲבָאֵר, בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ תִּתְחַיֵּב הַיּוֹלֶדֶת וְהַמְצֹרָע קָרְבָּנוֹת הַרְבֵּה, וּבְאֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב כָּל אֶחָד מֵהֶן קָרְבָּן אֶחָד.

ח. כָּל הַמֵּבִיא קָרְבָּן עַל הַזָּדוֹן כִּשְׁגָגָה, אִם הָיָה אָנוּס - פָּטוּר מִן הַקָּרְבָּן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת אֶלָּא עַל שִׁגְגָתָן, שֶׁאִם הָיָה אָנוּס - פָּטוּר.

ט. מִי שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לִכְבְשָׂה שֶׁל חַטָּאתוֹ וְצָרִיךְ לָהֶן - חֲרֵי זֶה מֵבִיא שְׂעִירָה וְיִחַלֵּל אוֹתָם הַמָּעוֹת עַל הַשְּׂעִירָה וְיֶהֱנֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ לַשְּׂעִירָה וְלָקַח כִּשְׂבָּה - יֶהֱנֶה בָּהֶן.

י. הִפְרִישׁ מָעוֹת לַבְּהֵמָה וְהֶעֱנִי - יִקַּח שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְיִחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמָּעוֹת וְיֶהֱנֶה בָּהֶם. הִפְרִישׁ מָעוֹת לִבְנֵי יוֹנָה אוֹ לַתּוֹרִים וְהֶעֱנִי - יָבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְיִחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמָּעוֹת וְיֶהֱנֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הָיָה עָנִי וְהִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׁיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא עוֹף. הִפְרִישׁ לְעוֹף וְהֶעֱשִׁיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה. אֲפִלּוּ הָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵס - חֲרֵי זֶה עָנִי עַד שֶׁיָּמוּת מוֹרִישׁוֹ וְיִירָשֶׁנּוּ.

יא. עָשִׁיר שֶׁהִפְרִישׁ כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה וְנָפַל בָּהּ מוּם [וְהֶעֱנִי] - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן.

יב. הִפְרִישׁ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׁיר: עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בִּכְלִי - חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת, וְתִפָּדֶה וְתֵאָכֵל; וּמִשֶּׁקָּדְשָׁה בִּכְלִי - תֵּעָבֵר צוּרָתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

יג. עָשִׁיר שֶׁהִפְרִישׁ קֶן לְמָכְרָהּ וְלִקַּח בְּדָמֶיהָ כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה וְהֶעֱנִי - יָבִיא קֶן זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא קְדֻשַּׁת דָּמִים שֶׁהִיא נִדְחֵית. וְלָמָּה לֹא נִדְחֵית? מִפְּנֵי שֶׁדְּחוּי מֵעִקָּרוֹ אֵינוֹ דְּחוּי, וַחֲרֵי נִרְאֶה קֶן זוֹ לוֹ עַתָּה. עָנִי שֶׁהִקְרִיב קָרְבַּן עָשִׁיר - יָצָא, וְעָשִׁיר שֶׁהִקְרִיב קָרְבַּן עָנִי - לֹא יָצָא.

יום רביעי א' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. שְׁנוּי יֵשׁ בִּשְׁגָגַת טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר כְּרֻתוֹת. שֶׁכָּל הַכְּרֻתוֹת, כֵּיוָן שֶׁשָּׁגַג וְנוֹדַע לוֹ בַּסּוֹף שֶׁחָטָא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה - חֲרֵי זֶה חַיָּב חַטָּאת; אֲבָל בְּטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד עַד שֶׁתְּהֶיהָ לוֹ יְדִיעָה לַטֻּמְאָה וִידִיעָה לַקֹּדֶשׁ אוֹ לַמִּקְדָּשׁ בַּתְּחִלָּה, וִידִיעָה לַטֻּמְאָה וִידִיעָה לַקֹּדֶשׁ אוֹ לַמִּקְדָּשׁ בַּסּוֹף, וְהֶעְלֵם בֵּינְתַיִם. כֵּיצַד? נִטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁנִּטְמָא וְשֶׁהָיָה טָמֵא בְּשָׁעָה שֶׁאָכַל אוֹ שֶׁנִּכְנַס, וְשֶׁקֹּדֶשׁ הָיָה זֶה שֶׁאָכָלוֹ אוֹ מִקְדָּשׁ הָיָה זֶה שֶׁנִּכְנַס לוֹ - חֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקָּרְבָּן, עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁנִּטְמָא [וְשֶׁזֶּה קֹדֶשׁ] וְשֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס אוֹ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל. כֵּיצַד? נִטְמָא וְיָדַע שֶׁנִּטְמָא וְיָדַע שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ וְשֶׁזֶּה קֹדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ נֶעֱלְמָה מִמֶּנּוּ הַטֻּמְאָה וְשָׁכַח שֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ וְשֶׁזֶּה קֹדֶשׁ; אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְשָׁכַח שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁזֶּה בְּשַׂר קֹדֶשׁ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא טָמֵא, וְנִכְנַס אוֹ אָכַל; אוֹ שֶׁשָּׁגַג אוֹ שָׁכַח שֶׁנִּטְמָא וְשָׁכַח שֶׁזֶּה בְּשַׂר קֹדֶשׁ וְשֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ, וְנִכְנַס אוֹ אָכַל; וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ דְּבָרִים שֶׁנִּתְעַלְּמוּ מִמֶּנּוּ - חֲרֵי זֶה מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד בְּכָל צַד וְצַד מִשֵּׁשׁ מַחֲלוֹקוֹת אֵלּוּ. וּמִנַּיִן שֶׁדִּין שִׁגְגַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו כָּךְ הוּא? שֶׁחֲרֵי בִּשְׁאָר שְׁגָגוֹת נֶאֱמַר: בַּעֲשׂוֹתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם, אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - כֵּיוָן שֶׁיֵּדַע בַּסּוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדַע בַּתְּחִלָּה; וּבְטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו נֶאֱמַר: וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ, מִכְּלָל שֶׁהָיְתָה שָׁם יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְנֶאֱמַר וְהוּא יָדַע. [וְאָשֵׁם] הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהוּא צָרִיךְ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינְתַיִם.

ב. נִטְמָא וְיָדַע שֶׁנִּטְמָא [וְיָדַע שֶׁזֶּה קֹדֶשׁ וְשֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ] אֲבָל לֹא יָדַע בְּאֵי זֶה אֵב נִטְמָא, וְשָׁכַח שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר כָּךְ נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ, וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁנִּכְנַס אוֹ אַחַר שֶׁאָכַל בְּאֵי זֶה אֵב נִטְמָא - [חֲרֵי זֶה חַיָּב קָרְבָּן]; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא

יָדַע בַּתְּחִלָּה בְּאֵי זֶה אָב נִטְמָא, הוֹאִיל וְיָדַע שֶׁהוּא טָמֵא - חֲבֵרוֹ הָיְתָה שָׁם יְדִיעַת טֻמְאָה בַּתְּחִלָּה. אֲבָל אִם נֶעְלְמוּ מִמֶּנּוּ הִלְכוֹת טֻמְאָה, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, וְיָדַע שֶׁהַשֶּׁרֶץ מְטַמֵּא וְלֹא יָדַע בַּשְּׁעוּר, וְשָׁכַח שֶׁנָּגַע בַּשֶּׁרֶץ כְּלָל וְנִכְנַס אוֹ אָכַל, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ [שֶׁנָּגַע] בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ - חֲבֵרִי זֶה סָפֵק אִם חַיָּב קָרְבָּן אוֹ פָּטוּר. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא רָאָה הַמְּקֻדָּשׁ מִיָּמָיו וְלֹא הֵבִין מִקּוֹמוֹ, אִם נִטְמָא וְיָדַע שֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא יָדַע בַּתְּחִלָּה שֶׁזֶּהוּ מְקוֹמוֹ שֶׁחֲבֵרִי לֹא רָאֲהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ זָכַר הַטֻּמְאָה וְיָדַע שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ - חֲבֵרִי זֶה סָפֵק אִם יְדִיעָה שֶׁיֵּשׁ מִקְדָּשׁ בָּעוֹלָם יְדִיעָה, אוֹ עַד שֶׁיֵּדַע מְקוֹמוֹ תְּחִלָּה. יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִלּוּ הַחַיָּבִים קָרְבָּן מְסֻפָּק - אֵינָן מְבִיאִין קָרְבָּן, שֶׁמָּא יַכְנִיסוּ חֻלִּין לָעֲזָרָה. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא חַטַּאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסָּפֵק וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת? מִפְּנֵי שֶׁהַמֵּבִיא אוֹתָהּ מְחֻסַּר כִּפּוּרִים וְאָסוּר לֶאֱכֹל בַּקֳדָשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא כַּפָּרָתוֹ; אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר כִּפּוּרִים - אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן מְסֻפָּק.

ג. מִי שֶׁנִּטְמָא בָּעֲזָרָה - צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע תְּחִלָּה שֶׁנִּטְמָא וְשֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ, וְאִם נֶעְלַם מִמֶּנּוּ אַחֲרֵי כֵן שֶׁנִּטְמָא וַחֲבֵרִי הוּא זָכוּר שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ, אוֹ שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ שֶׁזֶּה מִקְדָּשׁ וְלֹא שָׁכַח שֶׁנִּטְמָא, אוֹ שֶׁנִּתְעַלְּמוּ מִמֶּנּוּ זֶה וָזֶה - כְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ יָבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. וְהוּא שֶׁיִּשְׁהֶה כְּשִׁעוּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ.

ד. מִי שֶׁטָּמֵא עַצְמוֹ בְּמֵזִיד וְלֹא שָׁהָה כְּשִׁעוּר - חֲבֵרִי זֶה סָפֵק, אִם שִׁעוּר הִשְׁתַּחֲוָיָה לְאָנוּס בִּלְבַד אוֹ אַף לְמֵזִיד. וּלְפִיכָךְ, אִם נֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְיָצָא וְלֹא שָׁהָה - אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן. וְכֵן אִם תָּלָה עַצְמוֹ בַּאֲוִיר עֲזָרָה - הַדָּבָר סָפֵק, אִם אֲוִיר עֲזָרָה כָּעֲזָרָה אוֹ אֵינוֹ כָּעֲזָרָה.

ה. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ בְּטֻמְאָה אוֹ לָאו - אֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי; שֶׁאֵין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל לֹא הוֹדַע אֶלָּא בְּכָרֵת שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת קְבוּעָה.

ו. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי שְׁבִילִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הָלַךְ בָּרִאשׁוֹן וְחָזַר וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי, וּבְעֵת שֶׁהָלַךְ בַּשֵּׁנִי שָׁכַח שֶׁהָלַךְ בָּרִאשׁוֹן, וְנֶעְלְמָה מִמֶּנּוּ טֻמְאָה זוֹ וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ - חַיָּב. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ בְּתִחְלָּה יְדִיעָה גְּמוּרָה לְטֻמְאָה אֶלָּא מִקְצָת יְדִיעָה, שֶׁחֲבֵרִי לֹא יָדַע שֶׁהָלַךְ בְּשֶׁנֵּי שְׁבִילִין שֶׁבְּהִלּוּךְ שְׁנֵיהֶן יְהֵא טָמֵא בְּוַדַּאי, וְאַף עַל פִּי כֵן חַיָּב חַטָּאת, שֶׁמִּקְצָת יְדִיעָה כְּכָל יְדִיעָה. הָלַךְ בָּרִאשׁוֹן וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ אָכַל קֹדֶשׁ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְפֵק טָמֵא.

ז. הִזָּה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי וְטָבַל, וְאַחַר שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ הָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְחָזַר וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - חַיָּב; שֶׁחֲבֵרִי נִכְנַס כְּשֶׁהוּא טָמֵא לַמִּקְדָּשׁ בְּוַדַּאי, אוֹ בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה אוֹ בְּפַעַם שֵׁנִיָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל יְדִיעָה מֵהֶן סְפֵק יְדִיעָה הִיא, שֶׁחֲבֵרִי כָּל שְׁבִיל מֵהֶן סָפֵק הוּא - כָּאן בְּטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו עָשׂוּ סְפֵק יְדִיעָה כִּידִיעָה.

ח. הָיָה טָמֵא וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: נִכְנַסְתָּ לַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: לֹא נִכְנַסְתִּי - נֶאֱמָן וְאֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן; שֶׁאִם יְרָצֶה, יֹאמַר מֵזִיד הָיִיתִי. אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: טָמֵא הָיִיתָ כְּשֶׁנִּכְנַסְתָּ לַמִּקְדָּשׁ וּבְפָנֵינוּ נִטְמֵאתָ וְיָדַעְתָּ שֶׁאַתָּה טָמֵא, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּין טֻמְאָה זוֹ שֶׁמְּעִידִין בָּהּ וּבֵין כְּנִיסָתוֹ לַמִּקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֹּאמַר כְּבָר טָבַלְתִּי, הוֹאִיל וְהִכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים וְאָמַר לֹא נִטְמֵאתִי מֵעוֹלָם - חֲבֵרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וּמֵבִיא קָרְבָּן עַל פִּיהֶם. אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה, קַל וָחֹמֶר שֶׁיְּבִיאוּהוּ לִידֵי קָרְבָּן הַקַּל, שֶׁחֲבֵרִי הִכְחִישָׁן.

ט. טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו שֶׁהָיָה לָהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְלֹא הָיָה לָהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין, עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ וְיָבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. וְשְׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּרִין. וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף - שְׁעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין. וְעַל זְדוֹן טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - פַּר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִם הָיָה מִזְּיד מִן הַכֹּהֲנִים; וְאִם הָיָה מִיִּשְׂרָאֵל - דַּם שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

יום חמישי ב' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. כָּל דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת קְבוּעָה, אִם שָׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה וְהוֹרוּ לְהַתִּירוֹ, וְשָׁגְגוּ הָעָם בְּהוֹרָאָתָן וְעָשׂוּ הָעָם וְהֵם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתָן, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לְבֵית דִּין שֶׁטָּעוּ - חֲבֵרִי בֵּית דִּין חַיָּבִין לְהָבִיא קָרְבַּן חַטָּאת עַל שִׁגְגָתָן בְּהוֹרָאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵן בְּעַצְמָן מַעֲשֶׂה; שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל עֲשִׂיַּת בֵּית דִּין כְּלָל בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ, אֶלָּא עַל הוֹרָאָתָן בִּלְבַד. וּשְׁאָר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם הָעוֹשִׂין, מִפְּנֵי שֶׁתָּלוּ בְּבֵית דִּין. וּמַה הוּא הַקָּרְבָּן שֶׁמְּבִיאִין עַל שִׁגְגָה זוֹ? אִם בַּעֲבוֹדָה זָרָה שָׁגְגוּ וְהוֹרוּ - מְבִיאִין פַּר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. וְקָרְבָּן זֶה הוּא הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעְשְׂתָה לִשְׁגָגָה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁבִּשְׁגִגַת עֲבוֹדָה זָרָה הוּא מְדַבֵּר. וְאִם בִּשְׁאָר כְּרֵתוֹת שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה שָׁגְגוּ וְהוֹרוּ - מֵבִיא כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט פַּר חַטָּאת. וְזֶהוּ הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁאִם שָׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה - מְבִיאִין כָּל הַקָּהָל שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים עוֹלוֹת וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׂעִירִים חַטָּאוֹת. וְהֵם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁחֲבֵרִי דָּמָן נִכְנָס לִפְנִים. וְהֵם הַנִּקְרָאִין שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה. וְאִם בִּשְׁאָר הַמִּצְוֹת שָׁגְגוּ - מְבִיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים חַטָּאוֹת. וְהֵן נִשְׂרָפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָם נִכְנָס לִפְנִים. וְכָל פַּר מֵהֶן נִקְרָא פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל - כָּל קָהָל וְקָהָל; וְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט קְרוּי קָהָל, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲמֹד יְהוֹשָׁפָט בִּקְהַל יְהוּדָה. בֵּין שֶׁעָשׂוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שִׁבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ, בֵּין שֶׁעָשׂוּ רֹב יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְעוּט מִנִּין הַשְּׁבָטִים, בֵּין שֶׁעָשׂוּ רֹב הַשְּׁבָטִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְעוּט כָּל יִשְׂרָאֵל - מְבִיאִין כְּמִנְיַן כָּל הַשְּׁבָטִים, פַּר לְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה פַּר

וְשָׁעִיר לְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט, שֶׁאַף אִלּוּ שָׁלֹא חָטְאוּ מְבִיאִין עַל יְדֵי הַחוֹטְאִים. אֲפִלּוּ עָשָׂה שֵׁבֶט אֶחָד בִּלְבַד וְהוּא רֹב הַקָּהָל - חֵרֵי כָּל הַצִּבּוּר מְבִיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׂעִירִים.

ב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָהֶן אִם שָׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה אוֹ לֹא שָׁגְגוּ - אֵינָן חַיָּבִין בְּאָשָׁם תָּלוּי; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת - עַד שֶׁתִּוָּדַע וְאַחַר כָּךְ יִתְחַיְּבוּ בַּקָּרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁבֵּית דִּין חַיָּבִין וְאִלּוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן? כְּשֶׁהָיוּ הַמּוֹרִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד; וְיִהְיֶה רֹאשׁ יְשִׁיבָה עִמָּהֶן בַּהוֹרָאָה; וְיִהְיוּ כֻּלָּן רְאוּיִין לְהוֹרָאָה; וְיִטְעוּ כֻּלָּן אוֹ רֻבָּן בְּדָבָר זֶה שֶׁהוֹרוּ בּוֹ; וְיוֹרוּ בְּפָרוּשׁ וְיֹאמְרוּ לָעָם: מֻתָּרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת, וְכֵן אִלּוּ שָׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין, אִם אָמְרוּ לַאֲחֵרִים: מֻתָּרִים אַתֶּם לַעֲשׂוֹת; וְיַעֲשׂוּ כָּל הַקָּהָל אוֹ רֻבּוֹ עַל פִּיהֶם; וְיִהְיוּ הָעוֹשִׂים שׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם וּמְדַמִּים שֶׁהַדָּבָר שֶׁהוֹרוּ בּוֹ כַּדָּת הוֹרוּ; וְיוֹרוּ לְבַסּוֹף מִקָּצָת וּלְקִיּם מִקָּצָת, לֹא שֶׁיַּעֲקְרוּ כָּל הַגּוּף; וּכְשֶׁיִּוָּדַע לָהֶם יֵדְעוּ גּוּפוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁהוֹרוּ בּוֹ בִּשְׁגָגָה. בְּכָל אֵלּוּ הַמְאֹרָעִים הוּא שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין חַיָּבִין בַּקָּרְבָּן וְהָעוֹשֶׂה עַל פִּיהֶם פָּטוּר. אֲבָל אִם חָסֵר אַחַת מִכָּל אֵלּוּ הַדְּרָכִים - חֵרֵי בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, וְכָל מִי שֶׁשָּׁגַג וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ.

יום שישי ג' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

א. כֵּיצַד אִם חָסֵר אַחַת מִכָּל הַדְּרָכִים שֶׁבֵּאַרְנוּ - יִפָּטְרוּ בֵּית דִּין וְיִתְחַיְּבוּ הָעוֹשִׂים? חֵרֵי שֶׁהוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים לָהֶם שֶׁחֵלֶב הַקֵּבָה מֻתָּר, וַאֲכָלוּהוּ אֲנָשִׁי מְקוֹמָם עַל פִּיהֶם - אוֹתוֹ בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. וְכֵן אִם הוֹרוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁדָּם הַלֵּב מֻתָּר, וְלֹא הָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה עִמָּהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן אֵינוֹ רָאוּי לִהְיוֹת מְמֻנֶּה בַּסַּנְהֶדְרִין, כְּגוֹן שֶׁהָיָה גֵּר אוֹ מַמְזֵר אוֹ זָקֵן אוֹ שָׁלֹא רָאָה בָּנִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְעָשׂוּ הָעָם עַל פִּיהֶם וְאָכְלוּ דַּם הַלֵּב - חֵרֵי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְגוֹמֵר. וּמִנַּיִן שֶׁעַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן רְאוּיִין לְהוֹרָאָה? שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה - עַד שֶׁיִּהְיוּ לָהֶם כְּעֵינַיִם. וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה; מָה הָעֵדָה הָאֲמוּרָה בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת - כֻּלָּן רְאוּיִין לְהוֹרָאָה, אַף עֵדָה הָאֲמוּרָה בִּשְׁגָגָה זוֹ - עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן רְאוּיִין לְהוֹרָאָה. וְכֵן אִם הוֹרוּ, וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן שָׁטָעוּ וְאָמַר לָהֶם: טוֹעִים אַתֶּם, וְרַבּוּ עָלָיו הַמַּתִּירִים וְהִתִּירוּ - חֵרֵי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁעָשָׂה עַל פִּיהֶם חַיָּב לְהָבִיא חַטָּאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ - עַד שֶׁיִּשְׁגּוּ כָּל הַסַּנְהֶדְרִין. יָדַע אֶחָד מִן הַסַּנְהֶדְרִין אוֹ מִעוּטָן שֶׁטָּעוּ הַמַּתִּירִין וְשָׁתְקוּ, הוֹאִיל וְהוֹרוּ וְלֹא הָיָה שָׁם חוֹלֵק וּפָשְׁטָה הַהוֹרָאָה בְּרֹב הַקָּהָל - חֵרֵי בֵּית דִּין חַיָּבִין בַּקָּרְבָּן, וְכֻלּוֹ שֶׁעָשָׂה עַל פִּיהֶם פָּטוּר. וְאִלּוּ שֶׁשָּׁתְקוּ, אִם עָשׂוּ עַל פִּי אִלּוּ שֶׁהוֹרוּ - חֵרֵי אִלּוּ חַיָּבִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תָּלוּ בְּבֵית דִּין. וְכֵן אִם נָשְׂאוּ וְנָתְנוּ בַּדָּבָר וְאָמְרוּ: דָּבָר זֶה מֻתָּר הוּא, וְלֹא הוֹרוּ לָעָם וְלֹא אָמְרוּ לָהֶם: מֻתָּרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת, וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ מֵהֶן בְּעֵת שֶׁנֶּמְרוּ מֻתָּר וְהָלַךְ וְעָשָׂה כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁמַע - חֵרֵי כָּל הָעוֹשֶׂה חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה, וּבֵית דִּין פְּטוּרִין, שֶׁחֵרֵי לֹא הוֹרוּ לָהֶם בְּפֵרוּשׁ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן אִם הוֹרוּ וְעָשׂוּ מִעוּט הַקָּהָל עַל פִּיהֶם וְנוֹדְעָה הַשִּׁגָּגָה - חֵרֵי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְאִלּוּ הַמְּעוּט שֶׁעָשׂוּ חַיָּבִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵבִיא חַטָּאתוֹ.

ב. וְהַסַּנְהֶדְרִין עַצְמָן שֶׁעָשׂוּ בְּהוֹרָאָתָן - אֵינָן מִצְטָרְפִין לְרֹב הַקָּהָל, עַד שֶׁיִּהְיוּ הָרֹב שֶׁעָשׂוּ חוּץ מִן הַסַּנְהֶדְרִין. עָשׂוּ רֹב אֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאִלּוּ הָעוֹשִׂים שֶׁבֶט אֶחָד, וְכֵן אִם עָשׂוּ רֹב הַשְּׁבָטִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִעוּט הַקָּהָל - בֵּית דִּין חַיָּבִים, וְהָעוֹשִׂין פְּטוּרִין. כֵּיצַד? הָיוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶחָד, וְהָיוּ הָעוֹשִׂין בְּהוֹרַאַת בֵּית דִּין שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶחָד וַחֲרֵי כֻּלָּן בְּנֵי יְהוּדָה בִּלְבַד, אוֹ שֶׁהָיוּ הָעוֹשִׂים בְּנֵי שִׁבְעָה שְׁבָטִים כֻּלָּן אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵאָה אֶלֶף - חֵרֵי בֵּית דִּין חַיָּבִין, וְכָל הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל יוֹשְׁבֵי חוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁאֵין קָרוּי קָהָל אֶלָּא בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְשֵׁבֶט מְנֻשֶּׁה וְאֶפְרַיִם אֵינָן חֲשׁוּבִין כִּשְׁנֵי שְׁבָטִים לָעִנְיָן הַזֶּה, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם שֵׁבֶט אֶחָד.

ג. הָיוּ הָעוֹשִׂים מְרֻבִּין בִּשְׁעַת הַחֵטְא וּמוּעָטִין בִּשְׁעַת יְדִיעָה, אוֹ מוּעָטִין בִּשְׁעַת הַחֵטְא וּמְרֻבִּין בִּשְׁעַת יְדִיעָה - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר שְׁעַת הַמַּעֲשֶׂה.

ד. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּחֵלֶב מִן הַחֲלָבִים שֶׁהוּא מֻתָּר, וְאָכַל מִעוּט הַקָּהָל עַל פִּיהֶם, וְנוֹדַע לָהֶם שֶׁחָטְאוּ וְחָזְרוּ בָּהֶן, וְאַחַר כָּךְ הוֹרוּ שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית מֻתֶּרֶת, וְעָבַד אוֹתָהּ עֲבוֹדָה זָרָה מִעוּט אַחַר עַל פִּיהֶם, וּכְשֶׁיִּצְטָרְפוּ הָאוֹכְלִים לָעוֹבְדִים יִהְיוּ רֹב - חֵרֵי אִלּוּ מִצְטָרְפִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה הַמּוֹרָה בֵּינוֹנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַמּוֹרֶה בֵּית דִּין אֶחָד; אֲבָל אִם מֵת בֵּית דִּין שֶׁהוֹרָה תְּחִלָּה, וְעָמַד אַחֵר וְהוֹרוּ - אֵין אִלּוּ מִצְטָרְפִין לָאִלּוּ.

ה. אֲפִלּוּ הוֹרוּ שְׁנֵי בָתֵּי הַדִּינִים בְּדָבָר אֶחָד, כְּגוֹן חֵלֶב וְחֵלֶב אוֹ דָם וָדָם. וְכֵן אִם לֹא הָיוּ הָעוֹשִׂים שׁוֹגְגִין עַל פִּי הַהוֹרָאָה - חֵרֵי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל הָעוֹשִׂים חַיָּבִין. כֵּיצַד? הוֹרוּ בֵּית דִּין לֶאֱכֹל חֵלֶב הַקֵּבָה כֵּלּוֹ, וְיָדַע אֶחָד מִן הַקָּהָל שֶׁטָּעוּ וְשֶׁחֵלֶב הַקֵּבָה אָסוּר, וַאֲכָלוֹ מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן, שֶׁהָיָה עוֹלֶה עַל דַּעְתָּן שֶׁמְּצָוָה לִשְׁמֹעַ מִבֵּית דִּין אַף עַל פִּי שֶׁהֵם טוֹעִים - חֵרֵי זֶה הָאוֹכֵל חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה עַל אֲכִילָתוֹ, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְמְנַיַן הַשּׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה זֶה שֶׁיָּדַע שֶׁטָּעוּ חָכָם אוֹ תַּלְמִיד שֶׁהִגִּיעַ לַהוֹרָאָה; אֲבָל אִם הָיָה עַם הָאָרֶץ - חֵרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁאֵין יְדִיעָתוֹ בְּאִסּוּרִין יְדִיעָה וְדַאִית, וּמִצְטָרֵף לִכְלַל הַשּׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם. וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁטָּעוּ, וְנִתְכַּוֵּן לֶאֱכֹל שֶׁמֶן וְחֵלֶב, וְאָכַל חֵלֶב הַקֵּבָה שֶׁהִתִּירוּהוּ, וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁהוּא חֵלֶב הַקֵּבָה - חֵרֵי זֶה חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁאֲכִילָתוֹ מִפְּנֵי שִׁגְגָתוֹ, לֹא מִפְּנֵי הַהוֹרָאָה. וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְמְנַיַן הַשּׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה שִׁגְגָה אַחַת לַכֹּל. וְכֵן אִם תָּלָה בְּעַצְמוֹ וְאָכַל חֵלֶב הַקֵּבָה שֶׁהוֹרוּ לְהַתִּירוֹ לֹא מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן אֶלָּא

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵתָר בְּדַעְתּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַתּוֹלֶה בְּבֵית דִּין - פָּטוּר, וְהוּא שֶׁיְּהֵא שָׁם כָּל הַדְּרָכִים שֶׁמָּנִינוּ; וְכָל הַחַיָּב בִּפְנֵי עַצְמוֹ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְרֹב הַשּׁוֹגְגִים.

ו. הוֹרוּ בֵּית דִּין לְהַתִּיר דָּבָר הָאָסוּר בְּזָדוֹן, וְעָשׂוּ הַקָּהָל עַל פִּיהֶם בִּשְׁגָגָה - בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְזִידִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חַיָּב קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג. הוֹרוּ בֵּית דִּין בִּשְׁגָגָה, וְיָדְעוּ הַקָּהָל שֶׁטָּעוּ וְשֶׁאֵין רָאוּי לְקַבֵּל מֵהֶן, וְאַף עַל פִּי כֵן עָשׂוּ הַקָּהָל עַל פִּיהֶם - אֵלּוּ וַאֲלוּ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן. בֵּית דִּין פְּטוּרִין - שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ הַקָּהָל מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן שֶׁהִטְעָתַם; וְכָל הָעוֹשִׂים פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן - מִפְּנֵי שֶׁמְּזִידִין הֵם, שֶׁהֲרֵי יָדְעוּ שֶׁטָּעוּ וְשֶׁאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

שבת קודש ד' טבת ה'תשע"א

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. בֵּית דִּין שֶׁשָּׁגְגוּ וְהוֹרוּ לַעֲקֹר גּוּף מִגּוּפֵי תּוֹרָה, וְעָשׂוּ כָּל הָעָם עַל פִּיהֶם - בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעוֹשִׂים חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנֶעְלַם דָּבָר - וְלֹא כָּל הַגּוּף.

ב. לְעוֹלָם אֵין בֵּית דִּין חַיָּבִין עַד שֶׁיּוֹרוּ לְבַטֵּל מִקְצָת וּלְקַיֵּם מִקְצָת בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה וּמְבֹאָרִים, וְאַחַר כָּךְ יְהִיוּ בֵּית דִּין חַיָּבִין בְּקָרְבָּן, וְהָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין. כֵּיצַד? שָׁגְגוּ וְהוֹרוּ שֶׁמַּתָּר לְהִשְׁתַּחֲוֹות לַעֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ שֶׁמַּתָּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁמַּתָּר לָבוֹא עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם - הֲרֵי אֵלּוּ כְּמִי שֶׁאָמְרוּ: אֵין שַׁבָּת בַּתּוֹרָה, אוֹ אֵין עֲבוֹדָה זָרָה בַּתּוֹרָה, אוֹ אֵין נִדָּה בַּתּוֹרָה, שֶׁעָקְרוּ כָּל הַגּוּף, וְאֵין זוֹ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה שִׁגְגַת הוֹרָאָה אֶלָּא שִׁכְחָה. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, וְכָל הָעוֹשֶׂה עַל פִּיהֶן חַיָּב חַטָּאת בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֲבָל אִם טָעוּ וְהוֹרוּ וְאָמְרוּ: הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת הוּא שֶׁחַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר: אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֲבָל הַזּוֹרֵק אוֹ הַמּוֹשִׁיט מֵתָר, אוֹ שֶׁעָקְרוּ אָב מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת וְהוֹרוּ שֶׁאֵינָהּ מְלָאכָה - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: הַמְּשׁוּתָּפִין לַעֲבוֹדָה זָרָה בְּפָשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם הוּא הַחַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, אֲבָל הַכּוֹרֵעַ עַל הָאָרֶץ וְלֹא פָּשַׁט יָדָיו וְרַגְלָיו הֲרֵי הוּא מֵתָר - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: הַבָּא עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁרַאֲתָה דָּם בַּיּוֹם הוּא חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל יְמֵי זוֹבָהּ, אֲבָל רָאֲתָה בַּלַּיְלָה מֵתָר לָבוֹא עָלֶיהָ; וְכֵן אִם הוֹרוּ וְאָמְרוּ, שְׁמֵי שֶׁפֵּרְשָׁה אִשְׁתּוֹ נִדָּה בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ מֵתָר לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ, שֶׁהָאוֹכֵל דָּם שֶׁיָּצָא בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה הוּא חַיָּב, אֲבָל הָאוֹכֵל דַּם הַלֵּב מֵתָר - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּטָעֲיוֹת אֵלּוּ, אִם הוֹרוּ בָּהֶן וְעָשׂוּ רֹב הַקָּהָל עַל פִּיהֶן - פְּטוּרִין, וּבֵית דִּין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתָן.

ג. הוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁיָּצָא הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁנִּתְכַּסִּית הַחַמָּה וְדִמּוּ שֶׁשָּׁקְעָה חַמָּה, וְאַחַר כָּךְ זָרְחָה - אֵין זוֹ הוֹרָאָה אֶלָּא טָעוּת, וְכָל שֶׁעָשָׂה מִלָּאכָה חַיָּב, אֲבָל בֵּית דִּין פְּטוּרִין. וְכֵן אִם הִתִּירוּ בֵּית דִּין אֶשֶׁת אִישׁ לְהִנָּשֵׂא, לְפִי שֶׁהֵעִידוּ בִּפְנֵיהֶם שְׁמֹת בַּעְלָהּ, וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ - אֵין זוֹ הוֹרָאָה אֶלָּא טָעוּת, וְהָאִשָּׁה וּבַעְלָהּ הָאַחֲרוֹן חַיָּבִין חַטָּאת עַל שִׁגְגָתָן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בִּשְׁגָגָה וְשָׁכְחוּ עַצְמוֹ שֶׁל חֵטְא שֶׁהוֹרוּ בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן יוֹדְעִים בְּוַדַּאי שֶׁחָטְאוּ בִּשְׁגָגָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעָם מוֹדִיעִין אוֹתָן וְאוֹמְרִים לָהֶן: בְּכָךְ וָכָךְ הוֹרִיתֶם לָנוּ - הֵם פְּטוּרִין, וְהָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חַיָּבִין בִּפְנֵי עַצְמָן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ - לֹא שִׁיּוֹדִיעוּ אוֹתוֹ הַחוֹטְאִים. כֵּיצַד? שָׁגְגוּ וְהִתִּירוּ חֵלֶב שֶׁעַל גַּבֵּי הַקֶּבָה וַאֲכָלוּהוּ רֹב הָעָם, וְאַחַר שֶׁיָּדְעוּ שֶׁשָּׁגוּ בְּהוֹרָאָה וְשֶׁהִתִּירוּ דָּבָר שֶׁחַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת קְבוּעָה נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם מִקְצָת הַחֲלָבִים הִתִּירוּ אוֹ מִקְצָת הַדְּמִים הִתִּירוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה.

ה. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בִּשְׁגָגָה וְנוֹדְעָה לָהֶם שִׁגְגָתָן, בֵּין שֶׁהֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן בֵּין שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ, כָּל הָעוֹשֶׂה כְּפִי הוֹרָאָתָן שָׁפָטְטָה בְּרֹב הַצִּבּוּר מֵאַחַר שֶׁיָּדְעוּ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי; הוֹאִיל וְהָיָה לוֹ לִשְׁאֹל בְּכָל עֵת עַל דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּבֵית דִּין וְלֹא שָׁאַל - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁהָיָה עִם בֵּית דִּין בַּמְּדִינָה; אֲבָל מִי שֶׁרָאָה הַהוֹרָאָה וְהָלַךְ לִמְדִינָה אַחֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אַחַר שֶׁיָּדְעוּ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בָּהֶן וַהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאֹל. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַנִּבְהָל לָצֵאת, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצָא לַדֶּרֶךְ, וְעָשָׂה עַל פִּיהֶם מֵאַחַר שֶׁיָּדְעוּ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

המשך מעמוד סא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מהכלי, וגם בתפילין כך הוא. אך לדעת הרמב"ם, אין החסרון מצד העדר אפשרות השימוש בפועל, אלא שלאחר המילוי בטלה צורת ה'תוך' של הכלי כי המילוי התאחד עמו, ואילו בתפילין הפרשיות והבתים הן שתי קדושות שונות ולכן הבתים נותרו כלי שיש בו בית קיבול ומקבלים טומאה.

(רשימות שיעורים (סולובייציק) סוכה ע' סח)

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח כסלו־ד' טבת ה'תשע"א

יום ראשון כ"ח כסלו ה'תשע"א

יום שני כ"ט כסלו ה'תשע"א

יום שלישי ל' כסלו ה'תשע"א

יום רביעי א' טבת ה'תשע"א

יום חמישי ב' טבת ה'תשע"א

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָדוּן בְּטֻמְאַת אֳכָלִין וּמַשְׁקִין כַּדִּינִים הָאֲמוּרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־תּוֹרַת טֻמְאַת אֳכָלִין וּמַשְׁקִין כֻּלָּם.

יום שישי ג' טבת ה'תשע"א

מצות עשה קז.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַמֵּת מְטַמֵּא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי טֻמְאַת מֵת.

שבת קודש ד' טבת ה'תשע"א

מצות עשה קח.

הַמִּצְוָה הַק"ח — שֶׁצִּוָּנוּ בְּדִינֵי מֵי נִדָּה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), הַמְטַהֲרִים בְּאֹפֶן מְסֻיָּם וּמְטַמְּאִים בְּאֹפֶן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הלכות פרה אדומה). דַּע, שֶׁשִּׁלְשָׁה עָשָׂר מִינֵי הַטֻּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדַם מִנְיָנָם, וְהֵם: טֻמְאַת נִבְלָה וְטֻמְאַת שְׁרָצִים וְטֻמְאַת אָכְלִים וְטֻמְאַת נִדָּה וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת וְטֻמְאַת צָרַעַת אָדָם וְטֻמְאַת צָרַעַת הַבֶּגֶד וְטֻמְאַת צָרַעַת הַבַּיִת וְטֻמְאַת הַזָּב וְטֻמְאַת הַזָּבָה וְטֻמְאַת שִׁכְבַת זֶרַע וְטֻמְאַת מֵת וְטֻמְאַת מֵי נִדָּה וְטָהֳרָתָם — כָּל־אֶחָד מֵהֶם מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל־מְצָוָה מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וּתְנָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפָרָשַׁת "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ" וּבְפָרָשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפָרָשַׁת "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה"; וְאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת כָּל־הַמִּקְרָאוֹת שֶׁבָּאוּ בְּטֻמְאוֹת אֵלּוּ. אֲבָל דִּינֵי כָּל־הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלְכוֹת כָּל־מִין מֵהֶם — הֲרֵי סֵדֶר טְהָרוֹת כּוֹלֵל כָּל־זֶה. מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מַסֶּכְתּוֹת — מֵהֶן מַסֶּכֶת טְהָרוֹת וּמַסֶּכֶת מַכְשִׁירִין וּמַסֶּכֶת עֻקְצִים, שֶׁשָּׁלֹשׁ מַסֶּכְתּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת טֻמְאַת אָכְלִין בִּלְבַד, וּבִשְׁבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אַף אִם נִזְדַּמֵּן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאָר הַטֻּמְאוֹת, הֲרֵי לֹא בָּאוּ שָׁם אֶלָּא בְּמִקְרֶה. בְּדוֹמֶה לְכָךְ כּוֹלֶלֶת מַסֶּכֶת נִדָּה כָּל־דִּינֵי מִצְוֹת טֻמְאַת נִדָּה וְזָבָה וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת, וּבְמַסֶּכֶת כְּרֵתוֹת יֵשׁ גַּם־כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טֻמְאַת יוֹלֶדֶת. מַסֶּכֶת נְגָעִים כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבֶגֶד וָבַיִת; וּמַסֶּכֶת זָבִים כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַת זֶרַע; וּמַסֶּכֶת אָהָלוֹת כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי טֻמְאַת מֵת; וּמַסֶּכֶת פָּרָה כּוֹלֶלֶת דִּינֵי מֵי נִדָּה לְטַמֵּא וּלְטַהֵר. אֲבָל טֻמְאַת נְבֵלָה וְטֻמְאַת שֶׁרֶץ לֹא יִחֲדוּ לָהֶן מַסֶּכְתּוֹת, אֶלָּא דִּינֵיהֶן מְפֻזָּרִים בְּכַמָּה מִקּוֹמוֹת בְּסֵדֶר זֶה, רֻבָּם בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים וּטְהָרוֹת. וְכֵן דִּבְּרוּ עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמַסֶּכֶת עֵדֻיּוֹת. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ אָנוּ סֵדֶר זֶה כֻּלּוֹ, כְּלוֹמַר: סֵדֶר טְהָרוֹת, פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְעַיֵּן בְּסֵפֶר אַחֵר עִמּוֹ בְּשׁוּם דָּבָר מֵעִנְיְנֵי הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

מֵיבַעְיָא לִי, שמא מודה רבי יהודה, שהרי בזה יותר יש לומר שמחשבות מעורבות הן.

שואלת הגמרא: **אִי חָכְמִי הַשְׁתָּא נָמֵי** – גם עכשיו ששאל לוי על כזית למחר בחוץ, אין זה ברור שיפשוט רבי את כל ספיקותיו בתשובה אחת, **דְּהָתְנָא אִי אָמַר לֵיהּ כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ פָּרָטָא** ואומר בזה רבי יהודה 'תפוס לשון ראשון' **כָּל שֶׁכֵּן** לגבי **כַּזַּיִת וְכַזַּיִת** יסבור רבי יהודה **כֵּן, אֶלָּא אִי אָמַר לֵיהּ** ש'כזית למחר בחוץ' **כְּלָלָא** הוא ומחשבות מעורבות הן, **אֲבָתֵי כַּזַּיִת וְכַזַּיִת מֵיבָעֵי לֵיהּ** – ישאר ללוי ספק.

עונה הגמרא: אף אם היה משיב ש'כזית למחר בחוץ' הוא דיבור כולל, היה מבין לוי מה הדין ב'כזית וכזית' מתוך נימת הדיבור של רבי, שאם 'כזית וכזית' הוא דיבור כולל, **אִם כֵּן מֵרֵתַּח רָתַח** – היה כועס רבי על ששאל ממנו שלא כהלכה,

שמואל־א כ לו־מב כא א־ה

לו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מְצָא נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבִרוֹ: לז וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה: לח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּי (הַחִצִּים קרי) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יֵדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבֵיא הָעִיר: מא הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ ו אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה ו בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:פ

כא א וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וִיהוֹנָתָן בָּא הָעִיר: ב וַיָּבֹא דָוִד נֹבָה אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיֶּחֱרַד אֲחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה לְבַדֶּךָ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ: ג וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צִוַּנִי דָבָר וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אַל־יֵדַע מְאוּמָה אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָנֹכִי שֹׁלֵחֲךָ וַאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאֶת־הַנְּעָרִים יוֹדַעְתִּי אֶל־מְקוֹם פְּלֹנִי אַלְמוֹנִי: ד וְעַתָּה מַה־יֶּשׁ תַּחַת־יָדְךָ חֲמִשָּׁה־לֶחֶם תְּנָה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא: ה וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת־דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין־לֶחֶם חֹל אֶל־תַּחַת יָדִי כִּי־אִם־לֶחֶם קֹדֶשׁ יֵשׁ אִם־נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אַךְ מֵאִשָּׁה:פ

רש"י

(לו) להעבירו. החצי עבר את הנער: **(מא) מאצל הנגב.** (תרגום:) מסטר אבן אתא דלקבל דרומא: **עד דוד הגדיל.** הרבה לבכות: **(מב) לך לשלום.** והשבועה אשר נשבענו, ה' יהיה עד עליה עד עולם: **(ג) ואל הנערים יודעתי.** לשון טורח, הנערים אשר יצאו עמי, הטרחתים לרוץ לפני אל מקום פלוני אלמוני: **יודעתי.** כמו (שופטים ח טז): ויודע בהם את אנשי סכות: **פלוני אלמוני.** 'אלמון' מאין שם, שאיני חפץ להזכיר, כי דבר סתר הוא: **פלוני.** כמו (דברים יז ח): 'כי יפלא', יתכסה: **(ד) או הנמצא.** אם אין חמשה, תן לי מה שנמצא בידך: **(ה) אך מאשה.** בקושי אני מאכילן לזרים, אך זה אי אפשר שאאכילנו לטמאים:

מצודת דוד

(לו) הנער רץ. אחר שירה החץ הראשון, רץ הנער אחריו, ובעודו רץ, ירה השני להעביר אותו להלאה מהחץ הראשון: **(לז) עד מקום החצי.** אשר ירה בראשונה: **הלא החצי.** אשר יריתי באחרונה, הלא היא ממך והלאה: **(לח) מהרה חושה.** רוץ מהר אחר השניה, ולא תעמוד במקום הראשונה: **את החצים.** הראשונה והשניה: **(לט) לא ידע מאומה.** מהסימן הנעשה ביריית אלו החצים: **(מ) את כליו.** הקשת והחצים: **(מא) הנער בא.** רצה לומר: הלך לבוא העירה: **ודוד קם.** היות מתחלה היו שם אנשים, ולא היה יכול לדבר עם דוד פנים אל פנים וכאשר חשש מזה מאז, ולכך עשה הסימן עם החצים, וכאשר גמר הסימן, הלכו להם האנשים, ושלח גם הוא את הנער, וכאשר שמע דוד בשלחו את הנער, הבין בדבר שאין שם איש, וקם ממקומו והלך אליו: **מאצל הנגב.** מצד הדרומי של אבן האזל, ויהונתן ירה החצים מול צד הצפוני: **לאפיו.** על פניו: **את רעהו.** עם רעהו, על כי היה קשה להם הפרידה: **עד דוד הגדיל.** הרבה לבכות יותר מיהונתן: **(מב) אשר נשבענו.** כאומר זכור תזכור אשר נשבענו ואמרנו: ה' יהיה לעד ביני ובינך וכו': **(א) ויקם וילך.** על דוד יאמר: **(ב) ויחרד.** מיהר בחרדה לקראתו: **מדוע אתה לבדך.** שאין מהראוי לשר וגדול ללכת יחידי: **(ג) אשר וכו'.** רצה לומר: לא מה שהמלך שלחני, ולא מדבר השליחות אשר צוני, ולזה באתי הנה יחידי: **ואת הנערים.** המשרתים שלי, הודעתי אותם ללכת אל מקום פלוני אלמוני, רצה לומר: הנסתר והמכוסה ואין לגלותה, ושמה ימתינו עד בואי: **(ד) ועתה.** הואיל ומהלכי היא בסוד, אין להמציא לי לחם מזולת, לזאת מה יש מהלחם תחת ידך, אם חמשה תנה בידי: **או הנמצא.** רצה לומר: ואם אין חמשה בידך, תן הנמצא ואם פחות מחמשה: **(ה) לחם קדש.** לחם הפנים היו, וכבר נסתלקו מהשלחן והוקטרו הבזיכין: **אם נשמרו הנערים.** הם הנערים שאמר דוד ששלחם אל מקום פלוני אלמוני, וחשב שהאמת אתו ולהם יביא הלחם: **אך מאשה.** כאלו אמר אך אם נשמרו הנערים מאשה, רצה לומר: מטומאת קרי, ואף שהלחם ההוא אסור לזרים, מכל מקום רצה להאכילם מחמת גודל הרעבון, אולם דוקא לטהורים:

מצודת ציון

(לו) מורה. מלשון יריה והשלכה: **(לז) אחרי הנער.** רצה לומר אל הנער כשהוא אחריו: **(לח) חושה.** גם היא כענין מהירות, כמו (תהלים לח כג): חושה לעזרתי, וכפל הדבר במלות שונות: **(מא) הגדיל.** מלשון גודל ורבוי: **(ב) נבה.** היא נוב, והה"א בסופה, במקום למ"ד בתחילתה: **(ג) יודעתי.** כמו הודעתי: **פלוני.** מלשון פלא ומכוסה: **אלמוני.** מלשון, אלם, ורצה לומר אין לגלות המקום ולאומרה, כאלם לא יפתח פיו, וכן (מלכים־ב ו ח): אל מקום פלוני אלמוני תחנותי: **(ד) תחת ידך.** רוצה לומר ברשותך: **(ה) חול.** חולין:

תהלים ז יא-יח ח א-ה

יא מָגִנִּי עַל־אֱלֹהִים מוֹשִׁיעַ יִשְׁרֵי־לֵב: יב אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל־יוֹם: יג אִם־לֹא יָשׁוּב חַרְבּוֹ
יִלְטוֹשׁ קַשְׁתּוֹ דָּרַךְ וַיְכוֹנְנָהּ: יד וְלוֹ הֵכִין כְּלֵי־מָוֶת חִצָּיו לְדַלְקִים יִפְעָל: טו הִנֵּה יְחַבֵּל־אָוֶן וְהָרָה עָמָל
וְיָלַד שָׁקֶר: טז בּוֹר כָּרָה וַיַּחְפְּרֵהוּ וַיִּפֹּל בְּשַׁחַת יִפְעָל: יז יָשׁוּב עָמָלוֹ בְרֹאשׁוֹ וְעַל קָדְקָדוֹ חֲמָסוֹ יֵרֵד:
יח אוֹדֶה יְהוָה כְּצִדְקוֹ וַאֲזַמְּרָה שֵׁם־יְהוָה עֶלְיוֹן:

א לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית מִזְמוֹר לְדָוִד: ב יְהוָה אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־תְּנָה הוֹדְךָ
עַל־הַשָּׁמָיִם: ג מִפִּי עוֹלְלִים ׀ וְיוֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: ד כִּי־אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ
מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: ה מָה־אֱנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ:

רש״י

(יב) שופט צדיק. אתה לשפוט צדק: **זועם בכל יום.** כשרואה את מעשה הרשעים: **(יג) אם לא ישוב.** הרשע מרשעו: **חרבו ילטוש.** הקב״ה עליו ילטוש פורביר״א בלעז וידרוך קשתו: **(יד) ולו.** ולרשע הכין הקב״ה כלי מות: **לדלקים.** לרודפים כמו כי דלקת אחרי (בראשית לא) וכן פירושו חציו להרוג את הרשעים הדולקים את הצדיקים יפעל הקב״ה ויזמינם להמיתם, כל דליקה ל׳ רדיפה היא: **(טו) יחבל.** ל׳ הריון ולידה כמו (שיר ח) שמה חבלתך אמך: **והרה עמל וילד שקר.** כל מה שהוא מוליד ויגע הכל משקר בו שאינו מתקיים בידו מתלא אמר כל מה דשקרא מוליד פחתא נסבא: **(יח) אודה ה׳ כצדקו.** כשיצדיק הדין הגמור לשפוט הרשעים כרשעם:

(א) הגתית. כלי זמר שבא מגת שם מצוים אומנים לעשותם ורבותינו אמרו על אדום שעתידה לידרך כגת כמו שנאמר פורה דרכתי לבדי (ישעי׳ סג) אך ענין המזמור אינו מוכיח: **(ב) מה אדיר שמך.** יותר מכדי כח מדת התחתונים לא היו התחתונים כדאי שתשרה שכינתך ביניהם: **אשר תנה הודך על השמים.** ראוי שתתנהו על השמים ואתה בענותך הגדולה יסדת עוז מפי עוללים ויונקים השרית שכינתך במקדש ותקנת להודות לך עוז מפי הלוים והכהנים שהם בני אדם גדלים בליכלוך, כעוללים ויונקי שדים, עוללים לשון ועוללתי בעפר קרני (איוב טז) וע״ש הלכלוך נקראו כל תינוקות עוללים: **(ג) למען צוריך.** להודיעם כי עמך אנחנו להשבית חרפת אויב ומתנקם האומר לא טובים אתם מהאומו׳ ואני כשאני רואה שמיך וגו׳ אני תמה בלבי מה אנוש כי תזכרנו:

מצודת דוד

(יא) מושיע. לפי שהוא מושיע ישרי לב: **(יב) שופט צדיק.** שופט משפט צדיק וכועס בכל יום על המריעים לו: **(יג) אם לא ישוב.** אם הרודף את הצדיק לא ישוב מדרכו כי עוד יחדד חרבו וקשתו אשר דרך מכונה לירות בו על הצדיק: **(יד) ולו הכין.** גמול ענשו יהיה שהכין כלי מות האלה על עצמו והחצים שעשה בפועל ידיו הנה באמת פועל אותם על הרודף ר״ל עצמו כי הוא יהיה נהרג בהם: **(טו) יחבל און.** כמו האשה אשר ממה שיש לה חבלי לידה הדבר ההיא בעצמה הרתה ואותה תלד כן הרשעים הללו הנה מעשיהם הרעים לא בהזדמן עשאום כ״א חשבו עליהם מתחלה לעשותם ובדבר הזה עצמו יהיה גמול תשלומיהן: **(טז) בור כרה.** בזה יפרש המקרא שלפניו ויאמר הנה הבור אשר כרה ובתחילה חשב לחפרו על מי אזי גמולו אשר בעצמו יפול בו: **(יז) ישוב עמלו.** העמל שרצה לעשותו לזולתו ישוב על ראשו: **ועל קדקדו.** כפל הדבר במ״ש להתמדתו: **(יח) כצדקו.** כאשר ראוי להודות על הצדקת דינו: **ואזמרה.** אשבח בזמר את שם ה׳ לומר שעוד הוא עליון ומאד נעלה על כל התשבחות: **(ב) מה אדיר שמך.** מה מאד חזקת בכל הארץ משגיח ומושל בכל: **אשר תנה.** בעבור אשר גם הוד שכינתך נתון בשמים ממעל ואפילו חלש למעלה לחזק יחשב ומכ״ש גבור למעלה: **(ג) מפי עוללים ויונקים.** מן פי העוללים אשר הם סתומים במעי אמן ובהולדם נפתח פיהם ויונקים תדיר משדי אמן מן הפלא הזה יסדת יסוד מוסד לדעת עוזך כי הוא דבר שאין הטבע מתחייב: **למען צורריך.** למען הכחיש צוררך אשר כחשו בה׳: **להשבית.** לבטל דברי האויב והמתנקם את המאמינים בה׳: **(ד) כי אראה.** מן הפלא הזה אראה בחכמה שמעשה אצבעותיך הם שמיך אף הירח והכוכבים אשר כוננתה המה כולם מעשה ידיך ואין העולם קדמון: **(ה) מה אנוש.** הוסיף להוכיח שה׳ משגיח על הכל ואמר הלא מה הוא חשיבות האדם להזכר לפני ה׳:

מצודת ציון

(יא) מגיני. ענין מחסה כגבור על המגן: **(יב) זועם.** ענין כעס: **(יג) ילטוש.** יחדד כמו לוטש כל חורש (בראשית ד׳): **(יד) לדולקים.** לרודפים כמו דלקת אחרי (שם ל״א): **(טז) בשחת.** בבור כמו כורה שחת (משלי כ״ו): **(יז) קדקדו.** הוא אמצעית הראש שם יחולק השער אילך ואילך: **(א) הגיתית.** כלי זמר הבאה מגת: **(ב) תנה.** כמו נתת עתיד במקום עבר וכמוהו רבים במקרא: **(ג) עוללים.** אף במעי אמן יקראו עוללים כמו כעוללים לא ראו אור (איוב ג׳):
(ה) תפקדנו. תזכרנו וכפל הדבר במ״ש:

יהל אור

ב) מה אדיר. זח״א ב׳ רע״א. ח״ב ג׳ א׳. מ״ט ב׳. ק״מ ב׳. קע״ח סע״ב. ח״ג רכ״א א׳. ועמ״ש לקמן בסי׳ צ״ג ע״פ מקולות מים רבים כו׳ אדיר במרום ה׳ ושם סעי׳ ב׳:

רש"י

לסוף שדהו. לגמר קצירו כדכתיב לא תכלה משמע בשעת כלוי ולא שיקצר אותה קודם לכן: **מפני בטול עניים.** וכולהו מפרש להו: **שעה פנויה.** שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבואו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואים ובאים: **מפני בטול עניים.** שלא היו יודעים מתי יקצור אותה: **מפני החשד.** שהעוברים רואים בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל ולא ידעו שנתנה כבר: **ומשום בל תכלה.** דמשמע בשעת כלוי: **אטו כולהו.** (תא) [הני] דאמרן לא טעמא דלא תכלה קא מפרשי ומאי שנא שעת כלוי: **אמר רבא מפני הרמאין.** העוברים על לא תכלה ואומרים כבר הנחנוה:

עין יעקב

דף כג עמ׳ א תַּנְיָא[27], אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה לְהַנִּיחַ פֵּאָה[28] בְּסוֹף שָׂדֵהוּ[29]; מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, וּמִשּׁוּם[30] בַּל תְּכַלֶּה. מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים[31], שֶׁלֹּא יְרָאֶה בַּעַל הַבַּיִת שָׁעָה פְּנוּיָה[32], וְיֹאמַר לְקָרוֹבוֹ[33] עָנִי[34]: הֵרֵי זוֹ פֵּאָה[35]. וּ[36]מִפְּנֵי בִּטּוּל[37] עֲנִיִּים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנִיִּים יוֹשְׁבִין[38] וּמְשַׁמְּרִין[39], עַכְשָׁיו מַנִּיחַ בַּעַל הַבַּיִת פֵּאָה[40]. וּ[41]מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים[42] אוֹמְרִים: תָּבוֹא מְאֵרָה[43] עַל אָדָם, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ פֵּאָה בְּשָׂדֵהוּ[44]. וּ[45]מִשּׁוּם[46] "בַּל תְּכַלֶּה"[47]. אַטּוּ[48] כּוּלְּהוּ[49] לָאו מִשּׁוּם[50] "בַּל תְּכַלֶּה" נִינְהוּ[51]? אָמַר רָבָא[52]: מִפְּנֵי הָרַמָּאִין[53].

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

27) לְמַדְנוּ בְּבְרַיְתָא: 28) דְּוָקָא. 29) צָרִיךְ לְהַנִּיחַ פֵּאָה בְּקָצֵה הַשָּׂדֶה בְּמָקוֹם קָבוּעַ וְיָדוּעַ לְכֻלָּם וְלֹא בָּאֶמְצַע אוֹ בַּהַתְחָלָה: 30) מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "לֹא תְכַלֶּה [=אַל תְּסַיֵּם אֶת] פֵּאַת שָׂדְךָ בְּקָצְרֶךָ". אִסּוּר זֶה נִקְרָא: 31) כְּדֵי 32) שֶׁאֵין עֲנִיִּים בַּשָּׂדֶה 33) הֵ 34) בְּרֶגַע זֶה אֲנִי קוֹבֵעַ עַל שֶׁטַח הַקַּרְקַע הַקְּרוֹבָה אֵלֶיךָ, שׁ 35) וּמִיָּד בְּאוֹתוֹ רֶגַע יִגַּשׁ הֶעָנִי הַבּוֹדֵד בַּשָּׂדֶה וְיִקַּח אֶת הַפֵּאָה שֶׁהִקְצִיעוּ בְּמִיָּחָד בִּשְׁבִילוֹ, מִבְּלִי שֶׁעֲנִיִּים נוֹסָפִים יִתְחָרוּ אִתּוֹ עַל הַמַּתָּנָה. אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי בְּכָךְ הוּא גּוֹזֵל אֶת שְׁאָר הָעֲנִיִּים 36) סִבָּה נוֹסֶפֶת לְהַקְצוֹת מָקוֹם קָבוּעַ לְפֵאָה שֶׁיִּקְחוּ הָעֲנִיִּים הִיא 37) זְמַנָּם שֶׁל הָ 38) וּמַמְתִּינִים בְּקָצֶר רוּחַ בְּצַד הַשָּׂדֶה 39 מְחַכִּים לָרֶגַע שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יַחְלִיט לְהַנִּיחַ פֵּאָה, וּבְכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה הֵם חוֹשְׁבִים בְּלִבָּם: 40) וְלָכֵן חוֹשְׁשִׁים הֵם לַעֲזֹב אֶת הַשָּׂדֶה, וְלָלֶכֶת לְחַפֵּשׂ מְעַט מָזוֹן בְּשָׂדֶה אַחֵר. יוֹצֵא שֶׁעֲלֵיהֶם לְחַסּוֹת בְּקָצֶר רוּחַ בְּמֶשֶׁךְ כָּל זְמַן הַקְּצִירָה, וּלְהַמְתִּין לָרֶגַע שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יַכְרִיז עַל אֵיזוֹ אֲגוּדָה שֶׁל שִׁבֳּלִים, שֶׁאוֹתָהּ הוּא הֶחְלִיט לַעֲשׂוֹת פֵּאָה. רַבֵּנוּ מֵאִיר שְׂמָחָה מְצַיֵּן שֶׁבִּגְלַל סִבָּה זוֹ צִוְּתָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁאִיר לָעֲנִיִּים אֶת הַזֵּיתִים הַנִּמְצָאִים בָּעֲנָפִים הַנְּמוּכִים, כִּי בַּעַל הַבַּיִת מֵבִיא בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ סְלָם כְּדֵי לִקְטֹף אֶת כָּל הֵיבוּל, אַךְ אִלּוּ הָיָה מַשְׁאִיר מְעַט זֵיתִים בְּאֶחָד הָאִמִּירִים הַגְּבוֹהִים, הָיוּ הָעֲנִיִּים נֶאֱלָצִים לְהִסָּחֵב עִם סְלָם בִּשְׁבִיל קֹמֶץ זֵיתִיהֶם, דָּבָר הַגּוֹרֵם לָהֶם בְּטוּל זְמַן 41) עוֹד סִבָּה שֶׁהַפֵּאָה צְרִיכָה מָקוֹם קָבוּעַ וּמְגֻדָּר, הִיא 42) הָרוֹאִים אֶת הַשָּׂדֶה בְּגָמַר הַקָּצִיר לְלֹא פֵּאָה בְּקָצֵה הַשָּׂדֶה. 43) קְלָלָה 44) וְהֵם הָרֵי לֹא יוֹדְעִים שֶׁהוּא הִנִּיחַ פֵּאָה בְּתְחִלַּת הַקָּצִיר אוֹ בָּאֶמְצַע. אַף כְּשֶׁמְּקוֹם הַפֵּאָה מְגֻדָּר בְּסוֹף הַשָּׂדֶה כְּמוֹ שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה, כֻּלָּם רוֹאִים וְיוֹדְעִים שֶׁבַּעַל הַשָּׂדֶה הִשְׁאִיר פֵּאָה כָּרָאוּי, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַשָּׂדֶה עֲדַיִן אֵינָהּ קְצוּרָה, רוֹאִים זֹאת כֻּלָּם, וּבָרֶגַע שֶׁבַּעַל הַבַּיִת סִיֵּם לִקְצֹר, גַּם כֵּן רוֹאִים כֻּלָּם שֶׁאֵל הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן מַגִּיעִים הָעֲנִיִּים וְקוֹצְרִים לְעַצְמָם. 45) הַסִּבָּה הַנּוֹסֶפֶת לְהַנִּיחַ פֵּאָה דַּוְקָא בְּקָצֵה הַשָּׂדֶה וּבְסוֹף הַקְּצִירָה הִיא, 46) הָאִסּוּר: 47) עַל הַסִּבָּה הָרְבִיעִית "בַּל תְּכַלֶּה" שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: 48) הַאִם 49) כָּל שִׁלְשֶׁת הַטְּעָמִים הַקּוֹדְמִים 50) הָאִסּוּר: 51) הֲלֹא גַּם א' גֶּזֶל עֲנִיִּים, גַּם ב' בִּטּוּל זְמַנָּם, וְגַם ג' חֶשְׁד, כֻּלָּם נוֹבְעִים מֵהָאִסּוּר "בַּל תְּכַלֶּה"! 52) הַסִּבָּה הָרְבִיעִית הִיא 53) שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְהַנִּיחַ פֵּאָה, וְאִם לֹא הָיָה מָקוֹם מְגֻדָּר בְּקָצֵה הַשָּׂדֶה, הֵם הָיוּ מְשַׁקְּרִים שֶׁהִנִּיחוּ פֵּאָה בְּאֶחָד הַשְּׁלַבִּים בִּזְמַן הַקָּצִיר, וְאָז הָיוּ אוֹכְלִים אֶת פְּרִי הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ בּוֹ הַמִּצְוֹוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ, וּמִלְבַד זֹאת מְשַׁקְּרִים בְּמִצַּח נְחוּשָׁה, שֶׁהֵם קִיְּמוּ אֶת הַמִּצְוָה בְּאֶחָד הַשְּׁלַבִּים.

לדעת חכמים יישבנו שאחד מהלימודים בא להצריך ימין בקידוש קומץ. אך מבואר במנחות (כו.) שנחלקו אמוראים בדעת רבי שמעון האם יש צורך בכלל לקדש את הקומץ בכלי שרת או לא. הגמרא מקשה מה ילמד רבי שמעון מהגזירה שוה. מקשה הגמרא: **וְלִרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלָא בָּעֵי** – שאינו מצריך לעשות במנחה קִידּוּשׁ קוֹמֶץ, **וְאַף לְמַאן דְּאָמַר** – לדעת רב נחמן בר יצחק הסובר שהגם שלְרַבִּי שִׁמְעוֹן **נָמֵי בָּעֵי** קִידּוּשׁ קוֹמֶץ, מכל מקום **מַשְׁמַאל אַכְּשׁוּרֵי מַכְּשֵׁר** – מתיר לקדשו בשמאל, ולשתי דעות אלו עדיין קשה, שהגזירה שוה 'יָד יָד' **דְּרָבָא, לָמָּה לִי** – לשם מה הוצרכה, והרי אי אפשר לומר שהוצרכה כדי לחייב שקידוש הקומץ יהיה בימין, שהלא לדעה הראשונה אין צורך כלל בקידוש, ולדעה השניה הקידוש אכן יכול להעשות בשמאל. **וְאִי** – ואם נאמר שהיא באה ללמדנו **לְקִמְיצָה עַצְמָה** שנעשית בימין דווקא, **מִדִּברי דְּרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא נְפָקָא** [–למדנוה], **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שהכשיר את הקטרת המנחה שלא בכלי שרת, משום **[דְּאָמַר] קְרָא** בפרשת הקרבת המנחה (ויקרא ו ט) 'קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת **וְכָאָשָׁם', הוֹשְׁקָה** המנחה גם לחטאת וגם לאשם, ללמדנו שאם **בָּא לְעוֹבְדָהּ** – לעשות את עבודתה **בְּיָד**, עליו **לַעֲוֹבְדָהּ בִּימִין, כְּדִין** זריקת דם **הַחַטָּאת** הנעשית באצבע יד ימין, ואם **בָּא לְעוֹבְדָהּ בַּכְּלִי**, רשאי **לַעֲוֹבְדָהּ בַּשְּׂמֹאל כְּזריקת דם אָשָׁם** הנעשית בכלי ולדעת רבי שמעון (לעיל כד:) כשרה בשמאל, וממילא מוכח מדרשה זו שהכהן רשאי לעשות את עבודת המנחה ביד או בכלי. ומכל מקום למדנו שעבודות המנחה הנעשות ביד טעונות ימין דווקא, וזהו המקור גם לקמיצה שתהא בימין, כיון שהיא נעשית ביד. ומעתה קשה, כיון שאת הקידוש גם לדעה שצריך לעשותו אין צורך בימין, ואת הדין שקמיצה בימין לומדים מההיקש, מה איפוא לומדים מהגזירה שוה 'יד יד'. מתרצת הגמרא: **לֹא נִצְרְכָא** הגזירה שוה **[אֶלָּא]** לְלמד על **קוֹמֶץ מִנְחַת חוֹטֵא** שיקמצוהו בימין. והטעם שהיינו סבורים לחלק בין מנחת חוטא לבין כל המנחות, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** (מנחות ו.) שהטעם שלא הטעינה התורה את מנחת החוטא שתהיה בשמן ולבונה כשאר המנחות משום שרצתה **שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנוֹ מְהוּדָּר**, ולפיכך היה מקום לומר שבִּי **קָמֵץ לָהּ בַּשְּׂמֹאל נָמֵי תֵּיתְכַּשַּׁר** – כשקומץ את מנחת החוטא בשמאלו גם תהא כשרה, שהקמיצה בשמאל מפחיתה אף היא בהידורה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך באה הגזירה שוה 'יד יד' להשמיענו שאין הדבר כן, אלא גם במנחה זו טעונה הקמיצה ימין דווקא.

משנה

משנתינו שונה דין נוסף בקבלת דם הקרבנות: אם **נִשְׁפַּךְ הַדָּם** של הקרבן לאחר שחיטתו **עַל חֲרָצָּפָה** לפני שהתקבל במזרק [–כלי שרת שבו מקבלים את הדם], **וַאֲסָפוֹ** הכהן מהרצפה ונתנו במזרק, הרי הוא **פָּסוּל**.

גמרא

הגמרא מביאה את מקור פסולו של דם שנשפך, ואגב כך מביאה דין נוסף שנאמר בקבלת הדם: **תְּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בקבלת הדם של פר חטאת כהן משיח (ויקרא ד ה), 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר', ומכאן שצריך לקבל ולזרוק דווקא **מִדָּם הַנֶּפֶשׁ** של הפר, שהוא הדם שהנפש יוצאת בו, **וְלֹא מִדָּם הָעוֹר, וְכֵן לֹא מִדָּם הַתַּמְצִית** ששותת ממנו לאחר יציאת דם הנפש. ועוד דרשו מכתוב זה את הדין של המשנה, **'מִדַּם הַפָּר', דָּם מֵהַפָּר יְקַבְּלֶנּוּ**, שהקבלה צריכה להיות ממש מצואר הפר, אבל דם שהתקבל ממקום אחר פסול.

מפרשת הגמרא את הדרשה האמורה: ובהכרח שכך יש לדרוש את הכתוב, **דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – משום שאם יעלה בדעתך לפרש **'מִדַּם הַפָּר' בִּרְכָתִיב** [–כפשוטו], שיש לקבל **מִדַּם** הפר **וְדִי אֲפִילּוּ בְּמִקְצָת דָּם, וְהרי** לא כן הוא, **דַּהֲאָמַר רַב, הַשּׁוֹחֵט** את הקרבן **צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל אֶת כָּל דָּמוֹ שֶׁל פָּר, שֶׁנֶּאֱמַר** (שם ד ז) **'וְאֶת כָּל (דמו) [דַּם הַפָּר] יִשְׁפֹּךְ** אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה', **אֶלָּא** בהכרח שאין כתוב זה מתפרש כפשוטו, אלא כך יש לדורשו, **'מִדַּם הַפָּר' דָּם מֵהַפָּר יְקַבְּלֶנּוּ. וְקָסָבַר** התנא של ברייתא זו, שלפעמים **גּוֹרְעִין** אות מתיבה אחת **וּמוֹסִיפִין** אותה לתיבה הסמוכה לה, **וְדוֹרְשִׁין** את הכתוב על פי שינוי זה. על כן גם בכתוב זה נוטלים את המ"ם מתיבת 'מדם', ומוסיפים אותה לתיבת 'הפר', וכאילו נכתב 'דם מהפר', שמשמעותו קבלת הדם מהפר ולא ממקום אחר.

חוזרת הגמרא לדון בדברי רב שהובאו לעיל: **גּוּפָא** – נשוב לעצם דברי רב ונבאר אותם, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל אֶת כָּל דָּמוֹ שֶׁל פָּר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ** אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה'.

שואלת הגמרא: **וְהָא בִּשפיכת הַשִּׁירַיִם** של הדם על היסוד לאחר נתינתו על קרנות המזבח **כְּתִיב** – נאמר כתוב זה, ולא בקבלת הדם, ואיך דורש משם רב שצריך לקבל את כל דם הקרבן. משיבה הגמרא: **אִם אֵינוֹ עִנְיָן לַשִּׁירַיִם** – אם אין כתוב זה מתפרש בשפיכת שיירי הדם, **דְּהָא לֵיתֵיהּ לְכוּלֵּיהּ דָּם** – שהרי לאחר שניתן מהדם על קרנות המזבח כבר לא נשאר ממנו כולו, **תְּנֵיהוּ עִנְיָן** – יש להעמידו **(בקבלה)** [לְענין קַבָּלָה], שצריך כל הדם להתקבל בכלי.

דין נוסף הנדרש ממה שנאמר 'מדם הפר': **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיְּנַבֵּיהַּ סַכִּין לְמַעְלָה** מיד לאחר השחיטה, כדי שלא יפול הדם שעל הסכין לתוך המזרק. ומקור דין זה הוא ממה **שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא ד ה) **'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר' וְלֹא** שיקח **מִדָּם הַפָּר** וגם מדם **דָּבָר אַחֵר**, והדם שעל הסכין קרוי דם הסכין ולא דם הפר.

שואלת הגמרא: **וְדָם** שעל **הַסַּכִּין בְּמַאי מְקַנַּח לֵיהּ** – מאחר שאין להניח לדם שעל הסכין ליפול לתוך המזרק, במה הוא מקנחו. משיבה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי**, מקנחו **בְּשָׂפַת** המִּזְרָק מבחוץ, כדי שהדם לא יזוב לתוכו, שהרי דם זה אינו כשר לזריקה כאמור. ועל שם קינוח הדם קרוי המזרק גם 'כפור', **כְּדִכְתִיב** (עזרא א י) על מזרקי הדם **'כְּפוֹרֵי זָהָב'**, שכן משמעות 'כפור' היא קינוח וניקוי.

הגמרא מביאה דין נוסף העולה מהדרשה האמורה: **אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן**

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

בשם שמואל, שממה שנאמר **'וְהֻבִיאוּם לָהּ'** משמע שלכתחילה אין לשחוט **עַד שֶׁתָּבֹא** בהמת הקרבן **כּוּלָּהּ לִפְנִים** העזרה ואין די בביאת רובה, ואם כן **הָכָא נָמֵי** לגבי מקום עמידת העובד שנאמר בו (שמות ל כ) **'בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד', יש** לדרוש שאין לו לעבוד **עַד שֶׁיָּבֹא כּוּלּוֹ לְאֹהֶל מוֹעֵד**, ואין די בביאת רובו.

משנה

התורה קבעה מקום נתינת הדם לכל אחד ממיני הקרבנות. יש מהם שדמם ניתן בחלק העליון של המזבח החיצון, ויש שניתן בחלקו התחתון, ויש שניתן על המזבח הפנימי. משנה זו עוסקת בדין זריקת הדם במקום שאינו ראוי.

נָתְנוּ – זרק את הדם **עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ**, שאין זה מקום מתן דמים, או שזרק על קיר המזבח **שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד**, שאין זה מקום הראוי לזריקה, או **נָתַן אֶת** הדמים שדינם להיות **הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה** מחוט הסיקרא ונתנם **לְמַעְלָה** מחוט הסיקרא, **וְכֵן** אם **אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה** נתנם **לְמַטָּה, וְכֵן אֶת הַנִּיתָּנִין בְּפְנִים** – במזבח הפנימי [שבהיכל] נתנם **בַּחוּץ** – במזבח החיצון, **וְאֶת הַנִּיתָּנִין בַּחוּץ בְּפְנִים**, בכל אלה הקרבן **פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת** לאוכל מבשרו.

רש"י

ולרבי שמעון דלא בעי קידוש קומץ. כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) שלא בכלי שרת פסולה ורבי שמעון מכשיר: ולמ"ד נמי ר"ש בעי קידוש קומץ. דאיכא אמוראי דפליגי התם במילתיה דר"ש ואיכא למ"ד הכל מודים בקומץ שטעון קידוש וכי קאמר ר"ש כשרה בהקטרה קאמר אם נטלו מתוך כלי שרת לאחר שקידשו והקטירו בידו: **בשמאל אכשורי מכשר.**

וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן דִּלְא בָּעֵי קִידּוּשׁ קוֹמֶץ, וְלַמַּאן דְּאָמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמִּי בָּעֵי קִידּוּשׁ קוֹמֶץ, בַּשְּׂמֹאל אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, ״יַד יָדְךָ הָרְבָּא, לָמָּה לִי. אִי לְקַמִּיצָה עַצְמָהּ, מִדְּרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא נָפְקָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, [דְּאָמַר קְרָא] ׳קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם׳. בָּא לְעוֹבָדָהּ בַּיָּד, עוֹבְדָהּ בַּיָּמִין, כַּחַטָּאת. בָּא לְעוֹבָדָהּ בַּכְּלִי, עוֹבְדָהּ בַּשְּׂמֹאל, כָּאָשָׁם. לֹא נִצְרְכָה [אֶלָּא] לְקוֹמֶץ מִנְחַת חוֹטֵא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא יֵהָא קָרְבָּנוֹ מְהוּדָּר, כִּי קָמֵץ לָהּ בַּשְּׂמֹאל, נַמִּי תֵּיתְכַּשַּׁר, קָא מַשְׁמַע לָן: **משנה** נִשְׁפַּךְ הַדָּם עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, פָּסוּל: **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן, ׳וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר׳, מִדַּם הַנֶּפֶשׁ וְלֹא מִדַּם הָעוֹר, וְלֹא מִדַּם הַתַּמְצִית. ׳מִדַּם הַפָּר׳, דָּם מֵהַפָּר יִקָּבֵלְנוּ, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ ׳מִדַּם הַפָּר׳, כְּדִכְתִיב ׳מִדָּם׳ וְאֵפִילּוּ מִקְצָת דָּם, וְהָאָמַר רַב, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל אֶת כָּל דָּמוֹ שֶׁל פָּר, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ׳. וְהָא, בְּשִׁירַיִם כְּתִיב. אִם אֵינוֹ עָנִין לְשִׁירַיִם דְּהָא לֵיתֵיהּ לְכוּלֵּיהּ דָּם, תְּנֵיהוּ עָנִין (בקבלה) [לְקַבָּלָה]. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיְּגַבֵּיהַּ סַכִּין לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלָקַח מִדַּם הַפָּר׳, וְלֹא מִדַּם הַפָּר וְדָבָר אַחֵר. וְדַם סַכִּין, בְּמַאי מְקַנְּחַהּ לֵיהּ. אָמַר אַבָּיֵי, בְּשִׂפַּת מִזְרָק, כְּדִכְתִיב ׳כְּפוֹרֵי זָהָב׳. אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן

תוספות

העוף נמי לא הוה בעי ימין במליקה אלא בהזאה דווקא וא"ת וכיון דר' שמעון פליג במליקה א"כ מתני' דפרק חטאת העוף (לקמן דף סח.) דמלק בשמאל כו' לא אתיא כרבי שמעון והא על כרחין כרבי שמעון אתיא מדקתני סיפא או בלילה אינו מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש טעמא משום דכל שפסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש בגמרא דכיון דהך שחיטה מתרת את האיסור פי' שאם עלה לא ירד והיינו כרבי שמעון דלרבי יהודה נשחטה בלילה תרד דממעט לה מזאת היא העולה בפירקין וי"ל דההוא תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא אי נמי אפי' רבי יהודה מודה בעופות דלא ירדו משום לילה דכיון דהוה פסולן בקודש דלא כתיב שלשה מיעוטי אלא בבהמה וא"ת דבריש מוכח מקדש (לקמן דף פג:) מפקי רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי מעולה וכבשים דמזבח מקדש את הראוי לו ומאן דדריש מכבשים פוסל הרבה בעוף יותר מבבהמה וי"ל דרבי יהודה סבר כמאן דדריש מעולה ולא מהכבשים או משאר דרשות דהתם ורבינו שמואל מיישב גירסת הספרים ומפרש והרי זריקה דלא כתיב אלא כהונה ותנן זרק בשמאל פסל ולא פליג רבי שמעון דמכיון דתנן כל הזבחים שקיבל בשמאל פסל כל שכן זריקה שהיא עיקר כפרה ולא פליג רבי שמעון כי אם על קבלה ואי הוה פליג אזריקה הוה ליה לאשמועינן כח דהיתירא דמכשיר ר' שמעון בזריקה וכ"ש בקבלה וצ"ע אי מצי לפרש הכי לשון ותנן זרק בשמאל פסל והא דאמרי' בפרק כל הפסולין (לקמן דף לב.) קבל בימין ונתן בשמאל יחזור לימין והיינו משום הזריקה דבעי ימין דאי משום הולכה מפני מה הא לא כתיב בה אצבע ואמאי פסל ותו דרבי שמעון הוה ליה לפלוגי ולהכשיר משום דעבודה שאפשר לבטלה הוא ושמא לכתחילה קאמר יחזור לימין שלא יעשה זריקה בשמאל אבל בדיעבד זרק בשמאל כשר א"נ משום הולכה נמי קאמר דלכתחילה יחזור לימין אבל בדיעבד כשר א"נ מיירי בחטאת דמודה ר' שמעון דבעי ימין בזריקה וא"ת וכיון דילפינן אצבע דחטאת בגזירה שוה מאצבע דמצורע דהויא בימין היכי ילפינן ימין בשאר קרבנות מחטאת בהיקישא דזאת התורה הא

וריזדין

פלוגתא דאמוראי היא בריש איזהו מקומן (לקמן דף נ.) אי דבר הלמד מגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש או לא ונראה מתוך כך דכל שכן דניחא הכא טפי דהכי פריך והרי זריקה דלא כתיב בה אצבע ולא פליג ר' שמעון ואע"ג דדרשי' ימין מהיקישא דחטאת הניחא למאן דאמר דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש אלא למאן דאמר אין חוזר ומלמד בהיקש אמאי לא פליג ר' שמעון והשתא הא דמשני בפ"ק דחולין (דף כב.) סבר לה כרבי שמעון דכהונה בעיא אצבע היינו כמאן דאמר חוזר ומלמד בהיקישא אבל רבי שמעון דמכשר בברייתא הכא שמאל בזריקה לא בעי למילף ימין בהיקישא דזאת התורה מחטאת דסבר דזריקה מהזאה לא ילפינן ואידך שינויא דמשני בפרק התודה (מנחות דף פג.) כדי נסבה הוי כמאן דאמר אין חוזר ומלמד בהיקישא ומיהו בפרק קמא דחולין (דף כב.) לית שינויא דכדי נסבה אבל בסוף דם חטאת (לקמן דף צח.) משני תרוייהו ומיהו אפשר דהכא מודו כולי עלמא דחוזר ומלמד בהיקישא כיון דמצורע חול דהוא מלמד ראשון ותירוץ זה אנו צריכין בסמוך [דדרישו] בא לעובדה ביד עובדה בימין כחטאת והיינו היקש וחטאת גופיה מגזירה שוה דמצורע ילפינן לה ואם תאמר מאי פריך והרי זריקה דלא כתיב אצבע אלא כהונה ופסולה ולא פליג רבי שמעון [מת"ק] נמי הוה ליה למיפרך אמאי פסל שהרי בחטאת בעי אצבע בברייתא כדאמר באצבעו ולקח וגם אמרו דתנא קמא סבר מקרא נדרש לפניו אבל מכהונה לא יליף ואי פסול בזריקת שמאל בשאר קרבנות מהיקישא דזאת התורה א"ב מאי פריך מר' שמעון ונראה לי דמדרבנן לא הוה בעי למיפרך דהוה מצי למימר דטעמא דרבנן לאו משום דאצבע נדרש לפניו וברייתא דתני באצבעו ולקח לדרבי ר' שמעון נקטיה וטעמא דרבנן דפסלי שמאל בקבלה משום דכתיב ולקח הכהן מן הדם וסברי רבנן כהונה לא בעיא אצבע וכן משמע פרק דם חטאת (לקמן דף צח.) דפריך ימין מדרבה בר בר חנה נפקא ומשני ימין כדי נסבה ואיבעית אימא כר' שמעון דאמר כהונה בעיא אצבע מכלל דלרבנן כהונה לא בעיא אצבע ולכך הוצרך לשנויי כדי נסבה ולרבנן דכתיב בהו בזריקה בשאר קרבנות כהן משמע ימין ולא צריך למילף מאצבע דחטאת.

ברו"ך:

גורעין ומוסיפין ודורשין. לא שייך למיפרך סכינא חריפא אפסקא קראי אלא כשמחסר תיבה אחת כי ההיא דיש נוחלין (ב"ב דף קיא:) ואם תאמר תיפוק לי מדממעטינן דם סכין כל שכן שעל הרצפה ויש לומר דדילמא דם סכין גרע משום דנתקבלה בפסול אי נמי אי לאו טעמא דגורעין ומוסיפין ודורשין הוה אמינא דמדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר אתא למעוטי שעל הרצפה אבל דסכין שפיר דמי:

בשפת מזרק. [פירש"י] בחוץ ולא שיפול [לתוכו פי'] בתוך המזרק דאם כן הוה ליה דבר אחר [ואין להקשות] דגבי הזאה דפרה אמרינן גמר להזות מקנח ידיו בגופה של פרה בפרק קמא דמנחות (דף ז:) אבל הכא לא מקנח ליה לסכין בגופה של פרה לפי שאז היה הסכין מלא נימין ולא היה עוד נאה לשחוט ומיהו בההיא שמעתא גופה גבי פרה אמרינן בשלמא ידו מקנח לה בגופה של פרה אלא אצבעו במאי מקנח אמר אביי בשפת מזרק והשתא ידו נמי ליקנח בשפת מזרק

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מזרק נראה לפי שצריך לשרוף לכוליה דם אבל אצבעו לא אפשר לקנח בגוף הפרה שהיה מזה בהר המשחה אל נבח פני אהל מועד וכי בין כל הזאה והזאה ירד מן ההר לקנח ידיו בגוף הפרה אי נמי כדפי' בקונטרס לקמן בפרק דם חטאת (דף צג:) שלא יתלכלך אצבעו בנימין בין ההזאות דהכי נמי חיישינן לנימין בפ' כל כתבי (שבת דף קטז:) גבי מפשיטין את הפסח עד החזה וכן נראה דשחיטתה והזייתה במקום אחד היו כדאיתא בפרק פרת חטאת (לקמן דף קיג.) וכן במסכת מדות (דף לה.) תנן כל הכתלים שהיו שם גבוהין עשרים אמה חוץ מכותל מזרחי שכהן השורף רואה פתחו של היכל בשעת הזייה. ע"ב:

זאת אומרת אויר כלי בכלי דמי. מהכא הוה מצי למיפשט לעיל וצ"ע פרק המזבח מקדש (לקמן דף פז:) גבי אויר כבש ככבש דמי:

קדשים קלים מנין. ותימה דלעיל גבי מדם הפר [ולא מדם העור] לא קאמר קדשים קלים מנין ויש לומר דכיון דגלי הכא ה"ה התם:

רש"י

ורידין לתוך כלי. דנהוי קבלה מהפר שפיר והאי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר אלא על אוירו של תוך כלי: **שולי מזרק.** קרקעיתו פיני"ו בלע"ז: **עד שלא הגיע דם לאויר מזרק.** לבין דופני מזרק בעוד הדם למעלה מזה ומיהו על כנגד אוירו זה דהא ורידין רואים אויר כלי [בעינן]: **אויר שאין סופו לנוח.** כגון האי שעתידים שוליו ליפול עד שלא ינוח דם לתוכו כמונח דמי והוה ליה כמי שנתקבל ונשפך דכשר לאוספו או לא כמונח דמי והוה ליה כנשפך מן הצואר לרצפה דפסול ובשהגיע דם לאויר דופנותיו עד שלא נפחתו שוליו לא מיבעיא ליה דמשנכנס לתוכן הויא קבלה: **חבית שמונח תחת הזיונק.** צנור המקלח מים מהר זקוף והקילוחו מקלח למרחוק ונופל לחבית וחבית זו אינה מונחת שם לשם קידוש מי חטאת: **מים שבתוכה ושבחוצה לה פסולין.** כלומר שלא יתן כלי לתוך אוירה ויאחזנו בידו לקבל בו הקילוח לקידוש ואף לא חוצה לה למעלה מאוגניה כנגד אוירה דכיון שהגיעו מים כנגד אוירה הרי הן כמונחים בתוכה ופסק לה חיותייהו ואנן מים חיים אל כלי בעינן לקדוש אלמא אויר כמונח דמי ולקמיה פריך האי אויר שסופו לנוח הוא: **צירף פיה לזיונק.** שאין אויר מפסיק בין פיה לזיונק: **שבתוכה.** כלומר שבאו לתוך אויר דופנותיה פסולים: **שבחוצה לה.** אע"פ שכנגד אוירה כשירין שעדיין לא פירשו מן הצינור ואפ' אויר אין כאן: **וקא פשיט ליה אויר שסופו לנוח הוא.** כגון הא דקתני רישא שבחוצה לה פסולין דילמא האי דחשיב ליה כמונח משום דראוי היה לנוח שהרי חבית זו שלימה וראוי היה לנוח אי לא שבא זה וקלט אבל נפחתו שולי מזרק לא היה עתיד.ראוי לנוח: **תרתי בעא מיניה.** ופשט ליה חדא מיניהו: **חבית בעא מיניה.** לא הוה שמיעא ליה הא מתניתין ובעא מיניה חבית שמונחת תחת הזיונק מים שבחוצה [לה] כנגד אוירה מהו לקלוט אותן למי חטאת ופשט ליה מהא מתני' דפסולין: **ופשט ליה מזרק.** צא ולמד מקבלת דם: **אי אתה מודה במזרק שאי אפשר לו בלא זיונק.** כששוחט על אויר הכלי אין הדם שותת במקומו אלא מקלח לרוחב הכלי עד להלן ואי אויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי נמצא כשהוא יורד לכלי מן האויר הוא בא ולא מן הפר והתורה אמרה דם מהפר יקבלנו וגבי חבית נמי אויר שסופו לנוח הוא וכמונח דמי ופסולין: **נתן ידו או רגלו.** קילוח היורד מהר מעוקם שמשפע ועולה ואין הקילוח יורד לחבית ונתן ידו למעלה מראש הצנור [לעשות כעין מרזב] כדי שיעברו המים דרך ידו לחבית של קידוש: **וכן עלי ירקות.** הראויין לאכילה ומקבלין טומאה: **פסולין.** [המים] כדליף לקמיה: **חוייתן.** של מים המטהרים ע"י טהרה תהא כשאתה מהווה אותם להיות מקוה או קדוש הוי מהווה אותם על ידי דבר שאין מקבל טומאה: **זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי.** מדקתני נתן ידו כו' פסל דהא אין המים שותתין מידו לכלי בשתיתה אלא בהעברה כשיוצאין מידו מקלחין להם על פני רחב פי החבית ואפ' הכי פסול אלמא משיצאו מידו לקלח על פני אויר הוה ליה כאילו שתתו מידו לכלי שהרי ידו על כנגד שפת הכלי מונחת ומשיצאו מידו מקלחים באו כנגד אוירו דאי לאו ככלי דמי אמאי פסול הלא מן האויר באין לו והוה ליה כנותן ידו בצינור משוך מן הקילוח עשר אמות: **דילמא בשותת.** מידו לכלי ולא באו מן האויר: **תרדא.** שוטה בהולי: **שיעברו תנן.** והעברה בקילוח משמע: **הצורם.** אקרני"ר דהוי מום דתנן (בכבורות דף לז.) נפגמה אזנו גבי מום: **ואחר כך קיבל דמו.** דהוה ביה מום בין שחיטה לקבלה: **שחיה כבר.** צריך שיהא שלם בשעת קבלה כבשעת שחיטה: **אשכחן קדשי קדשים.** דהאי בפר (העלם דבר של צבור) כתיב: **בשעת שחיטה.** דכתיב (שמות יב) תבוסו על השה דהיינו שחיטה וסמיך ליה שה תמים וגו': **שנשתייר מהן.** בשעת זריקה אם נטמא כל הבשר והחלב או שאבד לא יזרוק רבי יהושע לטעמיה דדריש ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם במנחות (דף נו) קתני מיהא זורק ואין לך בעל מום גדול מזה קשיא לרבא דאמר בעינן תם בשעת זריקה אבל לרבי זירא לא קשיא דהא לא בעי תם אלא בשחיטה וקבלה: **תרגומה אבן שנה.** אביי אמר ליה לרבא תרגמה אבן שנה למתניתך דבעי כל הוויותיו בשעת שחיטה אבן שנה קאי דסליק מיניה בן שנה יהיה כל הווייתו יהיה בן שנה אבל אם נכנס בשנה שניה בין שחיטה לזריקה פסול דשעות פוסלות בקדשים כדפירש ואזיל אבל תם לא תילף מיניה דהאי יהיה לאו אתמים קאי וקבלה בקדשים קלים בתמימות הואיל וגלי בקדשי קדשים גלי: **שעות פוסלות בקדשים.** דשנה האמורה בקדשים קיימא לן בפרק יוצא דופן במסכת נדה (דף מז:) דאין מונין לה מתשרי כשאר ראשי שנים אלא מיום שנולד מעת לעת לשנה הבאה וילפינן לה מקרא דכתיב בהו בן שנתו שנתו שלו ולא שנתו של מנין עולם ואשמעינן הכא דלא תימא מיום ליום הוא דבעינן ולא משעה לשעה אלא אף משעה לשעה שאם נולד בניסן בי"ד ובט' שעות ושחטו לשנה הבאה בי"ד בניסן בט' שעות אסור לזרוק דמו בעשירית שכבר עברה שנתו: **הוא בפנים.** בעזרה: **חתך.** רגליה ואחר כך שחט בשרה שלא נתערב דם פסול יוצא עם דם שבמזרק שנתקבל בו דהדם ולקמיה פריך הא סויה בעלת מום: **שחט ואחר כך חתך פסולה.** שמשנשחטה נפסל דם הרגלים ביוצא וכל דמי בהמה יונקים זה מזה ועלה ויצא דרך בית שחיטה ונתערב בדם המזרק ופסלו:

שחט

וְרִידִין לְתוֹךְ הַכְּלִי. אֵיתְמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְרִידִין צָרִיךְ שֶׁיִּרְאוּ אֲוִיר כְּלִי. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, הָיָה מְקַבֵּל וְנִפְחֲתוּ שׁוּלֵי מִזְרָק עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ דָּם לָאֲוִיר, מַהוּ. אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ כְּמוֹתוֹ דָּמֵי, אוֹ לֹא כְּמוֹתוֹ דָּמֵי. אָמַר לֵיהּ, תְּנִיתוּהָ, חָבִית שֶׁמּוּנַּחַת תַּחַת הַזִּיּוּנָק, מַיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ וְשֶׁבְּחוּצָה לָהּ, פְּסוּלִין. צֵירַף פִּיהָ לַזִּיּוּנָק, מַיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּסוּלִין, וְשֶׁבְּחוּצָה לָהּ כְּשֵׁירִין. הָאי מַאי, בָּעֵי מִינֵּיהּ אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ, וְקָא פָּשֵׁט לֵיהּ אֲוִיר שֶׁסּוֹפוֹ לָנוּחַ. תַּרְתֵּי קָא בָּעֵי מִינֵּיהּ, אִם תִּימְצֵי לוֹמַר אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ לָאו כְּמוֹתוֹ דָּמֵי, אֲוִיר שֶׁסּוֹפוֹ לָנוּחַ, מַאי. רַב יוֹסֵף מַתְנֵי הָכִי, רַב בַּהֲנָא מַתְנֵי, חָבִית בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, וּפָשֵׁט לֵיהּ חָבִית. רַבָּה מַתְנֵי, חָבִית בָּעָא מִינֵּיהּ, וּפָשֵׁט לֵיהּ מִזְרָק, אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמִזְרָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא זִיּוּנוֹק. תְּנַן הָתָם, נָתַן יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ עֲלֵי יְרָקוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ מַיִם לֶחָבִית, פְּסוּלִין. עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי אֱגוֹזִים (כשירין) [כְּשֵׁירִין]. זֶה הַכְּלָל, דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה, פְּסוּלִין. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, כְּשֵׁירִין. מָנָא הָנֵי מִילֵּי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבָּא, אָמַר קְרָא 'אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר', הֲוָיְתָן עַל יְדֵי טָהֳרָה תְּהֵא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא [בַּר אַבָּא] אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֹאת אוֹמֶרֶת, אֲוִיר כְּלִי כִּכְלִי דָּמֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וְדִילְמָא בְּשׁוֹתֶת. אָמַר לֵיהּ, תַּרְדָּא 'פִּרְדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ מַיִם לֶחָבִית' תְּנַן. וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵעֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק, נִישְׁנַיִת מִשְׁנָה זוֹ. דִּתְנַן, הָעִיד רַבִּי צָדוֹק עַל הַוּוֹחָלִין שֶׁקִּילְחָן בַּעֲלֵי אֱגוֹזִין, שֶׁהֵן כְּשֵׁירִין. זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּאוֹהַלְיָא, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים בִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית, וְהִכְשִׁירוּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי, הַצּוֹרֵם אֹזֶן הַפָּר וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל דָּמוֹ, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלָקַח מִדַּם הַפָּר', פֹּר שֶׁהָיָה בְּכָר. אַשְׁכְּחָן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, קָדָשִׁים קַלִּים מְנָלָן. אָמַר רָבָא, תַּנְיָא, 'שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה', שֶׁיְּהֵא תָּמִים וּבֶן שָׁנָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. בַּמֶּה, בַּהוֹלָכָה, בַּזְּרִיקָה מַנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יִהְיֶה', כָּל הֲוָיוֹתָיו לֹא יִהְיוּ אֶלָּא תָּם וּבֶן שָׁנָה. אֵיתִיבֵיהּ אַבַּיֵי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּפְסְלוּ בִּתְמוּרָה, שְׁנִשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר אוֹ בֵּיצַת חֵלֶב, זוֹרֵק אֶת הַדָּם. תַּרְגּוֹמָא, אַבֶּן שָׁנָה. וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דִּבְשָׁעַת שְׁחִיטָה בֶּן שָׁנָה, בִּשְׁעַת הוֹלָכָה וּזְרִיקָה בֶּן שְׁתַּיִם. אָמַר רָבָא, זֹאת אוֹמֶרֶת, שָׁעוֹת פּוֹסְלוֹת בְּקָדָשִׁים. אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִיא בִּפְנִים וְרַגְלֶיהָ בַּחוּץ, חָתַךְ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָן, כְּשֵׁירָה.

שחט

וְרִידִין שבצואר הקרבן לְאויר שבנגד תּוֹךְ הַכְּלִי, כדי שתהיה קבלת הדם מהפר לכלי. אבל אם אין הורידים מכוונים כנגד הכלי בשעת השחיטה, נמצא שלא עמד אז הדם ליפול לתוך הכלי, ואין זו קבלה מהפר לכלי, אלא מהפר לאויר ומהאויר לכלי.

מביאה הגמרא: אִיתְּמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְרִידִין צָרִיךְ שֶׁיִּרְאוּ אֲוִיר כְּלִי בשעת השחיטה.

הגמרא מביאה ספק בדין זה: בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, הָיָה מְקַבֵּל את הדם וְנִפְחֲתוּ שׁוּלֵי הַמִּזְרָק [–נעשה חור בתחתיתו] עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ דָּם לָאֲוִיר הכלי, מַהוּ. האם אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ כְּמוֹנֵהּ דָּמִי, ואפילו שאין הדם עומד לנוח במזרק אלא לצאת דרך החור שבתחתיתו, מכל מקום כשהוא עומד מעל אוירו הרי הוא נחשב כמונח בתוכו, ויש כאן קבלה מהצואר לכלי. אוֹ שמא מאחר שאין סופו של הדם לנוח בו לֹא כְּמוֹנֵהּ בתוכו דָּמִי, ואין זו קבלה מהצואר לכלי, אלא הוא כדם שנשפך מהצואר לרצפה ופסול.

אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן, תְּנִיתוֹהָ בברייתא, חֲבִית שְׁמוּנַחַת תַּחַת הַזִּינּוּק [–הצינור] שנמצא בראש הר זקוף וקילוח המים נופל לתוכה, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ של החבית וְכֵן המים שֶׁבְּחוּצָה לָהּ מעליה כנגד אוירה, פְּסוּלִין למי חטאת, שכן אינם באים אלא ממים חיים שלא ניתנו מעולם בתוך כלי עד לנתינתם בכלי לשם קידושם למי חטאת, וחבית זו לא ניתנה שם לשם כך. לכן אם כבר נפלו המים לתוכה פסולים, שכן כבר אינם מים חיים. ואפילו אם עדיין לא נפלו לתוכה אלא הם מעליה הרי הם פסולים, שכן מאחר שסופם ליפול לתוכה הרי הם כאילו מונחים בה כבר מעכשיו. ואם צִּדָּהּ [–הסמיך] את פִּיהָ של החבית לַזִּינּוּק ואין אויר מפסיק בין פי החבית לבין הזינוק, הַמַּיִם שֶׁכבר יצאו מהזינוק ונמצאים בְּתוֹכָהּ פְּסוּלִין. וְאולם המים שֶׁבְּחוּצָה לָהּ ועדיין הם בתוך הזינוק כְּשֵׁרִין, משום שכל זמן שהם בתוך זינוק אינם נחשבים כמונחים בתוך החבית.

ופשט רבי יוחנן את ספיקו של רב אסי מהרישא של הברייתא, שכשם שהמים הנמצאים באויר כנגד החבית נחשבים כמצויים בתוכה, כן הדם המצוי באויר כנגד המזרק נחשב כמונח בתוך המזרק, ועל כן קבלתו היא מהפר לכלי וכשירה.

תמהה הגמרא: הַאי מַאי – מה תשובה היא זו, הלא בָּעֵי מִינֵּיהּ רב אסי על מזרק שנפחתו שוליו, שהאויר שמעליו הוא אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ, שכן סוף הדם להשפך ממנו החוצה דרך החור שבתחתיתו, וְקָא פָּשֵׁט לֵיהּ רבי יוחנן מחבית שלימה שהמים שמעליה הם בַּאֲוִיר שֶׁסּוֹפוֹ לָנוּחַ. משיבה הגמרא: תַּרְתֵּי קָא בָּעֵי מִינֵּיהּ רב אסי מרבי יוחנן, בתחילה הסתפק במזרק שנפחתו שוליו, ולאחר מכן הסתפק, שאפילו אִם תִּימְצֵי לוֹמַר שֶׁאֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ לָאו כְּמוֹנֵהּ דָּמִי, עדיין יש להסתפק בַּאֲוִיר שֶׁסּוֹפוֹ לָנוּחַ, מַאי, האם כמונח דמי או לא. ופשט רבי יוחנן את ספיקו בחֲבִית מברייתא זו.

רַבָּה מַתְנִי שעל דין חֲבִית במי חטאת בָּעָא מִינֵּיהּ רב אסי, וּפָשֵׁט לֵיהּ רבי יוחנן מכל מְזַרְק שמתקבל בו דם הקרבן, וכי אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמִזְרָק שהדם שמעליו בנגד אוירו נחשב מיד ביציאתו מהצואר כמונח בתוכו משום שסופו לנוח בו, ואפילו שֶׁאִי אִיפְשָׁר לוֹ לדם בְּלֹא זִינּוּק – קילוח לרוחב הכלי, שהרי אין הדם נופל כנגד מקום יציאתו אלא הוא מקלח לצדדים ברוחב כל הכלי. ואם אויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי, נמצא שנכנס לכלי מן האויר ולא מהפר, והרי התורה אמרה 'דם מהפר יקבלנו'. אלא בהכרח שמשום שסופו לנוח בכלי הרי הוא כמונח בתוכו מיד ביציאתו. והוא הדין לגבי חבית שהמים שסופם לנוח בה נחשבים כמונחים בה ונפסלים למי חטאת.

הגמרא מוכיחה ממשנה שדבר הנמצא באויר הכלי נחשב כמונח בתוכו: תְּנַן הָתָם (פרה פ"ו מ"ד), מים שיורדים מהר משופע שחבית עומדת בתחתיתו והמים נופלים מאליהם לתוכה, אם נָתַן האדם את יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ מתחתיהם, אוֹ ששם שם עֲלֵי יְרָקוֹת הראויים לאכילה, ועשאם כעין מרזב כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ עליהם הַמַּיִם ויפלו לְתוך הַחָבִית, פְּסוּלִין מים אלו למי חטאת. אבל אם שם תחת הקילוח עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי אֲגוּזִים (כשירה) [כְּשֵׁירִין]. זֶה הַכְּלָל, אם עברו המים דרך דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה, כגון גופו של אדם או אוכלין פְּסוּלִין, ואם עברו דרך דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה כְּשֵׁרִין.

שואלת הגמרא: מְנָא הָנֵי מִילֵּי, ומשיבה: דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבָּא, אָמַר קְרָא (ויקרא יא לו) אַךְ מַעְיָן וּבור מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר, ו'מיהיה טהור' משמע שֶׁהֲוָיָתָן [עשייתם] של המקואות עַל יְדֵי טָהֳרָה תֹּהֵא, כלומר על ידי דבר שאינו מקבל טומאה. והוא הדין בכל מים המטהרים כגון מי חטאת, שצריכים להכנס לכלי דווקא על ידי דבר שאינו מקבל טומאה.

מוכיחה הגמרא: אָמַר רַבִּי חִיָּיא [בַּר אַבָּא] אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֹאת אוֹמֶרֶת אֲוִיר כְּלִי כִּכְלִי דָּמִי, ומשעה שהמים עומדים באויר שכנגד הכלי הרי הם כמונחים בתוכו, שאם לא כן לא היה להם להפסל, שהרי אינם נופלים מהיד לחבית, אלא מקלחים באויר לרוחב החבית ונופלים בריחוק מקום, ונמצא שמהאויר הם נופלים לתוכו. אלא בהכרח שמיד בירידתם מעל גבי היד וכניסתם לאויר שכנגד החבית, הרי הם נחשבים כנתונים בתוכה, ונמצא שהוייתם בידי אדם ופסולים.

הגמרא מנסה לדחות את ראיה זו: אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וְדִילְמָא מדובר בְּשׁוֹתֶת – באופן שהמים שותתים מהיד היישר לחבית, ואם כן אין הוכחה מדבריה שאויר כלי ככלי.

אָמַר לֵיהּ רבי חייא בר אבא, תַּרְדָּא – שוטה בהול, הלא 'כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ מַיִם לֶחָבִית' תְּנַן, ומלשון העברה משמע שעברו המים מהיד לחבית בדרך קילוח ולא בשתיתה.

הגמרא מביאה את מקור המשנה האמורה: וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק, נִישְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ. דְּתָנַן במסכת עדויות (פ"ז מ"ד), הַעִיד רַבִּי צָדוֹק עַל המים הַחוֹלְחִין על קרקע ההר שֶׁקִּילְחָן כַּעֲלֵי אֲגוּזִין לתוך הכלי לשם מי חטאת, שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין. וְזֶה הָיָה הַמַּעֲשֶׂה שאירע בְּאוֹהֲלָיֵיא, וּבָא מַעֲשֶׂה זה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, וְהִכְשִׁירוּ מים אלו.

הגמרא מביאה פסול נוסף הנלמד מ'מדם הפר': אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַבִּי צָדוֹק [–הפוגם] אַל תַּפְגֵּם לאחר שחיטתו וְאַחַר כָּךְ קַבֵּל את דָּמוֹ, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר בחטאת (ויקרא ד ה) 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר', ומשמע שצריכה הקבלה להיות באותו פַּר שֶׁהָיָה כְּבָר בשעת השחיטה, וכשם שבשעת השחיטה מום פוסל, הוא הדין לשעת הקבלה.

שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחַן פסול זה בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אך בְּקָדָשִׁים קַלִּים מְנָלָן דין זה. משיבה הגמרא: אָמַר רָבָא, תַּנְיָא, נאמר בפסח שהוא קדשים קלים (שמות יב ה), 'שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה', ומכאן שַׁיֶּהֱא תָּמִים וּבֶן שָׁנָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אך בַּקַּבָּלָה וּבַהוֹלָכָה וּבִזְרִיקָה מִנַּיִן יְהֵא תָּמִים וּבֶן שָׁנָה בשעת הפסח להיות תמים ובן שנה. תַּלְמוּד לוֹמַר 'יִהְיֶה', שכָּל שצריך הפסח להיות תמים ובן שנה. הֲוָיוֹתָיו [–עבודותיו] לֹא יִהְיוּ אֶלָּא בעודו תָּם וּבֶן שָׁנָה.

אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי לרבא, הלא שנינו בפסחים (עט.), רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, כל זמן שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר אוֹ כַּזַּיִת חֵלֶב, זוֹרֵק אֶת הַדָּם. והרי אם נחסרו הבשר והחלב אין לך מום גדול מזה, ואיך אפשר לזרוק על כזית בלבד, הלא הקרבן צריך להיות תמים בשעת הזריקה.

אלא אמר לו אביי לרבא: תַּרְגּוֹמָא – יש לפרש את הברייתא רק אֲבָל שָׁנָה, שהפסח צריך להיות בשנתו הראשונה גם בשעת הקבלה וההולכה והזריקה.

מקשה הגמרא: וְכִי אֵיבָא מִידֵּי – וכי יתכן דִּבְשַׁעַת שְׁחִיטָה יהיה בֶּן שָׁנָה, ואילו בְּשַׁעַת הוֹלָכָה וּזְרִיקָה יהיה בֶּן שְׁתַּיִם, והלא כל עבודות הקרבן נעשות באותו יום. מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, זֹאת אוֹמֶרֶת שִׁשָּׁעוֹת פּוֹסְלוֹת בְּקָדָשִׁים, ושנה של קדשים אינה נמדדת מיום ליום אלא משעה לשעה. נמצא שאם נולד השה בי"ד בניסן בשעה תשיעית של היום, אף אם נשחט קודם השעה התשיעית אי אפשר לזרוק את דמו לאחר שעה זו.

הגמרא מביאה דין בקבלת הדם ומקשה ממנו על דברי רבי זירא לעיל: אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, היתה הִיא עומדת בְּפָנִים העזרה וְרַגְלֶיהָ עומדות בַּחוּץ, אם חָתַךְ את רגליה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אותה, הרי היא כְּשֵׁרָה.

אבל אם קודם שָׁחַט אותה וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ רגליה, הרי היא פְּסוּלָה. משום שבשעת השחיטה נפסל הדם שברגליה שעמדו להקרבה. משום שבשעת השחיטה נפסל הדם שברגליה שעמדו מחוץ לעזרה בפסול 'יוצא', וכשהוא יוצא בשעת השחיטה דרך הצואר ומתערב בשאר הדם, הרי הוא פוסל את הדם שבכלי לזריקה. מקשה הגמרא: וכי אם חָתַךְ את רגליה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט כְּשֵׁרָה להקרבה, והלא בהמה נטולת רגלים היא בעלת מום, ונמצא שבַּעַל מוּם קָא מַקְרֵיב למזבח. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אֵימָא שכך אמר רבי אלעזר, [חָתַךְ את רגליה לאחר השחיטה וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל את דמה כְּשֵׁרָה, לפי שבשעת הקבלה לא נכנס לכלי דם מהרגלים]. אבל אם קִיבֵּל את דמה וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ את רגליה פְּסוּלָה, משום שמקבל דם גם מן הרגלים, ודם זה נפסל ביוצא.

שוב מקשה הגמרא: וכי אם חָתַךְ וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל כְּשֵׁרָה, וְהָא אָמַר רַבִּי יְיָרָא, הָצוֹרֵם אֹזֶן בַּכְּכוֹר וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל דָּמוֹ, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ד ה) 'וְלָקַח מִדַּם הַפָּר', שמשמע פַּר שֶׁהָיָה בְּכָר, וצריך שיהיה שלם בשעת קבלה כמו בשעת השחיטה. ואם כן אף אם חתך את רגליה בין השחיטה לקבלה יש לה להפסל. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אַבִּימִי, מה שאמר רבי אלעזר 'חתך ואחר קיבל כשירה' מדובר כשחוֹתַךְ בְּבשר של הָאֵבֶר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם הרגל, ואת העצם עצמה אינו חותך. ובאופן זה אינה נעשית בעלת מום, והדם מתעבט מלעלות ולצאת דרך בית השחיטה.

הגמרא חוזרת לדון בגוף דברי רבי אלעזר שהובאו לעיל ומוכיחה מהם: ממה שאמר רבי אלעזר, 'קִיבֵּל וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ פְּסוּלָה', שְׁמַעַתְ מִינָּהּ שאף דָּם הַמּוּבְלָע בָּאֵבָרִים דָּם הוּא, שאם לא כן איך נפסל הדם הבלוע ברגל בפסול יוצא, הלא אם אין לו דין דם הרי הוא כמים בעלמא שאין חל עליהם פסול זה.

דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאין לו דין דם, ומה שדם הרגל נפסל לזריקה דִּלְמָא הוא מִשּׁוּם הַשְׁמָנוּנִית של הרגל הדבוקה בו, שהיא ראויה לאכילה ויש לה דין בשר. ומשום ששמנונית זו יוצאת עם הדם דרך בית השחיטה ומתערבת עם הדם שבכלי, הרי היא פוסלת אותו, שכן גם בשר שיצא מחוץ למחיצתו נפסל בפסול יוצא.

מוכיחה הגמרא דין אחר מדברי רבי אלעזר לפי התירוץ האמור: שְׁמַעַת מִינָּהּ מדברי רבי אלעזר, שבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא מחוץ לעזרה לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם, פָּסוּל, שהרי פסל רבי אלעזר את דם הרגל בפסול יוצא משום השמנונית שבו, שיש לה דין בשר. ואפילו שמחיצתו בכל העיר, אין זה אלא לאחר זריקת הדם, אבל קודם שניתר הבשר לאכילה על ידי הזריקה מחיצתו היא העזרה, ואם יצא ממנה נפסל.

דוחה הגמרא: דִּלְמָא דברי רבי אלעזר אמורים דווקא בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים שמחיצת בשרם היא בעזרה, שכן אינם נאכלים אלא שם. לפיכך שמנוניתם שהיתה מחוץ והתערבה עם דמם בכלי פוסלת אותו לזריקה.

הגמרא מנסה להוכיח דין זה מדברי הברייתא הבאה: תָּנוּ רַבָּנָן, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁחִיטָתָן בִּצְפוֹן העזרה, וְכֵן קִבּוּל דָּמָן נעשה בִּכְלִי שָׁרֵת בִּצְפוֹן העזרה. ואם עָמַד השוחט בַּדָּרוֹם העזרה וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לִצְפוֹן העזרה וְשָׁחַט שם, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אבל אם עמד בדרום והושיט ידו לצפון וְקִיבֵּל שם את הדם, קִבָּלְתּוֹ פְּסוּלָה. ואם הֶכְנִים את רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ לצפון וקיבל שם את הדם, קבלתו כשירה כְּאִילּוּ נִכְנַס כּוּלּוֹ לצפון, שכן הלכה בידינו בכל התורה שרובו ככולו. ואם פָּרְכְּסָה [–קפצה] לאחר שחיטתה וְיָצְתָה מהצפון לַדָּרוֹם וְשוב חָזְרָה לצפון כְּשֵׁרָה.

קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁחִיטָתָן בִּצְפוֹן העזרה, וְכֵן קִיבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת נעשה בִּצְפוֹן העזרה. ואם עָמַד השוחט בַּחוּץ וְהֶכְנִיס יָדוֹ לִפְנִים העזרה וְשָׁחַט שם, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אבל אם עמד מחוץ לעזרה והושיט ידו לפנים וקִיבֵּל שם את הדם, קִבָּלְתּוֹ פְּסוּלָה. ואפילו אם הֶכְנִים את רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ לעזרה וקיבל שם את הדם, הרי הוא כְּאִילּוּ לֹא נִכְנַס לעזרה ואין לו לקבל באופן זה. ואם פָּרְכְּסָה הבהמה וְיָצְתָה לַחוּץ וְשוב חָזְרָה לעזרה, הרי היא פְּסוּלָה משום פסול יוצא.

מוכיחה הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ שבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא מחוץ לעזרה לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם, (פסולים) [פָּסוּל] לאכילה משום פסול יוצא. ואפילו שלאחר הזריקה הם נאכלים בכל העיר, מכל מקום כל זמן שלא נזרק דמם, העזרה היא מחיצתם. דוחה הגמרא: דִּילְמָא פסול יוצא שבברייתא הוא בְּאֵלְיָה וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת, שהם מוקטרים על גבי המזבח, והם בקדשי קדשים שמחיצתם היא העזרה.

הגמרא מביאה כמה דינים בשחיטה וקבלה: בָּעָא מִינֵּיהּ אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל מִשְׁמוּאֵל, הֵיאַ [–בהמת הקרבן] בְּפָנִים העזרה וְרַגְלֶיהָ עומדות בַּחוּץ בשעת שחיטתה, מַהוּ דינה של שחיטה זו, האם היא כשירה לכתחילה או לא.

אָמַר לֵיהּ, כְּתִיב (ויקרא יז ה) 'וֶהֱבִיאָם לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים', שאין לשחוט לכתחילה את בהמת הקרבן עַד שֶׁתְּהֵא כּוּלָּהּ לִפְנִים העזרה.

עוד שאל אותו אביו: תָּלָה את הקרבן באויר העזרה וְשָׁחַט אותו שם, מַהוּ דינה של שחיטה זו. אָמַר לֵיהּ שמואל, כְּשֵׁרָה, שכן אויר העזרה הוא כעזרה. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ [–טעית] בדבר זה, שהרי בָּעֵינַן שתהיה הִשְׁחָטָה 'עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ', שכן נאמר (שם א יא) 'וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ' שמשמעו אצל הירך, וְאם נשחט באויר לֵיכָּא שחיטה על ירך המזבח.

עוד שאל אותו אביו: נִתְלָה השוחט באויר העזרה, וּבעודו באויר שָׁחַט את הקרבן המונח על קרקע העזרה, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ שמואל, השחיטה פְּסוּלָה, כמו שפסלת בקרבן התלוי באויר. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, שכן צריך רק שְׁחִיטָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ, שנאמר (שם) 'אותו על ירך המזבח', וְלֹא צריך שיהיה הַשּׁוֹחֵט עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח, ובמקום שבו נמצא הקרבן שם נעשית שחיטתו.

עוד שאל אותו: נִתְלָה הכהן באויר העזרה וְקִבֵּל את הדם בעודו באויר, מַהוּ דינה של קבלה זו. אָמַר לֵיהּ, הקבלה כְּשֵׁרָה, כמו שהכשרת בנתלה ושחט. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ בדבר זה, שכן הקבלה צריכה להיעשות בדרך שירות, וכשהעובד תלוי באויר אֵין דֶּרֶךְ שֵׁירוּת בְּכָךְ.

עוד שאל אותו: תָּלָה את הקרבן באויר העזרה לאחר שחיטתו, וְקִיבֵּל ממנו את דמו בעודו תלוי באויר, מַהוּ דינה של קבלה זו. אָמַר לֵיהּ, הקבלה פְּסוּלָה, כמו שפסלת שחיטה בקרבן התלוי באויר. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ בדבר זה, שכן צריך רק שתהיה הַשְׁחָטָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח, וְלֹא צריך שתהיה הַקַּבָּלָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בהכרעת כל השאלות האמורות: אָמַר אַבָּיֵי, בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, כל השחיטות והקבלות באופנים האמורים כּוּלָּן פְּסוּלוֹת, וגם באופן שתלה את הקרבן וקיבל את דמו פסול [ולא כאביו של שמואל], בַּר [–חוץ] מֵהאופן של נִתְלָה השוחט באויר וְשָׁחַט שהוא כשר, שכן אין השוחט צריך לעמוד אצל ירך המזבח. אבל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים כּוּלָּן כְּשֵׁרוֹת, וגם באופן שתלה את הקרבן באויר ושחטו כשר, בַּר מִן האופן של נִתְלָה הכהן באויר וְקִיבֵּל שהוא פסול, משום שאין דרך שירות בכך.

אָמַר לו רָבָא לאביי, מַאי שְׁנָא האופן של תָּלָה את הקרבן וְקִיבֵּל את דמו בְּקָדְשֵׁי קַלִּים, שאתה אומר בו דְּהקבלה כְּשֵׁרָה משום דַּאֲוִיר פָּנִים העזרה כְּפָנִים דָּמֵי, מאותו אופן בקדשי קדשים. הלא בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים הטעונים צפון נַמִּי יש לומר שאֲוִיר צָפוֹן העזרה כְּצָפוֹן העזרה דָּמֵי, ואף אם הקרבן תלוי באויר מתקיים בקבלת דמו דין צפון, ומדוע הינך חולק על אביו של שמואל שהכשיר באופן זה גם בקדשי קדשים.

אֶלָּא אָמַר רָבָא, בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין בְּקָדְשֵׁי קַלִּים כל השחיטות והקבלות באופנים האמורים כְּשֵׁרוֹת, בַּר מִן האופן של תָּלָה את הקרבן באויר וְשָׁחַט אותו בעודו תלוי שבְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים הוא פסול, וחוץ מהאופן של נִתְלָה וְקִיבֵּל, שבֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבֵין בְּקָדְשֵׁי קַלִּים הוא פסול, משום שאין דרך שירות בכך.

הגמרא דנה באיזה אופן צריכה להיות עמידת העובד בעזרה: בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי יְיָרָא, אם הוּא [–העובד] בְּפָנִים העזרה וְציצִיתָיו [–שערו] בַּחוּץ, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ רבי זירא, לָאו אָמְרַת לעיל לעזרה לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, (פסולים) [פָּסוּל] לאכילה משום פסול יוצא. ואפילו שלאחר הזריקה הם נאכלים בכל העיר, מכל מקום כל זמן שלא נזרק דמם, העזרה היא מחיצתם. דוחה הגמרא: דִּילְמָא פסול יוצא שבברייתא הוא בְּאֵלְיָה וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת, שהם מוקטרים על גבי המזבח, והם בקדשי קדשים שמחיצתם היא העזרה.

הגמרא מביאה כמה דינים בשחיטה וקבלה: בָּעָא מִינֵּיהּ אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל מִשְׁמוּאֵל, הֵיאַ [–בהמת הקרבן] בְּפָנִים העזרה וְרַגְלֶיהָ עומדות בַּחוּץ בשעת שחיטתה, מַהוּ דינה של שחיטה זו, האם היא כשירה לכתחילה או לא.

אָמַר לֵיהּ, כְּתִיב (ויקרא יז ה) 'וֶהֱבִיאָם לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים', שאין לשחוט לכתחילה את בהמת הקרבן עַד שֶׁתְּהֵא כּוּלָּהּ לִפְנִים העזרה.

עוד שאל אותו אביו: נִתְלָה השוחט באויר העזרה, וּבעודו באויר שָׁחַט את הקרבן המונח על קרקע העזרה, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ שמואל, השחיטה פְּסוּלָה, כמו שפסלת בקרבן התלוי באויר. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, שכן צריך רק שְׁחִיטָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ, שנאמר (שם) 'אותו על ירך המזבח', וְלֹא צריך שיהיה הַשּׁוֹחֵט עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח, ובמקום שבו נמצא הקרבן שם נעשית שחיטתו.

עוד שאל אותו: נִתְלָה הכהן באויר העזרה וְקִבֵּל את הדם בעודו באויר, מַהוּ דינה של קבלה זו. אָמַר לֵיהּ, הקבלה כְּשֵׁרָה, כמו שהכשרת בנתלה ושחט. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ בדבר זה, שכן הקבלה צריכה להיעשות בדרך שירות, וכשהעובד תלוי באויר אֵין דֶּרֶךְ שֵׁירוּת בְּכָךְ.

עוד שאל אותו: תָּלָה את הקרבן באויר העזרה לאחר שחיטתו, וְקִיבֵּל ממנו את דמו בעודו תלוי באויר, מַהוּ דינה של קבלה זו. אָמַר לֵיהּ, הקבלה פְּסוּלָה, כמו שפסלת שחיטה בקרבן התלוי באויר. אָמַר לֵיהּ אביו, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ בדבר זה, שכן צריך רק שתהיה הַשְׁחָטָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח, וְלֹא צריך שתהיה הַקַּבָּלָה עַל גַּבֵּי יֶרֶךְ המזבח.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בהכרעת כל השאלות האמורות: אָמַר אַבָּיֵי, בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, כל השחיטות והקבלות באופנים האמורים כּוּלָּן פְּסוּלוֹת, וגם באופן שתלה את הקרבן וקיבל את דמו פסול [ולא כאביו של שמואל], בַּר [–חוץ] מֵהאופן של נִתְלָה השוחט באויר וְשָׁחַט שהוא כשר, שכן אין השוחט צריך לעמוד אצל ירך המזבח. אבל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים כּוּלָּן כְּשֵׁרוֹת, וגם באופן שתלה את הקרבן באויר ושחטו כשר, בַּר מִן האופן של נִתְלָה הכהן באויר וְקִיבֵּל שהוא פסול, משום שאין דרך שירות בכך.

אָמַר לו רָבָא לאביי, מַאי שְׁנָא האופן של תָּלָה את הקרבן וְקִיבֵּל את דמו בְּקָדְשֵׁי קַלִּים, שאתה אומר בו דְּהקבלה כְּשֵׁרָה משום דַּאֲוִיר פָּנִים העזרה כְּפָנִים דָּמֵי, מאותו אופן בקדשי קדשים. הלא בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים הטעונים צפון נַמִּי יש לומר שאֲוִיר צָפוֹן העזרה כְּצָפוֹן העזרה דָּמֵי, ואף אם הקרבן תלוי באויר מתקיים בקבלת דמו דין צפון, ומדוע הינך חולק על אביו של שמואל שהכשיר באופן זה גם בקדשי קדשים.

אֶלָּא אָמַר רָבָא, בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין בְּקָדְשֵׁי קַלִּים כל השחיטות והקבלות באופנים האמורים כְּשֵׁרוֹת, בַּר מִן האופן של תָּלָה את הקרבן באויר וְשָׁחַט אותו בעודו תלוי שבְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים הוא פסול, וחוץ מהאופן של נִתְלָה וְקִיבֵּל, שבֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבֵין בְּקָדְשֵׁי קַלִּים הוא פסול, משום שאין דרך שירות בכך.

הגמרא דנה באיזה אופן צריכה להיות עמידת העובד בעזרה: בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי יְיָרָא, אם הוּא [–העובד] בְּפָנִים העזרה וְציצִיתָיו [–שערו] בַּחוּץ, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ רבי זירא, לָאו אָמְרַת לעיל

המשך בעמוד צו

רש"י

ה"ג שחט ואחר כך חתך פסולה בעלת מום קמקריב אלא אימא חתך ואחר כך קיבל. שחתכו בין שחיטה לקבלה כשרה: **והא"ר זירא הצורם כו'**. אלמא המום פוסל בקבלה: **ומשני אמר רב חסדא אמר אביתי חותך באבר עד שמגיע לעצם.** דלאו מום הוא והדם מעובב ע"י חתיכה מלעלות וליכנס לפנים: **קבל ואחר כך חתך פסולה.** מילתיה דרבי אלעזר הדר ונקיט כמו

אמר מר: ש"מ דם המובלע באברים דם הוא וכרת נמי לחייב דאי לא הוי דם אהיכא חייל פסול יוצא אמינא בעלמא: **דלמא משום שמנונית.** דחזיא לאכילה וחשיבי כבשר לאיפסולי ביוצא כדכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טריפה ומיבלע בדם הרגל ונפקא דרך בית שחיטה ופסלה לה לדם שבמזרק: **ש"מ בשר קדשים קלים שיצא מן העזרה לפני זריקה פסול.** ואע"פ שסופו לצאת אחר זריקה ולהיות נאכל בכל העיר השתא מיהא לא מטא זמניה ותיהוי הך דרב אמי אמר ר' אלעזר דלא כדרבי יוחנן דמכשר ליה לקמן בפר' כל התדיר (דף פט:): **דלמא.** כי אמרה רבי (אמי אמר ר' אלעזר): **בקדשי קדשים.** אמר דמיפסל לפני זריקה ביוצא לדברי הכל שאין סופו לצאת: **וקיבול דמן בכלי שרת בצפון.** לקמן ילפינן לה באיזהו מקומן (דף מט.) דסמך קבלה לשחיטה: **עמד.** בחלק דרומי של עזרה סמוך לאמצעה: **הושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשרה.** לקמן ילפינן לה אותו בצפון ואין השוחט בצפון אבל המקבל צריך להיות בצפון הלכך קיבל קבלתו פסולה: **הכנים ראשו ורובו.** בצפון וקיבל כאילו נכנס כולו כדקי"ל בכל התורה רובו ככולו: **פרכסה.** לאחר שחיטה ויצאה לדרום וחזרה כשרה דאין פסול יוצא אלא מתוך המחיצות והאי וחזרה לאו דוקא אלא איידי דבעי למיתני סיפא גבי פנים וחזר וחזרה לאשמועינן רבותא דאע"ג דחזרה פסולה תנא רישא נמי וחזרה: **שחיטתן בפנים.** דכתיב (ויקרא ג) בשלמים ושחטו פתח אהל מועד דהיינו תוך העזרה: **וקיבול דמן בכלי שרת בפנים.** קבלה בפנים נפקא לן מלעמוד לפני ה' לשרתו (דברים י) אלמא כל שירות לפני ה' הוא: **עמד בחוץ והושיט ידו בפנים ושחט שחיטתו כשרה.** לקמן בפרק כל הפסולין (דף לב:) ילפי' לה בן הבקר לפני ה' ולא השוחט לפני ה': **קבל קבלתו פסולה.** כדפרישית: **הכנים ראשו ורובו כאילו לא נכנס.** כדילפינן לקמן בשמעתין בבואם אל אהל מועד עד שיבא כולו וגבי עזרה דכתיב יעמוד לפני ה' בעי נמי כולו דכיון דגלי בחדא גלי בכולהו והכי אמר בשמעתין: **פרכסה.** לאחר שחיטה ויצאה לחוץ וחזרה פסולה

דאיפסלא ביוצא כדגמרי' פסול יוצא בפסחים בכיצד צולין (דף פב.) מהן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה (ויקרא י) ומבשר בשדה טריפה (שמות כב): **דילמא.** הא דקתני פסולה באליה ויותרת כו' דאימורין ניתנו ואימורי קדשים קלים קדשי קדשים הן: **היא בפנים כו' מהו.** לשוחטה לכתחילה: **תלה.** הבהמה באויר העזרה: **על ירך.** משמע אצלה: **נתלה.** השוחט באויר העזרה מהו: **אמר ליה פסולה.** מיניה קגמר לה דשמע דקא"ל תלה ושחט פסול וסבר ה"ה לנתלה: **אמר ליה כשרה.** כדאמר ליה לנתלה ושחט: [א"ל **פסולה.** מיניה גמר כדאמר ליה בתלה ושחט ובנתלה וקבל וסבר ה"ה לתלה וקיבל]: **בקדשי קדשים.** דכתיב בהו על ירך: **כולן פסולין בר מן נתלה ושחט.** דבשוחט לא כתיב ירך אלא בנשחט כדכתיב אותו על ירך אבל תלה וקבל פסולה דאויר צפון לאו כצפון דמי ובעינן קבלה בצפון כדגמרי' באיזהו מקומן (לקמן מט.) ואף על גב דלא כתיב ירך בקבלה צפון מיהא כתיב בה: **בקדשים קלים.** לא כתיב בהו על ירך ולא כתיב בהו צפון כולן כשרים בר מנתלה וקבל דאין דרך שירות בכך: **דאויר פנים כפנים דמי.** דהא על כרחך פנים מיהו כתיב בהו ומודית דאויר פנים כפנים: **אם כן בקדשי קדשים.** אמאי פלגת אדאבוה דשמואל בתלה וקבל לימא נמי אויר צפון כצפון דמי: **אלא אמר רבא.** כולה כאבוה דשמואל קאמר לה אלא דאבוה דשמואל לא אירי בקדשים קלים: **בר מן תלה ושחט בקדשי קדשים.** דבעינן על ירך אבל בקדשים קלים דלא כתיב על ירך כשרה תלה וקבל כשר בכולן דדרך שירות בכך ואויר צפון כצפון דמי ובקבלה לא כתיב על ירך: **ונתלה וקבל בין בקדשים כו'.** נמי פסול דקבלה שירות היא ואין דרך שירות בכך אבל נתלה ושחט כשרה דשחיטה לאו שירות היא ועל ירך נמי לאו בשוחט כתיב אלא בבהמה: **מתני' נתנו.** למתן דמו: **על גבי הכבש.** שאינו מקום מתן דמים או במובח שלא בנגד היסוד וילפינן לקמן דעולה טעונה מתן דמים בנגד היסוד שהיא יסוד המובח למטה ממתן דמה למעוטי קרן מזרחית

דרומית דלא הוה לה יסוד כדאמרינן באיזהו מקומן (לקמן דף נג:): **למטה.** מחוט הסיקרא: **ואין בו כרת.** אין באבילתו כרת ובגמרא מפרש למאי איצטריך למתנייה:

גמ'

תוספות

שחט ואח"כ חתך פסולה. דדם פסול אינו בטל ברוב כדמוכח פ' התערובת (לקמן דף עט:) דגזרי' גזירה במקדש:

חתך ואח"כ שחט כשרה. ובסמוך דקאמר והביאום כתיב שתהא כולה לפנים היינו לכתחלה ע"כ: **שמע** מינה דם המובלע באברים דם הוא. פי' בקונט' ונפקא מינה שחייבין כרת על אבילתו ואי אפשר לומר כן דהא קי"ל בכריתות (דף כא:) דדם האברים בלאו ואין לפרש דמיירי הכא להתחייב עליו משום דם קודם שנפרש מן האבר דפשיטא דשרי באבילה כדפרשנן בחולין (דף יד.) מכמה ראיות ונראה לפרש דאיירי הכא ליפסל ביוצא ואפי' למ"ד אין יוצא בבשר בקדשים קלים היינו משום דסופה לצאת אי נמי לענין דאין מועלין בו ואין חייבין עליו משום פיגול או לענין דם חטאת שניתז על הבגד: **דילמא** באליה ויותרת הכבד. וא"ת מ"מ תיפשוט דאימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקה פסולין ולקמן בפרק כל התדיר (דף פט:) רוצה לומר דכשרין וי"ל דמכאן אין ראיה דדלמא כר' אליעזר ס"ל דפסיל ביוצא התם (תוספות) דא"ר אליעזר אימורי קדשים שיצאו לפני זריקה פסולים ביוצא ואין חייבין עליהן משום פיגול וכו' אבל רבי עקיבא מחייב ונקשה לרב פפא דאמר התם בדעיילינהו לגואי בשעת זריקה לא פליגי פירוש דאינם פסולין הלא הכא קאמר פסולה וליכא לפרושי הכא דחזרה לאחר זריקה דדומיא דלעיל בכשרה הוי דמיירי בחזרה קודם קבלה וי"ל דה"פ עיילינהו לגואי לא פליגי פירוש דודאי חייבין עליהם משום פיגול דזריקה מועלת לחייב משום פיגול על יוצא כי האי דלפני זריקה והיה לפנים בשעת זריקה אבל מכל מקום נפסל ביוצא לכולי עלמא כדאיתא בשמעתין כי פליגי בעיילינהו בתר זריקה אי חייבין משום פיגול דהא עיילינהו או לאו: אמר

שָׁחַט וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ, פְּסוּלָה. חָתַךְ וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט, כְּשֵׁרָה, בַּעַל מוּם קָא מַקְרִיב. אֶלָּא אֵימָא, [חָתַךְ וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל כְּשֵׁרָה]. קִיבֵּל וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ פְּסוּלָה, חָתַךְ וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל כְּשֵׁרָה, וְהָא אָמַר רַבִּי זֵירָא, הַצּוֹרֵם אֹזֶן בַּבְּכוֹר וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל דָּמוֹ, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלָקַח מִדַּם הַפָּר׳, פַּר שֶׁהָיָה בְּכָר. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי, חוֹתֵךְ בָּאֵבֶר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם. ׳קִיבֵּל וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ פְּסוּלָה׳, שְׁמָעַת מִינַּהּ, דָּם הַמּוּבְלָע בָּאֵבָרִים, דָּם הוּא. דִּילְמָא, מִשּׁוּם שַׁמְנוּנִית. שְׁמָעַת מִינַּהּ בְּשַׂר קָדְשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּם, פְּסוּל. דִּילְמָא, בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. תָּנוּ רַבָּנָן, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. עָמַד בַּדָּרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לַצָּפוֹן וְשָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. קִיבֵּל, קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה. הִכְנִים רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ, כְּאִילּוּ נִכְנַס כּוּלּוֹ. פֵּרְכְּסָה וְיָצְתָה לַדָּרוֹם וְחָזְרָה, כְּשֵׁרָה. קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּפָנִים, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בְּפָנִים. עָמַד בַּחוּץ וְהִכְנִים יָדוֹ לִפְנִים וְשָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. קִיבֵּל, קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה. הִכְנִים רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ, כְּאִילּוּ לֹא נִכְנַס. פֵּרְכְּסָה וְיָצְתָה לַחוּץ וְחָזְרָה, פְּסוּלָה. שְׁמַע מִינַּהּ, בְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, (פסולים) [פָּסוּל]. דִּילְמָא, בְּאֵלְיָה וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת. בָּעָא מִינֵּיהּ אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל מִשְׁמוּאֵל, הִיא בְּפָנִים וְרַגְלֶיהָ בַּחוּץ, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, כְּתִיב ׳וְהֻבִיאָם לַהּ׳, עַד שֶׁתְּהֵא כּוּלָּהּ לִפְנִים.

תָּלָה וְשָׁחַט, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, כְּשֵׁרָה. אָמַר לֵיהּ, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, בָּעֵינַן שְׁחִיטָה ׳עַל יֶרֶךְ׳ וְלֵיכָּא. נִתְלָה וְשָׁחַט, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, פְּסוּלָה. אָמַר לֵיהּ, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, שְׁחִיטָה עַל יֶרֶךְ, וְלֹא שׁוֹחֵט עַל יֶרֶךְ. נִתְלָה וְקִבֵּל, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, כְּשֵׁרָה. אָמַר לֵיהּ, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, אֵין דֶּרֶךְ שִׁירוּת בְּכָךְ. תָּלָה וְקִיבֵּל, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, פְּסוּלָה. אָמַר לֵיהּ, אִישְׁתַּבַּשְׁתְּ, שְׁחִיטָה עַל יֶרֶךְ וְלֹא קַבָּלָה עַל יֶרֶךְ. אָמַר אַבַּיֵי, בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, כּוּלָּן פְּסוּלוֹת, בַּר מִנְּתָלָה וְשָׁחַט. בְּקָדָשִׁים קַלִּים, כּוּלָּן כְּשֵׁרוֹת, בַּר מִן נִתְלָה וְקִיבֵּל. אָמַר רָבָא, מַאי שְׁנָא תָּלָה וְקִיבֵּל בְּקָדָשִׁים קַלִּים דְּכְשֵׁרָה, דַּאֲוִיר פְּנִים כְּפָנִים דָּמֵי. בְּקָדָשֵׁי קָדָשִׁים נַמִּי, אֲוִיר צָפוֹן כְּצָפוֹן דָּמֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא, בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים כְּשֵׁרוֹת, בַּר מִן תָּלָה וְשָׁחַט בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. נִתְלָה וְקִיבֵּל, בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין בְּקָדָשִׁים קַלִּים. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא, הוּא בְּפָנִים וְיָצִיתוֹ בַּחוּץ, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, לָאו אָמְרַת ׳וְהֻבִיאוּם לַהּ״, עַד שֶׁתְּהֵא כּוּלָּהּ לִפְנִים. הָכָא נַמִּי ׳הֻבְאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד׳, עַד שֶׁיָּבֹא כּוּלּוֹ לְאֹהֶל מוֹעֵד:

מתני' נִתְּנוּ עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא בְּנֶגֶד הַיְסוֹד, נָתַן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת:

גמ'

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתכפרו. נראה דקאי אניתנין למעלה שנתנן למטה ולמטה שנתנן למעלה אבל אניתנין על גבי הכבש לא קאי דבהא כולי עלמא מודו בשלא במקומו דלאו במקומו דמי אע"ג דבפ' המזבח מקדש (לקמן פז.) מרבה כבש כמזבח לענין קידוש דאם עלו לא ירדו ובפ' כל המנחות (מנחות נז:) לענין הקטרה דהמעלה מכולן ע"ג הכבש לר' יוחנן חייב מ"מ לענין דמים לא מצינו בשום מקום כבש כמזבח דלקמן בפ' קדשי קדשים (דף סד:) גבי עולה וגבי חטאת ממעטינן מדכתיב קיר המזבח ולא קיר הכבש ועל כרחין שמואל לאו אכולה מילתיה קאי דניתנין בפנים שנתנן בחוץ ובחוץ שנתנו בפנים לכ"ע לאו במקומן דמי כדמוכח פ' כל הפסולין לקמן בסופו (דף לה:) דא"ר יהודה חישב להניח דמו למחר פסול דסבר מחשבה כמעשה ופריך (שם לו.) וליפלוג בסיפא על ניתנין למטה שחשב ליתנן למעלה שיהא פסול ומשני קסבר ר' יהודה שלא במקומו כמקומו דמי (תוספות) והשתא אמאי הדר פריך וליפלוג ר' יהודה בנתן הניתנין בפנים בחוץ ובחוץ בפנים אלמא דהני [לכ"ע] שלא במקומו מיקרי (ע"כ) ומיהו לקמן פירש בקונטרס דמהניתנין בחוץ שחישב ליתן בפנים דוקא קמקשי דהתם ודאי אי הוה יהיב חטאת חיצונה בפנים מיפסלא דכתיב וכל חטאת אשר יובא וגו' אבל מחישב ליתן הניתנין בפנים בחוץ לא פריך וכן מוכיח מדקמשני קסבר רבי יהודה בעינן מקום שהוא משולש בדם ובבשר ובאימורים פירוש דגבי מחשבת חוץ למקומו כתיב שלישי ודרשינן שיהא אותו (שלישי) חוץ למקומו משולש בדם ובשר ואימורים שהיה מותר בו דהיינו חוץ לעזרה ממש שבשעת היתר הבמות נשתלש בבל אלה (תוספות) והוהר שם לאפוקי פנים שלא הותרו מעולם ליכנס שלשתן דדם חטאת אסור דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וכן אימורין כתיב ועולה לא יעלו עליו (ע"כ) ואניתנין בפנים שנתנן בחוץ לא שייך האי שינוייא ומיהו מצינו למימר דבע"ז נמי שיהא המחשבה במקום משולש תדע דאי לאו הכי למ"ד שלא במקומו לאו במקומו דמי מאי הוה משני מבפנים אחוץ מיהו ר' יהודה אית ליה כמקומו דמי ונראה (תוס') ור' יוחנן דאמר בסמוך שלא במקומו לאו במקומו דמי היינו דוקא לרבנן אבל לר' יהודה אית ליה במקומו דמי אפי' לר' יוחנן כדמשני פרק כל הפסולין (גם זה שם) על ניתנין למעלה למטה ולמטה למעלה וה"ה דסבר כן בניתנים בפנים שנתנן בחוץ והתם לא פריך אלא מניתנים בחוץ שנתנן בפנים דוקא כדפי' רש"י משום דנפסל בשעה שהובא בהיכל וא"כ מצי שמואל קאי אכולהו אבל לא מצי למימר במקומו דמי על בחוץ שנתנו לפנים שנפסל בביאתו בהיכל קודם שנתנן על מזבח החזה (ע"כ): (הגה"ה) ועוד נראה דעל כרחין כבש נמי במקומו דמי מדלא פריך לקמן דליפלוג ר' יהודה אחישב ליתנו על גבי כבש וכי תימא משום דיאספנו ואין כאן בית מיחוש מחשבה דהרי בחשב לשפוך מן הכלי על הרצפה יאספנו לכ"ע הא לקמן אמרי' דלר' יהודה לא יאספנו היכא דקלטי' מזבח וא"כ מהאי טעמא לא יאספנו מעל גבי כבש דכבש מקדש פסולין כמזבח ומיהו כיון דפרשית לעיל דלענין דמים לא הוי כבש כמזבח לא קלטיה ויאספנו ומיהו על כרחיך אכבש נמי קאי שמואל דלקמן בשמעתין פריך ור' יוחנן אי שלא במקומו לאו במקומו דמי א"כ זריקתו אינה כלום ליהוי כנשפך מן הכלי על הרצפה ויאספנו משמע לשמואל ולריש לקיש דאמרי שלא במקומו במקומו דמי ניחא ואמאי לדידהו נמי תיקשי מניתנין על גבי הכבש ומניתנין בפנים שנתנן בחוץ אבל על ניתנין בחוץ שנתנן בפנים דמודו כולהו דשלא במקומו דמי לא שייך למיפרך אמאי (לדידהו נמי תיקשי מניתנים על גבי כבש ומניתנים בפנים בחוץ תוס') פסול נימא יאספנו שהרי בלא ניתנין על מזבח הזהב כבר נפסל בביאתו בהיכל ואפי' נשפך שם לא יהא כשר לאספנו. ע"כ הג"ה: **לכפרה** נתתיו ולא לדבר אחר. בעלמא (לקמן דף מו.) דרשינן לכפרה נתתיו ולא למעילה: **ואי** שלא במקומו כמקומו דמי למה לי יחזור הכשר ויקבל. תימה דלקמן בפ' התערובת (דף עט:) תנן הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה ר' אליעזר אומר יתן למעלה ורואה אני את הניתנין למטה כאילו הן מים ויחזור ויתן למטה דייק מינה בגמרא דר' אליעזר סבר יש בילה והשתא אמאי יחזור ויתן למטה הרי כבר נתכפר וי"ל כיון דאית ליה רואים כאילו הן מים לא הוי כמכופר ולא יהיב ליה לשם כפרת התחתון ומיהו קשה לרבנן דלית להו רואין ומשמע התם דלרבנן יחזור ויתן למטה דקתני נתן למעלה ולא נמלך (כשר): **הכא** במאי עסקינן דיהביה פסול.תימה אם כן אפילו נתן במקומו נמי וי"ל דהאי פסול היינו טמא דאיירי ביה לעיל ואי יהביה במקומו כולי עלמא מודי דהוי דחוי ולא יחזור כשר ויקבל כדאמר בפ"ק דמעילה (דף ה:) דאין לך עושה שירים ופסול אלא טמא הואיל ומרצה בקרבן ציבור וחוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו: ואי

רש"י

גמ' **אמר שמואל פסול.** דקתני מתני' אבשר קאי אבל בעלים נתכפרו: **על המזבח.** כל המזבח שוה לענין כפרה: **לכפרה נתתיו.** הקשיתי כל מקומות המזבח שוין ולא לדבר אחר שתהא זריקה חשובה להתיר בה בשר דזריקה הוא דשריא לה דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל (דברים יב): **יחזור הכשר ויקבל.** יחזור כהן הכשר לקבלה ויקבל כדי מתן מן הבהמה ויחזור ויתן במקומו וקס"ד השתא דעד השתא בכהן כשר נמי איירי והאי הכשר דקתני כדי נסבה: **למה לי יחזור.** הלא נתכפרו: **וכי תימא להתיר בשר באכילה.** דזריקה הוא דשריא לה: **ומי איכא** זריקה **דלא מיכפרא.** כגון הך בתרייתא דלאו לכפרה אתיא דהא איכפר בקמייתא: **אי דיהביה.** שלא במקומו כהן כשר הכי נמי דלא בעי יחזור ויקבל: **הכא במאי עסקינן דיהביה פסול.** דהא דקתני נתנו על גבי הכבש ארישא קאי דקתני כל הפסולים ששחטו כו' וכולן שקיבלו את הדם כו' ועלה קאי נתנו על גבי הכבש כו' בפ"ג: **וליהוי דחוי.** כיון דאמרי' שלא במקומו כמקומו דמי ובלבד שיהא במובח כי יהביה פסול הויא לה זריקה פסולה כאילו נתנו פסול במקומו וניהוי כל הדם דחוי ולא תיהוי ליה תו תקנתא: **דהא תנן.** בהדיא: **וכולן שקבלו.** את הדם ואפסולין קאי שקבלו את הדם במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: **אם יש דם הנפש.** עוד בצואר בהמה יחזור הכשר ויקבל מן הדם ויתן שלא במחשבה ובשר דמחשבה דחשיב עלה קמא לא נפסל דכיון דאינו ראוי לעבודה אין מחשבתו מחשבה: **קבלו אין.** הוא דאית ליה תקנתא: **מאי טעמא לאו משום.** דזריקה פסולה משויא ליה דחוי משום דגמר כפרתו: **לא.** הא דדייקינן זרקו לא משום דמיפסיל במחשבה דהא בעושה מחשבה קיימינא ודכוותה דייקינן זרקו לא: **א"ה.** דמחשבת פסולין פסלה מקבלה שקיבל במחשבה ליפסיל ועוד מי פסל במחשבת כהן פסול: **כמי שראוי לעבודה.** כהן כשר: **ובדבר הראוי לעבודה.** מנחת חטים לאפוקי מנחת [העומר שהיא של] שעורים דלא חייל עלה פגול ליעיש כרת באכילתה: **ובמקום הראוי לעבודה.** לאפוקי נפגם המזבח הכי מפורש במנחות (דף ה:): **לא תימא זרקו לא.** דודאי איכא תקנתא ואפי' זרקו פסול במחשבה: **אלא אימא שחטו לא.** שאם שחטו פסול במחשבה תו ליכא תקנתא דכיון דכל הפסולין בשיריין לשחוט פוסלין מחשבתן: **תנינא.** בההיא משנה גופה כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה לפיכך הן פסולין במחשבה: **הא** קמ"ל. הא דקתני וכולן שקיבלו את הדם כו' [אע"ג] דבשחיטה תנן פוסלין במחשבה אבל בקבלה ומקבלה ואילך לא פסלי ולא למידק מיניה זרקו לא דה"ה לזרקו אלא קמייתא דכולהו נקט דכיון דפסול אינו ראוי לה לא פסלה מחשבתו: **כדרבא.** דאמר אין מחשבה מועלת אלא בראוי לעבודה: **חישב.** כהן כשר: **ליתן את הניתנין כו'.** ששחט או קיבל או הוליך על מנת לזרוק הזריקה שלא במקומו: **לאלתר כשר.** אם חישב על מנת לזרוק שלא במקומו היום כשר ואי נמי זריקה פסולה היא ונמצא שעבד שאר העבודות על מנת לזרוק את הדם בפסול כשר הוא בזריקה הוגגת במקומו כדאמרינן במשנה כל הפסולין (לקמן לו.) אין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו ופסח וחטאת שלא לשמן: **חוץ וחישב.** בעבודה שניה על מנת לאוכלו חוץ למקומו פסול ואין חייבין כרת על אכילתו:

חוץ

גמרא אָמַר שְׁמוּאֵל, ׳פָּסוּל׳, בָּשָׂר. אֲבָל בְּעָלִים, נִתְכַּפְּרוּ. מַאי טַעְמָא, דְּאָמַר קְרָא ׳וְאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר׳, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ נִתְכַּפְּרוּ בְּעָלִים. אִי הָכִי, בָּשָׂר נַמִּי. אָמַר קְרָא ׳לְכַפֵּר׳, לְכַפָּרָה נִתַּתִּיו וְלֹא לְדָבָר אַחֵר. אַלְמָא קָסָבַר שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ כְּמְקוֹמוֹ דָּמֵי. תְּנַן בְּאֵידָךְ פִּירְקִין, נָתְנוּ עַל הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, נָתַן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּיתָּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיִקָּבֵל. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ, שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ כְּמְקוֹמוֹ, לָמָּה לִי יַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיִקָּבֵל. וְכִי תֵּימָא, לְהַתִּיר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה, מִי אִיכָּא זְרִיקָה דְּלֹא מְכַפְּרָא וְשָׁרְיָא בָּשָׂר בַּאֲכִילָה. אִי דְּיָהֲבֵיהּ כָּשֵׁר, הָכִי נַמִּי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּיָהֲבֵיהּ פָּסוּל. וְלֵיהֲוֵי דָּחוּי, דְּתָנַן, וְכוּלָּן שֶׁקִּיבְּלוּ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיִקָּבֵל. קִיבְּלוּ אֵין, זָרְקוּ לֹא, מַאי טַעְמָא, לָאו מִשּׁוּם דְּהָוֵי דָּחוּי. לֹא, מִשּׁוּם דְּפָסֵיל בְּמַחֲשָׁבָה. אִי הָכִי, קַבָּלָה נַמִּי. וְעוֹד, מִי פְּסָלָה מַחֲשָׁבָה, וְהָאָמַר רָבָא, אֵין מַחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא בְּמִי שֶׁרָאוּי לַעֲבוֹדָה, וּבְדָבָר הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה, וּבְמָקוֹם הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה. לֹא תֵּימָא, זָרְקוּ לֹא. אֶלָּא אֵימָא, שָׁחֲטוּ לֹא. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, דְּפָסְלָה מַחֲשָׁבָה, תְּנִינָא, לְפִיכָךְ הֵן פּוֹסְלִין בְּמַחֲשָׁבָה. הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּמִסְּקָבָלָה וְאֵילַךְ לֹא פָּסְלָה מַחֲשָׁבָה, מַאי טַעְמָא, כְּדָרְבָא. מֵיתִיבִי, חִישֵׁב לִיתֵּן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה, לְמַטָּה. לְמַטָּה, לְמַעְלָה. לְאַלְתַּר, כָּשֵׁר. (לְמָחָר פָּסוּל). חָזַר וְחִישֵׁב

גמרא

זריקת הדם מכפרת לבעלים, מתירה בשר לאכילה ואימורין להקטרה. במשנתינו מבואר שאם זרק במקום שאינו ראוי, 'פסול'. שמואל מבאר שאין כל העניינים שוים בזה: **אָמַר שְׁמוּאֵל**, מה ששנינו במשנתינו '**פָּסוּל**', נאמר רק לגבי **כָּשֵׁר**, שאינו ניתר על ידי זריקה זו, **אֲבָל בְּעָלִים נִתְכַּפְּרוּ** ויצאו ידי חובתם אף שהזריקה היתה שלא במקומה. **מַאי טַעֲמָא, דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא יז יא) 'כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם' וגו', ומשמע שכל המזבח שוה לענין הכפרה, ומכאן שבֵּין שֶׁהִנִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ בכל מקום שהוא, **נִתְכַּפְּרוּ בְּעָלִים**.

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי**, שהושוו כל המקומות שבמזבח, **כָּשֵׁר נַמִּי** יותר על ידי זריקה שלא במקומה. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** (שם) 'וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ **לְכַפֵּר**', לומר לך שדווקא **לְכַפָּרָה נִתַּתִּיו** את המזבח שכל המקומות בו יהיו שוים **וְלֹא לְדָבָר אַחֵר**, שלא תועיל הזריקה שלא במקומה להתיר בשר.

הגמרא מקשה על דברי שמואל ממשנה אחרת. מדייקת הגמרא: **אַלְמָא קָסָבַר** – נמצא ששמואל סובר שזריקה **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ** הראוי של המזבח **כְּזריקה** במְקוֹמוֹ **דָּמֵי** לענין כפרה לבעלים. וקשה, **דתְּנַן בְּאֵידָךְ פִּירְקִין** (לקמן לב.), **נָתְנוּ** [–זרק דם] **עַל הַכֶּבֶשׁ**, או **שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד חֲיסוֹר**, או **שנָתַן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּיתָּנִין בְּפְנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּיתָּנִין בַּחוּץ בְּפְנִים**, אף שהזריקה לא נעשתה כדינה, אבל כיון שהקרבן עצמו לא נפסל [אלא שחסר זריקה], יש לו תקנה, **שאִם יֵשׁ** עוד **דָּם הַנֶּפֶשׁ** בצואר הבהמה, **יַחֲזוֹר הכהן הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל** ממנו בכלי ויזרוק במקום הראוי. הגמרא מסיימת את הקושיא: **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** שלענין כפרה זריקה **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ כִּמְקוֹמוֹ, לָמָּה לִי שֶׁיַּחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל**, הלא כבר נתכפרו הבעלים בזריקה הראשונה אף שלא נעשתה כדינה. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תאמר שיחזור ויקבל ויזרוק בשביל **לְהַתִּיר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה** [שהרי מודה שמואל שזריקה שלא במקומו אינה מתירה בשר], יש לתמוה, **מִי אִיכָּא** – וכי יש **זְרִיקָה דְּלֹא מְכַפֶּרֶת וְשָׁרְיָא** – ומתירה **בָּשָׂר בַּאֲכִילָה**.

מתרצת הגמרא: **אִי דְּיָהֲבִיהּ כָּשֵׁר** – אם זריקה זו ניתנה על ידי כהן כשר, **הָכִי נַמִּי** – אכן לא היה צורך בזריקה השניה, שכבר נתכפרו הבעלים, אך **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּיָהֲבִיהּ** – שנתן **הַפָּסוּל** לעבודה, ולכן אין זריקה זו מכפרת כלל, וצריך לזרוק שוב.

הגמרא ממשיכה להקשות ממשנה זו: **וְלֵיחֲוֵי דָּחוּי** – ויהיה הדם שבצואר הבהמה דחוי, כלומר, כיון שזריקה שלא במקומו כבמקומו היא, נמצא שכשנתן הפסול שלא במקומו הרי הוא כאילו נתן במקומו, ומאחר שהושלם סדר העבודה, אף שהושלם על ידי הפסול, שוב אין שייך לקיים שנית את סדר עבודת הדם, ואיך אמרו אם כן במשנה, שיחזור הכשר ויקבל.

הגמרא מבססת את קושייתה ומוכיחה שאכן זריקת פסול עושה את הדם שבצואר הבהמה דחוי, כלומר, **דְּתָנַן** במשנה לקמן (לב.), **וְכוּלָּן** – כל הפסולים לעבודה **שֶׁקִּבְּלוּ** את הדם במחשבת חוץ **לִזְמַנּוֹ** וְכן אם קיבלו במחשבת חוץ **לִמְקוֹמוֹ**, אין הקרבן נפסל על ידי מחשבתם [ורק הדם שקיבלו נפסל], ולכן **אִם יֵשׁ** עדיין **דָּם הַנֶּפֶשׁ** בצואר הבהמה, **יַחֲזוֹר הכהן הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל**. וממה שנקטה המשנה דווקא 'קיבלו', יש לדייק שאם **קִיבְּלוּ** פסולים **אֵין** – יש תקנה לקרבן, אבל אם זָרְקוּ פסולים **לֹא** יובל לקבל ולזרוק שוב בכשרות. ומדקדקת הגמרא: **מַאי טַעֲמָא, וכי לָאו מְשׁוּם דְּהָוֵי דָּחוּי** – שכיון שהשלים את סדר עבודת הדם, אף שנעשה על ידי הפסול, נדחה הדם שבצואר הבהמה מלהיות ראוי לעבודה.

הגמרא מנסה לדחות את ההוכחה: אכן אם זרקו הפסולים לא שייך לקבל שוב ולזרוק בכשרות, וכמו שדייקנו, אבל **לֹא** מטעם שזריקת פסול עושה את הדם שבצואר הבהמה דחוי, אלא **מִשּׁוּם דְּפָסֵיל בְּמַחֲשָׁבָה** של חוץ לזמנו או חוץ למקומו, שהרי בזה מדברת המשנה, שהיתה לו מחשבת פסול. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי**, שמחשבת פסול פוסלת את הקרבן בשעת הזריקה, בשעת הַקָּבָלָה **נַמִּי** תפסול, ומדוע שנינו שאם קיבלו במחשבת פסול לא נפסל הקרבן, **וְעוֹד** קשה, **מִי פָּסְלָה מַחֲשָׁבָה** – וכי כן הוא הדין שהפסול לעבודה פוסל את הקרבן במחשבה, **וְהָאָמַר רָבָא, אֵין מַחֲשָׁבָה** של פִּסול **מוֹעֶלֶת** לפסול את הקרבן **אֶלָּא בְּמִי שֶׁרָאוּי לַעֲבוֹדָה**, והיינו כהן כשר דווקא, **וְכן אין** המחשבה פוסלת אלא **בְּדָבָר הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה**, אבל לא במנחת העומר שהיא באה מן השעורים ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות, **וְדווקא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה**, אבל אם נפגם המזבח, שאז אין המקום ראוי לעבודה, וחשב מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו, לא נפסל הזבח.

הגמרא דוחה את הדיוק מהמשנה [שזריקת פסול עושה דיחוי]: **לֹא תֵּימָא** [–אל תדייק] **זָרְקוּ** פסולים **לֹא** יחזור הכשר ויקבל ויזרוק משום שהדם שבבהמה נעשה דחוי, **אֶלָּא אֵימָא, אם שָׁחֲטוּ** פסולים במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו **לֹא** יחזור הכשר ויקבל, משום שכבר נפסל הקרבן במחשבתם, שהרי כל הפסולים, כשרים הם לענין שחיטה. שואלת הגמרא: **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן**, האם בא להשמיע **דְּפָסְלָה מַחֲשָׁבָה** – שבשחיטה מחשבה של הפסולים פוסלת את הקרבן, והרי **תְּנִינָא** – שנינו זאת בפירוש באותה המשנה עצמה (לא:), כל הפסולים ששחטו שחיטתם כשרה **לְפִיכָךְ הַן פּוֹסְלִין בְּמַחֲשָׁבָה** שבשעת השחיטה. משיבה הגמרא: במה ששנה התנא שפסולים שקיבלו את הדם במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו לא פסלו את הקרבן **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** שאף על פי שלגבי שחיטה שנינו שפוסלים במחשבתם אבל בשאר העבודות אין הדין כן, **דְּמַקַּבָּלָה וְאֵילָךְ** – שמעבודת קבלת הדם והלאה, כלומר בהולכה ובזריקה, **לֹא פָּסְלָה מַחֲשָׁבָה** של הפסולים. **מַאי טַעֲמָא, כְּדַרְבָא** שאמר (לעיל) שאין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, והדין הוא, שמקבלה ואילך אין ראוי לעבודה אלא כהן כשר.

הגמרא חוזרת להקשות על שמואל [שזריקה שלא במקומו כבמקומו] מברייתא: **מֵיתִיבִי**, שנינו בברייתא, כהן כשר **שחִישֵּׁב** בשעת השחיטה [או קבלה או הולכה] לזרוק את הדם שלא במקומו, וכגון **לִיתֵּן אֶת** הדמים **הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה** או את הניתנים **לְמַטָּה** חישב ליתנם **לְמַעְלָה**, אם חישב על מנת לזרוק שלא במקומו **לְאַלְתַּר** – בו ביום, הקרבן **כָּשֵׁר**, משום שגם אם נאמר שזריקה שלא במקומו היא זריקה פסולה, ונמצא ששחט על מנת לזרוק את הדם בפסול, אין מחשבה זו פוסלת את הקרבן, וכמו ששנינו לקמן (לו.) שרק מחשבה של חוץ לזמנו וחוץ למקומו ומחשבה שלא לשמו בפסח וחטאת פוסלת את הקרבן, אבל מחשבות אחרות אינן פוסלות, (**לְמָחָר פָּסוּל**). ואם לאחר מכן, כשעסק בעבודה שניה, **חָזַר וְחִישֵּׁב** לאכול את הבשר

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

הגמרא דוחה: **אַדַּרַבָּה, חוּץ לִמְקוֹמוֹ עֲדִיף** להעמיד בו כרת, משום **דְּסָמִיךְ לֵיהּ** – שפסול חוץ למקומו נאמר בסמיכות לסיום הפסוק המחייב כרת.

הגמרא מביאה דרשה אחרת: **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, כִּי אֲתָא** – כשבא **רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִימִי** [**אָמַר, שרַב**] **סָמִיךְ** – סמך **אַדַּתָּנֵי תַּנָּא** – על מה ששנה התנא בברייתא (ראה תו"כ צו פרק יג), **כְּשֵׁהוּא אוֹמֵר** 'וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה' **בְּפָרָשַׁת** 'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ' (ויקרא יט ז), **שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר** – אין מלמדנו הכתוב על מחשבת חוץ לזמנו [כפי שראוי היה לפרשו לכאורה], **שֶׁהָרֵי כְּבָר נֶאֱמַר** לעיל (שם ז יח) 'וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח **הַשְּׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי**', ומשם כבר למדנו על מחשבת חוץ לזמנו,

חוּץ לִמְקוֹמוֹ, הקרבן פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת למי שאוכל ממנו, אך אם חישב לאכול את הבשר חוּץ לִזְמַנּוֹ, הקרבן פִּיגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת על אכילתו.

ממשיכה הברייתא: ואם אותה מחשבה שחישב בעבודה הראשונה ליתן את הניתנים למטה למעלה, חישב לזרוק אותה זריקה לְמָחָר, הקרבן פָּסוּל על ידי מחשבה זו, שכיון שחשב לזרוק במקום שאינו ראוי, הרי הוא כמי שחשב להשהות את הדם עד למחר ולא לזרוק כלל, שמחשבה זו פוסלת, וכדלקמן. ואם לאחר מכן, כשעסק בעבודה שניה, חָזַר וְחִישֵּׁב בֵּין חוּץ לִזְמַנּוֹ בֵּין חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, שאף על פי שחשב בעבודה השניה מחשבת חוץ לזמנו, אינו נעשה פיגול משום שלא קרבו כל מתיריו כמצוותם, שהרי נפסל במחשבה הראשונה.

הגמרא מסיימת את קושייתה: וְאִי שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ בִּמְקוֹמוֹ דָּמִי, הַאי פָּסוּל – וכי כן הוא הדבר שהמחשב לזרוק את הדם שלא במקומו למחר, הקרבן רק ׳פסול׳, הלא פִּיגּוּל הוּא, שהרי חישב לעשות זריקה חוץ לזמנה. אלא על כרחך זריקה שלא במקומו אינה כבמקומו, ובאכילו זורק שלא על המזבח, ובמחשבת זריקה כזו, אכן אינו נעשה פיגול.

מתרץ מר זוטרא: אָמַר מַר זוּטְרָא, הרי מודה שמואל שעל ידי זריקה שלא במקומו לא הותר הבשר באכילה, והדין הוא שרק זְרִיקָה דְּשָׁרְיָא – שמתירה בָּשָׂר בַּאֲכִילָה מֵיתָא – מביאה לִידֵי פִּיגּוּל, אבל זְרִיקָה דְּלָא שָׁרְיָא בָּשָׂר בַּאֲכִילָה לָא מֵיתָא לִידֵי פִּיגּוּל. שאם חישב לעשות מחר זריקה כזו שגם היום לא היתה מתירה את הבשר, אין מחשבה זו עושה פיגול.

שואל רב אשי: אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְמַר זוּטְרָא, מְנָא לָךְ הָא – מנין לך שדין פיגול תלוי בהיתר הבשר [ולא רק בכפרת הבעלים].

משיב מר זוטרא: דִּכְתִיב בענין פיגול (ויקרא ז יח) ׳וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וגו׳ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא׳, ומסמיכות המילה ׳פיגול׳ לאיסור אכילה יש לדרוש שדווקא מִי שֶׁפִּגּוּלוֹ גָּרַם לוֹ שיהיה אסור באכילה, עליו נאמר עונש פיגול, יָצָא בשר זֶה שנזרק דמו שלא במקומו [וגם חשב בשעת זריקה זו מחשבת פיגול], שֶׁאֵין פִּגּוּלוֹ גָּרַם לוֹ להיות אסור באכילה אֶלָּא אִיסּוּר דָּבָר אַחֵר [זריקה שלא במקומו] גָּרַם לוֹ, ולכן אין חייבים עליו כרת. וזהו המקור שאם זרק שלא במקומו ובשעת זריקה זו חשב לאכול בשר או להקטיר אימורין למחר, אינו נעשה פיגול. ולאחר שלמדנו זאת, יש ללמוד, שכמו כן אם חישב בשעת השחיטה לעשות זריקה זו [היינו זריקה חוץ למקומו] למחר, אין זו מחשבת זריקה המפגלת.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, אִיפְּסוּלֵי נַמֵּי לֹא לִיפְסַל – לא יפסל הקרבן כלל על ידי מחשבה זו, שיזרוק למחר שלא במקומו, ומדוע שנינו שהוא פסול.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הטעם שנפסל, מִידֵי דַּהֲוָה אַמַּחֲשֶׁבֶת הִינּוּחַ – כמו שהוא הדין במחשב להניח את הדם לאחר זמנו, שהקרבן נפסל בכך, וגם כאן, חישב להניח את הדם עד מחר, וְברייתא זו אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה לקמן (לה:) שסובר שמחשבת הינוח פוסלת.

ריש לקיש מפרש את משנתינו באופן אחר משמואל [אף שגם הוא סובר כשיטת שמואל בענין זריקה שלא במקומו]: רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, לְעוֹלָם מה ששנינו במשנתינו (כה:) שאם זרק שלא במקומו פסול, הכוונה שפָּסוּל מָשָׁ ואף הבעלים לא נתכפרו, וְזריקה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ כְּמְקוֹמוֹ דָּמִי לענין הכפרה [אך לא לענין אכילת בשר], וכמו שדרש לעיל (כה:) שמואל מפסוק, וְלֹא כַּשָּׂא ממשנתינו, שיש לומר שבָּאן, בדרשה של הפסוק מדובר שֶׁנָּתַן שלא במקומו בִּשְׁתֵּי וְעֵרֶב [ללא מחשבת פסול], וּבָאן, במשנתינו, מדובר שֶׁנָּתַן שלא במקומו בַּאֲמִירָה לאכול את הבשר חוץ לזמנו, והשמיעה המשנה שהקרבן פסול אך אין בו כרת, והטעם, משום שמחשבה בשעת זריקה זו, מחשבה היא לענין לפסול, שהרי כזריקה במקומו היא, אך אינו נעשה פיגול, משום שזריקה שאינה מתירה את הבשר באכילה אינה מביאה לידי פיגול.

מאחר שבעיקר הענין, ריש לקיש סובר כשמואל, שבזריקה שלא במקומו נתכפרו הבעלים, יש להקשות עליו את כל אותן הקושיות שהקשתה הגמרא לעיל על שמואל, וכן יש לתרץ עליהן כמו שתירצו לפי שמואל. הגמרא מציינת את מהלך הקושיות והתירוצים בראשי פרקים: תָּנַן [בּוֹ׳] במשנה לקמן (לב.) נתנו על הכבש וכו׳ [וכמו שמקשה הגמרא לעיל (כה:), ויתורץ כמו שתירצה הגמרא שם]. עוד קשה, ששנינו, חִישֵּׁב לִיתֵּן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְמַטָּה בּוֹ׳ [וכמו שמקשה הגמרא מברייתא זו לעיל, ויתורץ כמו שתירצה הגמרא] וכן כל המשא ומתן עַד התירוץ האחרון, והיינו מִידֵי דַּהֲוָה אַמַּחֲשֶׁבֶת הִינּוּחַ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה.

רבי יוחנן חולק על שמואל וריש לקיש, וסובר שזריקה שלא במקומו אינה כבמקומו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִידֵי וְאִידֵי – זה וזה, משנתינו, שלא במקומו פסול לגמרי, והמשנה לקמן (לב.) שאם זרק שלא במקומו יחזור הכשר ויקבל ויזרוק כדינו, בשתיזקן מדובר שֶׁנָּתַן – שזרק בִּשְׁתֵּי וְעֵרֶב, וְהדין הוא שזריקה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ לָאו כִּמְקוֹמוֹ דָּמִי, אלא הרי הוא כאילו זרק על הרצפה, וְהָא שששנינו במשנה לקמן שיש תקנה לקרבן על ידי זריקה שניה, הוא באופן דְּאִיבָּא עוד דָּם הַנֶּפֶשׁ בצואר הבהמה, וְהָא ששנינו במשנתינו שפסול לגמרי, באופן דְּלֵיכָּא עוד דַּם הַנֶּפֶשׁ בצואר הבהמה, ולא שייך לקבל את הדם שניה.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: תָּנַן במשנתינו, אם זרק שלא במקומו, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת לאוכל מבשר הקרבן. וּבְשִׁלְמָא לְרֵישׁ לָקִישׁ, שהעמיד את המשנה בזרק במחשבת חוץ לזמנו, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, להשמיע חידוש, שאף על פי שחישב בזריקה זו [שלא במקומו] מחשבת חוץ לזמנו, אינו נעשה פיגול, וכמו שנתבאר בגמרא לעיל, שזריקה שאינה מתירה את הבשר באכילה אינה מביאה לידי פיגול. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, שמעמיד את המשנה בשתיקה, ומה ששנינו ׳פסול׳, היינו משום שזריקה שלא במקומו אינה כבמקומו, אם כן מַאי – מהו שאמר התנא, ׳אֵין בּוֹ כָּרֵת׳, הלא פשוט הדבר שאין כרת, ולא היה צריך להזכיר זאת. מסיימת הגמרא: כַּשָּׂא – אבן קושיא זו קשה על רבי יוחנן.

שואלת הגמרא: וְלִשְׁמוּאֵל, שפירש (לעיל כה:) את מה ששנינו במשנתינו ׳פסול׳ שהבשר פסול משום שהזריקה היתה שלא במקומו, ומדובר שזרק בשתיקה, מַאי – מהו ששנה התנא ׳אֵין בּוֹ כָּרֵת׳, מדוע הוצרך להשמיע זאת. משיבה הגמרא: הָכִי קָאָמַר התנא, אם נתן את הדם שלא במקומו, הבשר פסול, וְאִם נָתַן שלא במקומו בְּמַחֲשָׁבָה של חוץ לזמנו, הקרבן פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת לאוכל מבשרו, שכיון שאין זריקה זו מתירה את הבשר באכילה, אינו נעשה בה פיגול.

הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבי יוחנן: וּלפי רַבִּי יוֹחָנָן קשה, אִי זריקה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ לָאו כִּמְקוֹמוֹ דָּמִי, ואינה זריקה כלל, לֵיחֲווֹי כִּי – יהיה כמו נַפְשֵׁהּ הדם מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה, ששנינו לקמן (לב.) שאם אספו כשר, וְגם כאן [שזרק במקום שאינו ראוי] יַאסְפֵנוּ מהמזבח ויזרוק שוב כדינו. ומדוע שנינו במשנתינו שאם זרק שלא במקומו, פסול.

מתרצת הגמרא: התנא של משנתינו סָבַר לָהּ כְּמַאן דְּאָמַר שאם זרק את הדם על המזבח שלא במקומו לֹא יַאסְפֵנוּ, שאף על פי שלא נזרק כהלכתו, קלטו המזבח, ופסק על ידי כך מלהיות ראוי לזריקה חדשה. הגמרא מבארת היכן מצאנו שיטה כזו: דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רבי יוסי ורבי שמעון נחלקו בענין דם שנזרק שלא כדינו, האם יאספנו, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּנִיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה, וכן בניתנים לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, אלא שנתנם שֶׁלֹּא כְּמִצְוָתָן, וכגון במחשבה הפוסלת או שנתנם ביד שמאל, לֹא יַאסְפֵנוּ בשביל לחזור ולזרוק כמצותו, שכיון שניתן במקומו הראוי נסתלקה ממנו תורת זריקה. וְלֹא נֶחְלְקוּ התנאים אֶלָּא בדם שניתן שלא במקומו, וכגון בְּנִיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, וכן בניתנים לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה, שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אף על פי שזריקה שלא במקומו אינה כבמקומו, מכל מקום לֹא יַאסְפֵנוּ, שכיון שעל כל פנים נזרק על המזבח פקעה ממנו תורת זריקה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר יַאסְפֵנוּ, שמאחר שזריקה שלא במקומו אינה כבמקומו, הרי זה כנזרק על הרצפה, שאין זו זריקה כלל, וכיון שלא נתקיימה בדם זה זריקה, אוספו וזורקו שנית.

רש"י

חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת. שהרי קרבו מתיריו דהכי תנן במתני' (לקמן כט:) חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פיגול שהרי קרבו מתיריו מהן פיגול מהן שתיקה ואין כאן פסול מחשבה אחרת להוציאו מיד פיגול: **למחר פסול.** אבל אם אותה מחשבה שחישב בעבודה ראשונה ליתן את הניתנין למטה למעלה חישב לזרוק אותה זריקה למחר פסול כדמוקמינן לקמן מידי דהוה אמחשבת הינוח שהרי שחט ע"מ להניח דמו למחר פסול ורבי יהודה היא דפסיל ליה בפ"ג (לקמן לה:): **חוץ וחישב.** בעבודה שניה בין חוץ לזמנו בין חוץ למקומו פסול ואין בו כרת דהא איפסיל ליה במחשבה קמייתא ותו לא חייל עליה פיגול דלא קרבו כל מתיריו: **ואי שלא במקומו.** דמזבח במקומו דמי: **האי פסול.** בתמיה אמאי קרי ליה פסול להאי דחישב ליתן שלא במקומו למחר פיגול הוא שהרי חישב בשחיטה ע"מ לזרוק דמו למחר דהיא אכילת מזבח אלא לאו במקומו דמי ולא חשיבא אכילה: **זריקה דשריא בשר באכילה כו'.** כגון במקום מתן הדם מייתי לידי פיגול בין שחישב בה ע"מ להקטיר אימורים למחר בין שחישב בשחיטה לזרוק למחר: **זריקה דלא שריא בשר באכילה.** אי הוה עבידא לה בזמנה כגון זריקה שלא במקומו לא מייתי לידי פיגול בין שחישב בה ע"מ להקטיר אימורים למחר בין שחישב בשחיטה למיעבד דך זריקה למחר לא מייתי לידי פיגול: **פיגול יהיה.** והנפש האוכלת וגו': **מי שפיגולו גורם.** שלא יאכל הוא דקאי בעונה תשא יצא בשר שנזרק הדם שלא במקומו דאיסור זריקה שלא במקומו גרם לו שלא יאכל הלכך אין חייבין על פיגולו כרת ונפקא לן מהכא דאי חישב בזריקה שלא במקומו ע"מ לאכול או להקטיר למחר לא הויא מחשבת זריקה לענין פיגול ומינה כי חישב בשחיטה ע"מ לעשות זריקה זו חוץ לזמנו לא הויא מחשבה בזריקה המפגלת: **אי הכי.** דלא הויא זריקה לענין מחשבה איפסולי נמי לא נפסול: **אמחשבת חינוח.** דהא חשיב מיהא להניחו למחר: **ואליבא דר' יהודה.** לקמן בפ' כל הפסולין (דף לה:) תנן להניח מדמו למחר כשר ור' יהודה פוסל: **וריש לקיש אמר כו'.** אמתניתין קאי ופליג אדשמואל: **לעולם פסול ממש.** דלא תני תנא פסול אבשר לחודיה אי לא פריש בהדיא ומתני' פסול לגמרי קאמר שאף בעלים לא נתכפרו: **ושלא במקומו.** כשמואל סבירא ליה דכמקומו דמי לענין כפרה ולא להתיר באכילה כדדריש ליה שמואל דלקרא דלעיל ואני נתתיו לכם וגו' ולא קשיא אמתני': **כאן שנתן בשתיקה.** דרשא דקרא דמשמע בעלים נתכפרו כשנתן בשלא במקומו בשתיקה ומתני' דקתני פסול בנתן במחשבת לאכול בשר חוץ לזמנו ואשמעינן דפסול ואין בו כרת דמחשבת זריקה זו מחשבה הוא לפסול דכמקומו דמי ולא לפגל דזריקה דלא שריא בשר באכילה לא מייתי לידי פיגול: **תנן כו'.** כל הנך תיובתא דאותבי' לשמואל מותבי' נמי לריש לקיש דהא כוותיה סבירא ליה דשלא במקומו כמקומו דמי: **ורבי יוחנן אמר אידי ואידי.** מתניתין דקתני פסול וליכא תקנתא ומתניתין דכל הפסולים דתני תקנתא שנתן בשתיקה: **בשלמא לריש לקיש.** דאוקי מתני' כשנתן במחשבה איצטריך למיתני אין בו כרת לאשמועינן דאע"ג דחשיב בדך זריקה חוץ לזמנו אינו פיגול ובדאמרן דלא שריא בשר באכילה לא מייתי לידי פיגול: **אלא לרבי יוחנן.** דמוקי בשתיקה והאי פסול משום דלא במקומו הוא פשיטא דאין בו כרת קשיא: **ולשמואל מאי אין בו כרת.** דאיהו נמי מוקי לה בשתיקה: **הכי קאמר ואם נתן במחשבה.** דחוץ לזמנו פסול ואין בו כרת ואיצטריך לאשמועינן אע"ג דלענין כפרה במקומו דמי מחשבת פיגול לא חיילא הואיל ולא שריא בשר באכילה אבל לרבי יוחנן לא מצי לשנויי הכי דכיון דאשמעינן תנא דידן פסול ומשום דשלא במקומו (הוא אלמא) לאו במקומו דמי פשיטא דאם נתן במחשבה לא הויא מחשבה דהוי כאילו נתנו על הרצפה דלא קרבו כל מתיריו: **ורבי יוחנן.** כיון דלאו זריקה הוא כלל ניהוי כמי שנשפך מן הכלי על הרצפה ויאספנו ואפי' ליכא דם הנפש אחרינא אמאי פסול יאסוף את זה מן המזבח ויחזור ויתננו במקומו בשלמא לשמואל ולריש לקיש כיון דזריקה היא לכפרה אידחי ליה מלאספו שהרי כיפר אלא לר' יוחנן יאספנו: **סבר לה.** תנא דמתניתין: **כמ"ד לא יאספנו.** כיון דהגיע למזבח ואע"ג דשלא בהילכתו הוא קלטיה מזבח לאפוקי מתורת כפרה אחריתי: **הכל מודים בניתנין למעלה שנתן למעלה שלא כמצוותן.** כגון במחשבה או בשמאל: **שלא יאספנו.** לחזור וליתנו כמצותו דכיון דניתן במקומו אזדא ליה תורת זריקה מיניה: **לא נחלקו.** הנך תנאי דבעינן למימר שרבי יוסי אומר לא יאספנו ואף על גב דלאו במקומו דמי: **ורבי שמעון אומר כו'.** וע"כ ליכא למימר דטעמא

חוץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. חוּץ לִזְמַנּוֹ, פִּיגּוּל, וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת. לָמָּחָר, פָּסוּל. חָזַר וְחִישֵּׁב, בֵּין חוּץ לִזְמַנּוֹ בֵּין חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וְאִי שֶׁלֹּא בְּמָקוֹמוֹ כִּמְקוֹמוֹ דָּמֵי, הַאי פָּסוּל, פִּיגּוּל הוּא. אָמַר מַר זוּטְרָא, זְרִיקָה דְּשָׁרְיָא בָּשָׂר בַּאֲכִילָה, מַיְיתָא לִידֵי פִּיגּוּל. זְרִיקָה דְּלָא שָׁרְיָא בָּשָׂר בַּאֲכִילָה, לֹא מַיְיתָא לִידֵי פִּיגּוּל. אָמַר לֵיהּ רַב אַשֵׁי לְמַר זוּטְרָא, מְנָא לָךְ הָא דִּכְתִיב 'וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו יִהְיֶה', מִי שֶׁפִּיגּוּלוֹ גָּרַם לוֹ. יָצָא זֶה, שֶׁאֵין פִּיגּוּלוֹ גָּרַם לוֹ. אֶלָּא, אֵיפּוּךְ דָּבָר אַחֵר גָּרַם לוֹ. אִי הָכִי, אֵיפְּסוּלֵי נַמֵּי לֹא לֵיפְסַל. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מִידֵי דַּהֲוָה אַמַּחֲשֶׁבֶת הִינּוּחַ, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, לְעוֹלָם פָּסוּל פָּסוּל מַמָּשׁ, וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹמוֹ כִּמְקוֹמוֹ דָּמֵי. וְלֹא קַשְׁיָא, כָּאן, שֶׁנָּתַן בִּשְׁתִיקָה. כָּאן, שֶׁנָּתַן בַּאֲמִירָה. תְּנַן, חִישֵּׁב לִיתֵּן אֶת הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה, לְמַעְלָה, לְמַעְלָה, לְמַטָּה. עַד מִידֵי דַּהֲוָה אַמַּחֲשֶׁבֶת הִינּוּחַ, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִידֵי וְאִידֵי שָׁנָתַן בִּשְׁתִיקָה, וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹמוֹ לָאו כִּמְקוֹמוֹ דָּמֵי. וְהָא, דְּאֵיפָּא דָּם הַנֶּפֶשׁ. הָא, דְּלֵיפָּא דָּם הַנֶּפֶשׁ. תְּנַן, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. בְּשְׁלָמָא לְרֵישׁ לָקִישׁ, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי 'אֵין בּוֹ כָּרֵת', קַשְׁיָא. וְלִשְׁמוּאֵל, מַאי 'אֵין בּוֹ כָּרֵת', הָכִי קָאָמַר, אִם נָתַן בְּמַחֲשָׁבָה, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וְרַבִּי יוֹחָנָן, אִי שֶׁלֹּא בְּמָקוֹמוֹ לָאו כִּמְקוֹמוֹ דָּמֵי, לֵיחֲוֵי כִּי נְשָׁפַךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה, וְיַאסְפֶנּוּ. סָבַר לָהּ כְּמַאן דְּאָמַר לֹא יַאסְפֶנּוּ, דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים בַּנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנָּתַן לְמַעְלָה, לְמַטָּה שֶׁנָּתַן לְמַטָּה, שֶׁלֹּא כְּמִצְוָתָן, לֹא יַאסְפֶנּוּ. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בַּנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנָּתַן לְמַטָּה, לְמַטָּה שֶׁנָּתַן לְמַעְלָה, שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא יַאסְפֶנּוּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר יַאסְפֶנּוּ.

ומשנתינו

ואי שלא במקומו כמקומו דמי כו'. תימה ואי לאו כמקומו דמי לאלתר אמאי כשר וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך והשתא ניחא הא דקאמר לקמן בסוף כל הפסולין (דף לו.) ר' יהודה לטעמיה דקאמר שלא במקומו כמקומו דמי ופירש שם בקונטרס דשמעינן ליה דהכא בברייתא דמוקמינן כוותיה בשמעתין (תוספות) ומנא ליה לקמן דר' יהודה סובר כן בעלמא דקאמר ר' יהודה לטעמיה אי בריייתא דשמעתין דלמא סוברת דלאו במקומו דמי אלא דסמיך אהא דקתני לאלתר כשר א"כ על כרחין במקומו דמי וסיפא דלמחר פסולא אתיא כרבי יהודה כמו מחשבת הינוח (ע"כ): **יצא** זה שאין פיגולו גרם לו. וא"ת אמאי איצטריך לקמן (דף כט:) לא יחשב לומר שמחשבות מוציאות זו מזו תיפוק ליה מהכא מי שפיגולו גרם לו יצא זה שאין פיגולו גרם לו ועוד קשה לרבא דמסיק בסוף פ"ק דמנחות (דף יב.) לדברי האומר שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה מקטיר קומץ עליהן וקיי"ל דאותן שירים אסורים באכילה דמהניא להו הקטרה למיקבעינהו בפיגול ולאפוקי מידי מעילה וי"ל דהא דמיתסר באכילה אין מחמת מיעוט ההקטרה של קומץ הלכך לא ממעטי ליה מאם האכל יאכל מי שפיגולו גרם לו משמע דאי לא הוי המחשבה הוי הזריקה מעלייתא ומשתריא בשר יצא זה שאין פיגולו גרם לו דאפי' לא הוי המחשבה לא הויא זריקה מעלייתא דהא לא שריא בשר באכילה (תוספות) וי"ל דמי שפיגולו גרם לו משמע באותה עבודה עצמה דאי לא הויא מחשבה הויא הזריקה מעלייתא ומשתריא בשר באכילה יצא זה שנתן למטה למעלה שאין פיגולו גרם לו ואפילו לא הויא המחשבה לא הויא זה זריקה מעלייתא דהא לא שרייא בשר באכילה אבל אם שחט חטאת שלא לשמה או במחשבת חוץ למקומו והדם קיבל או זרק חוץ לזמנו סד"א ליהוי פיגול ובכרת דכיון דבאותה עבודה דפיגול ליכא מחשבה אחרת קמ"ל לא יחשב אי נמי אימא הני מילי כי נפסל תחלה לא הדר תו מיקבע בפיגול בעבודה שאחריה אבל כי נקבע בפיגול בעבודה אחת ובעבודה שניה שאחריה חשב שלא במקומו לא פקע שם כרת מיניה קמ"ל לא יחשב וקשה לר' יהודה דאזיל בתר מחשבה שקדמה כדתנן בפירקין ולאלתר דכשר במסקנא אתיא כרבי יהודה דסבר שלא במקומו כמקומו דמי ותימה כיון דמחשבה כמעשה לרבי יהודה א"כ לאלתר כשר היינו בעלים נתכפרו אבל בשר פסול כדאמר שמואל לעיל וא"כ חזר וחישב חוץ לזמנו בעבודה שניה אמאי פיגול להתחייב כרת הא זריקה דלא שריא בשר באכילה לא מייתי לידי פיגול כמו בסיפא למחר פסול ולא פיגול מהאי טעמא ונראה דר' יהודה לא עביד מחשבה כמעשה אלא היכא דבמעשה פסול גמור ולא נתכפרו בעלים ואם כן לאלתר כשר היינו כשר גמור ושריא בשר באכילה דאי לאו הכי ליפלוג בניתנין למעלה למטה שיהא פסול בשר באכילה כמו במעשה. ברו"ך ע"כ: **אלא** דבר אחר גרם לו. והקשה ה"ר חיים מידי דבר אחר כתיב כדאמר בבבא קמא (דף כה.) מי שקרויו גרם לו יצא זה שאין קרויו גרם לו אלא דבר אחר גרם לו ופריך מידי דבר אחר כתיב וי"ל דסמיך אקרא דלא יחשב לא יערב בו מחשבות אחרות אע"ג דצריכי תרוייהו מ"מ סברא הוא שדבר אחר יגרום לו [פיסול להפקיע מידי פיגול] כיון דאשכחן מחשבות שמוציאים זו את זו אי נמי קרא יתירא קדריש הכא והא דאמר פרק גיד הנשה (חולין קא.) מי שגידו אסור ובשרו מותר יצא זה שגידו אסור לא דמיא להכא: **וריש** לקיש אמר כו'. אע"ג דלריש לקיש צריכי לשנויי כדרבא ובפ"ק דמנחות (דף ה:) משמע דלא סבר ליה כוותיה בדבר הראוי לעבודה מ"מ באינך סבר ליה כוותיה שפיר:

לאו

לאו משום דקלטיה מזבח וש"מ לא יאספנו. פי' בקונטרס והא ליכא למימר משום דסבר שלא במקומו כמקומו דמי ומשום דכיפרה הוא דהא דומיא דשאר זריקות פסולות קתני לה וקשה דהא בסוף כל הפסולין (לקמן לו.) מסקינן דר' יהודה אית ליה שלא במקומו כמוקמו דמי ונראה לפרש דהאי דקא"ר יהודה כמקומו דמי לא לענין דנתכפר אלא לענין מחשבה דווקא הוי כמקומו כיון דמהניא הזריקה לענין דאם עלו לא ירדו מהניא נמי שלא לפסול במחשבה ולכך מיד לאלתר כשר ומיהו קשה דא"כ בתר דשני במקומו דמי מאי קפריך התם מחשיב ליתן הניתנין בחוץ בפנים ובפנים בחוץ הא התם נמי קלטי' מזבח דאם עלו לא ירדו וה"ר יוסף מפרש דהכי מייתי סייעתא מ"ט לאו משום דקלטיה מזבח דאפי' בפנים וחוץ קאמר רבי יהודה דקלטיה מזבח אע"ג דפני' ודחוץ לכ"ע לאו במקומו ואפי' הכי קאמר רבי יהודה דקלטיה מזבח לענין דאם עלו לא ירדו הכי נמי קלטיה מזבח לענין דלא יאספנו ומיהו לא יתכן פי' זה למאי דפרישי' לעיל דמאן דאית ליה במקומו דמי אפי' בפנים וחוץ קאמר מדפריך לר' יוחנן ואי שלא במקומו לאו במקומו להוי כנשפך מן הכלי ויאספנו ולשמואל ולריש לקיש לא פריך (תוספות) ורבי חיים בה"ר מרדכי מפ' דמוכח מנתנו בחוץ שנתנו בפנים ולכולי עלמא לאו במקומו דמי ואין זריקתו כלום לפי שנפסל מקודם שנכנס להיכל ונהי דאין תקנה באסיפה לפי שנפסל קודם הזריקה כ"ש דהוה לן למימר דהוי כנשפך הדם מן הכוס על הרצפה דאמר ר' יהודה תרד דכל זבח שלא נזרק כלל אם עלו אימורין ירדו לר' יהודה ואפי' הכי אמר דקלטיה המזבח לזריקתו ואמרינן לא ירדו ה"ה בניתנין למטה למעלה דאמר ר' יוחנן דלא במקומו דמי ולא כיפר כלל דנימא דמהניא הזריקה וקלטיה מזבח שלא יאספנו עוד להועיל זריקה אחרת. ברו"ך ע"כ: **האי** רצפה והאי כלי שרת. ועדיף מכלי שרת דלא מקדשי פסולין ליקרב ומזבח מקדשי:

אמר

וּמִשְׁנָתֵינוּ, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר לֹא יַאֲסֵפֵנוּ. וְרַב חִסְדָּא אָמַר אֲבָיי, הַכֹּל מוֹדִין בְּנִיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה שֶׁלֹּא יַאֲסֵפֵנוּ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּנִיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, הוֹאִיל וְדָמִים הָעֶלְיוֹנִים, לְמַטָּה הֵן בָּאִין. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּנִיתָּנִין לִפְנִים שֶׁנִּתָּנָן בַּחוּץ, בְּחוּץ שֶׁנִּתָּנָן לִפְנִים, שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יַאֲסֵפֵנוּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר לֹא יַאֲסֵפֵנוּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנֵינָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, 'זֹאת', 'הִיא', 'הָעוֹלָה', הֲרֵי אֵלּוּ [שָׁלֹשָׁה] מִיעוּטִין, פָּרָט לְנִשְׁחֶטָה בַּלַּיְלָה, וְשֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְשֶׁיָּצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְּלָעִים, אִם עָלְתָה תֵּרֵד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'עוֹלָה', אֵין לִי אֶלָּא עוֹלָה בְּשָׁרָה, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שֶׁנִּשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה, וְשֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְשֶׁיָּצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְּלָעִים, וְהַלָּן וְהַיּוֹצֵא וְהַטְּמֵא, וְשֶׁנִּשְׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ, וְהַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, וְהַנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה, וְהַנִּיתָּנִין בִּפְנִים שֶׁנִּתָּנָן בַּחוּץ, וְהַנִּיתָּנִין בַּחוּץ שֶׁנִּתָּנָן בִּפְנִים, וְהַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, מִנַּיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר 'תּוֹרַת הָעוֹלָה', רִיבָּה. תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִין, שֶׁאִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע וְהַמּוּקְצֶה וְהָאֶתְנָן וְהַמְּחִיר וְהַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵיפָה וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זֹאת'. וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ, וּלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ. מְרַבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהָיָה פְּסוּלָן בַּקּוֹדֶשׁ, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בַּקּוֹדֶשׁ. קָתָנֵי מִיהָא, הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה, וְלִמַּעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, וְלֹא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה. מַאי טַעְמָא, לָאו מִשּׁוּם דְּקַלְטֵיהּ מִזְבֵּחַ, וּשְׁמַע מִינָּהּ לֹא יַאֲסֵפֵנוּ. אָמַר רַבִּי (אֶלְעָזָר) [אֶלְעָזָר], מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, תְּנִינָא, הַנִּיתָּנִין בִּפְנִים כו'. אִי מֵהָתָם, הֲוָה אָמִינָא, הָנֵי מִילֵּי, דָּם דַּהֲזֵי לֵיהּ. אֲבָל קוֹמֶץ דְּלָא חֲזֵי לֵיהּ, אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן. מֵיתִיבֵי, קְטֹרֶת זָרָה שֶׁעָלְתָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, תֵּרֵד, שֶׁאֵין לְךָ מְקֻדָּשׁ פְּסוּלִין אֶלָּא מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, בָּרָאוּי לוֹ. חִיצוֹן אֵין, פְּנִימִי לֹא. תְּרֵיץ הָכִי, קְטֹרֶת זָרָה שֶׁעָלְתָה לַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, תֵּרֵד, שֶׁאֵין מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין אֶלָּא הָרָאוּי לוֹ. וְהַפְּנִימִי, בֵּין רָאוּי לוֹ בֵּין שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ, מַאי טַעְמָא, הַאי רִבְּפָה, וְהַאי כְּלִי שָׁרֵת: **משנה** הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לְזֹרֶק דָּמוֹ בַּחוּץ אוֹ מִקְצָת דָּמוֹ בַּחוּץ, לְהַקְטִיר אֵימוּרָיו בַּחוּץ אוֹ מִקְצָת אֵימוּרָיו בַּחוּץ, לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ בַּחוּץ אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ בַּחוּץ, אוֹ לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאֲלָיָה בַּחוּץ, פָּסוּל וְאֵין כּוֹ כָּרֵת. לְזֹרֶק דָּמוֹ לְמָחָר, מִקְצָת דָּמוֹ לְמָחָר, לְהַקְטִיר אֵימוּרָיו לְמָחָר אוֹ מִקְצָת אֵימוּרָיו לְמָחָר, לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ לְמָחָר אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ לְמָחָר, אוֹ לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאֲלָיָה לְמָחָר, פִּיגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. **גמרא** סָבְרוּהָ, עוֹר אֲלָיָה כאליה

לאו משום דקלטיה מזבח. לקדושי ושמע מינה לענין אסיפה לא יאספנו והא ליכא למימר משום דקסבר שלא במקומו כמקומו דמי ומשום דכיפרה הוא דהא דומיא דשאר זריקות פסולות קתני ליה ומדרבי שמעון היינו טעמא דלא מייתי ליה דאיכא למימר טעמא דרבי שמעון משום דתורת העולה ריבה ואפילו נשפך דמה נמי קאמר דלא ירדו: **מקדש פסולין.** שאם עלו לא ירדו ואף על גב דלא כתיב קרא אלא בחיצון: **תנינא הניתנין בחוץ שנתנן בפנים לא ירדו.** אברייתא ממזבח ולא פליג ר' יהודה מאי לאו דקלטיה פנימי לדם זה שניתנו עליו ואע"פ שנפסל בבניסתו להיכל משום וכל חטאת אשר יובא מדמה (ויקרא ו) הוה ליה כנשפך דמה: **הני מילי דם.** שפסול הוא דמקדש הואיל וחזי ליה דם בעלמא כגון דמים הפנימיים: **אבל קומץ דלא חזי כלל.** דכתיב (שמות ל) לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה אימא אם עלה עליו ירד קמ"ל: **קטרת זרה.** קטרת נדבה שלא התיר הכתוב אלא קטרת של ציבור שחרית וערבית: **שעלתה לגבי מזבח.** קסלקא דעתך דבמזבח הקטרת קאי: **בראוי לו.** לאפוקי קמצים שלא קידשו בכלי הכי מפרש לקמן בפרק המזבח (דף פג:): **האי רצפה.** בבנין אבנים שלא נמשח לפיכך אין קדושתו בזה חמורה: **והאי כלי שרת.** ונמשח עם המשכן: **מתני' את הזבח.** שלמים או שאר הנאכלין: **פסול ואין בו כרת.** והאוכלו ואפילו בחוץ אין ענוש כרת: **לאכול את בשרו למחר.** ליכא לאוקומה בשלמים אלא בתודה וחטאת ואשם דאילו בשלמים מחר זמנו הוא אבל לזרוק דמו או להקטיר אימוריו אפילו בשלמים הוי למחר חוץ לזמנו: **פיגול וחייבין עליו כרת.** האוכלו אפילו בזמנו ענוש כרת ובגמרא יליף לה: **גמ'** כאליה

דטעמא דר' יוסי משום דס"ל דשלא במקומו כמקומו דמי דאם כן אדמיפלגי באסיפה ליפלגי בכפרה ונימא רבי יוסי כיפר ור' שמעון לא כיפר אלא לרבי יוסי נמי לאו במקומו דמי ואפ"ה לא יאספנו ומשנתינו כדברי האומר לא יאספנו ומשום הכי תנא פסול במתני': **ורב חסדא אמר אבימי הכל מודים.** ר' יוסי ור"ש: **בניתנין למטה שנתנן למעלה שלא יאספנו.** דהואיל וניתן במזבח הראוי לו לא הוי כנשפך על הרצפה דקלטיה מזבח לאפוקי מכלל זריקה במקום אחר: **וכל שכן בניתנין למעלה שנתנן למטה.** דקרובה היא למתנה גמורה שהרי דמים העליונים למטה הן שותתין ויורדין הלכך האי דם סופו לירד למטה היה ראוי וכי יהביה למטה קלטיה מזבח מלאוספו ולחזור וליתנו למעלה: **שרבי יוסי אומר יאספנו.** דניחן דלמזבח זה לא היה ראוי לא קלטיה כלל: **ורבי שמעון אומר לא יאספנו.** שהרי לשם מזבח היה ראוי והרי בא לשום מזבח: **אף אנן נמי תנינא.** דאיתיה לדר' יוחנן דאמר דאיכא דאית ליה לא יאספנו ואע"ג דשלא במקומו לאו במקומו דמי לענין כפרה לענין אסיפה מיהו קלטיה מזבח: **זאת היא העולה.** הרי אלו ג' מעוטין לפי שבא המקרא הזה ללמדנו על הפסולין למזבח שעלו דלא ירדו דילפינן מעולה על מוקדה על המזבח כל הלילה משעלה על מוקדה תהא שם כל הלילה לפיכך מיעט לך בו ג' [מעוטין למעט בו ג'] פסולין: **זאת.** היא מיעוטא זאת ולא אחרת היא הוי מיעוטא ה"א דהעולה הוי מיעוטא כלומר העולה המיוחדת ולא כולן: **פרט לנשפך דמה ולשנשחטה בלילה ושיצא דמה.** אבל שאר פסולין אם עלו לא ירדו ולקמן בפרק המזבח מקדש (דף פד:) מפרש טעמא דרבי יהודה דמרבי שאר פסולין ומפיק הנך: **אין לי אלא עולה בשרה.** תהא על מוקדה כל הלילה עד הבקר: **וחלן.** שלן בשרה חוץ למזבח: **והיוצא.** שיצא בשרה: **והטמא ושנשחט.** ע"מ להקטיר חוץ לזמנו כו': **מנין.** שכיון שעלו לא ירדו: **רובע ונרבע.** על פי עד אחד שמותר להדיוט ואסור לגבוה ונפקי לן מקראי במסכת תמורה בפ' כל האסורין (דף כח.): **וכן מוקצה ונעבד וטריפה.** מוקצה שהקצהו לתקרובת עבודה זרה: **נעבד.** שהשתחוה לבהמה: **כלאים.** שור או כשב פרט לכלאים כי יולד פרט ליוצא דופן (חולין דף לח:): **מאי ראית.** אחד שריבה הכתוב ומיעט ולא פירש לך הכתוב מה ריבה ומה מיעט: **אמרת.** ומעצמך מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקדש משבאו לעזרה נפסלו: **קתני מיהת כו'.** ולא פליג רבי יהודה לשווינהו כנשפך על הרצפה ונימא ירדו כדאמר ר' יהודה פרט לנשפך דמה ואלמא לאו כנשפך דמה קחשיב ליה: **מאי טעמא**

וּמְשַׁנְּתִינוּ כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר לֹא יַאַסְפֶּנּוּ, וְהֵיינוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי.
שִׁיטָה אַחֶרֶת בְּמַחְלוֹקְתָּם שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: וְרַבִּ חִסְדָּא אָמַר אַבַּיֵי, הַכֹּל – רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדִין בַּנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתְּנָן לְמַעְלָה שֶׁלֹּא יַאַסְפֶּנּוּ, שְׁכֵּין שֶׁנִּיתַּן בְּמִזְבֵּחַ הַרְאוּי לוֹ, אֵינוֹ נִכְשָׁף עַל הָרִצְפָּה, אֶלָּא קָלְטוֹ הַמִּזְבֵּחַ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא רָאוּי לִזְרִיקָה אַחֶרֶת, וְכָל שֶׁכֵּן בַּנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתְּנָן לְמַטָּה לֹא יֹאסִפֶנּוּ, הוֹאִיל וְדָמִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁנִּיתְּנוּ לְמַעְלָה לְמַטָּה הֵן בָּאִין – אַחֲרֵי הַזְּרִיקָה שׁוֹתְתִים וְיוֹרְדִים לְמַטָּה, וְאִם נִתְּנוּם לְכַתְּחִילָּה לְמַטָּה קְרוֹבָה הִיא לְמִתְּנָה גְּמוּרָה, שֶׁהֲרֵי סוֹפָם הִיא לֵרֵדֶת לְשָׁם. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בַּנִּיתָּנִין לְפָנִים – בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁנִּתְּנָן בַּחוּץ – בְּחִיצוֹן, וְכֵן בְּנִיתָּנִים בַּחוּץ שֶׁנִּתְּנָן לְפָנִים, שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יַאַסְפֶּנּוּ, שְׁכֵּין שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְמִזְבֵּחַ זֶה, לֹא קָלְטוֹ הַמִּזְבֵּחַ כְּלָל, וַהֲרֵי הוּא כְּנִשְׁכָּף עַל הָרִצְפָּה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר לֹא יַאַסְפֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי גַּם מִזְבֵּחַ אַחֵר שָׁם מִזְבֵּחַ עָלָיו, וְקוֹלְטוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא רָאוּי לְהִיזָּרֵק שׁוּב.
הַגְּמָרָא מֵבִיאָה רְאָיָה לְסִבְרָא הַנַּ"ל, שֶׁיִּתָּכֵן שֶׁאַף שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמוֹ אֵינוֹ כְּמְקוֹמוֹ מִכָּל מָקוֹם לֹא יֹאסִפֶנּוּ: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא בְּבְרַיְיתָא כְּסִבְרַת רַבִּי יוֹחָנָן. הַקְדָּמָה: דְּבָרִים שֶׁנִּפְסְלוּ לְהַקְרָבָה, אִם עָלוּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יֵרְדוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא יוּקְטְרוּ עֲלֵיהֶן, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הַפְּסוּלִים (לקמן פג.). דִּין זֶה נִלְמָד מֵהַכָּתוּב (ויקרא ו ב) 'זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ', וְדָרְשׁוּ, שֶׁמַּשְׁעֶלֶת עַל הַמּוֹקֵד, יְהֵא שָׁם כָּל הַלַּיְלָה וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ, כְּלוֹמַר אַף דָּבָר פָּסוּל שֶׁעֲלָה, יוּקְטַר.
וְשִׁנִּינוּ בְּעִנְיַן זֶה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּפָסוּק הַנַּ"ל כְּתוּבוֹת מִילִּים 'זֹאת', 'הִיא', 'הָעוֹלָה', הֲרֵי אֵלּוּ [שְׁלֹשָׁה] מִיעוּטִין, לְלַמֵּד שֶׁלֹּא כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵרְדוּ, אֶלָּא יֵשׁ לְמִעֵט מִכְּלָלָם שְׁלוֹשָׁה, וְהֵיינוּ פָּרָה לִנְשְׂחֲטָה בַּלַּיְלָה, וְכֵן שֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְכֵן שֶׁיָּצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְלָעִים וְנִפְסַל בְּכָךְ, שֶׁבְּאִלּוּ אִם עָלְתָה הַבְּהֶמָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ תֵּרֵד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'עוֹלָה' אֵין לִי אֶלָּא עוֹלָה בִּכְשֵׁרָה, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שֶׁנִּשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה שֶׁאִם עָלְתָה לֹא תֵּרֵד אֶלָּא תּוּקְטַר, וְשֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְשֶׁיָּצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְלָעִים, וְחַלָּן – שֶׁלֹּן בְּשֵׁרָה חוּץ לְמִזְבֵּחַ וְנִפְסַל בְּעֻלּוֹת הַשַּׁחַר, וְהֵיוֹצֵא – שֶׁיָּצָא בְּשֵׁרָה חוּץ לָעֲזָרָה וְנִפְסַל, וְהַטָּמֵא – שֶׁנִּטְמָא בְּשֵׁרָה, וְשֶׁנִּשְׁחַט עַל מְנַת לְהַקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, שֶׁמַּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ פּוֹסְלוֹת אֶת הַקָּרְבָּן, וְשֶׁקִּיבְּלוּ פְּסוּלִין כֹּחַ בְּעֵל מוּם וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ, וְהַדְּמִים הַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתְּנָן לְמַטָּה, וְהַנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתְּנָן לְמַעְלָה, וְהַנִּיתָּנִין בַּחוּץ שֶׁנִּתְּנָן בְּפָנִים – בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁנִּתְּנָן בַּחוּץ, וְהַנִּיתָּנִין בַּחוּץ שֶׁנִּתְּנָן בְּפָנִים, וְהַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יֵרְדוּ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'תּוֹרַת הָעוֹלָה', רִיבָּה תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִין, בֵּין כְּשֵׁרִים וּבֵין פְּסוּלִים, שֶׁאִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע וְהַמּוּקְצֶה – בְּהֶמְה שֶׁיְּחִידָה לְהַקְרִיבָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהַנֶּעֱבָד – שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ, וְהָאֲתָנָן – בְּהֶמְה שֶׁנִּיתְּנָה כְּשֵׂכַר לְזוֹנָה, וְהַמְּחִיר – בְּהֶמְה שֶׁהִיא מְחִיר כֶּלֶב, וּכְגוֹן שֶׁהֶחְלִיף כֶּלֶב בְּשֵׂה, וְהַכִּלְאַיִם, כְּגוֹן שֶׁנּוֹלְדָה מִכִּבְשׁ וְעֵז, וְהַטְּרֵיפָה וְיוֹצֵא דּוֹפֶן – שֶׁלֹּא נוֹלַד כְּדַרְכּוֹ אֶלָּא שֶׁפִּתְּחוּ אֶת בֶּטֶן אִמּוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זֹאת', שֶׁמִּשְׁמַע, זֹאת וְלֹא אַחֶרֶת, וּבָא לְמַעֵט כָּל אֵלֶּה. שׁוֹאֶלֶת הַבְּרַיְיתָא: וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ [הַלָּן וְהֵיוֹצֵא וְכוּ'] וּלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ [הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע וְכוּ']. מְשִׁיבָה הַבְּרַיְיתָא: מְרַבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ – שֶׁלֹּא שִׁיֵּר פְּסוּלִים אֶלָּא לְאַחַר שֶׁבָּאוּ לָעֲזָרָה [כְּמוֹ הַלָּן וְהֵיוֹצֵא] וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ – שֶׁפְּסוּלִים שִׁיֵּר אַף בְּחוּץ לָעֲזָרָה [כְּמוֹ הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע].
וּמִכָּאן מוֹכִיחַ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: קָתָנֵי מֵיהָא – שִׁנִּינוּ עַל כָּל פָּנִים בְּדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַדְּמִים הַנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתְּנָן לְמַעְלָה, וְלִמַּעְלָה שֶׁנִּתְּנָן לְמַטָּה, אִם עָלוּ הָאִימּוּרִין לֹא יֵרְדוּ, וְלֹא פָּלִיג בְּזֶה רַבִּי יְהוּדָה. וַהֲרֵי רַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר שֶׁאִם נִשְׁפַּךְ הַדָּם עַל הַרִצְפָּה אִם עָלָה יֵרֵד, וּכְשֶׁזָּרַק שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמוֹ לְכַאוֹרָה הֲרֵי זֶה כְּנִשְׁפָּךְ, וְעִם כָּל זֶה מוֹכִיחַ שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן, וּמַאי טַעֲמָא, לְאוּ מִשּׁוּם דְּקָלְטֵיהּ מִזְבֵּחַ – וְכִי לֹא מִשּׁוּם שֶׁקָּלַט הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדָּם וְקִידְּשׁוֹ וְנֶחְשַׁב מִתּוֹךְ כָּךְ שֶׁנַּעֲשְׂתָה זְרִיקָה וּשְׁמַע מִינָּהּ שֶׁאַף אִם נִזְרַק שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמוֹ, פָּסַק עַל יְדֵי כָּךְ מִלִּהְיוֹת רָאוּי לִזְרִיקָה אַחֶרֶת וְלֹא יַאַסְפֶּנּוּ לְזוֹרְקוֹ שֵׁנִית.
אָמַר רַבִּי (אֵלְעָזָר) [אֶלְעָזָר], מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין, שֶׁאִם עָלוּ עָלָיו לֹא יֵרְדוּ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, הֵלֹא תְּנִינָא בְּבְרַיְיתָא (הובאה לעיל), דְּמִים הַנִּיתָּנִין בְּפָנִים כּוּ' שֶׁנִּתְּנָן בַּחוּץ, וְכֵן הַנִּיתָּנִים בַּחוּץ שֶׁנִּתְּנָן עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אִם עָלוּ אִימּוּרֵיהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ [הַחִיצוֹן] לֹא יֵרְדוּ, וְאַף רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה בְּזֹאת, וְאַף שֶׁסּוֹבֵר שֶׁכַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּךְ הַדָּם יֵרֵד, עַל כָּרְחֵךְ שֶׁכַּאן אֵינוֹ כְּנִשְׁפָּךְ. וְהִנֵּה הַדָּם הַחִיצוֹן שֶׁהוּבָא בִּפְנִים נִפְסַל בִּכְנִיסָתוֹ לְהֵיכָל, וְגַם כְּשֶׁזָּרְקוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי הָיָה לָנוּ לְהַחְשִׁיבוֹ כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה, שֶׁהֲרֵי פָּסוּל הוּא וְאֵין זוֹ זְרִיקָה כְּלָל, וּמִדּוּעַ אֵין אוֹמְרִים כֵּן, אֶלָּא עַל כָּרְחֵךְ קָלַט הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְדָם זֶה וְקִידְּשׁוֹ, וְנֶחְשַׁב שֶׁנַּעֲשְׂתָה זְרִיקָה, וְאֵינוֹ כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה. וּמוֹכִיחַ שֶׁגַּם הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ אֶת הַפְּסוּלִים.
מַתְרֶצֶת הַגְּמָרָא: אִי מֵהָתָם – אִם לֹא הָיִינוּ לְמֵדִים אֶלָּא מֵהַבְּרַיְיתָא הָווֹ אָמְינָא, הָנֵי מִילֵּי דָּם דַּחֲזִי לֵיהּ – מַה שֶּׁהַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִים, לֹא נֶאֱמְרוּ אֶלָּא לְגַבֵּי דָּם, הוֹאִיל וְהוּא דָּבָר הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אֲבָל קוֹמֶץ הַמִּנְחָה דְּלָא חֲזִי לֵיהּ, אֵימָא לֹא מְקַדְּשׁוּ, וְאִם עָלָה עָלָיו יֵרֵד. קָא מַשְׁמַע לָן רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ אֲפִילּוּ אֵלּוּ שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לוֹ.
הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַבִּי אֶלְעָזָר: מֵיתִיבִי, שָׁנִינוּ בְּבְרַיְיתָא, קְטֹרֶת זָרָה – קְטוֹרֶת נְדָבָה, שֶׁעָלְתָה לְנַבֵּי [–עַל גַּבֵּי] מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי תֵּרֵד, שֶׁאֵין לְךָ מְקֻדָּשׁ פְּסוּלִין אֶלָּא מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בָּרְאוּי לוֹ, מְבוֹאָר שֶׁחִיצוֹן אֵין, אֲבָל פְּנִימִי לֹא מְקַדֵּשׁ.
מַתְרֶצֶת הַגְּמָרָא: תְּרֵיץ – תֵּרֵץ וּפָרֵשׁ אֶת הַבְּרַיְיתָא הָכִי, קְטֹרֶת זָרָה שֶׁעָלְתָה לַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, תֵּרֵד, שֶׁאֵין מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין אֶלָּא הָרָאוּי לוֹ מִצַּד עַצְמוֹ אַף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אִיזֶה פְּסוּל, אֲבָל קְטוֹרֶת אֵינָהּ רְאוּיָה לְמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּלָל. וְהַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִים בֵּין בָּרְאוּי לוֹ בֵּין שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ, וְכִגּוֹן קוֹמֶץ הַמִּנְחָה, שֶׁאַף שֶׁמַּעִיקָּר הַדִּין אֵין קָרֵב עַל הַפְּנִימִי כְּלָל, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד.
שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: מַאי טַעֲמָא שֶׁלֹּא שׁוּה חִיצוֹן לִפְנִימִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הַאי – הַחִיצוֹן הוּא כַּרְצָפָה, שֶׁהוּא בְּנִין אֲבָנִים וְלֹא נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, לְפִיכָךְ אֵין קְדוּשָׁתוֹ חֲמוּרָה, וְהַאי – הַפְּנִימִי מְלֻבָּד הֵיוֹתוֹ מִזְבֵּחַ נֶחְשָׁב גַּם כִּכְלֵי שָׁרֵת וְנִמְשַׁח עִם הַמִּשְׁכָּן, וְלָכֵן קְדוּשָׁתוֹ חֲמוּרָה יוֹתֵר, וּמְקַדֵּשׁ אַף אֶת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ.

משנה

מִשְׁנָה זוֹ עוֹסֶקֶת בְּדִין מַחֲשָׁבוֹת 'חוּץ לִמְקוֹמוֹ' וְ'חוּץ לִזְמַנּוֹ' הַמְבִיאוֹת אֶת הַזֶּבַח לִידֵי פְּסוּל.
הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח עַל מְנַת לְזָרוֹק דָּמוֹ בַּחוּץ לָעֲזָרָה אוֹ מִקְצָת דָּמוֹ בַּחוּץ, אוֹ לְהַקְטִיר אֵימוּרָיו בַּחוּץ אוֹ מִקְצָת אֵימוּרָיו בַּחוּץ, אוֹ לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ בַּחוּץ לְמָקוֹם הָרָאוּי לֶאֱכִילָה, אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ בַּחוּץ, אוֹ לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאַלְיָה – מֵעוֹר הַזָּנָב בַּחוּץ, בְּכָל אֵלּוּ הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת לְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ.
וְהַשּׁוֹחֵט עַל מְנַת לְזָרוֹק דָּמוֹ לְמָחָר, אוֹ מִקְצָת דָּמוֹ לְמָחָר, אוֹ לְהַקְטִיר אֵימוּרָיו לְמָחָר אוֹ מִקְצָת אֵימוּרָיו לְמָחָר, אוֹ לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאַלְיָה לְמָחָר, בְּכָל אֵלּוּ הַקָּרְבָּן נִפְסָל בְּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל, וְהָאוֹכְלִים מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ הָרְאוּי חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת.

גמרא

הַגְּמָרָא מְנִיחָה שׁ'אֵלְיָה' הַמּוּזְכֶּרֶת בְּמִשְׁנָתֵנוּ הִיא אֵלְיָה שֶׁל כֶּבֶשׂ, שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְמִזְבֵּחַ, וְלִפְנֵי זֶה מְבָרֶרֶת אֶת דִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה: סָבְרוּהָ – סָבְרוּ בְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלְּעִנְיַן מְצוֹת הַהַקְטָרָה עוֹר אַלְיָה

בְּאַלְיָה דָּמֵי, שגם עורה נקטר.
שואלת הגמרא: וְהָא כשחישב לאכול עור האליה [חוץ למקומו או חוץ לזמנו] קָא מְחַשֵּׁב מַאֲכִילַת מְזִבֵּחַ לְאָדָם – מחשב על הדבר שדינו להיות נאכל במזבח [על ידי ההקטרה] שיאבלנו אדם, ומדוע מחשבתו כזו פוסלת.
מבאר שמואל: אָמַר שְׁמוּאֵל, הָא מַנִּי – מי שנה משנה זו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר מְחַשְּׁבִין מַאֲכִילַת מְזִבֵּחַ לַאֲכִילַת אָדָם וּמַאֲכִילַת אָדָם לַאֲכִילַת מְזִבֵּחַ, דְּתַנְיָן (לקמן לה.) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח על מנת לֶאֱכוֹל חוץ למקומו או חוץ לזמנו דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל אלא להקטיר, והיינו אימורין, וכן השוחט לְהַקְטִיר חוץ למקומו או חוץ לזמנו דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר אלא לאכול, כגון בשר, כָּשֵׁר, שאין זו מחשבה הפוסלת, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל.
הגמרא מקשה: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא – במה העמדת את המשנה, העמדת כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אם כן אֵימָא – אמור סֵיפָא של משנה זו (לקמן בט:), זֶה הַכְּלָל, כָּל הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּקְבֵּל וְהַמּוֹלִיךְ וְהַזּוֹרֵק על מנת לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר חוץ למקומו, פסול, חוץ לזמנו, פיגול, וחייבים עליו כרת. מבואר שאם חישב לאכול דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אֵין – כן [מחשבה זו פוסלת], אבל חישב לאכול דבר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל אלא להקטיר, לֹא פוסלת מחשבה זו. ודברים אלו אֲתָאן לְרַבָּנָן – באים בשיטת רבנן החולקים על רבי אליעזר. נמצא לפי שמואל שְׁרֵישָׁא דברי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְסֵיפָא דברי רַבָּנָן. וקשה לומר כן.
משיב שמואל: אָמַר לֵיהּ שמואל למקשן, אִין – אכן, רישא רבי אליעזר וסיפא רבנן.
שיטה אחרת בביאור משנתינו: רַב הוּנָא אָמַר, עוֹר אַלְיָה לָאו בְּאַלְיָה דָּמֵי לענין ההקטרה, והמחשב לאכול מעור האליה, מחשב לאכול דבר שדרכו לאכול, ולכן מחשבתו זו פוסלת. אָמַר רָבָא, מַאי טַעֲמָא דְּרַב הוּנָא. ומשיב: נאמר בענין הקטרת האימורין של כבש (ויקרא ג ט) 'וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לה' חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה' וגו', והרי זה כאילו כתוב שיקריב חלב האליה, ולמדנו שאין בכלל מצות ההקטרה אלא חלב האליה וְלֹא עוֹר הָאַלְיָה.
שיטה שלישית בביאור משנתינו: רַב חִסְדָּא אָמַר, לְעוֹלָם עוֹר הָאַלְיָה של כבש בְּאַלְיָה דָּמֵי שגם עליו נאמרה מצות ההקטרה. וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּאַלְיָה שֶׁל גְּדִי, שאינה קריבה על המזבח, והיא כשאר הבשר, ומיושבים דברי משנתינו, שמחשבת אכילה בו פוסלת.
הגמרא מבררת מדוע נחלקו האמוראים: כּוּלְּהוּ – כולם כְּשְׁמוּאֵל לֹא אָמְרִי, משום שלדעתם רֵישָׁא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְסֵיפָא כְּרַבָּנָן לֹא מוֹקְמִי – אין ראוי להעמיד.
שמואל ורב חסדא בְּרַב הוּנָא לֹא אָמְרִי, משום שעוֹר אַלְיָה בְּאַלְיָה דָּמֵי, קָא מְשַׁמַע לְהוּ – משמע להם.
שואלת הגמרא: בְּרַב חִסְדָּא מַאי טַעֲמָא לֹא אָמְרִי שאר האמוראים.
משיבה הגמרא: משום שלדבריו קשה, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן המשנה, הרי לא השמיעה אלא שלענין אכילת אדם עוֹר אַלְיָה בְּאַלְיָה דָּמֵי, שראוי לאכילה מחמת רכותו, וכשחישב לאוכלו למחר כאילו חישב על כזית מבשרו. וכבר תְּנִינָא זאת במשנה בחולין (קכב.), וְאֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן, שראויים לאכילה מחמת רכותם ונחשבים כמאכל לענין דיני טומאה [ומונה המשנה את הדברים שבכלל זה, ומזכירה ביניהם] עוֹר שַׁתַּחַת הָאַלְיָה – עור שבחלק הפנימי [הסמוך לגוף] של האליה, שאין שם שיער והוא רך.
הגמרא מיישבת את שיטת רב חסדא: וְרַב חִסְדָּא סובר דְּאִיצְטְרִיךְ להשמיע שגם לענין קדשים עור האליה נחשב מאכל, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הָנֵי מִילֵּי שנאמר בחולין שעור האליה ראוי לאכילה, הוא לְעִנְיַן טוּמְאָה, דְּרָכִיךְ – שכיון שהוא רך מִצְטָרֵף מצטרף לשיעור טומאה, אֲבָל הָכָא לענין קדשים אֵימָא – אמור שאינו נחשב כדבר שדרכו לאכול, משום שנאמר במתנות הכהונה (במדבר יח ח) 'לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה', ו'למשחה' היינו לִגְדוּלָה, שיהיו אוכלים אותם בְּרֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין, וְלֹא עֲבִידִי מְלָכִים דְּאָכְלִי חָבֵי – ולא רגילים מלכים לאכול כך, שאין דרכם לאכול עור, ואם כן אֵימָא לֹא – אמור שאין עור האליה נחשב כדבר שדרכו לאכול. קָא מַשְׁמַע לָן המשנה שאין אומרים כן.
הגמרא מוכיחה שעור האליה אינו כאליה: מֵיתִיבִי – הקשו על רב חסדא מברייתא, הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹלָה לְהַקְטִיר כְּזַיִת מֵעוֹר שְׁתַּחַת הָאַלְיָה חוץ למקומו, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, חוץ לְזַמְנוֹ, פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת. אֲלַעְזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ אֲכִילַס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר עִיכּוֹ אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֶחָד עוֹר בֵּית פַּרְסוֹת – עור שברגלים מן הארכובה ולמטה של בְּהֵמָה דַּקָּה, וְאֶחָד עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֶגֶל הָרַךְ – עגל פחות מבן שנה, וְאֶחָד עוֹר שְׁתַּחַת הָאַלְיָה, וְכוֹל שֶׁמְּנוּ חֲכָמִים במסכת חולין נְבֵי דיני טוּמְאָה במשנה (חולין קכב.) 'וְאֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן' שמנו שם עורות הראויים למאכל מחמת רכותם, ואין לך לְהָבִיא משם דבר נוסף השייך כאן אלא עוֹר שֶׁל בֵּית הַבּוֹשֶׁת – בית הרחם של נקבה, כל העורות הללו דינם כבשר, ולכן אם שחט קרבן עולה על מנת להקטיר אחד מהם חוץ לְמְקוֹמוֹ פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, חוץ לְזַמְנוֹ פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת.
הגמרא מסיימת את הקושיא: הרי שהברייתא שנויה לענין עולה, ומשמע עוֹלָה אִין, כלומר, גבי עולה מחשבת הקטרת עור האליה פוסלת, אֲבָל זֶבַח סתם [שכולל שאר מיני קרבנות] לֹא שנה התנא לומר שמחשבת הקטרת האליה פוסלת, כמחשבת הקטרת שאר האימורין, ומשמע שעור האליה אינו חלק מהאימורין. בְּשִׁלְמָא לְרַב הוּנָא, שעור האליה לאו כאליה לענין הקטרה, הֵיינוּ דְּקָתָנֵי עוֹלָה, כי רק בעולה עור האליה נקטר, אֶלָּא לְרַב חִסְדָּא, שעור האליה כאליה, ונקטר כשאר האימורין, קשה, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי עוֹלָה – מדוע נקט התנא דווקא עולה, לֵיתְנֵי – שישנה זֶבַח סתם.
מתרץ רב חסדא: אָמַר לָךְ רַב חִסְדָּא, אֵיבָעֵית אֵימָא הברייתא עוסקת בְּאַלְיָה שֶׁל גְּדִי [ולא בשל כבש] ולפיכך לא שנה בה התנא 'זבח' סתם [אלא עולה דווקא], שהרי אין אליית הגדי בכלל האימורין. וְאֵיבָעֵית אֵימָא תְּנֵי זֶבַח, כלומר, יש להגיה את הברייתא ולשנות בה 'זבח' במקום 'עולה'.
שנינו במשנתינו: פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת כו'.
הגמרא מבררת את מקור דין הפסול של מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו: מְנָהֲנֵי מִילֵּי שמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו פוסלת והאוכל מהקרבן שחישב עליו חוץ לזמנו ענוש כרת.
משיבה הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, תְּרֵי קְרָאֵי – שני פסוקים כְּתִיבִי בענין זה, אחד ללמד על מחשבת חוץ לזמנו ואחד על מחשבת חוץ למקומו. שואלת הגמרא: מַאי הִיא – מה הם אותם שני המקראות.
משיב רבה: אָמַר רַבָּה, נאמר (ויקרא ז יח) 'וְאִם הַאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יַחְשֹׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא', ואין הכתוב מדבר באכילה ממש, אלא במחשב בשעת העבודה לאכול מזבחו ביום השלישי, ומה שכתוב 'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי' זֶהוּ שבא ללמד על פסול מחשבת חוּץ לִזְמַנּוֹ, ומה שכתוב 'פִּגּוּל יִהְיֶה' זֶהוּ מחשבת חוּץ לִמְקוֹמוֹ, ואף שלפי פשוטו אין הפסוק מדבר בענין 'חוץ למקומו', אך כיון שהמקרא 'פגול יהיה' מיותר הוא, יש לדורשו לרבות מחשבת חוץ למקומו, שגם היא פוסלת. רבה דורש את המשך הפסוק: 'וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא', ואין הכתוב מדבר באכילה ממש, עניינים, פסול מחשבת חוץ לזמנו ופסול מחשבת חוץ למקומו [כפי שנדרש לעיל], אך כיון שכתוב 'ממנו' משמע אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם, שאין עונש כרת אמור על שני הפסולים אלא על פסול אחד בלבד, וְזֶהוּ פסול חוּץ לִזְמַנּוֹ, וּלְמַעוּטֵי חוּץ לִמְקוֹמוֹ, שהאוכל מקרבן הנפסל במחשבת חוץ למקומו, אינו ענוש כרת.
הגמרא מקשה על הדרשה של רבה: וְאֵימָא – והרי אפשר לומר להיפך, ש'וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ' זֶהוּ חוּץ לִמְקוֹמוֹ שדווקא עליו נענש בכרת, וּלְמַעוּטֵי חוּץ לִזְמַנּוֹ, שאין בו עונש כרת אלא פסול בלבד.
הגמרא מנסה לתרץ: מִסְתַּבְּרָא חוּץ לִזְמַנּוֹ עָדִיף מחוץ למקומו לענין שנעמיד דווקא בו את המשך הפסוק שמחייב כרת, משום דְּפָתַח בֵּיהּ – שהרי בו התחיל הפסוק.

ומשך בעמוד קג

רש"י

כאליה דמי. ואפילו לענין הקטרה ובשלמי כבש שאלייתו קריבה נמי העור קרב כי היכי דלענין אכילה חשיב ליה בשר לענין מצות הקטרתו נמי בשר הוא וקתני מתני' דכי שחיט שלמים לאכול עור האליה בחרע או למחר הויא מחשבה ואע"ג דחישב מאכילת מזבח לאדם: **רבי אליעזר היא.** לקמן בפ' כל הפסולים (דף לה.): **לאכול דבר שאין דרכו לאכול.** כגון אימורים או חוץ לזמנו או חוץ למקומו: **ולהקטיר.** חוץ לזמנו או חוץ למקומו: **דבר שאין דרכו להקטיר.** כגון בשר: **לאכול דבר שדרכו לאכול.** בשר: **שדרכו להקטיר.** אימורין אבל אם חישב להקטיר בשר למחר או לאכול אימורין למחר כשר שאין מחשבין מאכילת אדם למזבח ומאכילת מזבח לאדם: **לאו כאליה דמי.** לענין מצות הקטרתו הוא דמעטיה קרא כדמפרש רבה חלבו האליה תמימה גבי הקטרת אליה כתיב ופריש בהדיא חלב ולא עור: **והכא כמאי עסקינן.** מתני' דחשיב ליה אכילת אדם באליה של גדי שאינה קריבה כדאמרן בפ"ק (לעיל דף ט.) לימד על העז שאינה טעונה אליה: **מאי קמ"ל.** תנא דמתני' אי באליה של גדי קאי אי אמרת בשלמא בשל כבש קמ"ל לשמואל דמחשבין מאכילת אדם למזבח ומאכילת מזבח לאכילת אדם כרבי אליעזר ולרב הונא דמוקי לה כרבנן אשמעינן תנא דידן דעור אליה לאו כאליה דמי להקטירו אלא לרב חסדא למה לי למתנייה אי לאשמועינן דעור אליה לענין אכילת אדם כאליה דמי וכי חשיב עליה לאוכלו למחר כאילו חישב על כזית מבשרו הואיל ורכיך וחזי לאכילה: **תנינא.** בשחיטת חולין: **ואלו שעורותיהן כבשרן.** לטמא טומאת נבילות וקחשיב עור האליה: **מצטרף.** לטמא טומאת אוכלין בכביצה או טומאת נבילות בכזית: **אבל הבא.** לענין קדשים כתיב גבי מתנות כהונה לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה (במדבר יח) והיינו לגדולה כדמתרגמינן לרבו ללמד שיהו אוכלין אותן דרך אכילת מלכים המשוחים ולא עבידי מלכים דאכלי עור אימא לא תהא מחשבה: **עגל הרך.** מפרש בהעור והרוטב כל שנתו: **להביא עור בית הבושת.** של נקבה וזה לבדו יש לך להביא עוד אצל קדשים מכל השנויים שם: **עור בית הפרסות.** מן הארכובה ולמטה: חוץ למקומו. אם שחט ע"מ לאכול מאחת מאלו חוץ למקומו: **עולה אין.** גבי עולה הוא דתנא מחשבת הקטרת עור אליה דפסלה: **אבל זבח.** סתמא לא קתני שמע מינה אין מחשבת הקטרה מועלת בעור האליה בשאר זבחים: **לרב הונא.** דאמר בהדיא מעטיה קרא גבי אליה דנהוי אימורין אבל גבי עולה לא אימעיט דכתיב הנתחים ועור האליה בשר הוא: **אלא לרב חסדא.** דאמר גבי אליית אימורין עור נמי קרב ליתני זבח סתמא: **איבעית אימא.** הך מתני' נמי באליה של גדי ולא מיתני ליה זבח באליה במחשבת הקטרה אלא במחשבת אכילת אדם כי מתני': **מנהני מילי.** דמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו פוסלת וענוש כרת באכילה זאת שחישב עליו חוץ לזמנו: **תרי קראי כתיבי.** חד חוץ לזמנו וחד חוץ למקומו: **שלישי.** אם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי (ויקרא ז) ומוקי' ליה תנא לקמן במחשב בשעת עבודה לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר: **זה חוץ לזמנו.** דשלישי חוץ לזמן אכילת שלמים הוא: **פגול.** דכתיב בסיפיה דקרא פגול יהיה קרא יתירא הוא לרבות חוץ למקומו ומסתברא דאמחשבת חוץ למקומו מוקמינן לה ולא אמחשבת שאר פסלות כגון לשפוך דמו [על הרצפה או] ע"מ לערבו בדם הפסולין דדמי לחוץ לזמנו קמרבי בהאי קרא וחוץ למחיצה דמי לחוץ לזמן: **ממנו.** משמע דלא קאי אעונה תשא דנפקא לן מיניה דאחד מאחד משמע ולא שנים מדלא כתיב האוכלת ולשתוק: **למעוטי.** לאוקומי כרת עליה: **דסמיך ליה.** דהאי ממנו סמוך לפגול יהיה דמרבינן ביה חוץ למקומו: **כשהוא אומר שלישי.** בפרשת קדושים תהיו קרא זוטא ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה (ויקרא יט): **תנחו לחוץ למקומו.** דבאוכל ממש ביום השלישי ליכא לאוקמא דהא כתיב לא ירצה ואמרינן לקמן (דף כט.) וכי אחר שהוכשר יחזור ויפסל אלא על כרחך במחשב בשעת עבודה ע"מ כן קאמר:

אם

תוספות

אמר שמואל הא מני ר' אליעזר היא. וסבר לה כההוא תנא דאמר בריש הקומץ רבה (מנחות דף יז.) דלר' אליעזר הוי בכרת ולא סבר לה כרבי ירמיה דמוקי בסוף פירקין (דף לא:) סיפא כרבי אליעזר דלא תיקשי רישא וסיפא כר' אליעזר ומציעתא כרבנן וא"ת לרבי אליעזר מאי איריא עור האליה אפילו אליה נמי ואי לאשמועינן עור האליה כבשר תנינא ואלו שעורותיהן כבשרן כדפריך בסמוך וי"ל בין דעיקרה אתא לאשמועינן כר' אליעזר אין לחוש או אגב אורחיה אשמועינן דעור כבשר אע"ג דתנינא דאשכחן בשמעתא קמייתא בברכות (דף ב.) דפריך וליתני צאת הכוכבים ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דכפרה לא מעכבא אע"ג דתנינא במסכת נגעים (פ' י"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים:

תנינא אלו שעורותיהן כבשרן. הקשה ה"ר יעקב מאורליינש טובא קמ"ל דבפ' העור והרוטב (חולין דף קכב:) אמרינן אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה גבי עור הראש של עגל הרך דפליגי רבנן משום דסופו להקשות ועור האליה הוי לכ"ע כבשר ועוד קשה היכי דייק מעור הראש דיחידאה היא מברייתא דאלעזר בן יהודה הא פשיטא לן מדפריך תנינא הא קחשיב עור האליה דהוי לכולי עלמא כבשר:

להביא עור של בית הבושת. פי' בקונטרס וזה לבדו יש לך עוד להביא אצל קדשים מכל השנוים שם ותימה הא איכא נמי עור השליל ופי' בקונטרס בחולין (דף נו.) דלא חשיב שליל משום דאינו נוהג בעולה ותימה והרי בית הבושת דאין נוהג בעולה ונראה דלא קתני שליל משום דאמר פרק כל הפסולין (לקמן דף לה.) דפיגל בשליל לא נתפגל הזבח ולא קאמר להביא אלא דבר שאינו לגמרי בעולה ומשום דמיירי בריייתא בעולה לא תנא בית הבושת בהדיא וקאמר להביא:

בשלמא לרב הונא היינו דקתני עולה. תימה דבתוספתא קתני זבח וי"ל דרב הונא הוה מוקי לה כרבי אליעזר דאמר מחשבין מאכילת מזבח לאדם:

אלא לרב חסדא מאי אירייא דקתני עולה ליתני זבח. לשמואל לא מקשה למה לי למיתני עולה ליתני זבח דאי תני זבח הוה מוקמינן ליה כרבי אליעזר:

מסתברא

כְּאַלְיָה דָּמֵי, וְהָא קָא מְחַשֵּׁב מֵאֲכִילַת מִזְבֵּחַ לְאָדָם. אָמַר שְׁמוּאֵל, הָא מַנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר מְחַשְּׁבִין מֵאֲכִילַת מִזְבֵּחַ לַאֲכִילַת אָדָם, וּמֵאֲכִילַת אָדָם לַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ. דְּתָנַן, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. בְּמַאי אוֹקִימְתָּא, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אִימָא סֵיפָא, זֶה הַכְּלָל, כָּל הַשּׁוֹחֵט וְהַמְקַבֵּל וְהַמּוֹלִיךְ וְהַזּוֹרֵק, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר. דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אִין. שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לֹא. אַתָּאן לְרַבָּנָן. רֵישָׁא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְסֵיפָא רַבָּנָן. אָמַר לֵיהּ, אִין. רַב הוּנָא אָמַר, עוֹר אַלְיָה לָאו כְּאַלְיָה דָּמֵי. אָמַר רָבָא, מַאי טַעְמָא דְּרַב הוּנָא, 'חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה', וְלֹא עוֹר הָאַלְיָה. רַב חִסְדָּא אָמַר, לְעוֹלָם, עוֹר הָאַלְיָה כְּאַלְיָה דָּמֵי. וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּאַלְיָה שֶׁל גְּדִי. פּוּלְחָנוֹ, כְּשְׁמוּאֵל לֹא אָמְרִי, רֵישָׁא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְסֵיפָא רַבָּנָן, לֹא מוֹקְמִי. קָרֵב הוּנָא לֹא אָמְרִי, עוֹר אַלְיָה כְּאַלְיָה דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָהוּ. בְּרַב חִסְדָּא מַאי טַעְמָא לֹא אָמְרִי, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, עוֹר אַלְיָה כְּאַלְיָה דָּמֵי, תְּנִינָא, וְאֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן, עוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה. וְרַב חִסְדָּא, אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵי לְעִנְיַן טוּמְאָה, דְּרָכִיךְ מִצְטָרֵף. אֲבָל הָכָא, אֵימָא 'לְמִשְׁחָה', לְגִדּוּלָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין, וְלֹא עֲבִידִי מְלָכִים דְּאָכְלִי הָכִי, אֵימָא לֹא. קָא מַשְׁמַע לָן. מֵיתִיבִי, הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹלָה לְהַקְטִיר בַּיִת מֵעוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. חוּץ לִזְמַנּוֹ, פִּיגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ אֲבֵלִים, אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֶחָד עוֹר בֵּית פַּרְסוֹת עֵיפוּם אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֶחָד עוֹר בֵּית פַּרְסוֹת בְּהֵמָה דַּקָּה, וְאֶחָד עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֶגֶל הָרַךְ, וְאֶחָד עוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה, וְכֹל שֶׁמְּנוּ חֲכָמִים גַּבֵּי טוּמְאָה. וְאֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן, לְהָבִיא עוֹר שֶׁל בֵּית הַבּוֹשֶׁת, חוּץ לִמְקוֹמוֹ פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. חוּץ לִזְמַנּוֹ, פִּיגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. עוֹלָה אֵין, אֲבָל זֶבַח לֹא. בִּשְׁלָמָא לְרַב הוּנָא, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי עוֹלָה. אֶלָּא לְרַב חִסְדָּא, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי עוֹלָה, לִיתְנֵי זֶבַח. אָמַר לָךְ רַב חִסְדָּא, אִיבָּעֵית אֵימָא, בְּאַלְיָה שֶׁל גְּדִי. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, תְּנִי זֶבַח: פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת כו': מָנָהֲנֵי מִילֵי, אָמַר שְׁמוּאֵל, תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי. מַאי הֵיא, אָמַר רַבָּה, 'שְׁלִישִׁי' וְהוּ חוּץ לִזְמַנּוֹ, 'פִּיגּוּל' וְהוּ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, 'וְהַנֶּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ' וְהוּ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וּלְמַעוּטֵי חוּץ לִמְקוֹמוֹ. וְאֵימָא, 'וְהַנֶּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ' וְהוּ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וּלְמַעוּטֵי חוּץ לִזְמַנּוֹ. מִסְתַּבְּרָא, חוּץ לִזְמַנּוֹ עָדִיף, דְּפָתַח בֵּיהּ. אַדְרַבָּה, חוּץ לִמְקוֹמוֹ עָדִיף, דְּסָמִיךְ לֵיהּ. אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, כִּי אָתָא רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי [אָמַר, רַב] סָמִיךְ אַדְּתָנֵי תַּנָּא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'שְׁלִישִׁי' בְּפָרָשַׁת 'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ', שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר 'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי',

אם

תוספות

רש"י

מסתברא נותר אית לן לאוקומי בכרת למיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה בז"ב. פ"
בקונטרס אי מוקמת ליה להאי בנותר איכא למילפיה לגזירה שוה שפיר
דדמו אהדדי בשני דברים הללו ששניהם נפסלים בזמן זה בזמן ממש וזה במחשבת זמן
ושניהם נוהגין בבמה כדתנן בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) וכי פרכת ונילף עון עון דטומאת בשר
דכתיב ונשא אהרן את עון הקדשים מה להלן
לאו ולא כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרינן
מנותר הוה ליה למילף דדמי ליה בז"ב אבל אי
מוקמת להאי כרת לחוץ למקומו כי גמרת [ליה]
חוץ [לזמנו] מיניה בגזירה שוה ופרכת ליה ונילף
עון עון מטומאה ליכא לתרוצי מחוץ למקומו
הוה ליה למילף דדמי [ליה] בז"ב דהא אין
נפסלים בזמן ואינו נוהג בבמת יחיד שאין שם
מחיצות (עד כאן לשונו) ופירוש זה תימה גדול
דמה סברא היא זו ומנין לנו דנוקי קרא בנותר
כדי ללמוד ממנו חוץ לזמנו מעון עון כדי שלא
נלמוד מטומאה ועוד הא לענין במה שוה נמי
נותר לטומאת בשר כדאמרינן בסוף מכילתין (גם
זה שם) אבל הפיגול והנותר והטמא שוין זה בזה
וכן טמא ששימש ליכא למימר דהוא נמי לא
הותר בבמה כדאמר לעיל מה להצד השוה
שבהן שכן לא הותרו בבמה ועוד כשמקשה
אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקומי בו' דדמי
במקד"ש בלאו דומיא דמקד"ש אית לן למילף
חוץ לזמנו מחוץ למקומו טפי מטומאה כדאמרינן
בפ' בית שמאי (לקמן דף מה:) שכן הותר ציץ
טהור (בקרא) חוץ לזמנו וחוץ למקומו לא הותרו
מכללם ואין ציץ מרצה ושניהם טהורין ושניהם
[לא] עשה קרב במקריב מה שאין כן בטומאה
דמאי דחוץ למקומו הותר מכללו בבמה אין זה
קרוי הותר מכללו על כן נראה לפרש דגזירה
שוה זו ניתנה בסיני למילף עון עון הנך קראי
דהכא זה מזה ולכך מסתברא לן לאוקומי טפי
בנותר מבחוץ למקומו משום דדמי לחוץ לזמנו
בז"ב דאית לן לאוקומי קרא במילתא שיהיו
דומין זה לזה מה שאנו למידין בגזירה שוה ולא
משום שלא נלמוד מטומאה כדפירש [רש"י]
ופריך אדרבה חוץ למקומו דמי ליה במקד"ש וכי
האי גונא הויא סוגיא דלעיל בריש פירקין (דף
יז.) דפסיל בתרומה מחיל עבודה דלא פסיל
בתרומה לא מחיל עבודה וא"ת דמוקמינן קרא
בדדמי טפי לג"ש טומאת בשר תיהוי בכרת בג"ש דעון עון וי"ל דממעט ליה קרא מכרת
כדאמר לקמן פרק ב"ש (דף מג:) וטומאתו עליו מי שטומאתו פורחת ממנו (יוצא עליו מגופו)
יצאת טומאת בשר שאין טומאה פורחת ממנו: **ואיפוך** אנא. תימה הא כתיב קרא שלישי
והא דמוקמינן ליה בחוץ למקומו באם אינו ענין לחוץ לזמנו מוקמינן ליה בחוץ למקומו
א"כ קרא קמא היינו קרא אריכא אית לן לאוקומי בחוץ לזמנו ודוחק לומר דסבר המקשה
אין מוקדם ומאוחר בתורה: **מה** שלמים מפגלין ומתפגלין. תימה מהיקישא דזאת התורה
נפקא לן לקמן בפ' דם חטאת (דף צח.) ובמנחות פרק התודה (דף פג.) וכמה דרשות דרשינן
מההוא היקישא אע"ג דנפקי מקראי אחרינהו:

למקום

אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, תְּנֵהוּ לְעִנְיַן חוּץ לִמְקוֹמוֹ. **וּמִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי נוֹתָר וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא', לְמֵעוּטֵי חוּץ לִמְקוֹמוֹ. וְאֵימָא, וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא' זֶהוּ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וּלְמֵעוּטֵי נוֹתָר מִכְּלָל. מִסְתַּבְּרָא, נוֹתָר הָוֶה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בְּכָרֵת, לְמִגְמַר 'עָוֹן' 'עָוֹן' לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, דְּדָמֵי לֵיהּ בְּז"ב. אַדַּרְבָּה, חוּץ לִמְקוֹמוֹ הָוֶה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בְּכָרֵת, לְמִגְמַר 'עָוֹן' 'עָוֹן' לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, דְּדָמֵי לֵיהּ בְּמקד"ש. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תָּנֵי זַבְדִּי בַּר לֵוִי, אָתְיָא 'קוֹדֶשׁ' 'קוֹדֶשׁ', כְּתִיב הָכָא, 'אֶת קֹדֶשׁ ה' חִילֵּל וְנִכְרְתָה', וּכְתִיב הָתָם 'וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ' וגו', מַה לְּהַלָּן נוֹתָר, אַף כָּאן נוֹתָר. וּמִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי נוֹתָר 'וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא', לְמֵעוּטֵי חוּץ לִמְקוֹמוֹ מִכְּרֵת. וּמַאי חָזֵית דְּקָרָא אֲרִיכָא בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ, וּ'שְׁלִישִׁי' דְּפָרֵשַׁת 'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ' חוּץ לִמְקוֹמוֹ. אֵיפוּךְ אֲנָא. מִסְתַּבְּרָא, אֲרִיכָא בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ, דְּגָמַר 'עָוֹן' 'עָוֹן' מְנוֹתָר, דְּדָמֵי לֵיהּ בְּז"ב. אַדַּרְבָּה, אֲרִיכָא בְּחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וּ'שְׁלִישִׁי' דְּ'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ' בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ. מֵשׁוּם דְּדָמֵי לֵיהּ, סָמְכִיהּ וְקָא מְמַעֵט לֵיהּ. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כּוּלְּהוּ מִקְּרָא אֲרִיכָא אָתְיָין, דִּכְתִיב 'הָאֹכֵל יֵאָכֵל', בְּשִׂתֵּי אֲכִילוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד אֲכִילַת אָדָם, וְאֶחָד אֲכִילַת מִזְבֵּחַ. 'מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו', מַה שְּׁלָמִים מְפֻגָּלִין וּמִתְפַּגְּלִין, אַף כֹּל, מְפֻגָּלִין וּמִתְפַּגְּלִין. 'שְׁלִישִׁי', זֶה חוּץ לִזְמַנּוֹ, 'לֹא יֵרָצֶה', כְּהַרְצָאַת כֶּשֶׁר, כֵּן הַרְצָאַת פְּסוּל. וּמָה הַרְצָאַת כָּשֵׁר, עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ כָּל מַתִּירָיו. אַף הַרְצָאַת פְּסוּל, עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ כָּל מַתִּירָיו. 'הַמַּקְרִיב', בְּהַקְרָבָה הוּא נִפְסָל, וְאֵינוֹ נִפְסָל בִּשְׁלִישִׁי. 'אוֹתוֹ', בַּזֶּבַח הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בַּכֹּהֵן. 'לֹא יֵחָשֵׁב',**

לא

אם אינו ענין לענין מחשבת חוץ לזמנו תנהו לענין חוץ למקומו. ופיגול דקרא אריכא דצו את אהרן לא תירצישה לחוץ למקומו אלא כוליה קרא בחוץ לזמנו הלכך ממנו אחרון לזמנו קאי וכ"ת הכא נמי כרת כתיב דסמיך ליה ואוכליו עונו ישא וגו' ההוא בנותר ממש מיתוקם כדמפרש ואזיל ובדי שלא תאמר שניהם במשמע מיעט רחמנא ואוכליו דהיינו מיעוטא מדלא כתיב והאוכל למעוטי חוץ למקומו דלעיל מיניה: **ואימא ואוכליו עונו ישא אחוץ למקומו.** דסליק מיניה קאי ובדי שלא תאמר אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואף נותר במשמע ונהי דבלא ירצה ליתא אבל בכרת איתיה להכי מיעט ואוכליו דמשמע אחד ולא שנים למעט נותר מכרת: **ה"ג** מסתברא נותר אית לך לאוקומי בכרת למיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה בז"ב אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקומי בכרת דמיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה במקד"ש. והכי פירושא נותר הוה ליה לאוקומי בכרת דמיגמר עון עון כו' שמלמד כרת על חוץ לזמנו שאין כרת מפורש בו אלא נשיאות עון אמורה בו ולימד מכאן בגזירה שוה דהכא כתיב נשיאות עון ומפרש כרת הלכך אי מוקמת ליה להאי בנותר איכא למילפיה לג"ש שפיר דדמו אהדדי בשני דברים הללו ששניהן נפסלים בזמן זה בזמן ממש וזה במחשבת זמן ושניהם נוהגים בבמה כדתנן בפרק בתרא (לקמן דף קיג.) דכי פרכת ונילף עון עון מטומאת בשר דכתיב ונשא אהרן את עון הקדשים מה להלן לאו ולא כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרינן מנותר הוה ליה למילף דדמי ליה בז"ב אבל אי מוקמת ליה להאי כרת בחוץ למקומו מיניה בג"ש ופרכינן ליה ונילף עון עון מטומאה ליכא לתרוצי מחוץ למקומו הוה ליה למילף דדמי ליה בז"ב דהא אין פסולו בזמן ואינו נוהג בבמת יחיד שאין שם מחיצות: **במקד"ש.** מ' מחשבה ק' קצת ד' דם ש' שלישי חוץ לזמנו וחוץ למקומו שניהם פסולין במחשבה ואם חישב במקצתו נפסל כולו ושניהם נפסלין בעבודת הדם ובשניהם נאמר שלישי לאפוקי טומאה דאינה פסול מחשבה ואם נטמא מקצתו לא נטמא כולו וישנה לאחר זריקת דמים ולא נאמר בו שלישי יתירא אבל בחוץ לזמנו וחוץ למקומו שלישי מיותר לג"ש דלעיל דבכל חד מינייהו כתיב והנותר ביום השלישי באש ישרף וסמיך ליה ואם האכל יאכל ולא בעי למכתב שלישי: **אתיא קודש קודש.** דהאי ואוכליו בנותר כתיב: **קרא אריכא.** ואם האכל יאכל דצו את אהרן אריכא הוא: **איפוך אנא.** ואימא דאריכא בחוץ למקומו וכתיב ביה נשיאות עון ושלישי דקדושים תהיו חוץ לזמנו ואימעוט מכרת: **מסתברא אריכא בחוץ לזמנו.** דכיון דלא פריש ליה כרת בהדיא אלא בג"ש דעון עון מנותר יליף מסתברא דדמי מדדמי יליף דדמי ליה בז"ב דאי מוקמין ליה בחוץ למקומו תו לא יליף כרת מנותר דלא דמי ליה במידי: **אדרבה.** מסתברא משום דדמי ליה חוץ לזמנו לנותר סמכיה לנותר וקא ממעט ליה מאוכליו דלא תימא משום דדמי ליה ניגמר מיניה: **כולהו מקרא אריכא אתיין.** זה לחיוב וזה לפטור כדיליף ליה רבה בריש שמעתין: **כשתי אכילות כו'.** שמחשבת שתיהן פוסלת דהא לקמן במחשבה מוקי ליה תנא ולא באוכל ביום השלישי: **אחד אכילת אדם כו'.** דלא שנא חישב לאכול למחר ל"ש חישב להקטיר אימורין למחר פגול: **מבשר זבח שלמיו.** הקיש זבחים לשלמים מה שלמים יש בהן מפגלין ויש בהם מתפגלין שהדם הוא המפגל והבשר והאימורין המתפגלין: **אף כל.** שיש בו מפגלין ומתפגלין פיגול נוהג בו יצאו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהם מתירין את עצמם ואין בהם שירים להתפגל מחמת עבודות מתיריהם שאין פיגול נוהג בהן: **לא ירצה המקריב.** משמע אזריקה לא תהא זריקה זו מרצה שמע מינה דעד שיזרוק הדם מחשבת פיגול תלויה ועומדת נזרק הדם הוקבע הפיגול לא נזרק הדם כגון שנשפך בטל הפיגול דכתיב ביה הרצאה כדכתיב גבי כשר: **מה הרצאת כשר.** לא קרי ליה הרצאה אלא בזריקה שהוא סוף ארבע עבודות המתירות אף פיגול אינו קבוע עד שיזרוק הדם שהיא סוף כל מתיריו: **בהקרבה הוא נפסל.** השתא יליף (פסול) דבמחשבה הכתוב מדבר שמחשב בשעת הקרבה לאוכלו בשלישי: **ואינו נפסל בשלישי.** אם בהקרבה לא חישב ע"מ כן ואכל ממנו בשלישי אין הקרבן נפסל למפרע דהכי מידריש לא ירצה המקריב לא תהא זריקתו מרצה אם ע"מ כן הקריבו: **אותו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בזובח.** כלומר ושלא תאמר דהאי המקריב לאו להכי הוא דאתא אלא לומר לך שהכהן המקריבו לא יחשב עוד בבהונה ויפסל מלכהן לכך נאמר אותו הזבח בלא יחשב ואין הכהן בלא יחשב:

לא

וְאִם אֵינוֹ עָנִין לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, תְּנַהוּ לְעָנִין חוּץ לִמְקוֹמוֹ, שבא ללמד שגם היא פוסלת, אבל אין בזה כרת, כי אף על פי שכתוב אחריו (ויקרא יט ח) 'וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ', אין פסוק זה מדבר אלא בנותר ממש, שעניינו מוזכר לפני כן, **וּמֵיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי** כרת של **נוֹתָר** ואמר **'וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא',** שמשמע שדווקא האוכל נותר חייב כרת **וּלְמַעוּטֵי** אוכל מקרבן שנפסל במחשבת **חוּץ לִמְקוֹמוֹ,** שאינו בכרת.

הגמרא מקשה על סיום הדרשה: **וְאֵימָא** ש**'וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא' זֶהוּ** עונש של **חוּץ לִמְקוֹמוֹ** שהרי בו מדובר בפסוק שלפני כן, **וּלְמַעוּטֵי** – וכתוב 'אוכליו' למעט **נוֹתָר מִכָּרֵת.**

הגמרא מנסה לתרץ: **מִסְתַּבְּרָא נוֹתָר הָוֶה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בְּכָרֵת** – מסתבר להעמיד את הפסוק של כרת דווקא בנותר, כדי שנוכל **לְמַגְמַר** – ללמוד ממנו גזירה שוה **'עָוֹן' 'עָוֹן' לְחוּץ לִזְמַנּוֹ,** שכאן כתוב (שם יט ח) 'וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא וגו' וְנִכְרְתָה' ובחוץ לזמנו כתוב (שם ז יח) 'עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא', ואם נעמיד כאן בנותר, נוכל ללמוד מכאן בגזירה שוה ש'עונה תשא' של מחשבת חוץ לזמנו פירושו כרת, מכיון **דְּדָמֵי לֵיהּ** נותר לחוץ לזמנו **בְּז"ב** – ב'ז'מן ו'ב'מה, ששניהם נפסלים בזמן, ושניהם נוהגים בבמה, ולפיכך, אף שהיה מקום להקשות, שאולי נלמד פירוש לנשיאת עון של חוץ לזמנו בגזירה שוה ['עון' 'עון'] מטומאת בשר, ששם כתוב (שמות כח לח) 'וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים', וכמו ששם אין כרת אלא איסור בלבד, אף בחוץ לזמן לא יענש בכרת, יש להשיב, שעדיף ללמוד חוץ לזמנו מנותר, שהוא דומה לחוץ לזמנו ב'זמן' ו'במה', אבל טומאת בשר אינה דומה לחוץ לזמנו. אבל אם היינו מעמידים את הפסוק כאן (ויקרא יט ח) בחוץ למקומו, והיינו רוצים ללמוד ממנו גזירה שוה 'עון' 'עון' לחוץ לזמנו, והיינו מקשים שאולי נלמד במקום כך 'עון' 'עון' מטומאה, לא היינו יכולים לתרץ שחוץ לזמנו דומה לחוץ למקומו ב'זמן' ו'במה', שהרי אין פסולו של חוץ למקומו תלוי בזמן, וכן אינו נוהג בבמה. אלא ודאי יש לנו להעמיד את הפסוק כאן בנותר דווקא.

דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, חוּץ לִמְקוֹמוֹ הָוֶה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בְּכָרֵת** כדי שנוכל **לְמַגְמַר 'עָוֹן' 'עָוֹן' לְחוּץ לִזְמַנּוֹ,** שגם בחוץ לזמנו חייב כרת, **דְּדָמֵי לֵיהּ** חוץ לזמנו לחוץ למקומו בארבע פנים, והיינו **במקד"ש** – ב'מ'חשבה, 'ק'צת, 'ד'ם, 'ש'לישי, כלומר, ששניהם פסולים במחשבה, ואם חישב במקצת נפסל כולו, ושניהם נפסלים בעבודת הדם, ובשניהם נאמר 'שלישי'. ולכן עדיף ללמוד גזירה שוה לחוץ לזמנו מחוץ למקומו ולא מטומאה, שאין ענין טומאה דומה לחוץ לזמנו.

הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע מעמידים את הכרת (ויקרא יט ח) דווקא בנותר ולא בחוץ למקומו: **אִלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן תָּנֵי** – שנה **זַבְּדִי בַּר לֵוִי, אָתְיָא** – באה גזירה שוה 'קודש' 'קודש', **כְּתִיב הָכָא** 'וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חִילֵּל וְנִכְרְתָה' וגו' **וּכְתִיב הָתָם** – וכתוב שם (שמות כט לד) **'וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ** וגו' לא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא', **מַה לְהַלָּן** מדובר **בְּנוֹתָר אַף כָּאן** מדובר **בְּנוֹתָר, וּמֵיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי** כרת של **נוֹתָר** ואמר **'וְאוֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא', לְמַעוּטֵי חוּץ לִמְקוֹמוֹ מִכָּרֵת.**

מקשה הגמרא: **וּמַאי חָזֵית** – ומה ראית **דְּקָרֵי אָרִיבָא** – שהפסוק הארוך [והיינו הפסוק של פרשת צו (ויקרא ז יח), שהוא ארוך יותר] העמדת **בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ, וּשְׁלִישִׁי** – והפסוק 'ואם האכל יאכל ביום השלישי' וגו' (שם יט ז) **דְּפָרֵישׁ** 'קדושים **תִּהְיוּ'** העמדת בחוץ **לִמְקוֹמוֹ, אִיפּוּךְ אָנָא** – אהפוך אני, וייצא שהפסוק הארוך [שבו כתוב כרת] נאמר בחוץ למקומו, והקצר בחוץ לזמנו ולא יהיה בזה כרת.

הגמרא מנסה לתרץ: **מִסְתַּבְּרָא אָרִיבָא בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ, דְּגָמַר** – שנלמד שנשיאות עון הכתובה בו היינו כרת בגזירה שוה **'עָוֹן' 'עָוֹן' מִנּוֹתָר,**

דְּדָמֵי לֵיהּ נותר לחוץ לזמנו **בז"ב** – ב'ז'מן ו'ב'מה, ולכן ניתן ללמוד גזירה שוה זו, אבל אם נעמיד את הפסוק הארוך בחוץ למקומו, לא נוכל ללמוד עליו גזירה שוה מנותר, שהרי אין דמיון ביניהם.

הגמרא דוחה: **אַדַּרַבָּה, אָרִיבָא בְּחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וּשְׁלִישֵׁי דְּ'קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ'** מסתבר להעמיד **בְּחוּץ לִזְמַנּוֹ, מִשּׁוּם דְּדָמֵי לֵיהּ בְּמַחֲשַׁבְתָּא וְקָא מְמַעֵט לֵיהּ** – שמשום שחוץ לזמנו דומה לנותר נסמך אליו ומתמעט מהמיעוט האמור בנותר, שכתוב 'ואכליו עונו ישא', שמשמע דווקא על נותר חייב כרת ולא על חוץ לזמנו, ואף על פי שהוא דומה לו אין דינו כמוהו.

הדרשה הקודמת לא נתיישבה, והגמרא מביאה דרשה אחרת: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, כּוּלְּהוּ** בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו, **מִקְרָא אָרִיבָא אָתְיָין** – מפסוק הארוך נלמדים, שעל חוץ לזמנו חייב כרת אבל לא על חוץ למקומו [וכמו שדרש רבה בתחילת הסוגיא (ע"א)], **דִּכְתִיב** (שם ז יח) 'וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחְשֶׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא'. רבא מביא ברייתא הדורשת את הפסוק: **'הָאָכֹל יֵאָכֵל', בִּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר,** שמחשבת כל אחת מהן פוסלת, **אֶחָד אֲכִילַת אָדָם,** וכגון חישב לאכול בשר לאחר זמנו, **וְאֶחָד אֲכִילַת מִזְבֵּחַ,** כגון חישב להקטיר אימורין לאחר הזמן, בשתיהן נעשה פיגול. **'מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו',** הקיש הכתוב כל הזבחים לשלמים, **מַה שְּׁלָמִים** יש בהם **מְפַגְּלִין וּמִתְפַּגְּלִין,** שהדם הוא המפגל [שעל ידי שחישב בשעת עבודת הדם מחשבת חוץ לזמנו, עושה את הקרבן פיגול] והבשר והאימורין מתפגלין [שהם נעשים פיגול על ידי המחשבה שבעבודת הדם], והיינו שישנם שני חלקים בקרבן, אחד המתיר ואחד הניתר, שהדם מתיר את הבשר באכילה ואת האימורין בהקרבה, והמחשבה בעבודת המתיר [הדם] עושה את הניתר פיגול, **אַף כֹּל** הקרבנות שנוהג בהם דין פיגול, אין בכללם אלא אלו שיש בהם חלקים **מְפַגְּלִין וּמִתְפַּגְּלִין,** אבל סוגי מנחות הנקטרות כליל, ואין בהם שני חלקים, שיהיה אחד המתיר ואחד הניתר, אין נוהג בהם דין פיגול.

'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי', **זֶה חוּץ לִזְמַנּוֹ,** כלומר, שהפסוק מדבר בפסול שעל ידי מחשבת חוץ לזמנו.

'לֹא יֵרָצֶה', משמע שמדובר בזריקה, שלא תהיה זריקת קרבן זה [שחישב בו מחשבת פיגול] מרצה, וכיון שכתובה לשון 'הרצאה' בקרבן פסול כמו שכתוב בכשר, למדנו **שְׁכַּהַרְצָאַת כָּשֵׁר כֵּן הַרְצָאַת פָּסוּל,** והיינו, **וּמָה הַרְצָאַת כָּשֵׁר** אינה נקראת הרצאה **עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ כָּל מַתִּירָיו, אַף הַרְצָאַת פָּסוּל** אינה נעשית **עַד שֶׁיַּקְרִיבוּ כָּל מַתִּירָיו,** כלומר, שאין הפיגול נקבע עד שייזרק הדם, ועד לזריקת הדם מחשבת פיגול תלויה ועומדת, שאם חישב מחשבת פיגול בשעת השחיטה, ולאחר מכן לא קרבו מתיריו, וכגון שנשפך הדם, בטל הפיגול.

'הַמַּקְרִיב', מכאן **שְׁהַהַקְרָבָה הִוא נִפְסָל,** והיינו שמחשב בשעת ההקרבה לאוכלו ביום השלישי, **וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּשִׁלִּישִׁי** ממש, שאם בהקרבה לא חישב על מנת כן, ואכל ממנו ביום השלישי, אין הקרבן נפסל למפרע, שכן נדרש מה שכתוב 'לא ירצה המקריב', שלא תהיה זריקתו מרצה אם על מנת כן הקריבו. וזהו המקור שהפסוק מדבר בפסול מחשבה.

'אוֹתוֹ', מכאן **שַׁבָּזֶה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בַּכֹּהֵן** המקריב את הקרבן, ונצרך לדרוש כן כדי שלא תפרש שהכהן המקריב את הקרבן במחשבת פיגול, הוא שנאמר עליו 'לא יחשב', והיינו שלא יחשב עוד בכהונה אלא יפסל מלכהן. ולמדנו ממה שכתוב 'אותו', שהזבח הוא זה שלא יחשב, ולא הכהן.

'לֹא יֵחָשֵׁב', מכאן

שלא יערב בו מחשבות פסול אחרות, שאם מלבד מחשבת פיגול חישב מחשבה אחרת שפוסלת את הקרבן [וכגון מחשבת חוץ למקומו], אינו נעשה פיגול.

'פיגול', זה מחשבת חוץ למקומו, שמילה זו מיותרת היא, ונכתבה לרבות ממנה מחשבה הדומה למחשבת חוץ לזמנו [שהוזכרה לפני כן], והיינו מחשבת חוץ למקומו, ולמדנו מכאן שגם היא פוסלת.

'יהיה', הרי שעל שני הפסולים המוזכרים לפני כן [חוץ לזמנו וחוץ למקומו] נאמר בלשון יחיד 'יהיה', ועשאם הכתוב הויה אחת ומלמד שמצטרפין חצאי שיעורידם זה עם זה לפסול את הקרבן, שאם חישב לאכול חצי כזית חוץ למקומו וחצי כזית חוץ לזמנו, הקרבן נפסל.

'והנפש האוכלת ממנו עונה תשא'. אף על פי שהפסוק מדבר בשני פסולים [חוץ לזמנו וחוץ למקומו], כתוב בענין העונש, 'ממנו', והיא לשון יחיד, ללמד שרק אחד מהפסולים מחייב כרת באכילתו ולא שנים. ואיזה. זה חוץ לזמנו, שבו מסתבר להעמיד את מה שכתוב 'עונה תשא', שהרי אין מפורש מה היא נשיאות עון זו, אלא דגמר – למד עליה מגזירה שוה 'עון' 'עון' מנותר, שבנותר כתוב (ויקרא יט ח) 'ואכליו עונו ישא' וגו' ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ולמדנו מגזירה שוה שגם מה שכתוב 'עונה תשא', היינו כרת, ומסתבר שמדובר בחוץ לזמנו דדמי ליה בו"ב – שדומה לנותר ב'ז'מן ו'ב'מה, ולפי זה נמצא שלומדים בגזירה שוה דומה מהדומה, מה שאין כן אם היינו מעמידים 'עונה תשא' בחוץ למקומו, שאז היינו לומדים בגזירה שוה מנותר שאינו דומה לחוץ למקומו בכלום.

רב פפא שואל על שיטה זו: אמר ליה רב פפא לרבא, לידך שלמדת חוץ לזמנו וחוץ למקומו מהפסוק שבפרשת 'צו' (שם ז יח), הפסוק 'ואם האכל יאכל ביום שלישי פגול הוא לא ירצה' (שם יט ז) דפרשת 'קדושים תהיו', מאי דרשת ביה – מה אתה דורש ממנו.

משיב רבא: ההוא מיבעי ליה למקום שיחא משולש בדם בבשר ובאימורין – ללמד על מחשבת חוץ למקומו שאינה פוסלת אלא בשחישב לאכול בשר [או לזרוק דם או להקטיר אימורין] במקום המשולש בדם בבשר ובאימורין, כלומר, שנוהגת בו מצות שלושתם, שראוי לזריקת הדם לאכילת בשר ולהקטרת אימורין, וזהו מקום חוץ לעזרה, שבשעת היתר הבמות ראוי הוא לכל אלה, אבל אם חישב לאכול בשר [או לזרוק דם או להקטיר אימורין] בהיכל, אף שהיא מחשבת 'חוץ למקומו', אינה פוסלת, משום שההיכל אינו מקום המשולש בדם בבשר ובאימורין, שאינו ראוי להקטרת אימורין ולאכילת בשר.

מקשה הגמרא: תיפוק לי – תלמד דין מקום משולש מקרא קמא (שם ז יח) 'אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי' וגו', שאמנם מה שכתוב 'ביום השלישי' אינו מדבר בחוץ למקומו אלא בחוץ לזמנו, אך מדאפקיה רחמנא – ממה שהוציאה התורה ענין זה בלשון 'שלישי' יש ללמוד לגבי מחשבת חוץ למקומו [שהרי גם היא כתובה בפסוק זה], שצריך שתהיה מחשבה זו על המקום המשולש.

מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, אמריתה לשמעתא קמיה דרב מתנה, – אמרתי שמועה זו בפניו של רב מתנה ואמר לי בתשובה לקושיא זו, אי היינו לומדים זאת מהם – מהפסוק הראשון, הוה אמינא שיש לדרוש במידת 'פרט וכלל', 'שלישי' פרט, שמשתמע שצריך מקום משולש דווקא [ולא היכל], 'פיגול' כלל, שמשמע שאין הגבלה בדין מחשבת חוץ למקומו, ונעשה כלל ומוסף על הפרט ואיתרבו – ונתרבו על ידי כך שאר מקומות. נמצא שאין ללמוד את הדין של מקום משולש מהפסוק הראשון. וקא משמע לן הפסוק השני, שצריך מקום משולש.

הגמרא מביאה ברייתא (תו"כ צו פרשה ח) המוכיחה שפיגול חל בשעת העבודה: תנו רבנן, 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו' וגו' (ויקרא ז יח), אמר רבי אלעזר כוף אוזניך לשמוע, במחשבת בשעת העבודה לאכול מזבחו ביום השלישי פגול הוא לא ירצה' (שם יט ז) – מה אתה דורש ממנו. או אינו אלא באוכל מזבחו ליום שלישי, ולימד שעל ידי כך נפסל הקרבן. אין לפרש כן, שהרי אמרת – וכי מסתבר לומר שאחר שהוא כשר על ידי עבודת הדם שנעשתה כמצותה, יחזור ויפסל למפרע על ידי אכילת הבשר לאחר זמנו.

משיב רבי אליעזר: אמר ליה, חרי הוא [–הכתוב] אומר באותו הענין (שם) 'לא ירצה המקריב', ויש לדרוש זאת, שלא תהיה הקרבתו מרצה, ומכאן שבשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בפעם השלישי על ידי האכילה, ומה שכתוב (שם) 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי', פירושו, שבשעת העבודה חישב לעשות כן.

ממשיכה הברייתא ושואלת: או אינו אומר 'המקריב' בשביל זה אלא מה שכתוב 'המקריב אתו לא יחשב' זה כהן המקריב, שאם חישב מחשבת חוץ לזמנו בשעת עבודתו, 'לא יחשב' עוד בכהונתו אלא יפסל מלכהן. משיבה הברייתא: כשהוא אומר 'אותו', מלמד שבזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן, שרק הזבח 'לא יחשב' ולא הכהן.

ממשיכה הברייתא: בן עזאי אומר, 'אותו' (שם), מה תלמוד לומר. ומשיב: לפי שנאמר (דברים כג כב) 'כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו', שאם נדר להביא קרבן ועברו שלושה רגלים ולא הביא עובר בלא תעשה, יכול אף מאחר נדרו יהיה בי'לא ירצה' (ויקרא שם), כלומר שקרבנו פסול. תלמוד לומר 'לא ירצה המקריב אותו', המילה 'אותו' באה למעט, שדווקא 'אותו' קרבן שחישב עליו מחשבת פיגול הוא לבדו יהיה בי'לא ירצה' ואין המאחר נדרו בי'לא ירצה'.

רבי אליעזר מביאה שיטה אחרת: חכמים אחרים אומרים, 'לא יחשב' (שם), מכאן שבמחשבה הוא נפסל ואינו נפסל באכילה שבעים השלישי.

הגמרא מברר את דברי הברייתא: ובן עזאי – ולדברי בן עזאי קשה דכתב המתוב מדבר ואינו בכהן מנא ליה – מהיכן נלמד לומר שהכתוב מדבר רק בפסול זבח ולא בסול הכהן, הרי מהכתוב 'אתו' הוא לומד דרשה אחרת.

הגמרא משיבה בשני אופנים: אי בעית אימא הלימוד שהפסוק מדבר בפסול מחשבה נפקא ליה מדאחרים – מדרשת 'אחרים' שבסוף הברייתא, שלמדו זאת מ'לא יחשב' [ולא מהמילה 'המקריב' כפי שדרש רבי אליעזר], וכיון שהוצרך הכתוב לומר שאינו נפסל על ידי אכילת הבשר ביום השלישי, מוכח הדבר שאינו מדובר בפסול הכהן, שאם כן, ברור היה מאליו [בלי צורך בפסוק] שאינו נפסל ביום השלישי אלא בפסול מחשבה שבשעת העבודה, שהרי לא יתכן שהכהן שלא חטא כלום ייפסל על ידי אכילת הבשר על ידי הבעלים שלא כדין.

ואיבעית אימא בן עזאי למד שהפסוק מדבר בפסול הזבח ולא בפסול הכהן מדכתיב (שם) 'לא (ירצו) [ירצה]', והלשון 'לא ירצה יוכחא הוא, כלומר לשון זו מורה על הזבח, שלא יעלה לרצון, אבל בענין כשרות הכהן אינה מתאימה לשון 'ריצוי'.

שנינו בברייתא, שבן עזאי דרש את המילה 'אתו' ללמד שהמאחר את נדרו אין קרבנו נפסל ואינו בכלל 'לא ירצה'. הגמרא מקשה על כך: ובן עזאי – ולדברי בן עזאי קשה, וכי באמת דין זה שאותו שחישב עליו לאוכלו חוץ לזמנו בי'לא ירצה' ואין מאחר נדרו בי'לא ירצה' מהכא נפקא ליה [ממה שכתוב 'אתו'], הלא מדאחרים נפקא – ממה שאמרו 'אחרים' נלמד. תדנא בתוספתא (סנהדרין פ"ג ה"ג) חכמים אחרים אומרים, יכול יהא בכור שעיבדה – שעברה שנתו מקשה רבי עקיבא: אמר לו רבי עקיבא, הן מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה, כלומר, זב וזבה המונים שבעה ימים נקיים וטבלו בבוקר של יום השביעי וכן שומרת יום כנגד יום שטבלה למחרת מראייתה, הרי הם טהורים, ואמנם כיון שראו דם באותו היום של הטבילה טמאו ימי ספירתם כאילו לא היו והרי הם טמאים למפרע, וכל האנשים והכלים שנגעו בהם טמאים אף על פי שנגעו לאחר הטבילה, משום שמתברר למפרע שלא הועילה להם הטבילה, ואם כן אף אתה אל תתמה על זה, שאף על פי שהוכשר הקרבן בזריקת הדם שיחזור ויפסל למפרע על ידי אכילת הבשר לאחר זמנו.

רש"י

לא יערב בו מחשבות אחרות. מכאן למחשבות שמוציאות זו מזו שמחשבת פסול מוציאה מידי פיגול בדתנא מתני' כיצד לא קרב המתיר במצותו כו': **יהיה.** עשאן הכתוב לחוץ למקומו ולחוץ לזמנו הויה אחת מלמד שמצטרפין חצאי שיעוריהן לפסול את הקרבן בדתנן במתני' לאכול כחצי זית בחוץ כחצי זית בחוץ כחצי זית לפסול: **דדמי ליה בו".** ולא שבקיה חוץ לזמנו דדמי לנותר דאתיא ג"ש מיניה ונגמר חוץ למקומו דלא דמי לנותר במידי והא דלא שנייה רבה ברייש שמעתא הכי כי פרכינן אדרבה חוץ למקומו עדיף דסמיך ליה משום דאכתי לא קמה ליה ג"ש דתני לוי בר זבדי דכרת בנותר כתיב דנימא דנשיאות עון דגבי מחשבה בדדמי לנותר משתעי הואיל ומינה גמר: **שיהא משולש בו'.** ולימד על מחשבת חוץ למקומו שאינה מועלת אלא או בקדשי קדשים שחישב עליהם לאוכלם חוץ לעזרה או בקדשים קלים לאוכלם חוץ לעיר פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסיל דבעינן שחישב על מקום המשולש: **בדם בכשר ואימורין.** היינו חוץ לעזרה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורין ולא אבילת בשר: **תיפוק לי מקרא קמא.** מדאפקיה רחמנא בלשון שלישי לחוץ לזמנו וכתיב בההוא קרא חוץ למקומו: **שלישי פרט.** מקום משולש ולא פנים: **מאחר שהוכשר.** בעבודת דמו כתקונו: **בזב וזבה.** שפסקו והתחילו למנות ימי סיפורן ומנו ד' או ה' ימים ואם ראו סתרו כל מניינם כדאמרינן במס' נדה (דף סז:) ואחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בהן: **ושומרת יום כנגד יום.** הרואה תוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה וטבלה למחר שחרית הרי היא טהורה דמקצת היום ככולו וטבילתה ביום ואם תראה היום סתרתה ואדם ובלים שנגעו בהן היום טמאין למפרע כדתנן בפ"ב דנדה (דף עב.) ושוין ברואה תוך אחד עשר יום כו' וטבלה ביום של אחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגעה ובעילתה תלויין וזו היא תלייתן אם תראה היום יהיו טמאין למפרע וחזיבן בקרבן: **הרי הוא אומר המקריב.** בהקרבה נפסל והכי מידרש לא ירצה המקריב אין הקרבתו מרצתו: **אלא זה כהן המקריב.** ואמר לך הכתוב שלא יהא כשר להכונה ושמע מינה תרתי שעת הקרבה ופסול כהן: **אותו.** דא"כ ליכתוב המקריב לא יחשב השתא דכתיב אותו הזבח בלא יחשב ואין המקריב בלא יחשב: **במחשבה הוא נפסל.** זה מפורש מן הראשון דהמקריב לא משמע להו שעת הקרבה עד דגמר קרא למילתיה ואמר המקריב אותו לא יחשב במחשבה זאת דהאי לא יחשב לדרשא הוא דהא כתיב לא ירצה: **נפקא ליה מדאחרים.** מדאיצטריך קרא למימר ואינו נפסל בשלישי שמע מינה בזבח הכתוב מדבר דאי בזובח למה יפסל בשלישי הלא הוא לא חטא כי אם האוכל: **מדכתיב לישנא דלא ירצה ולא ירצה זיבחא הוא.** דאין לשון לא ירצה נופל בפסול כהן: **שעיברה שנתו.** וזהו איחור דכתיב לפני ה' תאבלנו שנה בשנה:

כפסולי

למקום שיהא משולש בדם ובבשר ואימורים. פירש בקונטרס פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסול דבעינן שחישב על מקום המשולש בדם ובשר ואימורים דהיינו חוץ לעזרה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורים ולא אבילת בשר ובזה לא דק בקונטרס דאבילת בשר מצי משכחת בהיכל כדאמר לקמן (דף סג.) שאם הקיפו גויים את כל העזרה שכהנים נכנסים בהיכל ואוכלין שם ק"ק ועוד קשה לפירוש הקונטרס מאי קפריך תיפוק לי מקרא קמא מדאפקיה רחמנא בלשון שלישי הא האי שלישי לאו בחוץ למקומו כתיב אלא בחוץ לזמנו ומקום משולש לא שייך בחוץ לזמנו אלא בחוץ למקומו ועוד דקמשני הוה אמינא שלישי פרט הא האי שלישי בחוץ לזמנו (כתיב ופיגול) במקום משולש כתיב ויש מפרשים דמקום משולש היינו דלא פסלה מחשבה אלא במזבח החיצון ששלשתן כשירין בו לאפוקי מזבח הפנימי שאין נותנין בו רק דם וזה אי אפשר דמתנות הפנימיות פלוגתא דר' שמעון ורבנן דרבנן מחייבין בפיגולן כרת וכן ר"מ ורבנן סברי בפ' בית שמאי (לקמן דף מב:) גבי ארבעים ושלש של יום הכיפורים ולעיל בפ"ק (דף יג:) גבי טבילת אצבע בחטאות הפנימיות דאמרינן דפסול מק"ו ואמר נמי בגיטין (דף נד:) כהן גדול ביום הכפורי יוכיח דכי אומר פגול מהימן ובמקום שאינו משולש אפילו פסול ליכא כדמוכח לקמן בפ' כל הפסולים (דף לו.) וי"מ דמקום משולש היינו דבעינן שיעמוד המחשבה במקום משולש פרט לעומד חוץ בעזרה ושוחט בסכין ארוכה ולפירוש זה קשה ממתנות הפנימיות דלאו מקום משולש הוא והוי פיגול (תוספות) ויש לומר חוץ לעזרה אין שלשתן בשרין שהרי דם ואימורין נפסלין שם אבל היכל יש דם שלא נפסל שם בגון דם פנימי ואימורין אם הכניסן שם לא נפסלו בכך מיהו אין נראה דשיהלהי כל הפסולין (לקמן דף לו.) קאמר מחשב לניתנין בחוץ שנתנו בפנים דאינו פסול משום דאינו מקום משולש הג"ה ע"כ והרב ר' יום טוב מפרש דמקום משולש היינו שיחשוב לזרוק במקום שדם ובשר ואימורין פסולין כגון מחשב לזרוק קדשים קלים חוץ לירושלים אבל מחשב לזרוק בירושלים לא דאין שום פסול בבשר וקדשי קדשים אפילו בירושלים כיון דבזה המקום שלשתן פסולין שם ולהאי פירושא ניחא הא דקשיא לן לעיל אברייתא דחישב ליתן את הניתנין למטה למעלה למעלה למטה לאלתר כשר דמשמע דאי שלא במקומו לאו במקומו דמי ניחא ויתיישב לפי' זה משום דלאו מקום משולש הוא ומיהו קשה אם כן למחר פסול אמאי לאו מקום משולש הוא וכי תימא מידי דהוי אמחשבת הינוח ואליבא דר' יהודה הא משמע לעיל דלא צריך להאי טעמא אלא למאי דמסקינן שלא במקומו במקומו דמי וי"מ דשלישי בחוץ לזמנו איירי ובעינן שיחשוב לזרוק ליום ששלשתן פסולין אפילו לאבול הבשר היינו ליום שלישי דאם חישב לזרוק דם שלמים למחר לא פיגל עד שיהא משולש באבילה דהיינו לשלשה ימים והוא הדין בקדשי קדשים לזרוק דמן למחר פיגול דזמן אבילתו נמי למחר אלא דקרא בשלמים כתיב דזמנו ליום שלישי והכי קאמר ההוא מיבעי ליה למקום משולש דאם חישב לזרוק דם שלמים בחוץ ליום הג' פיגל אבל קודם השלישי לא פיגל והא דאמר בפ' איזהו מקומן (לקמן דף נו:) דקדשים הנאבלין ליום ולילה מחשבים בדמן משתשקע החמה ההוא כמאן דלית ליה מקום משולש דפלוגתא דתנאי היא בפ' כל הפסולין (לקמן דף לו:) ופי' זה לא יתכן כלל דבולה שמעתא מיירי במקום שיהא משולש: **וכיון** שראו סתרו. פי' הקונטרס דזב וזבה שפסקו והתחילו למנות ימי ספורן ומנו ארבעה או חמשה ימים וקשה דאין זה קרוי חזקת טהרה אלא נראה דמיירי בשביעי שלהן לאחר שטבלו (תוספות) דזב וזבה טבילתן ביום ואם טבלו בשביעי ואחר כך נגעו בטהרות או שמשו וראו לאחר"כ (או) קודם הערב שמש טמאים למפרע ואם המתינה לשמש עד הלילה ואח"כ ראתה אינה טמאה אלא מכאן ולהבא (הגר"ה ע"כ) ומיהו רבי יוסי דאמר פ' כיצד צולין (פסחים דף פא.) דלא מטמא למפרע לא יתכן: **ואין** מאחר נדרו בלא ירצה. יש תימה דלמה לן קרא דמהיכא תיתי לן דהוי בלא ירצה דאיצטריך קרא דלא ירצה למעוטיה: **נפקא** לן מדאחרים. תימה הא רבי אליעזר נמי דריש שאינו נפסל בשלישי ואפילו הכי צריך פסוק שאין כהן נפסל וי"ל דרבי אליעזר כיון דלא דריש לא יחשב לומר במחשבה הוא

נפסל

לא יערב בו מחשבות אחרות. 'פיגול', זה חוץ למקומו. 'יהיה', מלמד שמצטרפין זה עם זה. 'והנפש האוכלת ממנו אחד ולא שנים. ואיזה, זה חוץ לזמנו, דנמר 'עון' 'עון' מנותר, דדמי ליה בו"ב. אמר ליה רב פפא לרבא, לדידך, 'שלישי' דפרשת 'קדושים תהיו', מאי דרשת ביה. ההוא, מיבעי ליה למקום שיהא משולש, בדם בפשר ובאימורין. תיפוק לי מקרא קמא 'אם האכל יאכל', מדאפקיה רחמנא בלשון 'שלישי'. אמר רב אשי, אמרית לשמעתא קמיה דרב מתנה, אמר לי, אי מהתם, הוה אמינא 'שלישי' פרט, 'פיגול' כלל, ונעשה כלל מוסף על הפרט, ואיתרבו שאר מקומות. קא משמע לן. תנו רבנן, 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו', אמר רבי אליעזר, כוף אזנך לשמוע, במחשב ליאכול מזבחו ביום השלישי, הפתוב מדבר. או אינו, אלא באוכל מזבחו ליום שלישי. אמרת, אחר שהוא כשר, יחזור ויפסל. אמר לו רבי עקיבא, הן מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה, וכיון שראו, סתרו. אף אתה, אל תתמה על זה, שאף על פי שהוכשר, שיחזור ויפסל. אמר ליה, הרי הוא אומר 'המקריב', בשעת הקרבה הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי. או אינו אומר 'המקריב' אלא זה כהן המקריב, כשהוא אומר 'אותו', בזבח הוא מדבר, ואינו מדבר בכהן. בן עזאי אומר, 'אותו', מה תלמוד לומר. לפי שנאמר 'לא תאחר לשלמו', יכול אף מאחר נדרו ב'לא ירצה', תלמוד לומר 'אותו', 'אותו' ב'לא ירצה', ואין המאחר נדרו ב'לא ירצה'. אחרים אומרים, 'לא יחשב', במחשבה הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי. ובן עזאי, דבזובח הכתוב מדבר, ואינו בכהן, מנא ליה. אי בעית אימא, נפקא ליה מדאחרים. ואיבעית אימא, מדכתיב 'לא (ירצו) [ירצה]', ו'לא ירצה' זיבחא הוא. ובן עזאי, אותו ב'לא ירצה', ואין מאחר נדרו ב'לא ירצה', מהכא נפקא, מדאחרים נפקא. דתניא, אחרים אומרים, יכול יהא בכור שעיברה שנתו,

כפסולי

תוספות

נפסל איבא למימר שהוא לשון חשיבות ואתא למימר שאף הכהן נפסל אי לאו דמעטיה קרא בהדיא אבל בן עזאי דדריש לא יחשב לשון מחשבה ממילא שמעינן דלאו בכהן מיירי: **אלא** אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו. פ״ בקונטרס ממון שגזל ונראה דמיירי בגנב כדאמר בפ׳ שני דשבת (דף לב:) דבעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר למה יקוץ משכבך מתחתיך והא דדריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אחר כן אלא שעבר על בל תאחר:

מחלוקת בשתי עבודות. פ״ בקונטרס בגון שחיטה והולכה והא דקאמר בתר הכי מדרישא בשתי עבודות סיפא נמי בשתי עבודות פ״ בקונטרס דהאי דהדר נקיט ליה לאשמועינן צירוף בחצי זית דלא אשמועינן ברישא וזהו דוחק והיה נראה לפרש שתי עבודות כי ההוא דפ״ק דמעילה (דף ד.) דמפרש סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו כעין שתי עבודות ועבודה אחת היינו סימן אחד וצריך לומר לפירוש זה דאילפא ס״ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומפגלין בחצי מתיר דאי אינה לשחיטה אלא לבסוף כך (יש) לי מחשב בשני סימנים כמו מחשב בסימן אחד כיון דאין המחשבה חלה אלא בגמר רוב שחיטה אבל ר׳ יוחנן יכול לסבור כאביי דאמר בלחצות מודה רבי מאיר דתרוייהו חיילי דלא שייך ביה הקדמה אבל כזית למחר כזית בחוץ אפילו בסימן אחד פליגי ושייך ביה הקדמה בתחילת סימן ובסופו ולקמן דאמר אביי סימן ראשון וסימן שני נקט דבר המטויים ואליבא דאילפא אבל לר׳ יוחנן הוי מצי למנקט בסימן אחד בתחילתו ובסופו דהא ר׳ יוחנן סבר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף פ׳ השוחט (חולין בט:) א״כ סובר הכא בסימן אחד נמי מחלוקת ויכול לסבור ר׳ יוחנן נמי כרבא בלחצות נמי פליגי וכל שכן בסימן אחד דפליג דשייך ביה הקדמה דסבר רבי יוחנן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. הג״ה: אמר

רש״י

כפסולי המוקדשין. כאילו נפל בו מום: **מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה.** שהרי בשלישי זמן ביעור לבער כל המעשרות מן הבית ולהתוודות כדכתיב מקצה שלש שנים תוציא (דברים יד): **דלאו בר הרצאה הוא.** אינו בא לכפר אבל קדשים כגון עולה שמכפרת על עשה ושלמים שמביאין לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ואימא הואיל ואיחרו פסול בעבודה הוא ולא לירצו קא משמע לן: **ולא בקרבנך חטא.** שאם איחרו אינו נפסל והיה בך חטא סיפיה דקרא דלא תאחר לשלמו הוא: **הא אוקימנא.** במס׳ ר״ה: **מבקשין ממנו.** ממונו שגזל: **משכבך.** אשתו: **שמוציאות זו מזו.** מחשבת פסול מוציאה מיד לפיגול: **לא יחשב.** קרי ביה לא יחשב להזהיר כהנים על כך: **רבי יהודה היא.** במס׳ שבועות (דף ג:) והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דטעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה המותיר ואע״ג דאין בו מעשה: **מתני׳ זה הכלל כל השוחט ומקבל כו׳.** או זו או זו: **לאכול דבר שדרכו לאכול.** בשר: **או להקטיר דבר שדרכו להקטיר.** אימורין כדילפינן לעיל דשתי אבילות מפגלות ובלבד דליחשיב עלייהו להאבילו למחר לראוי לזה אימורין למזבח בשר לאדם: **ובלבד שיקריב המתיר כמצותו.** הדם הוא המתיר כמצותו שלא יהיה בו פסול אחר אם יש בו פסול מחשבה אחרת יצא מידי פיגול כדילפינן לעיל דמחשבות מוציאות זו מזו: **הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן.** מוציאן מידי פיגול אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציאן מידי פיגול דהא כשרים הן שלא לשמן: **לאכול כזית בחוץ כזית למחר.** היינו הך דאמרן אלא דרישא אייירי בב׳ עבודות וכאן בעבודה אחת ששחט על מנת לאכול כזית למחר בחוץ ולמאן דמוקי לה בגמרא להא נמי בשתי עבודות משום כחצי זית נקט לה לאשמועינן דמצטרפין זה עם זה: **רבי יהודה אומר כו׳.** אכולה מתני׳ פליג דלית ליה מחשבות מוציאות זו מזו אלא אם כן קדם פסולו לפיגולו דתו לא קרינן ביה כהרצאת כשר ובעבודה אחת נמי פליג דאית ליה תפוס לשון ראשון: **לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית.** ושניהם חוץ לזמנו או חוץ למקומו כשר שאין אבילה והקטרה מצטרפין לפוסלו דהכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא: **גמ׳ בשתי עבודות.** דהא דתני סיפא כזית למחר כזית בחוץ דפליג ר׳ יהודה עלה בשתי עבודות מיירי כי רישא ששחט על מנת לאכול כזית למחר וקבל על מנת לאכול כזית בחוץ אהא הוא דפליג רבי יהודה שהרי הוקבע בפיגול ותו לא אתא מחשבת פסול ומפקע לה אבל בעבודה אחת אפילו ר׳ יהודה מודה דלא הוקבע בפיגול במחשבה מעורבת: **אף בעבודה אחת מחלוקת.** דאית ליה לר׳ יהודה תפוס לשון

כְּפְסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין, וְיִפָּסֵל. תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ׳ וְגוֹ׳. מַקִּישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשֵׂר, מַה מַּעֲשֵׂר, אֵינוֹ נִפְסָל מִשְּׁנָה לַחֲבֶירְתָּהּ. אַף בְּכוֹר, אֵינוֹ נִפְסָל מִשְּׁנָה לַחֲבֶירְתָּהּ. אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הָנֵי מִילֵּי בְּכוֹר, דְּלָאו בַּר הַרְצָאָה הוּא. אֲבָל קָדָשִׁים, דִּכְנֵי הַרְצָאָה נִינְהוּ, אֵימָא לֹא לִירְצוּ, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאַפַּתִּי, מֵהָתָם נָפְקָא, ׳וְהָיָה בְךָ חֵטְא׳ וְלֹא בְּקִרְבָּנְךָ חֵטְא. וּבֶן עַזַּאי, הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ ׳וְהָיָה בְךָ חֵטְא׳ וְלֹא בְּאִשְׁתְּךָ חֵטְא. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מֵתָה אֶלָּא אִם כֵּן מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ מָמוֹן וְאֵין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵחַתָּיְתֶךָ׳, בְּהַאי עִוֹן דִּכְבָל תֹּאחַר, נַמִּי מֵתָה, קָא מַשְׁמַע לָן: אֲחֵרִים אוֹמְרִים, בְּמַחֲשָׁבָה הוּא נִפְסָל, וְאֵינוֹ נִפְסָל בַּשְּׁלִישִׁי. וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, ׳לֹא יֵחָשֵׁב׳ מַאי עֲבִיד לֵיהּ. מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יַנַּאי, דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי, מִנַּיִן לְמַחֲשָׁבוֹת שֶׁמּוֹצִיאוֹת זוֹ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳לֹא יֵחָשֵׁב׳, לֹא יֵעָרֵב בּוֹ לְמַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת. וְרַב מָרִי מַתְנֵי, אָמַר רַבִּי יַנַּאי, מִנַּיִן לְמַחֲשֵׁב בְּקָדָשִׁים שֶׁהוּא לוֹקֶה, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳לֹא יֵחָשֵׁב׳. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב מָרִי, לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא. וְכֹל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, אֵין לוֹקִין עָלָיו. אָמַר לֵיהּ, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר, לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, לוֹקִין עָלָיו: **משנה** זֶה הַכְּלָל, כָּל הַשּׁוֹחֵט וְהַמְקַבֵּל וְהַמְהַלֵּךְ וְהַזּוֹרֵק, לְאֲכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֵאָכֵל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, (כזית) חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. חוּץ לְזְמַנּוֹ, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וּבִלְבַד שֶׁיַּקְרִיב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ, שָׁחַט בִּשְׁתֵּיקָה, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק בִּשְׁתִיקָה. אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, זֶהוּ שֶׁמַּקְרִיב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד לֹא קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ, שָׁחַט חוּץ לִמְקוֹמוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִמְקוֹמוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִמְקוֹמוֹ (ולזמנו). הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, קִיבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמָן. אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, זֶהוּ שֶׁלֹּא קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. לֵאָכֵל כַּזַּיִת בַּחוּץ, כַּזַּיִת לְמָחָר, כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר. כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר, כַּזַּיִת בַּחוּץ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וְאִם מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת, לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין: **גמרא** אָמַר אֵילְפָא, מַחְלוֹקֶת בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, אֲבָל בַּעֲבוֹדָה אַחַת, דִּבְרֵי הַכֹּל, עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הָוֵי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת מַחְלוֹקֶת. בְּשִׁלְמָא לְאֵילְפָא, מִדְּרֵישָׁא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, סֵיפָא נַמִּי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, רֵישָׁא בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, וְסֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת.

אין

ראשון: **מדרישא בשתי עבודות.** דקתני בהדיא כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ לזמנו וקבל והלך חוץ למקומו: **סיפא נמי.** כזית למחר כזית בחוץ דפליגי בה ר׳ יהודה ורבנן: **בשתי עבודות.** קא מיירי והאי דהדר נקיט ליה לאשמועינן צירוף כחצי זית דלא אשמועינן ברישא:

אין

כְּפְסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין, וְיִפָּסֵל. תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים יד כג) 'וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וגו' מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וגו' תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ', מַקִּישׁ בפסוק זה **בְּכוֹר לְמַעְשַׂר** שני, **מָה מַעְשַׂר** שני **אֵינוֹ נִפְסָל מִשָּׁנָה לַחֲבֵירְתָּהּ,** כלומר שאינו נפסל בשעברה שנתו, **אַף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסָל מִשָּׁנָה לַחֲבֵירְתָּהּ.** וכמו שבכור אינו נפסל לאחר שנה, אף על פי שעובר עליו משום 'לא תאחר', כן כל הקדשים אינם נפסלים כשעובר עליהם ב'לא תאחר', ומדוע נצרך פסוק מיוחד.

מתרצת הגמרא: **אִיצְטְרִיךְ, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא** שאף שהשמיע הכתוב שאין בכור שעברה שנתו נפסל, **הָנֵי מִילֵּי בְּכוֹר,** משום **דִּלָּאו בַּר הַרְצָאָה הוּא,** שאינו בא לכפר, **אֲבָל קָדָשִׁים** אחרים **דִּבְנֵי הַרְצָאָה נִינְהוּ,** כגון עולה שמכפרת על ביטול עשה, ושלמים שמביאים לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, **אֵימָא** הואיל ונעשתה בהם עבירה ['לא תאחר'] **לֹא לִירְצוּ. קָא מַשְׁמַע לָן.**

הגמרא ממשיכה להקשות: **וְאַבָּתְּי** קשה, מדוע הוצרך בן עזאי ללמוד מ'אתו' (ויקרא ז יח) שהמאחר נדרו אינו ב'לא ירצה', הלא **מֵהָתָם נָפְקָא,** נאמר בענין איסור 'לא תאחר' **'וְהָיָה בְךָ חֵטְא'** (דברים כג כב), ומשמע 'בך' חטא **וְלֹא בְּקָרְבָּנְךָ חֵטְא,** שאינו נפסל.

מתרצת הגמרא: **וּבָן עֲזַאי** סובר **הָהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ** – 'והיה בך חטא' נצרך למה שדורשים **'וְהָיָה בְךָ חֵטְא' וְלֹא בְּאִשָּׁתְךָ חֵטְא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מֵתָה קודם זמנה אֶלָּא אִם כֵּן מְכַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ מָמוֹן שגזל **וְאֵין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר** (משלי כב כז) **'אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵתַּחְתֶּיךָ',** ו'משכבך' היינו אשתך, ורמז הכתוב שתלקח ממך בעבור שאין לך מה לשלם, והיה מקום לומר שכמו כן **בְּהַאי עָוֹן דְּבַל תְּאַחֵר נַמִּי מֵתָה. קָא מַשְׁמַע לָן** 'והיה בך חטא' ולא באשתך. ואין דורשים 'בך חטא' ולא בקרבנך חטא, ולכן הוצרך בן עזאי ללמוד זאת מ'אתו'.

שנינו בברייתא לעיל (ע"א): **אֲחֵרִים אוֹמְרִים** 'לא יחשב' (ויקרא ז יח), מכאן **שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה הוּא נִפְסָל וְאֵינוֹ נִפְסָל בַּאֲכִילָה** ממנו ביום **הַשְּׁלִישִׁי.**

רבי אליעזר למד דין זה מ'המקריב' (שם) [ומכאן שבשעת הקרבה הוא נפסל, ולא בשלישי], מבררת הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר 'לֹא יֵחָשֵׁב' מַאי עָבֵיד לֵיהּ** – לשם מה נצרך. משיבה הגמרא: **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יַנַּאי, דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי מְנַיִן לְמַחֲשָׁבוֹת** פסול **שֶׁמּוֹצִיאוֹת זוֹ מִזּוֹ,** שאם חישב מחשבת פיגול ולאחר מכן חישב מחשבת פסול אחר, אין הקרבן נעשה פיגול, **שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יֵחָשֵׁב',** שיש לדרוש שבשביל שהקרבן יהיה פיגול צריך שלא **יֵעָרֵב בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת.**

שיטה נוספת בדרשת 'לא יחשב': **וְרַב מָרִי מַתְנֵי, אָמַר רַבִּי יַנַּאי מְנַיִן לְמַחֲשָׁב בָּקָדָשִׁים** מחשבת פסול **שֶׁהוּא לוֹקֶה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא יֵחָשֵׁב',** ודורשים כאילו כתוב 'לא יֵחָשֵׁב', והיא אזהרה לכהנים שלא יחשבו מחשבה הפוסלת בשעת העבודה.

מקשה רב אשי: **אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב מָרִי,** מדוע לוקה, הלא **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא,** שאין בו אלא דיבור בלבד, **וְכׇל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו.**

מתרץ רב מרי: **אָמַר לֵיהּ,** שמועה זו שאמרתי בשיטת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר** (שבועות ג:) **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו.**

משנה

זֶה הַכְּלָל, כָּל הַשּׁוֹחֵט וְהַמְקַבֵּל וְהַמְהַלֵּךְ וְהַזּוֹרֵק, אם עשה אחת מהן על מנת **לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל,** והיינו בשר, **וּלְהַקְטִיר** – או להקטיר **דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר,** והיינו אימורין, **(כזית) חוּץ לִמְקוֹמוֹ,** הקרבן **פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת** על אכילתו, ואם חישב לאכול או להקטיר **חוּץ לִזְמַנּוֹ,** הקרבן **פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת** באכילתו, **וּבִלְבַד שֶׁיְּקַרֵּיב הַמְּתִּיר** – את הדם **כְּמִצְוָתוֹ,** שלא יהיה בו פסול אחר, אבל אם היה בו פסול מחשבה אחרת, אין הקרבן נעשה פיגול ואין חייבים על אכילתו כרת.

מבארת המשנה: **כֵּיצַד קָרֵב הַמְּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. שָׁחַט בִּשְׁתֵּיקָה,** ללא מחשבת פסול, **וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** במחשבת **חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט** במחשבת חוץ לזמנו **וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** במחשבת חוץ לִזְמַנּוֹ, **וְהוּא שֶׁמַּקְרִיב הַמְּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד לֹא קָרֵב הַמְּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. שָׁחַט** במחשבת **חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** כל אלה במחשבת חוץ לִזְמַנּוֹ, **אוֹ שֶׁשָּׁחַט** במחשבת חוץ **לִזְמַנּוֹ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** כל אלה במחשבת **חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** במחשבת חוץ **לִמְקוֹמוֹ (ולזמנו),** כלומר שעשה אחת מעבודות הללו במחשבת חוץ למקומו והשאר במחשבת חוץ לזמנו, שכיון שבאחת העבודות יש פסול מחשבה אחרת [מלבד חוץ לזמנו] נקרא שלא קרב המתיר כמצותו. וכעין זה, **הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** כל אלה במחשבת **חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָם** פסח או חטאת במחשבת **חוּץ לִזְמַנּוֹ וְקִיבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק** את דמם **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָם וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן,** כלומר שעשה אחת מעבודות הללו שלא לשמן והשאר במחשבת חוץ לזמנו, **וְהוּא שֶׁלֹּא קָרֵב הַמְּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ,** שהרי על כל פנים אחת העבודות נעשתה בפסול מחשבה אחרת מלבד מחשבת פיגול.

אופנים נוספים שלא קרב המתיר כמצותו: העושה אחת העבודות וחישב **לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת** בשר **בַּחוּץ** ואחר כך, בהיותו עוסק באותה העבודה, חישב לאכול **כַּזַּיִת** בשר **לְמָחָר,** או שקודם חישב **כַּזַּיִת לְמָחָר** ואחר כך חישב **כַּזַּיִת בַּחוּץ,** וכן אם חישב **כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ** ואחר כך חישב באותה העבודה **כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר,** או שקודם חישב **כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר** ואחר **כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ,** הקרבן **פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת** באכילתו, משום שלא קרב המתיר כמצותו.

שיטה אחרת: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם** הרי זה **פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת,** שהוקבע הפיגול במחשבת חוץ לזמנו ואינו נפקע על ידי מחשבה אחרת שלאחר מכן, **וְאִם מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת,** משום שאינו בגדר 'כהרצאת כשר'. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זֶה וָזֶה פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת.**

דין נוסף: חישב **לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי כַּזַּיִת,** ושניהם חוץ לזמנו או חוץ למקומו, **כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין** לפוסלו, ונמצא שאין כאן מחשבה על כזית.

גמרא

שנינו שאם שחט במחשבת חוץ לזמנו וקיבל במחשבת חוץ למקומו, אין זה פיגול, ובהמשך שנינו, שאם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו, אינו פיגול, והוא כעין החלק הראשון שבמשנה, אלא שבאחרון אינו מפורש אם מדובר בעבודה אחת או בשתי עבודות. רבי יהודה חולק על שני החלקים, וסובר שכל שקדמה מחשבת חוץ לזמנו, הרי זה פיגול. הגמרא דנה האם החלק האחרון במשנה מדבר בעבודה אחת, וגם בזה חולק רבי יהודה, או אינו מדובר אלא בשתי עבודות: **אָמַר אִילְפָא, מַחֲלוֹקֶת בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת,** שאם חישב בשעת השחיטה לאכול חוץ לזמנו ובקבלה חישב חוץ למקומו, לרבי יהודה פיגול, משום שהפיגול הוקבע בעבודה הראשונה ואינו נפקע במחשבה אחרת, ולחכמים אינו פיגול, **אֲבָל בַּעֲבוֹדָה אַחַת,** כגון שהתחיל לשחוט במחשבת חוץ לזמנו וסיים במחשבת חוץ למקומו, לא אמר רבי יהודה את דבריו, אלא **לְדִבְרֵי הַכֹּל עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הָוֵי,** משום שבאופן זה לא שייך לומר שהוקבע הפיגול במחשבה הראשונה. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אַף בַּעֲבוֹדָה אַחַת מַחֲלוֹקֶת,** שסובר רבי יהודה שאף שבזה לא שייך לומר שהוקבע הפיגול לפני שחישב מחשבה השניה, מכל מקום כשאמר שני דברים בעבודה אחת [א. שיאכל כזית חוץ לזמנו. ב. שיאכל כזית חוץ למקומו], יש לנו לתפוס לעיקר את לשונו הראשון, ואם הקדים 'חוץ לזמנו', הרי זה פיגול.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן: **בְּשְׁלָמָא לְאִילְפָא, מְדְּרַיְשָׁא** מדברת שמחשבת חוץ לזמנו ומחשבת חוץ למקומו היו **בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת,** מסתבר **שבְּסֵיפָא** ['לאכול כזית למחר, כזית בחוץ'] **נַמִּי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן,** קשה, **שבְּרֵישָׁא** מדובר **בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, וְסֵיפָא בַּעֲבוֹדָה אַחַת,** ואין זה מסתבר.

משיבה הגמרא: **אֵין**, רֵישָׁא **בְּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת**, כמפורש בלשונה, **סֵיפָא** שאין עניינה מפורש, יש להעמיד בכל ענין, **בֵּין בַּעֲבוֹדָה אַחַת בֵּין בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת**.

הגמרא מוכיחה ברבי יוחנן: **תְּנַן**, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה**, **זֶה הַכְּלָל אִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת**, ולשון 'זה הכלל' מורה כי בא להוסיף דבר על המפורש בלשון המשנה, **וּבְשִׁלְמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן**, **הַיְינוּ דְּקָתָנֵי** 'זֶה הַכְּלָל', לרבות עבודה אחת, שגם בזה מדבר רבי יהודה, **אֶלָּא לְאִיפְּכָא**, **מַאי** 'זֶה הַכְּלָל', כלומר, מה בא לרבות. מסיימת הגמרא: **קַשְׁיָא**.

הגמרא פותחת בנידון הקשור למשנתינו: **תְּנַן הָתָם** (תמורה כה:), אדם שהעמיד בהמת חולין אצל שתי בהמות קדשים, אחת עולה ואחת שלמים, ואמר **הֲרֵי זוֹ** של חולין **תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים**, **הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה**, שיש לתפוס לעיקר את לשונו הראשון, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי**, **אִם לִבּוֹ נִתְכַּוֵּון תְּחִילָּה** [שתהיה תמורת עולה ושלמים], **הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא שְׁתֵּי שֵׁמוֹת כְּאַחַת**, והוצרך להקדים אחד מהם, **דִּבְרֵיהֶן קַיָּימִין**, ששתי הקדושות חלות, **וְאִם מִשֶּׁאָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה** (ו)**נִמְלַךְ וְאָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת שְׁלָמִים**, **הֲרֵי זוֹ עוֹלָה**, שכבר חלה קדושת עולה ואין קדושת שלמים חלה עליה.

הגמרא דנה אם מחלוקת זו נאמרה גם באופנים נוספים: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אדם שאמר **הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים**, **מַהוּ**, האם יודה רבי מאיר שדבריו קיימים, שלא אמר רבי מאיר 'תפוס לשון ראשון' אלא באופן שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים', שכיון שהזכיר 'תמורת' פעמיים, נראה שחוזר מדבריו הראשונים, אבל כאן שאמר 'תמורת עולה ושלמים' דבר אחד הוא, או שאין טעמו של רבי מאיר [ב'תמורת עולה תמורת שלמים'] משום חזרה, אלא שדעתו של אדם שקדושה תחול בשעת הוצאת המילים מפיו, וכשאמר 'תמורת עולה' חלה הקדושה מיד עוד לפני שהמשיך את דבריו, וכשממשיך ומוסיף 'ושלמים', כבר אין לקדושת שלמים מקום לחול כי קדושת עולה פשטה בכל הבהמה. ואם תפשוט את הספק כצד השני, שקודם מחיל קדושת עולה ולאחריה רוצה להחיל קדושת שלמים, יש להסתפק באופן שאמר, בהמה זו **לַחֲצוֹת** לעולה ושלמים, כלומר חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, **מַהוּ**, האם בזה על כל פנים נאמר שמחיל את שתי הקדושות כאחת, ודבריו קיימים, או נאמר שדעתו של אדם להחיל את הקדושות בסדר דיבורו, וקודם מחיל קדושת עולה על חציה, וכיון שחלה על חציה פשטה בכל הבהמה, ושוב אין קדושת שלמים יכולה לחול.

אמוראים נחלקים בפשיטת הספק: **אָמַר אַבָּיֵי**, **בְּהָא וַדַּאי מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר** שקדושת שניהם חלים כיון ולא אמר רבי מאיר 'תפוס לשון ראשון' אלא כשנראה שחוזר מדבריו, אבל כאן הכל דיבור אחד הוא. **רָבָא אָמַר**, **עֲדַיִין הִיא מַחֲלוֹקֶת**, שלרבי מאיר לעולם אומרים 'תפוס לשון ראשון', ואפילו כשאינו חוזר בו.

רבא מקשה על אביי ממשנתינו: **אָמַר רָבָא לְאַבָּיֵי**, **לְרִידְךָ דְּאָמְרַתְּ בְּהָא וַדַּאי מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר** – לשיטתך שרבי מאיר מודה באופן שאינו חוזר מהדיבור הראשון [כגון ב'לחצות'] שאין אומרים תפוס לשון ראשון, קשה, **הֲרֵי שְׁחִיטָה**, ששנינו שאם שחט על מנת לאכול כזית למחר וכזית בחוץ, ששתי מחשבות אלו אינן סותרות אחת לשניה, שהרי כמה כזיתים יש בבהמה ויכול לחשוב על כזית זה כך ועל כזית זה כך, **דִּלְבִי לַחֲצוֹת דָּמֵי** – ודומה למי שעושה תמורה לעולה ושלמים באופן של 'לחצות', שבשני עניינים אלו דעתו לשני הדברים שאמר ואינו חוזר מאמירתו הראשונה, **וּפְלִיגִי** התנאים לגבי שחיטה וסובר רבי יהודה שאין כאן עירוב מחשבות אלא תפוס לשון ראשון והרי זה פיגול, וטעמו משום שסובר כרבי מאיר, ומוכח שאף כשאינו חוזר מדיבורו הראשון, אומרים תפוס לשון ראשון.

מתרץ אביי: **אָמַר לֵיהּ**, **מִי פָּכְרַת** – וכי סובר אתה שאֵינָהּ **לִשְׁחִיטָה אֶלָּא לְבַסּוֹף**, ואף שאמר מתחילת השחיטה שיאכל כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו, אין פעולת דבריו נעשית בשעת הוצאת המילים מפיו, אלא ברגע של סוף השחיטה, ולפי זה הקשית על דברי, שלפי שיטתי אין לומר בזה 'תפוס לשון ראשון' ומדוע סובר רבי יהודה שמחשבה הראשונה קובעת, אך באמת אין הדבר כן, אלא **יֶשְׁנָהּ לִשְׁחִיטָה מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף**, ולפיכך בכל זמן השחיטה מחשבתו מועילה, **וּמִשְׁנָתֵינוּ** מדברת באופן **דְּאָמַר** בשעת שחיטת **סִימָן רִאשׁוֹן** שיאכל כזית **חוּץ לִזְמַנּוֹ**, ואז הוקבע הפיגול, ובשעת שחיטת **סִימָן שֵׁנִי** אמר שיאכל כזית **חוּץ לִמְקוֹמוֹ**, וסובר רבי יהודה שאין מחשבת חוץ למקומו מוציאה מידי פיגול, ואין הטעם משום 'תפוס לשון ראשון'.

רבא ממשיך להקשות על אביי: במסכת מנחות (יב.) שנויה משנה הדומה למשנתינו, אלא שבמקום ארבע עבודות של זבח מדובר בארבע עבודות של מנחה [קמיצה, נתינה בכלי, הולכה, הקטרה], וגם שם חולק רבי יהודה וסובר שאם מחשבת חוץ לזמנו קדמה למחשבת חוץ למקומו, הרי זה פיגול אפילו אם שתי המחשבות היו בשעת עבודה אחת, ונמצא לפי זה שאם חישב בקמיצה לאכול כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו, לרבי יהודה נעשה פיגול, ונקשה, **הֲרֵי קְמִיצָה** שמחשב בה כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו, אין כאן חזרה מהדיבור הראשון, שהרי כמה כזיתים יש בשיירי המנחה ויכול לחשב על אחד חוץ לזמנו ועל אחר חוץ למקומו, **דִּלְבִי לַחֲצוֹת דָּמֵי** – ודומה למי שעושה תמורה לעולה ושלמים באופן של 'לחצות', כלומר שחציה תהיה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים **וּפְלִיגִי** התנאים וסובר רבי יהודה שהמחשבה הראשונה היא הקובעת, ומוכח שאף כשאין לתלות בחזרה אומרים 'תפוס לשון ראשון', וכאן לא תוכל לתרץ שעשה חלק מהעבודה במחשבת חוץ לזמנו וחלק במחשבת חוץ למקומו, שאין שייך לומר כן בענין קמיצה.

מתרץ אביי: **הָתָם נַמִּי** יש לתרץ כמו שתירצתי לעיל, שעשה חלק מעבודה במחשבת חוץ לזמנו [ואז הוקבע הפיגול] וחלקה השני במחשבת חוץ למקומו, ואין מדובר בעבודת הקמיצה אלא בעבודת ההקטרה, **דְּאָמַר** בשעת הקטרת **קוֹמֶץ מִנְחָה** שיאכל כזית משיירי המנחה **חוּץ לִזְמַנּוֹ**, ואז הוקבע הפיגול, ובשעת הקטרת **קוֹמֶץ לְבוֹנָה** אמר שיאכל כזית **חוּץ לִמְקוֹמוֹ**.

רבא מעמיד את קושייתו באופן שישלול את התירוץ הקודם של אביי: המשנה במנחות (שם) עוסקת גם במחשב בעבודת מנחת חוטא, ומשמע שגם בזה חולק רבי יהודה [ואף אם חישב חוץ לזמנו וחוץ למקומו בעבודה אחת נעשה פיגול], **וְהֲרֵי קוֹמֶץ דְּמִנְחַת חוֹטֵא דְּלֵיכָּא לְבוֹנָה בַּהֲדֵיהּ**, ואי אפשר לומר כמו שפירשת לעיל [שבשעת הקטרת הקומץ חישב חוץ לזמנו ובהקטרת הלבונה חישב מחשבה אחרת] **וּפְלִיגִי** התנאים וסובר רבי יהודה שהמחשבה הראשונה קובעת, ומוכח שאומרים 'תפוס לשון ראשון' [אף כשאין לתלות בחזרה].

מתרץ אביי: אף שמנחת חוטא מוזכרת שם במשנה, אולם מה שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם המחשבה הראשונה קובעת אפילו בעבודה אחת **לֹא פְּלִיגִי** בענין זה לגבי מנחת חוטא, אלא לגבי שאר מנחות.

רב אשי מתרץ על הקושיא האחרונה באופן אחר: **אָמַר רַב אַשִׁי**, **אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר פְּלִיגִי** גם בענין מנחת חוטא, יש לומר [לפי אביי] **פְּלִיגִי בִּפְסִיעוֹת**, כלומר במחשבת הולכה, שבפסיעה הראשונה אמר שיאכל כזית חוץ לזמנו, ואז הוקבע הפיגול [לדעת רבי יהודה], ובפסיעה שניה אמר שיאכל כזית חוץ למקומו.

הגמרא מביאה דעות אמוראים נוספים בנוגע למחלוקת אביי ורבא: **רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי מַתְנֵי** בריית' **כְּדַאֲבַיֵּי**, שלא חלק רבי מאיר אלא באופן שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים' אבל באופן של 'לחצות' מודה שלא שייך בזה 'תפוס לשון ראשון', **רַב הוּנָא בַּר נָתָן מַתְנֵי כִּדְרָבָא**, שגם בזה חלק רבי מאיר.

רב דימי מקשר את השיטות של רבי מאיר [בענין תמורה] ורבי יהודה [במשנתינו]: **כִּי אֲתָא רַב דִּימִי**, **אָמַר**, **שִׁרְבִּי מֵאִיר** הסובר שאדם שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים' הרי זו תמורת עולה, **בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה** [במשנתינו, בענין מחשבת פיגול] **אֲמָרָהּ**, **דְּאָמַר תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן**, **דְּתַנְיָא**, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל**, **אִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה אֶת מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם** אפילו אם שתי המחשבות היו באותה העבודה, הרי זה **פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת**, כי מחשבת חוץ לזמנו שהיא היתה הראשונה, היא הקובעת, ומבואר מדברי רבי יהודה שאומרים 'תפוס לשון ראשון', וזהו טעמו של רבי מאיר בענין תמורה.

רש"י

אין רישא כשתי עבודות. דהא מפרש בהדיא סיפא איכא לאוקמא דבתרוייהו פליגי: **היינו דקתני זה הכלל.** לאיתויי עבודה אחת: **תנן התם.** במסכת תמורה: **הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים.** שהעמיד בהמת חולין אצל שתים אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה תפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה על קדושה: **הואיל ואי אפשר** לקרות שתי שמות כאחת. והוצרך להקדים זה אחר זה: **דבריו קיימין.** ותערה ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים וכן מפרש בתמורה: ה"ג **איבעיא להו הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו.** מי אמרי' הא דפליג ר' מאיר ואמר תפוס לשון ראשון משום דאמר תמורת תמורת תרי זימני והוה ליה כנמלך אבל הכא דאמר תמורת עולה ושלמים חד דיבורא הוא ותרוייהו חיילי או דלמא תפוס לשון ראשון לעולם ופשטה קדושת עולה בכולה ותו לא אתו שלמים וחיילי: **לחצות מהו.** את"ל פשטה קדושת עולה בכולה אמר הרי (זו) בהמה זו לחצות לעולה ושלמים מאי האי חד דיבורא הוא ואין זה חל בלא זה זה או דלמא כיון דפשטה בפלגא פשטה בכולה ולא אתו שלמים וחיילי: **והרי שחיטה.** דקתני מתני' לאכול כזית למחר כזית בחוץ: **דכי לחצות דמי.** דלאו מיהדר אימלוכי שהרי כמה זיתים יש בה וחד דיבורא הוא ופליגי וקא"ר יהודה תפוס לשון ראשון ור' מאיר דתמורה בשיטת רבי יהודה דמתניתין קאי דאמרינן בשמעתין ר"מ בשיטת רבי יהודה אמרה: **אמר ליה מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף.** דלהוי הך תרתי מחשבות בסוף שחיטה וחד דיבורא הוא ואפי' הכי נימא ר' יהודה תפוס לשון ראשון: **ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף.** וכי היכי דמהניא מחשבה בסוף מהניא בתחילתה ומתוקמא מתני' כגון דאמר שחיטת סימן ראשון חוץ לזמנו ובשחיטת סימן שני חוץ למקומו ואית ליה לרבי יהודה מפגלים בחצי מתיר דהיינו חד סימן ותרי דבורי נינהו ואיפגל ליה מדבורא קדמאה אבל לחצות דחד דבור הוא מודי (ומהכא שמעינן דרבא אליבא דר"מ סבירא ליה אינה לשחיטה אלא בסוף מדלילף עדיין היא מחלוקת ממתני' והיינו דאמר בתמיד נשחט (פסחים דף סג.) נימא קסברי אחרים אין לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא דאמר רבא עדיין היא מחלוקת ממתני' דתמורת עולה ושלמים כלחצות דאחרים היינו רבי מאיר ורבא מוקי דלרבי מאיר אינה לשחיטה אלא לבסוף): **הרי קמיצה.** דפליגי רבי יהודה ורבנן בה בפרק קמא דמנחות (דף יב.) כי מחשב לאכול כזית למחר כזית בחוץ כו': **דכי לחצות דמי.** דחד דיבורא הוא וזיתים הרבה יש ולאו מיהדר אימלוכי הוא והכא ליכא לפלוגי בתרי דבורי כדפלגא בשחיטה בב' סימנין: **דאמר מנחה כו'.** שהמנחה יש לה שני מתירין הקומץ והלבונה וכי פליגי רבי יהודה ורבנן לאו בקמיצה פליגי דאין קמיצה בלבונה אלא בהקטרה פליגי שהיא עבודה בכל אחת ואחת וכגון שהקטיר קומץ מנחה על מנת לאכול כזית למחר וקומץ לבונה על מנת לאכול כזית בחוץ ואית ליה לרבי יהודה מפגלין בחצי מתיר וכיון דהיינו תרי דבורי נינהו מקמא איפגלא לה אבל בקמיצה דחד מתיר הוא לא פליג רבי יהודה: **מנחת חוטא.** מטמא מקדש או שמיעת הקול מביא מנחה בדלי דלות דכתיב לא יתן עליה לבונה (ויקרא ה): **פליגי בפסיעות.** ובמחשבת הולכה דאמר בפסיעה ראשונה חוץ לזמנו ובפסיעה שניה אמר חוץ למקומו דהוו להו תרי דבורי: **מתני כדאבי.** תני מתנייתא כדאבי דבלחצות מודי רבי מאיר: **מתני כדרבא.** תני מתנייתא כדרבא דבלחצות נמי פליג רבי מאיר:

כי

אין, רֵישָׁא, בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. סֵיפָא, בֵּין בַּעֲבוֹדָה אַחַת, בֵּין בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת: תְּנַן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל אִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת. בְּשֶׁלָּמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי זֶה הַכְּלָל. אֶלָּא לְאֵילְפָא, מַאי זֶה הַכְּלָל. קַשְׁיָא. תְּנַן הָתָם, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה, תְּמוּרַת שְׁלָמִים, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם לְקַדֵּשׁ נִתְכַּוֵּון תְּחִילָּה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא שְׁתֵּי שֵׁמוֹת כְּאַחַת, דִּבְרֵיהֶן קַיָּימִין. וְאִם מִשֶּׁאָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה (ו)נִמְלַךְ וְאָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת שְׁלָמִים, הֲרֵי זוֹ עוֹלָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים, מַהוּ. לַחֲצוֹת, מַהוּ. אָמַר אַבַּיֵי, בְּהָא, וַדַּאי מוֹדָה רַבִּי מֵאִיר. רָבָא אָמַר, עַדַיִין הִיא מַחֲלוֹקֶת. אָמַר רָבָא לְאַבַּיֵי, לְדִידָךְ דְּאָמְרַת, בְּהָא וַדַּאי מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר, הֲרֵי שְׁחִיטָה, דִּלְכִי לַחֲצוֹת דָּמֵי, וּפְלִיגִי. אָמַר לֵיהּ, מִי סָבְרַת אֵינָהּ לִשְׁחִיטָה אֶלָּא לְבַסּוֹף, יֶשְׁנָהּ לִשְׁחִיטָה מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף. וּמִשְׁנָתֵינוּ, דְּאָמַר סִימָן רִאשׁוֹן חוּץ לִזְמַנּוֹ, סִימָן שֵׁנִי חוּץ לִמְקוֹמוֹ. הֲרֵי קְמִיצָה, דִּלְכִי לַחֲצוֹת דָּמֵי, וּפְלִיגִי. הָתָם נַמִּי, דְּאָמַר קוֹמֶץ מְנָחָה חוּץ לִזְמַנּוֹ, קוֹמֶץ לְבוֹנָה חוּץ לִמְקוֹמוֹ. הֲרֵי קוֹמֶץ דִּמְנַחַת חוֹטֵא, דְּלֵיכָּא לְבוֹנָה בַּהֲדֵיהּ, וּפְלִיגִי. לֹא פְּלִיגִי. אָמַר רַב אַשִׁי, אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר פְּלִיגִי, פְּלִיגִי בִּפְסִיעוֹת. רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, מַתְנֵי כְּדַאֲבַיֵי. רַב הוּנָא בַּר נָתָן, מַתְנֵי כְּדַרְבָא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר, רַבִּי מֵאִיר בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה אָמָרָהּ, דְּאָמַר תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן. דִּתְנַן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל, אִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קָדְמָה אֶת מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּיגּוּל וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת.

אמר

אמר רבי יוסי אם לכך נתכוון מתחילה. פרק מרובה (ב"ק דף עג:) אמרינן תרי תוך כדי דיבור הוו חד כדי שאילת רב לתלמיד דוותר וחד כדי שאילת תלמיד לרב דנפיש ותוך כדי דיבור קטן מודה רבי יוסי דמועיל דיבורו והכי קאמר אם אמר תמורת שלמים בתוך כדי דיבור קטן של תמורת עולה דהשתא דומה דנתכוון מתחילה לכך ואפי' עומד וצוח שלא נתכוון הואיל ואי אפשר להוציא שתי שמות כאחת דברי קיימין ונמלך קרי ליה תוך כדי דיבור גדול כשאמרו לאחר כדי דיבור קטן שדומה לנמלך ואפי' אומר שנתכוון מתחלה לשניהם לא אמר כלום: **דבריו** קיימים. וא"ת והא אמרינן בפ"ב דקדושין (דף נ:) ובעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף נ.) ובפ' נערה המאורסה (נדרים סט:) כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו וי"ל דכיון דמשכחת בזה אחר זה כגון דאמר חציה לדמי עולה וחציה לדמי שלמים ואפילו בקדושת הגוף משכחת לה כגון בבהמה של שני שותפין ועוד דכל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו מיירי בדבר שאי אתה יכול לקיים את שניהם שסותרים זה את זה ולא אמרינן כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו משום דהתם בזה אחר זה א"א לקיים את שניהם דבזה אחר זה קמא קני נפשיה וקני חבריה ובתרא לא קני כלל אבל בבת אחת אפשר לקיים את שניהם ואמרי' קנו ומשחררין זה את זה והא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ז:) חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה דאינה מקודשת וקמבעיא ליה שני חצייך בפרוטה מהו לא שייך למימר תפשוט מדרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו דכל שאינו בזה אחר זה מיירי בדבר שאין השני יכול לחול מחמת שחל הראשון תחלה כגון שתי אחיות ושתי תרומות ושתי מעשרות הלכך בבת אחת משום דהוי מיניהו מפקת אבל גבי קדושין בזה אחר זה אינו לא זה ולא זה אבל בבת אחת תפסי תרוייהו והא דאמר בסוף פ"ק דמנחות (דף יא.) היכי דמי ריבה שמנה כגון שהפריש לה שני לוגין ומשמע קצת מתוך הסוגיא שיש בהן קדושת הגוף וגבי חסר לבונתה דדייק התם הא יתר כשרה [והתניא יתר פסולה] ומפרשי שם כגון שהפריש לה שני קמצים ואכשרה קאי כדפריישית התם והשתא היכי קדשי הא אמרי' כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו ונראה לפרש כגון דאמר יקדש קומץ אחד מתוך שני קמצים כדאמר בפרק התודה (שם עח:) ובפ"ב דקדושין (דף נא.) גבי תודה ששחטה על שמונים חלות הכל מודים היכא דאמר ליקדשו מ' מתוך שמונים דקדש: **לחצות** מהו. פי' בקונט' דאמר הרי בהמה זו לחצותה לעולה ושלמים ואין זה דומה לחציה עולה וחציה שלמים דפליגי בהדיא בתמורה (דף כו.) ובפרק ביצד מערימין (דף נט) אבל בפ' תמיד נשחט (פסחים פג.) לא דקדק בקונטרס שהביא הך דשמעתין ופי' לחצות כגון דאמר חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים וי"ח מפרש לחצות כגון דאמר לחצי היום תיהוי עולה ושלמים א"נ עולה ושלמים תהוי לחצי היום: **אמר** אביי בהא ודאי מודה ר"מ. ופריך והרי שחיטה דכי לחצות דמי דכיון דאינה לשחיטה אלא לבסוף שחיטה היכי הוציא שני הדיבורים קודם שיהא סוף שחיטה והוי כאילו אמר לבסוף שחיטה יהא כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו: [**סימן** ראשון חוץ לזמנו.] ודווקא סימן אחד דהוי דבר המסויים ומפגלין בחצי מתיר אבל אם אמר משהו ראשון חוץ לזמנו ומשהו שני חוץ למקומו לא הוי פיגול אע"ג דמפגלין בחצי מתיר כיון דלא הוי דבר המסוים ולא דמי לפסיעות וא"ת דמשמע הכא דרבא סבירא ליה אינה לשחיטה אלא לבסוף והיינו כריש לקיש דפרק שני דחולין (דף כט:) ושמעינן ליה לרבא בפרק החולץ (יבמות לו.) דבכולי הש"ס הלכתא כרבי יוחנן לגבי ר"ל בר מתלת ויש לומר דשאני הכא מדקאמר לה ר"ל משמיה דלוי סבא ויש לתמוה רבא דפריך ליה לאביי וס"ד דס"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף תיקשי ליה מתני' דהקדים מולים לערלים כשר ערלים למולים פסול הרי בסוף שחיטה חל דיבור ראשון ולא שני דאי הוו חיילי תרוייהו הא קיימא לן דמקצת ערלה לא פסלה: **והרי** קמיצה דכי לחצות דמי ופליגי. תימה דלא פריך ממליקה דחטאת העוף דפליגי דחטאת העוף הכשירו בסימן אחד וליכא שני מתירין ויש לומר דאיכא שתי מתירין בגון מפרקת וסימן אחד:

אמר

תוספות

אמר ליה אביי והאמר רבה בר בר חנה כו'. לתרוייהו לית להו תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמן והלכך רבי מאיר דתמורה בשחיטה לא כרבי יהודה סבירא ליה דשחיטה הויא כמו לחצות דאמר אביי דמודה רבי מאיר ולא כרבי יהודה ותימה דמאי מקשי ליה רבא לאביי לעיל והרי שחיטה דכי לחצות דמי ופליגי הלא ר' יהודה ודאי הוא דאית ליה תפוס לשון ראשון אבל רבי מאיר לא דלתי ליה לאביי רבי מאיר בשיטת רבי יהודה אלא מדאמר תמורה כר' שמע מינה מהדר קהדר ביה ואפילו אמר מתחלה נתכוונתי לומר שניהם לא מהימנינן ליה:

כזית כזית תנן אבל כזית וכזית דברי הכל עירוב מחשבות הוי. מכאן הגי"ה רבינו תם הספרים דגרסינן בשבועות בסוף שבועת הפקדון (דף לח.) דלא לך לא לך אינו חייב אלא אחת דכללא הוי ואילו לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת דהוי פרטא והכא משמע איפכא דטפי הוי עירוב מחשבות כזית וכזית מכזית כזית וכן משמע התם בירושלמי דמדמי שאילת שלום בגט ללא לך ולא לך וגבי שאילת שלום אמרינן בגיטין (דף פז.) שאילו פסול ושאילו כשר. ברוך: קשה לי מלמחר בחוץ דאמר רבי מודה רבי יהודה בעירוב מחשבות והיינו כמו לחצות ולעיל דאמר רבא דלחצות פליגי ומייתי ראיה לאביי משחיטה דרבי יהודה ומאי ראיה הא רבי יהודה מודה ועוד דסבר רבא אינה לשחיטה אלא לבסוף וכיון דאין המחשבה חלה עד משהו אחרון כך שוה כזית למחר כזית בחוץ כמו כזית למחר וכזית בחוץ ופליגי לרבא ועוד תמורת עולה ושלמים דפליגי לרבא. ברו"ך: **א"כ** מרתח רתח. שלא היה לו להניח כזית וכזית ולשאול מכזית למחר בחוץ דמשמע דמדשבקיה דפשיטא ליה דפרטא הוא:

ויקץ

רש"י

כי מגעת להו. אם תרצה לקרב את דבריהם קרובים הם להיות שום דתרוייהו לית להו תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמיה והלכך אפילו רבי מאיר דתמורה בשחיטה לא סבר לה כר' יהודה: **ול"פ.** בתמיה: **והא שמע' להו דפליגי ואמר ליה פליגי במאי דפליגי.** כדמפרש ואזיל: **ול"פ במאי דלא פליגי.** והאי ל"פ דקאמר הכי קאמר ל"פ בתפוס לשון ראשון אלא בדעתיה דגברא בהוכחת דיבורו על מחשבתו אבל תרוייהו אית להו דבתר כוונתו אזלינן: **הכל מודים היכא דאמר תחול תמורת עולה ואח"כ תחול תמורת שלמים דברי הכל לא חיילא.** דאין קדושה חלה על קדושה: **חיילא.** הואיל ונתכוון לכך ותרעה ויהא דמי חציה עולה ודמי חציה שלמים: **מיהדר קהדר ביה.** ולחזור אי אפשר: **ורבי יוסי.** אמר לך האי גברא לא מיהדר קהדר אלא לכך נתכוון וסבר אי אמינא (תורת) תמורת עולה ושלמים משתמע פלגא עולה פלגא שלמים וקדושה ואינה קריבה דאי אפשר להקריב לחצאין אימא תמורת עולה תמורת שלמים כי היכי דתפשוט קדושת עולה בבולה וקדושת שלמים בבולה וטעי דסבר השתא קרבה הלכך לתרוייהו איכוין ודבריו קיימין ותימכר: ה"ג **לחכי אמר תמורת עולה תמורת שלמים לטימרא דבולה עולה בולה שלמים.** וכ"ך קבלת"י בתמור"ה שמעינן מיהא מדרבה בר בר חנה דהיכא דאמר תמורת עולה ושלמים מודה רבי מאיר אלמא לאו כרבי יהודה סבירא ליה דתנן' להא דמיא דלכך נתכוון תחלה והא דאמר כזית כזית תרי זימני משום דבעא למיחשב בשני זיתים ועל כרחך לאו מיהדר הוא דכמה זתים יש בה: **אמר ליה.** רב דימי לאביי ומדרבה בר בר חנה מותבת לי איהו אמר לא פליגי ואנא אמינא פליגי אף באומר תמורת עולה ושלמים שנתכוון לשניהם אית ליה לרבי מאיר תפוס לשון ראשון כר' יהודה: **כזית כזית תנן.** דלרבי יהודה הוי פרטא וכשתי מחשבות נינהו ואפילו בעבודה אחת ותפוס לשון ראשון אבל כזית וכזית דחד דבורא הוא עירוב מחשבות ואינו פגול: **ת"ש.** דכזית וכזית תנן וכ"ש כזית כזית: **דבעא מיניה לוי מרבי כזית למחר בחוץ.** חישב על זית לאכלו למחר חוץ למקומו לר' יהודה מהו מי אמרי' בהא מודי רבי יהודה וחדא מחשבה מעורבת היא דאההוא גופיה דקחשיב לאכול למחר חשיב בחוץ וכחדא אכילה או דלמא תפוס לשון ראשון לעולם: **זו שאילה.** בניחותא שאילה גדולה שאלת: **עירוב מחשבות הוי.**

אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, וְהָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי מִגְּעָת לְהוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, לֹא פְּלִיגִי. וְלֹא פְּלִיגִי, וְהָא מִיפְּלָג פְּלִיגִי. אָמַר לֵיהּ, פְּלִיגִי בְּמַאי דְּפְלִיגִי. וְלֹא פְּלִיגִי, בְּמַאי דְּלָא פְּלִיגִי. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים הֵיכָא דְּאָמַר תָּחוּל זוֹ וְאַחַר כָּךְ (אָמַר) תָּחוּל זוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא חָיְילָא. לֹא תָּחוּל זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן חָלְתָה זוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל חָיְילָא. כִּי פְּלִיגִי, דְּאָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרָה שְׁלָמִים. רַבִּי מֵאִיר סָבַר, מִדְּהַוָּה לֵיהּ לְמֵימַר תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים, וְאָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים, שְׁמַע מִינָּה, מִיהָדַּר קָא הָדַר בֵּיהּ. וְרַבִּי יוֹסֵי, אִי אָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים, הֲוָה אָמֵינָא פַּלְגָא תְּמוּרַת עוֹלָה וּפַלְגָא תְּמוּרַת שְׁלָמִים, לְהָכִי אָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים, לְמֵימְרָא דְּכוּלָּהּ עוֹלָה וְכוּלָּהּ שְׁלָמִים הֲוָיָא. אָמַר לֵיהּ, הוּא אָמַר לֹא פְּלִיגִי, וַאֲנָא אָמִינָא פְּלִיגִי. אָמַר עוּלָּא וְאִיתֵּימָא רַב אוֹשַׁעְיָא, אֲפִלּוּ יָדְעִין חַבְרִין בַּבְלָאֵה, כַּזַּיִת כַּזַּיִת תְּנַן, אוֹ כַּזַּיִת וְכַזַּיִת תְּנַן. כַּזַּיִת כַּזַּיִת תְּנַן, אֲבָל כַּזַּיִת וְכַזַּיִת, דִּבְרֵי הַכֹּל עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הֲוֵי. אוֹ דִלְמָא, כַּזַּיִת וְכַזַּיִת תְּנַן, דִּלְרַבִּי יְהוּדָה פְּרָטָא הֲוֵי, וְכָל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת כַּזַּיִת. תָּא שְׁמַע, דִּבְעָא מִינֵּיהּ לֵוִי מֵרַבִּי, חִישֵׁב לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, זוֹ שְׁאֵילָה, עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הֲוֵי. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, לֹא מִשְׁנָתֵינוּ הִיא. לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בַּחוּץ, כַּזַּיִת לְמָחָר. כַּזַּיִת זַיִת בַּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת כַּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר. כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר, כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ. פָּסוֹל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. הָא אִידָךְ, עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הֲוֵי. אָמַר לֵיהּ, הוּא שָׁאַל בִּי דְּבַר חָכְמָה, וְאַתְּ אָמְרַתְּ מִשְׁנָתֵינוּ. לְרִידְךְ דְּאַתְּנֵיתָךְ תַּרְתֵּי, לֹא קַשְׁיָא לָךְ. לְרִידְיהּ דִּלְא אַתְנֵיתֵיהּ אֶלָּא חָדָא, וְשַׁמְעִינְהוּ לְרַבָּנָן דְּקָא גָּרְסִי תַּרְתֵּי, וְסָבַר דִּידִי דַּוְוקָא וְדִידְהוּ עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הֲוֵי. אוֹ דִלְמָא, דִּידְהוּ דַּוְוקָא, וּלְדִידִי שַׁיְּירוּ שַׁיֵּיר לִי, וּמִדְּשַׁיֵּיר לִי לְדִידִי, הָא שַׁיֵּיר לְהוּ לְדִידְהוּ נַמֵּי בְּהָךְ. וְהֵי אַתְנֵייהּ, אִילֵימָא כַּזַּיִת וְכַזַּיִת אַתְנֵייהּ, הַאי לָאו שִׁיּוּרָא הוּא. אֶלָּא, כַּזַּיִת כַּזַּיִת אַתְנֵייהּ. וְתִיבְעֵי לֵיהּ, כַּזַּיִת וְכַזַּיִת. סָבַר, אִיבְּעֵי מִינֵּיהּ חָדָא דִּשְׁמַעְנָא תַּרְתֵּי. דְּאִי בָּעֵינָא כַּזַּיִת וְכַזַּיִת, הָא נִיחָא אִי אָמַר לִי בְּלָלָא, כָּל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ. אֶלָּא אִי אָמַר לִי פְּרָטָא, אַפַּתְּי כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ, פְּרָטָא, כָּל שֶׁכֵּן קָא מִיבָּעֵיָא לִי. אִי הָכִי, הַשְׁתָּא נַמִּי. הָתִינַח אִי אָמַר לֵיהּ כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ, פְּרָטָא, כָּל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת וְכַזַּיִת. אֶלָּא אִי אָמַר לֵיהּ בְּלָלָא, אַפַּתְּי כַּזַּיִת וְכַזַּיִת מִיבָּעֵי לֵיהּ, אִם כֵּן מִרְתָּח רָתַח, הַשְׁתָּא

אפי' לר' יהודה: **לא משנתינו היא** זו. ואמאי קלסת ליה הא מתניתין היא דעירוב מחשבות הוי מדנקט פלוגתייהו בכזית למחר כזית בחוץ דהוי שתי אכילות בהא הוא דפליג ר' יהודה הא כזית למחר בחוץ דבחדא אכילה קחשיב לאוכלו למחר חוץ למקומו מודי: **הוא שאלני דבר חכמה.** לפום מאי דאתניתיה: **לרידך הוא דאתניתך במתניתין תרתי.** לך שניתים במחלוקותם דבין בכזית כזית בין בכזית וכזית פליגי: **לא קשיא לך.** דאמרת מדתנינן הך תרתי ולא תנן הך שמע מינה בהא מודי רבי יהודה: **לרידיה דלא אתניתיה אלא חדא.** ללוי שלא שניתי לו במחלוקותם אלא אחת מהם ולקמן מפרש דכזית כזית אתנייה: **ושמעינהו להו לרבנן.** דבי מדרשא שאר תלמידיי דקא גרסינן תרתי כמו ששניתי לך ולא ידע לוי אם מעצמם הוסיפוה להם ומשום הכי מספקא ליה הך דוקא משנתו או משנתיהם: **דידי דוקא.** דבכזית כזית הוא דפליגי ודידהו דכזית וכזית עירוב מחשבות הוי ולא קבלוה מרבי אלא הם טעו והוסיפוה וכ"ש כזית למחר בחוץ הוי עירוב מחשבות או דלמא דידהו דוקא ומפיו שמעוה ולדידי שיורי שייר לי ולא שנאה ולעולם אף בה נחלקו ואע"פ שלא היה לי ללומדה מצד ששנה לי: **וכי היכי דשייר לי.** הך דכזית וכזית שייר להו נמי הך דכזית למחר בחוץ ולא שנאה להם ולעולם אף בה נחלקו הילכך דבר חכמה שאל: **והי אתנייה.** דלא הוה ליה למילף הך מיניה: **אילימא כזית וכזית אתנייה.** ולרבי יהודה פרטא הוי האי לאו שיורא הוא דמלימלא מצי למילף דכל שכן כזית כזית וכיון דלא שייר ליה מידי הוי ליה למשמע דאי בהא דכזית למחר בחוץ נמי איפלוג הוה מתני לה ניהליה ודווקא אתנייה בדהנך הוא דפליגי אבל בהא מודה רבי יהודה: **אלא כזית כזית אתנייה.** דלא הוה ליה למילף מינה דהיכא דכזית כזית וכי שמעינהו לרבנן דתנו לה איסתפק ליה אי אתנינהו רבי לדידהו ולדידיה שייריה אי לדידיה דווקא אתנייה ואינהו הא דאוספוה: **ותיבעי ליה כזית וכזית.** הואיל ומספקא ליה אי רבי אתנינהו לה אי לא: **ה"נ הניחא אי אמר לי כללא כל שכן כזית למחר בחוץ אלא אמר לי פרטא אכתי כזית למחר בחוץ תיבעי לי אי הכי השתא נמי הניחא אי א"ל כזית למחר בחוץ פרטא כל שכן כזית וכזית אלא אי א"ל כללא אכתי כזית וכזית מיבעיא ליה א"כ מירתח רתח השתא כזית וכזית כללא כזית למחר בחוץ מיבעיא: א"כ מירתח קא רתח.** כלומר הכי סבר לוי איבעי מיניה הך דאישמע מיניה תרתי דאי אמר לי בה פרטא כ"ש כזית וכזית תרתי אבילות נינהו ואיכא לפלוגינהו בתרי דיבורי ואי אמר לי כללא בניחותא בלא רתיחה אישמע מיניה דהך הוא דהוי כללא אבל כזית וכזית פרטא ובדאתנינהו לרבנן דאם סבירא ליה בכזית וכזית נמי כללא מירתח רתח ומהדר לי בריתחא

אביי דוחה, שאין טעמו של רבי מאיר משום תפוס לשון ראשון: **אָמַר** לֵיהּ **אַבָּיֵי, וְהָא אָמַר** רַבָּה **בַּר בַּר חָנָה אָמַר** רַבִּי **יוֹחָנָן, כִּי מַנְעַת** לְהוּ – כשתרצה לקרב את דבריהם של **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי** בענין תמורה **בַּהֲדֵי הֲדָדֵי,** תמצא דלא **פְּלִיגִי.**

תמה רב דימי: **וְלֹא פְּלִיגִי, וְהָא** מפורש דמיפלג **פְּלִיגִי.**

מבאר אביי: **אָמַר** לֵיהּ אביי, **פְּלִיגִי בְּמַאי דְּפְלִיגִי, וְלֹא פְּלִיגִי בְּמַאי דְּלֹא פְּלִיגִי,** כלומר, אינם חולקים בענין 'תפוס לשון ראשון', שלדברי כולם אין אומרים 'תפוס לשון ראשון', אלא חולקים בפירוש דעתו של האומר 'תמורת עולה תמורת שלמים', **דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים הֵיכָא דְּאָמַר תָּחוּל זוֹ** [תמורת עולה] **וְאַחַר כָּךְ (אָמַר) תָּחוּל זוֹ** [תמורת שלמים], **לִדְבְרֵי הַכֹּל לֹא חָיְילָא** קדושת שלמים, שאין קדושה חלה על קדושה, וכן כשאמר **לֹא תָּחוּל זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן חָלָה זוֹ,** דִּבְרֵי הַכֹּל **חָיְילָא** שתי הקדושות מכיון שנתכוון להחיל את שתיהן, **כִּי פְּלִיגִי דְּאָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים,** שרַבִּי **מֵאִיר סָבַר מִדְּהַוָּה לֵיהּ לְמֵימַר תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים,** וְאילו הוא **אָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים, שָׁמַע מִינָּהּ מֵיחָדָּר קָא חָדַר בֵּיהּ** – חוזר בו, ולאחר שכבר נעשתה תמורת עולה בדיבורו הראשון, אין בכחו לחזור. **וְרַבִּי יוֹסֵי** סובר שאינו חוזר בו אלא מתכוין לשני הדברים, שסובר האדם דאי **אָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים, הָוֶה אָמֵינָא** לפרש את כוונתו **דְּפַלְגָא תְּמוּרַת עוֹלָה וּפַלְגָא תְּמוּרַת שְׁלָמִים,** ולא תקרב למזבח, כי אי אפשר להקריב לחצאין, **לְהָכִי אָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה תְּמוּרַת שְׁלָמִים, לְמֵימְרָא דְּכוּלָּהּ עוֹלָה וְכוּלָּהּ שְׁלָמִים הָוְיָא** – שתפשוט קדושת עולה בכולה וכן תפשוט קדושת שלמים בכולה, וטועה וסובר שבאופן זה ניתן יהיה להקריבה, וכיון שנתכוין לשני הדברים, דבריו קיימים וחלות בה שתי קדושות.

ומבואר בדבריו אלו של רבה בר בר חנה, שאם אמר 'תמורת עולה ושלמים' מודה רבי מאיר שדבריו קיימים ואין אומרים תפוס לשון ראשון, ונמצא שאינו סובר כרבי יהודה במשנתינו, שלדעתו אומרים תפוס לשון ראשון.

משיב רב דימי: **אָמַר** לֵיהּ, **הוּא** [–רבה בר בר חנה] **אָמַר לֹא פְּלִיגִי** רבי מאיר ורבי יוסי בענין תפוס לשון ראשון, **וַאֲנָא אֲמִינָא** – ואני אומר **פְּלִיגִי,** ולרבי מאיר אף באומר 'תמורת עולה ושלמים', שנתכוין לשניהם, אומרים תפוס לשון ראשון כרבי יהודה.

מבואר במשנתינו שאם אמר 'כזית למחר, כזית בחוץ' סובר רבי יהודה שנעשה פיגול, והטעם, משום שאומרים 'תפוס לשון ראשון'. הגמרא מדקדקת באיזה אופן נאמרו דברים אלו: **אָמַר עוּלָּא וְאִיתֵימָא רַב אוֹשַׁעְיָא, אֲפַשָּׁר יָדְעִין חַבְרִין בַּבְלָאָה** – אולי יודעים חברינו חכמי בבל, מהי הגירסא הנכונה במשנתינו, האם **כַּזַּיִת** למחר **בְּחוּץ תָּנָן, אוֹ כַּזַּיִת** למחר **וְכַזַּיִת** בחוץ **תָּנָן.** ומפרש את הספק: יש לומר, **כַּזַּיִת** למחר **כַּזַּיִת** בחוץ **תָּנָן** [–שנינו], וכיון שאמר ללא וא"ו החיבור, כשתי מחשבות הן, ושייך לומר 'תפוס לשון ראשון', **אֲבָל** אם אמר **כַּזַּיִת וְכַזַּיִת,** דיבור אחד הוא ולא שייך 'תפוס לשון ראשון' ולדִבְרֵי **הַכֹּל עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת חָוְיָין,** שמחשבות חוץ לזמנו וחוץ למקומו מעורבות אחת עם השניה, ואין זה פיגול. **אוֹ דִלְמָא כַּזַּיִת וְכַזַּיִת תָּנָן, דִּלְרַבִּי יְהוּדָה** אפילו שהזכיר בוא"ו החיבור **פְּרָטָא הָוֵי** – שתי מחשבות נפרדות הן, ושייך 'תפוס לשון ראשון', **וְכָל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת כַּזַּיִת,** ודאי שתי מחשבות הן.

הגמרא מוכיחה שגם בכזית כזית סבר רבי יהודה תפוס לשון ראשון: **תָּא שְׁמַע דְּתָנְיָא מִינֵּיהּ לֵוִי מֵרַבִּי, חִישַּׁב לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת לְמָחָר בְּחוּץ,** כלומר חישב לאכול מחר כזית בשר בחוץ למקומו, **מַהוּ,** האם בזה מודה רבי יהודה שאינו פיגול, שהכל מחשבה אחת מעורבת היא ולא שייך 'תפוס לשון ראשון', או שמא גם בזה חלק רבי יהודה.

משיב רבי: **אָמַר** לֵיהּ, **זוֹ שְׁאֵילָה** יפה, ואשיבך עליה שבאופן זה שחישב חוץ לזמנו וחוץ למקומו על כזית אחד, **עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת חָוְיָין** אפילו לרבי יהודה, ומודה שאינו פיגול.

רבי שמעון בן רבי תמה, מדוע שיבח רבי את השאלה: **אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי,** וכי **לֹא מִשְׁנָתֵינוּ הִיא,** שמבואר בה שבאופן זה עירוב מחשבות הוא. ומבאר כיצד מוכח כן ממשנתינו: שנינו, **לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בָּחוּץ כַּזַּיִת לְמָחָר, כַּזַּיִת לְמָחָר כַּזַּיִת בָּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת בָּחוּץ כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר כַּחֲצִי זַיִת בָּחוּץ,** בכל אלה **פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת,** ורבי יהודה חולק שאם מחשבת הזמן קדמה, הרי זה פיגול, ומדוקדק שדווקא אם חישב על שתי אכילות חלק רבי יהודה, **הָא אִידָּךְ** – אבל באופן אחר, שחישב שתי מחשבות על אכילה אחת, לרבי יהודה **עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת חָוְיָין** ומודה שאינו פיגול, שאם לא כן, היה לו לתנא להשמיע את מחלוקתם כשחישב את שתי המחשבות על אכילה אחת, שהוא חידוש יותר. וכיון שדבר זה מוכח מהמשנה, לא היה לו ללוי לשאול, ומדוע שיבחת את שאלתו.

לפני תשובת רבי נקדים שיש שלש אפשרויות של הזכרת חוץ לזמנו וחוץ למקומו בעבודה אחת: א. 'כזית למחר כזית בחוץ', והיינו, שהזכירם ללא וא"ו החיבור, ומשמע יותר שהן שתי מחשבות נפרדות, ושייך בזה הכלל 'תפוס לשון ראשון', ב. 'כזית למחר וכזית בחוץ', שהזכירם בוא"ו החיבור, ובזה יש יותר מקום לומר שהכל מחשבה אחת היא ולא שייך 'תפוס לשון ראשון', ג. 'כזית למחר בחוץ', שחישב את שתי המחשבות על אכילה אחת, ובזה עוד יותר יש לומר שהכל מחשבה אחת ולא שייך 'תפוס לשון ראשון'. משיב רבי: **אָמַר לֵיהּ, הוּא שָׁאַל בִּי דְּבַר חָכְמָה** לפי מה ששניתי לו **וְאַתְּ אָמַרְתְּ** – ואיך אתה אומר **מִשְׁנָתֵינוּ** היא. **לְיֵדֵיךְ דְּאַתְנֵיתָךְ תַּרְתֵּי לֹא קַשְׁיָא לָךְ** – עבורך ששניתי לך את מחלוקתם של רבי יהודה וחכמים בשני אופנים, שנחלקו בין כשאמר כזית כזית ובין כשאמר כזית וכזית, בשניהם חלק רבי יהודה, לא קשה לך איך הדין ב'כזית בחוץ למחר', שודאי כיון שלא הוזכר אופן זה בגירסת המשנה משמע שאין בו מחלוקת, אבל **לְיֵדֵיהּ דְּלֹא אַתְנֵיתֵיהּ** – שכאשר שניתי לו משנה זו לא שניתי בה **אֶלָּא חָדָא** – אופן אחד בלבד, והיינו 'כזית למחר כזית בחוץ', **וְשַׁמְעֵינְהוּ לְרַבָּנָן** – ואחר כך שמע לוי משאר התלמידים **דְּקָא נָדְסֵי תַּרְתֵּי** – שהם שונים שני אופנים במחלוקת רבי יהודה וחכמים, והיינו 'כזית כזית' וכן 'כזית וכזית', **וְסָבַר** – וחשב בדעתו ולא ידע האם מעצמם הוסיפו כן בטעות או שכך שנה להם רבי, והיינו שהסתפק האם **דַּיְקִי דַּיּוּקָא** – גירסתי ששנה לי רבי היא המדויקת, שב'כזית כזית' נחלקו התנאים, **וְדַיְקֵהוּ** – והאופן שגורסים שאר התלמידים, ששונים במחלוקתם גם 'כזית וכזית' **עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת חָוְיָין,** ולא חלק בזה רבי יהודה, והם לא קיבלו גירסא זו מפי רבי אלא מעצמם הוסיפו כך בטעות, ולפי זה כל שכן ב'כזית למחר בחוץ' מחשבות מעורבות הן, **אוֹ דִלְמָא דַּיְקִי דַּיּוּקָא** – או שמא גירסתם של התלמידים מדויקת, שכך קיבלו מרבי, שרבי יהודה וחכמים נחלקו בין ב'כזית כזית' ובין ב'כזית וכזית', **וּלְדִידִי שַׁנְיֵיהּ לִי** – ולי ששנה רק אופן אחד בלבד נמצא ששייר ולא הזכיר אופן אחר שהיה ראוי להזכיר, **וּמִדְּשַׁנְיֵיהּ לִי לְדִידִי הָא** – ומאחר שכאשר שנה לי משנה זו שייר את האופן של 'כזית וכזית', ניתן להניח **דְּשַׁנְיֵיהּ לְהוּ לְדִידְהוּ נַמֵּי בְּהָךְ** – ששייר גם להם בזו, כלומר, שגם כששנה לשאר התלמידים שני אופנים, מכל מקום גם להם לא אמר את הכל, אלא שייר אופן אחד, והיינו 'כזית למחר בחוץ', שבאמת גם בזה חלק רבי יהודה. וזהו שהסתפק לוי, האם רבי יהודה וחכמים נחלקו גם ב'כזית למחר בחוץ'.

מבררת הגמרא: **וְהֵי אַתְנֵיהּ** – ומהו האופן ששנה רבי ללוי, 'כזית כזית' או 'כזית וכזית', **אִילֵימָא כַּזַּיִת וְכַזַּיִת אַתְנֵיהּ, הַאי לָאו שִׁיּוּרָא הוּא,** שהרי ממילא יש ללמוד מכך לגבי האופן השני, שכל שכן 'כזית כזית' הן מחשבות נפרדות, **אֶלָּא כַּזַּיִת כַּזַּיִת אַתְנֵיהּ.**

מקשה הגמרא: **וְתֵיפְעֵי לֵיהּ** ללוי לגבי **כַּזַּיִת וְכַזַּיִת,** שהרי אפילו בזה אינו מבורר לו אם חלק רבי יהודה, ומדוע שאל על 'כזית למחר בחוץ'.

מתרצת הגמרא: **סָבַר** לוי **אֵיפְעֵי מִינֵּיהּ חָדָא דִּשְׁמַעְנָא תַּרְתֵּי** – אשאל מרבי דבר אחד ואשמע תשובה לשני הדברים, **דְּאִי בָּעֵינָא** – שאם אשאל לגבי **כַּזַּיִת וְכַזַּיִת, הָא נִיחָא אִי אָמַר לִי** דהוה **בְּלָלָא** – שמחשבה אחת היא, ולא חלק בזה רבי יהודה, **כָּל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ** לא חלק, **אֶלָּא אִי אָמַר לִי** ש'כזית וכזית' **פְּרָטָא** הוא וסובר בזה רבי יהודה 'תפוס לשון ראשון', **אֲמַתְּי** – עדיין **כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ קָא**

המשך בעמוד צב

דַּהֲשְׁתָּא אפילו כַּזַּיִת וְכַזַּיִת בְּלָלָא הוא, והיה ללוי להבין זאת מדעתו, שכיון שלא שנה אלא 'כזית כזית' שהוא דיבור פרטי, משמע, ש'כזית וכזית' הוא דיבור כולל ומחשבות מעורבות, ואם כן כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ מְיַבְּעְיָא, וכיצד הסתפק בזה לוי. אולם אם רבי היה משיב בנחת ש'כזית למחר בחוץ' הוא דיבור כולל היה מראה בכך שלוי שאל כהוגן, ואין זה אלא משום ש'כזית וכזית' נחשב כשתי מחשבות נפרדות. (לִישָׁנָא אַחֲרִינָא כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ פְּרָטָא כַּזַּיִת כַּזַּיִת מְיַבְּעְיָא). ובנוגע לספק של עולא, אם יש לשנות במשנתינו 'כזית כזית' או 'כזית וכזית', נפשט הספק מתוך שמועה זו, וכפי שהובא לעיל שרבי שנה לרבי שמעון בנו שגם ב'כזית וכזית' נחלק רבי יהודה.

הגמרא עוסקת בדין צירוף מחשבות: אִיתְּמַר, חישב לאכול חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ ואחר כך חישב לאכול חֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ וְעוד חישב חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, אָמַר רָבָא, וַיקֵץ כְּיָשֵׁן הַפִּיגּוּל, כלומר, אף שבתחילה חצי זית הראשון של חוץ לזמנו נתבטל מכח פיגולו, ופעל פְּסוּל בלבד בהצטרפו עם חצי זית של חוץ למקומו, אך כעת שמוצא הוא חצי זית נוסף של מחשבת חוץ לזמנו, מצטרף עמו, ומתעורר וחוזר לכחו לפגל, וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר, עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הָוֵי שכיון שהצטרף חצי כזית הראשון [של חוץ לזמנו] עם חצי כזית של חוץ למקומו לפסול ולא לפגל, שוב אינו נפרד ממנו, ולכן אינו מצטרף עם חצי זית האחרון של חוץ לזמנו.

האמוראים מביאים ראיות לדבריהם: אָמַר רָבָא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ – מנין המקור שאין חצי כזית הראשון מתבטל לגמרי מכחו לפגל, דְּתָנַן (טהרות פ״א מ״ח), כַּבֵּיצָה של אוֹכֶל טמא שהוא רִאשׁוֹן לטומאה וְכַבֵּיצָה אוֹכֶל שהוא שֵׁנִי, שֶׁבְּלָלָן זֶה בָּזֶה, תערובת זו תורת רִאשׁוֹן עליה, שהרי יש בה כביצה של ראשון, ואם חִלְקָן לשני חלקים שווים, זֶה שֵׁנִי וְזֶה שֵׁנִי, שהרי עכשיו בכל חלק יש רק חצי כביצה ראשון וחצי כביצה שני, ומטמאים כפי הקל שבהם. ודווקא כשהם מחולקים אמרה המשנה כן, הָא – אבל אם חָזַר וְעֵירְבָן, רִאשׁוֹן הָוֵי, שהרי יש בתערובת זו כביצה מראשון, ואף שלפני כן הצטרף אוכל זה עם מין אחר והיה דינו שני לטומאה, עכשיו שמצא את מינו חוזר לכחו, ומכאן נלמד לענין מחשבת פיגול, שאין חצי כזית הראשון מתבטל לגמרי מכחו לפגל.

רבא מוכיח את דבריו: מַאי שאם חזר ועירבם מטמא בראשון, מַדְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא של משנה זו, נָפַל זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ עַל כְּבָר שֶׁל תְּרוּמָה, כלומר, נפל עליה החלק הראשון ולאחר שנסתלק נפל עליה החלק השני, פְּסָלוּהָ, שכל חלק הוא שני לטומאה, ושני פוסל תרומה, ואם נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת עֲשָׂאוּהָ שְׁנִיָּה, שכיון ששני החלקים מונחים יחד על הככר נמצא שיש עליה כביצה של ראשון ועושה אותה שני, ומכאן למדנו שמצטרפים ראשון שבזה ושבזה.

דוחה רב המנונא: וְרַב הַמְנוּנָא אמר, אין להוכיח משם לענין פיגול, דְּהָתָם אִיכָּא שִׁיעוּרָא – יש שיעור שלם מתחילתו, שהיה כביצה של ראשון, ורק אחר כך נחלק, ולכן כשחזר ועירב חזר שמו עליו, הָכָא לֵיכָּא שִׁיעוּרָא – אין שיעור פיגול מתחילתו אלא חצי זית פיגול וחצי זית פסול, ולא נקרא שם פיגול עליו כי אם שם פסול, ולכן כשבא לשם עוד חצי זית של פיגול לא נפקע שם פסול מחצי כזית הראשון.

רב המנונא מביא ראיה הפוכה: אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ שלאחר שחצי כזית של פיגול הצטרף עם חצי כזית של פסול אינו חוזר להצטרף עם חצי כזית פיגול, דְּתָנַן (טהרות שם) חצי כביצה הָאוֹכֶל שְׁנִטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה והרי הוא ראשון וְחצי כביצה אוכל שְׁנִטְמָא בְּוָלָד הַטּוּמְאָה – שנטמא מראשון לטומאה ונעשה שני, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לשיעור כביצה לְטַמֵּא בְּכָל שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם, כלומר כדין שני. מַאי לָאו, אַף עַל גַּב דַּהֲדַר מַלְיֵיהּ – שחזר והשלים תערובת זו והוסיף עליה עוד חצי כביצה ראשון, אַף שעכשיו יש בה כביצה ראשון אינה מטמאה אלא כשני משום שחצי כביצה ראשון שהיתה שם מתחילה הצטרפה עם חצי כביצה שני ובטלה כחה, מכיון שמעולם לא היה בה שיעור שלם לפני שנתערבה.

הגמרא דוחה: דִּלְמָא דְּלָא הֲדַר מַלְיֵיהּ – שמא מה ששנינו שמטמא כקל שבשניהם הוא דווקא כשלא הוסיף שם עוד כביצה של ראשון, אבל אם הוסיף, מצטרף ראשון עם ראשון.

הגמרא מביאה דעות אמוראים נוספים בענין הנ״ל: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר, חֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, תָּנֵי פִּיגּוּל, הקרבן פִּיגּוּל, במשנתנו, הקרבן פִּיגּוּל, שכיון שמחשבות שני חצאי הזיתים של חוץ לזמנו סמוכות אחת לשניה, מצטרפים, ואין אומרים שחצי כזית הראשון של זמן הצטרף עם חצי כזית של מקום שקדם לו ושוב לא יפרד ממנו. ומאחר שבסך הכל יש כאן כזית של חוץ לזמנו, אף שיש גם חצי כזית של חוץ למקומו, מכל מקום הקרבן פיגול משום שאֵין חֲצִי זַיִת של חוץ למקומו מוֹעִיל בְּמָקוֹם כַּזַּיִת של חוץ לזמנו להוציאו מידי פיגול.

כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר, לא כך שנה בר קפרא, אלא גם הוא סובר שאם קדם חצי זית של מקום לחצי כזית של זמן, בא חצי כזית של חוץ לזמן ומצטרף עמו, ושוב אינו חוזר וניעור, אלא כך שנה בר קפרא, חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ, תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, שהקרבן פִּיגּוּל, שהרי עוד לפני שחישב מחשבת מקום כבר היה כזית שלם של מחשבת זמן, ואֵין חֲצִי זַיִת של מקום מוֹעִיל בְּמָקוֹם כַּזַּיִת של זמן לבטלו.

רַב אַשִׁי מַתְנֵי הָכִי, חישב על חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ וְאחר כך חישב על כַּזַּיִת לאכול חֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ וְחָצְיוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ, תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, הרי זה פִּיגּוּל, שאֵין חֲצִי זַיִת של חוץ למקומו מוֹעִיל בְּמָקוֹם כַּזַּיִת של חוץ לזמנו לבטלו.

הגמרא מביאה דין נוסף של פיגול: אָמַר רַבִּי יַנַּאי, חִישֵּׁב בשעת שחיטת הזבח שֶׁיֹּאכְלוּהוּ כְּלָבִים לְמָחָר, הרי זה פִּיגּוּל, כמו שאם היה מחשב שיאכלהו אדם, משום שגם אכילת כלבים נקראת 'אכילה', דִּכְתִיב (מלכים ב׳ ט י) 'וְאֶת אִיזֶבֶל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בְּחֶלְק יִזְרְעֶאל'.

רבי אמי מקשה: מַתְקִיף לָהּ רַבִּי אַמִּי, אֶלָּא מֵעַתָּה שכל שנופלת עליו לשון אכילה שייכת בו מחשבת פיגול, חִישֵּׁב על הבשר שֶׁתֹּאכְלֶהוּ אֵשׁ הדיוט [ולא של המזבח] לְמָחָר, שגם זה נקרא אכילה, דִּכְתִיב (איוב כ כו) 'תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נוּפָּח', הָכִי נַמִי דְּפִיגּוּל – וכי גם כן יהיה פיגול. וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִי, וְהָתַנַּן – יקשה ממה ששנינו (לעיל כט:) לְאֶכּוֹל למחר כַּחֲצִי זַיִת בשר וּלְהַקְטִיר למחר חֲצִי כַּזַּיִת אימורין, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין, ומוכח שאפילו אכילת אש גבוה בדבר הראוי לה [אימורין] אינה מצטרפת עם אכילת אדם, ועל כרחך שאין לדמות אכילה אחת לשניה, שאף שזו וזו נקראות 'אכילה' אין עניינן שוה. ומאחר שכן, גם אכילת כלבים, אף שנקראת 'אכילה', אין להוכיח שהיא בכלל הנאמר (ויקרא ז יח) 'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי' [והיינו שהיא בכלל האכילה שנאמרה בענין פיגול].

מתרץ רבי ינאי: מה ששנינו שלאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית אין מצטרפים, באמת, אִי דְּאַפְּקָהּ – אם הוציא מפיו את מחשבת הקטרה בִּלְשׁוֹן אֲכִילָה, שאמר שיאכיל מחר חצי כזית לאש המזבח, הָכִי נַמִי – אכן יצטרף חצי כזית זה עם מחשבת אכילת אדם, משום שהוציא את שניהם בלשון אכילה, אבל הָכָא במשנה בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּאַפְּקָהּ בִּלְשׁוֹן הַקְטָרָה ולכן אינו מצטרף עם חצי כזית של אכילת אדם, דִּלְשׁוֹן אֲכִילָה לְחוּד וּלְשׁוֹן הַקְטָרָה לְחוּד.

הגמרא דנה בענין צירוף כזית של מחשבת אכילה: בְּעֵי רַב אַשִׁי, חִישֵּׁב בשעת השחיטה לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בשר חוץ לזמנו [או חוץ למקומו] בִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם, שאחד יאכל חצי כזית וחבירו חצי, מַהוּ, כָּתַר מַחֲשָׁבָה אְוִלֵינַן דְּאִיכָּא שִׁיעוּרָא, שהרי חישב שיאכל כזית שלם מהקרבן, אוֹ כָּתַר אוֹכְלִין אְוִלֵינַן – או שאנו הולכים אחר האנשים האוכלים את הכזית וְלֵיכָּא שִׁיעוּרָא, שאצל אף אחד מהם לא נתקיימה אכילה בשלימות, שכל אחד ואחד אכל פחות מכזית.

אביי פושט את הספק של רב אשי: אָמַר אַבַּיֵי, תָּא שְׁמַע, שנינו (לעיל כט:) המחשב לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין, ומשמע שאין מצטרפים אלא משום שאכילה והקטרה הם שני דברים שונים,

רש"י

מאי תיבעי לך השתא כזית וכזית הוה לך למידק דהוי כללא מדלא אתניתא אלא כזית כזית לפרטא הא כזית וכזית כללא כזית למחר בחוץ מיבעיא לך ובעיין אינשי דבעינן לעיל כזית כזית תנן או כזית וכזית תנן ש"מ דכזית וכזית תנן ומהכא אמרינן בגמ' דהאומר לחבירו בקדושין (דף מז.) ובגמרא דשבועת הפקדון (שבועות לח.) רבי היא דאמר ל"ש כזית כזית ל"ש כזית וכזית פרטא הוי: לישנא אחרינא [לא] גרסינן: **ויקץ כישן פיגול.** כיון שמצא חצי זית ראשון חצי זית אחרון שהוא מינו ניעור משנתו ומבטולו שנצטרף עם חוץ למקומו לפסול ולא לפגל וחזר מצטרף עם זה לפגל ובטל לו חצי זית דחוץ למקומו מלהוציא מידי פיגול דאין חצי זית מועיל במקום כזית ולא אמרי' כבר נצטרף עם שאצלו לפסול ולא יחזור ויפרד ממנו: **עירוב מחשבות הוי.** מכיון שנצטרף שוב לא ירד: **ראשון.** התערובות הזה תורת ראשון עליו לעשות מגעו שני דהא איכא שיעורא דראשון בגוויה ליתן טומאה: חלקן **זה שני וזה שני.** שהרי בכל אחד חצי שיעור דראשון וחצי שיעור דשני ותנן לקמן בשמעתא ראשון ושני מצטרפין לטמא בקל שבשניהם: **הא חזר ועירבן ראשון.** כדמסיים ואזיל מגופא דמתני' אלמא כשחזר ומצא את מינו ניעור מצירוף דשאינו מינו: **נפל זה בעצמו וזה בעצמו.** כשנסתלק הראשון נפל חבירו עליה פסלה ולא טימאה לעיסות שניה שכשנפל האחד לא היה בו בכזית ראשון וכשנפל חבירו כבר נסתלק זה: **נפלו שניהם באחד.** וה"ה בזה אחר זה אם נפל השני בעוד הראשון עליה שניהם כאחד קרי ליה: **עשאה שניה.** אלמא הדרי ומצטרפי ראשון שבזה ושבזה: **התם איכא שיעורא.** מעיקרא שלם הוא ונחלק הלכך כשחזר ועירבו חזר שמו עליו: **אבל הכא** מעיקרא חצי זית פגול וחצי זית פסול לא נקרא שם פגול עליו כי אם שם פסול הלכך כי הדר אתי חצי [זית] דזמן לא פקע שם פסול למיחל שם פגול: **ה"נ האוכל חצי כזית שנטמא באב הטומאה וחצי כזית אחרת שנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה לטמא בקל שבשניהם מאי לאו אף על גב דהדר מלייה לא דלא הדר מלייה: לטמא** בקל שבשניהם. אם נגע בתרומה פסלה ולא טמאה דליכא כשיעור מן הראשון מאי לאו אפי' חזר והשלים מאוכל ראשון אחר על זה עד שהיה בו כביצה אוכל ראשון דאינו עושה עוד ראשון הואיל ולא היה בו מעולם שיעור קודם שנתערב עם אוכל שני אלמא כי לא הוי ביה שיעורא מעיקרא אין חזור וניעור וא"ת אי בלא הוי ביה שיעורא מעיקרא היאך קיבל טומאה מאב הטומאה מתחילתו תשובה לדבריך שהאוכל מקבל טומאה בכל שהוא אבל לטמא אחרים צריך כביצה ובריייתא שלימה בת"כ כל אשר בתוכה יטמא מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא אחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל דהיינו כביצה כדילפי' בפ"ח דיומא (דף פ.) אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצת תרנגולת: ה"ג **בדרב דימי חצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ לזמנו תנא כר קפרא כו'.** דכיון דהוי להו הנך תרי דזמן גבי הדדי מצטרפי ולא אמרינן מכי חשיב אחצי זית דזמן קמא נצטרף עם חצי זית דמקום שקדמו דהא דאמרת (לעיל כט.) יהיה מלמד שמצטרפין היכא דליכא מינו לצרופי בהדיה: **כי אתא רבין אמר.** לאו הכי תני בר קפרא דכיון שקדמו חצי זית דמקום אתי חצי זית קמא דזמן ואיצטריך ושוב אין חוזר וניעור אלא הכי תנא חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו פיגול אין חצי זית דמקום מועיל לבטל זמן דהוי כזית: **רב אשי כו'.** כרבא סבירא ליה דאמר לעיל ויקץ כישן הפיגול ואפילו אפסקיה במחשבת מקום ועדיפא דרב אשי מדרבא דאשמעינן רבותא אע"ג דחשבינהו לזמן ומקום בחד דבורא וצירפן בשפתיו לכזית אחד ואפ"ה מצטרף למינו: **יאכלו הכלבים.** אלמא שמיה אכילה: **אלא מעתה חישב.** על הבשר לאכול באש הדיוט למחר: **הכי נמי.** דהוי פיגול: **וכי תימא הכי נמי והא אנן תנן.** דאפי' אש גבוה במידי דחזי לה ואורחה לא מצטרפא אם חישבה עם אכילת אדם ואע"ג דאכילה שמה אלמא לא מדמי אכילות להדדי דכל חדא וחדא למילתיה הוא דהויא אכילה: **בתר אוכלין.** שנים האוכלין את הזית:

הא

חִשְׁתָּא כַּזַּיִת וְכַזַּיִת כְּלָלָא, כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ מִיבַּעְיָא. (לִישָׁנָא אַחֲרִינָא, כַּזַּיִת לְמָחָר בַּחוּץ פְּרָטָא, כַּזַּיִת כַּזַּיִת מִיבַּעְיָא). אִיתְמַר, חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, חֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, אָמַר רָבָא, וַיִּקַּץ כְּיָשֵׁן הַפִּיגּוּל. וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר, עֵירוּב מַחֲשָׁבוֹת הֲוֵי. אָמַר רָבָא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ, דְּתָנַן, כְּבֵיצָה אוֹכֶל רִאשׁוֹן וְכַבֵּיצָה אוֹכֶל שֵׁנִי, שֶׁכָּלְלָן זֶה בָּזֶה, רִאשׁוֹן חִלְּקָן, זֶה שֵׁנִי וְזֶה שֵׁנִי. הָא חָזַר וְעֵירְבָן, רִאשׁוֹן הָוֵי. מִמַּאי מְדַקְדַּקְתְּנִי סֵיפָא, נָפַל זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ עַל כְּבָר שֶׁל תְּרוּמָה, פְּסָלוּהָ. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת, עֲשָׂאוּהָ שְׁנִיָּה. וְרַב הַמְנוּנָא, הָתָם אִיכָּא שִׁעוּרָא, הָכָא לֵיכָּא שִׁעוּרָא. אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ, דְּתָנַן הָאוֹכֶל שְׁנֵטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה וְשֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא בַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם. מַאי לָאו, אַף עַל גַּב דַּהֲדַר מַלְּייהּ. דִּלְמָא, דְּלֹא הֲדַר מַלְּייהּ. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר, חֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, פִּיגּוּל, אֵין חֲצִי זַיִת מוֹעִיל בִּמְקוֹם כַּזַּיִת. כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר, חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, וַחֲצִי זַיִת חוּץ לִמְקוֹמוֹ, תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, פִּיגּוּל, אֵין חֲצִי זַיִת מוֹעִיל בִּמְקוֹם כַּזַּיִת. רַב אַשֵׁי מַתְנֵי הָכִי, חֲצִי זַיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְחֲצִי חוּץ לִמְקוֹמוֹ, תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, פִּיגּוּל, אֵין חֲצִי זַיִת מוֹעִיל בִּמְקוֹם כַּזַּיִת. אָמַר רַבִּי יַנַּאי, חִישֵׁב שֶׁיֹּאכְלוּהוּ כְּלָבִים לָמָחָר, פִּיגּוּל, דִּכְתִיב ׳וְאֶת אֵיבֶל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בְּחֵלֶק יִזְרְעֶאל׳. מַתְקִיף לָהּ רַבִּי אַמִּי, אֶלָּא מֵעַתָּה חִישֵׁב שֶׁתֹּאכְלֶהוּ אֵשׁ לְמָחָר, דִּכְתִיב ׳תֹּאכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נוּפָח׳, הָכִי נַמִּי דְּפִיגּוּל. וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי, וְהָתְנַן, לָאֳכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר חֲצִי כַּזַּיִת בָּשָׂר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין. אִי דְּאַפְקֵהּ בִּלְשׁוֹן אֲכִילָה, הָכִי נַמִּי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּאַפְקֵהּ בִּלְשׁוֹן הַקְטָרָה, דִּלְשׁוֹן אֲכִילָה לְחוּד וּלְשׁוֹן הַקְטָרָה לְחוּד. בָּעֵי רַב אַשֵׁי, חִישֵׁב לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בְּשָׁנֵי בְּנֵי אָדָם, מַהוּ. בְּתַר מַחֲשָׁבָה אָזְלִינַן, דְּאִיכָּא שִׁעוּרָא. אוֹ בָּתַר אוֹכְלִין אָזְלִינַן, וְלֵיכָּא שִׁעוּרָא. אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע, לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין.

תוספות

ויקץ כישן הפיגול. לא שייך הכא מצא מין את מינו וניעור: **עירוב** מחשבות הוי. שאין הפסול מניח הפיגול ליפרד מעליו: **הא** חזר ועירבן ראשון הוי. תימה מה ענין זה אצל זה דגבי קרבן כשאמר חצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו הרי כבר נפסל הקרבן ואינו חוזר ונעשה פיגול אבל חצי ביצה ראשון וחצי ביצה שני שנתערבו דנעשה שני אין הטעם לפי שנתבטל חצי ביצה הראשון אלא משום דאין לו כח לטמאות בפני עצמו הלכך כשיצטרף עמו חצי ביצה ראשון למה לא יהא ראשון:

נפלו שניהם כאחד עשאוה שניה. למ"ד יש נוגע חוזר ונוגע:

התם איכא שיעורא. פי' בקונט' מעיקרא שיעור שלם הוה ונחלק הלכך כשחזר וערבו שמו חזר עליו אבל הכא מעיקרא חצי זית פיגול וחצי זית פסול לא נקרא שם פיגול עליו כי אם שם פסול הלכך כי הדר אתי חצי זית דזמן לא פקע שם פסול למיחל שם פיגול ולפירוש זה הוה ליה למימר התם הוה ביה שיעורא הכא לא הוה ביה שיעורא ומפרש ר"ת איכא שיעורא שיש מן השני כשיעור לפיכך מניח לו לראשון להפרד מעליו והלך לו להתחבר אצל ראשון אחר הכא ליכא שיעורא מן הפסול ואין מניח לו לפיגול להפרד מעליו: **אמר** רב המנונא מנא אמינא לה דתנן האוכל שנטמא באב הטומאה. שהיה בו כביצה ושנטמא בולד הטומאה שהיה בו כמו כן כביצה מצטרפין זה עם זה אם יש חצי ביצה מן הראשון וחצי ביצה מן השני מצטרפין לטמא בקל שבשניהם מאי לאו אע"ג דהדר מלייה שלקח מן הראשון ושם עליו אלמא כיון דליכא שיעורא מן השני אין מניח לו לראשון להפרד מעליו לילך לו אצל ראשון חבירו ומשני דלמא דלא הדר מלייה ואין לדמות זה לטומאה שבטלה חזרה וניעורה דהכא לא בטלה והכא טעמא משום דאין להפרד ממנו ולפי' רבינו תם שפירשתי לא צריכא למה שפירש בקונטרס דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא והארכתי בפרק המצניע [שבת דף צא. ד"ה אי לעניין]:

חישב שיאכלוהו כלבים למחר פיגול. בסוף כל הפסולין (לקמן דף לו.) אמרינן דחישב שיאכלוהו טמאים לא הוי פיגול וצריך לפרש טעם אמאי גרע מאכילת כלבים: **ואת** איזבל יאכלו הכלבים. הא פשיטא ליה דשייכא ליה גבי בהמה בדבר הראוי לה כדכתיב תהיה כל תבואתך לאכול אלא מאכילת בשר מייתי ראיה:

דכתיב תאכלהו אש לא נופח. תימה דלא מייתי קרא דאם האכל יאכל דבשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח (לעיל יג.) וכתיב (ויקרא ו) אשר תאכל האש את העולה וי"ל דאש דגבוה פשיטא ליה דשמה אכילה ובכל מקום אין אכילה והקטרה מצטרפין אבל השתא דאמרת דכל אכילת אש שמה אכילה קשיא ליה אמאי אין מצטרפין: **שאין** אכילה והקטרה מצטרפין. מרישא הוה מצינא למידק דקתני להקטיר דבר שדרכו להקטיר הא דבר שאין דרכו להקטיר לא אלמא אכילת אש לא שמה אכילה:

הא

תוספות

הא לאבול ולאבול דומיא דלאבול ולהקטיר מצטרף. וא"ת דלמא לעולם לא יצטרף ואתא למידק דלאבול ולאבול בחד גברא מצטרף ואפי' ביתר מכדי אכילת פרס וכן בתר הכי דדייק אביי דלאבול ולאבול ביתר מכדי אכילת פרס מצטרף מדקתני לאבול ולהקטיר דלמא אתא למידק דלאבול ולאבול בשני בנ"א מצטרף ויש לומר דדייק מדתלי טעמא שאין הקטרה ואכילה מצטרפין משום דהאי אכילה והאי הקטרה הא אי חשיבא הקטרה באכילה הוה מצטרף (אי חשיבא הקטרה) אע"ג דהוי כעין שני בני אדם וביתר מכדי אכילת פרס: **ביתר** מכדי אכילת פרס מהו. וא"ת לוכח מדתנן חצי זית בחוץ חצי זית למחר פסול וי"ל דדלמא בלהקטיר אע"ג דרישא קתני לאבול כזית בחוץ כזית למחר שמא בבא דחצי זית מיירי בלהקטיר דווקא: **ומאי** קמ"ל אי לאבול ולאבול שדרכן לאבול כו'. תימה טובא קמ"ל כדדייק אביי גופיה לעיל לאבול ולאבול בשני בני אדם וביתר מכדי אכילת פרס:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כל הפסולין ששחטו:

שהשחיטה כשרה בנשים. בגמרא מוכח דנשים שוחטות אפי' לכתחילה הא דתנן ששחטו דיעבד משום דבעי למיתני טמאים דלכתחילה לא ולא קאמר משום דבעי למיתני נשים דקתני ברישא מיכן תשובה למה שכתבו בהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה ועוד כתוב בהן שחט ולא בירך וערום ששחט שחיטה פסולה ונראה שהם חומרות בעלמא שהיה אומר אותו החכם שכתב הלכות ארץ ישראל:

ובטמאים מפרש בגמרא דלכתחילה אין שוחטין שמא יגעו בבשר ואע"ג דדם קדשים אינו מכשיר חיבת הקודש מכשרת או כשהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה כדאמר בפ"ק דפסחים (דף כ.) וא"ת תיפוק ליה דלמא אתיא לאימשוכי בפנים ואפי' טהור גמור לבן זומא דאמר (יומא ל.) הנבנט למקדש טען טבילה אין יכול לשחוט בסכין ארוכה דלמא אתי לאמשוכי כדאמר בפ' אמר להם הממונה (שם דף לא.) וי"ל דבטהור שייך למיגזר טפי דלמא אתי לאימשוכי אבל טמא מיזהר זהיר ומידכר ומשום הכי לא נקט נמי שמא יכניס ידו לפנים אע"ג דאיכא איסורא למאן דאמר (לקמן לב:) ביאה במקצת שמה ביאה ומיהו איכא למימר דנקט טעמא דהוי לכולי עלמא והקשה ה"ר אפרים והיאך במוקדשין שוחט דאע"ג דמוקי לה בגמ' בסכין ארוכה איך יתכן שיהא כל כך ארוכה מהר הבית עד עזרת ישראל כדתנן במסכת כלים (פ"א מ"ח) החיל מקודש מהר הבית שאין עובדי כוכבים וטמאי מתים נבנסין לשם עזרת נשים מקודשת הימנה שאין טבול יום נבנס לשם ואפי' אי האי סוגיא בטמא שרץ ומותר ליכנס בחיל מ"מ עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה והיאך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך וי"ל דהיכא דנטמא בעזרת נשים לא החמירו

הָא, לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל, דּוֹמְיָא דְּלֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, וְהֵיכִי דָּמֵי, בְּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, מִצְטָרֵף, שְׁמַע מִינָּה. בָּעֵי רָבָא, חִישֵׁב לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בְּיָתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרָס, מַהוּ. לַאֲכִילַת גְּבוֹהַּ מְדַמְּינַן לֵיהּ, אוֹ לַאֲכִילַת הֶדְיוֹט מְדַמְּינַן לֵיהּ. אָמַר אַבָּיֵי, הָא שְׁמַע, לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מצטרפים. טַעֲמָא דְּלֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, הָא לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל מִצְטָרֵף, וְהָא הַקְטָרָה בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרָס הוּא, דִּלְמָא בְּהֵיפֵךְ גָּדוֹל: לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר: טַעֲמָא דְּלֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, הָא לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, מִצְטָרֵף. הָא קָתָנֵי רֵישָׁא, לֶאֱכוֹל אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, (מצטרף), אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אִין, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ, לֹא. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הָא מַנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר מְחַשְּׁבִין מֵאֲכִילַת אָדָם לַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ, וּמֵאֲכִילַת מִזְבֵּחַ לַאֲכִילַת אָדָם, דִּתְנַן, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. אַבָּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא, רַבָּנָן. וְלֹא תֵּימָא, הָא לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אֶלָּא אֵימָא, הָא לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, אִי דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל קָא מַשְׁמַע לָן, מֵרֵישָׁא שְׁמַע מִינָּהּ. כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר, פָּסוּל. (הָא כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר [וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר] פִּגּוּל. אֶלָּא) אִי לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, מְהוּקְיָא דְּרֵישָׁא שְׁמַע מִינָּה. לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אִין. שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לֹא. הַשְׁתָּא, וּמַה לֶאֱכוֹל וְלֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לֹא מִצְטָרֵף. לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, מִיבָּעְיָא. לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הָתָם הוּא דְּלָאו כִּי אוֹרְחֵיהּ קָא מְחַשֵּׁב, אֲבָל הָכָא דְּכִי אוֹרְחֵיהּ וּכְהַאי כִּי אוֹרְחֵיהּ, אֵימָא לִיצְטָרֵף, קָא מַשְׁמַע לָן:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשָּׁחֲטוּ שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה, שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בַּזָּרִים וּבַנָּשִׁים, וּבְעֲבָדִים וּבְטֻמְאִים, וְאֲפִילּוּ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ טְמֵאִים נוֹגְעִין בַּבָּשָׂר, לְפִיכָךְ הֵן פּוֹסְלִין בְּמַחֲשָׁבָה.

וכולן

הא לאבול ולאבול. לשנים דומיא דלאבול ולהקטיר שאין זית שלם לאוכל אחד מצטרף: **ביתר מכדי אכילת פרס.** לשהות בין תחילת אכילתו לסופה יותר מכדי אכילת פרס דאילו גבי כל איסורים שבתורה קיימא לן דלא הויא אכילה הבא מאי: **לאכילת גבוה מדמינן לה.** דהא איתקוש לענין מחשבה אכילת גבוה ואכילת אדם בהדי הדדי ואכילת גבוה אף ביותר מכדי אכילת פרס היא פעמים שאינו ממהר לשרוף: ה"ג **לאכול ולאבול דומיא דלהקטיר מצטרף.** והיכי דמי יותר מכדי אכילת פרס לאכול חצי זית ולחזור ולאכול חצי זית ובין זה לזה יותר מכדי אכילת פרס דומיא דהקטרה מצטרף: **דלמא.** האי להקטיר דקתני בהיסק גדול קאמר ודכוותה דוקא לאבול ולאבול דמצטרף: ה"ג **מתני' לאכול כחצי זית כו' טעמא דלאכול ולהקטיר כו'** דבר שאין דרכו לאכול כי האי להקטיר דמתני' דקמיירי (הא) באימורים: **הא קתני רישא זה הכלל כל השוחט והמקבל לאכול דבר שדרכו לאכול כו'.** אלמא מאכילת מזבח לאדם לאו מחשבה היא: **הא מני חד סיפא.** דאיצטריך למיתני אין אכילה והקטרה מצטרפין רבי אליעזר היא: **לאכול דבר שאין דרכו לאכול.** [דהיינו] אימורין וחישב עליו חוץ למקומו או חוץ לזמנו: **אלא אימא הא לאכול ולאכול דבר שדרכו לאכול.** הכי דוק מיניה אכילה והקטרה אין מצטרפין לפגל הא לאכול ולאכול דבר שדרכו לאכול מצטרף ואע"ג דחשיב לחצאין: **ומאי** קמ"ל. הך סיפא אי לאו למידק מיניה הא לאכול ולאכול דבר שאין דרכו לאכול דומיא דלהקטיר מאי קמשמע לן למה לי למתני אי לאכול ולאכול דבר שדרכו לאכול קא משמע לן כדקאמרת דמחשבת חצאין מצטרפת מרישא שמעת מינה: **ואי לאכול ולהקטיר.** כלומר ואי היא גופה קא אתא לאשמועינן דאין אכילה והקטרה מצטרפת ולאו לדיוקא דילה אתאי: **מדיוקא דרישא שמע מינה.** דקתני לאכול דבר שדרכו לאכול הויא מחשבה אבל לאכול דבר שאין דרכו לאכול לא הוי מחשבה ש"מ דאם חישב לאכול חצי זית בשר וחצי זית אימורים לא מצטרפי וכל שכן לאכול חצי זית בשר ולהקטיר חצי זית אימורין דלא מצטרפי: **השתא ומה לאכול ולאכול לא מצטרפי.** בשר ואימורים לאכול ולהקטיר מיבעיא: **התם.** כי חישב לאכול אימורים הוא דלא מצטרף בהדי אכילת בשר משום דלאו כי אורחיה קמחשב אבל לאכול בשר ולהקטיר אימורין דבהאי כי אורחיה קמחשב כו' קמ"ל:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. כדיליף בגמ': **ובטמאים.** בטמא שרץ קאמר שאינו מטמא כלי דלאו אב הטומאה הוא או בטמא מת וכגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה אבל בסכין לא שהוא מטמא את הסכין ומטמא את הבשר וכגון דעביד סכין אריכא ושחיט: **לפיכך הן פוסלין.** את הקרבן במחשבה אם שחטוהו במחשבה הואיל וראויין לעבודה זו מחשבתן מחשבה:

וכולן

הָא אִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזִית וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזִית דּוּמְיָא דְּלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזִית וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזִית, וְחֵיכֵי דָּמֵי, מִדְּבוּר בְּאֲכִילַת שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, מְצַטְרֵף לִשְׁיעוּר שְׁלָם. שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁאִם חִישֵׁב שְׁשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם יֹאכְלוּ כָּל אֶחָד חִצֵּי כְּזִית, הֲרֵי זֶה פִּיגּוּל.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה נִידּוֹן נוֹסָף: בְּעֵי רָבָא, חִישֵׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת חוּץ לִזְמַנּוֹ אוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ שִׁיעוּר זְמַן שֶׁהוּא יָתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, שֶׁלְּגַבֵּי כָּל אִיסּוּרֵי הַתּוֹרָה אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת אֲכִילָה, כָּאן מַהוּ, לַאֲכִילַת גָּבוֹהַּ מְדַמְּינַן לֵיהּ – הַאִם מְדַמִּים אֲכִילַת פִּיגּוּל לַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ שֶׁחִישֵׁב לְהַקְטִיר אֶת הָאֵימוּרִין חוּץ לִזְמַנּוֹ, שֶׁהִיא מִפְגֶּלֶת אַף כְּשֶׁחִישֵׁב שֶׁכְּזַיִת יִשְׁרַף בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, אוֹ לַאֲכִילַת חֲרִיטַת מְדַמְּינַן לֵיהּ, שֶׁבְּפָחוֹת מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס אֵין זוֹ אֲכִילָה.

אַבָּיֵי פּוֹשֵׁט אֶת הַסָּפֵק: אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע, שָׁנִינוּ לְעֵיל (בט:), לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מְצַטְרְפִין, וְיֵשׁ לְדַיֵּיק דְּמַעֲמָא מִשּׁוּם דְּחִישֵׁב לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר, הָא אִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בְּאוֹפֶן הַדּוֹמֶה לְ'לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר', הָא מְצַטְרֵף, וְהָא הַקְטָרָה בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס הִוא, וְאִם כֵּן 'לֶאֱכוֹל וּלְאֱכוֹל' הַדּוֹמֶה לְ'לֶאֱכוֹל וּלְהַקְטִיר' הַיְינוּ שֶׁאוֹכֵל אֶת הַכְּזַיִת בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, וּמוֹכַח שֶׁגַּם זֶה מַחְשֶׁבֶת פִּיגּוּל הִיא.

הַגְּמָרָא דּוֹחֶה אֶת הָרְאָיָה: דִּלְמָא הַהַקְטָרָה הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁנָה הִיא בְּחֵיפֵק גָּדוֹל – כְּשֶׁיֵּשׁ אֵשׁ גְּדוֹלָה בַּמִּזְבֵּחַ, וּמַה שֶּׁזָּרַק לְשֵׁם נִשְׂרָף מֵהַר, וְאִבָּן אִם חִישֵׁב בִּדּוֹמֶה לָזֶה לֶאֱכוֹל וּלְאֱכוֹל, שֶׁיֹּאכַל מֵהַר, הֲרֵי זוֹ מַחְשֶׁבֶת פִּיגּוּל, אֲבָל אֵין לְהוֹכִיחַ מִכָּאן שֶׁאַף בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס נֶחְשֶׁב פִּיגּוּל.

שָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת אֵימוּרִים, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מְצַטְרְפִים.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בִּדְבְרֵי הַמִּשְׁנָה. מִדְּייֵק הַגְּמָרָא: טַעֲמָא שֶׁבְּמַחֲשֶׁבֶת זוֹ הַקִּרְבָּן כָּשֵׁר מִשּׁוּם דְּחִישֵׁב לֶאֱכוֹל [בָּשָׂר] וּלְהַקְטִיר [אֵימוּרִין], וַאֲכִילָה וְהַקְטָרָה הֵם שְׁנֵי דְּבָרִים שׁוֹנִים וְאֵינָם מְצַטְרְפִים, הָא אִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִין וְהַיְינוּ לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, מְצַטְרֵף, וְקַשְׁיָא, הָא קָתָנֵי רֵישָׁא, שִׁפְסוּל מַחֲשֶׁבֶת כְּשֶׁחִישֵׁב לֶאֱכוֹל אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וְהַיְינוּ לֶאֱכוֹל בְּשַׂר לְאַחַר זְמַן (מִצְטָרֵף), וּמִשְׁמַע שֶׁאֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אִין, אֲבָל חִישֵׁב לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל [וְהַיְינוּ אֵימוּרִין], לָא – אֵין זֹאת מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל. וְהֲרֵי זֶה סוֹתֵר לְמַה שֶּׁדִּייְקְנוּ מֵהַסִּיפָא.

מִתַּרְצִי רַבִּי יִרְמְיָה: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הָא מַנִּי – סִיפָא זוֹ דִּבְרֵי מִי הִיא, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר מַחְשָׁבִין מֵאֲכִילַת אָדָם לַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ וּמֵאֲכִילַת מִזְבֵּחַ לַאֲכִילַת אָדָם, כְּלוֹמַר שֶׁגַּם זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת שְׁפוּסְלֶת. דְּתַנְיָא בְּמִשְׁנַת לְקִמָּן (לה:), הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזָּבַח עַל מְנָת לֶאֱכוֹל לְאַחַר זְמַנּוֹ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל [אֵימוּרִין], וְכֵן הַשּׁוֹחֵט עַל מְנָת לְהַקְטִיר לְאַחַר זְמַנּוֹ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר [בְּשָׂר], כָּשֵׁר, שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּלָה אֶלָּא כְּשֶׁחִישֵׁב בְּדָבָר הָרָאוּי, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, כִּי אִפְּלוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי הַמַּחֲשֶׁבֶת פְּסוּלָה. וְהַסִּיפָא שֶׁל מִשְׁנָתֵנוּ נֶאֱמְרָה כְּשִׁיטָתוֹ [אֲבָל הָרִאשָׁא נֶאֱמְרָה כְּדַעַת חֲכָמִים].

אַבָּיֵי מִתַּרֵּץ בְּאוֹפֶן אַחֵר: אַבָּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא שֶׁגַּם הַסִּיפָא שֶׁל מִשְׁנָתֵנוּ רַבָּנָן הִיא, שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּלָה אֶלָּא בְּדָבָר הָרָאוּי, וְלֹא תֵּימָא – וְלֹא תְּדַיֵּיק מִלְּשׁוֹן הַסִּיפָא כְּמוֹ שֶׁדִּייַקְתָּ לְעֵיל, שֶׁדַּווְקָא לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִין כָּשֵׁר, הָא לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל [אֵימוּרִין] פְּסוּל, אֶלָּא אֵימָא שֶׁדַּווְקָא לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִין כָּשֵׁר, הָא לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל [וְהַיְינוּ בָּשָׂר], אַף עַל פִּי שֶׁחִישֵׁב לְחַצָּאִין, פָּסוּל.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּבְרֵי אַבָּיֵי: אִם לֹא הַתְכַּוֵּון הַתַּנָּא שֶׁנְּדַייֵק אֶלָּא זֹאת בִּלְבַד, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן בִּדְבְרֵי הַסִּיפָא, אִי דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל קָא מַשְׁמַע לָן, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַרְתָּ, שֶׁאִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי זַיִת וְעוֹד חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי זַיִת, מִצְטָרְפִים, הֲרֵי כָּאן מֵרִישָׁא שְׁמַע מִינָּהּ וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, פְּסוּל, וּמִשְׁמַע הָא אִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר וְעוֹד [כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר] הֲרֵי זֶה פִּיגּוּל, וּמְבוֹאָר שֶׁאִם חִישֵׁב לְחַצָּאִים מִצְטָרֵף. (אֲלָא) וְאִי נִצְרָךְ לְגוּפוֹ, שֶׁלֶּאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִים, כָּשֵׁר, הַלֹּא מֵהוּקָּא דְּרֵישָׁא שְׁמַע מִינָּהּ – כָּאן שָׁמַעְנוּ זֹאת מִתּוֹךְ הַדִּיּוּק שֶׁיֵּשׁ לְדַייֵק מֵהֲרֵישָׁא, שֶׁשִּׁנְּינוּ שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּלָה אֶלָּא כְּשֶׁחִישֵׁב לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וּמִשְׁמַע לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, אִין – כֵּן, אֲבָל לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לָא – אֵין הַמַּחֲשֶׁבֶת פְּסוּלָה, וְלִמְּדָנוּ מִכָּךְ שֶׁאִם חִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי זַיִת בָּשָׂר וְחִצֵּי זַיִת אֵימוּרִים אֵינָם מִצְטָרְפִים [שֶׁהֲרֵי מַחֲשֶׁבֶת אֲכִילַת אֵימוּרִים אֵינָהּ מַחֲשֶׁבֶת כְּלוּם], וְאִם כֵּן מַשְׁתָּא וּמַה לֶּאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וְלֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל [אֵימוּרִים] לֹא מְצַטְרֵף, לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִים מֵיבָּעֵי – וְכִי צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינָם מִצְטָרְפִים, הֲרֵי בְּזֶה הַשִּׁנּוּי עוֹד יוֹתֵר גָּדוֹל מֵאֲשֶׁר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וּלְאֱכוֹל אֵימוּרִים. נִמְצָא אִם כֵּן שֶׁמָּה שֶׁשִּׁנִּינוּ שֶׁאֲכִילָה וְהַקְטָרָה אֵינָם מִצְטָרְפִים, נִשְׁנֶה שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ.

מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הָאוֹפֶן הַזֶּה גּוֹפוֹ, שֶׁחִישֵׁב לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִים אִיצְטְרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ שֶׁאֵין בְּכָךְ צִירוּף, וְאֵין לִלְמוֹד דִּין זֶה מִמַּה שֶּׁהַמַּחְשֵׁב לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְאֵימוּרִים אֵין מִצְטָרְפִים, מִשּׁוּם דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הָתָם בְּמַחְשֵׁב לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְאֵימוּרִים הוּא שֶׁאֵין מִצְטָרְפִים מִשּׁוּם דְּלָאו כִּי אוֹרְחֵיהּ קָא מַחֲשֵׁב – שֶׁמַּחֲשֵׁב שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ [שֶׁהֲרֵי עַל חִצֵּי כְּזַיִת הָאֵימוּרִים מַחֲשֵׁב לֶאֱכוֹלָם], וְלָכֵן אֵין זוֹ מַחֲשֶׁבֶת כְּלוּם וְאֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת עִם מַחֲשֶׁבֶת אֲכִילַת חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר, אֲבָל הָכָא [לֶאֱכוֹל חִצֵּי כְּזַיִת בָּשָׂר וּלְהַקְטִיר חִצֵּי כְּזַיִת אֵימוּרִים] דְּכִהֲאי כִּי אוֹרְחֵיהּ וּכְהַאי כִּי אוֹרְחֵיהּ – שֶׁזֹּה [בְּבָשָׂר] הוּא מַחֲשֵׁב כְּדַרְכּוֹ [וְהַיְינוּ לֶאֱכוֹלוֹ] וְכֵן זֶה [בְּאֵימוּרִים] מַחֲשֵׁב כְּדַרְכּוֹ [לְהַקְטִירָם], אֵימָא לִיצְטָרֵף – אֲמוֹר שֶׁיִּצְטָרְפוּ, קָא מַשְׁמַע לָן שֶׁאֵינָם מִצְטָרְפִים.

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

פרק שלישי - כל הפסולין

משנה

הַמִּשְׁנָה לְעֵיל (טו:) מוֹנָה אֶת הַפְּסוּלִים לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ. 'עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ' כּוֹלֶלֶת אַרְבַּע עֲבוֹדוֹת. א. הַשְׁחִיטָה. ב. קַבָּלַת הַדָּם. ג. הוֹלָכַת הַדָּם. ד. זְרִיקַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ. וּמִשְׁנָתֵנוּ מְבָאֶרֶת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַשְׁחִיטָה הִיא חֵלֶק מֵעֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, מִכָּל מָקוֹם פְּסוּלִים אֵלּוּ כְּשֵׁרִים לְשְׁחִיטַת הַקָּרְבָּנוֹת, וְנִפְסְלוּ רַק לַעֲבוֹדוֹת שֶׁמְּקַבֶּלֶת הַדָּם וְאֵילַךְ.

כָּל הַפְּסוּלִין לַעֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁשְּׁחָטוּ אֶת הַזֶּבַח, שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה, לְפִי שֶׁהַשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה אַף בָּזָרִים – שְׁאֵינָם כֹּהֲנִים, וּבַנָּשִׁים, וּבָעֲבָדִים כְּנַעֲנִיִּים, וּבַטְּמֵאִים, וַאֲפִילּוּ בְּקִרְבְּנוֹת שֶׁהֵם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מוּתָּרִים הַפְּסוּלִים לְשְׁחוֹט, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַטְּמֵאִים מְשׁוּחָטִים אֶת הַזֶּבַח נוֹגְעִין בַּבָּשָׂר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּהוּ וִיפַסְּלוּהוּ.

דִּין נוֹסָף: לְפִיכָךְ – כֵּיוָן שֶׁפְּסוּלִים אֵלּוּ שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁחִיטָתָם כְּשֵׁרָה, הֵן פּוֹסְלִין בְּמַחֲשָׁבָה – אִם הֵם שָׁחֲטוּ אֶת הַקָּרְבָּן וְחָשְׁבוּ מַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל, הֲרֵי הֵם פְּסוּלִים אוֹתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם רְאוּיִים לַעֲבוֹדָה זוֹ מַחֲשֶׁבְתָּם מוֹעִילָה לְפַסֵּל אֶת הַקָּרְבָּן.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

יב וּמִכָּל מָקוֹם אֵין פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת מוֹעִיל אֶלָּא לְעָנְיָן אִיסּוּר מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲבָל לֹא לְעָנְיָן הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא לְעָנְיָן הַכְנָסָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד[44-45] אֶלָּא בֵּיצַד יַעֲשֶׂה כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ עִם כִּיסוֹ אִם יַכְנִיסֶנּוּ כְּדַרְכּוֹ נִמְצָא מַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אֶלָּא מִיָּד שֶׁיַּגִּיעַ לְפֶתַח בֵּיתוֹ קוֹדֶם שֶׁיַּעֲמוֹד שָׁם[lז] יְזָרְקֶנּוּ לְבֵיתוֹ כְּלַאֲחַר יָד דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ זְרִיקָה כְּגוֹן מִכְּתֵפָיו וּלְאַחֲרָיו וְאֵין כְּזְרִיקָה זוֹ אִיסּוּר מִן הַתּוֹרָה וְאַף אִם הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְהִתִּירוּ לוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהַכְנִיסוֹ כְּדַרְכּוֹ:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף יב

הלכתא רבתא

לו] קודם שיעמוד שם - היינו שישנם ב' פרטים בזריקה כלאחר יד: **א.** שיזרוק באמצע הילוכו ולא בשעה שעומד. **ב.** שיזרקנו מכתפיו ולאחריו[46].

ציונים והוסופות

44) לגבי איסור מוקצה: ראה להלן סי"ט, ובקו"א סי' שא ס"ק י שאם הכיס תלוי עליו - אין כאן איסור מוקצה כלל, ואם הכיס בידו, אזי נזקקים אנו להא דהתירו איסור של דבריהם כדי שלא יעבור איסור חמור שכבר נתבאר בסעיפים קודמים שהתירו איסור מוקצה.

45) עד"ז **בסי' שמט ס"ה** לגבי היתר טלטול כשנותן לחברו וחברו לחברו: ומכל מקום אין היתר זה שנותנו לחבירו וחבירו לחבירו מועיל אלא לענין טלטול חוץ לד' אמות בכרמלית או ברשות הרבים אבל לא לענין טלטול מרשות היחיד לרשות הרבים או לכרמלית.

46) וא"א לפרש שהטעם שלא יעמוד הוא כדי שלא יהיה עקירה, דהרי עושה עקירה כל ד' אמות. וכן ברבינו חננאל שבת קנג, ב פירש ב' פרטים בזריקה כלאחר יד: ופירוש' דזריק לה כלאחר יד לאו שמכניסה ומפרקה אלא מהלך בריצה וכשמגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה וזה פי' דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכניס חבילות (ראה באנצ' תלמודית כרך יב ערך זורק הערה 11 שחילקו בין הדברים, ומהר"ח משמע כדלעיל). ובס' חקרי הלכות ח"ד ע' 72 פירש הטעם שזורק בלא הנחה כדי למנוע לפחות איסור אחד מדרבנן שהוא עקירה והנחה אפילו בתוך ד"א, ומפשט הלשון לא נראה כן שהרי לא כתב 'קודם שתיעשה הנחה' כפי שכתב להלן סי"ג.

שולחן ערוך – הלכות ברכת המזון

ו אם טעה המזמן בעשרה והעונים ולא הזכירו את השם בברכת הזימון אינם יכולים לחזור ולזמן בשם כיון שכבר יצאו ידי חובת זימון אלא שבטלו מצות הזכרת השם ומעוות שלא יוכל לתקן הוא אבל אם עדיין לא ענו אחריו כיון שלא נתקיימה עדיין מצות זימון יחזור המברך ויזמן בשם ואחר כך יענו אחריו:

ז בזוהר הזהירו לומר בפיו קודם ברכת המזון תן לנו הכוס ונברך או באו ונברך לפי שכל דבר שבקדושה צריך הזמנה בפה עובר לעשייתו כדי להמשיך הקדושה ולהעביר מה שכנגדה ומזה נוהגים לומר בלשון אשכנז (רבותי מי"ר וועלי"ן בענטשי"ן) והם עונין יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם:

חלק א סימן קצב, ברכת זימון בשלשה או בעשרה סעיפים ו'ז

א שנים שאכלו כאחת אם נקבעו בקביעות המועלת לצרף לזימון בשלשה אע"פ ששנים אין ראוים לזימון ולכן צריך כל אחד לברך לעצמו לכתחלה מכל מקום אם אחד יודע לברך והשני אינו יודע מברך היודע ומוציא מי שאינו יודע. וצריך לכוין מלה במלה לכל מה שיאמר המברך והמברך צריך לכוין להוציאו ידי חובתו.

ואם צריך שיהיה העם הארץ מבין בלשון הקודש נתבאר בסימן קפ"ה:

ב איזו היא קביעות המצטרפת לזימון כשהסיבו על המטות או שישבו בשולחן אחד או בלא שולחן במפה אחת בזמן הזה שאין לנו הסיבה או שקבעו [חסר]:

חלק א סימן קצג, אם מצטרפין לזימון אם לאו ובו ב' סעיפים

א שלשה שאכלו כאחת ושכחו ובירך כל אחד לעצמו בטל מהם הזימון ואין יכולים לחזור ולזמן שאין זימון למפרע וכן אם בירכו שנים מהם אין השלישי יכול לזמן עמהם אבל אם אחד מהם שכח ובירך לעצמו יכולים השנים האחרים לזמן עמו ויכול לענות ברוך שאכלנו אף על פי שלא אכל כלום אחר שבירך ברכת המזון מפני שכבר נצטרף עמהם באכילתו קודם שבירך ברכת המזון ואף על פי שכבר בירך אחר אכילתו אין בכך כלום להאומרים שאם שנים אכלו פת השלישי מצטרף עמהם לזימון אפילו לא אכל עמהם פת אלא ירק ולא נתחייב

בברכת המזון כלל כמ"ש בסימן קצ"ז.

ואף על פי שהאוכל ירק ומברך אחריו ברכה אחרונה שוב אינו מצטרף לזימון מפני שכבר נסתלק מהם מכל מקום כאן שאכל פת ונקבע עמהם לא נסתלק מהם בברכתו לעצמו לענין שלא יוכלו האחרים לזמן עמו.

ואפי' להאומרים שאין מצטרף לג' אלא א"כ אכל כזית פת ויש לחוש לדבריהם לכתחלה כמו שיתבאר שם מכל מקום כאן הרי כבר אכל פת עמהם ונצטרף עמהם לזימון אלא שמפני שכבר בירך לעצמו בטל הזימון ממנו מפני שאין זימון למפרע ולכן לא בטל אלא ממנו אבל לא מהאחרים שלא בירכו עדיין לפיכך הם יוצאים ידי זימון אבל הוא אינו יוצא.

ואם האחד לא בירך לעצמו אלא זימן עם שנים אחרים אינו מצטרף עם השנים שאכלו עמו ואין יכולים לזמן עמו:

ב שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים אותו ומודיעים לו שרוצים לזמן כדי שיכוין ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת זימון ויוצאים ידי חובתם וגם הוא יוצא ידי חובתו אע"פ שאינו בא ויושב עמהם אלא שעומד לפני הפתח רק שישמע עד סיום ברכת הזן כמ"ש בסי' קצ"ג.

במה דברים אמורים בשלשה אבל בעשרה כיון שצריכים להזכיר את השם אינן מצטרפין עד שיבא וישב עמהם שבפחות מעשרה שיושבים ביחד אין דרך ארץ להזכיר את השם:

ג שלשה שאכלו כאחת ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השניה ואחד השלישית מחוייבים בזימון וכל אחד יברך הברכה שיודע והשנים שומעים ויוצאים ידי חובתם והיודע ברכה ראשונה הוא מזמן ואומר נברך שאכלנו משלו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו אם הוא יודע והם אינם יודעים לענות.

ואם הוא אינו יודע אע"פ שאחד מהם יודע אין מזמנים כלל שאי אפשר להם לחלק ברכת הזימון וברכת הזן לשנים לפי שהעיקר כהאומרים שנברך אינה ברכה בפני עצמה כלל כמ"ש בסי' קצ"ג אלא מברכים בלא זימון וה"ה אם הם ב' ואחד מהם יודע ב' ברכות ואחד השלישית.

אבל אם כל המסובים אינם יודעים איזו ברכה משלש ברכות של תורה לא יברכו כלל מה שיודעים כי שלשתן מעכבות זו את זו אבל ברכה רביעית שהיא מדברי סופרים אע"פ שכולם אין יודעים אותה אינה מעכבת ג' ברכות של תורה.

ובג' ברכות הללו אם אחד יודע חצי הברכה ואחד חצי השניה אין ברכה אחת מתחלקת לשנים והיא מעכבת את שאר הברכות.

ויש אומרים שג' ברכות של ברכת המזון אין מעכבות זו את זו ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה:

חלק א סימן קצד, שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזימון ומה דינן ובו ג' סעיפים

תורה אור

תוכן הפרק: הטעם שלעתיד לבא תתעלה האשה להיות "עטרת בעלה"

[כדי להבין מה שיבואר לקמן בפרק זה יש להקדים, שהתוכן הפנימי ד"יחוד חתן וכלה" ישנו גם למעלה, במדות העליונות.

דהנה חתן וכלה (איש ואשה) הם בחינת "משפיע" ו"מקבל", שזהו מה שהקב"ה נק' איש (וחתן) וכנסת ישראל נמשלה לאשה וכלה.

ושתי בחינות אלו דמשפיע ומקבל ישנן במדות העליונות גופא, דשש מדות (מחסד עד יסוד) - הנק' בספרי הקבלה בשם "זעיר אנפין"- הן בחינת "זכר" (איש, חתן - משפיע); ומדת המלכות היא בחינת נקבה (אשה, כלה - מקבל).

דכל ענין של מדת המלכות הוא לקבל את האור מהמדות שלמעלה ממנה ולהמשיכו למטה [שלכן נמשלה מדת המלכות ללבנה שאין לה שום אור מצד עצמה, וכל אורה היא מקבלת רק מן השמש].

משל לדבר - מהדיבור שבאדם [דמלכות היא בחינת דיבור, כמ"ש "דבר מלך שלטון", וכדאיתא בתיקונים (בהקדמה - יח, א) "מלכות - פה"], שהדיבור אין בו "אור" (היינו תוכן) מצד עצמו, וכל ענייניו של דיבור הוא, לקבל דעיון שכלי מהמוח, או רגש מהלב, ולגלותו אל הזולת.

וזהו שהולך ומבאר:]

והנה ידוע דכעת בגלות המלכות מקבלת האור על ידי זעיר אנפין, שהוא מקבל בעצמו מאימא, וכמ"ש בעטרה שעטרה לו אמו, והוא משפיע אח"כ למלכות.

סדר זה, שהמלכות היא בבחינת "מקבל" מהספירות שלמעלה ממנה, הוא רק בזמן הגלות, שאז המלכות מקבלת את אורה מהמדות (הנקראות "זעיר אנפין"), שהן מקבלות מספירת הבינה (הנק' "אימא" - "אם הבנים").

- על דרך נפש האדם, שהמדות הן תולדות השכל, וכמו, כשאדם מבין שדבר מסויים יגרום לו הנאה ועונג, יתעורר באהבה ותשוקה בלב להשיג אותו דבר.

-

ועל זה נאמר "בעטרה שעטרה לו אמו", ד"אמו" קאי על הבינה (שהיא "אם הבנים" כנ"ל), שהיא

ממשיכה "אור" (עטרה) במדות, והמדות משפיעות אור זה במדת המלכות.

אבל לעתיד נאמר אשת חיל עטרת בעלה, שתהיה המלכות עטרת בעלה, זעיר אנפין, שתתעלה יותר למעלה הימנו.

המדות ("זעיר אנפין") נק' "בעלה" של מידת המלכות (הנק' "אשה", בחינת מקבל), להיות המלכות מקבלת מהן את אורה כנ"ל, אך לעתיד לבא תתעלה המלכות להיות "עטרת בעלה" (למעלה מ"בעלה", המדות).

כי נעוץ סופן בתחלתן כו'.

כלל גדול נאמר בספר יצירה, ד"נעוץ סופן בתחלתן", פירוש, דוקא במדרגה התחתונה ביותר (סופן) ישנו הגילוי הנעלה ביותר (תחילתן).

והוא ע"ד המאמר "סוף מעשה במחשבה תחלה", דתחילת מחשבתו ורצונו של אדם מתקיימת רק בסוף העשי'.

וכך למעלה, דמה שבא בסוף ותחתית כל המדריגות הוא הוא מה שעלה לפניו ית' במחשבה תחילה.

שלכן עולם הזה הגשמי, "שאין תחתון למטה ממנו", הוא הוא תכלית בריאת כל העולמות, וכן הוא למעלה בספירות עליונות, שהתכלית והמטרה של "האצלת" הספירות [היינו מה שהקב"ה צמצם את אורו האין־סופי וגילה עשרה כוחות מוגדרים הללו] הוא בשביל מידת המלכות, בחינת "מקבל".

כלומר: כל תכלית ענין ההשפעה וההמשכה של אלקות היא כדי שהאור יתקבל ויוקלט אצל המקבל.

[משום הכי אנו רואים שדוקא ע"י שהאור נקלט אצל מקבל הרי זה מעורר תוספת אור גם אצל המשפיע, כמאמר חז"ל "מתלמידי יותר מכולן", שדוקא על ידי התלמיד (בחינת מקבל) בא הרב אל עומק השכל;

וכך מצינו בענין הדיבור, דדוקא כשמלבישים סברא באותיות הדיבור, הנה לא זו בלבד שהענין נעשה יותר ברור אלא שזה מביא לידי תוספת גילוי עומק חדש בהבנת הענין].

ולעתיד לבא יתגלה כיצד המלכות היא היא תכלית הכל והיא "מושרשת" ב"תחלתן", "במחשבה תחילה".

וזהו שעל ידי האשה [מלכות, בחינת מקבל] יומשך אור חדש ("עטרה") גם במדות העליונות ("בעלה", בחינת משפיע).

וזהו הטעם למה שאמרו רז"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש.

"שרש נשמת הצדיקים הוא מבחינת המלכות, שתתעלה למעלה מעלה בחינת הכתר שנק' "תחילתן", ולכך יאמרו לפניהם קדוש".

ולכן עתה בזמן הזה נאמר משמח חתן וכלה, שהכלה, היא המלכות, מקבלת האור על ידי החתן, זעיר אנפין.

ולעתיד, אחרי שכבר תתעלה, אז נאמר משמח חתן עם הכלה, שעל ידי הכלה הוא משמח את החתן, מפני שאשת חיל היא עטרת בעלה כנ"ל.

לעתיד לבא תהי' הכלה למעלה מן החתן, שהוא יקבל תוספת אור ("עטרה") ממנה, ונמצא שהחתן יהי' טפל לכלה, וזהו "משמח חתן עם הכלה", שעיקר השמחה יהי' מן הכלה (בחינת מלכות, סופא דכל דרגין), ו"מן הכלה יבא אור שפע שמחה זאת על החתן.. נקבה תסובב גבר".

וזהו שאומרים מהרה ישמע בו' קול כלה כו',

כי עתה בגלות נאמר נאלמתי דומיה, שהיא בחינת שתיקה, וכאלם לא יפתח פיו כו'.

בזמן הגלות, שהמלכות היא רק בחינת "מקבל", אין לה "קול" (ד"קול היינו המשכה והתגלות, כמו קול גשמי שנמשך ונתגלה מהבל הלב לקנה"), וזהו שנאמר על זמן הגלות "נאלמתי דומי", שכנסת ישראל (בחינת מלכות) היא בבחינת שתיקה.

ולכך החתן הוא אומר הרי את מקודשת לי והכלה שותקת.

לכאורה, אם כי שתיקה כהודאה דמיא, מ"מ טוב יותר שהכלה תאמר בפירוש בדיבור שהיא מסכמת לקידושין, ומדוע היא שותקת? אלא ששתיקת הכלה מורה על כך שהיא בבחינת ביטול גמור, רק "מקבל".

אבל לעתיד, כשתתעלה מעלה מעלה, אז תהיה ג"כ משפעת, ונק' "קול כלה".

וכמו כן יובן ענין שמונה עשרה, צלותא בחשאי, הוא רק בזמן הזה, שהנוקבא [כנסת ישראל] **היא בחינת מקבל ולא משפיע.**

בזמן הזה תפילת שמונה עשרה צ"ל בחשאי, כי נשמות ישראל הן רק בבחינת "מקבל", ולפיכך התקשרותם לאלקות באה לידי ביטוי בשתיקה וביטול, "חשאי".

אבל לעתיד כשתתעלה להיות בבחינת משפיע כמו הדבר עצמו, אז יהיה שמונה עשרה בקול רם, ויהיה קול כלה. וד"ל:

לעתיד לבא כשכנסת ישראל (בחינת "נוקבא") תהי' ג"כ בבחינת משפיע, הרי גם עבודתם בתפלה תהי' בקול רם (המורה על המשכה וגילוי, כנ"ל).

ד"ה מהרה ישמע פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(טז) **והנה** בחינת ביטול והתכללות זו דנה"ט במקור חוצבה הוא רק בבחי' בפני שור שבמרכבה שהוא שרש נפשו' הבהמיות רק שנה"ב דאדם הוא בפני אדם שכלול בפני שור כו' ששרשו במל' דבריאה ויצי' כו' ונמצא כללות ההפרש בין מס"נ דאחד שהוא ביח"ע שבעצמות א"ס ומס"נ דואהבת הוא בהתכללות מקור חוצבם במל' שבבי"ע שנק' יח"ת דבשכמל"ו כידוע (ואע"פ שכל מס"נ הוא דוקא לה' לבדו שהוא מהו"ע ממש כמ"ש אליך ה' נפשי אשא אליך דוקא וכמ"ש אפי' נוטל כו' מ"מ הליכת הנפש היא אל מקור חוצבה במל' שבמרכב' דבי"ע כו' ומשם עולה ונכללת למעלה מעלה במהו"ע כו') (ור"ע שהיה מצטער על מס"נ בפ"מ בגוף משמע שלא נחה דעתו ממס"נ בנשמה בכח האלקי וא"כ שרשו יותר נעלה וכמ"ש בי' הרוגי מלוכה דגופי' שלהם אתמסרו כו' בהעלאו' מ"ן נצחי' וזהו שהיה מאריך באחד בשעת מס"נ הטבעית בגופו עד שיצא' נשמתו עם נה"ט באחד ממש כאחד וד"ל) והנה באמת יש להבין בב' מיני מס"נ הללו ביח"ע ויח"ת שנק' סובב וממלא בכלל מהו ההפרש ביניהן דלפי הנראה הרי ב' מדריגות הנ"ל הכל הוא רק בבחי' זיו ואור דעצמות א"ס ב"ה ולא במהו"ע ממש דהנה ידוע בפי' משובח ומפואר ע"ע שמו הגדול דפי' שמו הגדו' או שמיה רבא היינו בחי' מל' דא"ס שקודם הצמצום דקו"ח ופי' משובח ומפואר בעליות זו למעלה מזו עדי עד בנצחיות בלתי הפסק ושיעור למעלה מעלה וכמו וקדושים בכל יום יהללוך סלה וכמו שידוע דעצמיות א"ס ב"ה אין לו קץ למעלה מעלה כו' וראיה מג"ע ועוה"ב שיש בזה עליות עד אין שיעור עד נון אלף יובלות כו' וכמ"כ בבחי' ירידת אור וזיו זה דאא"ס מתפשט למטה מטה כו' עד ג"ע דעשיה שנהנין מזיו כו' וזהו הנקרא בחי' סובב וממלא בכלל דמה שמרומם לבדו בעילוי אחר עילוי בלתי שיעור נק' סובב ומקיף כללי ומה שממכ"ע בזיו אורו עד למטה מטה הכל הוא רק בחי' זיו הארה בעלמא ממהו"ע שהוא הנק' שמו הגדול שמשובח ומפואר למעלה מעלה עדי עד ומשובח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו למטה מטה עד נשמות דג"ע דעשיה ומלאכי' דעשיה עד שגם ע' שרים אומרים שירה כמ"ש הבו לה' משפחות עמים כו' וכמ"ש מי לא יראך מלך הגוים ונמצא ממל' דא"ס נמשך ב' מדריגות דסובב וממלא אבל מהו"ע ממש נק' יחיד שאין לו חיבור וערך מב' אלה המדריגות כי אין כל זה רק זיוו ואורו לבד וזהו יחיד לבדו ממש ואח"כ חי כל העולמים מלך מל' דא"ס שהוא שמו הגדול שכולל ב' מדריגות דסובב וממלא הנ"ל וד"ל שאינו רק כטיפה בים אוקיינוס כו':

שנר החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

יב) **ועתה** יובן ג"כ בענין התהוות הזמן ממנו ית' שהוא למעלה מן הזמן לגמרי ואפי' מן המשך הבלתי משוער כנ"ל כמ"ש הרמ"ע אלא הוא בבחי' הוה תמיד ע' תוי"ט באבות פ"ה, והתהוותו הוא ג"כ בבחי' כלל ופרט ע"ד התהוות הריבוי מן האחדות, שהתחלקות הזמן הוא רבוי חלקים גבוליים ע"ד רבוי הנמצאים בע"ג, ויש בחי' אור כללי שכולל כולם כא' וכמ"כ כולל כל חלקי הזמן כא' ממש וזהו בחי' צופה ומביט עד סוף כל הדורות בסקירה א', שסקירה א' כוללת כל הזמן דשית אלפי שני כאחד, ואח"כ נמשך מסקירה זו בהתחלקות לכמה בחי'

וכל בחי' כוללת זמן רב אך לא כל הזמן דשית אלפי שני ובבחי' אלו נאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול (תלים צ' ד'). שבחי' א' הנק' יום כוללת זמן אלף שנה בבת אחת, ואח"כ מתחלקים לחלקים שכל חלק גם הוא כולל זמן רב אך פחות מזה והוא ענין ראש השנה שבו ביום נמשך בחי' א' שכוללת כל הזמן דשס"ה ימי השנה בסקירה אחת, ואח"כ מתחלק לי"ב ר"ח שר"ח כולל הזמן דל' יום ואח"כ לימים ואח"כ לשעות הם צירופי הוי' ואד' שכללות הצירוף כולל כל הרגעים של השעה בסקירה א' ואח"כ מתחלק לרגעים והוא הזמן היותר אחרון, וביאור הענין איך יכול להיות הזמן נכלל הרבה בבת אחת, הוא ע"פ מה שהקדמנו למעלה שעצמותו ית' למעלה מן הזמן לגמרי אלא בבחי' הוה תמיד, והוית שרש הזמן הוא מחמת צמצום והתפשטות שהי' בהתחלת בריאת העולם כמש"ל פ"ו ונקרא זה מטי ולא מטי בכאריז"ל והנה בחי' הצמצום וההתפשטות הוא גורם שהיית זמן הרגע ולכן כל שיהי' התחלקות השפע לחלקים רבים וכל חלק הרי צריך להתמשך אחר שמסתלק חבירו שקדמו א"כ המשכת והסתלקות הא' נק' מטי ולא מטי התפשטות והסתלקות ורבוי ההתחלקות יהי' רבוי רגעים וכמשל הנשימה שבאדם שהיא בחי' המשכת החיות מן הלב בהסתלקות והתפשטות ומרבוי הנשימות יהי' זמן מה לפי שבהכרח כל א' קודמת או מתאחרת לחברתה, ונמצא אע"פ שאור א"ס ב"ה הוא למעלה מהזמן אבל בנמצאים הנמשכים ממנו יהי' בחי' קדימה ואיחור מחמת סדר המשכותם ולפי שנת"ל שמתחלה נמשך האור כללי הנ"ל שהוא בחי' א' לכן הי' רק בחי' צמצום והתפשטות א' ונק' סקירה אחת וז"ס צופה ומביט עד סוף כל הדורות בסקירה א' ואח"כ שנתחלק לששה בחי' הן ששה מדות שבפסוק לך ה' הגדולה וכו' (דה"א כ"ט י"א) וכל א' ע"כ נמשכת אחר זולתה יהי' ששה מיני מולמ"ט הנ"ל והן הנק' ששה ימים שכל א' כולל אלף שנה כנ"ל וזהו הנק' סדר הזמן כי באמת אינו זמן גמור כשלנו אלא שנק' סדר הזמן לפי שהמשכותיו בבחי' התחלקות תחלה חסד ואח"כ גבורה ואח"כ ת"ת וכו' רק מבחי' מל' בבי"ע יתהוה זמן גמור וז"ש מלך מלך וימלוך שהוא ענין עבר הוה ועתיד ומ"מ הוא ג"כ בבחי' כלל ופרט כי בבי"ע אין צריך להתחלק השפע לחלקים כ"כ כמו בעולם השפל שלנו ונמצא בחי' א' דבי"ע כולל חלקים רבוא רבבות דעולם השפל ולכן בסקירה א' יוכללו עשרה או ט"ו שנים, ומזה מובן המעשה דבעש"ט שצפה והשיג בר"ה מה שהי' אח"כ כידוע המעשה של גיסו ר' גרשון קוטעבר עם החכם באה"ק שכתב לו הבעש"ט כל המעשה טרם שהיתה בפועל והגם שלא היתה עלית נשמתו בכלל הקדום דא"ק הנ"ל אלא בהיכלות דיצירה מ"מ הרי גם שם יוכל להיות נכללים ט"ו שנים בסקירה א' כנ"ל, ולכן הנה בר"ה שנמשך בו חלק החיות על כל השנה שלכן נק' ראש כשם שהראש כולל חיות כל הגוף הנה כולל ג"כ כל הזמן בסקירה א' וכן עד"ז בר"ח לגבי כל החודש, וז"ס מארז"ל מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן פי' קודם ברה"ע השפל שאז נאצלו עולם הנקודים ששם הי' השבירה כמ"ש דין לא הניין לי' כו' אז הי' כבר סדר זמנים ולא זמן גמור אלא אצילות י"ס שמתחילה נמשך חסד ואח"כ גבורה ה"ז סדר הזמן, ולאח"כ בבי"ע נתהוה זמן גמור, ולהיות כי בעוה"ז צריך שפע עליונה להתחלק לחלקים רבים כ"כ עד שממדה א' דאצי' יתהוה אלף שנה כי תתחלק לאלף מדריגות שכל א' מתחלקת לשס"ה בחי' שכל א' מתחלקת לכ"ד צירופים שהם שעות שכל צירוף כדי שיתלבש חיותו בעוה"ז מוכרח להתחלק לחלקים רבים כ"כ עד שיתהוה מהם משך שעה לפי קיבוץ הצמצום וההתפשטות של כל חלק ששוהה זמן רגע ומקיבוץ הרגעים תתהוה משך שעה כי זהו כלל גדול שכל שהשפע תתמשך למטה יותר מוכרחת להתחלק ביותר כמו אור הנר שבמקומו הוא מחזיק מקום מועט והאורה המתפשט ממנו ממלא מקום גדול כבית וכיוצא וכן ברב לתלמיד כשירצה להשפילו לתלמיד קט הערך יכריחנו להתלבש בתיבות ודברים רבים לחלקו כפי שישיגנו התלמיד כו' וכשישפיע לתלמיד נבון יותר לא יצטרך לדבר דברים רבים כ"כ נמצא המועט מחזיק המרובה ככלל לפרט וכן המחשבה לגבי הדיבור שמה שיחזיק במחשבה ברגע יצטרך בדיבור לשהות זמן רב לפרשו כו', ונמצא מובן מזה עכ"פ שסיבת התחלקות השפע הוא סיבת התהוות הזמן וכל שהשפע היא בהתכללות יותר אזי גם הזמן נכלל שם חלקים רבים כאחד כנ"ל עד שנמצא שבאור כללי הנ"ל נכלל הכל כאחד והיא מחשבה א' וסקירה א' שכולל כל הזמן כנ"ל וזהו ענין מארז"ל תורה חתומה ניתנה (גיטין ס' א') ולחד מ"ד מגלה מגלה ניתנה כי באמת הרי התורה היא בזמנים חלוקים פ' נח נאמרה בזמן המבול ופ' אברהם אח"כ וכן פ' וישלח יעקב אח"כ ואח"כ מ"ת ואח"כ מצות יוהכ"פ וכיוצא אלא שזהו כפי שבא' בגילוי כמ"ש ויאמר ה' אל משה (שמות ד' ד') מבחי' דבור עליון שמתגלה בבי"ע כפי הזמן שלהם אבל בשרש התורה בא"ק בכלל הקדום הנ"ל כוללת כולם כא' וזהו דעת האומר חתומה ניתנה ולהיות כי נת"ל שגם הכלל הקדום הנ"ל הוא נאצל לאחר הצמצום מאחר שאין בכלל אלא מה שבפרט אבל עצמותו ית' לאו מכל אינון מדות איהו כלל, לכן הוא למעלה מהזמן לגמרי ועיקר עד שגם סקירה א' לא יתכן לומר, וכ"ש סדר הזמן שבמדות דאצילות, אלא שהוא מצמצם אורו להיות בחי' מחשבה וסקירה א' לכלול כל הנמצאים והזמן שבהם כא':

ומזה מובן מעט מזעיר ענין הידיעה ובחירה שהידיעה היא בכלל הקדום שסוקר כל הזמן בסקירה א' ומ"מ אינה מכרחת הבחירה שהבחירה היא למטה כשכבר

נמשכו בבחי' פרט מן הכלל, ולפ"ז יובן ג"כ בטוב טעם ביטול הזמן לגבי למעלה מהזמן מאחר שהזמן נתהוה ע"י צמצומים והתחלקות השפע בבחי' הסתלקות והתפשטות ומאחר שכל הצמצומים וההסתלקות אינן אלא לפנינו אבל קמי' ית' כולא כלא וכמו שהי' קודם ברה"ע, א"כ גם מציאת הזמן הוא כלא חשיב ואתה הוא עד שלא נברא כו' וכאילו אינו ממש כמו שהמקום כלא חשיב עד שהוא מקומו של עולם וד"ל:

מצות האמנת אלקות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ויובן זה בהקדם מארז"ל קיים אברהם כל התורה כולה עד שלא ניתנה, וכן יצחק ויעקב קיימו ג"כ כל התורה, רק שהיו חלוקי' בעבודות שאברהם קיים ע"י הכנסת אורחי', ויצחק קיים ע"י חפירת בארות, ויעקב קיים ע"י עבודתו במקלות, וא"כ צ"ל מהו ההתחדשות במ"ת שהי' קולות וברקי' וכו' וירד ה' על ה"ס, ומהו החידוש בנתינת התורה הלא האבות קיימו אותה גם קודם שניתנה. ולהבין זה צ"ל מה שלכאו' יפלא מדוע לא קיימו כולם בענינים שוי', וכמו עכשיו שכולם מקיימי' התורה בשוה, שכולם מניחי' תפילין בשוה וציצית בשוה, ומצה וסוכה וכל המצות הכל שוי', ומדוע האבות עשו כל אחד ענינים שונים זה מזה, ואם מצד שכאו"א מהם הי' מרכבה למדה אחרת הלא ב"ש וב"ה הם ג"כ חו"ג, ומ"מ היו מקיימי' המצות הכל בשוה. אך הענין יובן בהקדם איך קיימו האבות המצות, עד"מ מצות תפילין דכתי' בה בפ' קדש סיפור ענין יצ"מ, והלא עדיין לא הי' כלל שעבוד מצרים ואיך הניחו תפילין סיפור השעבוד והגאולה, אלא שענין מה שקיימו האבות מצות תפילין עד"מ, זה הי' ע"י הכנה שעשו בעצמם איזהו עובדא בהכנת איזהו דבר שע"פ כוונתו רומז למצות תפילין ועד"ז כל המצות כולם. ונמצא לפ"ז יובן שענין הכנתם א"א להיות בשוה בכולם להיות כי אברהם הי' מרכבה למדת החסד וכמ"ש בס' הפרד"ס בשם ספר הבהיר אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברם עומד ומשמש במקומי, ויצחק הי' מרכבה למדת הפחד ויעקב למדת הת"ת, ואם כי בכ"א מבחי' חג"ת יש ע"ס, מ"מ א"א להתדמות בחי' גבורה שבחסד עד"מ לבחי' חסד שבגבורה, או ת"ת שבחסד לחסד שבת"ת, שהרי בכל מדה היא התחלקות והתגברות בחי' א' על זולתה, ואי לזאת לא הי' יכול להיות יד כולם שוה בקיום המצות שעשו להיות כי אברהם קיים כל המצות ע"י היותו מרכבה למדת החסד, ונמצא כי קיים מצות תפילין ע"ד שדעת נחלק לחו"ג דספי' החסד, ויצחק קיים מצות תפילין ע"ד שדעת נחלק לחו"ג בספי' הגבורה שחו"ג דגבורה אינו דומה כלל לחו"ג דחסד, וממילא הי' צ"ל ענין עשייתם באופן אחר חלוקי' זמ"ז. אמנם הנה הגורם לכ"ז להיות כי הם קיימו כ"א ע"פ סדר עבודתו מלמטלמ"ע לפי שורש מדרגתו ומקור חוצבה, אבל אחר שניתנה תורה הנה יד כולם שוה בין היות שורש מדריגתו מחסד או מגבורה ולכן ב"ש וב"ה עם היותם חו"ג מ"מ היו שוי' בקיום המצות כו'.

ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק

ש"פ ויקרא פ' זכור, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

יז. **וזהו** ענין קליפת מדין לשון מדון ומריבה שהוא ענין הפירוד וההתחלקות כענין שנאת חנם הנ"ל שהוא ההיפך ומנגד לכללות שם הוי' שהוא בחינת היחוד וההתכללות דוקא כמו שיתבאר, וקליפת מדין הוא המנגד לזה לגמרי. וגרוע יותר מהז' עממין שהן הז' מדות רעות וכמו התאוה והכעס ורציחה והגאוה כו'. שכל אחד ואחד פוגם רק באות פרטי משם הוי' כו', וכן גם באיסור תורה בשס"ה לא תעשה רחמנא ליצלן שפוגם רק במדריגה אחת פרטית (ומכל מקום כתיב ונוקב שם הוי' כו' לשון נקב שעל ידי שפוגם בפרט אחד משס"ה לא תעשה פוגם גם כן בכללות שם הוי', וכמו על דרך משל בשס"ה גידים כשנוקב גיד אחד ויצא ממנו הדם הרי גורם חלישות בכל הגוף כו'. ומכל מקום לא פגם בבחינת פגם ממש על ידי מעשה הרע שלו רק בפרט אחד כו') מה שאין כן בקליפת

מדין שהוא ענין הפירוד וההתחלקות פוגם בכללות שם הוי' כו'. ולכן קשה מאד לתקן קליפת מדין יותר מהקליפות דז' מדות רעות גם באיסורי התורה כו'. והראיה לזה ממה שגלות ראשון שהיה על עוונות חמורים דעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים מכל מקום היה רק שבעים שנה, דבזמן ע' שנה תיקנו הפגמים שנעשו על ידי החטאים ועוונות הנ"ל. וגלות האחרון הזה שהוא על שנאת חנם, וכידוע דבעון שנאת חנם נחרב הבית שני כו', ונמשך הגלות המר יותר מי"ח מאות שנים, והיינו מפני שהפגם הוא לכללות כו' כמו שיתבאר. ולכן אמר לתת נקמת הוי' במדין להיות שהן הפכים ומנגדים לכללות שם הוי', לכן המלחמה במדין היא נקמת הוי' ממש כו'. ולכן היה צריך להיות המלחמה על ידי משה דוקא, לפי שמשה היה באמיתת בחינת הביטול והאחדות בבחינת ביטול עצמי כמו שיתבאר, לזאת נתן הוא דוקא כח בנשמות ישראל ללחום עם מדין ולבערם, ולזאת היה צריך משה לפקוד אנשים לצבא כו'. וזהו גם כן שאמר החלצו מאתכם, דהחלצו משמע כולכם, היינו שיהיה בחינת התאחדות והתכללות כולם, היפך בחינת הפירוד וההתחלקות, ועל ידי זה ילחמו במדין לתת נקמת הוי' במדין כו'.

קיצור. קליפת מדין גרוע מז' עממין ומנגד לכללות שם הוי'. וכמו גלות אחרון דנתארך. יתרץ הקושיות.

שמחות תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"א

בסדר השתלשלות אי אפשר שיהיה יש הנברא מיש האמיתי, בלי מדריגה ממוצעת ביניהם, והוא האין המחברם. כי היש הנברא אינו מציאות אמיתית אלא מוגבל ונפסד, לכן אינו בערך ליש האמיתי, וצריך ממוצע ביניהם

ב) **וּבְאוֹר** הָעִנְיָן יוּבָן עַל פִּי הַקְדָּמָה כְּלָלִית, כּוֹלֶלֶת כְּלָלוּת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵרֵישׁ כָּל דַּרְגִּין עַד סוֹף כָּל דַּרְגִּין[ג], דְּאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה כִּי אִם עַל יְדֵי אֶמְצָעִית מַדְרֵגָה אַחֶרֶת כְּלוּלָה מִשְּׁנֵיהֶם, וְהֵינוּ שֶׁבִּכְלָלוּת הֵם שָׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת – יֵשׁ אַיִן וְיֵשׁ. וְעִם הֱיוֹת שֶׁבְּעֶקֶר הֵם שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת – יֵשׁ הַמְהֻוֶּה וְיֵשׁ הַמִּתְהַוֶּה, אֲבָל בֶּאֱמֶת הֵם שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, כִּי הָאַיִן שֶׁהוּא בֵּין שְׁתֵּי בְּחִינוֹת יֵשׁ – נֶחֱלָק לְשִׁתַּיִם, אִם כֵּן הִנֵּה בִּכְלָלוּתוֹ הֵם שָׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת, יֵשׁ אַיִן וְיֵשׁ. וּבְפָרְטוּת הֵם אַרְבַּע מַדְרֵגוֹת, דְּיֵשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא יֵשׁ הָאֲמִתִּי, דְּעֶר אוֹיְפְּרִיכְטִיקְעֶר פַּאראַן[ד], שֶׁהוּא עַצְמוּת אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא עִנְיַן אֱמִתַּת הַמְּצִאוֹ, וְהוּא יֵשׁ הַמַּשְׁפִּיעַ – דְּ"מִמְּךָ הַכֹּל", וְזֶהוּ מַה שֶּׁנִּמְצָאוּ כָּל הַנִּמְצָאִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּמַה שֶּׁבֵּינֵיהֶם. וְיֵשׁ הַשֵּׁנִי הוּא יֵשׁ הַנִּבְרָא, דְּעֶר גֶעשַׁאפֶּענֶער יֵשׁ, וֶוועלכֶער אִיז מֵעֶר נִיט ווִי אַ אוֹיְפְּגֶעבְּרַאכְטֶער יֵשׁ, נִיט קֵיין אוֹיְפְּרִיכְטִיקְעֶר יֵשׁ[ה], וְהוּא אֵינוֹ אֶלָּא יֵשׁ הַמְקֻבָּל, הִנֵּה בִּכְדֵי שֶׁמִּיֵּשׁ הָאֱמִתִּי שֶׁהוּא אֲמִתַּת הַמְּצִאוֹ יִתְהַוֶּה יֵשׁ הַמְקֻבָּל, דְּיֵשׁ הַמְקֻבָּל הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהוּא הֹוֶה וְנִפְסָד בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ, הִנֵּה עוֹד זֹאת דְּגַם בְּעֵת הֱיוֹתוֹ, הַיְנוּ בְּעֵת הַהֹוֶה עַד אֲשֶׁר הוּא נִפְסָד, אֵינוֹ מְצִיאוּת בֶּאֱמֶת כִּי אִם רַק נִרְאֶה לְיֵשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ מְצִיאוּת יֵשׁ כְּלָל, וְכָל מְצִיאוּתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רַק הַהֶסְתֵּר מַה שֶּׁמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאֱמֶת, דְּהָאֱמֶת הוּא רַק הָאוֹר וְהַחַיּוּת אֶלְקִי שֶׁמְּהַוֶּה וּמְחַיֶּה אֶת הַיֵּשׁ. אֲבָל הַיֵּשׁ הַחַי מֵהָאוֹר וְחַיּוּת אֶלְקִי הוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מְצִיאוּת אֲמִתִּי, דַּהֲרֵי סוֹף כָּל סוֹף יִפְסַק הֲוָיָתוֹ, דִּכְמוֹ שֶׁבָּאָדָם הַפְּרָטִי הֲרֵי יֵשׁ לוֹ גְּבוּל בְּמִסְפָּר שְׁנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הֲלֹא צָבָא לֶאֱנוֹשׁ עֲלֵי אָרֶץ", הִנֵּה כֵּן הוּא גַּם בִּכְלָלוּת קִיּוּם הָעוֹלָם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֵׁית אַלְפֵי שְׁנִין הֲוֵי עָלְמָא[ו], וּבְמִילָא הִנֵּה גַּם בְּזִמַּן הֱיוֹתָם אֵינָם מְצִיאוּת אֲמִתִּי, וְהָרָאָיָה מִנְּהָרוֹת הַמְכַזְּבִין אַחַת לְשִׁבּוּעַ[ז] דְּפְּסוּלִין לְקִדּוּשׁ מֵי חַטָּאת, דְּנְּהָרוֹת הַנִּפְסָקִים פַּעַם לְשֶׁבַע שָׁנִים, הִנֵּה אֲפִלּוּ אִם עַכְשָׁו הֵם נוֹבְעִים בְּרִבּוּי, מִכָּל מָקוֹם מִכַּיוָן שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִפָּסֵק הֲרֵי הֵם פְּסוּלִים גַּם בְּעֵת נְבִיעָתָם שֶׁאֵינָם נִקְרָאִים "מַיִם חַיִּים", דְּחַיִּים הֵם שֶׁאֵינוֹ נִפְסָק, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהָיָה אֱלֹקִים אֱמֶת, הוּא אֱלֹקִים חַיִּים", וּמּוּבָן מִזֶּה בְּעִנְיַן מְצִיאוּת הַיֵּשׁ, דְּלָבַד זֹאת מַה שֶּׁעִקָּרוֹ הוּא הָאוֹר וְהַחַיּוּת הָאֱלֹקִי הַמְהַוֶּה וּמְחַיֶּה אוֹתוֹ, וְכָל מִי שֶׁנּוֹתֵן לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ רוֹאֶה בְּמוּחָשׁ מַמָּשׁ בְּשִׂכְלוֹ אֱנוֹשִׁי שֶׁהַגּוּף בְּכָל עֶצֶם מַהוּתוֹ וּמְצִיאוּתוֹ מֵעִיד שֶׁהוּא אֵינוֹ אֶלָּא חַי מֵחַיּוּת הַמְחַיֶּה אוֹתוֹ, עֶר אִיז מֵעֶרְנִיט ווִי אַ בַּאלֶעבְּטֶער, אֶלָּא עוֹד זֹאת שֶׁכָּל עִנְיַן מְצִיאוּתוֹ הַנִּשְׁמִי מֵאַחַר שֶׁהוּא הֹוֶה וְנִפְסָד הִנֵּה גַּם בְּעֵת

ג. מראש כל המדריגות עד סוף כל המדריגות. ד. ה"יש" (הנמצא) האמיתי. ה. היש הנברא, שאינו אלא כמו יש המומצא, לא יש אמיתי. ו. ששת אלפים שנה הווה (קיים) העולם. ז. המפסיקים לנבוע אחת לשבע שנים.

הֲוָיָתוֹ אֵינוֹ מְצִיאוּת כְּלָל, אִם כֵּן הֲרֵי הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא אֵינוֹ בְּעֶרֶךְ כְּלָל יֵשׁ הָאֲמִתִּי, וְלָזֹאת הִנֵּה בְּכֹדֵי שֶׁיֵּשׁ הַנִּבְרָא יִתְהַוֶּה מִיֵּשׁ הָאֲמִתִּי הוּא עַל יְדֵי מְמֻצָּע בֵּינֵיהֶם, וְהוּא הָאֵין הַמְחַבֵּר שְׁתֵּי בְּחִינוֹת יֵשׁ. וְהַמָּשָׁל בָּזֶה מִצִּיּוּר הָאוֹתִיּוֹת וּתְמוּנָתָן, וּכְמוֹ אוֹת א' שֶׁתְּמוּנָתוֹ הֵיא שְׁתֵּי יוּ"דִין וְאוֹת ו', דְּיוּ"ד הָעֶלְיוֹן הוּא יֵשׁ הָאֲמִתִּי וְיוּ"ד הַתַּחְתּוֹן הוּא יֵשׁ הַנִּבְרָא וְהַוָּ"ו הוּא הָאֵין הַמְחַבֵּר, אוֹ תְּמוּנַת אוֹת י' שֶׁהִיא שְׁנֵי קוֹצִין, קוֹץ הָעֶלְיוֹן וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן וְהַנְּקֻדָּה הָאֶמְצָעִית שֶׁהִיא גּוּף וְעֶצֶם הַיּוּ"ד הַמְחַבֵּר שְׁנֵי הַקּוֹצִין, וְכֵן הוּא בְּהָאֵין הַמְחַבֵּר שְׁתֵּי בְּחִינוֹת יֵשׁ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא מִתְהַוֶּה מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי.

שבת פרשת ויגש, תש"א.

לקוטי דיבורים

רשימה

בקיץ תרנ"א, נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כשלש פעמים לכפר מאזינקעס (הסמוכה כעשרים וחמשה ויארסט לליובאוויטש דרך באבינוביץ' ושם יער סאסני) ומתאכסן בבית דירתו של ר' שמואל ז"ל הורביץ. היה נוסע ביום א' מליובאוויטש והיה בא ביום ה' חזרה.

אנכי למדתי אז עם שלשה חברים אצל המלמד ר' ניסן סקאבלא, הלימוד היה גמרא בבא מציעא עם פרש"י ותוספות, שו"ע אדמו"ר או"ח, משניות בעל פה (כבר הייתי בקי בסדר זרעים ומועד) אחרי שלמדתי תחלה עם פירוש ברטנורה, מקרא עם פרש"י. ופעם בשבוע היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לומד אתי פרק תניא, וב' פעמים בשבוע סעיף דרוש ב"לקוטי תורה".

* * *

המלמד ר' ניסן ז"ל היה למדן גדול יודע ללמוד היטב על אתר, ובקי בכמה מסכתות עם ספרי החידוש, היה מתמיד גדול, בקי בשמות ספרים (אף שלא ידע מענין הביבליוגרפיה) ומחבריהם, זמנם וכל הקורות, "סדר הדורות", "שפתי ישנים" ו"צמח דוד" היו שגורים על פיו.

מופלא היה ר' ניסן ז"ל המלמד בזה שלא היה קונס כדרך שאר המלמדים, כן לא היה מתאונן על התלמידים, אך בשעה שראה אשר מי מתלמידיו אינו חפץ להתענין בלימוד כראוי, לא היה לומד עמו, והיה מתעסק עם המתענין לדעת מה שלומד, וביותר עם מי שהכין את השיעור בטוב, ואצלנו התלמידים היה זה קנס היותר גדול.

* * *

באחד הימים שאל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את המלמד ר' ניסן ז"ל אם יכול הוא לקחת אותי במסעו אל הכפר למאזינקעס, המלמד ר' ניסן לא חפץ בזה באמרו כי יבטל זמן שבוע שלם, ובכלל ירא הוא כי הנסיעה תכניס חולשה כללית בלימוד.

אם כי עוד נער הייתי, ואפשר גם שובב במעט – אף כי אופן חינוכי ותנאי חיי משנה השביעית עד העשירית, הסירו מאתי כל פינוק ודרישת המותרות, כאשר עוד יסופר באיזה זמן אחר, בכל זה הנה החילוף והתמורה בתנאי חיי מקיץ תרמ"ט עד קיץ תרנ"א החזירו לי הידיעה כי בן יחידי הנני, ואשר גם לי יש אב אוהב, ותבדל לחיים טובים וארוכים אם רחמניה.

בכל זה הבנתי אשר בנסיעה זו יש מטרה, לבד גוף ועצם הנסיעה לשבת באויר טוב, אך לא יכולתי להבין אם מטרת נסיעה זו היא בשבילו שהוא בשבילי, או שהיא בשבילי שהוא בשבילו.

* * *

אב ובן במושגו האמיתי הוא מתעצם ומתאחד ביחוד גמור, יחוד כזה אשר אי אפשר להפריד בין הדבקים, ולזאת תענוגו של האב תורת חיים להבן, ובן טוב יכפול שנותיו של אביו.

* * *

לא אדע מה היה אז, אך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק דחה נסיעתו על יום השני בקר, אנכי דמיתי כי גם אני אסע, אבל מכיון שלא הוגד לי דבר, מובן אשר אנכי מצדי לא הרהבתי עוז לבקש לקחת אותי לנאות דשא, דאטשע, ובפרט אחרי אשר המלמד ר' ניסן עשה הערה כזו, שהנסיעה לאיזה ימים יכולה היא להכניס חולשה בכללות החפץ בלימוד.

ביום ב' נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק למאזינקעס, ואנכי נשארתי בבית, הנני זוכר עתה, הצער הפנימי אשר סבלתי אז, רגעים הייתי מעוין את המלמד ר' ניסן, ורגעים התחרטתי על זה, הלא טובתי הוא דורש, וכעין פלא בשבוע ההוא למדתי בהתמדה גדולה.

בשני השבועות אשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נוסע למאזינקעס, לומד עמי הפרק תניא ביום הששי, לקוטי תורה בש"ק קודם מנחה, וביום א' משעה השלישית עד הרביעית.

רשימה לחג הגאולה יב־יג תמוז

ספר הזכרונות מכ״ק אדמו״ר מוהריי״צ נ״ע מליובאוויטש

פרק קיח – מבלנות לרבנות

ארבע שנים דרו הגאון הצעיר ר׳ נחמן יצחק ורעייתו שרה רבקה עם אמו האלמנה, שניהלה את בית המרחץ הצבורי במינסק. במשך הזמן נולדו לזוג שני ילדים, בן ובת. ר׳ נחמן יצחק ישב ולמד בשקידה רבה, ושרה רבקה סייעה לחותנתה בעניני הבית ובית המרחץ.

לאחר שנפטרה אלמנת הנסתר הוצבו ראשי הקהילה בפני שתי בעיות: מה לעשות עם בית המרחץ, וכיצד לארגן פרנסה עבור הגאון הצעיר ומשפחתו. עוד בעבר טענו ראשי הקהל כי אין זה לפי כבודו של ר׳ נחמן יצחק לשבת בבית אמו ולחיות על הכנסותיה מבית המרחץ, והפצירו בו להיות ראש ישיבה. ברם, כל עוד עמד ר׳ נחמן יצחק על רצונו לחיות עם אמו, שתמשיך לטפל בבית המרחץ, ויתרו לו. עתה עם פטירת אמו סברו ראשי הקהילה כי הגיעה השעה שהגאון הצעיר יעבור לדירה מכובדת יותר וימונה כראש ישיבה.

אלא שר׳ נחמן יצחק המשיך לסרב. הוא ביקש כי לפחות בשנת האבלות אחר אמו ישאר בדירתה הישנה, כדי לקיים בה מנין לתפלה יום יום וללימוד משניות ברבים.

כיוון שזכרה של אמו המנוחה היה קדוש בעיני תושבי העיר, כאשתו של ר׳ שמעון לייב הנסתר וכאמו של ר׳ נחמן יצחק הגאון, הבינו כולם ללבו של הבן והיו מוכנים לסייע לו בכיבוד זכר אמו.

ר׳ נחמן יצחק נשאר, איפוא, לגור בדירת המרחץ לשנה נוספת, ואילו רעייתו שרה רבקה הלמדנית קיבלה לידיה את הטיפול בבית המרחץ. ציבור מבני העיר היה בא להתפלל יום יום בבית, ור׳ נחמן יצחק השמיע בפניהם שיעור יומי במשנה.

שיעורי המשניות עוררו ענין רב בעיר. גדולי למדני מינסק באו לשמוע את ר׳ נחמן יצחק משמיע את שיעורו, שכן היה משלב בו חידושי תורה נפלאים, כך שגאונותו קיבלה פרסום הולך וגדל.

בעלי־הבתים במינסק ציפו לסיום שנת האבלות, בבטחון כי יאות אז לעמוד כראש אחת הישיבות הקיימות בעיר. אף היו מוכנים לפתוח עבורו ישיבה מיוחדת, שכן לא היה ספק כי יימצאו תלמידים רבים שינהרו לישיבה שלו.

מה נדהמה, איפוא, מינסק כולה להיוודע כי גם עתה עומד ר׳ נחמן יצחק בסירובו. ראשי הקהילה, שכל מאמצי השכנוע שלהם לא עלו יפה, הודיעו לו כי אין בכוונתם לאפשר לו את המשך חכירת בית המרחץ. בשום אופן לא יכלו להשלים עם בזיון כזה, והם גם קיוו שהדבר יאלץ אותו להסכים לקבלת ראשות הישיבה.

אך ר׳ נחמן יצחק, כשנוכח לדעת כי לא יוכל להמשיך להתפרנס מבית המרחץ, לקח את אשתו וילדיו ועזב את מינסק. הוא עבר לגור בלמברג.

מינסק הצטערה מאד על עקירת ר׳ נחמן יצחק. היו אף כאלה שלאחר מעשה תהו על התעקשותם שלא למסור לו את המרחץ. מוטב היה כך מאשר שהקהילה תפסיד אותו לגמרי, אך היה זה כבר ענין אבוד. ר׳ נחמן יצחק הלך בדרכו העצמאית.

מדוע בחר ר׳ נחמן יצחק בלמברג דווקא כמקום מנוחתו? היה זה, פשוט, משום שחותנו, ר׳ יונתן הנסתר, השמש לשעבר ממינסק, גר בלמברג. הוא עבר לשם לאחר שבמינסק עקבו אחריו והקדישו לו תשומת לב כצדיק נסתר.

עשר שנים שהה ר' נחמן יצחק בלמברג יחד עם חותנו. שניהם התפרנסו מהכנסות נשותיהם. באשה רחל, החותנת, היתה מיילדת, ובתה, שרה רבקה, עזרה על ידה. כאשר לא היו לידות עסקו בתפירה. כך הצליחו לפרנס את משפחותיהם, והבעלים, ר' יונתן ור' נחמן יצחק, עמלו בתורה יומם ולילה.

בשנה האחת־עשרה החליטו השניים לצאת לנדוד מחוץ לעיר, "לערוך גלות", לתיקון עצמם ותיקון העולם. שנתיים ימים נדדו על פני ישובים שונים, מבלי לשהות במקום אחד יותר מ־12 שעות. בדרכם הקפידו שלא יכירו אותם כלמדנים או כיהודים נכבדים. מסתבר שאף ביצעו שליחויות חשובות תוך כדי נדודיהם.

כעבור הזמן הגיעו לעיירה הרקי, ור' נחמן יצחק קבע שם את דירתו. תחלה עסק ב"מלמדות", ובמשך הזמן החל לתפקד גם כמורה הוראה לתושבים לפתירת שאלותיהם ההלכתיות. בהרקי הדלה לא היה אז לא מלמד ולא מורה הוראה, ומשום כך החליט ר' נחמן יצחק להישאר שם ולמלא שני תפקידים אלה. על משכורת לא חשב כלל, והדבר לא הדאיגו. כאשר נוכח לדעת כי הוא רצוי בעיירה זו ותושביה מחבבים אותו, העביר לשם גם את אשתו וילדיו. כך נעשה למרא דאתרא, רבה של הרקי, העיירה הקטנה, למרות היותו מסוגל לכהן כרב באחת הקהילות היהודיות הגדולות ביותר.

ר' נחמן יצחק היה להרקי יותר מאשר רב. הוא היה מדריכם של הצעירים והזקנים כאחד. גם הרבנית, שרה רבקה, סייעה על ידו, ובשעה שהוא לימד תורה את הגברים מכל הגילים, לימדה היא את הנשים. הוא היה לכולם כאב והיא היתה כאם. תושבי העיירה מצדם אכן התייחסו אליהם כאל אב ואם.

בינתיים התרבו תושביה של הרקי וחשיבותה של הקהילה גדלה. ר' נחמן יצחק התאמץ שיהודים ילמדו תורה, כך שבמשך השנים הפכו פשוטי עם להיות תלמידי חכמים. בתפקידו כרבה של העיירה עמד על המשמר שכל מי שבתו הגיעה לפרקה יבחר עבורה צעיר למדן לחתן. במשך הזמן נוספו להרקי עשרות אברכים למדנים, שגדלו והתעלו בתורה הודות למזונות על שולחן חותניהם שהובטחו להם לפי דרישת רב העיירה.

ר' נחמן יצחק עצמו פתח ישיבה בהרקי ואת תלמידיה המצויינים השתדל להשיא לבנות בעלי־בתים נכבדים בעיירה. הישיבה העמידה למדנים מופלגים, שנשארו בעיירה והשפיעו באופן חיובי ביותר על העיירה ועל כל הסביבה.

ר' יצחק שאול, חתנו של הנפח מדוברומיסל, אשר ברוך, אביו של מי שעתיד להיות מייסד חב"ד, התחבר אתו ושאב ממנו את ראשית ידיעותיו על החסידות, היה בעצמו תלמיד בישיבה זו. בפרטים שר' יצחק שאול מסר על הרב והרבנית בהרקי, קישר בעיני ברוך את מינסק, העיר שממנו יצאו ר' נחמן יצחק והרבנית, עם הרקי, העיירה שהצטיינה בחסידים הראשונים שהיו בה.

ידוע לנו כבר שמינסק גירתה את התעניינותו של ברוך, משום שהיתה עיר מגוריו של סבו ר' משה, ראש קהלת פוזנא לשעבר, וברוך התלבט מאד בשאלה אם לבקר את מינסק ולהכיר את סבו המיוחס.

אלא שלפני עמדו לעזוב את דוברומיסל רצה להשיג מפי ידידו ר' יצחק שאול יותר ידיעות על החסידות ומפיציה. היה לו לר' יצחק שאול הרבה לספר, לא רק על תלמידי וחסידי הבעש"ט, שביניהם נמנה אביו, אלא גם על הבעש"ט עצמו.

עם זאת הרי ר' יצחק שאול לא נפגש מעולם עם הבעש"ט בכבודו ובעצמו. הוא הצטער על כך מאד, וברוך השתתף בצערו. ברוך חש כי אילו נפגש ר' יצחק שאול עם הבעש"ט היה מסוגל למסור

לו יותר פרטים על מפיץ החסידות, ואז היתה לו, לברוך, תמונה יותר בהירה מן הצדיק והנהגתו. עתה היה עליו לשפוט רק לפי הדיו של הבעש״ט שר׳ יצחק שאול היה מסוגל להעביר אליו. בשביל נפשו החקרנית של ברוך לא היה די בכך, כיוון שזה לא היה כלי ראשון. למרות שלבו נמשך לחסידות חש וידע כי עליו עוד ללמוד ולחקור הרבה עד שיגיע למסקנה ברורה בדבר הצטרפותו לחסידי הבעש״ט.

ברוך החליט אם כן להישאר בדוברומיסל כדי להיות קרוב לידידו ר׳ יצחק שאול ולהמשיך לדלות מן המעיין כפי ששימש לברוך. לברוך היתה גם כוונה נוספת בדבר, שכן היה עליו למצוא מקור מחיה להמשך שהותו בדוברומיסל ולצרכי נדודיו הבאים. לפיכך שוחח על הענין עם ר׳ יצחק שאול שעבד אצל חותנו בנפחיה. ר׳ יצחק שאול למד היטב את המלאכה והוא השתכר יפה, במיוחד לאחר שהתגלה כאומן יד בייצור מחרשות ותיקונן, פריצים ואיכרים הציפוהו בעבודה. בדעתו של ברוך היה איפוא להשתלב בעבודת הנפחיה, לצדו של ר׳ יצחק שאול. הלה שמח מאד על כך והציע לו שכר נדיב בתמורה.

ברוך הודיע על כוונתו להישאר עוד חדשיים בדוברומיסל, ולעבוד כל יום זמן מסויים בנפחיה כשכל שאר היממה מוקדשת לתורה ועבודה. הודעה זו שימחה את ר׳ יצחק שאול, שכן עתה עלה במוחו הרעיון לשדכו עם אחותו. ר׳ יצחק שאול כתב על כך לאביו כדי לשמוע את דעתו. בינתיים לא רצה לומר לברוך את כוונותיו, כל עוד לא ידע אם אביו יאות לכך. במשך החדשיים יוכל, איפוא, לצפות בשקט למענהו של אביו.

מאידך, ברוך לא גילה לר׳ יצחק שאול כי בעצם הוא משודך כבר, וכי רצונו להמשיך בנידודיו כדי למצוא את דרכו בעבודת הבורא ולרוות את צמאון נשמתו.

כך או כך, ברוך המשיך לגור בדוברומיסל, לבלות עם ר׳ יצחק שאול בדברי תורה וחסידות, תוך כדי עבודה משותפת. שאר שעות היממה חולקו אצל ברוך ללימוד עצמי בשקידה, וכן ליציאה להתבודדות, כדרכו.

אגרות קודש

ב״ה ה׳ ז׳ כסלו רפ״ב

שלום וברכה.

מכתב זוגתו תי׳ קראתי. השי״ת ישמח לבבם בזרעא חייא וקיימא. ויזהירה שתפריש (בל״נ) ג׳ מטבעות (איזה שיהיו בסכומם אין הריבוי והמיעוט נוגע), א׳ לצדקת רמב״ן א׳ לתומכי-תמימים וא׳ לקופת רבינו, בכל עש״ק קודם הדלקת נרות בשני בחמישי ובמוש״ק אחר הבדלה, וימלא השי״ת משאלות לבבם לטובה ולברכה ושיהי׳ הכל כשורה במועדו ובזמנו. (בבקשה שלא לספר ממכתב זה לשו״א). ויתן להם השי״ת שפע פרנסה ויתחזק בריאותו. יודיעיני אם קובע עתים לתורה, ומה הוא לומד.

והי׳ ברכה ושלו׳ כאו״נ והדו״ש בן מו״ר.

[אג״ק מוהריי״צ כרך יד]

פרשת ויגש

מד יח וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֶּר־נָא
עַבְדְּךָ דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל־יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי
כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה: יט אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת־עֲבָדָיו לֵאמֹר
הֲיֵשׁ־לָכֶם אָב אוֹ־אָח: כ וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יֶשׁ־לָנוּ
אָב זָקֵן וְיֶלֶד זְקֻנִים קָטֹן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא לְבַדּוֹ
לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהֵבוֹ: (לוי) כא וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ
הוֹרִדֻהוּ אֵלָי וְאָשִׂימָה עֵינִי עָלָיו: כב וַנֹּאמֶר אֶל־
אֲדֹנִי לֹא־יוּכַל הַנַּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעָזַב אֶת־
אָבִיו וָמֵת: כג וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יֵרֵד
אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת פָּנָי: כד וַיְהִי
כִּי עָלִינוּ אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וַנַּגֶּד־לוֹ אֶת דִּבְרֵי אֲדֹנִי:
(ישראל) כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מְעַט־אֹכֶל:
כו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטֹן אִתָּנוּ
וְיָרַדְנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לִרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטֹן
אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ: כז וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם
יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה־לִּי אִשְׁתִּי: כח וַיֵּצֵא הָאֶחָד
מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרַף וְלֹא רְאִיתִיו עַד־הֵנָּה:
כט וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן
וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה: ל וְעַתָּה כְּבֹאִי
אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה
בְּנַפְשׁוֹ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם ב עמ' 162)

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה (מד, יח) יְהוּדִי נִגַּשׁ לָרַבִּי, צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם (יוֹסֵף הַצַּדִּיק) וְאוֹמֵר: בִּי אֲדוֹנִי - הַצַּדִּיק הוּא אֲדוֹנִי, אֲנִי מְקַשֵּׁר אֵלָיו וּמִתְבַּטֵּל אֵלָיו, וְלָכֵן רַשַּׁאי אֲנִי לְבַקֵּשׁ שֶׁיְּמַשֵּׁךְ בְּתוֹכִי (בִּי) הַשְׁפָּעָה מִמֶּנּוּ. וְאַל יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ - אַל נָא יִתְרַעֵם הַצַּדִּיק עַל כָּךְ שֶׁאֲנִי מְבַזְבֵּז אֶת זְמַנּוֹ עִם הַבַּקָּשׁוֹת חִסָּרוֹת־הָעֶרֶךְ שֶׁלִּי. כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה - פַּרְעֹה רוֹמֵז עַל הַקָּבָ"ה, "דְּאִתְפָּרְיעוּ וְאִתְגַּלְיָין מִינֵּיהּ כָּל נְהוֹרִין". לְגַבֵּי הַקָּבָ"ה, עֶצֶם הַטּוֹב וְטֶבַע הַטּוֹב לְהֵיטִיב, לֹא שַׁיָּךְ תַּרְעֹמֶת, וְאַף אֶצֶל הַצַּדִּיק כֵּן.

שני לא וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי־אֵין הַנַּעַר וָמֵת וְהוֹרִידוּ
עֲבָדֶיךָ אֶת־שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה: לב כִּי
עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנַּעַר מֵעִם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא
אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל־הַיָּמִים: לג וְעַתָּה
יֵשֶׁב־נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנַּעַר עֶבֶד לַאדֹנִי וְהַנַּעַר יַעַל

מה א וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו
וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ
בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו: ב וַיִּתֵּן אֶת־קֹלוֹ בִּבְכִי
וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה: ג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
אֶל־אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חָי וְלֹא־יָכְלוּ אֶחָיו
לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו: ד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־
אֶחָיו גְּשׁוּ־נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם
אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרָיְמָה: ה וְעַתָּה | אַל־תֵּעָצְבוּ
וְאַל־יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי לְמִחְיָה
שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: ו כִּי־זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־חָרִישׁ
וְקָצִיר: ז וַיְשַׁלְּחֵנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם
שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחֲיוֹת לָכֶם לִפְלֵיטָה גְּדֹלָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר המאמרים מלוקט ב עמ' ריב)

כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנַּעַר (מד, לב) עֲרֻבוּתוֹ שֶׁל יְהוּדָה בָּאָה מִצַּד זֶה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם עֶצֶם אֶחָד מַמָּשׁ, שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת (שֶׁהִיא דַּרְגָּה נַעֲלֵית יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל מְעֹרָבִים זֶה בָּזֶה). לָכֵן הָיְתָה עֲרֻבוּת זוֹ אֵצֶל יְהוּדָה דַּוְקָא, שֶׁלּוֹ נִתְּנָה הַמְּלוּכָה, כִּי סְפִירַת הַמַּלְכוּת מֻשְׁרֶשֶׁת בְּכֶתֶר, שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת. וּדְבָרָיו פָּעֲלוּ עִנְיָן זֶה גַּם בְּיוֹסֵף, וְלָכֵן לֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק וְהִתְוַדַּע אֶל אֶחָיו.

שלישי ח וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי
הָאֱלֹהִים וַיְשִׂימֵנִי לְאָב לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ
וּמֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ט מַהֲרוּ וַעֲלוּ אֶל־אָבִי
וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בִּנְךָ יוֹסֵף שָׂמַנִי אֱלֹהִים
לְאָדוֹן לְכָל־מִצְרָיִם רְדָה אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד: י וְיָשַׁבְתָּ
בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קָרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֵי בָנֶיךָ
וְצֹאנְךָ וּבְקָרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: יא וְכִלְכַּלְתִּי אֹתְךָ שָׁם
כִּי־עוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים רָעָב פֶּן־תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ
וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: יב וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי
בִנְיָמִין כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם: יג וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי
אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם
וּמִהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי הֵנָּה: יד וַיִּפֹּל עַל־
צַוְּארֵי בִנְיָמִן־אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו:

לא וַיְנַשֵּׁק לְכָל־אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ: לב וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְע�ֹה לֵאמֹר בָּאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּיטַב בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו: לג וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֱמֹר אֶל־אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן: לד וְקֹחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בָּתֵּיכֶם וּבֹאוּ אֵלַי וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת־טוּב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִכְלוּ אֶת־חֵלֶב הָאָרֶץ: לה וְאַתָּה צֻוֵּיתָה זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וְלִנְשֵׁיכֶם וּנְשָׂאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם: לו וְעֵינְכֶם אַל־תָּחֹס עַל־כְּלֵיכֶם כִּי־טוּב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הִוא: לז וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל־פִּי פַרְעֹה וַיִּתֵּן לָהֶם צֵדָה לַדָּרֶךְ: לח לְכֻלָּם נָתַן לָאִישׁ חֲלִפוֹת שְׂמָלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחָמֵשׁ חֲלִפֹת שְׂמָלֹת: לט וּלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נֹשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת נֹשְׂאֹת בָּר וָלֶחֶם וּמָזוֹן לְאָבִיו לַדָּרֶךְ: מ וַיְשַׁלַּח אֶת־אֶחָיו וַיֵּלֵכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־תִּרְגְּזוּ בַּדָּרֶךְ: מא וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: מב וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי־הוּא מֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיָּפָג לִבּוֹ כִּי לֹא־הֶאֱמִין לָהֶם: מג וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל־דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיַּרְא אֶת־הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לָשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 14)

וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹקִים (מה, ח) בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא מְבֹאָר, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם גּוֹרֵם נֵזֶק לְזוּלָתוֹ - אֵין לוֹ לַנֵּזֶק לִכְעֹס עַל הַמַּזִּיק, שֶׁכֵּן אַף שֶׁהַמַּזִּיק נֶעֱנָשׁ עַל רַע בְּחִירָתוֹ, הִנֵּה עַל הַנֵּזֶק כְּבָר נִגְזַר בַּשָּׁמַיִם, וְהָרַבֵּה שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם. וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, אִם כֵּן מַדּוּעַ אָמְרוּ רַז"ל (בבא קמא צב, ב) לְגַבֵּי הַשְׁפָּעַת הַטּוֹב "חַמְרָא לְמָרֵיהּ טִיבוּתָא לְשַׁקְיֵהּ", וְהַטַּעַם - כֵּיוָן שֶׁהַשָּׁלִיחַ הוּא בַּעַל בְּחִירָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּהַשְׁפָּעַת הַטּוֹב הַשָּׁלִיחַ מוֹסִיף לִפְעָמִים בַּהַשְׁפָּעָה שֶׁמִּלְמַעְלָה (כְּמוֹ שֶׁמּוֹעִילָה תְּפִלַּת צַדִּיק אוֹ בִּרְכָתוֹ). וּרְאֵה תוד"ה חַמְרָא: הַמַּשְׁקֶה נוֹתֵן בְּעֵין יָפָה לְמִי שֶׁהוּא רוֹצֶה . . טוֹב עַיִן יְבֹרָךְ.

רביעי כח וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד־יוֹסֵף בְּנִי חַי אֵלְכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְטֶרֶם אָמוּת: **מו** א וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּבֹא בְּאֵרָה שָׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק: ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב | יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: ג וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אַל־תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי־לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם: ד אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעַלְךָ גַם־עָלֹה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינֶיךָ: ה וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בָּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח פַּרְעֹה לָשֵׂאת אֹתוֹ: ו וַיִּקְחוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וְכָל־זַרְעוֹ אִתּוֹ: ז בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ בְּנֹתָיו וּבְנוֹת בָּנָיו וְכָל־זַרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרַיְמָה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 235)

אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה (מו, ג) לְפִי שֶׁהָיָה מֻצָּר עַל שֶׁנִּזְקַק לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ (רש"י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, לְפִי זֶה הָיָה לוֹ לוֹמַר "אַל תִּצְטַעַר" וְכַדּוּמֶה, וְלֹא "אַל תִּירָא". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה כְּשֶׁיְּהוּדִי מַכִּיר וּמַרְגִּישׁ שֶׁהַגָּלוּת אֵינָהּ מְקוֹמוֹ הָאֲמִתִּי, וְהוּא מִצְטַעֵר עַל הִמָּצְאוֹ בָּהּ וּמִשְׁתּוֹקֵק לָשׁוּב לִמְקוֹמוֹ - הֲרֵי תְּשׁוּקָה זוֹ עַצְמָהּ מְרוֹמֶמֶת אוֹתוֹ מֵעַל לַגָּלוּת וּמַעֲנִיקָה לוֹ אֶת הַכּוֹחוֹת הַדְּרוּשִׁים לְהִתְמוֹדֵד עִם הַגָּלוּת וְעִם קְשָׁיֶיהָ לְלֹא מוֹרָא וּפַחַד. זֶהוּ הָרֶמֶז בִּלְשׁוֹן רַשִׁ"י: דְּוָקָא מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה מֻצָּר עַל הַגָּלוּת אֵין לְךָ סִבָּה לְפַחֵד מִמֶּנָּהּ.

חמישי ח וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן: ט וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפַלּוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי: י וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית: יא וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי: יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ וְזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל: יג וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן: יד וּבְנֵי זְבֻלֻן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל: טו אֵלֶּה | בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אָרָם וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ: טז וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבֹּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי: יז וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל: יח אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נָפֶשׁ: יט בְּנֵי רָחֵל

אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן: כ וַיִּוָּלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אָסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אֹן
אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם: כא וּבְנֵי בִנְיָמִן בֶּלַע וָבֶכֶר
וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אֵחִי וְרֹאשׁ מֻפִּים וְחֻפִּים וָאָרְדּ:
כב אֵלֶּה בְּנֵי רָחֵל אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה
עָשָׂר: כג וּבְנֵי דָן חֻשִׁים: כד וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאֵל וְגוּנִי
וְיֵצֶר וְשִׁלֵּם: כה אֵלֶּה בְּנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן
לְרָחֵל בִּתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁבְעָה:
כו כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה יֹצְאֵי יְרֵכוֹ
מִלְבַד נְשֵׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ: כז וּבְנֵי
יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֻלַּד־לוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ
לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 223)

כָּל נֶפֶשׁ . . שִׁלשִׁים וְשֶׁלֹשׁ (מו, טו) וּבְפָרְטָן אִי אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלשִׁים וּשְׁנַיִם, אֶלָּא זוֹ יוֹכֶבֶד (רש"י) הַיְנוּ שֶׁהִיא הִשְׁלִימָה אֶת הַמִּנְיָן שֶׁל שִׁבְעִים נֶפֶשׁ. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַמַּטָּרָה שֶׁל גָּלוּת מִצְרַיִם הָיְתָה גִּלּוּי הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל יְהוּדִי - "וַיַּאֲמֵן הָעָם". וְאִשָּׁה בִּכְלָל רוֹמֶזֶת לִסְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁנִּקְרֵאת "וֶאֱמוּנָה כָּל זֹאת", כִּי הִיא מַחְדִּירָה בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת חַיִּים וְקַיָּמִים מִמַּלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ - "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים". וְאַף בְּיוֹכֶבֶד בֵּן: בְּנָהּ, מֹשֶׁה, פָּעַל וְגִלָּה אֶת הָאֱמוּנָה אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיא עַצְמָהּ, בְּתוֹר מְיַלֶּדֶת, עוֹרְרָה בָּהֶם אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן בַּה', לֹא לְהִתְפָּעֵל מִפַּרְעֹה וּמִגְּזֵרוֹתָיו.

ששי כח וְאֶת־יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל־יוֹסֵף לְהוֹרֹת
לְפָנָיו גֹּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אַרְצָה גֹּשֶׁן: כט וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף
מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא
אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארָיו וַיֵּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו עוֹד:
ל וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי
רְאוֹתִי אֶת־פָּנֶיךָ כִּי עוֹדְךָ חָי: לא וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
אֶל־אֶחָיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֶעֱלֶה וְאַגִּידָה לְפַרְע�ֹה
וְאֹמְרָה אֵלָיו אַחַי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנַעַן בָּאוּ
אֵלָי: לב וְהָאֲנָשִׁים רֹעֵי צֹאן כִּי־אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ
וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: לג וְהָיָה
כִּי־יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם:
לד וַאֲמַרְתֶּם אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ
וְעַד־עַתָּה גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל־רֹעֵה צֹאן:

מז א וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֶּד לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאַחַי
וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן
וְהִנָּם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן: ב וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה
אֲנָשִׁים וַיַּצִּגֵם לִפְנֵי פַרְעֹה: ג וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־
אֶחָיו מַה־מַּעַשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה רֹעֵה צֹאן
עֲבָדֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲבוֹתֵינוּ: ד וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה
לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי־אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר
לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ־
נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן: ה וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף
לֵאמֹר אָבִיךָ וְאַחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ: ו אֶרֶץ מִצְרַיִם
לְפָנֶיךָ הִוא בְּמֵיטַב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־
אַחֶיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יָדַעְתָּ וְיֶשׁ־בָּם אַנְשֵׁי־
חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי: ז וַיָּבֵא יוֹסֵף
אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב
אֶת־פַּרְעֹה: ח וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי
חַיֶּיךָ: ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי
שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי
וְלֹא הִשִּׂיגוּ אֶת־יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מְגוּרֵיהֶם:
י וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 828)

וְאֶת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו (מו, כח) לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד (רש"י) מִסְתַּבֵּר שֶׁכְּבָר הָיְתָה יְשִׁיבָה בְּמִצְרַיִם בְּהַנְהָגַת יוֹסֵף, וְאַף עַל פִּי כֵן הֵקִים יַעֲקֹב יְשִׁיבָה נוֹסֶפֶת. וְטַעְמוֹ וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: יוֹסֵף הָיָה טָרוּד בְּנִהוּל עִנְיְנֵי הַמְּדִינָה, כָּךְ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ לַיְשִׁיבָה אֶת כָּל זְמַנּוֹ. וְיַעֲקֹב רָצָה שֶׁתִּהְיֶה יְשִׁיבָה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ עוֹמֵד יְהוּדָה, שֶׁלֹּא הָיָה טָרוּד בְּעִסּוּקִים אֲחֵרִים, נַעֲלִים כְּפִי שֶׁיִּהְיוּ, וְהוּא יָכוֹל לְהִתְמַסֵּר אַךְ וְרַק לְלִמּוּד הַתּוֹרָה.

שביעי יא וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֶּן לָהֶם
אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמֵיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמְסֵס
כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה: יב וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו
וְאֶת־אֶחָיו וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף:
יג וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלַהּ
אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרָעָב: יד וַיְלַקֵּט
יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ
כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־
הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה: טו וַיִּתֹּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הָבָה־לָנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נֶגְדֶּךָ כִּי אָפֵס כָּסֶף: טז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הָבוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֵס כָּסֶף: יז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיְנַהֲלֵם בַּלֶּחֶם בְּכָל־מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא: יח וַתִּתֹּם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא נְכַחֵד מֵאֲדֹנִי כִּי אִם־תַּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנִי לֹא נִשְׁאַר לִפְנֵי אֲדֹנִי בִּלְתִּי אִם־גְּוִיָּתֵנוּ וְאַדְמָתֵנוּ: יט לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אַדְמָתֵנוּ קְנֵה־אֹתָנוּ וְאֶת־אַדְמָתֵנוּ בַּלָּחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאַדְמָתֵנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה וְתֶן־זֶרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תֵשָׁם: כ וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפַרְעֹה: כא וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לֶעָרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קָצֵהוּ: כב רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת־חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אַדְמָתָם: כג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אַדְמַתְכֶם לְפַרְעֹה הֵא־לָכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־הָאֲדָמָה: כד וְהָיָה בַּתְּבוּאֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפַרְעֹה וְאַרְבַּע הַיָּדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאָכְלְכֶם וְלַאֲשֶׁר בְּבָתֵּיכֶם וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם: מפטיר כה וַיֹּאמְרוּ הֶחֱיִתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי וְהָיֵנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה: כו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה לַחֹמֶשׁ רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפַרְעֹה: כז וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 423)

וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו . . לֶחֶם לְפִי הַטָּף (מז, יב) נֶאֱמַר בַּזֹּהַר, שֶׁיֵּשׁ לִלְמֹד מֵהַנְהָגָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף לִגְמֹל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת, לְשַׁלֵּם טוֹבָה תַּחַת רָעָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה אַחֵי יוֹסֵף הִתְכַּוְּונוּ לְהָרַע לוֹ, אֲבָל בְּפֹעַל יָצְאָה מִמַּעֲשֵׂיהֶם תּוֹעֶלֶת - "פְּלִיטָה גְּדוֹלָה". לָכֵן שִׁלֵּם לָהֶם טוֹבָה, בְּגִלְגֵּל הַתּוֹצָאָה הַחִיּוּבִית שֶׁל מַעֲשֵׂיהֶם. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַזִּיק וְנִזָּק: אָמְנָם הַמַּזִּיק הִתְכַּוֵּן לְהָרַע, אֲבָל אֵין סָפֵק שֶׁמַּעֲשֶׂה הַהֶזֵּק גָּרַם לַנִּזָּק טוֹבָה, שֶׁהֲרֵי הַמַּזִּיק אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלִיחַ ה', וְכָל מַה דַּעֲבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עֲבִיד.

ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת ויגש ביחזקאל פרק לז

לז טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: טז וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לִיהוּדָה
וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתוֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו:
יז וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ: יח וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי
עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא־תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה לָךְ: יט דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ
אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה
וַעֲשִׂיתֹם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי: כ וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: כא
וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ־שָׁם
וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל־אַדְמָתָם: כב וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ בְּהָרֵי
יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לִשְׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת
עוֹד: כג וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכֹּל
מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטִהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: כד
וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּ וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם:
כה וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה
וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: כו וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם
בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כז וְהָיָה
מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: כח וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ
אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב״ה, ג׳ טבת, תשי״ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו ומסיים בטוב אשר נתרפא והוטב המצב ושואל עצה איך להתקדם בת״ת.

ומובן שכל אחד הלומד בישיבה צריך להתאים סדרו לסדרי הישיבה, ובזה ג״כ ההנהגה הכי נחוצה ללמוד בחברותא והרי דבוק חברים הוא מהמעלות בה התורה נקנית כדבר משנה, ומהנכון שבזמנים שלו יקבע שיעור לימוד בהלכות הצריכות בחיי היום יומים אשר רובם ככולם הם בשו״ע חלק אורח חיים, ובכדי לדעת בהקדם את המעשה אשר יעשה, הוא אשר בתחלה ילמוד הלכות אלו בקצור נמרץ ע״ד קיצור שו״ע, דרך החיים הנדפס בכמה סידורים וכיו״ב עד שיהי׳ בקי בהם ע״י לימוד איזה פעמים והרי המעשה הוא העיקר.

בטח יודע מהתקנה לומר תהלים שיעור החדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - אחרי תפלת הבקר בכל יום, ועכ״פ ישמור זה מכאן ולהבא, וכן אשר בכל יום חול לפני תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה, והשי״ת יצליחו.

בברכה

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.
ה׳שמש׳ צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.
הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.
אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.
את הנרות מציבים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו׳ עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.
לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ״ל - את הברכה השלישית - ״שהחיינו״ - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה׳שמש׳ (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח ״הנרות הללו״.

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לִזְמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מַדְלִיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנִּפְלָאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְמַן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כֹּהֲנֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ קֹדֶשׁ הֵם, וְאֵין לָנוּ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֶלָּא לִרְאוֹתָן בִּלְבָד, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:21	6:26	8:22	8:26	8:54	8:58	9:47	9:50	16:41	16:42	17:07	17:08	16:22	17:18
חיפה (ח)	6:24	6:28	8:23	8:27	8:55	8:59	9:47	9:50	16:37	16:38	17:03	17:04	16:07	17:14
ירושלים (ח)	6:19	6:23	8:21	8:25	8:52	8:56	9:45	9:48	16:40	16:41	17:06	17:07	16:01	17:15
תל אביב (ח)	6:24	6:29	8:23	8:27	8:56	8:59	9:48	9:51	16:39	16:39	17:04	17:05	16:19	17:17
אוסטריה וינה (ח)	7:24	7:30	9:01	9:05	9:32	9:37	10:17	10:20	16:06	16:05	16:39	16:39	15:47	16:54
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:48	5:48	8:55	8:57	9:27	9:28	10:42	10:43	20:34	20:39	21:03	21:08	20:21	21:22
אוקראינה אודסה (ח)	7:21	7:27	9:00	9:05	9:32	9:37	10:17	10:21	16:13	16:13	16:46	16:45	15:55	16:49
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:11	7:18	8:47	8:51	9:19	9:23	10:02	10:06	15:49	15:48	16:23	16:22	15:30	16:26
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:45	7:52	9:16	9:21	9:48	9:53	10:31	10:35	16:06	16:05	16:41	16:40	15:47	16:44
אוקראינה קייב (ח)	7:37	7:44	9:09	9:14	9:41	9:45	10:23	10:27	15:59	15:58	16:34	16:33	15:40	16:37
אוקראינה דונייצק (ח)	6:58	7:04	8:35	8:39	9:06	9:11	9:51	9:55	15:40	15:39	16:14	16:13	15:21	16:17
איטליה מילאנו (ח)	7:44	7:49	9:25	9:29	9:57	10:01	10:42	10:46	16:44	16:43	17:15	17:15	16:25	17:30
אקוואדור קיטו (ח)	5:52	5:55	8:27	8:29	8:57	8:59	9:59	10:02	18:17	18:19	18:39	18:42	18:01	18:46
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:31	5:31	8:33	8:35	9:06	9:07	10:18	10:20	19:57	20:02	20:25	20:30	19:43	20:44
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	5:59	5:59	9:15	9:16	9:46	9:47	11:02	11:04	21:12	21:17	21:43	21:49	20:59	21:53
ארה"ב בולטימור (ח)	7:08	7:13	8:58	9:02	9:31	9:34	10:19	10:23	16:46	16:46	17:14	17:14	16:28	17:18
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:00	7:06	8:50	8:54	9:21	9:25	10:10	10:13	16:33	16:33	17:02	17:02	16:14	17:14
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:02	7:07	8:50	8:54	9:22	9:26	10:10	10:14	16:32	16:32	17:01	17:01	16:14	17:14
ארה"ב דטרויט (ח)	7:41	7:47	9:29	9:33	10:00	10:04	10:48	10:51	17:04	17:04	17:34	17:34	16:46	17:47
ארה"ב היוסטן (ח)	6:59	7:03	9:01	9:05	9:33	9:37	10:26	10:30	17:25	17:26	17:50	17:51	17:08	18:02
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:40	6:44	8:38	8:42	9:10	9:13	10:01	10:04	16:47	16:48	17:14	17:15	16:30	17:25
ארה"ב מיאמי (ח)	6:51	6:55	8:57	9:00	9:29	9:32	10:23	10:26	17:32	17:33	17:57	17:58	17:15	18:08
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:00	7:05	8:46	8:50	9:19	9:23	10:07	10:10	16:25	16:25	16:54	16:54	16:07	17:08
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:57	7:03	8:46	8:50	9:17	9:21	10:05	10:09	16:25	16:25	16:54	16:54	16:07	17:06
בוליביה לה פאס (ח)	5:41	5:43	8:31	8:34	9:00	9:02	10:08	10:10	19:05	19:09	19:29	19:32	18:50	19:36
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:27	8:33	9:55	10:00	10:28	10:32	11:09	11:13	16:38	16:37	17:15	17:14	16:19	17:32
בלגיה בריסל (ח)	8:24	8:31	9:55	9:59	10:26	10:31	11:09	11:13	16:42	16:40	17:18	17:17	16:23	17:34
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:57	8:05	9:18	9:24	9:50	9:55	10:29	10:33	15:35	15:33	16:15	16:13	15:15	16:17
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:07	6:08	8:59	9:01	9:30	9:32	10:39	10:41	19:48	19:52	20:12	20:16	19:33	20:24
ברזיל ריו דה ז'נרו (ק)	5:54	5:55	8:46	8:48	9:17	9:19	10:26	10:28	19:33	19:37	19:57	20:02	19:18	20:09
בריטניה לונדון (ח)	7:44	7:51	9:14	9:19	9:45	9:50	10:27	10:31	15:57	15:56	16:33	16:32	15:38	16:49
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:03	8:10	9:28	9:33	9:59	10:04	10:39	10:43	15:55	15:53	16:34	16:32	15:36	16:51
גרמניה ברלין (ח)	7:56	8:03	9:23	9:28	9:54	9:59	10:35	10:39	15:57	15:56	16:35	16:33	15:38	16:37
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:02	8:09	9:36	9:40	10:07	10:12	10:50	10:54	16:29	16:28	17:04	17:03	16:10	17:07
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:00	5:01	7:57	7:59	8:27	8:29	9:38	9:40	18:57	19:01	19:22	19:27	18:42	19:31
הודו בומביי (ח)	6:55	6:59	9:08	9:11	9:40	9:43	10:37	10:39	18:03	18:04	18:26	18:28	17:46	18:32
הודו פונה (ח)	6:49	6:52	9:03	9:06	9:35	9:38	10:32	10:35	18:01	18:03	18:24	18:26	17:44	18:30
הונגריה בודפשט (ח)	7:12	7:18	8:49	8:53	9:21	9:25	10:05	10:09	15:57	15:56	16:29	16:29	15:38	16:33
טורקיה איסטנבול (ח)	7:10	7:16	8:58	9:02	9:30	9:34	10:18	10:22	16:39	16:39	17:08	17:08	16:21	17:12
יוון אתונה (ח)	7:22	7:27	9:15	9:19	9:47	9:51	10:36	10:40	17:08	17:09	17:36	17:37	16:51	17:41

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ח)	7:32	7:38	9:09	9:13	9:41	9:46	10:26	10:30	16:18	16:17	16:51	16:50	15:59	16:54
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:49	6:52	9:06	9:09	9:36	9:39	10:33	10:36	18:06	18:07	18:29	18:31	17:49	18:35
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ'(ח)	4:41	4:40	7:56	7:56	8:28	8:29	9:45	9:47	19:59	20:05	20:32	20:38	19:47	20:42
נפאל קטמנדו (ח)	6:33	6:38	8:41	8:45	9:12	9:15	10:06	10:09	17:15	17:16	17:40	17:41	16:58	17:45
סינגפור סינגפור (ח)	6:51	6:54	9:18	9:21	9:51	9:54	10:52	10:55	18:59	19:02	19:21	19:24	18:44	19:28
פולין ורשא (ח)	7:23	7:30	8:51	8:56	9:23	9:27	10:04	10:08	15:29	15:28	16:06	16:05	15:10	16:09
פרו לימה (ח)	5:33	5:35	8:11	8:13	8:44	8:46	9:49	9:51	18:25	18:28	18:48	18:51	18:10	18:55
צרפת ליאון (ח)	8:01	8:07	9:42	9:47	10:14	10:18	11:00	11:03	17:01	17:00	17:33	17:32	16:42	17:46
צרפת פריז (ח)	8:23	8:29	9:58	10:03	10:30	10:34	11:14	11:18	16:59	16:58	17:33	17:32	16:40	17:48
קולומביה בוגוטה (ח)	5:42	5:45	8:13	8:16	8:43	8:45	9:44	9:47	17:52	17:54	18:14	18:17	17:36	18:21
קנדה טורונטו (ח)	7:31	7:37	9:16	9:20	9:47	9:52	10:34	10:38	16:45	16:45	17:15	17:15	16:27	17:29
קנדה מונטריאול (ח)	7:14	7:20	8:56	9:00	9:28	9:32	10:13	10:17	16:15	16:14	16:46	16:46	15:56	17:01
קפריסין לרנקה (ח)	6:37	6:42	8:31	8:35	9:04	9:08	9:55	9:58	16:35	16:35	17:02	17:02	16:17	17:06
רוסיה מוסקבה (ח)	8:34	8:42	9:55	10:00	10:25	10:30	11:03	11:08	16:05	16:03	16:46	16:45	15:45	17:04
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:48	7:55	9:26	9:30	9:58	10:02	10:42	10:46	16:34	16:34	17:07	17:07	16:16	17:11
שוייץ ציריך (ח)	7:51	7:57	9:31	9:35	10:02	10:06	10:46	10:50	16:41	16:40	17:14	17:13	16:22	17:27
תאילנד בנגקוק (ח)	6:25	6:28	8:42	8:45	9:15	9:18	10:12	10:15	17:52	17:54	18:14	18:17	17:36	18:21

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00246
05/12/2010

P.P.
שולם
1949
תל אביב